T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN "LEMEÂT-I NAKŞBEND" ADLI ESERİ (İNCELEME VE METİN)

ENGİN BEDİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
PROF. DR. DİLAVER GÜRER

KONYA-2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
BİLİMSEL ETİK SAYFASI ..... **V**
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU ..... **VI**
ÖNSÖZ ..... **VII**
ÖZET ..... **IX**
SUMMARY ..... **X**
KISALTMALAR ..... **XI**
METİNDE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLANAN KELİMELER ..... **XII**
GİRİŞ **1**
SÜLEYMAN ŞEYHÎ EFENDİ'NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN SİYASİ, SOSYAL VE İLMÎ DURUMU **1**
BİRİNCİ BÖLÜM
KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN HAYÂTI VE ŞAHSİYETİ **6**
1.1. TASAVVUFA İNTİSABINDAN ÖNCEKİ HAYÂTI 6
1.1.1. Doğum Tarihi ve Doğum Yeri: 6
1.1.2. Ünvânı, Mahlası ve Ailesi: 6
1.1.3. Çocukluğu, Yetişmesi ve Gençliği: 10
1.1.4.Tahsîli: 12
1.2. TASAVVUFA İNTİSABINDAN SONRAKİ HAYÂTI 14
1.2.1. Tasavvufla Alakası, İntisabı Ve Müritliği: 14
1.2.2. Tarikati ve Şeyhi: 17
1.2.3. Hilâfeti ve Tarikat Silsilesi: 19
1.2.4. Halifeleri: 24
1.2.5. Evliliği ve Çocukları: 28
1.2.6. Yaptığı Görevler: 29
1.2.6.1. Ayanlık: 29
1.2.6.2. Mütesellimlik: 30
1.2.7. Seyahatleri: 31
1.2.8. Vefâtı: 32
1.3. KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN ŞAHSİYETİ 33
1.3.1. TASAVVUFİ ŞAHSİYETİ: 33
1.3.2. EDEBİ ŞAHSİYETİ: 34
1.3.2.1. Şairliği: 34
1.3.2.2. Nesirciliği: 40
İKİNCİ BÖLÜM
KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN ESERLERİ **43**

2.1. Lemaât-ı Nakşbendiyye: 44
2.2. Dîvân: 44
2.3. Zübde-i Nefehâtü'l-Üns: 45
2.4. Şerh-i Kelâm-ı Kibâr: 46
2.5. Mir'âtü'l-Muvahhidîn: 46
2.6. Mektûbât-ı Erbaîn: 46
2.7. Terkîbât-ı Erbaîn: 47
2.8. Te'vîlât-ı Erbaîn: 47
2.9. Kûtü'l-Uşşâk: 48
2.10. Medâr-ı Sâlikân: 49
2.11. Etvâr-ı Hâcegân: 49
2.12. Nikâtü'l-Hikem: 50
2.13. Kitâb-ı Tâlia Fî Esrâri'l-İlâhiyyeti's-Sermediyye: 51
2.14. Şerh-i Kelâmü'l-Vâsıtî: 51
2.15. Şerh-i Kelimât-ı Bedreddîn: 52
2.16. Şerh-i Kelâm-ı Câfer-i Sâdık: 52
2.17. Mecmau'l-Maârif: 53
2.18. Bahrü'l-Velâye: 53
2.19. Sübhâtü'l-Levâyıh: 54
2.20. Hulâsatü'l-Esrâr: 55
2.21. Risâle-i Şerif-i Celâliyye 55
2.22. Mısrî ve Nakşî Gazellerin Şerhi. 55
2.23. Es'iletü'l-Esrâr. 55
2.24. Dîvân 55
2.25. Işknâme (manzum). 55
2.26. Nebezâtü'l-İrfân. 55
2.27. Târîh-i Köstendil. 55
2.28. Risâle-i Vesâyâ. 55
2.29. Usûlü'l-Vusûl 55
2.30. Mecmau'l-Esrâr. 56
2.31. Mecmau'l-Ârif. 56
2.32. Usûlüd-Din'dir. 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE 57

3.1. Lemaât-ı Nakşbendiyye İle İlgili Genel Bilgiler: 57
3.2. Eserin İsmi: 57
3.3. Yazılış Tarihi: 58
3.4. Yazılış Gayesi: 58

3.5. Muhtevâsı: 59
3.6. Nüshaları: 61
3.6.1. Ankara Nüshası: 61
3.6.2. İstanbul Nüshası: 61
3.6.3. Kütahya Nüshası: 62
3.7. Lemaât-ı Nakşbendiyye'nin Tahlîli: 63
3.7.1. Menâkıbnâme Bölümü: 63
3.7.2. Silsilenâme Bölümü: 72
3.7.3. Tasavvuf Kavramları: 75
3.7.3.1. Dört Kapı: Şerîat, Tarîkat, Ma'rifet Ve Hakîkat: 81
3.7.3.1.1. Şerîat: 81
3.7.3.1.2. Tarîkat: 82
3.7.3.1.3. Ma'rifet: 82
3.7.3.1.4. Hakîkat: 82
3.7.3.2. Bilginin Aşamaları: İlme'l-Yakîn, Ayne'l-Yakîn, Hakka'l-Yakîn: 82
3.7.3.2.1. İlme'l-Yakîn: 83
3.7.3.2.2. Ayne'l-Yakîn: 83
3.7.3.2.3. Hakka'l-Yakîn: 83
3.7.3.3. Murâkabe, Teveccüh, Râbıta Ve İlm-i Ledün: 83
3.7.3.3.1. Murâkabe: 83
3.7.3.3.2. Teveccüh: 84
3.7.3.3.3. Râbıta: 84
3.7.3.3.4. İlm-i Ledün: 84
3.7.3.4. Beşeri Duygular: Havâss-ı Aşere Ve Tabiat-ı Beşeriyye: 85
3.7.3.4.1. Havâss-ı Aşere: 85
3.7.3.4.2. Tabiat-ı Beşeriyye: 85
3.7.3.5. Varlık Mertebeleri: Hazerât-i Hamse Ve Eflâk-i Tis'a: 85
3.7.3.5.1. Hazerât-i Hamse: 85
3.7.3.5.2. Eflâk-i Tis'a Ve Etkileri: 86
3.7.3.6. Tasavvuf Şiirinde İmgeler: Hadd ü Hâl, Zülf ü Rûy, Çeşm ü Leb, Put, Zünnâr, Küfr ü Îmân: 86
3.7.3.6.1. Hadd Ve Hâl: 86
3.7.3.6.2. Zülf Ve Rûy: 87
3.7.3.6.3. Çeşm: 87
3.7.3.6.4. Leb: 88
3.7.3.6.5. Put Ve Zünnâr: 88
3.7.3.6.6. Küfr Ve Îmân: 88
3.7.3.7. Nakşbendiliğin Esasları: İbârât-ı Semâniye: 89

3.7.3.7.1. Hûş Der-dem: 89
3.7.3.7.2. Nazar Ber-kadem: 89
3.7.3.7.3. Sefer Der-vatan: 90
3.7.3.7.4. Halvet Der-encümen: 90
3.7.3.7.5. Yâd-Kerd: 90
3.7.3.7.6. Bâz-Geşt: 90
3.7.3.7.7. Nigâh-Dâşt: 91
3.7.3.7.8. Yâd-Dâşt: 91
3.7.3.7.9. Vukûf-i Zamânî: 91
3.7.3.7.10. Vukûf-i Adedî: 91
3.7.3.7.11. Vukûf-i Kalbî: 91
3.7.4. Tabirnâme Bölümü: 91
3.7.4.1. Şuhûd-i Cemâdât (Cansız varlıklar): 100
3.7.4.2. Şuhûd-i Nebâtât (Bitkiler): 101
3.7.4.3. Şuhûd-i Hayvânât (Hayvanlar): 101
3.7.4.4. Şuhûd-i İnsân (İnsan): 101
3.7.4.5. Şuhûd-i Semâvât Vemâ-lehâ (Semâlar ve İçindekiler): 102
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN TAVSÎFİ VE GÜNÜMÜZ HARFLERİNE ÇEVİRİSİ 104
4.1. LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN TAVSÎFİ: 104
4.2. LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN GÜNÜMÜZ HARFLERİNE ÇEVİRİSİ 107
SONUÇ 288
BİBLİYOGRAFYA 291
EK:
EK: 1-LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN FOTOKOPİSİ 296

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Engin BEDİR

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

……. tarafından hazırlanan …….. başlıklı bu çalışma ……../……../…….. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Başkan	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza

ÖNSÖZ

Tasavvuf insanın iç boyutunu ele alan, ahlâkî güzellikleri insanlara benimseten, dînî tecrübeleri zenginleştiren bir hayât tarzı, düşünme şekli, dîni yorumlama biçimidir. İslâm geleneği içerisinde önemli bir yere sâhip olan tasavvuf kültürü, geçen yüzyıla kadar insanlara tekkeler ve dergâhlar kanalıyla ulaşmıştır. Tasavvûfî ahlâk ve felsefe, sûfîlerin sohbet ve eserleriyle topluma aktarılmış, bire bir yapılan mürid-mürşid eğitimiyle kalbin üzerindeki kirler, paslar temizlenmiş, mânevî hastalıklar tedâvî edilmiş ve insanların mânevî bir huzur içerisinde hayâtlarını geçirmeleri sağlanmıştır.

Milletimiz tarihi boyunca böyle birçok âlim, ârif, edip ve şair yetiştirmiş, yerleştiği yerleri bunlar vasıtasıyla kültürel ve manevî bakımdan imar etmiştir. İşte bu şahsiyetlerden birisi de Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi'dir.

Süleyman Şeyhî Efendi bu özelliğini kalemiyle de bütünleştirerek, dinî-tasavvufî edebiyat sahasında otuza yakın, eğitici ve öğretici, Türkçe eser meydana getirmiştir. Birçok yazarın artık sadece tercüme ve şerhle yetindiği XVIII. asrın sonları ile XIX. asrın başlarında yaşamış olan bu yazar, kendi telifi olan, evliyâ tezkiresi türündeki *Bahrü'l-Velâye* isimli eseriyle de kültür ve medeniyetimizin teşekkülünde her biri ayrı ayrı önem taşıyan insanlardan büyük bir bölümünü tanıtarak, özel bir önem kazanmıştır.

Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi'nin günümüzde kazandığı ayrı bir önem de Bulgaristan topraklarında yetişmiş, yaşamış ve vefat etmiş bir kişi olmasıdır. Onun hayâtını incelediğimiz zaman görmekteyiz ki doğduğu, yaşadığı, idareciliğini yaptığı ve diğer faaliyetlerini sürdürdüğü Köstendil şehri, orada yaşayan insanlar ve buradaki hayat tarzı, o devirdeki bir Anadolu şehrinden veya Osmanlı idaresi altındaki başka bir Türk beldesinden hiç de farklı değildir.

Bugün, Türklere ve İslâmiyet'e ait hemen hemen hiç bir iz bırakılmamış olan Köstendil ve çevresi, tamamen bir Türk ve Müslüman beldesidir. Bu bakımdan, bizim bu araştırmamız, o topraklarda Türk olmadığını iddia eden ve İslâmiyet'le ilgili bütün izleri silmeye çalışanları yalanlayan bir belge durumundadır.

Çok velûd bir müellif ve etkili bir şahsiyet olmasına rağmen, yazma olan eserleri az araştırılıp, neşredilmiştir. Onunla ilgili olarak ilk ve en kapsamlı çalışmayı, Ali

Yılmaz *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Hayâtı, Eserleri Ve Bahrü'l-Velâye Adlı Eseri* isimli doktora tezini hazırlayarak bu büyük insanı günümüz ilim dünyâsına bir nebze de olsa tanıtmış oldu.

Son yıllarda Mustafa Kundakçı *Dîvân*'ını; Kazım Aydemir *Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr* eserlerini; Mustafa Ejder *Mir'âti'l-Muvahhidin* eserini; Gönül Doğan *Nikâtü'l-Hikem* eserini ve Kübra Göker de *Terkîbât-ı Erbaîn* eserini çalışarak bu âlim, ârif, edîp ve şâir müellifimizi bizlere tanıtmaya çalışmışlardır.

Biz de yakın tarihimizin bu güzîde şahsiyetinin bir eserini kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Dilaver Gürer Bey'le yaptığımız istişare ve tavsiyeleri üzerine incelemeye karar verdik.

Çalışmamız bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi'nin yaşadığı dönemin özellikleri hakkında kısa bir bilgilendirme yaptık. Birinci bölümde Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi'nin çocukluğunu, tahsil hayâtını, tasavvufa intisabını, yaptığı görevleri, tasvvufi ve edebi şahsiyetini incelemeye çalıştık. İkinci bölümde onun eserlerini tanıtmaya çalıştık. Üçüncü bölümde Süleyman Şeyhî Efendi'nin Lemaât-ı Nakşbendiyye isimli eserini tanıtmaya ve tahlîl etmeye çalıştık. Dörtüncü ve son bölümde ise Lemaât-ı Nakşbendiyye'nin tavsîfini ve transkripsiyonunu yapmaya çalıştık.

Tez konusunun seçiminde ve çalışmalarım esnâsında yardımlarını esirgemeyen muhterem hocalarım, tez danışmanım Prof. Dr. Dilaver Gürer Bey'e, Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz Bey'e, Doç. Dr. Hülya Küçük Hanım'a teşekkürü bir borç bilirim. Yine çalışmalarım esnâsında çeşitli şekillerde bana yardımcı olan, Dr. Adem Ergül Bey'e, Ali Can Bey'e, Ercan Alkan Bey'e, Mustafa Köseoğlu Bey'e, M. Celil Altıntaş Bey'e ve Muhammet Okumuş Bey'e teşekkür ederim.

Başarıya erdiren Allah Teâlâ'dır.

Engin BEDİR
Üsküdar, 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Engin BEDİR	Numarası: 074244061004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / Tasavvuf Bilim Dalı	
	Danışmanı	Prof. Dr. Dilaver GÜRER	
Tezin Türkçe Adı		Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Lemaât-ı Nakşbendiyye İsimli Eseri (İnceleme Ve Metin)	

ÖZET

Süleyman Şeyhî Efendi 1750-1820 yılları arasında Bulgaristan'da yaşamış önemli bir Osmanlı mutasavvıfı ve ilim adamıdır. O, bu vasıflarını kalemiyle de bütünleştirerek, ilim, tasavvuf ve edebiyat alanında otuza yakın Türkçe eser te'lif etmiştir.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin önemli ve ilk telif ettiği eseri, çalışmamıza konu olan Lemaât-ı Nakşbendiyye'dir. Lemaât-ı Nakşbendiyye risalesi muhtevası itibariyle bir menâkıbnâme, bir silsilenâme, bir ıstılâhat kitabı ve bir tabirnâme olma özelliklerinin tümünü taşımaktadır. Lemaât'ın esas yazılış gayesi, tarikata yeni girenlerin ve diğer müritlerin istifade edebilmeleri için tasavvufi ıstılahları izah etmek ve bir araya toplamaktır.

Süleyman Şeyhî Efendi bu maksatla kitabını yazarken, bunu vesile kabul edip, "azizlerimiz" dediği şeyhi Hâce Mustafâ Şâmi (k.s.) Hazretlerinin kimliğini, şahsiyetini, düşüncelerini, kerametlerini, halifelerini, örnek hallerini ve tavırlarını nakletmiştir. Aynı şekilde ikinci şeyhi durumundaki Ağabeyi Hâce Çelebi İbrahim (k.s.) Hazretlerinin tarikata girişini, icazet alışını, örnek hâllerini nakletmiştir. Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde şeyhini tanıtırken ilgisi dolayısıyla, tarikata girişini ve hilafetini de anlatmıştır. Aynı şekilde Çelebi İbrahim'i anlatırken kendi hayâtı hakkında da dolaylı olarak bilgiler vermiştir.

Bununla birlikte kitabın ikinci bölümünde Süleyman Şeyhî Efendi, her sâlik ve mürîdin çok iyi bir şekilde bilmesi gereken şeriat, tarikat, marifet, hakikat; imelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn; murâkabe, teveccüh, râbıta, ilm-i ledün; havâss-ı aşere, tabiat-ı beşeriyye ve hazarât-ı hamse gibi temel tasavvufi kavramları etkileyici ve teşvik edici bir üslupla îzâh etmiştir.

Yine müellif, üçüncü bölümde seyr ü sülûka giren her bir mürîdin, rüya tabiriyle ilgili olarak bilmesi gereken önemli, temel bilgileri beş guruba ayırarak açıklamıştır.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Student's	Name, Last Name	Engin BEDİR	ID Number: 074244061004
	Department	Department of Basic Islamic Studies / Sufism	
	Chair	Prof. Dr. Dilaver GÜRER	
Thesis Title		Süleyman Şeyhî of Köstendilli's work titled "Lamaat-i Naqshibandiyya" (Text and Evaluation)	

SUMMARY

Süleyman Şeyhî Efendi is a significant Ottoman Sufi and scholar, who lived from 1750 to 1820 in Bulgaria. He combined his scholarly qualities with the strength of his pen and wrote about thirty books in Turkish on Islamic sciences, Sufism, and literature.

Lamaat-i Naqshibandiyya, which is the subject of this thesis, is the first and one of the important works of Süleyman Şeyhî Efendi. From the point of its contents, the treatise of Lamaat-i Naqshibandiyya carries all of the characteristics of the books written on Sufi legends, chains of sufi masters, terminology, and interpretation of dreams. The real goal of writing Lamaat is to explain and gather the sufi terminology in a work for the new disciples of the sufi order.

While writing his book with this goal in mind Süleyman Şeyhî Efendi recounts the identity, character, thoughts, miracles, successors, exemplary states, and behaviors of his master Hâce Mustafâ Şâmi, whom he calls "azizlerimiz or our saints." Similarly he narrates how his older brother and in a way second master Hâce Çelebi İbrahim joined the sufi order, got his certificate, and his paradigmatic behaviors. In that chapter Süleyman Şeyhî Efendi also narrates his own entrance to sufi order and his succession for its relevance to introducing his master. Similarly when he talks about Çelebi İbrahim, he gives indirect information about his own life.

Besides these in the second chapter Süleyman Şeyhî Efendi elegantly explains the basic sufi terminology needed by every dervish and sufi disciple, such as Shariah, tariqah, ma'rifah, haqiqah, ilm al-yaqin, haqq al-yaqin, muraqaba, tawajjuh, rabitah, ilm al-ladun, hawas asharah, tabiah bashariyya, and hazarat al-khamsah.

In the third chapter the author also gives the basic and essential knowledge needed to be known by a sufi disciple in interpretation of dreams by dividing it into five main categories.

KISALTMALAR

A: : Ankara nüshası
a.e. : Aynı eser.
a.g.e : adı geçen eser.
a.s : aleyhisselâm.
a.r. : aleyhirrahme.
b. : ibn.
bkz. : bakınız.
bsk. : baskı.
böl. : bölümü.
c. : cilt.
c.c. : celle celâlühû.
çev. : çeviren.
Dr. : Doktor.
DTCF : Dil Târih Coğ. Fakültesi.
h. : Hicri.
HHP. : Hacı Hüsrev Paşa.
HME. : Hacı Mahmûd Efendi.
Hz. : Hazret-i.
İ: : İstanbul nüshası
İst. Ünv. Kth.: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi
K: : Kütahya nüshası
k.s. : Kuddise sirruhû.
ktp. : Kütüphânesi.
m. : Miladi
Mektûbât: Mektûbât-ı Erbaîn.
No : numara.
ö. : ölümü.
Prof. : Profesör.
r.a. : radıyallâhü anhü.
s. : Sayfa.
s.a.v. : sallâhü aleyhi ve sellem.
Sül. : Süleymaniye.
Ünv. : Üniversitesi.
terc. : Tercüme eden.
v. : vefatı.
vb. : ve benzeri.
vs. : vesâire.
vr. : varak.
Yay. : Yayınları.
y.y. : Yüz yıl.

METİNDE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLANAN KELİMELER

akl	akıl
ânı	onu
ânın	onun
anlar	onlar
anınçün	onun için
bilmeği	bilmeyi
bul dahi	bu dahi
buldukta	bulduğunda
camız	camış
cehl	cehil
davşan	tavşan
deyû	diye
dilki	tilki
dürlü	türlü
eydür	der
eğerçi	eğer ki
eyu	iyi
eyuce	iyice
getürüp	getirip
hayavânı	hayvanı
icdivâc	izdivâc
içün	için

idüp	edip
kangısı	hangisi
kaymağ	kaymak
kendüye	kendine
kibrid	kibrit
ma’nisi	mânâsı
ol	o
söyündürse	söndürse
sunun	suyun
südü	sütü
şoldur ki	şudur ki
ururlar	vururlar
vakt	vakit
virüp	verip
yakub	yakıp

GİRİŞ

SÜLEYMAN ŞEYHÎ EFENDİ'NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN SİYASİ, SOSYAL VE İLMÎ DURUMU

Süleyman Şeyhî Efendi 1750-1820 yılları arasında yaşamış bir Osmanlı mutasavvıfı ve ilim adamıdır. Yaşadığı dönem h. XII. ve m. XVIII. asrın ikinci yarısı ile h. XIII. ve m. XIX. asrın başlarına tesadüf etmektedir. İlk çocukluk dönemini saymayacak olursak, yaşadığı dönem, Osmanlı padişahlarından, Sultan III. Osman (1169-1171/1754-1757), Sultan III. Mustafa (1171-1187/1774), Sultan I. Abdülhamit (1187-1203/1774-1789), Sultan III. Selim (1203-1222/1789-1807), Sultan IV. Mustafa (1222-1223/1807-1808) ve Sultan II. Mahmut (1223-1255/1808-1838)'un devrini içine almaktadır. Süleyman Şeyhî Efendi'nin yaşadığı bu dönem, Osmanlı Devleti'nin içte ve dışta, siyasi ve askeri birçok olayla karşılaştığı, birtakım yeniliklere ve değişikliklere sahne olduğu bir dönemdir.[1]

XVIII. asır Osmanlı Devleti için, bir gerilemenin başlangıcı olmuştur. 1110/1699'da yapılan Karlofça Anlaşması ile devlet, ilk defa toprak kaybetmiş; bundan sonra Rusya, Avusturya ve İran'la çeşitli savaşlara girmiştir. Ayrıca, içte de aziller, tayinler, isyanlar, ayaklanmalar, devlet büyüklerinin, hatta padişahların öldürülmesi gibi, birçok olumsuz olayla karşı karşıya kalınmıştır. Devlet mali, idari, askeri, ilmi bakımlardan da zayıf duruma düşmeye başlamıştır.[2]

Osmanlı Devleti'nin bu vaziyette bulunduğu, Süleyman Şeyhî Efendi'nin hayâtının büyük bir kısmını içine alan XVIII. asrın ikinci yarısındaki ilk önemli savaş, 1182/1768 Osmanlı-Rus savaşıdır. Bu savaş imparatorluğu birçok bakımdan olumsuz yönde etkilemiş, arkasından yapılan Küçük Kaynarca Anlaşması ile Kırım'a bağımsızlık verilmiş, Avusturya ve Rusya ile çıkan yeni yeni savaşlar, yüzyılın başından beri zayıflamakta olan devleti, daha da zayıflatmaya devam etmiştir.[3]

Fransızların 1213/1798'de Mısır'ı işgaliyle çıkan savaş Osmanlı-Rus ve Osmanlı-İngiliz anlaşmaları, bunları müteakiben, 1224-1227/1809-1812 yılları arasında uzun süren

---

[1] Muslu, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, s. 36.
[2] Bütün bu olaylar için bkz. İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*.
[3] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi*, s. 13.

Osmanlı-Rus savaşı ve arkasından yapılan Bükreş Anlaşması, XIX. asrın başlarında Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı en önemli askeri ve siyasi olaylardır.[4]

XVIII. asrın ikinci yansı ve XIX. asrın başlarında yukarıda sözü edilen dış olaylar yanında, Osmanlı Devleti, içeride de çeşitli meselelerle karşı karşıya kalmıştır. Bunların başında, Fransız ihtilalinin tesiriyle gelişen milliyetçilik fikirleri ve getirdiği sıkıntılar gelir. Bu düşünce önce hıristiyan tebea içinde, daha sonra da Mısır'da başlamış ve bunun neticesinde, 1219-1232/1804-1817 yılları arasında Sırp isyanları, 1230-1246/1815-1830 yılları arasında Yunan isyanları olmuş, daha sonra Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa da isyan ederek bunu devam ettirmiştir.[5]

Osmanlı Devleti'nin çeşitli bölgelerindeki bu isyanlar yanında merkezinde de isyanlar oluyordu. Bunların başlıcaları 1222/1807'deki boğaz yamaklarının ve Kabakçı Mustafa (ö. 1808)'nın ve 1223/1808'deki Bayraktar Mustafa Paşa 1179-1223/1765-1808'nın isyanlarıdır.[6]

Bu dönemde Anadolu'da ve bilhassa Rumeli'de, ayanların keyfi idareleriyle halkı ezmeleri, hatta isyanlara sebep olmaları devlet için ayrı bir problemdi.[7]

Osmanlı Devleti'nin, sözünü ettiğimiz dahili ve harici olaylara sahne olduğu bu dönemin en büyük özelliği, yenilik düşüncelerinin ağırlık kazandığı ve bunun neticesinde birtakım ıslahat çalışmalarına girişildiği dönem olmasıdır. Devletin gittikçe gerilemeye yüz tutması karşısında, bunun sebepleri ve çareleri üzerinde yeni görüşler ortaya çıkmıştır.[8]

Asırlardır devleti ayakta tutan yeniçeri ocağının, artık bu tarihi fonksiyonunu icra edemez duruma düşmesi ve ordunun diğer kuvvetlerinin de nizam ve intizamının bozulması sebebiyle ordudaki ilk ıslahat, III. Selim zamanında, Nizam-ı Cedit ordusunun kurulmasıyla oldu. Fakat bu ordunun kurulması, düzeni sağlamak yerine, buna karşı olanların teşebbüsleriyle yeni karışıklıklara sebebiyet verdi.[9]

Devletin gerilemesi karşısında, bunu durdurmak için, Avrupa'da gelişmekte olan medeniyete ayak uydurmak gerektiğine inanan devlet adamları, devrin padişahlarına da bunu kabul ettirerek, ordu dışında da birtakım ıslahatın yapılmasını sağlamışlardır.[10]

---

[4] Yılmaz, a.g.e., s. 14.
[5] A.e., s. 14.
[6] A.e., s. 15.
[7] İzeti, *Balkanlarda Tasavvuf*, s. 103-116.
[8] Yılmaz, a.e., s. 15.
[9] A.e., s. 15.
[10] A.e., s. 16.

Bu ıslahat fikirleri XVIII. asrın başında yaşanmış olan Lâle Devri ile başlar. Kısa süren Lâle Devri, "bütününde Avrupa tesirlerinin de olduğu kesin bir gerçek" olan "yeni bir yaşama anlayışının ifadesidir." Bunun yanında, Vezir-i Âzam Damat İbrahim Paşa (1073-1143/1662-1730)'nın himaye ve teşvikiyle ilmi ve edebi alanda verimli çalışmaların yapıldığı ilk defa matbaa kurularak neşriyat faaliyetlerinin başladığı bu devirden itibâren gelişen yenilik düşüncelerinin tesiriyle ıslahata girişen padişahlar, Sultan III. Mustafa, Sultan I. Abdülhamit, Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmut'tur.[11]

Osmanlı Devleti'ndeki sözünü ettiğimiz bu dahili ve harici olaylarla yeni değişmelerin yanında, edebiyat sahasındaki gelişmeler ve faaliyetler de durmamıştır. Ananevi edebiyat, Anadolu ve Balkanlarda bir nisbet dahilinde yayılmış olarak devam ediyordu. Dilin ve edebiyatın merkezi İstanbul olmakla beraber, Edirne, Bursa v.b. uzak beldelerde ve birçok Balkan şehirlerinde, edebî hayat canlı ve hareketliydi.[12]

XVIII. asırda Türk edebiyatçıları arasında, İran şiirine karşı bir tepki ve küçümseme başlamıştır. Bunda artık İran edebiyatının eski büyük ustalarını yetiştirememiş olması yanında, İran'la Osmanlılar arasında sürüp giden savaşlar etkili olmuştur. Buna rağmen divan edebiyatı, devletin büyük duraklayış ve gerileyişinin tam olarak farkına varmadan, genellikle geçen asırlarda klasikleşmiş sanat çizgilerini taklit ederek; halk edebiyatı ise, mevcut sosyal problemleri daha çok yansıtarak devam ediyordu.[13]

Bu asrın ikinci yansının, şöhret bulan başlıca divan şairleri Koca Râgıp Paşa (ö. 1699-1765), Haşmet (ö. 1768) Fıtnat Hanım (ö. 1780) ve Şeyh Galip (ö. 1757-1799)'dir. Bu yüzyılın dikkate değer iki edebî özelliği de: "Türk dili ve edebiyatının kendi içinden olgunlaşması ve millileşmesi"' demek olan "mahallileşme cereyanı" ve Nahifi (ö. 1643 ? - 1778), Sünbülzade Vehbî (ö. 1809), Enderunlu Fâzıl (ö. 1810) gibi şairlerle varlığını sürdüren "mesnevi edebiyatı"dır.[14]

XV. asırdan itibâren yer yer kullanılmaya başlayan sade dil, XVIII. asırda daha yaygın bir şekilde görülmüş ve "mahallileşme cereyanı" ile paralel olarak, Türk şiirinde ve bilhassa nesirde kendini göstermiştir. Bu yüzyılda edebî nesir, geçen asırların sanatlı ve külfetli nesrine nisbetle oldukça sadedir. Her ne kadar eskiyi devam ettirmek isteyenler var idiyse de devrin tarih, tezkire ve seyahatname türlerinde eser veren birçok yazarı,

[11] A.e., s. 16.
[12] A.e., s. 16.
[13] A.e., s. 17.
[14] A.e., s. 17-18.

eskiye göre sade bir dil kullanmıştır.[15]

XVIII. asırda Avrupa ile temasların artması sebebiyle, müsbet ilimlere ait eserlere daha çok rastlanmasına karşılık, dini ve hukukî sahadaki eserler, önceki asırlara nisbetle oldukça azalmıştır. Görülenler de teliften ziyade, tefsir ve hadis'e dair mütalaalar ile bazı dinî, hukuki ve felsefi eserlere haşiye, şerh ve talikat veya gramer eserlerinin izahından ileri geçmemiştir. Bunların yanında faydalı tarih kitapları ve tezkireler de yazılmıştır.[16]

XIX. Asrın başlarında Türk edebiyatı, yukarıda anlattığımız XVIII. asır edebiyatının devamı olmaktan başka bir özellik gösterememiştir. Hatta bu yüzyılın başları, divan edebiyatının bitiş devri olarak nitelendirilmektedir. Bu zamanlarda ve bütün XIX. Asır boyunca divan tertip edenler olmuşsa da artık, yapılabilecek her şey yapılmış, söylenebilecek her söz söylenmiş olduğundan, taklitten ve nazirecilikten öteye geçilememiştir. Bu dönem ediplerinden zikre değer bazıları, Enderunlu Vâsıf (ö. 1824), Keçecizade İzzet Molla (ö. 1765-1829), Akif Paşa (ö. 1787-1845) ve Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey (ö. 1786-1859)' dir.[17]

XIX. asrın ilk yarısına Türk şiiri, bir devir sonu ve çözülme manzarası ile girer. Eski zevkin kendine has olan vakur edası, hatta bütünlüğü kaybolmuş, ağır hatta bazan bayağıya kaçan bir realizm, hamlesini yöneltecek ve dağınık parçalannı bir düzenin etrafında toplayacak ana fikirden mahrum bir yerlilik zevki, iç insanı yapan kıymetlerin yerini bazı modaların almasıyla izahı ancak kabil olan bir "sansualizm" bu şiire hakim olmuştur.[18]

Gerek şiir sahasında, gerekse diğer sahalarda mensur eser yazmış olan yazarlardan bir kısmı meşhur olmuş; kendileri ve eserleri tanınmış ve edebiyat tarihi kaynaklarında kendileri hakkında bilgiler verilmiş, eserlerinin değerlendirilmesi yapılmış; hatta yerine göre tenkit edilmiştir. Bir kısım yazar ve eserleri ise ya çok az zikredilmiş veya hiç yer almamıştır.

Edebiyat tarihi kaynaklarımızda yeteri kadar yer almayan müelliflerden biri de Süleyman Şeyhî Efendi'dir. Bizce onun kaynaklarda yeteri kadar yer almamasının en önemli nedeni, birçok yazar gibi onun da Osmanlı Devleti'nin ilim, edebiyat ve fikir merkezlerinden uzak, üstelik siyasi bakımdan da önemli olmayan bir beldesinde yetişmiş

[15] A.e., s. 18.
[16] A.e., s. 18.
[17] A.e., s. 18-19.
[18] A.e., s. 19.

olmasıdır. Ayrıca onun yaşadığı dönemdeki siyasi ve askeri olayların birçoğu, yetiştiği beldenin bulunduğu Rumeli bölgesinde geçmiştir. Mahalli karışıklıkların da çok olduğu böyle bir dönemde ve yerde yetişmiş olması, onun yeteri kadar tanınmamasının diğer bir sebebidir.[19]

Ancak müellifimiz son zamanlarda az da olsa hak ettiği ilgiyi görmeye başlamıştır. Eserleriyle ilgili olarak yapılan tez çalışmalarıyla literatüre girerek, tanınmaya başlamıştır. Onun hakkında şu ânâ kadar yapılan çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz: 1. Ali Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Hayâtı, Eserleri Ve Bahrü'l-Velâye'nin İncelenmesi,* Ankara, 1989, (456 sayfa). 2. Mustafa Kundakçı, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Dîvân'ının Tenkitli Metni*, Sakarya Üniversitesi S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, 2003, (400 sayfa). 3. Kazım Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, Marmara Üniversitesi S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, 1998, (376 sayfa). 4. Mustafa Ejder, *Köstendilli Mollazade Süleyman Şeyhî Efendi'nin Mir'âti'l-Muvahhidin Adlı Eseri*, Marmara Üniversitesi S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, 1989, (400 sayfa). 5. Gönül Doğan, Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin *Nikâtü'l-Hikem Adlı Eseri (İnceleme ve Metin)*, Marmara Üniversitesi S.B.E., Yüksek Lisans Tezi, 2008, (298 sayfa). 6. Sabit Topchiyski, *Bulgaristan Topraklarında Doğan Ve Yetişen Mutasavvıflar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, bitirme tezi. 7. Hasan Kamil Yımaz, Bulgaristan'dan Yetişen Müellif Mutasavvıflar.

[19] Yılmaz, a.e., s. 22.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN HAYÂTI VE ŞAHSİYETİ

1.1. TASAVVUFA İNTİSABINDAN ÖNCEKİ HAYÂTI

1.1.1. Doğum Tarihi ve Doğum Yeri:

Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi, Hicri 1163/1750 yılının ortalarında[20] dünyaya gelmiştir.[21] Süleyman Şeyhî Efendi'nin doğum târihi bazı kaynaklarda 1143/1730 olarak gösterilmişse de yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü kendi eseri *Bahru'l-Velâye'*nin bütün nüshalarında 1163/1750 târihi verilmiştir.[22] Ayrıca kendisinin diğer bazı ifâdelerinden de 1163/1750 târihinin kesin olarak doğru olduğu ortaya çıkmaktadır.[23]

Süleyman Şeyhî Efendi H. 1163 yılı ortalarında doğduğuna göre milâdî târih 1750 yılına tekabül etmektedir. Çünkü H.1163 yılının 21 Sâfer'inden itibâren M. 1750 yılı başlamaktadır. Bu durumda Süleyman Şeyhî Efendi'nin bazı kaynaklarda doğumunun miladi olarak 1749 yılının[24] gösterilmiş olması yanlıştır.[25]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin Köstendil'de doğduğuna dair, kendi eserlerinde herhangi bir kayda rastlanmamakla birlikte, başka bir yerde doğmuş olabileceğini gösteren bir emâre ve işâret de yoktur. *Tuhfe-i Nâili'*den başka kaynaklarda, sadece onun "Köstendilli"[26] olduğu belirtilmekte, doğduğu yer hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir.[27]

1.1.2. Ünvânı, Mahlası ve Ailesi:

---

[20] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.
[21] İnehanzâde, *Tuhfe-i Nâilî*, c. 2 s. 521.
[22] Aydemir, Köstendilli *Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili,* s. 3.
[23] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 43b*; Köstendilli, Terkîbât-ı Erbaîn,* vr. 15b.
[24] İnehanzade, *Tuhfe-i Nâilî*, c. 2 s. 521.
[25] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 3.
[26] Köstendil (Bulgarca Oblast Küstendil), Bulgaristan'ın en batısında, Makedonya ve Sırbistan ile komşu, Bulgaristan'ın başkenti Sofya'ya 70 km. uzaklıkta bir ildir.
[27] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 3.

Tasavvuf tarihimizde "Köstendilli Süleyman Şeyhî" olarak bilinen Hz. Şeyhî'nin kendi eserlerinden ve diğer kaynaklardan asıl adının "Süleyman" olduğu anlaşılmaktadır. "Mollazâde" lakabı, "Şeyh" ve "Köstendil" ünvanıdır. Şiirlerinde "Şeyhî" mahlasını kullanmıştır.[28]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin kendi eserlerinde ve diğer kaynaklarda esas isminin yanında mûtat olduğu üzere hususiyetlerini belirten unvanlarından biri, ikisi veya üçü ya da mahlası kullanılmıştır. Bu sebeple müellifin isim, ünvân ve mahlasının, gerek el yazması, gerekse matbu kitaplardaki kullanılış şekli farklı farklıdır.[29]

Kendi eserlerinde ve ondan bahseden kaynaklarda ismi bazen; bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Köstendil'de yaşadığı (ve burada vefat ettiği) için Köstendilî Mollazâde Süleyman Şeyhî Efendi, Mollazâde ailesine mensup olduğu için, Mollazâde Şeyhî eş-Şeyh Süleyman-ı Köstendilî, Nakşbendî tarîkatı'na mensup olduğu için eş-Şeyh Şeyhî Süleyman Efendi-i Nakşbendî şeklinde geçmektedir.[30]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin babasının adı "Hasan"dır. *"Bahrü'l-Velâye"* isimli eserinde "pederim Hasan Efendi" diye kendisi babasının adını birkaç defa zikrettiği gibi[31] kendisinden bahseden kaynaklarda da baba adı "Hasan" olarak verilmektedir.[32]

Babası Osmanlı mâliyesinde cizye kâtipliği, cizyedarlık ve başbakı kulluğu yapmıştır. Süleyman Şeyhî Efendi'nin babası Köstendîli Hasan Efendi'nin bu görevleri ne zaman ve nerede yaptığı hakkında hiçbir açıklama yoktur. Hasan Efendi'nin Osmanlı sarayında bazı görevlerde bulunmuş olması dolayısıyla, bu görevlerinden önce, İstanbul'da cizye kâtipliği yapmış olabileceğini düşünmek mümkündür. Zira, Köprülü Mustafa Paşa'nın sadaretinden itibâren (1101-1102/1689-1691), cizye evrakı, hazine-i maliyede tanzim ediliyor ve mühürlü bohçalar içinde ilgili mahalle yollanıyordu. Osmanlı saray ve taşra teşkilatında, "cizye kâtipliği" diye bir göreve rastlanmamakla beraber, bu evrakın hazırlanmasında çalışmış ve bu yüzden "cizye kâtibi" denmiş olabilir.[33]

Hasan Efendi başbakı kulu iken, I. Mahmut zamanında (1143-1168/1730-1754)

---

[28] Aydemir, a.g.e., s. 3.
[29] Geniş bilgi için bkz. Ali Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi*, s. 25-35.
[30] Yılmaz, a.g.e., s. 25-35.
[31] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 186a, 186b.
[32] İnehanzâde, *Tuhfe-i Nâilî*, c. 2 s. 521; Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 4.
[33] Yılmaz, a.g.e., s. 42.

Darüssaade Ağaları, iki Beşir Ağa'dan ikincisi olan; istediği kişileri sadrazam tayin ettiren, istediğini, türlü entrikalarla da olsa azlettiren Hafiz Beşir Ağa; altı sene kadar süren (1159-1165/1746-1752) ağalığı esnâsında hayli fenalıklar yapmıştır. Önceleri, sarayda büyük bir itimat ve itibar sağlayan Beşir Ağa, zamanla bazı arkadaşlarıyla birlikte birtakım kötü işlere bulaşır. Bunlardan, hazinedarı Süleyman, kethüdası Arnavut Muhammet ve muhasibi, Süleyman Şeyhî Efendi'nin babası Köstendilli Hasan Efendi; onun, Anadolu ve Rumeli'de çeşitli zulüm ve kötülükler yapmak, tayinlerde veya diğer birtakım işlerde rüşvet almak gibi hususlarda en büyük yardımcıları olmuştur. Beşir Ağa ve adamlarının bu yaptıkları meydana çıkar ve Padişah I. Mahmut'a ulaşır. Padişah yaptırdığı teftiş sonucunda Beşir Ağa ve Hasan Efendi dahil olmak üzere bir çok kişiyi idam ettirir.[34]

Bunlardan da anlaşılacağı üzere, Süleyman Şeyhî Efendi'nin babası Hasan Efendi, Osmanlı sarayının çeşitli mali işlerinde çalıştıktan sonra, son olarak, Başbakı Kulu iken, Darüssaade Ağası Hafız Beşir Ağa ve adamlarıyla birlikte, birtakım kötü işlere katıldığı iddiasıyla, 1165/1752 yılı, Ramazan ayının yirmi yedinci günü, kadir gecesinde öldürülmüştür.

Süleyman Şeyhî Efendi de babasının ölümüne sebep olan olayları *"Bahrü'l-Velâye"* isimli eserinde anlatmaktadır. Ancak Süleyman Şeyhî Efendi babasının söz konusu kötülüklerin içine, adı geçen Süleyman'ın teşvikleriyle katıldığını, aslında babasının, iyi niyet ve hayır hasenat sahibi bir kişi olduğunu belirtmektedir.[35]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin annesi ve dedeleri hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu konuda kendi eserlerinde de herhangi bir malûmât bulunmamaktadır.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin *"Bahrü'l-Velâye"* isimli eserinden üç kardeşinin olduğunu öğreniyoruz: Çelebi Efendi, Emin Ağa ve Abdullah Ağa.[36]

Onun bu kardeşlerinden en büyüğü, Çelebi Efendi'dir. Çünkü Süleyman Şeyhî Efendi onun için, "birâder-i ekberim" demektedir. Asıl adı İbrahim'dir. Çelebi İbrahim, Köstendil'de, ağalık, yani ayanlık yapmıştır. Çiftlik sahibidir; bu çiftliğinde koyunları ve

[34] Yılmaz, a.g.e., s. 43-44.
[35] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 186a, 186b.
[36] A.g.e., vr. 186a, 186b.

çobanları[37], ayrıca mezraı vardır. Süleyman Şeyhî Efendi'den önce, kendisine, Nakşbendî tarikatı hilafeti verilmiştir. Gayet şefkatli, iyi kalpli ve afvedici, gayet zarif, latifeci; konuşması tesirli, anlayışı kuvvetli ve sehavet sahibi[38]; herkesçe sevilip sayılan bir kimsedir. Süleyman Şeyhî Efendi Çelebi İbrahim'in himaye ve terbiyesi altında yetişmiştir. Ona büyük hürmet ve tazim göstermektedir. Hatta onun için kasideler dahi yazmıştır, 42 yaşında vefat etmiştir.[39]

Süleyman Şeyhî Efendi'den büyük olan Emin Ağa da, Köstendil'de ayanlık ve idarecilik yapmıştır. Ayanlığı esnâsında, tımar ve zeamet sahipleriyle İstanbul'dan gönderilen idareciler birlik olmuşlar ve yerli halkla aralarında anlaşmazlık çıkmıştır. Emin Ağa yerli halkla beraber olmuş ve İstanbul'a şikayete gidenlerin başında bulunmuştur. Ancak, hıristiyan halktan topladığı silahlara el koyduğu için padişah fermanıyla cezalandırılmıştır. Süleyman Şeyhî Efendi'nin 1226/1811 yılında yazdığı *Terkîbât-ı Erbaîn* isimli eserinde, Emin Ağa'yı "merhum" diye zikretmesinden, 1226/1811 'den önce ölmüş olduğu anlaşılmakla beraber, kesin tarihini bilemiyoruz.[40]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin üçüncü kardeşi Abdullah Ağa hakkında, isminden başka bir bilgimiz yoktur. Şeyhî'nin doğumundan iki sene sonra babaları vefat ettiğine göre, Abdullah Ağa'nın ondan büyük olması ihtimali kuvvetliyse de küçük olması da muhtemeldir. Onun yaptığı işler hakkında da bilgimiz olmamakla beraber, ayanlık kardeşlerden birbirine geçtiğine göre, onun da, Köstendil'de ayanlık yapmış olması gerekir.[41]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin ailesi "Mollazâde" lakabıyla tanınmaktadır. Babası "Köstendilli Mollazâde Hasan Efendi" diye zikredilmektedir.[42] Ayrıca Köstendil'deki bir cami, "Mollazâde Hasan Efendi Camii" ve bir mektep, "Mollazâde Hasan Efendi Mektebi" adını taşımaktadır.[43]

Mamafih Süleyman Şeyhî Efendi büyük kardeşi Çelebi İbrahim'in ölümü üzerine kaleme aldığı şiirin tarih beytinde şöyle demektedir:

---

[37] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 23b.
[38] Köstendilli, Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr. 37b.
[39] Yılmaz, a.g.e., s. 46.
[40] Yılmaz, a.e., s. 47.
[41] Yılmaz, a.e., s. 47.
[42] İnehanzâde, *Tuhfe-i Nâilî*, c. 2 s. 521.
[43] Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimarî Eserleri,* c. 4, s. 64.

"Verdi tecrid ile İbrâhîm-i Edhem'den nişân,
Mollazâde Çelebi Efendi Şeyh-i Hâcegân"[44]

Görüldüğü gibi, Süleyman Şeyhî Efendi'nin babası ve kardeşi isimlerinin yanında, Mollazâde" lakabıyla zikredilmektedirler. Ayrıca, Köstendil'deki bir medresenin Mollazâde "Medresesi" diye tanınması da[45] göz önüne alınınca, aile olarak "Mollazâde" lakabına sahip oldukları kolaylıkla anlaşılmaktadır.[46]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin mensubu bulunduğu Mollazade ailesi, Köstendil'de, varlıklı, halk arasında itibarlı ve mahallî idarede söz sahibi olan bir aile durumundadır. Süleyman Şeyhî Efendi'nin ailesi, birçok ırgatın çalıştığı çiftlik ve mal-mülk sahibi, varlıklı bir ailedir. Babasının kölelerinin bulunması; en büyük kardeşi olan Çelebi İbrahim'in de, köle, konak ve mezra sahibi olması; çiftliğinin ve orada koyun ve başka hayvanlarıyla, onların başında çobanlarının bulunması, ailenin geniş bir mal varlığına sahip olduğunu gösteriyor. Süleyman Şeyhî Efendi de sarayından bahsetmektedir.[47]

Bununla birlikte Mollazâde ailesinin mensupları, halkın hakkını hukukunu koruyan ve arayan kişiler konumundadırlar. Süleyman Şeyhî Efendi'nin Ağabeyi Emin Ağa, Köstendil'e tayin edilen bir idarecinin zulüm ve haksızlıklar yapması üzerine, şikayet için İstanbul'a gidenlerin başında bulunmuş ve başka bir yere sürülmesini sağlamıştır. Bir defa da Köstendil'deki tımar ve zeamet sahipleriyle Emin Ağa arasında anlaşmazlık çıkmış ve Köstendil halkı, Emin Ağa'dan yana olmuştur.[48]

1.1.3. Çocukluğu, Yetişmesi ve Gençliği:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin çocukluğu ile ilgili, kendi eserlerinden ve kendisinden bahseden kaynaklardan, herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Ancak daha iki yaşlarında iken babasının vefat ettiğini bildiğimizden, o yaşından itibâren yetim olarak büyüdüğü anlaşılmaktadır.[49]

Babasının vefatından sonra 17 yaşındaki ağabeyi Çelebi İbrahim'in himayesinde

---

[44] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 58b.
[45] Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, c. 3, s. 104.
[46] Yılmaz, a.g.e., s. 47-48.
[47] Yılmaz, a.e., s. 48-49.
[48] Yılmaz, a.e., s. 50.
[49] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 5.

yetişmiştir. Eserlerinde ağabeyi ile olan ilişkilerini çeşitli vesilelerle anlatmaktadır:[50]

"Bir gün Hâce Hazretlerinin (Çelebi İbrahim) ahibbâsından birinin çiftliğine ziyarete gidüp, birkaç sâatden sonra, yine 'avdet edüp geldik. Velâkin ol mezraya gitmem Hâce (r.a.) Hazretlerinden gizlü idi ve ol vaktde ol kişinin mezrasına gitmeme kimesne muttali olmuş değil idi. Çünkü, Hâce Hazretlerinin (r.a.) meclis-i şeriflerine mülakat eylediğimde, ibtidâ kelâmı fakîre hitab idüp buyurdular: Fülân çiftliğe ahıbbâ ile görüşmek zımnında vardınız mı? Dediklerinde, ben dahi Hâce Hazretlerinden bilâ izn olmak hasebiyle ikrara cesaret edemeyüp inkâr eyledim".[51]

Başka bir yerde şöyle diyor:

"İbtidâyı hâlimde ğâyet şikâra mübtelâ olmuşdum. Şöyle ki: Şiddet-i şitâda, at sırtına düşüp ormanlar ve sengistânlarda gece gündüz şikâra muntazır, karlar ve buzlar üzerinde oturup belâ ü mihnetler çekerdik ve ol mihnet ü cefâdan zevk-i safâ kesb edüp her bâr şikârdan hâli olmaz idik."

"Bir gün Hâce Çelebi (r.a.) Hazretleri fakîre hitâb idüp, latîfe-künân buyurdular ki: Bu sene-i mübârekede size şöylece himmet etdim ki şikârın birden fazla olmaya. Yani sayd-ı şikârda bu sene bire mahsur olasız. (...) Fe'ammâ mümkin olmadı ki sene-i mezkûrda şikârımız hadd-i meşkûru tecâvüz edebile. Her ne kadar haris olup cidd ü sa'y olundu, tecâvüz etmek mümkin ü müyesser olmadı."[52]

Buna benzeyen başka sözleri de şöyledir:

"İbtidâ-i sülükumda, bir gün Hâce Çelebi Hazretlerinin mezralarında esnâ-yı sohbetde ber-takrib muktezâ-yı tavrdan hâriç mu'âraza tarzın gösterüp ve ol tavr münkatı' olmayup bir müddet mümted oldı. Beşeriyyet hasebiyle mizâc-ı latifelerine mugayir kelimât sâdır olmuş. Zira ol vakt şebâbet ü bidayet vaktim olduğundan, âdâb-ı tarikat ve azâ-i pire mürâ'ât ne derecede elzem ü ehem olduğun kemâ-yenbeği ârif ü âlim değil idim ve vâkıf olacak vaktim dahi değil idi. Zira Hâce Hazretlerinin biraderleri olduğumdan bir ân yanlarından dür ve bir sâat meclis-i pür-enverlerinden mehcür eylemezler idi."[53]

Süleyman Şeyhî Efendi, Çelebi İbrahim'in sohbetleri esnâsında, "hacâletden ve nev'a infiâlden" kurtulamayarak, onun huzurundan defalarca kovulduğunu ve her

[50] Yılmaz, a.g.e., s. 58.
[51] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 53b, 54a.
[52] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 49b, 50a.
[53] A.g.e., vr. 38a, 38b.

defasında affedildiğini, hatta ölümünden sonra dahi, Çelebi İbrahim'in rüya yoluyla kendisini defalarca ikaz ettiğini çeşitli vesilelerle anlatmaktadır.[54]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin tarikat ve tasavvufla alakası çok gençken başlamış ve tarikata 17 yaşlarındayken girmiştir. Dolayısıyla burada anlatılanlar yetişme çağındaki hadiselerdir. Eserlerinde tarikatla alâkasının başlamasından önceki hayâtıyla ilgili herhangi bir ayrıntı bulunmamaktadır.[55]

Buradan anladığımıza göre, Süleyman Şeyhî Efendi ağabeyi Hâce Çelebi İbrahim tarafından büyük bir özen ve gayret ile yetiştirilmiştir. Mesela, her kış ava gidiyor olmaları; oraya ve diğer gideceği yerlere, ancak ağabeyi Çelebi İbrahim'den izin alarak gittiği gayet sarihtir. Ava gitmesinin tahdidine itiraz edemediği gibi, konulan haddi aşmaya da cesaret edemiyor; karşısında nahoş herhangi bir hareketi olduğunda ikaz ediliyor. "Biraderleri olduğumdan bir an yanlarından dûr ve bir saat meclis-i pür-enverlerinden mehcûr eylemezler idi." demesi, onun, çocukluğunda ve gençliğinde, Çelebi İbrahim'in disiplinli bir terbiyesi altında yetiştiğini açıkça gösterir.[56]

1.1.4.Tahsîli:

Bursalı Mehmet Tahir, Süleyman Şeyhî Efendi'nin ibtidâi ve vasat derecedeki tahsilini memleketinde tamamladığını, yüksek tahsîl için İstanbul'a gelerek zamanın büyük hocalarından tekmîl-i nüsah eylediğini söylemektedir.[57] Süleyman Şeyhî Efendi hakkında çalışma yapan Dr. Ali Yılmaz, onun İstanbul'a tahsîl için geldiğine ve yüksek tahsilini orada tamamladığına dâir, Bursalı Mehmed Tâhir'in söylediklerinden başka herhangi bir bilgi bulamadığını söylemektedir.[58]

Bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Mektubat'* ındaki ifadelerden onun 15-16 yaşlarından itibâren Köstendil'de olduğu ve kısa süreli seyahatler dışında oradan ayrılmadığı anlaşılmaktadır.[59]

Yine *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eserinde ağabeyi Çelebi İbrahim'in

---

[54] A.e., vr. 52a, 52b, 53a, 53b.
[55] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 5.
[56] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 59.
[57] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, s. 190.
[58] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 60.
[59] Köstendilli, *Mektubât, vr.* 1b, 3b, 4b, 6a, 8a, 9a, 11b, 13a-b, 15a-b, 16a, 17b, 18b, 19a, 20a, 21a-b, 22a-b, 23b, 24a.

gösterdiği bir ibâreyi anlayamamış olmasına karşılık mazeret belirtmesi[60] ve bir müddet sonra Çelebi İbrahim'le aralarında geçen bir hatırasını anlatırken, "bizler dahi ol esnâda bazı tavârihât tahrir ü istinsahına meşgul idik"[61] demesi onun İstanbul'a gelerek yüksek tahsilini tamamlamış olma ihtimalini zayıflatmaktadır.

Aynı şekilde *"Terkîbât"* isimli eserinden, onun memleketinde tahsîl yaptığını ve Arapça öğrendiğini anlıyoruz: "Beldemiz meşâyıhından Müderris eş-Şeyh Mustafâ Efendi ki kendilerinden bir mikdâr kavâ'id görmüş idim."[62]

Bunlardan yola çıkarak onun, ilk önce Köstendil'de okuduğunu, İstanbul'da tahsil görmüşse dahi, esas tahsilini Köstendil'de ve tasavvufla alakasının başlamasından sonra, kendi kendine tamamladığını kesin olmamakla birlikte söyleyebiliriz. Nitekim, Müdderris Şeyh Mustafa Efendi ile boş vakitlerde *Fütühât-ı Mekkiyye*'yi mütalaa ettiklerini belirtmektedir.[63]

[60] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 43b.
[61] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 22a.
[62] Köstendilli, *Terkîbât-ı Erbaîn,* vr. 21a.
[63] A.g.e., vr. 21a.

1.2. TASAVVUFA İNTİSABINDAN SONRAKİ HAYÂTI

1.2.1. Tasavvufla Alakası, İntisabı Ve Müritliği:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin, tasavvufa ve tasavvufî konulara alâkası, delikanlılığının ilk yıllarında başlamıştır. Esâsen mensubu bulunduğu Mollazâde ailesi, idârecilik vasfına sahip olmakla berâber, öteden beri tasavvufla alakalı olan bir aile değildir. Süleyman Şeyhî Efendi'nin babası, Osmanlı sarayında, daha çok mâlî işlerde çalışmış, ilmî ve tasavvufî tarafı görülmeyen bir kişidir.[64]

Aynı şekilde, Süleyman Şeyhî Efendiyi yetiştiren ağabeyi Çelebi İbrahim de tarikata girmeden önce "...taife-i ricalden ve erbab-ı safâdan, hevâya rağbet ve münkir-i tarikat..."[65] bir kimsedir. Bunlar Mollazade ailesinin, eskiden beri tasavvufla alakası olan bir aile olmadığını göstermektedir. İşte Süleyman Şeyhî Efendi böyle bir ortamda doğmuş ve çocukluğunu geçirmiştir.[66]

Mollazade ailesinden tasavvufi bir muhite giren ilk fert Çelebi İbrahim'dir. Önceleri "münkir-i tarikat" iken Şamizâde Mustafa Efendi'ye intisab etmesi ve daha sonra hilafet vazifesi alarak halkı kendi tarikatına davet etmesi üzerine, "terk-i mülk-i mâl edüp muhibb-i sâdık ve mürîd-i muhlisleri olmuştur.[67]

Süleyman Şeyhî Efendi ağabeyi Çelebi İbrahim'in tarikata girmesinden sonra, kendisini tamamen buna verdiğini ve günlerini şeyhiyle birlikte geçirdiğini belirtmektedir.[68]

Çelebi İbrahim'in bu hali Süleyman Şeyhî Efendi'nin de tasavvufla alakasını zaruri kılmıştır. Çünkü yanında yetişen küçük kardeşi olmasından dolayı, Süleyman Şeyhî Efendi'nin kendi ifadesiyle, "bir an yanlarında dür ve bir saat meclis-i pür-enverlerinden mehcûr eylemezler idi."[69]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin ağabeyi Çelebi İbrahim'le olan bu yakınlığı, daha sonra kendisinin de şeyhi olacak olan Şamizâde Mustafa Efendi'nin de tesiri altında kalmasına sebep olmuştur. Nitekim bu sıralarda, onunla aralarında geçen konuşmaları ve onun

---

[64] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 41-56.
[65] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 10a.
[66] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 79.
[67] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 55a.
[68] A.g.e., vr. 10, 12a, 12b.
[69] A.e., vr. 38b.

kendisine yaptığı tavsiyeleri nakletmektedir.[70]

Süleyman Şeyhî Efendi kendisinin o zamanki halini, "sergerdan" (başı dönmüş) olarak nitelendirmekte ise de bazı kitapları okumakta ve yazmaktadır. Şeyh Mustafa Efendi bir gün, onun böyle kitaplarla meşgul olduğunu görünce, tasavvufi kitapları okumasını tavsiye etmiştir.[71] Süleyman Şeyhî Efendi bunu şöyle anlatmaktadır:

"Bir gün Hâce Hazretleri fakîrhâneye teşrif idüp lehçe-i kimyâlarıyla dil-i bi-çâremi ihya eylediklerinde, bizler daha ol esnâda bazı tavârihât tahrîr ü istinsahına meşgul imiş idik. Ol hâl-i bi-hâsılımızı görüp buyurdular ki: Bunlar cümlesi tezyi'-i evkit-ı bilâ-fâide kabilindendir. Çünkü hevesin tahrir ü tefsiredir. Sana bir tasavvuf kitabı vereyim ki tahririnden faide-i külli hasıl ola. Bizler dahi, "emir sizindir" diye, izhâr-ı hulüş eyledik. Birkaç saatden sonra hâne-i saadetlerine varıp ol kitabı göndermişler ki, Gülşen-i Râz Tercümesi imiş. Heves ile alup tahrire sürü᾽ eyledik. Fe-emmâ her ne kadar ki ciddi (ü) sa᾽y eyledik, mefhûm-ı ᾽ibâreye ıttıla᾽ hâsıl edüp âgâhlık ile tahrire imkân olmadığından itmamı mümkin olmadı."[72]

Bir müddet sonra, Şamîzade Mustafa Efendi Çelebi İbrahim'e hilafet vermiştir.[73] Süleyman Şeyhî Efendi bir gün, Çelebi İbrahim'i rüyasında görür: Kendisini, bir mürit arkadaşıyla birlikte, kırlara menekşe toplamağa gönderir. Giderler ve birbirleriyle yarış ederek menekşe toplamaya başlarlar. Menekşeler, Süleyman Şeyhî Efendi'nin önünde kendiliğinden demet olur. Arkadaşı ise sadece üç menekşe toplayabilmiştir. Süleyman Şeyhî Efendi ertesi günü bu rüyasını Çelebi İbrahim'e anlatır; o da "bu rüya, rüyâ-ı tebşir ve alâmet-i tevfiktir der. Bunun üzerine Süleyman Şeyhî Efendi artık tasavvufa iyice meyletmeye başlar.[74]

Görüldüğü gibi Süleyman Şeyhî Efendi çocukluğunu yanında geçirdiği Çelebi İbrahim'in, Nakşbendi tarikatına intisabı ile tasavvufi bir ortama girmiş ve kısa zamanda tasavvufa meyli artmıştır. Bu da onun Nakşbendi tarikatına intisabı neticesini doğurmuştur.[75]

"Bir gün Hâce Çelebi (r.a.) bir mecmua kenarında bu ibâreyi görüp fakîre buyurdular ki: Bu ibârenin mefhumundan ne mana izhar eylersin? Ben de ol vakt evân-ı ci-

---

[70] Köstendilli, *a.e., vr.* 17a, 19a.
[71] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 80.
[72] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 22a, 22b.
[73] A.g.e., vr. 28a, 29b.
[74] A.e., vr. 36a, 36b.
[75] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 82.

vânîde on beş-on altı yaşımda, ol derece 'amâ'ize sarf etmiş değil idim. Zira tarikat-ı âliyyeye ibtidâ dühûlüm esnâsı idi."[76]

Bu ifadelerinden onun, 15 yaşında iken tasavvufa meylinin iyice arttığını ve 16 yaşında tarikata intisab ettiğini anlıyoruz.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin tarikata intisap ettikten sonra bir müddet önceki halini terk edemediğini, birtakım alışkanlıklarını devam ettirdiğini görüyoruz. Bu hallerini kendisi şöyle anlatmaktadır:

"Onaltı yaşımda, tarikat-ı âliyye-i Nakşbendiyye'ye intisâb edüp, ber-eyyâm, min kaderi'l-vüs' seyr ü sülük ve zikr ü fikre müdâvemet üzre her ne kadar ikdam olunduysa, sığar-i sin ve hal-i şebabet muktezâsı, meyl-i hevâ, serde zâhir ü hüveydâ olmakla, bir zaman yalnız şeriat ü tarikat muktezâsı emr ü nehy ve zikr ü fikr iktizâsı etvâr-ı mu'tedile ile evkât-ı güzer olup…"[77]

"İbtidâ-yı hâlimde, ğâyet şikâra mübtelâ olmuşdum. Şöyle ki: Şiddet-i şitâda at sırtına düşüp ormanlar ve sengistânlarda gice gündüz şikâra muntazır, karlar ve buzlar üzerinde oturup belâ vü mihnetler çekerdik ve ol mihnet ü cefâdan zevk-i safâ kesb edüp her bar şikârdan hâli olmaz idik."[78]

Süleyman Şeyhî Efendi Çelebi İbrahim'in sıkı murakabesi sebebiyle, yanından ayrılmamakla beraber, tarikata yeni intisap ettiği bu sıralarda, onun sohbetlerinde sıkıldığını ve infial gösterdiğini; bu hareketlerinden dolayı, Çelebi İbrahim'in huzurundan defalarca kovulduğunu ve sonra affedildiğini, *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eserinde uzun uzun anlatmaktadır.[79]

Bununla birlikte bir sohbetinde Çelebi İbrahim'e karşı tavır takındığını; ancak bir gün rüyasında, evine gelen ejderhadan müthiş derecede korkmuş halde iken, Çelebi İbrahim'in zuhûru ve inayetiyle kurtulması üzerine, ona daha sıkı bir şekilde bağlandığını tafsilatlı bir şekilde anlatmaktadır.[80]

Aynı şekilde Süleyman Şeyhî Efendi kendi ifadesiyle "… ber-muktezâ'-i beşeriyyet dimağımızda, nev'a huzûz-ı hevâ-yı nefsanî ve lüzûz-ı ığvâ-yı mel'anet-i

[76] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 43b.
[77] Köstendilli, *Terkîbât-ı Erbaîn, vr.* 15a.
[78] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 49b, 50a.
[79] A.g.e., vr. 52a-53b.
[80] A.e., vr. 38b-40a.

şeytani zuhûr edüp 'avârlık nişanesi ve bî-kârlık alâmeti hüveydâ"[81] iken, Çelebi İbrahim bir rüya görür; rüyasında uzun zamandır Süleyman Şeyhî Efendi'nin vücudunda bulunan yaraların üzerine elini sürer ve onu nefsanî hareketlerden meneder. Çelebi İbrahim ertesi gün gördüğü rüyayı kardeşine anlatır. Bundan sonra Süleyman Şeyhî Efendi o yaralardan kurtulduğu gibi, artık Çelebi İbrahim'e iyice bağlanır.[82]

Bu yaşananlar Süleyman Şeyhî Efendi'yi derinden etkiler, kendisini toparlamasına, anlattığı hallerden kendisini kurtarmasına ve tasavvufta seyr ü sülük mertebelerini katetmesine vesile olur.

1.2.2. Tarikati ve Şeyhi:

Telif etmiş olduğu eserlerden onun Nakşbendiyye tarikatına mensup olduğunu anlıyoruz. Telif ettiği ilk eseri *Lemaât-ı Nakşbendiyye'*dir. Ayrıca kendisinden bahseden kaynaklarda Nakşbendiyye şeyhlerinden[83], fazilet sahibi bir zat olduğu[84] belirtilmiştir. Müritlerine Nakşbendi yolunu tavsiye etmiş[85] ve hemen hemen bütün eserlerinde bu tarikatla ilgili çeşitli konuları işlemiştir. Bununla birlikte, *Divan*'ında**,** Nakşbendi olduğunu anlatan bir gazeli de mevcuttur:

Gulâm-ı şâh-ı kasr-ı ârifân-ı Nakşıbendiz biz.
Türâb-ı hâk-i râh-ı sâlikân-ı Nakşıbendiz biz.

Teveccüh etmişiz râh-ı Hüdâ'ya zâr ü dem-beste,
Hayâl-i rabt-ı kalb-i vâsılân-ı Nakşıbendiz biz.

Bu âyin-i letafet bizlere mahsusdur ancak,
Gönül gül-zârı içre, bülbülân-ı Nakşıbendiz biz.

Nukûş-ı mâsivâdan olmuşız biz zade vü la-kayd,
Cemâl-i pir ü perver, âşıkân-ı Nakşıbendiz biz.

[81] A.e., vr. 37a.
[82] A.e., vr. 37a, 37b.
[83] Bağdatlı, *Hediyyetü'l-Arifin*, c. I, s. 407.
[84] Bursalı*, Osmanlı Müellifler*, c. I, s. 190.
[85] Köstendilli, *Mektûbât,* vr. 19a.

Hakîkatde biz, iskāt-ı izâfet itmişiz lillâh,
Şeriat üzre hatm-i hâcegân-ı Nakşıbendiz biz.

Tarîk-ı ʿurvetü'l-vüskâ, budur habl-i metîn ancak,
Esîr-i silk-i hüsn-i kamilân-ı Nakşıbendiz biz.

Cemâl-i şem'ine sûzân olup, zar etmeyip asla,
İgen pervane-âsâ, mahv-ı fani Nakşıbendiz biz.

Mücerred olmuşız heb âh-ı serd-i lafz-ı sûriden,
Lisânü'l-ğaybe mâlik kudsiyân-ı Nakşıbendiz biz.

Tasavvurdan taʾayyünden giderdik hattı-ı evhamı,
Cemâl-i zât-ı bahta dîde-bân-ı Nakşıbendiz biz.

Muʾarrâyuz hayâl-i zerk (u) tezvir-i ta'ayyüşden,
Kamumuz ırk-ı tâhir düdmân-ı Nakşıbendiz biz.

Bize muhtasdurur habs-i nefes etmek tezekkürden,
Bi-hamd li'llâh ki Şeyhi, dervişân-ı Nakşıbendiz biz.[86]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin şeyhi, ağabeyi Çelebi İbrahim'in de şeyhi olan Şâmîzâde Mustafa Efendi'dir. Şâmîzâde Mustafa Efendi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı Müellifleri isimli eserde Süleyman Şeyhî Efendi'nin şeyhi, Ali Efendi olarak verilmişse de yanlıştır.[87] Çünkü *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eserde, birçok yerde şeyhinin ismi "Mustafa" olarak geçmektedir.[88] *Bahrü'l Velâye* isimli eserde de aynı isimle anlatılmaktadır.[89]

Süleyman Şeyhî Efendi, şeyhi hakkında *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eserinde bir hayli geniş ma'lûmât vermektedir. Buna göre Şâmîzâde Mustafa Efendi'nin babası

[86] Köstendilli, *Dîvân*, s. 37, 38.
[87] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, s. 190.
[88] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 4a, 7b, 19a.
[89] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 189a.

Şam'dan gelerek Köstendil'e yerleşmiş ve Mustafa Efendi burada doğmuştur.[90]

Şâmîzâde Mustafa Efendi de müridi Süleyman Şeyhî gibi ilk başlarda tasavvufla alâkası olmadığı halde, Hekimoğlu Ali Paşa (1100-1172/1689-1758)'nın Bosna valiliğine tayin edilmesinden sonra oraya giderken Köstendil'de konakladığında, yanında bulunan Hâce Evliyâ Muhammed Seyyah birkaç gün onun evinde misafir kalmış; bu misafirliği esnâsındaki sohbet ve telkinleriyle, Şâmîzâde Mustafa Efendi'nin tarikata girmesine vesile olmuş ve ona, aynı zamanda hilâfet vermiştir.[91]

Bu şekilde Nakşbendi tarikatına giren ve kendisine hilafet verilen Şâmîzâde Mustafa Efendi bundan sonra Köstendil'de Dabbağhane mahallesindeki evinin yakınında bulunan harabe mektepte görevini icra için oturmuş, ancak üç sene kimsenin rağbet etmemesi üzerine evine çekilmiştir. Fakat gördüğü bir rüyada halkı tarikata davete devam etmesi ikaz edildiğinden, tekrar aynı yere dönmüştür. Bundan sonra rağbet artmış; bilhassa, Süleyman Şeyhî'nin büyük kardeşi Çelebi İbrahim'in de intisabıyla müridi iyice çoğalmıştır.[92]

Süleyman Şeyhî Efendi şeyhinin ilmi hakkında, kavâid ilmine aşinalığının olmadığını, fakat önüne gelen ibârenin manâsını anladığını, ibâre ne kadar zor olsa da tafsillice açıkladığını söylemektedir:

"Hâce Hazretlerinin ilm-i kava'ide aşinalıkları yok idi. Velâkin bir ibâre olmazdı ki mefhûmundan gafil olup ma'nasına muttali olmayalardı. Her kangı ibârenin fehminde ʿusret zuhûr ey lese, elbette anlar ol ibârenin rumüzâtın fehm edüp, ol icmali tafsil ü tahrir ederler idi."[93]

Şâmîzâde Mustafa Efendi 1193/1780'de Köstendil'de vefat etmiştir. Süleyman Şeyhî Efendi, şeyhinin ölümünün zamanını tafsilatıyla belirtmiştir "hicretin binyüzdoksanüç senesi fasl-ı baharda tulūʾ-ı fecrden mukaddem nefes-i mübarekleri münkatıʾ olmuş imiş."[94]

1.2.3. Hilâfeti ve Tarikat Silsilesi:

[90] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 4a, 7b, 19a.
[91] A.g.e. 7b-8b.
[92] A.e. 9b-10b.
[93] A.e. 24b.
[94] A.e. 26b.

Süleyman Şeyhî Efendi 30 yaşında iken, 1193/1779 tarihinde şeyhi Şâmîzâde Mustafa Efendi tarafından kendisine Nakşbendi tarikatı hilâfeti verildiğini kendi eserlerinde belirtmektedir.[95] Bu hususu diğer kaynaklar da aynı şekilde kaydetmişlerdir.[96]

Süleyman Şeyhî Efendi kendisine nasıl hilafet verildiğini, tafsilatlı olarak şöyle anlatmaktadır:

"Hâce Hazretleri hulefâ-i erbaadan dördüncü halife fakîri tayin buyurdular. Şöyle ki: Hilafetimiz ibâd-ı zuafayı tarik-i hakka davete memuriyetimiz bi-hasebi-z zarûre vaki'. Zira anların nazar-ı kîmyâ eserleri Hâce Çelebi Hazretlerine idi ki anlardan sonra hilâfete ve irşâd ile me'müriyyete sâyeste vü sezâ-ver idi. Zira şart-ı hilâfet, müstahlef mübâşeret-i tamdan ibâretdir. Fe'ammâ sadâyı "ارْجِعِي" [Rabbine dön][97] sem'-i şâhânlarına erişince, Cenâb-ı Rabbi'l-'izzet "رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً" [Hem hoşnut edici, hem de hoşnut edilmiş olarak][98] râh-ı cinân vech-i hass-ı cânâna dâhil olma tâzim olup bi-emri'llâh-ı Ta'âlâ, Hâce Hazretlerinden evvel irtihâl-i dâr-ı beka vâki olmak ile bu kesîrü'l-cürm ve kalîlü'l-fehm Şeyhî Süleymân-ı bî-dermân hilâfete 'adem-i istihkakım zâhir ve veçhen mine'l-vücûh ğayr-i ehliyyetim bâhir iken himmet-i iksîr ve 'inâyet-i kesirlerinden nâşi, cem'-i ahibbâ ile da'vet-i 'ibâda ta'yin ve hilâfet-i hassalarına tevkil eylediler."[99]

"Vefatlarına karib, hâl-i hayatlarında, bir gece fakîr âlem-i manâda şöyle müşâhede ederim ki: Ke'enna Hâce Hazretleri fakîrhâneye teşrif buyurmuşlar ve zannederim ki pirlerimizden bir zât-ı muhterem dahi gelüp, hanede tasaddur eylemişler ve Hâce Hazretleri karşularında teeddüben oturup mükâleme vü mülâtefe ederler. Fakîr dahi makam-ı hizmetde dururum. Bir müddet sonra Hâce Hazretleri ol zât-ı muhteremin mübarek dizlerin pûş edüp bizlere müteveccih olup buyurdular: Bizler yolcuyuz, seni Hûdâ'ya emanet deyüp revân oldular.

(...) Sehel zamandan sonra Hâce Hazretleri bimâr oldular. Fakîr zanneyledim ki ol rüyânın zuhûru zamanı geldi. Çünkü 'iyâdet-i Hazrete varup buyurdular ki: Sinnimiz vâfir oldı. Göçmekde 'usretimiz yokdur. Lâkin koyvermiyorlar. (...) Nefsü'l-emr bir iki mâh bimâr olup yine sıhhat buldular ve bir müddet ifâkatlerinden sonra yine bimâr

[95] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.
[96] Bursalı*, Osmanlı Müellifleri,* c. I, s. 190.
[97] Fecr, 89/28.
[98] Fecr, 89/28
[99] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 33a.

oldular. Yine bir def'a 'iyâdet-i Hazrete vardığımızda yine evvelki kelâm lisân-ı mübareklerinden zuhûr edüp müsterih olduk. Velâkin ol bimârlık evvelkiden ziyâde mümted oldı. Fe-emmâ yine sıhhat buldular.

Ol esnâda, bir gün fakîr yine âlem-i mânâda şöyle müşâhade ederim ki: Hâce Hazretleri fakîrhâneye teşrif edüp mukaddemâ ol azizin oturduğu mahalde kendileri tasaddur buyurup, fakîr dahi makām-ı hizmetde dururum. Birkaç kelâmdan sonra buyurdular ki: Şimdiden sonra bizler ehl-i seferiz, gel sizin ile veda edüp musâfaha edelim; dediklerinde fakîr dahi buna iki dizlerine sunup, dâmen-i şeriflerin pûş edüp, anlar dahi fakîri sinelerine çeküp lütfen ve keremen takbul eylediler.

(...) Bir müddet mürur etmeden Hâce Hazretleri yine bimâr oldular. Bu defa dahi eyâ lisân-ı mübareklerinden ne zuhûr eyler diye muntazır oldum. Bir gün meclis-i pür-enverlerinde aheste aheste ahıbbâ ile sohbet esnâsında, (...) kelâm-ı pür-hikmetlerine muntazır idik. Fakîri muhâtab edüp buyurdular: Sizi, halkı, tarik-i hakka davet etmeğe me'mûr eyledik."[100]

Şâmîzâde Mustafa Efendi, Süleyman Şeyhî Efendi'ye bu şekilde hilâfet verdikten sonra, aynı yıl içinde (1193/1779) vefat etmiştir. Daha önce "aziz-i sânîm ve karındaş-ı vâlâ-güherim" dediği Çelebi İbrahim de vefat etmiş (1777) olduğundan, kendisinin, "dil ile takrîr ve kelâm ile bast u tahrîr edemediği bir sıkıntıya düşmüş ve Çelebi İbrahim'in ölümünden sonra yapmaya başladığı ayanlıktan nefret eder olmuştur. Hatta kendisine "şâibe-i cünûn" ihtimâli belirmiş, bu halden azizlerin ve şeyhlerinin ruhaniyetine sığınarak ve tarikatın adabını yerine getirerek kurtulmuştur. Bundan sonra tarikat büyüklerini sık sık rüyasında görmeye başlamış ve müşkillerini onlara sorarak halletmiştir."[101]

Süleyman Şeyhî Efendi 1200/1786 yılı ramazanında, kadir gecesinde şeyhi Şâmîzâde Mustafa Efendi ve Çelebi İbrahim'i rüyasında görür; kendisine Şeyhü'l-ekber Muhyiddin İbnü'l-Arabî (560-630/1165-1240)'nin rütbesinin verildiğini müjdelerler. Bunun üzerine hilâfetinin kemale erdiğine kanat getirir ve rahatlar.[102]

Süleyman Şeyhî Efendi şeyhi olan Şâmîzâde Mustafa Efendi'nin Köstendil'de dört halifesinin olduğunu belirtmektedir. Onun bu dört halifesi şunlardır:

---

[100] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 24b-26a.
[101] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 89-90.
[102] Yılmaz, *a.g.e.,* s. 90.

1. Süleyman Şeyhî Efendi'nin büyük kardeşi Çelebi İbrahim.

2. Seyyid Muhammed Şakir: Şam'dan gelerek Köstendil'e yerleşmiştir. Orada ticaretle meşgul olmuştur. Aynı zamanda hafızdır.[103]

3. Hâce Said: Arapça'yı iyi bilen, zamanının hikmet ve hey'et ilimlerini de okumuş alim bir zattır. Çeşitli kitaplar te'lif etmiştir.[104]

4. Süleyman Şeyhî Efendi.

Süleyman Şeyhî Efendi kendisinin tarikata intisabından önce, şeyhinin başka beldelere gönderdiği halifelerinin de olduğunu; ancak onlar hakkında fazla bilgisinin olmamasından dolayı, hataya düşmekten çekindiği için, anlatmaktan sakındığını bildirmekte; sadece İştibî Bik'e gönderilen Hâce Mustafa isimli birisi hakkında bilgi vermektedir.[105]

Kendi tarikat silsilesini *Lemaât-ı Nakşbendiyye isimli* eserinde Hz. Muhammet (s.a.v.)'e kadar uzanan bir şema halinde vermektedir. Bu şemada isimler daireler içindedir. Esas silsileye dahil olanlar ortada büyük daireler içinde, bunlardan bazılarının halifeleri küçük daireler içindedir O, bu silsilesini şu şekilde takdim ediyor:

"Ma'lüm ola ki silsile-i Nakşbendiyye ve tâife-i aliye-i kutsiyyenin (ahvâli) ala'l-icmâl bu muhtasarda zikr olunsa gerekdir. Zira bu dâirenin tafsîli ve alâ haddetin tahriri daire-i pergelden bîrün ve mazhar-ı "ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ" [Nûn, Kaleme ve yazdıklarına andolsun][106] dur. Zira bu tâife-i ârâları ve bu handân-ı pirleri ravza-i kurb-i hazret-i cinân ve gül-zâr-ı bağ-ı cennetin eşcâr-ı pür-esmârlarıdır. Her şâhı bir diyara ve her budağı bir vilâyete sereyân eylemişlerdir. Anların her birlerini taharri vü tahrir kuvvet-i beşeriyyenin muktezâsı olmadığından nemin bu devâirde, elsine-i nâsda malüm olan ser-halka-i tarikat ve peyrev-i hakikatlerin ismleri tahrir ve devâir-i sağâirde malüm olunduğu mikdâr hulefâ-i urefâları tahrir olunmuşdur. (...) Pes bu silsile-i şerife silsile-i zeheb diye tesmiye olunmuşdur. Nice olmasın ki bu zerrin zincir, her kimin ki gerdânına ulaşa âkibetü'l-âkibe dergâh-ı Kird-gâra ulaşır ve her kimin ki bu halka-i zer-i saadete boynu geçe, encâm-ı kârı kurb-ı Cemâl-i Perverdgâr'a erişir."[107]

---

[103] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 29a, 29b.
[104] A.g.e., vr. 29b, 30a.
[105] Köstendilli, *a.g.e.,* vr. 27-28b.
[106] Kalem, 68/1.
[107] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 61b, 62a.

Lemaât-ı Nakşbendiyye isimli eserinde tarikat silsilesi şu şekildedir[108]:

1. Hz. Muhammed (s.a.v.)
2. Ebû Bekir es-Sıddîk
3. Hâce Selmân el-Fârisi
4. Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir es-Sıddîk (v. 102/720-21)
5. Cafer es-Sâdık (v. 148/765)
6. Ebû Yezîd-i Bestâmî (v. 160-234/776-77 - 848-49)
7. Hâce Ebu'l-Hasan el-Harakânî (v. 425/1034)
8. Hâce Ali el-Fârmadî (v. 477/ 1084-85)
9. Hâce Yusuf el-Hemedânî (v. 440 veya 441/1048-49-1050)
10. Abdülhâlık el-Gücdüvânî (v. 575 veya 585/1179-80 veya 1189)
11. Hâce Ârif Rîvekerdî (v. 715/1315)
12. Hâce Mahmûd İncîr-i Fağnevî (v. 715 veya 717/1315 veya 1317)
13. Hace Ali Râmîtenî (v. 715/1315)
14. Hâce Muhammed Bâbâ Simmâsî (v. 755/1354)
15. Hâce Emîr Külâl el-Buhârî (v. 772/1370-71)
16. Hâce Muhammed Bahâüdîn en-Nakşibendî (718-791/1318-1390)
17. Mevlânâ Ya'kûb Çerhî (v. 851/1447)
18. Hâce Ubeydullâh Taşkendî (v. 806-895/1403-04 -1490)
19. Hâce Zâhid Muhammed (v. 936/1529-30)
20. Hâce Derviş Muhammed (v. 970/1562-63)
21. Hâce Mahdûm-ı A'zam (v. 918-1008/1512-1599)
22. Hâce Muhammed Bâkî (v. 1013/1601)
23. Hâce Ahmed Fâruk (v. 971-1034/1563-64 - 1624-25)
24. Fırâkî Muhammed Bedreddîn.
25. Şeyh Hâce Seyyâhûn Evliyâ Muhammed.
26. Şeyhe'ş-Şuyûh Hâce Mustafâ Şâmî (v. 1193/1779)
27. Hâce Çelebî İbrahim Köstendîlî (v. 1777)
28. Şeyhî Süleyman el-Köstendîlî (v. 1820)
29. Mevlânâ el-Hacc Mustafa Üskûbî[109]

[108] A.g.e., vr. 64b-78b.
[109] 29. Kişi sadece Kütahya nüshasında yer almaktadır.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin bizzat kendisinin takdim ettiği bu silsile, İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî'den sonra gelen Fırâkî Muhammed Bedreddin hakkında bilgi bulunamamış olmakla berâber[110], sıhhatli bir Nakşbendiyye silsilesidir. Bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi kendisi ayrı bir Nakşî şubesi kurmuş değildir. Bu silsileden anlaşılacağı üzere Nakşbendiye şubelerinden "Müceddidiyye" şubesinin bir devamıdır.

1.2.4. Halifeleri:

Köstendil'de büyük bir itibar ve nüfuza sahip olan Nakşbendiyye tarikatı şeyhi Süleyman Şeyhî Efendi'nin vefatından sonraki tesirleri hakkında, ne yazık ki hiç bir malumata ulaşılamadı. Çevresinde böyle bir itibar görmüş ve otuza yakın tasavvufi muhtevalı eser telif etmiş bir şeyhin, elbette menkıbeleri bulunmalı, onun hal ve sözleri sonraki nesillere intikal etmiş olmalıydı.

Buraya kadar yaptığımız çalışmadan da anlaşılacağı üzere onun hayâtı ve tasavvufi şahsiyeti ile ilgili bilgilerimizin çoğunu kendi eserlerinden çıkarabildik. Bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi'nin Rumeli bölgesindeki geniş bir çevreye yayılmış olan tarikatını devam ettiren halifeleri hakkında da sadece kendi eserlerinden bilgi edinebildik.

Lemaât-ı Nakşbendiyye isimli eserinde Ankara nüshasında vermiş olduğu kendi tarikat silsilesinin, kendisinden sonraki dairelerin üçünde üç isim bulunmaktadır. Bunlar:

1. Hâce Mustafa el-Köstendili.
2. Hâce Muhammed-i Mağribî.
3. Hâce Osman-ı Norokobî'dir.[111]

Süleyman Şeyhî Efendi kendisinden sonra gelenlerin bu silsileye ilave edilmesi temennisiyle[112] aynı sayfa ve müteakip sayfada boş daireler bırakmış[113], ancak buralara yukarıdaki üç isim dışında herhangi bir isim yazılmamıştır.

Bu üç halifeden Hâce Mustafa el-Köstendili'nin isminin yanında 1198/1789

---

[110] Tosun, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Serhindi*, s. 48; Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 96.
[111] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 78a.
[112] A.g.e., vr. 62a.
[113] A.e., vr. 78a, 78b.

tarihi yazılıdır ki vefat tarihi olması muhtemeldir.[114] Süleyman Şeyhî Efendi, *Bahrü'l-Velâye* isimli eserinde bu kişiyi "müderris" olarak tanıtmış, önceleri Halveti tarikatına mensub idi ise de daha çok zahirî ilimlerde kendini yetiştirmiş bir kimse olduğunu anlatmıştır. Ayrıca ömrünün sonlarında tasavvufa fazlaca meyil ettiğini, Muhyi'd-dîn İbnü'l-Arabî (560-630)'nin Fusûsu'l-Hikem'ini defalarca okuyup, tetkik ettiğini ve ibadetinde titiz bir kimse olan bu zâtın, 80 yaşında vefat ettiğini belirtmiştir.[115]

Bu bilgilerden Hâce Mustafa el-Köstendîlî'nin, Süleyman Şeyhî Efendi'den oldukça yaşlı, âlim, fâzıl bir kimse olduğu anlaşılmaktadır.

Hace Muhammed-i Mağrîbî de yine *Bahrü'l-Velâye*'de anlatılanlara göre "Veyselzâde" diye tanınmakla beraber "seyyid" olduğu belirtilmektedir. Karasu Yenice'sinin Taşlık Köyü'ndendir. Bulunduğu yere halife olarak gönderildikten sonra çevresinde etkili ve çok rağbet gören bir Nakşbendiyye temsilcisi olmuştur. Hatta Yenice'de Rufai tarikatı şeyhi olan Hâce Ahmed Efendi dahi onun tesirinde kalmıştır. Süleyman Şeyhî Efendi'nin bu halîfesi de kendisinden önce vefat etmiştir.[116] Ne zaman vefat ettiği tespit edilememiştir.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Lemaât-ı Nakşbendiyye'*de ismini verdiği ve *Bahrü'l-Velâye*'de bazı menkıbeleriyle tanıttığı[117] üçüncü halifesi, Şeyh Osman-ı Norokobî'dir. Şeyh Osman zahiri ilimleri tahsil ettikten sonra Nakşbendiyye tarikatına intisap etmiş, ancak kendisine intisap ettiği şeyhinin ölümü üzerine, Şeyh Şakir isimli bir Halveti şeyhine bağlanmıştır. Fakat bir müddet sonra Şeyh Şakir'in de ölümü üzerine, bu sefer Edirne'li Şeyh Abdülkadir vasıtasıyla Kâdirî olmuştur.

Bu halde iken bir seyahat esnâsında, Süleyman Şeyhî Efendi'ye misafir olur ve onun *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eserini okur. Bunun üzerine, kendisinin ilk intisabının Nakşbendi olduğunu hatırlayarak, tekrar ona intisabının mümkün olup olmayacağım düşünür. Rüyasında kendisine, bunun mümkün olduğunun bildirilmesi üzerine, Süleyman Şeyhî Efendi vasıtasıyla tekrar Nakşbendi olur; bundan sonra Nakşbendiyye ve Kâdiriyye tarikatlarının âdâb ve erkânını beraberce sürdürür.[118]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin Şeyh Osman'a hilâfet vermesine, Şâmîzade Mustafa

---

[114] A.e., vr. 78a.
[115] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 189b, 190a.
[116] A.g.e., vr. 192b.
[117] A.e., vr. 190b-192b.
[118] A.e., vr. 190b-1921a.

Efendi'nin kendisiyle beraber hilafet verdiği kişilerden birisi olan Şeyh Said karşı çıkar. Sebep olarak da onun tekkeyi bulmak için başka birisinin kılavuzluk yapmasına ihtiyaç duymasını gösterir; kalp gözü açık olan birinin, başkasına muhtaç olamaması gerektiğini savunur. Süleyman Şeyhî Efendi bunun bir beşeriyet hali olduğunu ve beşeriyet halinin, kişinin kendisine noksanlık vermeyeceğini söyleyerek Şeyh Osman'a hilâfet verilmesinde mahzur görmez.[119]

Bu halifesi de kendisinden önce vefat etmekle[120] beraber ne zaman vefat ettiği tespit edilememiştir.

Lemaât-ı Nakşbendiyye'nin Ankara nüshasından tespit ettiğimiz bu bilgilerle birlikte, Kütahya nüshasında bu konuyla ilgili olarak aydınlatıcı bir hayli bilgiye ulaştık. Bu nüshaya göre Süleyman Şeyhî Efendi'nin halifeleri şunlardır:

4. Hâce Bekir Efendi,
5. Hâce Muhammed Efendi Semûhevî,
6. Şeyh Muhammed Bekçevî,
7. El-Hâc İbrâhim Norokobi,
8. Hâce Mustafa Üskübî,
9. Hâce Muhammed Mağzî,
10. Hâce Osman Nur Velî,
11. Şeyh Ali Norokobi,
12. Şeyh Kemter,
13. Şeyh Sihrî,
14. Şeyh Osman Bazar İsmâil Efendi,
15. Şeyh Durmuş Efendi,
16. Mevlânâ el-Hacc Mustafa Üskûbî.

Yine Kütahya nüshasından Süleyman Şeyhî Efendi'nin kendisinden sonra Mevlânâ el-Hacc Mustafa Üskûbî'yi hilafetle görevlendirdiğini ve ölümünden sonra şeyhlik hizmetini onun sürdürdüğünü öğreniyoruz.

Bununla birlikte Köstendil dışındaki bazı yerlerde Nakşbendi şeyhi ve postnişini olan kişileri de *Mektûbât*'ından öğreniyoruz.

Söz konusu eserde mevcut olan mektupların başlarında, bazı kişilerin isimleriyle

[119] A.e., vr. 191b.
[120] A.e., vr. 191b.

beraber, Nakşbendiyye şeyhi veya postnişini olduğu yazılıdır. Onun mektup gönderdiği şahıslardan veya kendisine mektup gönderenlerden, isimleriyle birlikte, Nakşbendiyye şeyhi veya postnişini olduğu da belirtilen kişiler ve bunların bulundukları yerler şunlardır:[121]

Devinçevî eş-Şeyh Mustafa Efendi Nakşbendi

Üsküb Müftîsi tarîk-ı Nakşbendiyye'den eş-Şeyh el-Hâc Mustafâ Ef.

Şehr-i Edirne'de postnişin-i irşâd Zağra'lı tarîk-ı Nakşbendiyye'den eş-Şeyh el-Hâc Süleyman Efendi[122]

Süleyman Şeyhî Efendi bu zata yazdığı mektupta, Derviş Abdülkadir isimli birisinden bahsediyor ve onun bazı düşüncelerini beğenmediği için, Edirne'de onun yerine Süleyman Efendi'nin kendisinin görevlendirildiğini belirtiyor.

Devince Tekyesinde postnişîn-i Nakşbendiyye Hâce Bekir Efendi.

Hâce Bekir Efendi'ye yazdığı mektupta Süleyman Şeyhî Efendi karşı çıkanların olmasına rağmen bir tekke inşa etmesini istemiştir.

Palanka'da postnişîn-i Nakşbend Hâce Ali.

Dobnice Tekyesinde postnişîn-i Nakşıbend Nuri Efendi.

Sirozî eş-Şeyh Şalih Efendi.

Süleyman Şeyhî Efendi ile bu kişiler arasındaki mektupların muhtevalarının tasavvufi konular olması ve bilhassa onun, onların bu konulardaki tereddütlerini giderici; sorularının cevaplarının ve yapmaları gereken şeyleri bildiren tavsiyelerinin bulunması, bunların, bulundukları yerlerde, onun tarikatını devam ettiren kişiler olduklarını gösterir.[123]

Mektûbât'ta ismi geçen ve "şeyh" sıfatı olan, bunlardan başka kişiler de vardır. Bunlar: İştibî Şeyh Müderris Ahmed Efendi, Selânikli Müderris eş-Şeyh el-Hâc Ahmed Efendi, Sofyalı eş-Şeyh Ömer Müstakıym, Dobniceli Şeyh Bekir Efendi ve Dobnice Tekkesinde mukıym Şeyh İbrahim'dir.[124]

Bunların tarikatları belirtilmemişse de mektupların muhtevalarının diğerleriyle aynı olması ve Nakşbendi olmayanların mutlaka mensup oldukları tarikatın ayrıca belirtilmiş bulunması sebebiyle, bu şeyhlerin de Süleyman Şeyhî Efendi'ye bağlı kimseler ol-

[121] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 115.
[122] Yılmaz, *a.g.e.,* s. 115.
[123] Yılmaz, *a.e.,* s. 115, 116.
[124] Yılmaz, *a.e.,* s. 117.

duklarını, bulundukları yerlerde Nakşbendiliği devam ettirdiklerini söyleyebiliriz.[125]

1.2.5. Evliliği ve Çocukları:

Süleyman Şeyhî Ef.'nin ne zaman ve kiminle evlendiğine dair ne kendi eserlerinde ne de ondan bahseden kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu konuda da eserlerinden çıkardığımız bazı ifadeleri, bize onun evlendiği zamanı yaklaşık olarak tahmin etme imkânı vermektedir.

Tasavvufla alakasının başladığı 15-16 yaşlarında iken, o zaman kendisine hilafet de verilmiş olan Çelebi İbrahim ile aralarında geçen bir hatırasını ve o sıralarda vücudundaki çıbanlardan çektiği ıztırabı anlattıktan sonra şöyle demektedir:

"Zira ol eyyamda ber-muktezâyı beşeriyyet, dimağımızda nev'a huzuz-ı hevâyı nefsâni ve lüzüz-ı ığvâyı mel'anet-i şeytani zuhûr edüp, âvâr(e)lik nişanesi ve bikârlık alameti hüveydâ" idi.[126]

Bu sözlerinden onun, o sıralarda henüz evlenmemiş olduğunu anlıyoruz.

1191/1777'de abisi Çelebi İbrahim ve 1193/1779'da şeyhi Şâmîzâde Mustafa Ef.'nin ölümlerinden sonraki halini anlatırken de şöyle demektedir.

"Ol esnâlarda dahi ne yar ve ne yavru, pir-perver bir kimesne olmayup böyle hayran ü sergerdâri-i püşt-i pâ üzre iken..."[127]

Yine aynı günlerini şöyle dile getirmektedir:

"Ol vakit azizlerimin ikisi de mefkûd ve fakîr dahi yetim ü bîvücüd u bîkes ü nâmes'ud makām-ı hayretde sergerdân olduğumdan..."

Bu sözlerinden onun 30 yaşında olduğu 1193/1779 yılında da henüz evlenmemiş olduğunu çıkarıyoruz. Zira o esnâlarda yetim olduğu gibi "ne yar ne yavru" hiçbirinin bulunmadığını, yalnızlığını ve bu yalnızlıktan dolayı, büyüğü olan Çelebi İbrahim'in ve şeyhinin de ölmüş olmaları sebebiyle başı dönmüş olduğunu söylemesi, kendisini rahatlatacak bir aile yuvasına sahip olmadığını gösteriyor diyebiliriz.[128]

1200/1785-86'da gördüğü bir rüyasını anlatırken:

"... fakîr dahi güya camide öğle namazını kılup hane-i fakîraneme gider

---

[125] Yılmaz, *a.e.,* s. 117.
[126] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 36b, 37a.
[127] Köstendilli, *Terkîbât,* vr. 16a.
[128] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 62.

imişim."[129] diyor.

Yine başka bir rüyasını anlatırken de şöyle söylüyor:

"Nakşi (k.s) Hazretleri hâne-i kemterâneme teşrif buyurmuşlar."[130]

"Alem-i mânâda azîzim Şeyh Mustafâ Efendi (r.a.) Hazretleri fakîrhâneye teşrif …"[131]

Bu ifadeler bize onun evliliğine dair, yine açık bir bilgi vermemekle beraber, öncekilerden farklı olarak, başıboşluktan kurtulmuş ve istikrarlı bir hayâta kavuşmuş olduğu intibaını veriyor. "Fakîrhâne, hâne-i âcizi, hâne-i fakîrane..." gibi sözleri, onun artık müstakil bir ev sahibi olduğunu gösteriyor.

Bununla birlikte biz, Süleyman Şeyhî Ef.'nin 1193/1779 ve 1200/1785-86 yılları arasında evlenmiş olduğunu tahmin ediyoruz. Ancak kiminle evlendiğini bilemiyoruz.[132]

Bahrü'l-Velâye isimli eserinde, kendisinin Mustafa Arif isimli bir oğlu[133] ile Sofya Müftülüğü yapmış olan Mevlânâ Abdurrahmân Efendiyle evli, bir kızının[134] olduğunu söylemektedir. Bunlardan başka çocuklarının olup olmadığını bilemediğimiz gibi bu çocukları hakkında başka bir bilgi bulamadık.

1.2.6. Yaptığı Görevler:

1.2.6.1. Ayanlık:

Yukarıda "Mollazâde" ailesinin Köstendil'de büyük bir itibara sahip olduğunu, muhtemelen bunun sonucu olarak, kardeşlerinin ve kendisinin, hatta babasının, halkın temsilciliğini ve halkla hükümet arasında aracılık olan "ayanlık" vazifesini yaptığını belirtmiştik.

Ayanlar, belde halkı ile hükümet arasında muamelelerde vasıta olarak her iki tarafa ait işlerle beldenin idaresi ve asayişiyle meşgul olurlar, vergileri tahsil ederler, asker tertip ve sevki, erzak ve levazım tedariki gibi hizmetleri görürler; toplanacak vergilerin tesbiti ile, defterlerinin düzenlenmesi ve yazılması işlerini, belde eşrafı ile toplanarak

---

[129] Köstendilli, *Terkîbât,* vr. 19a.
[130] A.g.e., vr. 20b.
[131] A.e., vr. 22a.
[132] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 63.
[133] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 164b.
[134] Köstendilli, *a.g.e,* vr. 188b.

yaparlardı.[135]

Eserlerinde 1191/1777 senesinde abisi Çelebi İbrahim'in ölümünden sonra, ayanlıktan nefret eder hale geldiğini, 1193/1779 senesinde şeyhi Şâmîzade Mustafa Ef.'nin de ölümü üzerine, "âyân u ağalık hâlâtından küllî nefret" ettiğini söylüyor.[136]

Bunlardan Süleyman Şeyhî Efendi'nin, ayanlığın kardeşten kardeşe geçmesi sebebiyle, abisi Çelebi İbrahim'in ölümünden sonra, onun yerine ayanlığa geçtiğini fakat ayanlıktan çok nefret etmiş olmasından dolayı, bir müddet sonra ayanlığı bırakmış olduğunu öğreniyoruz.

1.2.6.2. Mütesellimlik:

Diğer bir vazife olarak da "mütesellimlik" vazifesinde bulunmuş, mutasarrıf adına veya mutasarrıf olmağı için vali adına, Köstendil'i idare etmekle memur mütesellim olmuştur.[137]

Süleyman Şeyhî Efendi *Bahrü'l-Velâye* isimli eserinde "bu fakîrin reisliğim evânında" diye başlıyor ve Abdullah-ı Köstendilî isimli zatın gençliğinde, kendi anne ve babasını korkuttuğunu, anne ve babasının da kendisine gelerek, oğullarının öldürülmesini istediklerini, ölümü hak edecek bir kusuru olmadığı için, bir yazıyla Palanga Kalesinde yaşama cezası verdiğini belirtiyor.[138]

Buradan, onun Köstendil'de ayanlıktan da öte, daha yetkili bir vazifede bulunduğunu anlıyoruz. Demek ki o, şikayet için kendisine başvurulan, bir kişinin öldürülmesine karar vermesi talep edilebilen ve şikayet edilenin durumuna göre karar verebilen yetkili bir kişidir.

Bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi'nin buradaki reisliği, mutasarrıf adına veya mutasarrıf olması için vali adına, Köstendil'i idare etmekle memur mütesellimliktir. Zira Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatında "reislik" diye bir makâm bulunmamaktadır.[139]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin tarikata intisabı, onun arkasından en büyük iki

---

[135] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 53.
[136] Köstendilli, *Terkîbât-ı Erbaîn,* vr. 15b.
[137] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 66; Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 187b.
[138] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 187b.
[139] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 53, 54.

destekçisi Çelebi İbrahim ve şeyhinin ölümlerinden sonra düştüğü sıkıntılı durum sebebiyle, bu vazifelerden nefret etmiş ve muhtemelen bir müddet sonra bunlardan ayrılarak, ömrünün sonuna kadar sürecek olan şeyhlik ve tedris faaliyetlerine başlamıştır.

1.2.7. Seyahatleri:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin seyahatları hakkında, kaynak eserlerde yeterli bilgiye ulaşılamadı. Sadece Bursalı Mehmed Tâhir onun yüksek tahsil için İstanbul'a gittiğini yazmışsa da[140] bu bilginin tahminimizce doğru olmadığını daha önce belirtmiştik.

Bununla birlikte *Bahrü'l-Velâye* isimli eserinde Sofyalı Bâlî Ef.'yi anlatırken,[141] "… Sofya'da muhaceretim eyyamında..." demektedir.[142] Bundan onun, Sofya'ya göç ettiği ve bir müddet kaldığı anlaşılıyor.

Yine, Dobnice Tekkesi'nde postnişin-i Nakşbend Nuri Efendi'ye yazdığı, muhtemelen kendisini Dobnice'ye davet eden mektuba cevap olan mektubunda şöyle diyor: "İnşaallâhü'r-Rahmân, kiraz mevsiminde ol tarafa varmamız musammem olmağla, mukadder ise vardıkda iktizâsına göre, râbıtasıyla mukayyed olunur." Dobnice'ye söz konusu seyahatin gerçekleşip gerçekleşmediğini bilemiyoruz.

Ancak, *Mektûbât*'ından Dobnice gibi, etraf şehirlerde birçok müridinin ve kendisini seven kişinin olduğunu anlıyoruz. *Mektûbât*'ta ismi geçen bu yerler şunlardır: Üsküp,[143] Yanya,[144] İştib,[145] Edirne,[146] Ohri,[147] Selanik,[148] Norokob,[149] Samako,[150] Devince,[151] Palanka,[152] Yenice[153] ve köyleri. Buralara şeyhliği dolayısıyla zaman zaman seyahat etmiş olması muhtemeldir.

---

[140] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri,* s. 190.
[141] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 164a.
[142] A.g.e., vr. 164b.
[143] Köstendilli, *Mektûbât,* vr. 3b, 6a, 11b, 15a, 16a, 21b.
[144] A.g.e., vr. 21a.
[145] A.e., vr. 1b.
[146] A.e., vr. 8a, 24a.
[147] A.e., vr. 22a.
[148] A.e., vr. 23b.
[149] A.e., vr. 13b, 15b.
[150] A.e., vr. 9a, 19a, 20a.
[151] A.e., vr. 14b, 15a.
[152] A.e., vr. 17b.
[153] A.e., vr. 11a, 13a, 18b.

1.2.8. Vefâtı:

Kaynak eserlerde Süleyman Şeyhî Efendi'nin ölümü ile ilgili iki farklı tarih verilmektedir. İsmail Paşa el-Bağdâdî ve Ömer Rıza Kehhâle, onun ölüm tarihini 1232/1816-17 olarak vermekte iken,[154] İnehanzâde Mehmed Nâil, 1235/1819-20 olarak vermektedir.[155]

Kaynak eserler bunları, sadece tarih olarak yazmakta; fakat verdikleri bu tarihlerin doğru olduğunu ispatlayacak bir delil göstermedikleri gibi, herhangi bir açıklamada da bulunmamaktadırlar. Yalnızca İnehanzâde Mehmed Nâil, *Keşfü'z-Zünûn Zeyli*'nde 1232/1816-17 gösterilmesinin yanlış olduğunu söylemekte, fakat niye yanlış olduğunu ve 1235/1819-20 tarihinin neye göre doğru olduğunu belirtmemektedir.

Yine *Osmanlı Müellifleri*'nde, Süleyman Şeyhî Efendi'nin ölüm tarihi 1335/1916-17 olarak gösterilmiştir ki bu da bariz bir yanlışlıktır.[156] Nitekim aynı eserin, sadeleştirilerek yeni harflerle yapılan son baskısında bu yanlışlık düzeltilmiştir.

Kendi eserlerinden sadece, elyazması tek nüshasını bulabildiğimiz *"Dîvân"* ının başındaki boş sayfada ölümü: 1235/1823 şeklinde miladi karşılığı yanlış olarak bir not bulunmaktadır.[157] Bu notun kime ait olduğunu ve müstensihinin kim olduğunu bilemiyoruz.

Diğer eserlerinde ölüm tarihiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Yalnız *"Bahrü'l-Velâye*"nin ikinci cildini yazmak niyetinde olmasına rağmen,[158] bunu gerçekleştirememiş olması, onun 1232/1816-17'de vefat etmiş olabileceğini akla getirmektedir.[159] Mamafih 1231/1816'dan sonra hastalığa yakalanmış ve hastalığının ölümüne kadar devam etmiş olma ihtimâli de vardır.

Onun ölüm yılını kesin olarak bilemediğimiz gibi, gün ve ayını da bilemiyoruz. Onun isminin geçtiği eserlerin ekseriyeti, H. 1235 tarihini tercih etmekte; bu tarihin miladî karşılığı 1819 veya 1820 olabileceği için, bu eserlerden bazıları her iki ihtimali de belirtirken, bazıları 1819'u vermektedirler.[160]

---

[154] Bağdatlı, *Hediyyetü'l-Arifin*, c. s. 407; Bağdatlı, *Keşfü'z-Zünûn Zeyli*, c. 1, s. 83, 93, 167 ve 512; c. 2, s. 245, 453 ve 462; Kehhâle, *Mu'cemü'l-Müellifîn*, c. 4, s. 259.
[155] İnehanzâde, *Tuhfe-i Nailî*, c. 2 s. 521.
[156] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri,* c. I, s. 190.
[157] Köstendilli, *Dîvân*, vr. 1a.
[158] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.
[159] Çünkü *"Bahrü'l-Velâye"* 1231/1816'da yazılmıştır. Bkz. Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-Velâye,* İst. Süleymaniye Kth. H. Hüsnü Paşa Bl. , No.: 579/1, vr. 199a.
[160] İnehanzâde, *Tuhfe-i Nailî*, c. 2, s. 521; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri,* c. I, s. 190.

Aynı şekilde kaynak eserler, Süleyman Şeyhî Ef.'nin Köstendil'de, kendi yaptırmış olduğu dergâha defnedildiğini yazmaktadırlar.[161] Ancak Bulgaristan'ın müstakil devlet olmasından sonra, kabrinin bulunduğu dergâh yıkılarak başka bir binaya tahvil edildiğinden,[249] kabri de kaldırılmıştır.[162]

1.3. KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN ŞAHSİYETİ

1.3.1. TASAVVUFİ ŞAHSİYETİ:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin en belirgin özelliği tasavvufla olan iştigâlidir. Onun gerek edebi ve gerekse ilmi sahada söz sahibi olmasında ve eserler vermesinde en büyük âmil hiç şüphesiz tasavvufi düşüncesi ve yaşantısıdır.

Eserlerinin tamamında tasavvufi konuları ele almaktadır. Bu konular içinde özellikle vahdet-i vücûd'u temel almaktadır. Eserlerindeki bütün görüşler vahdet-i vücûd etrafında dönmekte, bütün fikirler onunla örülmektedir.[163]

Süleyman Şeyhî Efendi daha küçük yaşlarda iken, ağabeyinin de vesilesiyle tasavvufla tanışmış ve tarikata girerek ahlaki eğitim ve terbiyesini kemâle erdirmeye, Allah'ın sevgisini ve rızâsını kazanma yolunda gayret etmeye çalışmıştır. İlk başlarda daha önceki alışkanlık ve davranışlarını değiştirmekte zorlanmış, fakat şeyhinin himmetleri ve ağabeyinin gayretleri ile nefsini terbiye etmede önemli adımlar atmaya başlamıştır. Özellikle görmüş olduğu rüyâların seyr ü sülûkunda önemli bir yeri olmuştur.[164]

Süleyman Şeyhî Efendi otuz yaşında iken, şeyhi Şâmîzâde Mustafa Efendi'den hilâfet görevini aldığında hayâtında yeni bir safha açılmış oldu.[165] Hilafeti aldığı yıl içinde şeyhinin vefatıyla bu ağır yükü tek başına üstlendi. İki yıl önce ağabeyinin vefâtı, ardından şeyhinin vefatı onu çok sarstı.

Bununla birlikte ayanlık görevinin mesuliyetiyle iyice bunaldı. İşte tam bu sırada imdadına yine rüyaları yetişmiş ve kendisine Muhyiddîn Arabi'nin makamına

[161] İnehanzâde, a.g.e., c. 2, s. 521; Bursalı, a.g.e., c. I, s. 190.
[162] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 76.
[163] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 12, 13.
[164] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 28b, 49b, 50a.
[165] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.

yükseltildiği müjdelenmiştir.[166] Bu rüya ile birlikte hilâfetinin kemâle erdiğini kabul ederek daha büyük bir aşk ve şevkle irşadına devam etmiştir.

Bundan sonra dünyevi meşgalelerinden sıyrılarak kendini irşada ve seyr ü sülûka hasr etmiştir. Bu amaçla resmî görevlerini de bırakmıştır.

Mamafih kısa bir zamanda çevresinde etkili olmaya başlamış, hizmet ve irşâd halkasını genişletmiştir. *Mektûbât*'ından anladığımıza göre, Süleyman Şeyhî Efendi'nin Nakşbendiyye şeyhi olarak nüfûsunun oldukça arttığını ve Rumeli bölgesinin büyük bir bölümünde, Nakşbendilikte hemen hemen tek söz sahibi olduğu görülmektedir.[167] Hatta *Mektûbât*'ındaki bazı ifâdelerden onun sâdece Nakşbendi şeyhi olarak değil, aynı zamanda bölgenin, başka yönlerden de önemli bir şahsiyeti olduğu anlaşılmaktadır.[168]

Tasavvufi konulardaki vukufiyeti, ilmi derinliği, üstün ahlakı, örnek hayâtı ve haliyle insanların gönlünde taht kuran Süleyman Şeyhî Efendi, ehl-i sünnet anlayışına sahip bir mutasavvıftır.

Süleyman Şeyhî Efendi tasavvufun hem amelî, hem de fikrî cihetiyle ilgilenmiştir. Dolayısıyla çevresinde geniş bir mürîd kitlesi oluşmuş, pek çok eser vermiştir. Onun eserleri tasavvufî adaba, tasavvufî tefekküre, terceme-i hal, tabakat ile şiir ve edebiyata dairdir.

Süleyman Şeyhî Efendi Bulgaristan'dan yetişen mutasavvıf müellifler arasında en velüd olanlardan ikincisidir. Ancak 19.yüzyıl gibi karışık bir dönemde yaşamış olması ve Köstendil'in İstanbul'dan uzaklığı sebebiyle yeteri kadar tanınmamıştır.[169]

1.3.2. EDEBİ ŞAHSİYETİ:

1.3.2.1. Şairliği:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin tasavvufi yönü ile birlikte, şahsiyetinin ikinci bir yönünü de edebi şahsiyeti teşkil etmektedir. O da kendinden önceki bir çok sufi şair gibi; yerine göre tasavvufî hissiyatını ve düşüncelerini şiirle ifade etmiştir.

---

[166] Köstendilli, *Terkîbât-ı Erbaîn,* vr. 19b.
[167] Köstendilli, *Mektûbât,* vr. 2a, 7b, 11a, 12b, 15a, 17a, 21b.
[168] Köstendilli, *a.g.e.,* vr. 9b, 10a, 23b, 24a, 25a, 26a.
[169] Yılmaz, "Bulgaristan'dan Yetişen Müellif Mutasavvuflar" makalesi, s.14.

Edebi kaynaklarımızda, tekke şairleri arasında zikredilmediği gibi,[170] divan şairleri arasında da ismi geçmemektedir.[171] Böyle olması, onun şairlikten uzak bir kişi ve şiirinin de şiir sanat ve değeriyle ilgisi olmayan bir şiir olması demek değildir. Onun, edebiyat kitaplarında şiirleri ve şairliğiyle yer almamış olması, İstanbul'dan uzak, birçok askeri ve siyasi karışıklığın olduğu bir bölgede yetişmiş olmasından ileri gelmektedir.

Süleyman Şeyhî Efendi biri 1200/1786 ile 1210/1795 tarihleri arasında, diğeri de 1210/1796 ile 1220/1805 tarihleri arasında olmak üzere iki divan tertip ettiğini belirtmektedir.[172] Bununla birlikte mensur eserlerinin içinde de şiirleri vardır.[173]

Eserlerinden edinebildiğimiz bilgilere göre, Süleyman Şeyhî Efendi şiirde, tanınmış İran şairlerinden Hafız-ı Şîrâzî (ö. 792/1390); meşhur Türk mutasavvıf şairlerinden, Şeyh Elvân-ı Şîrâzî (m.15. y.y.), Yazıcıoğlu Muhammed (ö. 855/1451), Yunus Emre (ö. 720/1320 ?), Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî (ö. 596-672/1200-1273), Rûhî-i Bağdadî (ö. 1014/1605-06), Nakşî-i Akkirmânî (ö. 1062/1651-52) ve Niyâzî-i Mısrî (1027-1105/1618-1694)'den etkilenmiştir.[174]

Süleyman Şeyhî Efendi, Hâfız-ı Şîrâzî'nin *Mecmûatü'l-Maârif* isimli eserinden bir kısım beyiti seçip şerhederek, *"Kasr-ı Şirâz"* diye isimlendirdiğini yazmaktadır.[175] Hatta bir gün rüyasında, Hâfız-ı Şîrâzî onun tertip ettiği Divan'ı inceledikten sonra, kendisine, "maşaallâh, Hâfız-ı Sâni olmuş" diye iltifat etmiştir.[176]

Yine tarikatla alakasının başladığı sıralarda, Şâmîzade Mustafa Efendi'nin bir gün kendisine, Şeyh Elvân-ı Şîrâzî'nin *Gülşen-i Râz Tercümesi*'ni verdiğini, onu dikkatle okuduğunu, fakat anlayamadığını, ancak şeyhinin vefatından sonra bu kitabın önemini anladığını söylemektedir.[177]

Bunun yanı sıra ifâde ettiğine göre, Niyâzî-i Mısrî ve Nakşî-i Akkirmânî'nin bazı gazellerini ve beyitlerini şerh etmiş,[178] Rûhî-i Bağdâdî'nin dört gazelinin tahmisine Dîvân'ında yer vermiştir.[113] Şeyhî bir de manzum bir aşknâme yazarak *Dîvân*'a ilâve

---

[170] Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, c. 2, s. 236.
[171] Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, 381-561.
[172] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.
[173] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 4b-6a, 62a, 62b, 88a, 108b, 113b, 117b, 129b; Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 136b, 204a; Köstendilli, *Kûtü'l-Uşşâk*, vr. 17a, 76b.
[174] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 160.
[175] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 23b.
[176] Köstendilli, *Terkîbât-ı Erbaîn,* vr. 20b.
[177] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 22a, 23b.
[178] Köstendilli, *Mektûbât,* vr. 10a; Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.

ettiğini belirtmiştir.[179]

Süleyman Şeyhî Efendi bazı konulan açıklarken, Mevlânâ, Yûnus Emre ve Yazıcıoğlu Muhammed'in beyitlerinden örnekler sunmuştur.[180]

Bu tespitlerimizden onun, adı geçen şairlerden az veya çok etkilendiğini anlıyor ve bunlardan en çok etkili olanların da Niyâzî-i Mısrî ve Nakşî-i Akkirmânî olduğunu kabul ediyoruz.

Onun şairliğiyle ilgili ilk çalışmayı *"Köstendilli Süleyman Şeyhi Ve Bahrü'l Velâye"* isimli doktora çalışmasıyla Ali Yılmaz yapmıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin şiirlerinde konu, tamamen dînî-tasavvufidir. Dîvân'ının başında Hz. Peygamberimiz hakkındaki naat ile şeyhi Şâmîzâde Mustafa Efendi ve kardeşi Çelebi İbrahim için yazdığı kasideler haricindeki diğer şiirlerinde, tasavvufî duygu ve düşüncelerini terennüm etmiş, "ilâhî aşk"ı arifane bir şekilde dile getirmeye çalışmıştır. Bu şiirlerinde işlediği başlıca unsurlar, divan sahibi her mutasavvıf şairde olduğu gibi, "vuslat", "gurbet", "hicran", "firak", "hasret", "fena", "beka", "muhabbet", "şarab", "saki", "meclis-i mey", "meyhane", "kadeh", "sekr", "cem", "zahir ehlinin hali" ve benzeri hususlardır.[181]

Dîvân'ında belli konulara hasrettiği şiirleri oldukça azdır. Bunlardan bazıları, şeyhe intisabın önemi, tarikata intisap edene tavsiyeleri, Nakşbendi olduğunu belirttiği ve tarikat silsilesini methettiği gazelleridir.[182]

Süleyman Şeyhî Efendi, şiirini tamamen dini-tasavvufi konulara hasrettiği gibi, konusu bu olmayan her sözü ve şiiri "abes" saymaktadır.[183]

"Nâmı ki, yok sözde, o güftâr abes,
Medhine sarf olmayan eş'âr abes.

Gerçi kim evsâfının a'dâdı yok,
Olmaya bir söz ki, anın adı yok."[184]

---

[179] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye,* vr. 202a.
[180] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 31a, 47a (Yazıcıoğlu Muhammed'den); *Mektûbât*, vr. 14b (Yunus Emre'den).
[181] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 161-162.
[182] Yılmaz, *a.e.,* s. 162.
[183] Yılmaz, *a.e.,* s. 162.
[184] Köstendilli, *Dîvân*, s. 2; Yılmaz, *a.g.e.,* s. 162.

Cemâlu'llah'ı temenni eden güzel bir münacâtı, onun şiirde işlediği ana temayı gösteren iyi bir örnektir:

"Gönül olsun taallukdan muarrâ,
Cemâlinle müşerref eyle yâ Rab!

Bizi bizliğimizden kıl müberrâ,
Cemâlinle müşerref eyle yâ Rab!

Yüce dergâhına kıldım temenni,
Umarım fazl u lutfundan teselli,

Gönül bîreng olup bulsun tecelli;
Cemâlinle müşerref eyle yâ Rab!

İlâhi! Ben fakîr-i derdmendi,
Gubâr-ı pây-i pir-i Nakşbendi,

Gider bu mücriminden çar bendi;
Cemâlinle müşerref eyle yâ Rab!,

Esîr-i sahn-ı evhâm u cefâyuz,
Tabâyı' merkezinde bîsafâyuz,

Selâmet hazretinden mültecâyuz;
Cemâlinle müşerref eyle yâ Rab!

Dilim bahr-i hüviyyetden çeker "hû",
Gönül, Şeyhî, talebkârı gül-i bû,

Visalin, nideyim, eyler cân arzu;

Cemâlinle müşerref eyle yâ Rab!”[185]

Tasavvufi duyguları anlatan ve zahir ehli olanlarla sufilerin halini mukayese eden bir gazeli de şöyledir:

“Namaz u mescid ile kâr ederler,
Hakikat sırrını inkâr ederler.

Okutsan zâhid(e) âyât-ı Kur’ân’ı,
Tehi gelmez peşin pâzâr ederler.

Özi bâtıl değil, Hak i’tikâdı(dır),
“Ene’l-hak” diyeni berdâr ederler.

Vücûd ile adem bahsinde anlar,
Olanı yok, yogu pisyâr (bisyâr) ederler.

İlâhı ittihâz itmiş hevâsın,
Anınçün hazreti iksâr ederler.

Gücenmem, bilse Hakk’ı, hödperestler,
‘İnâden, Şeyhî (yi), inkâr ederler.”[186]

Burada Süleyman Şeyhî Efendi zahir ehlinin, hakikat sırrını inkar ederek, sadece namaz kılmak, yüzünden Kur’ân okumak gibi ibadetlerle yetindiklerini, ehl-i tasavvufun halinden anlamadıklarını, âlemin varlığı konusunda vahdeti terkederek, çokluğu kabul ettiklerini ve bu hatalarında inat ettiklerini anlatıyor.

Onun, tarikata yeni girenlere yol gösterici tavsiyeleri ihtiva eden bir gazeli de şöyledir:

“Tutma dünyâyı sakın, âlemi seyrângâh it,
Hürrem ü hüznüne dur, ‘işk ile ey vallâh it.

[185] Köstendilli, *Dîvân*, s. 16.
[186] Köstendilli, *Dîvân*, s. 29.

Olma endûh-ı belâ dâmına gerdenbeste,
Sadr-ı meyhânedir ol, terk-i hayâl-i cân it.

Hemdemin câm-ı şarab olsun, enîsin dilber,
Gayriden gön(ü)lüni pâk-i tecelligah it.

Ne cefâ çek, ne safâ kaydına düş âlemde;
Ne sevin varlığına, yokluğuna ne âh it.

Rızk içün çekme ta'ab, eyleme ahvâle şitâb;
Sûretin taht-ı rızâ, gönlünü âlî-şâh it.

Kesret-i âlemi bil sırr-ı hudâyı vahdet;
Gönlüni, bu didiğim mertebeden âgâh it.

Hârı gül, gayriyi yar eyle, gider evhamı;
Cümle eşyayı adem, sırrını vechullâh it.

Ehl-i da'vâdan olup eyleme halkı idlâl;
Yokluk âlemlerine seyr-i fena fillâh it.

Ne ümid eyle, ne bîm eyle rızâen lillâh;
Şeyhiyâ, leyl ü nehâr 'işk ile zikrullâh it."[187]

Bu örneklerden ve *Dîvân*'daki şiirlerden onun, divan edebiyatının tasavvufi muhtevalı şiirinde yaygın olarak işlenen bütün konulan işlediğini; özellikle bu sahadaki motif ve mazmunları, teşbih ve istiareleri, mesel ve kıssaları oldukça çok kullandığını görüyoruz. Aynı şekilde, divan şiirinde kullanılması mutat olan edebi sanatlara da klasik usulüyle yer verdiğini görüyoruz.[188]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin, şiirde kullandığı dil**,** klasik divan edebiyatı dilinden farklı bir özellik göstermemektedir. Genel bir değerlendirme ile ne çok sade, ne de çok ağır

[187] Köstendilli, *Dîvân*, s. 17.
[188] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 168.

ağdalıdır. Ancak bazı yerlerde sâde denebilecek; buna karşılık bazı yerlerde de ağır dil kullandığı vâkîdir. Buralarda, Arapça ve Farsça kelime, tamlama ve mürekkep kelimeler epeyce vardır ve kimi yerde bunlar, Türkçe kelimelerin arasına serpiştirilmiştir.[189]

Mamafih o, kuvvetli bir şair olmamakla beraber, dini-tasavvufi muhtevalı divan şiirinin bütün unsurlarını şiirinde tatbik etmiştir. Şiirlerindeki ifade güzelliği her yerde aynı derecede değildir. Bazı yerlerde gayet güzel ifadeleri olduğu halde, bazı yerlerde bu güzelliği göremiyoruz.[190]

1.3.2.2. Nesirciliği:

Süleyman Şeyhî Efendi mensur eserlerinde tasavvufun niteliklerini, mutasavvıfların hallerini ve hayatlarını, tasavvuf yolunda ilerleyebilmek için gerekli olan şartların neler olduğunu, tasavvufi ıstılahları ve benzeri konuları işlemiştir.

Bahrü'l-Velâye isimli eseri bir tezkiredir; *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eseri şeyhini anlattığı bir menkıbe kitabı olması yanında tasavvufi terimleri de açıkladığı bir eserdir. Diğer eserlerinde de Nakşbendiyye tarikatının esaslarını, âdâp ve erkânını, bunların arasında tasavvuf büyüklerinin menkıbelerini anlatmıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin telif ettiği eserler doğrudan kendisinindir. Bununla birlikte eserlerini telif ederken başka kaynaklardan da istifade ettiğini görüyoruz. Nitekim kendisi de eserlerinde, istifade ettiği kaynakları çeşitli vesilelerle belirtmektedir. Onun eserlerinde ismi geçen yazarların ve kitapların bir kısmı şunlardır: Mevlânâ Hüseyin b. Ali es-Sâfi (ö. 940/1533), *Reşahâtü Ayni'l-Hayât*, Nakşî-i Akkirmânî (ö. 1062/1651-52), *Aynü'l-Hayât*, Şeyh Mahmûd-ı Şebüsterî (ö. 750/1320), *Gülşen-i Râz*, Şeyh Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 560-630/1165-1240), *Füsûsu'l-Hikem*, Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmî (ö. 596-672/1200-1273), *Mesnevi ve şerhi*, İsmâil Hakkî-i Burûsavî (ö. 1063-1137/1652-1728), *Şerh-i Muhammediyye*, Niyazî-i Mısrî (1027-1105/1618-1694) *Dîvân*, Yazıcızade Muhammed (öl.: 855/1451) *Dîvân*, Necmüddin-i Dâye (ö. 654/1256) *Mirsâdü'l-İbâd*, Naîmâ (1065-1158/1655-1716) *Tarih*, Âşık Paşa (ö. 733/1332-33), Eşrefoğlu Rûmî (ö. 874/1469).[191]

---

[189] Yılmaz, *a.g.e.,* s. 168.
[190] A.e., s. 173-174.
[191] A.e., s. 177-179.

Mamafih mensur eserlerinde genellikle sade bir dil kullanmıştır. Bunun başlıca sebebi eserlerini daha çok halk tabakasından olan kişiler için yazmış olmasındandır. Zaten eserlerinin yazılış gayelerine bakıldığı zaman, birçoğunun tasavvufi konuların daha kolay anlaşılmasını sağlamak maksadıyla yazıldığı görülmektedir. Öyle olunca, belki çoğunun okuma yazma dahi bilmediği, çevresindeki müritler topluluğunun anlayacağı bir dil kullanması tabiidir. Buna rağmen, eserlerinde yer yer ağır ve ağdalı bir dil kullandığı da vakidir.[192]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin nesrinde edebi sanatlara fazla yer verilmemiştir. Sadece, eserlerin takdim kısımlarında ve kişilerin methedildiği yerlerde teşbihlerle süslü sanatlı bir ifade tarzı kullanılmaya çalışılmıştır.[193]

Aynı şekilde telif ettiği eserlerinde başından geçen veya başkasının yaşadığı hadiseleri naklederken, dili daha sade, cümleler daha kısa ve ifadeleri daha nettir. Buna karşılık herhangi bir konuyu anlatırken, dili nispeten ağırlaşmakta; Arapça ve Farsça kelime ve terkipler artmaktadır. Ancak bu kelime ve terkipler, Süleyman Şeyhî Efendi'nin dilinin sâdelik niteliğini bozacak oranda değildir. Bunların çoğu, dilimizde ve Türkçe eserlerde kullanılmakta olan kelime ve terkiplerdir.[194]

O, işlediği bu konuları anlatırken, önce ne olduğunu belirtmekte, tarif edilmesi gereken bir mesele ise, tarif ettikten sonra bütün teferruatıyla izah etmektedir. Bu bazen "ve" sözüyle birbirine eklenen uzun cümleler halinde ve ilgi kurduğu başka konularla da karışmış olduğundan sıkıcı olabilecek dereceye varmaktadır.

Bununla birlikte o, anlattığı konuyla ilgili ayet ve hadisleri, yeri geldikçe Arapça metin olarak vermekte; başkalarının, işlediği konuyla ilgili olarak söylediklerini naklederek kendi anlattıklarını teyit etmektedir. Bazen anlaşılması güç olan mücerret kavramları, müşahhas örneklerle, daha kolay anlaşılır hale getirmektedir.

"Fikr-i fasideyi çöbe ve gönli göze teşbih eylemişlerdir. Zira her ne kadar sağir dahi olur ise, melâleti kebirdir. Görmez misin ki bir tamla mürekkeb bir bardak suyu nice siyah edüp, bir kıvılcım bir vilâyeti ihrâk u remâd eyler. Maahâzâ bir su-i hayal nice hüsn-i hâli sivâd ü berbâd eyler."[195]

"Her sâlik-i sâdık ibtidâyı sülükda, nefs-i emmâreden geçüp nefs-i levvâme

---

[192] Yılmaz, *a.e.,* s. 182.
[193] A.e., s. 184.
[194] A.e., s. 183.
[195] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 83b.

hükmüne girdükde, fi'l-mesel ruh-ı merdi, nefs-i zenîni nişanlamış hükmündedir. İctihâd-ı tam ile levvâmeden dahi mülhemeye ʿubür eyledikde bakire nefsi nikahlamış menzilesindedir. Ve mülhemeden mutmainneye dühûl müyesser oldukda nefs-i arûsı ruh-ı emrede ile müzdevic olmuş makāmındadır. İnâyet-i pir ve hidâyet-i celil ile nefs-i mutmeinneden nefs-i raiiyyeye urüc eyledikde seyyibe-i nefs ol izdivâcdan hâmile olmuş hükmündedir. Fazl-ı Yezdan ile nefs-i râziyyeden merziyyeye güzer eyledikde ol veled-i kalb ki ilm-i ledündür, zuhûra gelüp ilm-i bâtın ve ilm-i hakikat ve ilm-i marifet olmuşdur."[196]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Bahrü'l-Velâye* ve *Zübdetü Nefahâti'l-Üns*'le kazandığı tezkirecilik vasfı yanında, bir de şârihlik yönü vardır. Onun, sırf şerh olan kitabı dört adettir. Bunlar da kısa risalelerdir. Bunlar *Şerh-i Kelâm-i Kibâr, Şerh-i Kelâm-i Vâsıtî, Şerh-i Kelimât-ı Bedriddîn ve Şerh-i Kelâm-ı Cafer-i Sâdık*'tır. Bunların dışında, diğer eserleri içinde bazı sözlerin şerhedildiğini de görmek mümkündür. *Te'vilât-ı Erbaîn* ise başlıbaşına bir kırk hadis şerhidir.[197]

[196] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 91b, 92a.
[197] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 184.

İKİNCİ BÖLÜM

KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ'NİN ESERLERİ

Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi, tasavvuf ilmine vukûfiyeti ve ilmî müktesebâtının fazlalığı neticesinde bir hayli eser yazmıştır. Yazdığı eserlerinin tamamına yakını kendi telifidir. Eserlerini daha ziyâde nesir olarak yazmış, yalnızca iki dîvânı ile Aşknâme adlı eseri manzumdur. Bu eserlerin tamamının konusu tasavvufa müteallik konulardır. Tasavvufî konular içinde en göze çarpan konu ise vahdet-i vücûddur.[198]

Süleyman Şeyhî Efendi kendisine hilâfet verildiği 1193/1779 tarihinden itibâren eser yazmaya başlamıştır. *Bahrü'l-Velâye* isimli eserinde 1193/1779'dan 1230/1815 tarihine kadar geçen ömrünü, 1193-1200, 1200-1210, 1210-1220, 1220-1230 şeklinde dört dilime ayırarak, bu dilimler içinde yazmış olduğu eserlerin isimlerini zikretmiştir.[199] Burada ismi geçen eser sayısı 19'dur. Halbuki kaynaklarda kendisine atfedilen eser sayısı 32'ye kadar çıkabilmektedir.[200] Ancak, onun kendi zikrettiklerinden bazıları kaynaklarda geçmediği gibi, kaynakların herhangi birinde geçip de diğerlerinde geçmeyen eserler de vardır. Böylece Süleyman Şeyhî Efendi'ye atfedilen eser sayısı 30'a yaklaşmaktadır.

Dolayısıyla h.1193/1779 ile *Bahrü'l-Velâye*'yi yazdığı h.1231/1815 tarihi arasında geçen 28 senelik müddet içinde bu kadar eser yazmış olması, onun velut bir yazar olduğunu göstermektedir. Bulgaristan'dan yetişen mutasavvıf müellifler arasında Bursalı İsmail Hakkı'dan sonra en velüd olan mutasavvıf müelliftir.[201]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin eserlerini tanıtmada öncelikle, *Bahrü'l-Velâye*'de yazarlık hayâtını taksim ettiği dört dilim içinde isimlerini verdiği eserlerinden bulabildiklerimizi, oradaki sırasıyla ele alıp tanıtacağız.

Daha sonra *Bahrü'l-Velâye*'de ismi geçmeyen, ancak diğer kaynaklarda kendisine atfedilen ve onun olduğu kesin olanları; varsa yazılış tarihlerine göre, tarih yoksa ehemmiyet derecesine göre sıralayıp tanıtacağız. Bunların arkasından, bulamadıklarımızın isimlerini zikredip, en sonunda da ona atfedilen, ancak ona ait olup olmadığı belli olmayanları

---

[198] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 14-15.
[199] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye*, vr. 202.
[200] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri,* c. I, s. 191.
[201] Yılmaz, Bulgaristan'dan Yetişen Mutasavvıf Müellifler makalesi, s. 14.

inceleyeceğiz.[202]

2.1. Lemaât-ı Nakşbendiyye:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin önemli eserlerinden biri olan *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, *Bahrü'l-Velâye*'de belirtildiğine göre[203], onun ilk telif ettiği eserdir. Tasavvufi ıstılahları açıklamak maksadıyla yazdığı *Lemaât-ı Nakşbendiyye*'de, şeyhinin ve ikinci şeyhi durumundaki ağabeyi Çelebi İbrahim'in menkıbelerini de anlatmıştır. Bunlara ilave olarak da kendisine kadar gelen Nakşbendiyye silsilesini ve çok çeşitli rüya tabirlerini alarak eserini bir hayli genişletmiştir. Bu haliyle *Lemaât-ı Nakşbendiyye* bir menâkıpname, bir silsilename, bir ıstılahat kitabı ve bir tabirname olma özelliklerinin tümünü taşımaktadır. Bu bakımlardan, dini-tasavvufi edebiyatımız içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Bu eserle alakalı olarak ayrıntılı bilgi çalışmamızın ilgili bölümünde takdim edilecektir.[204]

Nüshaları:

1. Ankara Üniversitesi DTCF Kth. Yazma Eserler Bl., Muzaffer Ozak I, No: 570. (193 vr.)

2. İst. Ü. Kth. Ty. Bl., No.: 200. (60 vr.)

3. Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kth. No: 43Ze262. (95 vr.)

2.2. Dîvân:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Bahrü'l-Velâye* isimli eserinden birincisi h. 1200 ile 1210 yıllan arasında, ikincisi de 1210 ile 1220 tarihleri arasında olmak üzere, iki divan tertip ettiğini anlıyoruz.[205] Elimizde onun, basılmış bir *Dîvân*'ı vardır. Basılmış olan bu Divan'ın elyazması bir nüshası İst. Ü. Kth. Ty. Bölümünde mevcuttur.

Elimizdeki bu Divan'ın, Süleyman Şeyhî Efendi'nin tertip ettiği birinci *Dîvân* mı, yoksa ikincisi mi olduğunu gösteren bir malumat yoktur. Zaten sadece bir tek Divan'ından bahseden kaynaklarımızda bu konuda bir açıklama olmadığı gibi, elyazması

---

[202] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 186.
[203] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye*, vr. 202.
[204] Bütün eserler için bkz. Ali Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 185-281.
[205] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye*, vr. 202a.

nüshada da, basılmış olanında da bunun tespitine yarayacak bir işaret bulunmamaktadır. Yalnız, Süleyman Şeyhî Efendi, *Bahrü'l-Velaye*'de, tertip ettiği *Dîvân*'ların tarihlerini şöyle belirtmektedir: "...ikiyüz ile ikiyüzon tarihi beyninde müretteb bir *Dîvân*, (...) ve on tarihinden yirmi tarihi beyninde (...) müretteb tekrar *Dîvân* ve manzum *Işknâme*, *Dîvân*'a ilave olunmuş idi.[206]

Buradaki "manzum *Işknâme*, *Dîvân*'a ilave olunmuş idi" sözü bize, bu konuda yardımcı olmaktadır. Zira bundan, ikinci olarak tertip edilen *Dîvân*'a *Işknâme*'nin ilave edilmiş olduğu anlaşılıyor. Halbuki elyazması nüshanın basılmış olanında *Işknâme* yoktur. Bu noktadan hareket ederek biz, mevcut yazma nüshanın ve basılmış *Dîvân*'ın, h. 1200 ile 1210 tarihleri arasında tertip edilmiş olan birinci *Dîvân* olduğu kanaatine varıyoruz.[207]

Süleyman Şeyhî Ef.'nin *Dîvân*'ında, başta 29 beyitlik 1 mesnevi, arkasından 2 kaside, 2 terkib-i bend, Rûhî-i Bağdadî (ö. 1014/1605-06)'nin 4 gazeline tahmis vardır. İkinci kısımda, alfabetik tertip üzere, 121 gazel, 29 kıta ve 27 müfret (beyit) vardır.

Bu *Dîvân*'ın tenkitli metin çalışması Mustafa Kundakçı tarafından 2003'te Sakarya Üniversitesi S.B.E.'nde yapılmıştır.

Nüshaları:

1. Elyazması nüsha: İst. Ü. Kth. Ty. Bl., No.: 1784. Basma nüshasının başında bulunan 29 beyitlik mesnevi bu elyazması nüshada bulunmamaktadır.

2. Basma nüsha: Çalışmamızda bu basma nüshayı kaynak olarak aldık.

2.3. Zübde-i Nefehâtü'l-Üns:

Süleyman Şeyhî Efendi tasavvuf yoluna girişinin başları sayılabilecek, 1200/1786 ile 1210/1796 yıllan arasında, *Nefehâtü'l-Üns*'ten hayat hikayelerini okuduğu tasavvuf büyüklerinden, fazlaca etkilenmiş ve eserinin başında da belirttiği gibi,[208] onların daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak maksadıyla küçük bir eser haline getirmek istemiştir. Söz konusu eseri özetleyerek bu zübdeyi meydana getirmiştir.

Zübde-i Nefehâtü'l-Üns, *Nefehâtü'l-Üns*'ün Lâmiî Çelebi (ö. 938/1531) tarafından, *Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîh-i Kulûbü'l-Müşâhidîn* adıyla, Anadolu Türkçesi ile yapılan

[206] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye*, vr. 202a.
[207] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 197.
[208] Bkz. Süleyman Şeyhî Efendi, *Zübde-i Nefehâtü'1-Üns*, vr. 201b, 202a, Bl., No.: 579/2.

ilk tercümesi esas alınarak meydana getirilmiştir.[209]

Nüshaları:

1. İst. Süleymaniye Kth. H. Hüsnü Paşa Bl. No.: 579/2. (31 vr.)

2. Ank. Ü. DTCF Kth. Yazma Eserler Bl., No.: 2477/2. (28 vr.)

2.4. Şerh-i Kelâm-ı Kibâr:

En küçük risalelerinden biridir. Sadece 5 sayfa olup, Hz Ebü Bekir'e izafe edilen bir sözün açıklamasıdır[210]: *"Subhâne men lem yac'ali'l halka ileyhi sebilen illa bi'l aczi min ma'rifetihi"* (mahlûkât için, Zât'ını bilmekteki acizlikten başka, kendisine ulaşan bir yol yaratmamış olan Allah'ı tesbih ederim). Süleyman Şeyhî Efendi bu sözün tasavvufi izahını yapmakta ve marifetullahın nasıl kazanılabileceğini anlatmaktadır.

Nüshaları:

Bir tek nüshası tespit edilmiştir. İst. Ü. Kth. Ty. Bl., No.: 3469. (185 vr.)

2.5. Mir'âtü'l-Muvahhidîn:

Tasavvufi ıstılahların açıklandığı, peygamberlerden bir kısmının kıssalarının anlatıldığı ve vahdet-i vücûd nazariyesi çerçevesinde Allah'ın zât ve sıfatlarıyla ilgili bazı konuların açıklandığı bir kitaptır.

Bu eseri Mustafa Ejder tarafından 1998'de Marmara üniversitesi S.B.E.'nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Nüshaları:

1. İst. Ünv. Kth. Serez Bl., No.: 1515. (114 vr.)

2. İst. Ünv. Ty. Bl., No.: 3469/1.

2.6. Mektûbât-ı Erbaîn:

---

[209] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 199.

[210] Yılmaz, "Bulgaristan'dan Yetişen Mutasavvıf Müellifler" makalesi, s. 15.

Müellifin kendisine gelen biri dışında, bu eserde toplanmış olan mektuplar Türkçe yazılmıştır. Daha çok halife, tarikat görevlisi ve müritlere gönderilmiş oldukları için, onların sordukları sorulara cevaplar, çözemedikleri problemlerin hal yolları ve tarikatla ilgili çeşitli tavsiyeleri ihtiva etmektedirler. Adı her ne kadar *Mektûbât-ı Erbaîn* (kırk mektup) ise de koleksiyonda 42 mektup bulunmaktadır.

Nüshaları:

1. İst. Ünv. Kth Ty. Bl., No.: 3460/7. (51 vr.) Bu nüsha kataloglarda, Mir'âtü'l Muvahhidîn olarak kayıtlı olup, içinde Süleyman Şeyhî Efendi'nin yedi eseri bulunmaktadır. Onlardan biri de Mektûbât'tır.

2. İst. Süleymaniye Kth. M.Arif-M. Murad Bl.,No.: 213/1. (27 vr.) Mektûbât-ı Erbaîn'in bu nüshası da bir mecmua içindedir. Mecmuada bulunan eserlerin birincisidir.

2.7. Terkîbât-ı Erbaîn:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin tarikata intisabından itibâren, içine düştüğü sıkıntıları, günlük hayâtında karşılaştığı çeşitli hadiseleri ve bunlara bağlı olarak gördüğü rüyaları anlatmaktadır. Sıkıntılı zamanlarında, şeyhi Şâmîzade Mustafa Efendi'nin rüya yoluyla kendisinin imdadına yetiştiğini ve sıkıntıdan nasıl kurtulduğunu; yapması gereken bir iş hususunda kendisine nasıl işaret verildiğini, olaylar ve rüyalarla açıklar. Rüyaların ekseriyeti şeyhi ve ikinci şeyhi durumundaki ağabeyi Çelebi İbrahim ile ilgilidir. Bunlardan başka diğer kardeşleri ve bazı tasavvuf büyükleri ile ilgili olanlar da vardır.

Nüshaları:

1. İst. Süleymaniye Kth. HME BL, No.: 2710/2. (17 vr.) Bu nüsha *Te'vîlât-ı Erbaîn* isimli eseriyle aynı cilt içinde bulunmaktadır.

2. İst. Süleymaniye Kth. M.Arif-M. Murad Bl.,No.: 213/3. (12 vr.) *Mektûbât-ı Erbaîn* ile aynı mecmua içindedir.

3. İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 3469/6. (21 vr.) *Mir'âtü'l-Muvahhidîn* ismiyle kayıtlı olan mecmuanın içinde bulunan, Süleyman Şeyhî Efendi'ye ait eserlerin altıncısıdır.

2.8. Te'vîlât-ı Erbaîn:

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserini kırk hadis derlemenin önemini belirten hadisin

müjdesine nail olmak maksadıyla telif etmiştir. Ancak her nasılsa bu sayı 39'da kalmıştır. Eser bu 39 hadisin bazısının uzun, bazısının kısa, Türkçe olarak tasavvufi mahiyette şerhidir.

Bu eserdeki hadisler, belli bir konuya mahsus değildir. Çok çeşitli konuları ihtiva etmektedir. Bunları toplarken belli bir gaye güdülmemiştir.

Nüshaları:

1. İst. Süleyman Kth. HME Bl., No. 2710/1. *Terkîbât-ı Erbain* ile aynı cilt içinde olup vr. 1b ile 14b arasındadır.

2. İst. Süleymaniye Kth. M.Arif-M.Murad Bl., No.: 213/4. Bu nüsha da Mektûbât-ı Erbaîn ve Terkîbât-ı Erbaîn ile aynı mecmua içinde bulunmaktadır. Tamamı 30 vr. olup, vr. 23b. ile 53a. arasındadır.

2.9. Kûtü'l-Uşşâk:

Muhiplerinden bazı kişilerin, Hâfız-ı Şîrâzî (ö. 792/1390)'nin ***"****Hâfiz sen kendi kendinin hicâbısın, aradan çekil. Bizim dilberimizin, sevgilimizin perde ve örtüsü yoktur."* beytine, Kâşânî Zihni isimli bir kişinin yaptığı şerh hakkında soru sormaları üzerine bu eserini yazmaya başlamıştır. İçindeki konular ve işleniş tarzı, eserin belli bir guruba dahil edilmesini güçleştirmektedir.

Eser bir mukaddime, üç tavr ve bir hatimeden meydana gelmektedir. Eserin mukaddimesinde ilimlerin hususiyetleri, çeşitleri ve mukayesesi anlatılmaktadır. Burada özellikle ehl-i tasavvufun üstünlüğü üzerinde durulmuş, akabinde sufilerle zahir âlimleri arasındaki tartışmalardan bahsedilmiştir. Özellikle *Nâimâ Târihi*'nden alıntılar yapılarak konunun daha iyi anlaşılması sağlanmış ve konu bu şekilde zenginleştirilmiştir.[211]

Süleyman Şeyhî Efendi tavr-ı evvelde kendisine âit bir mesneviden sonra, Hâfız-ı Şîrâzî'nin bir beytini tercüme ve şerh ederek başlamakta, cem'iyyeti esmânın uzun izahlarıyla devam etmektedir. Bu vesileyle vahdet-i vücûd nazariyesine giriş yaparak, katedilecek menzilleri açıklamaktadır. Akabinde cem ve fark gibi bir takım makamları izah edip, bu makama erenlerin üstünlüklerinden bahsetmektedir.

Tavr-ı sânîde muhabbet ve mahbûb meselesi, vahdet-i vücûd nazariyesiyle izah

[211] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 21.

edilmekte, vücûdun bir olması sebebiyle seven ve sevilenin de bir olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu konu çeşitli âyet-i kerime ve hadîs-i şeriflerle desteklenmektedir. Süleyman Şeyhî Efendi ayrıca bu bölümde şiirleriyle aşkın vasfı ve çeşitleri üzerinde durmuş ve bu konulara parelel olarak marifet-i nefs ve marifetullahı, âyân-ı sâbite ve âyân-ı hâricîyi anlatmıştır. [212]

Tavr-ı sâliste ise veba ve tâûn sirayeti tehlikesi anlatılmakta, bunlardan kurtuluş için sebeplere yapışmak ve ondan sonra tevekkül etmek gerektiği bildirilerek, bunlarla ilgili bazı hadisler izah edilmektedir.[213]

Bu eser Kazım Aydemir tarafından 1998'de Marmara üniversitesi S.B.E.'nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Nüshaları:

Bir tek nüshası tespit edilmiştir. İst. Sül. Kth. HME. Bl. No.: 2462. (98 vr.)

2.10. Medâr-ı Sâlikân:

Lemaât-ı Nakşbendiyye'nin ilk iki bölümünün özeti şeklinde olan bu eser, konularının derli toplu olması hasebiyle, daha baştan diğer eserlerden ayrılmaktadır. Müellifin ömrünün sonlarına doğru yazdığı bu eser, Nakşbendi tarikatının büyüklerinin eserlerinden istifâde edilerek, Nakşbendi tarikatının usûl ve fürûa âit esaslarını, tarikatın kolları arasındaki farklı görüşleri, farklı âdâb ve erkânı bir araya toplamıştır.

Nüshaları:

İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 2242/2, (33 vr.). Üç eserin bulunduğu bir cilt içindedir.

2.11. Etvâr-ı Hâcegân:

Bursalı Mehmed Tâhir, *Medâr-ı Sâlikân* ile *Etvâr-ı Hâcegân*'ın bir tek eser olduğunu belirtmesine rağmen, Ali Yılmaz, *Etvâr-ı Hâcegân*'ın *Medâr-ı Sâlikân*'dan ayrı bir eser olduğunu çeşitli delillerle ortaya koymaktadır.[214]

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserini, Nakşbendi tarikatının usul ve adabını belirtmek,

---

[212] Aydemir, a.g.e., s. 22.
[213] A.g.e., s. 22.
[214] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 253.

ıstılahları açıklamak ve böylece, istekli olanlara kolaylıklar sağlamak gayesiyle yazmıştır. Bir kişinin halisane bir niyeti dolayısıyla yazdığı bu eserinden, bu kişi vasıtasıyla başkalarının da istifade ederek, dünyaya bağlılıktan kurtulup, gerçeği görmeyen gözlerinin onu görür hale geleceğini ümit etmektedir. Bu eser *Medâr-ı Sâlikân*'ın özeti mahiyetindedir.

Nüshaları:

Bir tek elyazması nüshası tespit edilmiştir. İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 2242/3 (18 vr.) Medâr-ı Sâlikân ile aynı cilt içinde ve ondan sonra yer almaktadır.

2.12. Nikâtü'l-Hikem:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin kendisi tarafından zikredilmemiş olmakla beraber, çeşitli kaynaklarda ve kataloglarda, ona atfedilen bazı eserler vardır. Kaynaklarda ona atfedilmiş olan eserlerden bir kısmının elyazması nüshaları kütüphanelerimizde mevcuttur. Biz bu nüshaları da inceledik. Bunların ekseriyeti, muhteva ve üslup bakımından, onun diğer eserleriyle benzerlik arzetmektedir. Dolayısıyla ona ait olduklarını anlamak güç olmamaktadır. *Nikâtü'I-Hikem* bunlardan biridir.[215]

Süleyman Şeyhî Efendi bu eseri, okumuş olduğu kitap ve risalelerden edindiği bilgilerin ışığı altında, aklına gelen bazı müşkil meselelerin halledilmesi ve anlaşılır hale gelmesi için yazmıştır. Asıl maksadı tarikata yeni girenlerin bu müşkil meseleleri kolay anlayabilmelerini sağlamaktır.

Mukaddime insan-ı kamil'i anlatarak başlamakta ve dört nükte halinde şeriat, tarikat, marifet ve hakikat kelimelerinin açıklamalarıyla devam etmektedir.

Uzun hatimede ise yine çeşitli nüktelerle beraber, ehl-i sünnet akidesine uygun olan sufiliğin dini ve ilmi izahı, kader ve insanın iradesi, insanın kendini ve Allah'ı bilmesi, rüya ve öldükten sonra dirilme konularına geniş açıklamalar yapılmaktadır.

Nüshaları:

1. İst. Sül. Kth. Serez Bl., No.: 1510 (103 vr.)
2. İst. Sül. Kth. HME. Bl., No.: 2563 (126 vr.)
3. Almanya Nüshası, Tübingen Devlet Kitaplığı Arşivi, 1402. (88 vr.)

---

[215] A.g.e., s. 257.

4. Ankara Ünv. DTCF. Kth. Yazmalar Bl., M. Con. 371/2. (147 vr.)

2.13. Kitâb-ı Tâlia Fî Esrâri'l-İlâhiyyeti's-Sermediyye:

Süleyman Şeyhî Efendi böyle bir eserini zikretmemekle beraber, Bursalı Mehmet Tâhir *Osmanlı Müellifleri* isimli eserinde, bu eseri *"Kitâb-ı Tâlia"* olarak ona atfetmektedir.[216] Ali Yılmaz da çalışmasında bu eserin Süleyman Şeyhî Efendi'ye ait olduğunu delilleriyle birlikte ortaya koymaktadır.[217]

Bu eserin başlangıcında müellif, merâtib-i vücûdtaki âlemlerden bahsetmekte, bunun akabinde konuyla yakından ilgili olan marifet-i nefs ve marifetullah konusunu açıklamaktadır. Sonra vahdet-i vücûdun temel bahislerinden olan, hazarât-ı hams ve âyân-ı sabite îzah edilmekte, bunun akabinde hakîkî küfür etraflıca anlatılarak, vahdet-i vücûdun onunla alâkasının olmadığı delillerle ispat edilmeye çalışılmaktadır. Daha sonra ise sırasıyla vâsilûn ve mukarrabûn, îmân, mahbûb, muhibb-i sûrî ve manevî, nefs ve ruh, sır ve hakikat, zât ve vücûd bahisleri açıklamaktadır.

Nüshaları:

1. İst. Sül. Kth. Serez Bl., No.: 1504. (40 vr.)
2. İst. Sül. Kth. HME. Bl., No.: 2573. (80 vr.)
3. İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 923/1. (24 vr.)

2.14. Şerh-i Kelâmü'l-Vâsıtî:

Şerh-i Kelâm-ı Vâsıtî küçük bir risaledir. Meşhur bir mutasavvıf olan Ebu Bekr-i Vâsıtî'nin: *"İn künte kâimen biğayrike feente feinne bilâ cem' ve tefrikatin"* (Eğer sen başkasıyla kâim isen, cem ve tefrikasız olarak yoksun demektir) sözünün tasavvufi olarak şerhidir. Müellif doğrudan şerhe başlamış ve bu şerhi hangi gaye ile yaptığını açıklamamıştır.

Metin içinde müellif ismi geçmiyor. Ancak yukarda da belirttiğimiz gibi, müellifin birtakım şerh eserlerinin bulunduğunu biliyoruz. *Şerh-i Kelâm-ı Vâsıtî*'nin bulabildiğimiz

[216] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri,* c. I, s. 191.
[217] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 265.

tek elyazması nüshası da onun, *Mir'âtü'I-Muvahhidîn*, *Şerh-i Kelâm-ı Kibâr*, *Terkibat-ı Erbaîn* ve *Mektûbât-ı Erbain* gibi bilinen eserlerinin ve diğer şerhlerinin bir arada bulunduğu bir mecmua içinde yer almaktadır.[218] Ayrıca *Osmanlı Müellifleri*'nde de onun böyle bir eserinin olduğu belirtilmiştir.[219] Zaten eserin en sonundaki şiirde de "Şeyhî"mahlası vardır.[220]

Nüshaları:

İst. Ünv. Kth. Ty. Bl.,: No.: 3469. Bu eser yukarıda belirttiğimiz mecmuanın, 91b-95a. varakları arasında yer almaktadır.

2.15. Şerh-i Kelimât-ı Bedreddîn:

Bu da küçük bir risale olup, Şeyh Bedreddin-i Simâvî'nin *"Vâridât"* isimli eserinden alınmış olan *"Allah'ı hakkıyla bilselerdi, bazı fertler dışında O'na kimse ibadet etmiş olmazdı. Fakat Allah kalplerini mühürledi de heva ve heveslerini kendilerine ilah edindiler. Bu şekilde olmasında bir hikmet vardır"* sözünün tasavvufi olarak yorumlanmasından oluşmaktadır.

Nüshaları:

İst. Ü. Kth. Ty. Bl., No.: 3469'daki, içinde *Şerh-i Kelâm-ı Vâsıtî'nin* yer aldığını yukarıda belirttiğimiz mecmua içinde ve ondan sonra, vr. 95b. ile 101a. arasında bulunmaktadır.

2.16. Şerh-i Kelâm-ı Câfer-i Sâdık:

Bu eser de bundan önceki iki eserde olduğu gibi, Cafer-i Sâdık'ın *"men arefe'l-fasle nine'l-vasli ve'l-hareketi min's-sukûni fe-kad beleğa meblağal karâri fi't-tevhîdi" (ve yurva fi'l-ma'rifeti)* (Kim faslı vasıldan, hareketi sükûndan ayırdederse, tevhidde sükûna ulaşmış olur) (Ma'rifetde şeklinde de rivayet edilir) sözünün tasavvufî olarak şerh edilmesinden oluşmaktadır. Bu söz daha ziyâde vahdet-i vücûd düşüncesi

[218] Yılmaz, *a.g.e.,* s. 270.
[219] Bursalı, *Osmanlı Müellifleri,* c. I, s. 191.
[220] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 270.

çerçevesinde îzah edilmektedir.[221]

Nüshaları:

İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 3469 Yine aynı mecmuanın *Şerh-i Kelimât-ı Bedriddin* bölümünden sonra gelmektedir. 101b. ile 111b. arasındadır.

2.17. Mecmau'l-Maârif:

Süleyman Şeyhî Efendi eserlerinin hiçbirinde, *Mecmau'l-Maârif* isimli bir eserinden bahsetmez. Ancak *Hediyyetü'l-Ârifîn*'de böyle bir eserinin olduğu belirtilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ise *Mecmau'1-Arif* diye bir eser ismi veriliyor. Biz, bunun *Mecmau'l-Maârif* olduğu kanaatindeyiz.[222]

Eserin muhtevasında daha çok tasavvufi ıstılahlar ağırlığı teşkil etmektedir. Eserde bu ıstılahlar izah edilmekte, birbiriyle irtibatlı olanlar belirtilmekte ve çeşitli mertebelerle ehl-i tasavvufun hallerinin isimlendirilmesinde kullanılanlar açıklanmaktadır. Ancak ıstılahlar, sistemli başlıklar halinde değil, birbiriyle iç içe, konuları birbirinden ayırt edilmemiş düz yazı halinde izah edilmektedir.

Nüshaları:

1. İst. Sül. Kth. HME. Bl. No.: 2549 (113 vr.)
2. İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 923/2.

2.18. Bahrü'l-Velâye:

Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi'nin konu, hacim ve muhteva bakımından en önemli eseridir. Konu itibariyle biyografik bir eser olan *Bahrü'l-Velâye*, müellifin hayâtının en olgun döneminde kaleme aldığı, fikri, kültürel ve manevî birikiminin kemale erdiği bir devrin eseridir. Müellifin aynı zamanda da telif ettiği son eseridir.

Müellif bu eserinde 1014 kadar mutasavvıf hakkındaki bilgilerden seçmeler yapmış ve eserin her ne kadar büyük bir kısmı daha önceki tasavvuf sahasında yazılmış önemli kaynaklardan derleme ise de, eserin son kısmında yer alan mutasavvıflar ve onlarla

---

[221] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 18.
[222] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 275.

ilgili aktarılanlar tamamen müellife aittir. Eserin bir başka önemli yönü de zaman zaman müellifin "Fakîr derim ki, yani" diye başlayan tasavvuf alanı ile ilgili yaptığı izahatlardır.[223]

Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi daha önce *Zübdetü Nefahâtü'l-Üns* isimli eserinde bir ön çalışmasını yaptığı *Bahrü'l-Velâye*'de kendisi ile birlikte 1001 sûfînin hayat hikayelerini veya hayatlarından dikkat çekici kesitleri bir araya toplamak istemiştir.[224]

Böyle bir çalışma yapmaktaki gayesini ise; gerek zamanında gerekse daha sonra birçok kişinin anlamakta zorluk çekeceği tasavvufî konu ve ıstılahları, anlaşılır bir dil ve üslup ile açıklamak ve tasavvuf sahasında daha önce telif edilmiş olan Arapça ve Farsça eserleri herkesin temin etmesi ve anlaması mümkün olamayacağından, çevresindeki (ve daha sonraki) sûfîlerin bu alandaki bilgi ihtiyaçlarını karşılamak olarak vermiştir.[225]

Müellif bu eserini hazırlarken *Tezkiretü'l-Evliyâ, Reşehatü Aynu'l-Hayât* ve *Nefehâtü'l-Üns* gibi kaynak eserlerden istifâde etmiştir. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Cafer-i Sâdık, Veysel-i Karânî ile başlamakta, Şeyh İbrahim b. Sarraf ile bitmektedir. İkinci bölüm, *Nefehât*'ın son bölümündeki kadın velilere ayrılmıştır. Üçüncü bölümde, *Tezkiretü'ş-Şuarâ, Şakâik-i Numâniyye ve Şakâik Zeyli*'nden seçilen kişiler anlatılmaktadır. Son bölümde, Köstendil ve çevresinde, ehl-i tasavvuftan çeşitli halleriyle şöhret bulmuş kişiler anlatılmaktadır. Bu bölümdeki bilgiler tamamen orijinaldir.

Nüshaları:

1. İst Ünv. Kth Ty. Bl., No.: 2535 (312 vr.)
2. Almanya, Berlin Devlet Kth., No.: 579/1 (207 vr.)
3. İst. Sül. Kth. HHP. Bl., No.: 579/1 (201 vr.)
4. İst. Sül. Kth. HME. Bl., No.: 5428 (190 vr.)

2.19. Sübhâtü'l-Levâyıh:

Seyr u sülûk, tarikat gibi tasavvufi konuların işlendiği Türkçe bir eserdir.

[223] Köstendilli, *Bahrü'l-Velaye* (terc. 1001 Sûfî, Sezai Küçük-Semih Ceyhan), s. 42.
[224] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye*, vr. 201b. Bazı istinsah nüshalarda 1000 sayısı müstensihler tarafından 1014'e kadar çıkarılmıştır.
[225] A.g.e., vr. 202a.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Tüekçe Yazmaları, No: 317/6, vr. 78/138; No: 444, vr. 105; No: 461, vr. 104.

2.20. Hulâsatü'l-Esrâr:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin, kaynak eserlerin hiçbirinde kaydı olmayan bu eseri Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç Bey'den fotokopi olarak temin edilmiş olup, aslına ise ulaşılamamıştır.[226]

Bu eser Kazım Aydemir tarafından 1998'de Marmara üniversitesi S.B.E.'nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserinde âlem kelimesi üzerinde durmakta, âlemler hakkında bilgi vermekte ve vahdet-i vücûd anlayışı içindeki vücûd mertebelerini izah etmektedir. Daha sonra marifet-i nefs, marifetullah, küfr-i hakîkî, vâsılûn, mukarrabûn, îmân mahbûb, muhabbet, mahbûb-i suverî ve mahbûb-i hakîkî, nefs, rûh, zât ve vücûd gibi vahdet-i vücûdun temel kavramlarını belli bir düzen içinde açıklamaktadır. Eser 78 sayfadır.[227]

Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Bahrü'l-Velâye* isimli eserinde zikredip de bulunamayan eserleri ise şunlardır:

2.21. Risâle-i Şerif-i Celâliyye.

2.22. Mısrî ve Nakşî Gazellerin Şerhi.

2.23. Es'iletü'l-Esrâr.

2.24. Dîvân.

2.25. Işknâme (manzum).

2.26. Nebezâtü'l-İrfân.

2.27. Târîh-i Köstendil.

2.28. Risâle-i Vesâyâ.

2.29. Usûlü'l-Vusûl.

Mamafih Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Lemaât-ı Nakşbendiyye* isimli eserinin İst. Ü.

[226] Aydemir, *Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, s. 2.
[227] A.g.e., s. 1.

Kth. Ty. Bl. nüshasının arkasında Mevlânâ, Hüseyin Mansûr el-Hallâc, Abdülhalık Gücdüvânî ve Abdülkâdir Geylânî'nin vasiyetnameleri bulunmaktadır.[228] Müstakil bir eser özelliği taşımamakla beraber, bunun yukarıda adı geçen Risâle-i Vesâyâ ya da ondan seçilmiş parçalar olabileceğini düşünmek mümkündür.

Aynı şekilde Süleyman Şeyhî Efendi *Gülşen-i Râz*'dan bazı beyitler seçerek şerhettiğini ve *Kasr-ı Şirâz* diye isimlendirdiğini belirtiyor.[229] Ancak biz bu eseri bulamadığımız gibi kaynak eserler de ondan bahsetmemektedir.

Ve son olarak kaynak eserlerimizde Süleyman Şeyhî Efendi'nin eserleri arasında isimleri zikredildiği halde, elyazması veya basma olarak bulamadığımız bazı eserler de mevcuttur. Bunlar:

2.30. Mecmau'l-Esrâr.[230]

2.31. Mecmau'l-Ârif.[231] Ali Yılmaz bunun yukarıda on yedinci sırada adı geçen Mecmau'l-Maârif isimli eser olduğunu belirtmektedir.[232]

2.32. Usûlüd-Din'dir.[233]

---

[228] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye, vr.* 73b-75b.
[229] A.g.e., vr. 23b.
[230] Bursalı*, Osmanlı Müellifleri,* c. I, s.191.
[231] A.g.e., c. I, s.191.
[232] Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s. 275.
[233] Kehhâle, *Mu'cemü'l-Müellifîn*, c. 4, s. 259.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE

3.1. Lemaât-ı Nakşbendiyye İle İlgili Genel Bilgiler:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin önemli eserlerinden biri olan *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, *Bahrü'l-Velâye*'de belirtildiğine göre, onun ilk telif ettiği eserdir.[234]

Süleyman Şeyhî Efendi tasavvufi ıstılahları açıklamak maksadıyla yazdığı *Lemaât-ı Nakşbendiyye*'de, şeyhinin ve ikinci şeyhi durumundaki ağabeyi Çelebi İbrahim'in menkıbelerini de anlatmıştır. Bunlara ilave olarak da kendisine kadar gelen Nakşbendiyye silsilesini ve çok çeşitli rüya tabirlerini alarak eserini bir hayli genişletmiştir. Bu haliyle *Lemaât-ı Nakşbendiyye* bir menâkıpname, bir silsilenâme, bir ıstılâhât kitabı ve bir tabirnâme olma özelliklerinin tümünü taşımaktadır. Bu bakımlardan, dini-tasavvufi edebiyatımız içinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Kaynak eserlerde *Lemaât-ı Nakşbendiyye* hakkında fazla bilgi verilmemektedir. Sadece Süleyman Şeyhî Efendi'ye ait eserler içinde ismi geçmektedir.[235]

Bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi, tasayvufi ıstılahları açıklamak maksadıyla kaleme aldığı bu eserinde, kendi şeyhini ve Çelebi İbrahim'i de tanıtmış; şeyhini tanıtırken ilgisi dolayısıyla, tarikata girişini ve hilafetini de anlatmıştır. Aynı şekilde Çelebi İbrahim'i anlatırken kendi hayâtı hakkında da dolaylı olarak bilgiler vermiştir. Son bölümdeki rüya tabirleri kendi rüyaları olmayıp, rüyaların nasıl tabir edilmesi gerektiğinin izahıdır.

3.2. Eserin İsmi:

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserinin ismini şöyle belirtmektedir: "...ismine *Lemaât-ı Nakşbend* tesmiye olunmuştur."[236] Bu isim bazı kaynaklarda aynen yazıldığı halde[237],

---

[234] Köstendilli, *Bahrü'l-Velâye*, vr. 202a.
[235] Bağdatlı, *Hediyyetü'l-Ârifîn*, c. I, s. 407; Kehhâle, *Mu'cemü'l-Müellifîn*, c. 4, s. 259.
[236] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 3b.
[237] Bursalı*, Osmanlı Müellifleri,* c. I, s.191.

Lemaât'ın Ankara ve İstanbul nüshalarının giriş sayfalarında, *Lemaât-ı Nakşbendiyye* şeklinde kaydedilmiştir.

3.3. Yazılış Tarihi:

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserini 1197/1779 yılı Safer ayının sonlarına doğru tamamladığını belirtmektedir.[238] Ankara Üniversitesi DTCF Kth. nüshasındaki müellifin bu ferağ kaydı (eseri yazmayı tamamlama), İst. Ü. Kth. Ty. Bl. nüshasında ve Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kth. nüshasında bulunmamaktadır.

3.4. Yazılış Gayesi:

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserini tasavvufi ıstılahları açıklamak ve bir araya toplamak maksadıyla kaleme almıştır. Bunu *Lemaât*'ın başında kendisi şöyle belirtir:

"Pes zamanımızda olan mürîdân-ı mübtediyân ve tâlibân-ı emn ü emânın tarik-i âliyyeye ve ıstilâhât-ı sûfiyyeye meyelânın müşahede eylediğimde diledik ki, bir risâle bünyâd edip, ıstılâhât-ı sufiyyeyi ve ibârât-ı muhtelifeyi bir yire cem' ve mâbeynlerin fark-ı temyîz edip, fehminde su'ûbet ve tahsilde usret olmayıp suhulet ü yüsret tarîki üzre "عَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا" [...ona katımızdan bir ilim öğretmiştik][239] vefkınca zulmet-i nefsi ve şeb-i tende envâr-ı ulûm-ı ledünni ile münevver edüp, hayât-ı ebedi ve safiyi sermedi ile mu'ammer olup, bu fakîr dahi "خير الناس من ينفع الناس" [insanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır][240] fehvasınca behredâr olup hayr ile yâd olunmak ümmidiyle yârana bir yâdigâr ve kusûr ile âlûde bir bergüzâr inşa edüp, ol vesileyle azîzlerimizin dahi keyfiyyât-ı ahvâlleri ve seyr-i etvârları ve havârık-ı âdetleri ale'l-icmâl birer şemme zikr-i 'ayân ve şerh-i beyân olunmuşdur."[241]

Buradan da anlaşılacağı üzere, *Lemaât*'ın esas yazılış gayesi, tarikata yeni girenlerin ve diğer müritlerin istifade edebilmeleri için tasavvufi ıstılahları izah etmek ve bir araya toplamaktır. Süleyman Şeyhî Efendi bu maksatla kitabını yazarken, bunu

---

[238] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 191a.
[239] Kehf, 18/65.
[240] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l-Hafâ*, c. I, s. 393, h. no: 1254.
[241] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 3a-3b.

vesile kabul edip, "azîzlerimiz" dediği şeyhi Şâmîzade Mustafa Efendi ve ikinci şeyhi durumundaki Çelebi İbrahim'in çeşitli hallerini de anlattığını belirtiyor. Onları anlatma sebebini ayrıca şöyle izah etmektedir:

"Hâce Mustafâ Şâmi (k.s) ve Hâce İbrahim Hazretlerinin havârık-ı âdâtları ve kelimât-ı kutsiyyeleri ve etvâr-ı sulûkları dil ile takrîr ve kalem ile tahrîrden müstağnidir. Fe-emmâ vakt-i saadetlerinde meclis-i pürenverleriyle müşerref ve terbiye-i sûri u manevileriyle mükerrem olmak müyesser olmayan ihvân-ı safâya; ve fakîre ve gerek hulefâ-i Hazret'in dâmenlerine dest-i gayret ve pençe-i musâra'ât ile yapışıp (...) rühâniyetlerinden istimdâd ü inâyet talep eden âşıkâna, ancak hakîrden fakîrâne bir hedâya ve bergüzâr olup anların ervâh-ı kutsiyyelerinden tavsiye ve bunların sıdk u ihlâsları berekâtıyla, sebeb-i mağfiret-i celile ve kūsûr ile âlûde bir muhtasar, duâya vesile, ya-digâra hevesdâr alup, ancak, maksad-ı aksâ onların kıssalarından hissedâr olup, şems-i maâriflerinden bir kātre savâhil-i maânî-i hurûfa çıkarıp, ke-enne her birilerinin hallerinden bir işaret ile iktifa ve etvârlarından birer nebze îmâ olunmuştur."[242]

3.5. Muhtevâsı:

Yukarda da belirttiğimiz gibi, *Lemaât*, tasavvufi ıstılahları açıklamak ve bir araya toplamak maksadıyla kaleme alınmaya başlanmış; şeyhlerinin halleri, silsile ve rüya tabirleri de ilave edildiğinden hacmi büyüyerek, sadece ıstılahat kitabı olmaktan çıkmıştır.

Eser üç bâb olarak yazılmıştır. Bu üç bâb da toplam on beş fasla ayrılmıştır. Müellif, muhtevayı toplu olarak eserin başında vermektedir. Bunu aynen almamız muhteva hakkında epeyce bilgi edinmemizi sağlayacaktır:

"Bab-ı Evvel (vr. 7b-78b.):

Hâce Mustafâ Şâmi (k.s.) Hazretlerinin enfâs-ı kutsiyye ve kerâmât-ı celiyye ve hulefâ-i aliyye ve etvâr-ı seyr [ü] sülük ve Hâce Çelebi İbrahim (k.s.) Hazretlerinin ibtidâ u intihâların ve keyfiyyet-i hâllerin beyân eyler ve silsile-i Nakşbendiyye, hânedân-ı hâcegândan serhalka-i dilâverânların bir miktâr nazm ile tahrîre ve bir miktârın dâhî malûmumuz oldukça devâir ile tastîri beyânında olacaktır.

---

[242] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 57a, 59a.

Fasl-ı evvel (vr. 7b.): Hâce Mustafâ Şâmi -aleyhirrahme- Hazretlerinin keyfiyyetleri beyânındadır.

Fasl-ı sâni (vr. 35b.): Hâce Çelebi -aleyhirrahme- tezvikleri beyânındadır.

Fasl-ı sâlis (vr. 61b.); Silsile-i Nakşbendiyye beyânındadır.

Bâb-ı Sânî (vr. 79a-135a.):

Istılâhât-ı sûfiyye beyânındadır ve bu bâb, yedi faslı müştemildir:

Fasl-ı evvel (vr. 81a.): Şerîat, tarîkat, ma'rifet, hakîkat beyânındadır.

Fasl-ı sânî (vr. 89b.): İlmelyakīn, aynelyakīn, hakkalyakīn beyânındadır.

Fasl-ı sâlis (vr. 90a.): Murâkābe, teveccüh, râbıta, ilm-i ledün beyânındadır.

Fasl-ı râbi' (vr. 92b.): Havâss-ı aşere ve tabiat-ı beşeriyye beyânındadır.

Fasl-ı hâmis (vr. 94a.): Hazerât-ı Hamse ve eflâk-ı tis'a beyânındadır.

Fasl-ı sâdis (vr. 111b.): Hadd ü hâl, zülf-i rûy, büt (put), zünnâr, küfr ü îmân beyânındadır.

Fasl-ı sâbi' (vr. 117b.): 'İbârât-ı semâniyye beyânındadır.

Bab-ı Sâlis (vr. l35a-191a.):

Ta'bîrât-ı vâkı'ât beyânındadır ve bu bâb, beş faslı müştemildir:

Fasl-ı evvel (vr. 139a.): Şühûd-i cemâdât beyânındadır.

Fasl-ı sânî (vr. l56b.): Şühûd-i nebâtât beyânındadır.

Fasl-ı sâlis (vr. l62a.): Şühûd-i hayvânât beyânındadır.

Fasl-ı râbi' (vr. l67a.): Şühûd-i insân beyânındadır.

Fasl-ı hâmis (vr. l79a.): Şühûd-i semâvât ve mâ-lehâ beyânındadır."[243]

Süleyman Şeyhî Efendi bir mukaddime, bir hâtime ve birkaç fasıl daha ilave ederek, *Lemaât*'ı daha da genişletmek istemiş, ancak şeyhinin bu kadarla yetinmesini belirten manevi işaretiyle bundan vazgeçmiştir. Bunu kendisi şöyle anlatır:

"Gerçi bu icmâl bir miktâr tafsîl ve bir mukaddime ve bir hâtime tastîr ve birkaç bâb dahi ilhâk ve tahrîr olunmak murât olunmuştu. Fe-emmâ pîr Hazretlerinin, bu miktâr ile kifayete işâret-i âlîleri taalluk eylemek ile taraf-ı tafsîlden 'udül eyleyip

[243] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 4a, 4b.

cânib-i icmal ü ihtisâra ʿubür olunup, yalnız üç bâba mahsûr olundu."[244]

3.6. Nüshaları:

3.6.1. Ankara Nüshası:

Ankara Üniversitesi DTCF Kth. Yazma Eserler Bl., Muzaffer Ozak I, No: 570.

Cilt: Kapakları kalın kartondan. Kapakların üzeri ebru, sırtı meşinle kaplanmış. Cilt sağlam ve şirazelidir. Miklep yoktur.

Yazı: Filigransız, saykallı, düz beyaz kâğıt üzerine yazılmış bozuk nesih yazı. Siyah mürekkep kullanılmış. Ancak bab ve fasıl başları, ayet, hadisler, "beyt, nazım, kıt'a" v.b. kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Vr. sayısı: 193

Ölçüleri: 158-105 (110-65) mm.

Satır sayısı: 15.

Müstensih: Belli değil.

İstinsah tarihi: Belli değil.

Bu nüshada vr.l91b-193a. arasında yazarı belli olmayan, *Necâtü'l-Mütehayyirîn* isimli bir risale vardır.

Bununla birlikte bu nüshada çeşitli imla hataları tespit edilmiştir. Bunların az bir kısmına işaret edilmiş olup, çoğu belirtilmemiştir.

3.6.2. İstanbul Nüshası:

İst. Ü. Kth. Ty. Bl., No.: 200.

Cilt: Çok koyu kurşuni renk meşin cilt. Miklepli, şirazeli ve kenar çizgili. Cildin meşini eskimiş vaziyettedir.

Yazı: Düz beyaz kalın kâğıt üzerine siyah mürekkeple yazılmış ta'lik kırması yazı.

Vr. sayısı: 60.

Ölçüleri: 250-180 (195-115) mm.

---

[244] Köstendilli, *a.g.e.,* vr. 5b.

Satır sayısı: 29.

Müstensih: Belli değil.

İstinsah tarihi: h. 1241/1825-26 (vr.60b.).

Bu nüshanın müstensihi, vr.22a'da, "destur Yâ Şeyh Süleyman" diye başlayan bir zeyl yazmıştır. Burada kendi silsilesini Süleyman Şeyhî Efendi'nin silsilesine zeyl olarak ve şiirle takdim edeceğini belirtmektedir. Yazdığı şiirle de kendi silsilesini vermiştir (vr. 22a-22b). *Lemaât-ı Nakşbend*iyye'nin Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kth. nüshasındaki silsile şeması[245], bu nüshaya alınmamış; sadece, Süleyman Şeyhî Efendi'nin silsileyi takdim eden şiiri yazılmıştır.

Bu nüshada *Lemaât*'ın arkasına bazı ilaveler yapılmıştır. Bu ilaveler şunlardır:

Süleyman Şeyhî Efendi'nin *Dîvân*'ından seçmeler (vr.61a-65b.).

Yine Süleyman Şeyhî Efendi'nin iki şiiri (vr.66a, 66b.).

"Oğlan Şeyhi" diye tanınan Şeyh İbrahim Efendi (ö. 1065/1655)'nin kasideleri (vr.67a-73b.).

Mevlânâ (596-672/1200-1273)'nın vasiyetnamesi (vr.73b.).

Hüseyin Mansûr el-Hallâc (ö. 309/921-22)'ın vasiyetnamesi (vr.74a.).

Abdülhâlık Gücdüvânî (ö. 575 veya 585/1179-80 veya 1189)'nin vasiyetnamesi (vr.74a.).

Abdülkadir Geylânî (471-561/1078-79-1166)'nin vasiyetnamesi (vr.74b-75b.).

3.6.3. Kütahya Nüshası:

Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kth. No: 43Ze262.

Cilt: Açık kahverengi renk meşin cilt. Miklepli ve kenar çizgili. Cildin meşini eskimiş vaziyettedir.

Yazı: Düz sarı kâğıt üzerine yazılmış ta'lîk yazı. Siyah mürekkep kullanılmış. Ancak bâb ve fasıl başları, "beyt, nazım, kıt'a" gibi kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayet ve hadisler de kırmızı çizgiyle belirtilmiştir.

Vr. sayısı: 95

Satır sayısı: 21.

---

[245] Köstendilli, *a.g.e.,* vr. 64b-78b.

Müstensih: Nuri Bağdâdî.

İstinsah tarihi: h. 1248/1832.

Bu nüshaya Köstendilli Süleyman Şeyhî ve eserlerine ilişkin daha önce yapılan çalışmalarda atıf yapılmadığı gözlenmiştir. Söz konusu nüsha tarafımızdan tespit edilmiş olup, ilgili nüsha farklılıklarına çalışmamızın transkripsiyon kısmında değinilmiştir.

3.7. Lemaât-ı Nakşbendiyye'nin Tahlîli:

Lemaât-ı Nakşbendiyye risalesi muhtevası itibariyle menâkıpnâme, silsilenâme, ıstılâhât kitabı ve tabirnâme olma özelliklerinin tümünü taşımaktadır. Bundan dolayı bu risale ile ilgili tahlîli dört ana bölümde yapmamız yerinde olacaktır.

3.7.1. Menâkıbnâme Bölümü:

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde (vr. 7b. ile vr. 61a.) "azîzlerimiz" dediği şeyhi Hâce Mustafâ Şâmi Hazretlerinin kimliğini, şahsiyetini, düşüncelerini, kerametlerini, halifelerini, örnek hallerini ve tavırlarını anlatıyor. Aynı şekilde ikinci şeyhi durumundaki Ağabeyi Hâce Çelebi İbrahim Hazretlerinin tarikata girişini, icazet alışını, şahsiyetini, düşüncelerini, örnek hâllerini ve kerametlerini naklediyor.

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde şeyhini tanıtırken ilgisi dolayısıyla, tarikata girişini ve hilafetini de anlatmıştır. Aynı şekilde Çelebi İbrahim'i anlatırken kendi hayâtı hakkında da dolaylı olarak bilgiler vermiştir. Bu bilgileri, müellifin hayâtı bölümünde etraflıca ve sistemetik olarak ele aldığımızdan dolayı burada aynı bilgilere değinmeyeceğiz.

Buradaki menkıbelerle ilgili değerlendirmeye geçmeden önce menkıbe ve menâkıbnâmelerle ilgili genel bir değerlendirme yapmamız konuyu daha iyi temellendirmemize vesile olacaktır.

Menkıbe kelinesi Arapça ne-ka-be (isabet etmek, bir şeyden bahiste bulunmak yahut haber vermek) kökünden türemiş olup, çoğulu menâkıb'tır.[246] Sözlükte, "öğünülecek güzel iş, hareket ve davranış" mânalarına gelmektedir. Terim, çoğul

[246] Menkıbe kelimesi türkçede galat olarak menkıbe tarzında söylenmekte, hatta birçok ilmî eserde bile böyle yazılmaktadır. Kelime bu şekliyle sözlükte mevcut değildir ve doğrusu menkabedir.

şekliyle ve bu mânasında ilk defa IX. yüzyıldan beri kaleme alınmaya ve derlenmeye başlayan hadîs külliyatlarında, Hz. Peygamber'in, ashabının meziyet ve faziletleri için kullanılmıştır[247].

Bundan başka, tarihi şahsiyetlerin terceme-i halleri, bazı zümrelerin övgüye değer işleri için de kullanılmıştır[248]. Hatta bazı mukaddes şehirlerin tasvirlerinden ibâret yazılara da menâkıb denildiği görülmektedir[249]. Fakat burada asıl üzerinde durulacak olan menkıbe kavramı, tasavvuf cereyanı ile birlikte ortaya çıkıp yayılan kavramdır.

Menkıbe yahut menâkıb, tasavvuf tarihinde, sufilerin izhar ettikleri harikulade olaylar demek olan kerametleri nakleden küçük hikayeler manasında tahminen IX. yüzyıldan itibâren kullanılmaya başlanmıştır. Pek yaygın olmamakla beraber bu sebeple, keramet kelimesinin çoğulu olan kerâmât da menkıbe veya menâkıb yerine kullanılmıştır. Şu halde menkıbelerin esasını kerametler teşkil etmektedir[250].

Genel olarak herhangi bir tarikata mensup bir velinin menkıbelerini ihtiva eden eserlere menâkıb veya menakıbnâme adı verilmektedir. Bu eserlerin yazılışındaki temel gaye, muhakkak ki o velinin müridlerinin yetişmesi ve dolayısıyla tarikatın bütünlüğünü sağlamaktır.

Evliyâ menkıbeleri yakından incelendiği zaman, hepsinin aynı mahiyet ve özelliği taşımadığı, bazı bakımlardan farklı nitelikler gösterdiği dikkati çeker. Bu noktadan hareketle evliyâ menkıbelerini gerçeğe dayanan ve hayali olanlar diye iki ana guruba ayırmak mümkündür.[251]

Evliyâ menkıbelerinin önemli bir kısmı, gerçekten yaşanmış tarihi vakalardan kaynaklanır. Anlatılan olaylar belli bir tarihte ve coğrafi mekanda vukua gelmiştir. Ancak, menkıbelerde varılmak istenen hedeflerden biri de kahraman olan veliyi yüceltmek olduğundan, bu gerçek olaylar deforme edilmiş veya menkıbe motifleriyle kamufle bir hale getirilmiştir. Buna rağmen söz konusu olayları teşhis etmek zor değildir[252].

---

[247] Ocak, *Kültür Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, s. 27; Yardım, *Menkıbe Ve Menâkıbnâmelerle İlgili Eserler İçin Açıklamalı Bir Bibliyografya Denemesi*, s. 1.
[248] Ocak, *Kültür Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, s. 27.
[249] A.g.e. s. 27.
[250] A.e. s. 27.
[251] A.e. s. 34.
[252] A.e. s. 34.

Yukarıdakiler gibi gerçek olaylara dayanmamakla beraber, toplumun sosyal ve psikolojik yönlerini yansıtan bu menkıbelerin de kendi aralarında bir takım kategorilere ayrıldıkları müşahede olunur. Toplumun içtimai değerler sisteminden kaynaklanan menkıbeler, ahlaki bir teolojiye dayanan menkıbeler, propaganda maksadını güden menkıbeler gibi[253].

İslam dünyasında bildiğimiz manada evliyâ menakıbnameleri, ancak XI. yüzyıldan sonra, tasavvuf cereyanının yeterli bir gelişme seviyesine ulaşması sonucu tarikatlar halinde teşkilatlanmasından sonra görülmeye başlamıştır. Ancak sadece bir veliye ve çevresindekilere tahsis edilen bu eserlerden önce de evliyâ menkıbelerinin yazıya geçirildiği ve bazı eserlerde yer aldığı müşahade olunmaktadır[254].

Tasavvuf cereyanının IX. yüzyıldan itibâren iyice yayılması sonucu İslam dünyasının hemen her tarafında bir takım mutasavvıflar yetişmeye başlamıştı. İşte ilk defa, bunların yaşadıkları bölgelere veya büyük şehirlere ait hususi tarihlerde bir takım menkıbelerin kaydedildiğini görüyoruz[255].

X. yüzyılda ise, çeşitli meslek ve zümrelere mensup kişilerin tercemeihallerini ihtiva eden tabakat kitapları arasında, sufilerle ilgili olanlar da yazılmağa başlayınca, evliyâ menkıbeleri bu defa bu eserlerde yer aldı. Mesela bunların en meşhurları arasında şunları zikredebiliriz: Sülemî, *Tabakatu's-Sûfiyye*; Ebû Nuaym Ahmed el-Isfehânî, *Hilyetu'l-Evliyâ*; Hucvirî, *Keşfu'l-Mahcûb*; Ensârî-i Herevî, *Tabakâtu's-Sûfiyye* ve daha başkaları[256].

Zikredilen bu eserlerde meselâ Veysel Karanî, Herem b. Hayyan, Hasan Basrî, Habîb-i Acemî vb. ilk devir zahidleriyle, Haris el-Muhâsibî (öl. 857), Bâyezid-i Bistâmî (öl. 874), Cüneyd-i Bağdadî (öl. 910) gibi büyük mutasavvıfların menkıbeleri bulunuyordu[257].

XI. yüzyıldan itibâren, Abdulkadir Gîlânî (öl. 1167) ve Ahmed er-Rifâî (öl. 1182) gibi büyük pirlerin adını taşıyan ve İslam âleminin bir çok yerlerine yayılan tarikatlar teşekkül etti. Bu tarikat muhitlerinde, onları kuran pirlerin tabiatıyla büyük nüfuz ve etkileri vardı. Çok sonraki devirlerde bu pirler kendi tarikat çevrelerinden

---

[253] A.e. s. 34-35.
[254] A.e. s. 40.
[255] A.e. s. 40.
[256] A.e. s. 40.
[257] A.e. s. 40.

dışarıda bile mukaddes şahsiyetler olarak telakki edildiler ve bu zamanınıza kadar devam edegeldi.

İşte, hatıralarını tarikat içinde ve dışında ta'zîz etmek, öğünülecek güzel iş, hareket ve davranışlarını kaydetmek ve izhar ettikleri harikulade olayları derleyip müridlerin yetişmesi ve diğer insanlarla paylaşmak gayesiyle, bu pîrlerin menkıbeleri müstakil eserler halinde derlenmeye başlandı.

Aynı şekilde Süleyman Şeyhî Efendi de hem çok sevdiği şeyhlerinin hatıralarını ta'zîz etmek hem de onların öğünülecek güzel iş, hareket ve davranışlarını kaydetmek ve izhar ettikleri harikulade olayları müridlerinin yetişmesi gayesiyle bu menkıbeleri derlemiştir.

Burada vr. 7b. ile vr. 61a. arasında zikredilen menkıbeler, gerçeğe dayanan ve gerçekten yaşanmış tarihi vakalardan oluşmuşlardır. Anlatılan olaylar belli bir tarihte ve coğrafi mekânda vukua gelmiştir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Süleyman Şeyhî Efendi vr. 7b. - vr. 35a. arasında Hâce Mustafâ Şâmi Hazretlerinin kimliğini, şahsiyetini, düşüncelerini, kerametlerini, halifelerini, örnek hallerini ve tavırlarını anlatıyor. Çalışmamızın birinci bölümünde Süleyman Şeyhî Efendi'nin hayâtını anlatırken Hâce Mustafâ Şâmi Hazretleriyle ilgili olarak da etraflıca malumat verdiğimizden dolayı burada daha çok Mustafâ Şâmi Hazretlerinin şahsiyeti, düşünceleri ve kerametleri üzerinde duracağız.

Hâce Mustafâ Şâmi Hazretlerinin meşrebi bazen melâmiler gibi iyilikleri gösteriş olur endişesiyle göstermekten ictinab ettiği gibi; iyilik, tâat ve riyâzâtını gizleyip, hâli dâima oruçlu geçerdi. Ancak her ne vakit ki, bir yerde kendisine yiyecek ve içeceklerden bir şey ikram olunsa orucunu açıp, yiyip içerdi. Tâ ki, hâline kimse vâkıf olmasın. Hatta çoğu kez orucunu gizlemek için bir fincan kahve ile iftar ettiği müşahede olunmuştur. Ancak hallerine müttali olan sevenleri ve dostlarından kendisini o derece gizlemeye mukayyet değildi. Ve çoğu vakitte mu'tadları iki, üç günde bir iftar etmekti. Ve defalarca beş günde ve ziyâdesinde iftar ettiği kesin olarak anlaşılmıştır[258].

Ve bazen pak meşrebi kalendervâriydi, farz ve sünnetlerle zâhiren iktifa ederdi. Zâhid ve âbid gibi nafilelerde ifrat eylemezdi. Velâkin kalp zikrini o derece vücûda

[258] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 11b.

getirmişlerdi ki, sanki vücûdu zâkir ve hakikatleri mezkur mertebesindeydi. Ve yemek içmede sevenlerinden geri kalmayıp şükrân-ı nimet ve güler yüz üzere yiyip içip buyururdu ki "yemeklerden ve içeceklerden hiçbir hasta yoktur. Yeter ki besmele ile başlanıp hamd ve şükür ile tamamlansın" ve yine buyururlardı: "Bu nimetler yenmek için yaratılıp halka ihsan olunmuştur. Nimetini yiyip şükrünü yerine getirmek gerek"[259].

Bununla birlikte sünnete ittiba hususunda son derece itinalı idi. Bu hususta en ufak bir ihmalde bulunmazdı[260]. Bir vakit dahi cemaatten geri kalmayıp, her ne kadar rahatsız olsa dahi camaat hususunda gayreti elden bırakmayıp cemaate giderdi. Ve yaşlılığına ve hastalığına rağmen sünnnetleri ayakta edâ etmeye özen gösterirdi[261].

Yine Hâce Mustafâ Şâmi Hazretlerinden bir kimse hakkında hiçbir defa sû-i zân, kötü söz ve soğukluk müşahede olunmayıp, münkirlere ve hasetçilere kötü bir muamele eylemezdi. Ve derya gönlü hiçbir zaman bulanmazdı. Bir mecliste bir kimsenin bir kabahati anlatılsa, daha çok şu beyitleri okuyup, sohbete canlılık verirdi.

Beyit:

Sana derim ey tîr-i bâzâr eyle götürü.
Yaradılana hor bakma yaradandan ötürü

Ve bazen bu beyti dahi tenbîhen kıraat ederlerdi:

Beyit:

Âdemi var âdemiden yahşîdir,
Âdemi var hayvan andan yahşîdir[262].

Hâce Hazretlerinin ihvân cemiyetlerindeki kelâmı, daha çok kutsi hakikatler ve

[259] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 15a.
[260] A.g.e., vr. 11b.
[261] A.e., vr. 12a.
[262] A.e. vr. 12b.

seyr u sülûk üzereydi. Ve lisânı fer, âşinalığı kemâl üzere idi[263].

Ve Hace Hazretleri sohbette tarikat inkarcıları ve hakikat gafilleri bulunduğunda, hâlini gizler ve hakikatleri ifşa etmezdi. Bazen bir nebze remzen ve îmâen ifşa etse de yine örtüp bir zâhir suret ile gizlerdi. Ancak hâlis müridleri katında bülbül-i şeyda ve tûti-i dürer gibi irfânî hakikatleri terennüm ederek, sohbeti irfan sofrası haline getirirdi[264].

Onun katında hiçbir düşman ve inkarcı yoktur. Ona göre fâil-i hakîkî Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleridir, her husûs Cenâb-ı Hak'tandır. Eger lutuf zuhûr ederse fazl-ı Hak'tan ve eğer kahır zuhûr eylese teeddüben kendi ihmalkarlığından bilip kimseye düşmanlık ve buğz etmezdi. Ve eğer halktan buğz ve düşmanlık görse; onların cürümlerine ve adem-i idraklerine atf edip derdi ki: "onların hakikatlerinde düşmanlık yoktur, bu serâpâ bir aşinalıktır"[265].

Mamafih Hâce Hazretlerinin meşrebii bazen filozofların üslubuna benzerdi. Zira hükemâ ile sûfiyyûnun sözleri bazı yerlerde mütâbık çoğu yerde aykırıdır. Mesela mütabakatları şunun gibidir ki hükemâ derler ki "su ve yağmur, toprak ve sudan hâsıl olur; buhâr semâya yükselip yağmur hâsıl olup ol yağmurdur ki toprağa iner" ve sûfiyyûn dahî bu tarife uyar ve hakîkatte dahî bu vecih üzere tahkîk eylerler ve bu tahkîk [266]"كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ" [… O, her an yeni bir tasarruftadır] mefhûmuna aykırı ve uygunsuz değildir zîrâ, mümkin zerrelerin cümlesi her dem ve her an yenilenmektedirler. Ve bu mecâzen çeşitli eşyanın devrinin yenilenmesine mâni ve muhalif değildir. Zîrâ devir ve teselsülde zıtlık şâibesi âşikârdır. Hak sübhânehü ve teâlâ hazretleri zıtlıktan (Hak teâla ve eşya arasında) münezzehdir.

Ve hükemâ ile sûfiyyûn ve mütekellimînin ters düştüğü hususlar şunun gibidir ki mesela hükemâ feleklerin kıdemine inanmış olup şekillerin dâimiliğini ve vücûdun bâkiliğini; renklerin ezelîliği ve sûretlerin ebedîliği deyip, Allah'ü Teala'nın vücûdunu muhdisâttan tenzîh etmeyip; mümkin'e vâcip ve hâdis'e kadîm deyip; hayâlât-ı sûriyye ve taayyün-i zılliyye-i 'ademiyyenin kıdemiyyetine hükmederler. Bu insanlardan ve mezheplerden Allah'a sığınırız[267].

---

[263] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 14b.
[264] A.g.e., vr. 16a.
[265] A.e. vr. 19b.-20a.
[266] Rahman, 55/29.
[267] A.e. vr. 30b.-31a.

Hâce Hazretlerinin kavâid ilmine âşinâlığı yok idi. Velakin hiçbir ibâre olmazdı ki manâsına muttali olmayaydı. Herhangi bir ibârenin anlaşılmasında zorluk zuhûr eylese elbette onlar ol ibârenin rumuzâtını anlayıp etraflıca izah ederlerdi[268].

Ve kendileri tütün kullanmazlardı. Tütün kullananlara ta'riz etmezlerdi ancak, onlara istihsan da etmezlerdi. Ve her durumda meşreb-i pâkları itidal üzere hareket etmekti[269].

Hâce Mustafâ Şâmi Hazretlerinin bazı kerametleri de şunlardır: Naklolunur ki seferler esnâsında Hutin Sahrasında İslam ordusu hezimete uğrayıp, küffârın hücûmu müslümanları bozguna uğratıp iyice kuşattığı vakit Köstendil'den birkaç kimse müşahede eylemiş ki Mustafâ Şâmi Hazretleri âsâyı ejderhâyı Mûsâ'larıyla zuhûr edip, küffârı perişan edip, müslümanları kurtarıp âzâd etmiştir. Ve o kimseler seferden dönüp, Hâce Hazretlerinin meclis-i şeriflerine gelip durumu haber verdiklerinde Hâce Hazretleri âsâyı yastık altından çıkârıp o âsâ buna benziyor muydu? dediklerinde o an âsânın o âsâ olduğuna inanmışlar[270].

Yine şöyle naklolunur ki, Hâce Hazretlerinin bir beldenin reisi ve ulemasından olan muhlis müridlerinden birisinin taşrada mezrasında mahsülünün toplanması hususunda bir türlü amele bulunamamış ve artık hâsılâtın perîşân ve ziyân olacağı sırada, o muhlis mürid durumu Hâce Hazretlerine arz edip himmet ve yardım ister. Hâce Hazretleri sevinç gösterip buyurmuşlar ki "yürü müsterih ol Hüdâ sana amele ihsan eyleyip mahsülü toplarsın inşaallah" dediklerinde o, inşirah-ı sadr ile alakası olan mahalle vardığında o mezranın muhafazasında olan hüddâm gelip demiş ki elliden fazla amele gelip mahsülü toplamaya durmuşlar ve kimin tarafından geldikleri malum değildir. Bu durumu amelelere sorduğumda "bir âdem gelip bizleri köyümüzden toplayıp iş-bu mahalle getirdi ve dedi ki "bu mezrada birkaç gün hizmet etmeniz gerekir". Birkaç gün sonra mahsülün toplanması bitiğinde amelelerin sahibi gelip bunun yanlışlıkla zuhûr ettiğini haber verip ameleleri alıp gitti[271].

Bununla birlikte birçok kere vaki olmuştur ki, bazı kimseler Hâce Hazretlerini maslahat gayesiyle ziyaret etmişler ancak, onu bulamadan geriye dönmüşler. Mamafih Hâzret, makāmında mevcut olup o kişiye celâl perdesi çekildiğinden

[268] A.e. vr. 24b.
[269] A.e. vr. 16b.
[270] A.e. vr. 21b.-22a.
[271] A.e. vr. 23b.-24a.

Hazretin görülmesine mâni olmuş ve ol keyfiyet hususunda buyururlar imiş ki, başlangıç hâlimizde lafzâ-i celâle kâmil derecede iştiğal ile kısa zamanda halkın gözlerinden nihân olmak keyfiyeti el vermişti. Şöyle ki bazı vakitlerde görülmemiz hususunda bir hardal tanesi mikdârı kadar sebep yok iken, bazı kimseler gelip bizleri olduğumuz yerde arayıp bulmayıp geriye dönmüşler, öyle ki biz o yerde mevcut olup o kişinin keyfiyetine nâzır idik[272].

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde (vr. 35b. ile vr. 61a.) ikinci şeyhi durumundaki Ağabeyi Hâce Çelebi İbrahim Hazretlerinin tarikata girişini, icazet alışını, şahsiyetini, fikirlerini ve keyfiyyet-i hâllerini naklediyor. Çalışmamızın birinci bölümünde Süleyman Şeyhî Efendi'nin hayâtını anlatırken Hâce Çelebi İbrahim Hazretleriyle ilgili olarak da etraflıca malumat verdiğimizden dolayı burada daha çok Çelebi İbrahim Hazretlerinin şahsiyeti, düşünceleri ve kerametleri üzerinde duracağız.

Hâce Çelebi Hazretlerinin meşreb-i şerîfleri gayet letâfet ve nezâfet üzereydi. Sohbet meclislerinde kulluk şevki ve marifet zevki hâsıl olurdu. Sevenlerine muâmelesi daima mülâtafe ileydi. İrfân idrâki kemâl derecesinde idi ki, sanki vücûdu irfân âyinesiydi. Ve süveyda gönlü de sanki kutsi hakikatleri idrak edip bunlara vâkıf olmuş durumdaydı. Tavırları da dâima melamilerin tavrı üzereydi. Çok olan amellerine, hayır ve hasenatına hariçten kimse muttali olamazdı[273].

Ve sohbetleri gayet müteessir idi şöyle ki, dünyevi olsun uhrevi olsun herhangi bir husûsun ıslâhına işaret ettiğinde muhakkak ıslah olurdu. Mamafih başkalarının bir ayda anlayamayacağı ibâreyi tek bakışta çözerdi. Ve pîrine Hâce Mustafa -kuddise sirruhu'l-hafî- hazretlerine o kadar muhabbeti vardı ki, eğer ruhsat gösterseydi bütün malını mülkünü Hâce Hazretlerine hibe ederdi. Velakin Hâce Hazretleri mala mülke rağbet etmezdi[274].

Hâce Çelebi İbrahim hazretleri zamanının İbrahim Ethem'i idi. Zira o da İbrahim Ethem gibi *"irci'î"* sedâsını duyduktan sonra malını ve mülkünü tâcını ve tahtını cümlesini terk edip, cihan mertlerinin meydânına dâhil olup, nâsûti âlemin nerimânı ve lâhûti alemin kahramân oldu[275].

Ve Hâce Çelebi Hazretlerinden bazen bir keyfiyyet müşâhede olunurdu ki

[272] A.e. vr. 14a.
[273] A.e. vr. 35b.
[274] A.e. vr. 37a-b.
[275] A.e. vr. 56b-57a.

herkes o keyfiyyetin hakîkatine vâkıf olmuştur. Şöyle bazı vakitlerde sohbette veya halk arasında iken kendisini bir ağlama tutardı. Bu durumda oradan ayrılır tenha bir yerde birkaç saat ağladıktan sonra, yine kendisini toplayıp, o melâleti def ederdi. Ol hâleti sevenlerinden gizlerdi. Ve bu keyfiyyet anlaşılamadan gizli kalmıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi *Füsûsü'l-Hikem* ve Niyazi-i Misrî'den alıntı yapıp bu durumu izah etmektedir. Şeyhü'l-Ekber -kuddise sirruhu el-athar- *Hazretî Füsûsü'l-Hikem* adlı kitâb-ı müstetâblarında şöyle buyururlar ki: "her nekadar sâlik fırâk-ı evvelden geçip cem makāmına vâsıl olduğunda kendisinde bir mertebe hâsıl olur ki, hakâyık-ı mümkinâtı esrârıyla kendinde mevcut bulup ve kendi hakikatini bütün mümkinâtta görür ve şöyle zanneder ki, o mümkinâtın cümlesi; hayât ve necât, kıyâm ve vücûd cümlesi kendisinden istenmektedir. Eğer bunların cümlesinin ihtiyacını karşılayacak kudret ve kuvveti kendisinde göremezse zorlanır. Onun için ki tenhâ yerlerde gizlenip ağlarlar. Zira ism-i Gayyûr'a mazhar-ı tâm ile mazhar düştüklerinden ve o makām-ı berzahiyyeden geçip fark-ı sâniye yükseldiklerinde görürler ki abd-ı fâni abd-ı mahz ve ma'bûd-ı bî-zevâl Cenâb-ı Hazreti lâ-yezâliymiş".

Ve bu mertebeye abd-i mahz ve cem'ul cem've fenâ ender fenâ, bekā ender bekā derler. Zira bu makām ahassü'l-havvâs makāmıdır. Ve Niyazi'i Misrî -kuddise sirrahu- hazretleri ilâhilerinde buyurur: "Abd-i mahzem ben tasarruf bilmezem" kelimâtı bu makāma işarettir ki fark-ı sâniye geçip abd-ı mahz olduğunda tasarrufun kimin olduğunu fark edip; tasarrufu sahibine ihâle ederler[276].

Hâce Çelebi Hazretlerinin bazı kerametleri de şunlardır. Bir gün Hâce Hazretlerinin sevenlerinden birinin çiftliğine ziyarete gidip birkaç saatten sonra yine dönüp geldik, velakin o mezraya gitmem Hâce Hazretlerinden gizli idi ve o vakitte o kişinin mezrasına gitmeme kimse muttali olmamıştı. Sonra Hâce Hazretlerinin meclis-i şeriflerine gelip mülâki olduğumda fakîre ilk sözü şu oldu: "Filan çiftlikte sevenlerimizle görüştünüz mü?" Bunun üzerine ben dahî Hâce Hazretlerinden izin alınmadığından dolayı durumu ikrâra cesâret edemeyip inkâr ettim ve bu keyfiyyetimi Hâce Hazretlerinin bilmesine şaştım ve hayret ettim. Ben bu halde iken buyurdular ki: "o mezraya vardığın acayip değil, amma bu husûsu nasıl bildiğim acayip." Hâce Hazretleri bu durumu da keşf edince inkâra mecâlim kalmayıp durumu

[276] A.e. vr. 41a-42a.

haber verince yüzü mütebessim oldu[277].

Ve yine Hâce Çelebi -aleyhi'r rahme- hazretlerine irâdet getiren müritlerden bir merdûd bir gün Hâce Hazretlerinin mezralarında avlanırken Hâce Hazretlerinin koyunlarına rast gelip sürüde olan köpekler üzerine hücûm eylemişler ve o sürünün sorumlusu olan çoban köpekleri def etmeye çalışırken o mürîd ve merdûd tüfek ile köpeği katledip çobanı dahi darp edip yaralamış. Öyle ki köpeğin hücumundan kendisine zerre miktarı ziyân erişme ihtimali yok imiş. Durum Hâce Çelebi k.s. Hazretlerine haber verildiğinde yüzünün rengi değişmiş ve sükût edip asla konuşmamış. Aradan birkaç ay geçtikten sonra merdut mürîdin öldürüldüğünü duyduk. Onun niye ve nasıl öldürüldüğünü burada anlatmak münâsip olmadığından zikrolunmadı[278].

3.7.2. Silsilenâme Bölümü:

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde (vr. 61b. ile vr.78b.) kendi tarikat silsilesini Hz. Muhammet (s.a.v.)'e kadar uzanan bir şema halinde vermektedir. Bu şemada isimler daireler içindedir. Esas silsileye dahil olanlar ortada büyük daireler içinde, bunlardan bazılarının halifeleri küçük daireler içindedir.

Silsilenâme bölümüyle ilgili değerlendirmeye geçmeden önce, "tasavvufta silsile" ile ilgili bir değerlendirme yapmamız, konuyu daha iyi temellendirmemizi sağlayacaktır.

Tasavvufî terbiye, bir arada bulunma (sohbet) ve in'ikas yoluyla gerçekleştiği, hâl ve duyguların yansıma ve transferi demek olduğu için mürşid ve rehbere ihtiyaç göstermektedir. Bu ilmin, Hz. Peygamber'in manevi ve ruhanî otoritesinin devamı şeklinde bir özelliğe sahip olması, bu yolun rehberlerinde ma'nevi bir silsile aranması sonucunu doğurmuştur.

Silsile, tarikat şeyhlerinin Hz. Peygamber'e kadar uzanan üstadlar zincirine verilen addır. Aslında ilk hicrî asırlarda tefsir, hadis ve fıkıh gibi İslamî ilimlerde genel olarak bir rivayet zinciri zorunluluğu vardı. Ancak hicrî III. asırdan itibâren İslamî ilimler yazılıp kayda geçmeye başlayınca, silsile zorunluluğu da zaman içinde

[277] A.e. vr. 53b-54a.
[278] A.e. vr. 50a-50b.

terkedildi. Hicrî VI. asırdan itibâren tefsir, hadis ve fıkıh konusunda silsile, pek aranmaz oldu.[279]

Tasavvuf ricâli ise ilimlerinin özelliği gereği, silsile ananesini hiç terketmediler. Hatta ilk asırlarda şifahî olarak nakledilen silsile geleneğini zamanla yazılı hale getirdiler. Silsile cetvellerinin yazılı olduğu evraka "tomar" denir. Diğer ilim mensuplarının zamanla terkettiği silsile geleneğine sûfiler, ilimlerinin özelliği gereği biraz daha fazla önem verdiler.[280]

Sufilerin verdiği bu önem sebebiyle bazıları silsilenin muhdes yani sonradan düzenlenmiş bir şey olduğuna iddiaya kalkıştılar. Oysa ki silsile baştan beri, bütün İslamî ilimlerde olduğu gibi tasavvufta da vardır.

Hz. Peygamber'den günümüze kadar devam eden iki silsile vardır. Bunlardan biri Hz. Ebû Bekir diğeri de Hz. Ali vasıtasıyla Hz. Peygamber'e ulaşır. Diğer sahabelere ait silsileler, zaman içinde münkariz olmuştur.[281]

Süleyman Şeyhî Efendi, silsilesini şu şekilde takdim etmektedir:

"Ma'lum ola ki, silsile-i nakşbendiyye ve tâife-i âliye-i kutsiyyenin [ahvâli] ala'l-icmâl bu muhtasarda zikr olunsa gerekdir. Zira bu dâirenin tafsîli ve alâ haddetin tahrîri daire-i pergelden bîrûn ve mazhar-ı "ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ" [nûn, kaleme ve yazdıklarına andolsun][282] dur. Zira bu tâife-i ârâları ve bu handân-ı pirleri ravza-i kurb-i hazret-i cinân ve gül-zâr-ı bâğ-ı cennetin eşcâr-ı pür-esmârlarıdır. Her şâhı bir diyâra ve her budağı bir vilâyete sereyân eylemişlerdir. Onların her birlerini taharri ve tahrîr kuvvet-i beşeriyyenin muktezâsı olmadığından hemîn bu devâirde, elsine-i nâsta ma'lum olan ser-halka-i tarikat ve pertev-i hakîkatlerin isimleri tahrîr ve devâir-i sağâirde ma'lûm olunduğu miktâr hulefâ-i urefâları tahrîr olunmuştur."

"Pes bu silsile-i şerîfe silsile-i zeheb diye tesmiye olunmuştur. Nice olmasın ki bu zerrîn zincir, her kimin ki gerdânına ulaşa âkibetü'l-âkibe dergâh-ı Kird-gâra ulaşır ve her kimin ki bu halka-i zer-i saâdete boynu geçe, encâm-ı kârı kurb-ı Cemâl-i Perverdgâr'a erişir."[283]

Süleyman Şeyhî Efendinin tarikat silsilesi şu şekildedir:

---

[279] Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikatlar*, s. 356.
[280] A.g.e., s. 356.
[281] A.e., s. 357
[282] Kalem, 68/1.
[283] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 61b, 62a.

1. Hz. Muhammed (s.a.v.)
2. Ebû Bekir es-Sıddîk
3. Hâce Selmân el-Fârisî
4. Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıddîk (v. 102/720-21)
5. Cafer es-Sâdık (v. 148/765)
6. Ebû Yezîd-i Bestâmî (v. 160-234/776-77 - 848-49)
7. Hâce Ebu'l-Hasan el-Harakânî (v. 425/1034)
8. Hâce Ali el-Fârmedî (v. 477/ 1084-85)
9. Hâce Yusuf el-Hemedânî (v. 440 veya 441/1048-49-1050)
10. Abdülhâlık el-Gücdüvânî (v. 575 veya 585/1179-80 veya 1189)
11. Hâce Ârif Rîvegerî (v. 715/1315)
12. Hâce Mahmûd İncîr-i Fağnevî (v. 715 veya 717/1315 veya 1317)
13. Hâce Ali Râmîtenî (v. 715/1315)
14. Hâce Muhammed Bâbâ Semmâsî (v. 755/1354)
15. Hâce Emîr Külâl el-Buhârî (v. 772/1370-71)
16. Hâce Muhammed Bahâüddîn en-Nakşbendî (718-791/1318-1390)
17. Mevlânâ Yakûb Çerhî (v. 851/1447)
18. Hâce Ubeydullâh Taşkendî (v. 806-895/1403-04 -1490)
19. Hâce Zâhid Muhammed (v. 936/1529-30)
20. Hâce Derviş Muhammed (v. 970/1562-63)
21. Hâce Mahdûm-ı A'zam (v. 918-1008/1512-1599)
22. Hâce Muhammed Bâkî (v. 1013/1601)
23. Hâce Ahmed Fâruk (v. 971-1034/1563-64 - 1624-25)
24. Fırâkî Muhammed Bedreddîn.
25. Şeyh Hâce Seyyâhûn Evliyâ Muhammed.
26. Şeyhe'ş-şuyûh Hâce Mustafâ Şâmî (v. 1193/1779)
27. Hâce Çelebî İbrahim Köstendîlî (v. 1777)
28. Şeyhî Süleyman el-Köstendîlî (v. 1820)
29. Mevlânâ el-Hacc Mustafa Üskûbî[284]

[284] Bu kişi sadece Kütahya nüshasında yeralmaktadır.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin bizzat kendisinin takdim ettiği bu silsile, Hz. Ebû Bekir vasıtasıyla Hz. Peygamber'e ulaşır. Silsilede İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî'den sonra gelen Fırâkî Muhammed Bedreddin hakkında bilgi bulunamamış olmakla berâber[285], bu silsile sıhhatli bir nakşbendiyye silsilesidir. Bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi kendisi ayrı bir nakşî şubesi kurmuş değildir. Onun bu silsilesi nakşbendiyye şubelerinden "Müceddidiyye" şubesinin bir devamıdır.

3.7.3. Tasavvuf Kavramları:

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde (vr. 79a. - l35a.) seyr u sülûka yeni başlamış olan her sâlik ve mürîdin çok iyi bir şekilde bilmesi gereken temel tasavvufi kavramları îzâh etmektedir. Bu temel kavramları yedi guruba ayırarak açıklamaktadır:

1- Dört Kapı: Şerîat, tarîkat, marifet, hakîkat.

2- Bilginin Aşamaları: İlmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn.

3- Murâkabe, teveccüh, râbıta, ilm-i ledün.

4- Beşeri Duygular: Havâss-ı aşere ve tabiat-ı beşeriyye.

5- Varlık Mertebeleri: Hazerât-ı hamse ve eflâk-i tis'a.

6- Tasavvuf Şiirinde İmgeler: Hadd ü hâl, zülf-i rûy, çeşm-i leb, put, zünnâr, küfr ü îmân.

7-Nakşbendiliğin Esasları: 'İbârât-ı Semâniye.

Bu temel tasavvufi ıstılahlarla ilgili değerlendirmeye geçmeden önce, doğuşundan günümüze kadar tasavvuf ıstılahlarıyla ilgili genel bir değerlendirme yapmamız konuyu daha iyi temellendirmemize vesile olacaktır.

Tasavvuf ilminin karakteri ve doğası, diğer ilimlerden oldukça farklıdır. Tasavvuf birçok meşayihin de dillendirdiği üzere, öyle bir hakikattir ki ne dilin ne de sözün olmadığı yerde olur. Dile getirilemeyen o hakikat, herhangi bir algılama yoluyla anlaşılamaz ve açıklanamaz. Tasavvufi tecrübeyi çözümlemek ve açımlamak sözcüklerle deneyimin derinliklerine inilemeyeceği için neredeyse imkansızdır.

---

[285] Tosun, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Serhindi*, s.48; Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhi,* s.96.

Tasavvuf, bâtınî bir ilim olup içsel ve kalbî bir tecrübeye dayanması nedeniyle, bu tür bir tecrübeye âşina olmayan ve hakikatleri bâtınî müşahede yoluyla idrak etmemiş olan kimseler sûfiyyenin lafız ve ibârelerini anlayamazlar[286].

Tasavvuf bir gelenek, yani ilahi kaynaklı bir hikmetin aktarılması olduğundan, hem zaman içinde bir devam, hem de ruhsal kaynağıyla kesintisi olmayan bir yenilenmedir. Her geleneksel doktrin, tanımı gereği özünde değişmezdir. Ama bunun sunumu belli bir "kavramsal biçim" çerçevesinde -yani geleneğin değişmeyen temeli üzerinde- keşfin değişik olumsal tarzlar doğrultusunda ve beşerî durumlara uygun olarak kendini gösterebilir. Sûfî burada hakikat lisânı ile konuşur. Hakikat lisanı halkın kendisine ulaşamayacağı, mutasavvıfların doğrudan keşf ile yani vasıtasız ulaştığı bilgidir. Sûfî onu aramaz, sadece kalbinde buluverir (vecd)[287].

Bir bildirişim aracı olan dil, dış dünyaya (âlem-i şehâdet), somut ve cismânî dünyaya dönüktür. Rûhânî ve bâtınî âlemle ilgilenmekte olan sûfîler ise bu bağlamda dil ötesiyle bir tür ilişki içerisine girmiş olmaktaydılar. Yani idrâk etmiş oldukları âlemin sınırları, dilin sınırlarını zorlamaklaydı. Ve fakat bununla birlikte idrâk ettikleri hakikatleri anlatabilecekleri bir dile gereksinim duymaktaydılar. Bu amacı gerçekleştirebilmek gayesine ma'tûf olarak bir takım araç-kelime ve işaretlere gereksinim duydular. Aslında kelime ve ıstılahlar maksadı ifadeye yarayan aletlerden başka bir şey değildir. Kelime ortaya çıkışını zaten bir sembol olmaya borçludur. Bu tarz bir anlayışta dil, salt olarak manevî olanın maddî bir kalıba dökülmesini ve onun şekle sokulmasını sağlayan bir aracı temsil eder. İrfan ehli kendilerini, bu bilgiyi bâtınî, hatta gizlemeyi amaçlayan işari bir dille ifade etmek zorunda hissetmişlerdir. Bu, ifadelendirmede kendilerine has bir takım ıstılahlar kullanmışlar ve bu dil, sadece tasavvuf mensuplarının anlayabileceği bir dil haline gelmiştir. Sufiyye avam/halk ile diyalog ve ilişkilerinde sembolizm ve işaret söylemini kullanmışlardır[288].

Tasavvuf literatüründe sembollerin dilini kullanmak suretiyle hakikati ifade etme ilk olarak Cüneyd-i Bağdadî (ö. 297/909) ya da Ebû Saîd el-Harraz'a (ö. 277/890) atfedilmektedir. Fakat daha sonra bu çerçeve tasavvuf metinlerinin belirleyici özelliği olmuştur. Bu metinlerde dil alabildiğine yoğundur; ona has tefekkür ve öğretme biçimini

[286]Alkan, *Letâifu'l-İ'lâm Fî İşâreti Ehli'l-İlham Adlı Tasavvuf Terimleri Sözlüğü Ve Mütercimi Mechul Tercümesi*, s. 1.
[287] A.g.e., s. 1.
[288] A.e. s. 1-2.

bilmeyenler için anlaşılması çok zordur. Son derece incelikli olan bu dil, gerçek anlamın örtüsünü açmak şöyle dursun tam tersine, anlamı gizler. Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) örneğin, herhangi bir tecrübesinin olmadığı bir dili konuştuklarından ötürü sûfiyyeyi anlayamadığını belirtmiştir[289].

Sûfiyye'nin kendilerine has özel dil oluşturma (terminoloji) çabaları için bir takım etkenler arasında, mutasavvıfların dile ya da kelimeye, marifetlerini buna ehil olmayanlardan "gizleme" yöntemlerinin bir göstergesi olarak ihtiyaç duymaları zikredilir. Zaten dil, doğası gereği başka bir şeyin yerini tutmak üzere vardır. Dil, düşünceyi gizler ve örter. Sûfilerin muhaliflerinden ve onların bir takım baskılarından kendilerini korumalarını sağlayacak güvenilir/sağlam bir terminoloji geliştirmeleri de onları bu çabaya iten ana sâiklerdendir[290].

Kuşeyrî'nin (ö. 465/ 1072) *Risalesi*'nde ıstılahlar hususundaki tespiti ise; herhangi bir ilim dalına, mesleğe ve san'ata mensup olan kişilerin çalışma alanlarıyla ilgili hususları birbirine anlatmak için kendilerine özgü bir lakım terimler kullandıklarını, bu cümleden olmak üzere sûfilerin de tasavvufi bilgi ve hâlleri yekdiğerine aktarmak için aralarında müşterek bir dil kullanmalarını, kendilerine özgü bilgi ve hâllerin yabancılar tarafından öğrenilmesini kıskandıklarından bu hususları diğerlerinden saklamak maksadıyla anlamları açık olmayan bir takım kelimeleri istimal etmeleri yönündedir. Kuşeyrî burada, her ilimde ıstılahların varlığı ve her ilmin ıstılahlarının taşıdığı anlam derinliği yine erbabınca, yani o ilmin mensuplarınca, bihakkın kavranacağı gerçeğine vurgu yapar[291].

Kelebâzî (ö. 380/990) ise, bu dilden anlamayanlar, ya sûfî olan muhatablarına hüsn-i zan besler ve kendileri hakkında: Biz bu meseleleri anlayacak bir durumda değiliz, diye hükmeder veya muhatabı olan sofiye sû-i zanda bulunarak; onları hevâ ve hevesine uyarak saçma sapan şeyler söyleyen kimseler, diye tanıttığını söyler[292]. Sûfiyyeden bir zâta neden bazı kelimeleri muhatablarının yadırgayacakları bir biçimde kullandıkları sorulduğunda, o şu şiirle cevap vermiştir:

Allah'ın bize gösterdiği ve bizim de açığa vurduğumuz şeyin en güzeli kalblerde

---

[289] Afîfi, *Tasavvuf*, (trc. *İslamda Manevî Hayât*-E. Demirli, A. Kartal), s. 100.
[290] Alkan, *Letâifu'l-İ'lâm Fî İşâreti Ehli'l-İlham Adlı Tasavvuf Terimleri Sözlüğü Ve Mütercimi Mechul Tercümesi*, s. 2-3.
[291] Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, (*Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*-haz. S. Uludağ), s. 147.
[292] Kelâbâzî, *Taarruf*, (*Doğuş Devrinde Tasavvuf*-haz., S. Uludağ) s. 132.

his (temâşâ) etliğimiz Hakk'in tecellileridir.

O, bana benden haber veriyor, ben de O'na benden haber veriyorum. (O benden, ben O'ndan bahsediyorum.) O, parlak söze parlaklığını örtecek bir elbise giydiriyorum.

Bu sözler, manayı yaymayı heceremeyen bir cahilin eline geçer de meseleyi anlatacağım derken manayı bozar, diye.

Cahil kişiler, bu manâyı ifade edecek kelime bulamazlar. Halta bu manâyı anlayamazlar bile. Sonra başka birine gider bunu anlatmaya kalkışırlar.

Böylece cahil zümreler ortaya çıkar, cehalet ortalığı kaplar. İlim gider, eseri yok olur[293].

Tasavvufî dilin ilk belirtileri II. yüzyılda ve daha sonraları, önde gelen meşâyıhın veciz sözlerinde ortaya çıkmıştır. Kıır'an ve hadiste geçen levbe, sabır, zikir, şükür, havf, takvâ. mücâhede, ihlâs gibi kavramlar, tasavvufî düşünce ile birlikle sûfîler arasında yeni anlamlar kazanarak birer ıstılah haline gelmiş, zamanla bunlara yenilerinin eklenmesiyle bir tasavvuf ıstılahları literatürü zuhûr etmiştir[294]. Oluşum aşaması, ilkin ve çoğun müridin, mürşidinden bu ıstılahların manâlarını sormasına binâen, cevap niteliğinde mürşid tarafından yazılan risaleler vasıtasıyla tekevvün etmiştir[295].

Bu dilin tam olarak oluşup gelişmesi ve mutasavvıflar arasında yaygınlaşması, yaklaşık olarak 11. (VIII.) yüzyılın ortalarından başlayıp aşağı yukarı iki yüzyıl sürmüştür. Haris el-Muhâsibi (ö. 243/S57), Zünnûn el-Mısrî (ö. 245/859), Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848), Hakîm et-Tirmîzî (ö. 320/932), Sehl et-Tüsterî (ö. 283/896), Cüneyd-i Bağdadî (ö. 297/909) ve Hal!ac-ı Mansûr (ö. 309/922) gibi sûfîler sohbet, mektup ve risalelerinde kendilerine has ifâdelerle örülü bir dil kullanmışlar, bu terimler IV. (X.) yüzyılda sistemli bir hale getirilmiş, sonraki yüzyıllarda da bu durum gelişerek devam etmiştir[296].

Nazarî tasavvufun gelişmesiyle paralel bir seyir izleyen tasavvufî dil, dönem ve şahıslara göre nicelik ve nitelik bakımından değişkenlik arzetmektedir. Çeşitli hususlara yapılan vurgu her dönemde zaman koşullarına, meşâyihin ve sûfi

---

[293] Kelâbâzî, *Taarruf*, (*Doğuş Devrinde Tasavvuf*-haz., S. Uludağ) s. 133.
[294] Kara, *Istılâhâtü's-Sûfiyye*, *DİA*., c. XIX, s. 209.
[295] Alkan, *Letâifu'l-İ'lâm Fî İşâreti Ehli'l-İlham Adlı Tasavvuf Terimleri Sözlüğü Ve Mütercimi Mechul Tercümesi*, s. 4.
[296] Kara, *Istılâhâtü's-Sûfiyye*, *DİA*., c. XIX, s. 209.

yazarların algılayış ve hallerine göre değişmekteydi.

Sûfiler tarafından kaleme alınan eserlerin büyük bir kısmının tasavvuf ıstılahlarına ayrıldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikle bazı müellifler, eserlerinin başına veya sonuna bir ıstılahlar bölümü ilave etmeyi gerekli görmüşlerdir. Müellifi buna iten sebeplerin başında eserinin bu sözlüğe göre okunmasını istemesi gelmektedir. Ayrıca tasavvuf ıstılahlarını ele alan eserlerde zikredilen ıstılahlar, müellifi tarafından öncelenen/önemsenen konuları, tasavvufi meselelere bakış açısını göstermede önem arzeder. Meselâ Hucvîrî'nin (ö. 465/1072) geniş bir şekilde ele alıp işlediği melâmetiyye ıstılahına Kuşeyrî (ö. 465/1072) hiç temas etmemiştir[297].

III. (IX.) yüzyıldan başlayarak tasavvuf ıstılahlarını ihtiva eden belli başlı eserleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Literatürde tasavvuf klasikleri olarak bilinen Haris b. Esed el-Muhâsibî'nin (ö. 243/857) *er-Riâye li-hukukillâh*'ı, Muhammed b. İbrahim el-Kelâbâzî'nin (ö. 380/990) *el-Ta'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf*'u, Ebû Nasr es-Serrâc'ın (ö. 378/9S8) *el-Luma*'ı, Kuşeyrî'nin (ö. 465/1072) *Risâle*'si ve Hucvîrî'nin (ö. 465/1072) *Keşfu'l-mahcûb*'u tasavvuf ıstılahlarına yer veren önemli eserlerdir.

Her ne kadar tabakât niteliğinde olsalar da Sülemî'nin (ö. 412/1021) *Tabakâtü's-sûfiyye*'si, Feridüddin Attar'ın (ö. 628/1230) *Tezkiretü'l-evliyâ*'sı, Abdurrahman Câmî'nin (ö. 898/1492) *Nefehâtü'l-üns*'ü, Abdülvehhâb Şa'rânî'nin (ö. 973/1565) *Levâkıhu'l-em'âri'l-kudsiyye*'si, Münâvî'nin (ö. 1031/1621) *el-Kevâkibü'd-dürriyye*'si ve Nebhânî'nin (ö. 1932) *Cami'u kerâmâti'l-evliyâ*'sı birçok tasavvuf ıstılahını ihtiva etmekledir[298].

Tasavvuf ıstılahlarını belli bir düzen ve sayı içinde ele alan ilk tasavvuf ıstılahları kitabı Abdulllah Herevî'nin (ö. 481/1089) *Menâzilü's-sâirîn*'dir. Bu eser 100 tasavvuf ıstılahını açıklar ve her bir ıstılahı üçlü bir derecelendirmeye tabi tutar. Tasavvuf ıstılahlarını belli bir sayı çerçevesinde ele alma yöntemi XIII. yüzyılda Rûzbihân-ı Baklî (ö. 606/1209) tarafından sürdürülmüştür. O, *Meşrebu'l-ervah* adlı eserinde 1001 tasavvuf ıstılahını ele almıştır. Necmeddin-i Kübrâ'nın (ö. 618/1221) *Usûlü'l-aşere*

---

[297] Alkan, *Letâifu'l-İ'lâm Fî İşâreti Ehli'l-İlham Adlı Tasavvuf Terimleri Sözlüğü Ve Mütercimi Mechul Tercümesi*, s. 6.
[298] A.g.e., s. 6-7.

adlı eseri ise seyr ü sülük hayâtını on ıstılahla on kademe halinde açıklamıştır. Bu geleneğin son halkası olarak Gümüşhânevî'nin (ö. 1311/1893) *Câmiu'l-usûl*'ünü zikredebiliriz[299].

Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî'nin (ü. 632/1234), Avârifü'l-me'ârif adlı eseri tekke adabıyla ilgili ıstılahları içeren önemli tasavvuf eserleri arasındadır. Necmeddin-i Dâye'nin (ö. 654/1256), Mirsâdu'l-ibâd adlı eseri temel tasavvuf ıstılahlarını farklı tasniflerle ele alır.

Tasavvuf ıstılahlarını ele alış biçimi açısından Gazalî'nin (ö. 505/1111) önemi büyüktür, *İhyâ-ı ulûmi'd-dîn* ve diğer eserlerinde tasavvuf ıstılahlarına yeni boyutlar, ahlaki ve psikolojik derinlikler kazandırmıştır. Muamele ilmine dair ıstılahlarda tasavvufi bakış açısını zirveye taşıyan isim Gazâlî'dir. Mükâşefe ilminde ise ıstılahlar İbnu'l-Arabî (ö. 638/1240) vasıtasıyla olgunluk kazanmıştır. Bu gerçeği Gazalî'nin *İhyâ*'sında ve İbnu'l-Arabî'nin *Fütûhât-ı Mekkiyye*'sinde, gözlemleyebiliriz[300].

Istılâhât-ı sûfıyye hususunda en önemli müellif şûfilerden birisi şüphesiz ki İbnu'l-Arabî'dir. Çünkü o, kendinden sonraki sûfî yazarlara ıstılah noktasında derin tesirleri olan bir muhakkiktir. *Istûâhâtu's-sûfiyye* adlı küçük bir risale te'lîf etmiştir[28], ayrıca diğer eserlerinde de bir çok tasavvufî ıstılaha değinmiştir. Örneğin, *Fusûsu'l-hikem* adlı eseri bu ıstılahların esaslarını kapsar ve kavramlara Şeyh bu eserinde başka bir eserinde bulunmayan fikri bir olgunluk giydirir. İbnu'l-Arabî'nin tasavvuf yolunda kendisini takip edenlere tesiri özellikle *Fusûsu'l-Hikem*'in ıstılahlarında ortaya çıkmaktadır[301].

Islılâhâtu's-sûfîyeye ekberî müelliflerin katkısı azımsanmayacak bir orandadır. Fahreddin-i Irâkî'nin (ö. 688/1289), *Islılahât-ı Ehl-i Tasavvuf* adlı hacmi küçük risalesini, bu türün örnekleri arasında zikredebiliriz. Bu çalışmasında Irâkî 300'ü aşkın tasavvuf ıstılahını ele alır.

Tasavvuf ıstılahlarını ilk olarak Istılâhât-ı sûfiyye adıyla bir kitap kaleme alan sûfî müellif Abdürrezzak el-Kâşânî'dir (ö. 730/1330). Müellif bu eserinde yaklaşık 500 ıstılahı açıklamıştır.

Bu temel bilgilerden sonra tasavvuf ıstılahlarını sufiliğin geçirdiği tarihi süreçle

---

[299] A.e., s. 7.
[300] A.e., s. 7.
[301] A.e., s. 7.

bağlantılı olarak şöyle tasnif edebiliriz:

a. VI. (XII.) asra kadar sufiler son derece saf ve tabii; kaynağı Kur'an ve hadîs-i şerifler olan zühd, îmân, ihlâs, takvâ, tevbe gibi ıstılahları kullanmışlardır.

b. VI. (XII.) yüzyıldan sonra önemli temsilcileri arasında Aynulkudât Hemedânî, Fahreddin Irâkî ve Mevlânâ gibi mutasavvıfların bulunduğu aşk ve muhabbet ağırlıklı edebî tasavvuf ıstılahları kullanılmıştır. Bu tarz ıstılahlar mensur eserlerde olduğu kadar mesnevî, dîvân ve şiir tarzı eserlerde de etkili biçimde yerini almıştır.

c. VII. (XIII.) asırdan itibâren öncülüğünü İbnül Arabî'nin yaptığı vahdet-i vücûd görüşü, tasavvuf ıstılahları alanında yeni bir çığır açmış, marifet ve hikmet (epistemoloji ve felsefe) ağırlıklı olan bu hareket, kendini ifade ve izâh için özel bir dil meydana getirmiştir. Bu dönemde, Şeyhü'l-Ekber olarak tavsif edilen İbnül Arabî'ye nispetle "Ekberiyye Mektebi" teşekkül etmiş, onun talebeleri ve takipçileri tarafından bu mektebin vahdet-i vücûdla ilgili görüşleri ve bu görüşe âit ıstılahlar yaygınlık kazanmıştır.

d. VI. (XII.) asırdan itibâren ortaya çıkıp gelişen tarîkatların, kendilerine has yaşayışları, giyimleri, zikirleri, ve mekanlarıyla ilgili ıstılahlar kullanılmaya başlanmıştır.

Bu bağlamda Süleyman Şeyhî Efendinin tasavvuf ıstılahlarını incelediğimizde, onun Aynulkudât Hemedânî, Fahreddin Irâkî ve Mevlânâ gibi mutasavvıfların bulunduğu aşk ve muhabbet ağırlıklı edebî tasavvuf ıstılahları geleneğinden ve İbnül Arabî'nin tasavvuf ıstılahları alanında yeni bir çığır açmış olan, marifet ve hikmet (epistemoloji ve felsefe) ağırlıklı geleneğinden etkilendiğini ve bunların ikisini mezcedip devam ettirdiğini söyleyebiliriz.

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde ilkin tasavvufta, sâlikin ulaştığı mertebeleri müteselsil olarak ifade eden ıstılahları "şerîat, tarîkat ma'rifet ve hakîkat" açıklıyor. Bunlar, salikin tasavvufta katedeceği mertebeleri, birbirlerine bağlı olarak belirtmek için kullanılır.

3.7.3.1. Dört Kapı: Şerîat, Tarîkat, Ma'rifet Ve Hakîkat:

3.7.3.1.1. Şerîat: Süleyman Şeyhî Efendi bir kişinin, şeriat dairesi içinde

sayılabilmesi için gerekli şartları misallerle açıklamaktadır. Buna göre bir kişinin zâhiren, dilini gıybetten, kötü ve kötülüğe sevkeden sözlerden koruması; bunun gibi, diğer azalarını da kötülüklerden ve kötülüğe sebep olacak şeylerden uzak tutması; iyi ve iyiliğe götüren şeyleri yapması ve onlara tabi olması, şerîat dairesinde sayılması için yeterlidir. Fakat bunlara bazan riâyet eder, bazen etmezse veya bir kısmına itina gösterir, diğerlerine göstermezse, şerîat dairesinde sayılamaz[302].

3.7.3.1.2. Tarîkat: Süleyman Şeyhî Efendi bir kişinin, bir kötülüğe mübtela iken bırakmasının ve tekrar yapmak aklına gelse dahi yapmamasının, ehl-i şeriatten olması için kifayet edeceğini, ancak tarikat mertebesinde sayılabilmesi için de, o kötülüğün, aklına gelmesine ve düşünce olarak dahi, gönlünden geçmesine mani olması gerektiğini tarikat mertebesi için örnek gösterir[303].

3.7.3.1.3. Ma'rifet: Ey birader! malum ola ki, marifet bir şehr-i a'zam ve şol nûr-ı muazzamdır ki, sarây-ı ahmedî ve velâyet-i muhammedîye verâset-i âmme ile mazhar-ı rüşen-i evliyâ-yı kümmelin makāmı olan mertebeye ma'rifet denilmişdir. Bu mertebe nefy-i havâtır ve çille-i hatarâttan müstesnâ ve bîrûndur ve bu makāmda usret ve külfet yokdur[304].

3.7.3.1.4. Hakîkat: Ey birader! malum ola ki, hakîkat dedikleri, şerîat bölümünde zikr olunan menhiyyât ki, muktezâ-yı şer'dir, ol-hâlâttan sûretini hıfz edip, ber-muktezâ-yı tarîkat sîretin dahi ol makûle niyyâtdan hıfza cidd ü sa'y eyledin; hemîn onların ikisinden de sâfî ve sâlim olduğunda dâire-i hakîkate kādem mümkün ve müyesser olur. Yani, hakîkat dedikleri şol mertebedir ki, suretini bi'l-fiil ve sîretini bi'n-niyye harekât-ı nâ-sezâ ve havâtır-ı na-pesendîdelerden tahlîs ve temyîz edip, ne ol hâtırânın zuhûr-ı ibrâmı ve ne gönle ilhâcı ve ne onları def' ile mukayyet olmak, üçünden dahi âzât olmaktadır[305].

3.7.3.2. Bilginin Aşamaları: İlme'l-Yakîn, Ayne'l-Yakîn, Hakka'l-Yakîn:

Süleyman Şeyhî Efendiye göre bilginin aşamaları üçtür. İlmelyakîn ilimle bilmek, aynelyakîn görerek bilmek ve hakkalyakîn her şeyi ile bilmek, vakıf olmak demektir.

---

[302] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 81a-82a.
[303] A.g.e., vr. 82b.-83a.
[304] A.g.e., vr. 85b.-86a.
[305] A.g.e., vr. 86a.-86b.

3.7.3.2.1. İlme'l-Yakîn: Ey birader! malum ola ki, her nesneyi ki, sâdık bir kılavuzun yönlendirmesiyle ilim elde edesin. Görmeden önce ona ilmelyakîn derler. Mesela deryâya tâlip olan kimse deryânın talebinde aramakta iken, muhbir-i sâdıklardan biri deryânın ne tarafta olduğunu haber verdiğinde, sen dahî deryânın yerini haber verdiği şekilde tereddütsüz olarak yakîn hâsıl edip, ilmelyakîn deryâyı bilmiş olursun ve o ilme, ilmelyakîn denilir[306].

3.7.3.2.2. Ayne'l-Yakîn: Malum ola ki her nesneyi ki, göz ile görüp o nesnenin durumu görme yoluyla bilgin olduğunda o vakit aynelyakîn hâsıl etmiş olursun. Mesela o derya ki, sâdık kılavuzun haberinden ilmelyakîn hâsıl etmiş idin, o deryânın olduğu yere varıp gözlerinle müşahede eylediğinde deryânın vücûduna yakîn hâsıl ettiğinde aynelyakîn denilir[307].

3.7.3.2.3. Hakka'l-Yakîn: Malum ola ki, ol nesneyi ki, gözlerinle müşahede edip aynel-yakîn sana hâsıl olmuştu. O şeyin hakîkatine ulaşıp esâsı hususunda zâtını mâlûm ettiğinde o ilme hakkalyakîn denilir. Mesela o derya ki haber ile ilmen yakîn ve görerek aynelyakîn hâsıl olduktan sonra kendin deryâya dalıp, o deryâda olan herşey hakkında mâlûmât sahibi olup, deryâda kendisine gizli bir şey kalmadığında o ilme hakkalyakîn dinilir[308].

3.7.3.3. Murâkabe, Teveccüh, Râbıta Ve İlm-i Ledün:

3.7.3.3.1. Murâkabe: Malum ola ki, murâkābe zikir esnâsında Hüdâ'yı müteâl hazretlerinin feyz-i inâyetine ve tecelliyât-ı bînihâyesine müterakkīb ve müntazır olmaktır. Zikir ile murâkābenin farkı, her hâlde ve zikir esnâsında Hakk'ın feyzinden gâfil olmamaktır. Hakk'ın zuhûruna gayr-ı nâzır olarak olan zikre murâkabe denmez. Bununla birlikte murâkebe zikir esnâsında ilhâm-ı Rahîm ve ihsân-ı Kerîm'e muntazır ve müterakkīb olmaktır. Ve sâlike murâkābe esnâsında rüyâya bedel bazı vâkīât zuhûr eder, o zuhûrât yalnız murâkābeye münhasır değildir. Bunun benzeri zuhûrât ayn-ı teveccühte ve râbıtada dahî zuhûr eder. Velakin farkı şu kadardır ki, murâkābede zuhûr eden akıl vâsıtasıyladır. Ve teveccüh ile râbıtada zuhûr eden

---

[306] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 89b.
[307] A.g.e., vr. 89b.-90a.
[308] A.e., vr. 90a.

keyfiyyât pîrinin sırrı vâsıtasıyladır. Ve sâlikin bu vesâyıta şuûru olmak şart değildir[309].

3.7.3.3.2. Teveccüh: Malum ola ki, teveccüh bir emrin husûlüne müteveccih olmaktır. Gerek sûrî gerek manevî, velâkin burada teveccüh murâkabe tarîki üzere pîrine teveccühtür. Maksatların hâsıl olması için mecâza ve hakîkate teveccüh mümkündür. Ancak maksat olan hakîkattir. Mecaz olursa âvâmın fiilinden olmuş olur. Gerek bi-hasbi'l-iktizâ hayrı mütezammın olsun. Ve gerek zâlimin zulmü ve şerîrin şerrini def' için olmuş olsun. Bunlar dahî her ne kadar bi-hasbi'l-gâlib pâk ise de emr-i dünyeviyedir. Asıl teveccüh husûl-ı nisbet ve kemâl-i ma'rifet içün ma'nevi pîrinin ma'niyesine müteveccih olup kendi vucûdunu nefy ve onu ispat idip cemî'-i murâdâtını onun delâleti yüzünden talep ve ahz eylemektir[310].

3.7.3.3.3. Râbıta: Malum ola ki, râbıta pîrinin nakşını gönüle yerleştirmektir ki, nakşbendi demek ondan ibârettir. Zikir yerine râbıtayı tercih etmelerinin sebebi oldur ki, zikirden murat hazrete yakın olmak olduğu gibi râbıtadan dahî murât aynı şekilde hazrete yakın olmaktır. **N**itekim sultânın akrabalarının gönlüne girip ona yakınlık hâsıl etmeden o işin husûlü mümkün değildir. Öyle olsa o yakının sûretini ve muhabbetini gönle rabt etmek o işin husûlune işarettir. Bununla birlikte Hüdâ'ya yakın addettiğin zâtın sûretini gönlünde nakşbend eylemek zikir gibidir[311].

3.7.3.3.4. İlm-i Ledün: Malum ola ki, ilm-i ledün ilm-i ilhâm ve kemâl-i irfândır ki, ruh ile kalbin izdivacından bir veled-i ma'nevî zuhûr eyler ki, veled-i kalb ve ma'rifet-i kutsiyye ve hakâyık-ı külliyye derler; ilm-i ledün denilen hemîn oldur[312].

Bununla birlikte malum ola ki, her sâlik-i sâdık sülûkünün başında ki, nefs-i emmâreden geçip nefs-i levvâme hükmüne girdiğinde ruh-ı merdi nefs-i zenîni nişanlamış hükmündedir. İctihâd-ı tâm ile levvâmeden dahî mülhimeye ubûr eylediğinde pâkîze-i nefsi nikâhlamış menzilesindedir. Ve mülhimeden mutmainneye duhûl müyesser olduğunda nefs-i arûsî ruh-ı emirde ile fezdevvic olmuş makāmındadır. İnâyet-i pîr ve hidâyet-i celîl ile nefs-i mutmainneden nefs-i râziyeye urûc eylediğindede seyyibe-i nefs ol-izdivâctan hâmile olmuş hükmündedir. Fazl-ı

[309] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 90a-90b.
[310] A.g.e., vr. 90b.-91a.
[311] A.e.,vr. 91a-b.
[312] A.e., vr. 91b.

Yezdân ile nefs-i râziyeden marziyyeye güzâr eylediğinde ol-veled-i kalb ki, ilm-i ledündür zuhûra gelip ilm-i bâtın ve ilm-i hakîkat ve ilm-i ma'rifet sahibi olmuş olur[313].

3.7.3.4. Beşeri Duygular: Havâss-ı Aşere Ve Tabiat-ı Beşeriyye:

3.7.3.4.1. Havâss-ı Aşere: Malum ola ki, havâs-ı insânî iki kısımdır ki, biri zâhirî ve biri batınî. Havâs-ı hamse-i zâhirî: İşitmek, görmek, koklamak, tutmak ve tatmaktır ve havâs-ı hamse-i bâtınî: hiss-i müşterek, kuvve-i vâhime, kuvve-i mütefekkire, kuvve-i mütehayyile ve kuvve-i hâfızadır. Ve ehl-i sünnetten bazı mütekellimîn hiss-i bâtınî bire hasr edip hiss-i müşterektir deyip hüküm vermişlerdir ve sûfiyyûnun bazısı hiss-i bâtınî başka bir şekilde yorumlamışlardır. Akıl, kalp, ruh, sır ve hafî velâkin bu iki tarif birbirinden uzak ve zıt değildir ki, biri hâl ve biri mahaldir[314].

3.7.3.4.2. Tabiat-ı Beşeriyye: Malum ola ki, tabiat-i beşerî dörttür. Rutûbet (yaş olmak), burûdet (soğuk olmak), harâret (sıcak olmak), yebûset (kuru olmak) ve bu dört tabîat dört unsurun muktezâsıdır. Zîrâ suyun tabîatı rutûbettir. Ve toprağın tabîatı burûdettir. Ve nârın tabîatı harârettir. Ve havanın tabîatı yebûsettir. Ve bu taksîm bi-hasbi'l-gâlibtir. Ve illâ her bir rengin iki tabîat ve ikişer hâsları vardır ki her biri ol-birinin zıddı ve hilâfıdır. Ve tabîatları ve hâssaları kezâlik birbirlerine muğâyir ve menâfîdir[315].

3.7.3.5. Varlık Mertebeleri: Hazerât-i Hamse Ve Eflâk-i Tis'a:

3.7.3.5.1. Hazerât-i Hamse: Malum ola ki, hazerât-ı hamse beş âlemdir ki, iki âlemin tafsîlidir. Âlem-i gayb ve âlem-i şehâdettir. Ve âlem-i emir ve âlem-i halk dahî denir. Ve dahî âlem-i mülk ve âlem-i melekût dahî denir. Hazerât-ı hamsenin evvelkisi âlem-i lâhuttur. İkincisi âlem-i ceberrûttür. Ve üçüncüsü âlem-i melekûttür. Ve dördüncüsü âlem-i mülktür. Beşincisi avâlim-i erbaayı câmi insân-ı kâmildir. Ve

[313] A.e., vr. 92a.
[314] A.e., vr. 92b.
[315] A.e., vr. 93b.

bu beş âlem on sekiz bin âlemin icmâlıdır ki, on sekiz âlemdir. Her bir icmâle bin tafsîl itibârıyla on sekiz bin denilmiştir. Ve on sekiz âlem-i eflâk-ı seb'a ve hazerât-ı hamse ve anâsır-ı erbaa ve kürsî ve arş-ı a'zam cümlesi on sekizin icmâlidir ki, on sekiz bin onun tafsîlidir[316].

3.7.3.5.2. Eflâk-i Tis'a Ve Etkileri: Malum ola ki, eflâk-ı tis'a dokuz felektir ki, yedisine müdebbirât-ı seb'a derler ki, evvelkisi felek-i kamerdir. İkincisi felek-i uttarittir. Üçüncüsü felek-i zühredir. Dördüncüsü felek-i şemsdir ki, merkez-i eflâk dahî derler. Beşincisi felek-i merrîhtir. Altıncısı felek-i müşterîdir. Yedincisi felek-i zuhâldir[317].

Bununla birlikte felek-i eflâk ki, arş-ı âzâmdır. Felek-i âzâm dahî derler. Onun için ki, bütün felekleri kuşatıcı ve hepsinden büyük ve cümlesinden süratlidir. Devr eden feleklerdir, yıldızlar değildir. Onlar yerlerinden hareket etmezler. Nitekim bir dolaba bir çivi mıhlanıp dolap döndüğünde çivi dahî onunla birlikte döner. Eğer sual olunursa: Ay ve güneşin devri dâima müşâhede olunmaktadır? Cevap: Devreden semâdır. Velâkin semâ tek renk olduğundan semânın seyri görünmeyip ay ile güneş seyir eder zannolunur, yoksa semâvatın devrinden şüphe yoktur. *Şerh-i Muhammediyye*'de mezkurdur ki, ayın devri bir aydır. Ve uttaridin devri altı aydır. Ve zührenin devri on aydır. Ve güneşin devri bir yıldır. Ve merihin devri on sekiz aydır. Ve müşterînin devri altı yıl bir aydır. Ve zuhalin devri otuz senedir. Cümlesinin devri kırk sene eder[318].

Ve bu feleklerin bütün eşyaya çokça müdâhalesi ve yönlendirmesi vardır ki, mümkin işler onların hareketi ile güzel veya çirkin; iyi veya kötü olur. Ve onların hareketi dahî Bârî'nin izni ve ilâhi kudrettendir. Zîrâ hakîki fail ancak Hakk Teâla hazretleridir[319].

3.7.3.6. Tasavvuf Şiirinde İmgeler: Hadd ü Hâl, Zülf ü Rûy, Çeşm ü Leb, Put, Zünnâr, Küfr ü Îmân:

3.7.3.6.1. Hadd Ve Hâl: Hadd yanak ve hâl bendir ki, sevilenlerin yanağında

[316] A.e., vr. 93b.
[317] A.e., vr. 99b.
[318] A.e., vr. 100a.
[319] A.e., vr. 100b.

olan siyah noktadan ibârettir. Ve güzel görüntülere, güzellik cazibesi yanaktaki bene nişândır. Ancak sûfiyye tâifesi hadd-ı ruhsârı kevne ve hâl'i, vahdet-i mutlak noktasına ve ahadiyyet-i zâtiye-i ilâhîyeye yorup: "Kevn (oluş) öyle bir haddır ki, hâlden başlamıştır. Ve hâli haddindan tecelli olmuştur." Ve muhakkikînin ekserîsi hadd'ı kevne ve hâl'î hüviyyet-i zâtiyye-i ilâhîyeye benzetmişlerdir. Zîrâ hadd-ı mahbûb (sevgilinin yanağı) olmasa hâl-i memdûh (övülen ben) müşâhede olmazdı, çeşm-i âşık (âşığın gözü) hadde-i kevnde ya'ni ruhsâr-ı kesrette hâl ve haddını ya'ni nokta-i ahadiyyeti müşâhede edip alâka-i kesret-i ruhsârı kesr edip hakîkat-i hayâli hâle hasr eylemişlerdir[320].

3.7.3.6.2. Zülf Ve Rûy: Zülf, mecâzî sevgilinin yanağında olan mûydur (hüviyyetin zâhiri yani vücût) ki, bir şekilde dilberin yüzüne örtü olup, âşıkın görülmesine mâni ve mahbûbun yüzüne engel olur. Zülf ve rûy hakîki sevgilinin celâline ve cemâline benzetmedir, zülf celâle ve rûy cemâle. Nitekim sevgilinin yüzünü zülf-i mûy örtüp, insanların onu görmesine mani olmuştur. Hakîkî sevgilinin hakîkî cemâlinin ve bâkî yüzünün zülf-i celâli, avâmın görmesine mani olmuştur, meğer ki havâstan olsun. Zîrâ mecâzî sevgilinin seveni ve mâşûk-ı sûrînin âşıkı kurbiyyet ve vuslat hâsıl eyleyip makām-ı maksûda nâil olduğunda zülf-i yârı altında cemâl-i cânânı müşâhede eder ve bundan dolayı hakîkî sevgilinin celâl-i bâkîsi, vech-i hâss'ı ve cemâl-i hassü'l-hâssını müşâhede eyler. Zîrâ zülf-i celâli tahtında hüsn-i cemâli gizlidir. Nitekim kahrı ve gadabı altında lutf ve rahmeti örtülü ve gizlidir[321].

3.7.3.6.3. Çeşm: Hakk'ın basîr ismine işarettir. İnsanda olan görme duyusu bu ismin ışığıdır. Ve basar-ı basîretin ışığı, şekilleri görmektir ki, yerinde kullanılırsa ayn-ı 'îretten ibârettir. İki çeşit çeşm vardır. Biri insanda ve hayvanda mevcût bir hisdir ki, onunla bütün eşyâ idrâk edilip hayâl âleminde yani bu hayâl gölgesi olan aşağı dünyada onunla gezilir ve görülür. Bu öyle bir histir ki, hayvana mahsustur. Ve bu çeşmin hâsılı bâtıl hayalden ibârettir. Geçici eşyadan beğenilmeyen fikirler peydâ eder ki, hayvanı tohuma ve insanı tuzağa düşürür. Diğeri ise öyle bir görmedir ki, ayn-ı basîretten kuvvet tutan ayn-ı 'irettir ki geçici eşyâdan sonsuz irfân alarak her şeyin hakîkatine nazar edip görülenin görüntülerinden ilâhî marifeti müşâhede edip

[320] A.e., vr. 112a-113b.
[321] A.e., vr. 112b-113a.

ayn-ı basîrete verip bu ilâhî marifetle basar-ı basîrette meâni-i gaybiyye-i lâhûtiye hâsıl olup basîr isminin ışığı ayn-ı basîrette ve ayn-ı basîretin eseri basar-ı sûrette zuhûr edip kuvvet bulduğunda basar-ı sûret dahî görülenlerin mazharlarından aldığı ibret hayretleri ve gaygî marifeti ayn-ı basîrete verip gaybî marifet manevi anlamlar şeklini giyip ilâhi esrâr ve zevk nurları hâsıl olduğundan bu nazarı sevgilinin basîr isminin ırmağına benzetmişlerdir. Zîrâ böyle olan basar ism-i basîrin mazharı olup "küntü sem'uhû ve basaruhû" "işiten gözü ve işiten kulağı" sırrı ortaya çıkıp sevgilinin basîretini belirtmeleri zâhir irâdenin mazharının zikri kabîlindendir[322].

3.7.3.6.4. Leb: Bu yüksek tâifeye leb *"kâf"* ile *"nûndan"* ibârettir ki, *"kun"* emri ile nice varlık ve mümkinât zuhûr edip çeşit çeşit sözler varlıklar hâsıl olmuştur. Ve bazen leb Hudâ'nın kelâmı ile Muhammet Mustafâ s.a.v.'in sözlerine yorumlanır. Zîrâ leb dudaklardır. Konuşma anında nice harfler ve nükteler hâsıl olur. Bundan dolayı Kur'ân ile hadîsin yüksek anlamlarından bir nice garip nükteler ve latîf anlamlar zuhûr edip âşıkların sînesine safâ ve nevâ verip hayât-ı ebedî ve devlet-i sermediyye hâsıl olur. Bundan dolayı kâf ile nûndan zuhûr eden esrâr-ı garîbe ve Kur'ân ile hadisten zâhir olan meâni-i latîfeye işâret etmişlerdir[323].

3.7.3.6.5. Put Ve Zünnâr: Put kafirlerin taptığı esnâmdır. Bazen sevgiliye de hamlolunur. Sûfiler sevgilinin mazharı ve güzel sevgiliye remz ederler.

Zünnâr sevgiliye hizmet ve itaat etmeye azm ve kastetmek, hizmet kuşağını kuşanmak, gayret kemerini takmak, kendini Hakk'a vakfetmektir[324].

3.7.3.6.6. Küfr Ve Îmân: Küfür Hakk'ı örtmek, îmân ise Hakk'a îmân ve Hâkk'tan gelene inanmaktır. Sûfiler ise bazen, küfür ve îmânı selb edip (kaldırarak) tecerrüd tarafını tutarlar ve bazen îmândan hâsıl olan küfrü ve küfürden zâhir olan îmânı kabul ederler. Ve bazen de zâhidin îmânını red ve küfrünü kabûl ve îmân addettiği küfür ve küfre zâhib olduğunu îmân ispat edip her biri münâsip mahalli üzere red ve kabul edip, remzen işârât eylerler ki, her biri hakîkî îmân ve tevhîd-i zât-ı ilâhîdir ki, tarîkatın esrârını inkâr edenlere ve hakîkatın nurlarını sevenlere çirkin ve kerih göründüğü kendilerinin çirkin ve kerâhetlerinin muktezâsıdır ki, idrakleri eksik ve akılları kısa olduklarından ötürüdür ve illâ onların küfr yorumları ayn-ı îmân ve

[322] A.e., vr. 114a.-b.
[323] A.e., vr. 114b.-115a.
[324] A.e., vr. 115a.

redleri Alllah'ın katında red ve kabulleri Allah'ın katında makbuldür, nice makbûl olmasın ki, ehl-i hicâb Hâkk'ı halk ile örtme küfrünü îmân addedip, küfrü îmân edinirler. Ancak onlar halkı Hakk ile örtüp, Hakk'ı ayân eylerler.

Dolayısıyla halkı halk ile örttükleri cihetten, küfrü kabul ve Hakk'ı hüviyet-i zâtı ve vahdet-i hakîkî üzere ayân eylediklerinden îmânı kabul ederler. Ve bazen de küfr ve îmânı yani ikisini dahî selb ederek (kaldırarak) beşeri özelliklerden kurtulup vahdet-i hakîkîyeye ulaştıklarından ikisini bile geriye ve beşer muktezâsına bırakmışlardır. Zîrâ küfür ve îmân bedenlerin muktezâsı ve dinlerin kaydıdır. Onlar ise ebdân (bedenler) ve edyân (dinler) kaydından kurtulmuşlardır[325].

3.7.3.7. Nakşbendiliğin Esasları: İbârât-ı Semâniye:

İbârât-ı semâniye sekiz kelimeden ibârettir Hûş der-dem, nazar ber-kadem, sefer der-vatan, halvet der-encümen, yâd-kerd, bâz-geşt, nigâh-dâşt, yâd-dâşt. Bu sekiz kelime üzerine üç kelime daha ilave edilerek toplam on bir kelime olmuştur. Vukûf-i zamânî, vukûf-i adedî, vukûf-i kalbî. Nakşbendiyye tarikatının temeli bu on bir kelime üzerine binâ edilmiştir. Yani bu âli tarikata tâlip olan ihvânın, bu ibârelerin gereklerine göre amel ve hareket etmesi gerekir. Bununla birlikte bu âli tarikat, muhabbetten ibârettir ki, nakşbendî demenin manâsı dahî pîrinin sûretini, yani nakşını muhabbet ile içinde tutmaktır. Ve bu saadet dolu ibârelerin latîf manası, *Reşâhât-ı Aynu'l-hayât'ta* etraflıca anlatılmıştır. Nakşbendiliğin bu onbir esası Abdülhâlık Gucdüvânî tarafından tanzim edilmiştir[326].

3.7.3.7.1. Hûş Der-dem: Alınan her nefeste huzuru korumak, Allah'tan gafil olarak tek nefes bile almamaktır. Çünkü nefesleri gafletsiz almak, kalbi huzurla doldurur[327].

3.7.3.7.2. Nazar Ber-kadem: Bakışları ayak ucuna mıhlayarak, gözleri gerekli olmayan yerlere bakmaktan alıkoymaktır. Yürürken sağa sola bakan kimsenin ilgisi dağılır, kalbini havâtır işgal eder. Bakışını ayak ucunda toplayan kimse, hem harama bakmaktan, hem de havâtıra düşmekten kurtulur; çünkü kalbe gelen perde, genellikle

---

[325] A.e., vr. 116a-117a.
[326] Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikatler*, s. 290.
[327] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 118a.

çevre ile lüzumsuz ilgilenmekten olur. Göz, kalbin casusudur. Gözün gördükleri kalbi meşgul eder. Orada arşivlenen bu bakışlar, çoğu zaman kalbi lüzumsuz meşgul eder[328].

3.7.3.7.3. Sefer Der-vatan: Halktan Hakk'a sefer. Sâlikin kötü ahlak ve beşerî sıfatlardan sıyrılıp güzel ahlak ve melekî sıfatlara; aslî vatanına sefer etmesidir. Halktan Hakk'a sefere vesile olan her türlü davranıştır[329].

3.7.3.7.4. Halvet Der-encümen: Cemiyette halvet, zâhiri halk ve bâtını Hakk ile olmaktan ibârettir. Zîrâ halvetde şöhret ve şöhretde âfet vardır. Onun için hâcegânın suetleri halvet der-encümendir. Zîrâ bu on bir kelimenin icmâli ve hulâsası ülfet ve muhabbettir. Ve muhabbetin şartı cemiyettir. Ve cemiyetin şartı menfaat kesbetmek ve dereceler tahsîl etmektir. Bununla birlikte beden ve suret halk ile meşgulken, kalb ve sîretin Hakk ile meşguliyetidir. Bunun gerçekleşmesi için insanın zikre kendini tam anlamıyla vermesi gerekiyor ki, bu suretle kişi en kalabalık yerde bile Hakk'ın zikrinden başka birşey duymasın, hiç birşey onu zikrinden alı-koymasın[330].

3.7.3.7.5. Yâd-Kerd: Gönülden Hakk subhânehû ve teâla hazretlerini dâima zikr etmeye özen göstermekten ibârettir. "Ve'z-kur rabbike tedarru'an ve hafyeten ve dûne'l-cehr" ölçütünce amal etmektir. Tâ ki "enâ celîsu men zekerenî" saâdetine nâil olana dek, zîrâ zikr-i zebân (dilin zikri) kesb-i mekândır. Dilin kalble beraber zikridir. Murakabe mertebesine ermiş olan sâlikin tevhid zikrini dil ile yapması demektir. Kalb maddî unsurlarla bağlantılı olduğundan, bu unsurların paslanmasıyla kalp de paslanır. Zikir dille yapıldığında, önce dilin, sonra kalbin pası silinmiş olur. Böylece sâlik, murakabe halinden müşahede mertebesine yükselir. Tevhid kelimesinin "nefy-i isbat" zikrinde, murakabe dersi esnâsında söylenişinde gözler yumulur, dil damağa yapıştırılır ve nefes tutularak kalb ile tevhid kelimesi söylenir[331].

3.7.3.7.6. Bâz-Geşt: Sâlikin zikir esnâsında Hakk subhânehû ve teâla hazretlerine mürâcaat etmesidir. "Allah'ım benim muradım Sensin, Senin rızandır,

---

[328] A.g.e., vr. 118a.-118b.
[329] A.e., vr. 118b.
[330] A.e., vr. 119a.
[331] A.e., vr. 119b.

başka bir şey değil" prensibini özümsemektir[332].

3.7.3.7.7. Nigâh-Dâşt: Muhafaza demektir. Hakk'ın tecelligâhı olan kalb evine, O'nun yüce zâtına yabancı şeylerin, uygunsuz hâtıraların girmesini önlemektir[333].

3.7.3.7.8. Yâd-Dâşt: Yüce Allah'ı dâima hâtırında tutup, bütün vakitlerinde uyanıklık üzere tezekkür ve tefekkür etmektir[334].

3.7.3.7.9. Vukûf-i Zamânî: Her an ve her halin muhasebesini yapmak demektir. Huzurda geçirdiği ânına ve haline şükretmek, gafletle tükettiği zamanından tevbekār olmaktır. Bir başka ifade ile kabz halinde istiğfara, bast halinde şükre devam etmektir. Sâlik zamanın değerini bilmeli, alıp verdiği her nefese dikkat etmeli, nefes alırken de, verirken de uyanık olmalı, murakabeyi korumalı[335].

3.7.3.7.10. Vukûf-i Adedî: Zikir sırasında sayıya riâyet etmek; aklı dağınıklıktan koruyup bir yerde toplamak; dikkati teksif etmek demektir. Zikirde sayıya dikkatin önemi olmakla birlikte, asıl olan kemmiyet değil, keyfiyettir. Zikir sayısı az olsa bile, zikredilen zâta karşı kalp huzuruna sahip olmalıdır[336].

3.7.3.7.11. Vukûf-i Kalbî: İki türlü olur: a) Zikredenin her an Allah'ı bilmesi, kalpte Allah'dan gayri hiçbir şeye yer vermemesi. b) Zikredenin zikir sırasında kalbine yönelmesi. Yani sol memenin altındaki çam kozalağına benzeyen et parçasına yönelerek, o et parçasının zikirden gafil olmamasını sağlamaya çalış-masıdır. Nitekim her yerde hazır olan Allah'a, nasıl Kâbe'ye dönerek el açılıyorsa, zikir sırasında da kalbe yönelmek ve ona agâh olmak, oraya Hakk'ın tecellîlerinin dolmasını sağlar[337].

Süleyman Şeyhî Efendi bu ibâreleri açıkladıktan sonra, nakşbendi tarikatında zikrin icra ediliş usulünü izah ederek bu bölümü bitirmektedir.

3.7.4. Tabirnâme Bölümü:

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde (vr. l35a- vr. 191a) seyr ü sülûka giren her bir

[332] A.e., vr. 120a.
[333] A.e., vr. 121a.
[334] A.e., vr. 122b.-123a.
[335] A.e., vr. 124a.
[336] A.e., vr. 124b.
[337] A.e., vr. 124b.

mürîdin, rüya tabiriyle ilgili olarak bilmesi gereken önemli ve temel bilgileri açıklamaktadır. Bunun önemini şu şekilde ifade etmektedir: "Her sâdık tâlibe ve her sâlik mûrîde ehem ve elzemdir ki, tabir ilmine âşina olup sülûk esnâsında zâhir olan vâkıâta vâkıf olup, her hâlde basîret üzere hareket edip, kendini nefis ve şeytân hîlelerinden koruyup ve dâima kendi hâlinin müfettişi olup, zuhûr eden vâkıâtın çözümünden hâli olmasın. Tâ ki sülûkunda min-vechi meşakketten emîn olup gün be-gün irfân tahsîl edip ve ahlâkını tebdîl edip, pîrin himmeti ile melekût mülküne emîr olup, şefâat-ı Mustafa ile Hüdâ'nın yardımına vâsıl olup, dâimî safâyı hâsıl eylesin".[338]

Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümdeki bilgileri beş gurubta tasnif ederek açıklamıştır:

1. Şuhûd-i cemâdât. Cansız varlıkları görmek.
2. Şuhûd-i nebâtât. Bitkileri görmek.
3. Şuhûd-i hayvânât. Hayvanları görmek.
4. Şuhûd-i insân. İnsanı görmek.
5. Şuhûd-i semâvât ve mâ-lehâ. Semaları ve içindekileri görmek.

Buradaki rüya tabiri ile ilgili değerlendirmeye geçmeden önce, rüya ve rüya tabiri ile ilgili genel bir değerlendirme yapmamız, konuyu daha iyi bir şekilde temellendirmemize vesile olacaktır.

Sözlükte "görmek" anlamındaki rü'yet kökünden türeyen rü'yâ kelimesi uyku sırasında zihinde beliren görüntülerin bütününü (düş) ifade eder. Sözlük anlamı aynı olan hulm (çoğulu ahlâm) ise daha çok korkunç düşler için kullanılır[339]. Hz. Peygamber, "Rüya Allah'tan, hulm ise şeytandandır" demiştir[340].

Rüyaların rahmânî olanına "rü'yâyı sâdıka, sâliha, hasene"; şeytanî olanına "hulm" denilir. Ehâdis, menâm ve mübeşşirât kelimelerinin de "rüya" anlamında kullanımları vardır. Adgâs (ot demetleri) kelimesinin bir âyette ahlâma izafe edilmesiyle ortaya çıkan

[338] A.e., vr. 135b.
[339] Çelebi, "Rüya", *DİA*, c. 35 s. 307; Zengin, *Seyyid Süleyman'ın Tabirnamesi Üzerine Bir Çalışma*, s.1; Canan, *Rüya Tabiri Üzerine Umûmi Bilgiler, Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, c. 3, s. 407; Tatçı-Çeltik, *Türk Edebiyatında Tasavvufî Rüyâ Ta'birnâmeleri,* s. XIII.
[340] Buhârî, "Ta'bîr", 3,4,10, 14; Müslim, "Rü'yâ", 2; Tirmizî, "Rü'yâ", 5.

"adgâs u ahlâm" tabiri[341] "yaşı kurusuna karışmış ot demetleri gibi yenisi eskisine karışmış uyku halleri, hiçbir anlamı olmayan karmakarışık hayaller" anlamına gelmektedir[342].

K. Kerîm'de Hz. İbrahim, Hz. Yûsuf ve Mısır hükümdarının gördüğü rüyalardan söz edilmekte[343], Resûl-i Ekrem'in gördüğü bir rüyanın doğru çıktığı Allah tarafından bildirilmektedir[344]. Kur'ân'da rüyaların yorumu için "ta'bîrü'r-rü'yâ"[345], "te'vîlü'r-rü'yâ"[346], "te'vîlü'l-ahlâm"[347], "te'vîlü'l-ehâdîs"[348] tamlamaları ve "iftâ" (hüküm açıklama) kelimesinin çeşitli türevleri[349] kullanılmıştır. Hz. Yûsuf'a rüyaların yorumunun öğretildiği[350], Hz. İbrahim, Ya'kûb ve Yûsuf'un gördükleri rüyaları tabir ederek bu yorum ışığında hareket ettikleri[351] belirtilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İbrahim''den rüyasında oğlunu kurban etmesinin istendiği[352], Hz. Yûsuf'un rüyasında on bir yıldızın, ay ve güneşin kendisine secde ettiğini gördüğü ve bu rüya ile onun ileride peygamber olarak seçileceğine işaret edildiği[353], yine Yûsuf'un Mısır'da hapse atılması sırasında hapisteki iki gencin ve Mısır kralının[354], gördüğü rüyaları yorumladı[355], haber verilmektedir. Cenâb-ı Hak, Bedir Gazvesi öncesinde Resûlullah'a düşmanlarının sayısını rüyasında az göstermiş[356], Hudeybiye öncesinde müslümanlarla birlikte Mekke'ye gireceğine ilişkin gördüğü rüya bir yıl sonra gerçekleşmiş[357], Hz. Peygamber'den mucize göstermesini isteyenlere karşı Bedir Gazvesi veya Mekke'nin fethi öncesinde gördüğü rüyalardan söz edilmiştir[358].

Hadislerde rüyanın insan hayâtındaki yerine ve önemine defalarca değinilmiştir. Resûl-i Ekrem'e ilk vahiy sâlih rüya şeklinde gelmiş, altı ay müddetle vahiy bu şekilde devam etmiştir. Bir hadiste yirmi üç yıllık vahiy müddeti içerisindeki bu altı aylık zaman

---

[341] Yûsuf, 12/44.
[342] Çelebi, "Rüya", *DİA*, c. 35 s. 307.
[343] Yûsuf, 12/4-5, 43, 100; Sâffât, 37/10.
[344] Feth, 48/27.
[345] Yûsuf, 12/43.
[346] Yûsuf, 12/100.
[347] Yûsuf, 12/44.
[348] Yûsuf, 12/6, 21.
[349] Yûsuf 12/43, 46.
[350] Yûsuf, 12/6, 21.
[351] Yûsuf, 12/4-6; Sâffât, 37/102.
[352] Sâffât, 37/100-113.
[353] Yûsuf, 12/4-5.
[354] Yûsuf, 12/36, 41-49.
[355] Yûsuf, 12/99-100.
[356] Enfâl, 8/43.
[357] Feth, 48/27.
[358] Çelebi, "Rüya", *DİA*, c. 35 s. 307; Açıkalın, *Kur'ân-ı Kerîm'de Rüyâ Kavramı*, s.65-104.

dilimi kastedilerek, "müminin sâdık rüyası nübüvvetin kırk altıda biridir" [359] buyurulmuş, vahyin kesilmesine karşılık mübeşşirâtın devam ettiği bildirilmiştir[360]. Hadis mecmualarında "Kitâbü'r-Rü'yâ" ve "Kitâbü Ta'bîri'r-rü'yâ" başlığı altında Hz. Peygamberin rüyalarına ve yorumlarına yer verilmiştir. Resûlullah'ın sabah namazından sonra sahâbîlere, "İçinizde rüya gören var mı?" diye sorduğu, varsa tabir ettiği[361], zaman zaman kendi rüyalarını da anlattığı ve tabir ettiği yahut ashaptan birine tabir ettirdiği, güzel rüyaların anlatılıp tabir edilmesini hoş karşıladığı, kötü rüyaların anlatılmasını ve tabir edilmesini istemediği belirtilmiştir[362]. Öte yandan ashap içinde Hz. Ebû Bekir'in rüyaları isabetli tabir ettiğine dair yaygın bir kanaat vardır. Ezanı ilk önce rüyasında görenin Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe olduğu ve Resûl-i Ekrem'in de bunu onayladığı bilinmektedir[363].

İslâm kültüründe rüyaların yorumlanması (ta'bîr) yaygın bir uygulamadır. "Uykuda yaşanan olayların enfüsî ve âfâkî yönlerini ayırt edip bir karine ile onların ötesindeki hakikate geçme" demek olan tabir sembolik bir dilin çözümlenmesidir. Rüya tabiri yapanlara "muabbir", bu maksatla yazılan kitaplara "tabirname" denilmektedir. Rüya tabir edenin rüyada görülen hayalî şekillerin iç ve dış yönlerini ayırt edip bir karine ile ötelerindeki hakikate ulaşması, rahmânî olanını şeytanî olanından ayırt edecek maharette olması gerekir. Çünkü bazı insanlara rüyada olaylar "filtrelendirilmiş" olarak, bazılarına da "filtresiz" gösterilir. Bu sebeple Taşköprüzâde, eski Yunanlılar'da ayak takımının rüyalarına değil filozof ve devlet adamlarının rüyalarına önem verildiğini belirtir[364]. Rüya tabircisinin Kur'ân'da geçen teşbihleri ve sembolik ifadeleri bilmesi, rüyaları yorumlarken bunlardan yararlanması gerekir. Ayrıca kelimelerin etimolojisini, darb-ı meselleri, deyimleri iyi bilmelidir. Her ne kadar rüya tabirinin Allah vergisi olduğunu, dolayısıyla sonradan kazanılamayacağını ileri sürenler varsa da çoğunluk, onun sembollerle ifade edilen şifreleri çözmeye dayanan bir maharet sayıldığı ve bu hususta başarılı olmak isteyenlerin rüyanın cinsi, sınıfı ve tabiatı gibi hususları bilmesi, bunlardan birini diğeriyle telif etmeyi başarması ve yorumlamak istediği rüyanın nerede, nasıl, ne

[359] Buhârî, "Ta'bîr", 5; İbn Mâce, "Tabîr", 1; Tirmizî, "Rü'yâ", 2-3.
[360] Buhârî, "Ta'bîr", 6.
[361] Buhârî, "Tabîr", 47; Ebû Dâvûd, "Îmân", 10; Dârimî, "Rü'yâ", 13.
[362] Başaran, *Sünnette Rüyâ,* s.12.
[363] Ebû Dâvûd, "Salât", 28; İbn Mâce, "Ezan", 1.
[364] Taşköprüzâde, *Miftâhu's-sa'âde,* I, 335.

zaman ve kim tarafından görüldüğünü tespit etmesi gerektiğini söylemektedir[365].

Mamafih Kurt Mehmed Efendi'nin, Niyâzi Mısrî'nin, Şeyh Karabâş-ı Velî'nin, Ahmed Şemseddin-i Marmaravî'nin ve daha pek çok mutasavvıfın ta'birnâme türündeki eserleri, tasavvuf târihinde önemli bir yeri doldurmuştur.

Tasavvufta bir eğitim metodu olarak kullanılan rüyâ ise; ilk dönem sûfîlerinden beri îtibâr edilen bir bilgi kaynağıdır. Peygamberlerin gördüğü rüyâlar vahiy; peygamberlerin dışında takvâ sâhibi mü'minlerin ve velîlerin gördüğü rüyâlar ise ilham mâhiyetinde kabul edilmiştir.[366]

Mutasavvıflar, mâneviyat ehlinin diğerlerinden farklı olan rüyâlarını, nefsin yedi mertebesi ile açıklamaktadır ki bunlar: "Nefsi emmâre, levvâme, mülheme, mutmainne, râziyye, marziyye ve sâfiyye" şeklindedir. Sâlikin, gördüğü rüyâyı şeyhine anlatması ve şeyhinde, sâlikin rüyâsını nefis tabakasına göre değerlendirmesi söz konusu olup, her bir derecenin ta'bîri de farklılık göstermektedir.[367]

Rüyâlardaki bu farklılık, kalp âlemiyle kulun mânevî makāmı arasında yakın bir ilişki olduğunu gösterir. İmâm-ı Gazâlî, kalbin eşyânın aslını gösteren bir ayna olduğunu, Allâh Teâlâ'nın yaptığı ve yapacağı her şeyin ise levh-i mahfuzda yazılı olup kalp aynasında olduğu gibi, tüm sûretlerin oraya nakşolduğunu ifâde etmiştir. Buradan hareketle İmam Gazâlî; her iki aynanın da parlak tutulması netîcesinde, melekût âleminden bâzı esrârın kalpte parlayabileceğini, hayal kuvvetinin bunu alarak bir misal ile hikâye ettiğini ve çok iyi koruduğunu belirtmiştir. Uykuda da bu tahayyülâtın resimleri görülürken, uyandığında kişinin hatırında olanlar, hayâlindekilerden ibârettir.

İmâm-ı Gazâlî, rüyâyı ta'bir edenin gördüğü şeylerle, bu hayaller arasında bir münâsebet kurması gerektiğini söyleyerek, uykunun gayb âleminin perdesini kaldırdığını ifâde etmiştir.[368]

İlk dönem sûfîlerinden Kuşeyrî, rüyânın bir nevî kerâmet olduğunu söylemiş; uyku esnâsında tüm his ve şuur hallerinin tamâmen yok olmadığını ve uykudan uyanan insanın gördüğü şeyin ise hakîkî rüyâ olduğunu şu şekilde îzah etmiştir: "Rüyâ gören, şiddetli karanlıkta lambanın ışığı altında bulunan bir kimse gibidir.

---

[365] Çelebi, "Rüya", *DİA*, c. 35 s. 308.
[366] Uludağ, "Rüya", *DİA*, c. 35 s. 309.
[367] Tatçı-Çeltik, a.g.e., s. XXV.
[368] Gazzâlî, *İhyâu Ulûmi'd-din*, (trc: Ahmed Serdaroğlu), c. IV, s. 904.

Üzerine güneş doğduğunda, yâni uyandığında, güneşin ışıklarının lambaya galebe çalması gibi uyuyan kimse de lambanın ışığı altında, uyku hâlindeki tasavvur ve idrâklerini hatırlayacaktır."[369]

Rüyânın mâhiyetini ve doğruluk payını anlayabilmek ve kendisiyle îtibar etmenin mümkün olup olmadığını bilmek, rüyânın çeşidinin bilinmesiyle mümkündür. Bu kısımları ise, ehl-i ilim ve ehl-i tasavvufun görüşleri çerçevesinde şu şekilde îzâh edebiliriz.

İbnü'l-Arabî, görülen rüyâları üç'e ayırır: Birincisi, tebşîr (müjde) rüyâları; İkincisi, tahrîr (bilgilendirme) rüyâları; Üçüncüsü, ilham rüyâlarıdır.[370] Bu ayrımın bir kısım farklılıklarla birlikte benzeri olan öteki ayrım ise, genel olarak dînî literatürde hâkim olan görüşe göre yapılmış olup, üç şekildedir:

1. Rahmânî rüyâ: Sâlih ve sâdık rüyâda olup, insanın metafizik âlemle ilgili aldığı müjdeleyici bilgi ve işâretlerdir.

2. Şeytânî rüyâ: Şeytanın vesveseleri, karışık hayaller, düşler ve telkinlerden ibâret olup, anlatılması uygun görülmemiştir.

3. Nefsânî rüyâ: Nefsin hayal ve kuruntuları ile günlük meşgalelere ilişkin rüyâdır.[371]

İbnü'l-Arabî kitabı Füsûsu'l-Hikem Yusuf Fassı'nda ilm-i ta'bir'den bahsetmiş ve âlem-i hayâl'i iki kısımda incelemiştir:

1. Hazerât-ı Hamse'nin[372] dördüncüsü olan, âlem-i misâl ve hayâl mertebesidir ki Hakk'ın farklı resimlerle zuhûrudur. Âlem-i hayâl-i mutlak da denir. Kul sâlih amelleri, güzel ahlâkının netîcesi olarak âlem-i mutlaktaki misâli nasılsa, güzel manzaralar şeklinde; işlemiş olduğu günahlarını ise, hoş olmayan manzaralar şeklinde müşâhade eder. Netîcede, dünyâda hangi sıfatlar kendisinde gâlip ise, âlem-i berzahta da o sıfata münâsib bir sûret görür. Meselâ kibir gâlib ise, kaplan; gazab ve hased gâlib ise kurt görür. Ancak bu sıfatlardan halâs olanlar, nefsini tezkiye ve

---

[369] Kuşeyrî, *Er-Risâle,* (trc. Süleyman Uludağ), s. 575.
[370] Arabî, *Rüyâ Ta'birleri,* (trc. Rahmi Serin), s.13.
[371] Çelebi, "Rüyâ", *DİA,* c. 35, s.307.
[372] Hazarât-ı hamse: Hakk'ın zuhûru ve bürûzudur. Birincisi, hazret-i zât olup gayb-i mutlakdır. Oraya isim ve resim sığmaz. İkincisi, hazret-i esmâdır. Hakk'ın bürûzu "ulûhiyyet" ile olur. Üçüncüsü ise hazret-i ef'al, yâni âlem-i ervâhdır ki, Hakk'ın bürûzu "rubûbiyyet" dir. Dördüncüsü ise hazret-i misâl ve hayâldir ki, Hakk'ın, suver-i muhtelife ile bürûzunun mahallidir. Beşincisi ise hazret-i his ve şehâdettir ki, Hakk'ın görünen âlemdeki bürûzunun mahallidir.Daha geniş bilgi için bkz. Ahmed Avni Konuk, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi,* c. II, s. 221.

kalbini tasfiye etmiş âriflerdir.

2. Âlem-i hayâl-i mukayyeddir. Yâni bir tarafı âlem-i misâle, bir tarafı ise insanın kendi nefsine ve bedenine muttasıldır. Adğâs ü ahlâm türünden aslâ hakîkati olmayan rüyâlar buna girer. Meselâ bir kimse çok tuzlu yer, uykusunda da susuzluk galebe ederse rüyâsında bir takım akarsular ve çeşmeler görür. Ancak, kalp aynasını riyâzât ve mücâhedât ile saflaştırıp, ağyâr fikrinden ve şehevâttan hâlî olan âriflerin hayâllerinin aynasında görülenler, âlem-i misâlden aksetmiş ise; ister uykuda, isterse yakazada olsun hak ve sâbit olur. Zîrâ âlem-i misâl, hizâne-i ilm-i Hak'dır ve ondan hatâ sâdır olmaz.[373]

Taşköprüzâde Ahmed Efendi de, ilimler tasnifi yaparken rüyâ ilmini şu şekilde îzâh eder: "Rüyâ, tahayyülât-ı nefsâniyyeden ve umûr-ı gaybiyyeden olanlar şeklinde iki kısma ayrılır. Bu ilmin faydası, geleceğe yönelik bir müjde veyâ uyarı niteliği taşımasındandır. Rüyânın, nefs-i nâtıkanın işi olup faydasız olduğunu ileri sürenler olsada, bilinmelidir ki aslı olmasa, Allah bu kuvveyi insanda yaratmazdı.[374] Her şeyin tek sâhibi olan Hak Teâlâ, faydasız bir iş yapmaktan da münezzeh olduğu için "rüyâ"ya bütünüyle îtibar etmemek veyâ sâdık rüyâların varlığına inanmamak mümkün değildir.

Dolayısıyla ehl-i tasavvufa göre, rüyâlar gelecek için bir mesaj olup, tasavvufî eğitim için de büyük bir önem arzetmektedir.[375] Bu sebeple seyr u sülûk ehli için, görmüş olduğu rüyâlarına ehemmiyet vermesi, yeri geldiğinde bunları bağlı bulunduğu yolun mânevî büyüklerine sorması ve rüyâlarının ta'bîrine dikkat etmesi elzemdir.[376] Bir kimsenin mânevî terakkîsinin de en mühim göstergesi olan rüyâları, kendisini kontrol etmeye sevketmesi açısından büyük önem arzetmektedir.

---

[373] Konuk, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, c. II, s. 222.
[374] Taşköprüzâde, *Mevzuatü'l-Ulûm,* (trc. Kemâleddin Mehmed Efendi), s.3.
[375] Tatçı-Çeltik, a.g.e., s. XIX.
[376] Tasavvuf târihinde sûfîlerin, seyr ü sülûklarında ilerleyip ilerlemediklerini gösteren rüyâlarının yorumlarını öğrenmek maksadıyla, mânevî büyükleriyle mektuplaşmaları söz konusudur. Bunun bâzı örneklerini şu şekilde verebiliriz: 17.yüzyıl'da yaşamış olan ve Halvetiyye tarîkine mensub Asiye Hatun'un, mânevî büyüğüne rüyâlarını anlattığı mektuplarının tamâmı, bkz.: *Rüya Mektupları: Asiye Hatun-Cemal Kafadar.,* Şeyh Muhammed el-Haznevî'nin ihvandan bazılarına rüyâlarının yorumları ile ilgili yazmış oldukları mektupları, bkz.: *Mektûbât,* 306, 310, 325, 368, 420, 434; M. Esad Erbilî'nin bâzı mektupları bkz.: *Mektûbât,* s.22, 23, 343 ve muhtelif yerler; M. Nusret Tura'nın, mürîdlerinden Sabri Nebioğlu'na yazmış olduğu 35 mektup. Bu mektupların tamâmına yakınında M.Nusret Tura Efendi, mürîdi Sabri Nebioğlu'nun rüyâlarının yorumlarını ve seyr ü sülûktaki derecesini kendisine haber vermiştir. bkz.: *Mektuplar*; Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Mektûbât,* vr.14b, 17a, 26a.

Bu bağlamda Süleyman Şeyhî Efendi'ye göre rüya haktır, bilgi kaynağıdır ve onu sağlıklı bir şekilde tabir etmek gerekir. Yine ona göre rüya iki türlü tabir edilir: Biri enfüsî (iç âlem) ve biri âfâki (dış âlem). Âfâki tabirin sonu yoktur. Bazen olur ki, rüya görenin hâline göre tabir olunur ve bazen olur ki rüyada görülenin hâline göre ve bazen de vakit itibariyle tabir olunur. Mesela akşam ve gece yarısı ve sabah ve onlarda dahi uykunun başlangıcına ve bitimine nazaran. Ve bazen olur ki, gün itibariyle mesela pazartesi, salı, çarşamba hafta sonuna dek her bir günün iktizâsına göre tabir olunur. Ve bazen olur ki, harfler itibariyle her rüyanın evvelki harfine nazaran tabir olunur. Ve bazen olur ki mevsimler itibariyle, mesela ilk bahardan yaza dek, yazdan güze dek ve güzden kışa dönüşümleri hasebiyle ve her birinin vaktinde olan eşyâya ve o eşyânın son geçişinde görmek. Mesela yaz meyvesini güzde ve kışta ve kışın ahkâmı baharda ve yazda görüldüğüne göre tabir olunur[377].

Yine ona göre bu risalede, bunların cümlesinin açıklanması kitabın hacmini zorlayacağından ve sâlike lâzım olanın enfüsî (iç âlem) olduğundan, bu risalede daha çok enfüsî rüya tabiri üzerinde durulmuştur[378].

Mamafih Süleyman Şeyhî Efendi'ye göre rüya yedi hâl üzere görülür. Bunların dörtüne itibâr yoktur, üçü ise muteberdir.

Biri bir şeyin fikir ve zikri geşmiş olup rüyada zuhûr eder.

İkincisi muhabbetten.

Üçüncüsü çok yemenin buhârından çeşitli hayaller zuhûr eder.

Dördüncüsü edğâs u ehlâm derler ki, şeytânî ve nefsânîdir, bunlara itibâr yoktur.

Beşincisi îkâz rüyasıdır ki, sâlike uyarıdır. Beşeriyyet hasebiyle kendinde zuhûr eden uygun olmayan ameller ve çirkin hâtıralardan kaçınıp ve bunlardan kendini koruyup ve tenezzüle uğramamak için sürekli temkinli olup, kabîh şeylerden uzak durması gerekir.

Altıncısı müjde rüyasıdır. Sâlik, sülûk esnâsında Allah'ın rızâsına uygun olan ameli gerek sözlü gerek fiili işlediğinde çeşitli haller zuhûr eder. Tâ ki sâlik onu anlayıp o amelin tekrârına gayret edip, ibadetlerinde halâvet ve şevk hâsıl edip, sülûkuyla zevk hâsıl edip, o vesîleyle dâima en aşağıdan en yukarıya ilerleme ve

[377] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 135b-136a.
[378] A.g.e., vr. 136b.

yakınlık elde etsin.

Yedincisi rabbânî ilhamdır ki, hâl ehline mahsustur. Sâlik vahî menzilindedir. Bu da üç kısımdır:

Birincisi rüyâ-yı sâdıkadır. Usûl üzere tabir olunursa çoğunlukla hata olmaz.

İkincisine vâkıa'dır. Vâkıaya uygun olarak ve tabir edilmeden zuhûr eder. Zuhûrundan sonra rüyayı gören dahî bunu anlar.

Üçüncüsü keşiftir. Levh-i mahfûz müvekkili olan melek vâsıtâsıyla sâlike ilhâm zuhûr olunur. Rüyânın zuhûrundan önce, rüyânın doğruluğu hususunda sâlik, yakîn sahibi olup, rüyânın eksiksiz ve ziyadesiz olarak zuhûruna şahit olur. Zîrâ rüyâyı sâlihânın, nübüvvetin 46 mertebesinden bir mertebe olduğuna hadîs-i şerîf vârit olmuştur. "Salihlerin rüyası nübüvvetin 46 cüzünden birisidir"[379]. Zîrâ nebî a.s. hazretlerinin nübüvvetlerinin müddeti 23 sene oldu. Altı ay rüya ile 22,5 sene vahiy ile öyle olsa 23 seneyi altışar aya taksîm eylesek 46 cüz eder. Bundan dolayı hadîs-i şerîfteki rüyâyı sâliha, nübüvvetin 46. cüzüne işârettir[380].

Yine bununla birlikte Süleyman Şeyhî Efendi'ye göre rüya tabiri üç türlüdür:

Birincisi nefs-i emmâre rüyası.

İkincisi nefs-i levvâme rüyası

Üçüncüsü nefs-i mutmainne rüyası.

Ona göre aslında nefsin yedi mertebesi vardır. Ancak bu hususdaki gerçek taksîm üç olduğundan ve diğerleri de bu üç taksimde bulunduğundan, ayrıntıdan kaçınılarak bu öz ile iktifa olundu. Zira sözün takdir ve tercih edileni muhtasar olanıdır[381].

Süleyman Şeyhî Efendinin rüya tabiri ile ilgili olarak belirlemiş olduğu bu esaslar çerçevesinde şöyle bir örnek verebiliriz: Mesela nefs-i emmâre sahibi bir kimse, rüyasında yırtıcı hayvanlardan bir canavarın kendisini mağlûb ettiğini veya kendisiyle dost olduğunu görse bilsin ki, o canavarın sıfatı kendisinin hâlidir. Eğer kendi gâlip olur veya öldürse, o hâlden kurtulup, o sıfatı gidermiş olur.

Nefs-i levvâme sahibi bir kimse o hayvanı görse, o hayvanın hâli kendisinin sıfatıdır. Ve o sıfat, o anda kendisine hâl olmuştur. Kendisini gâlip görse aklın galip

---

[379] Buhârî, Ta'bîr 26; Müslim, Rü'yâ 6. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Edeb 8; Tirmizî, Rü'yâ 1; İbni Mâce, Rü'yâ 9

[380] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 136b.-138a.

[381] A.g.e., vr. 138a.

olması ve kendisini mağlûp görse nefsin galip olmasıdır.

Nefs-i mütmainne sahibi bir kimse o hayvanı görse, o hayvanın hâline göre ihmalkarlık nedeniyle tenezzül (alçaltılma) değil ise gayretin galip gelmesine ve yiğitliğe yorumlanır.

Mamafih nefs-i emmâre sahibi bir kimse, rızâ ve teslimiyete uygun sülûkundan dolayı gök alametlerinden (alâim-i samâ) ve beğenilen eşyalardan (eşyâyı nefîse) bir rüya görse nefs-i levvâmeye ayak basıp emmârelik hükmünden kurtulmaya müjdedir. Bu rüyayı eğer nefs-i levvâme sahibi bir kimse görse, nefs-i mütmainneye girmesine işârettir. Nesf-i mütmainne sahibi bir kimse bu rüyayı görse yüksek dereceler sahibi olmasına müjdedir.

Ancak nefs-i emmâre sıfatına sahipken, nefs-i levvâme ve nefs-i mutmainnede zuhûr edecek vâkıa zuhûr ederse, o hâlde o makāmın sahibi deyip hüküm verilmez. Sâlikin hâline göre sülûkunda ilerleyip, ileride o makamlara nâil olmasına müjdedir[382].

Şimdi de Süleyman Şeyhî Efendinin yaptığı tasnife göre sırasıyla örnekler vererek, onun rüya tabiri ile ilgili prensiplerini ve yöntemini daha yakından tanımaya çalışalım.

3.7.4.1. Şuhûd-i Cemâdât (Cansız varlıklar):

Eğer sâlik rüyada süt görse Muhammedî kandilden'den alınan ledünnî ilimdir. Âfâki tabiri zâhiri ilimdir. Bunda sâlikin rüyasının tabiri enfüsî veya âfâkî olabilir. Ancak mübtedî (yeni başlamış) sâlike âfâkî tabir olması daha uygundur. Zîrâ ilahi emirleri icrâda ve nehilerden uzak durmada hâl ilmi, erkân, sünnet ve nafilelerin icrası daha önemli olduğundan başlangıçta yani cezbeden önce zahir ilmi ve cezbeden sonra bâtın ilmi ve nihâyette ledün ve esrâr ilmi ile tabir olunûr. Ve eğer ayran içer görse zikr olunun ilimlerin ona müyesser olmasına işârettir.

Bununla birlikte her hayvanın sütü farklı şeye delalet eder. Mesela koyun, inek, camış, deve bunlardan hâsıl olan süt ve yağurt ve yağ ve peynir ve kaymak vesâir hâsılı sütten hâsıl olan yemeklerin cümlesi ilimdir. Derecelerine göre rüyayı gören ve rüyada görülenin hâline göre tabir olunûr. Ancak sâir hayvanların sütü başka şekilde tabir olunur. Mesela kişi rüyada tilki sütü içse şeytânî yolda mâhir olaya; eşek sütü

[382] A.e., vr. 138b.-139a.

içse anlayışsızlık, irfân mahrumiyetine ve çok şehvete mübtelâya; katır sütü neslin kesilmesine; kurt sütü ise zarara uğramaya tabir edilir. Bu şekilde rüya, her hayvanın hâline göre tabir olunûr[383].

3.7.4.2. Şuhûd-i Nebâtât (Bitkiler):

Eğer sâlik erik, kaysı, zerdali, şeftali, kiraz, vişne ve onların benzeri içerisi çekirdek dışarısı meyve her ne kadar meyve var ise cümlesi riyâ ile olan ameldir. Dışarısı bezeli, içerisi kabuk olması amelin, zahiren süslü ve batınen yerilmiş olmasına işaretttir.

Hurma ve zeytin hülâsa akrepdir. Eğer sâlik fındık, ceviz, badem, fıstık ve benzeri ki, zâhiri kabuk ile örtülü bâtını çekirdek ile bayındır görse cümlesi ihlastır ki, zâhirini riyâ ve şöhret âfetinden muhafaza edip, bâtınını çekirdek ile bayındır ve sır ile pürnûr olmasına işârettir[384].

3.7.4.3. Şuhûd-i Hayvânât (Hayvanlar):

Eğer sâlik rüyada çakal görse nefsin fudulluğuna (kibirlenmesine) işârettir. Eğer köpek görse halka tasallut olmaktır. Köpek ehilse bazen levvâme mertebesi nişânıdır. Eğer sâlik kurt görse yırtıcılık, zararlılık ve hırs sıfatının ortaya çıkmasına işarettir. Eğer ayı görse ucup ve kibir sıfatı işaretidir. Kaplan görse acelecilik sıfatıdır. Aslan görse yırtıcılık sıfatının kemâl seviyesinde zuhûrudur. Pars görse kemâl-i gadap sıfatıdır. Bu zikrolunan tabirat nefs-i emmâre mertebesidir. Nefs-i emmâre mertebesinde bunların cümlesi kibir, kin, zulüm ve ziyâna işârettir. Mutmainne mertebesinde olana yiğitlik, heybet, dehşet ve şevkete (azamet) müjdedir. Nefs-i mutmainneye göre başka bir anlama haml olunur385.

3.7.4.4. Şuhûd-i İnsân (İnsan):

Eğer sâlik çehâr yâr-i güzînde Hüdâ'nın aslanı Hz. Ali Murtazâyı görse şecaat, heybet ve peklik sâhibi olup askerlere ve düşmana galebe çalmaya ve nusrete;

[383] A.e., vr. 145a.-145b.
[384] A.e., vr. 157b.-158a.
[385] A.e., vr. 160a.-160b.

şerîatın ve hakîkatın ilmine sahip olmaya ve velâyetin sırrının mazharı olmaya işârettir.

Eğer sâlik Hz. Osman Zinnûreyn'i görse edep, hayâ, hilm, tevâzu ve mushafı câmi olan gönül sırrına sahip olmaya işarettir.

Eğer sâlik Hz. Ömer Fârûk'u görse ğayyûr ism-i şerîfine mazhar düşüp, nefsinde hak ile bâtılı fark edip, heybetullah ve dehşetullah zuhûruna işârettir.

Eğer sâlik Hz. Ebu Bekir Sıddik hazretlerini görse sıdkın kemâline, tevfîkin mazharı, kerim tabiatlı, vefâ menbaı,'atâ mahzeni, mazhar-ı mâye-i Mustafa olmaya işarettir[386].

3.7.4.5. Şuhûd-i Semâvât Vemâ-lehâ (Semâlar ve İçindekiler):

Eğer sâlik dünya semasına çıksa ve onu seyretse aklın ve imanın kemâl bulmasına alamettir. Burada sâlikin gayret edip bir diğer makāma yükselmesi gerekir. Eğer sâlik ikinci semâya çıkıp kendini o âlemi seyreder görse ki, orası müdebbirât-ı seb'adan utaridin makamıdır ki, yediler dedikleri yıldızlardır. İkinci mertebeye yükselip, âbitler dairesine girmeye işârettir. Zîrâ ikinci felek âbitlerin ruhlarının makāmıdır. Ve bu makām cezbe mahalli olduğundan sâliki muhabbet yolundan ibâdete düşürür. Zîrâ sa'y muhabbetsiz olmaz. Ve muhabbet dahî sa'ysız bilinmez ve bulunmaz. Mamafih muhabbete nişân teabbüttür. Ve taabbüd dahî muhabbetin makāmıdır.

Eğer sâlik üçüncü semâya çıkıp o âlemi seyretse üçüncü mertebeye yükselmeye ve zahitlerin dairesine girmeye işarettir. Zîrâ üçüncü felek zahitlerin ruhlarının makāmıdır. Ve o âlemde müdebbir zühredir ki, ak yıldız dedikleridir. Sâlikin bu mertebeye ayak basması tecellî-i âsârdır, zuhûru mümkündür. Zîrâ bedenin tahliyesi ve nefsin tezkiyesi hâsıl olmaz. Ancak zühdün, takvânın ve riyâzetin kemâli gerekir. Tâ ki, o makām kendisine mülk olsun[387].

Yine Süleyman Şeyhî Efendiye göre rüya tabirine ve rüyanın işaret ettiği hususlara dikkat etmek gerekir. Zira çoğu rüya insanın ruhen yükseldiğine veya alçaldığına işaret eder,

[386] A.e., vr. 174b.-175a.
[387] A.e., vr. 184a.-184b.

bu işaretlere dikkat ederek manevi ilerlemeye devam etmek gerekir[388].

Yine aynı şekilde ona göre, rüyayı ister enfüsî (iç âlem) ve ister âfâkî (dış âlem) olsun sadece erbâbı olan kişilere açmak gerekir. Zira yanlış veya kötü rüya tabiri manayı ifsat eder. Rüya ancak sâlihlerden, âlimlerden, meşâyihten garez sahibi olmayan sadık dostlara anlatılabilir. Bununla birlikte rüya, akrabalarından ve yakınlardan güzel ahlak sahibi olanlara da anlatılabilir. Zira bu tür insanlar iyi niyetli olduklarından rüyayı doğru yorumlamasa bile en azından manayı ifsat etmez.[389]

Yine bu bağlamda ona göre sâlikin, rüyasını şeyhinden başkasına anlatması caiz değildir. Zira onun hâlinden, şeyhinden başkası anlamaz. Hatta sâlik gördüğü rüyanın neye işaret ettiğini iyi bilirse bunu şeyhine bile söylememesi daha faziletlidir. Ancak bunu şeyhinden gizleme şekliyle değil de harf sûretiyle ve lafız ilbâsında nefis hilesinden korunmak gayasiyle yapmalıdır. Zira müjdeli rüyanın anlatılmasında nefis hilesinden korunmak gayet güçtür[390].

Bununla birlikte kişinin manevi gelişiminde sınırsız mertebeler vardır. Gün olur rüyada gördüklerini uyanıkken de görmeye başlar; bundan dolayı sâlik bir mertebeye eriştiğinde orayı mesken edinmemelidir, orayı geçici bir ikamet yeri görüp, seyrine devam etmede uyanık olmalıdır, zira bu mertebeler insan içindir ve her birinde türlü türlü zinetler vardır[391].

Süleyman Şeyhî Efendi bu eserinde ya iktibas yaptığı ya da daha detaylı bilgi edinilmesi için bazı önemli kişi ve eserleri zikretmektedir ki onlar arasında Şeyh Muhyiddin İbn Arabî: *Füsûsü'l-hikem*, Mevlana: *Mesnevi*, İsmail Hakkı Efendi: *Şerh-i Muhammediyye*, Şeyh Mustafa Niyazi: *Risâle-i Müstâkîm; Reşâhât Aynu'l-hayât, Gülşen-i Râz Tercümesi, Şerh-i Mesnevî ve Şerh-i Muhammediyye*'yi zikredebiliriz.

---

[388] A.e., vr. 189b.
[389] A.e., vr. 190a.
[390] A.e., vr. 190b.
[391] A.e., vr. 191a.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN TAVSÎFİ VE GÜNÜMÜZ HARFLERİNE ÇEVİRİSİ

4.1. LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN TAVSÎFİ:

Çalışmamıza konu aldığımız eser, mensurdur. Pek çok yazma eserde olduğu gibi *Lemaât-ı Nakşbendiyye'de* paragraf yoktur. Osmanlıca ile yazılan metinde, çok sayıda âyet ve hadise yer verilmiştir. Konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılarak; âyet ve hadisler de kırmızı ile üzeri çizilerek belli edilmiştir. Metinde, uzun cümleler, Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar dikkat çekmektedir. Müellif giriş kısmında bir tasnif yapmıştır. Eserin her bir bölümünün sonunda konuyla ilgili bir şiir bulunmaktadır. Bu şiirler genellikle sade bir dille yazılmış olup, tasavvufla alakalıdır.

Nakşibendî şeyhi olan Süleyman Şeyhî Efendi *Lemaât-ı Nakşbendiyye'de,* şeyhinin ve ikinci şeyhi durumundaki ağabeyi Çelebi İbrahim'in hikmetli menkıbelerini nakletmiştir. Bununla birlikte tarikata yeni girenlerin ve diğer müritlerin istifade edebilmeleri için önemli, temel tasavvufi ıstılahları izah etmiştir. Ve bununla birlikte seyr u sülûka giren her bir mürîdin, rüya tabiriyle ilgili olarak bilmesi gereken önemli, temel bilgileri işlemiştir.

Eserde ele alınan hemen hemen bütün konuların vahdet-i vücûd açısından değerlendirilmesi ve benzer misallerin verilmesi, Süleyman Şeyhî Efendi'deki İbn Arabî etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Eser genel olarak, tasavvufî eserlerde konu edilen meselelerden oluşmuştur. Âyet ve hadislerle açıklanan konular; *Reşehât-ı Ayne'l-hayât, Füsûsü'l-Hikem, Risâle-i Müstâkîm* (Şeyh Mustafa Niyazi), *Risâle-i Molla İlâhî*, *Risale-i Şeyhi'l-haremi'l-muhterem* (Yusuf İbn Yakub), *Şerh-i Muhammediyye* (Hakkı İsmail Efendi)*, Risale-i Yiğitbaşı Ahmet Efendi*, *Şerh-i Mesnevî, Gülşen-i Râz* ve *Mirsâdü'l-İbâd* (Necmeddin Râzî) gibi önemli eserlerden yapılan iktibaslarla renklendirilmiştir.

Müellif şeyhinin menkıbelerini, nakşbendiyye silsilesini, tasavvuf ıstılahlarını ve rüya tabirlerini birbiriyle bağlantılı olarak anlatmıştır. Metinde yer yer sorular

sorulmuş ve bu yöntemle okuyucuya öğretici cevaplar verilmiştir. Konu başlıkları altında meseleler, değişik açılardan incelenmiş ve açıklanmıştır.

Lemaât-ı Nakşbendiyye, mukaddime ve üç bâb olarak yazılmıştır. Bâb-ı evvel, bâb-ı sânî ve bâb-ı sâlis. Bu üç bâb da toplam on beş fasla ayrılmıştır. Müellif, muhtevayı toplu olarak eserin başında vermiştir. Mukaddime bölümünde müellif, eserini yolun başında olan taliplere kolaylık sağlamak amacıyla yazdığını ifade etmiştir[392]. Bâb-ı evvel'de Süleyman Şeyhî Efendi, "azîzlerimiz" dediği şeyhi Hâce Mustafâ Şâmi (k.s.) Hazretlerinin kimliğini, şahsiyetini, düşüncelerini, kerametlerini, halifelerini ve bazı örnek hallerini ve tavırlarını anlatıyor. Aynı şekilde ikinci şeyhi durumundaki Ağabeyi Hâce Çelebi İbrahim (k.s.) Hazretlerinin tarikata girişini, icazet alışını, keyfiyyet-i hâllerini naklediyor. Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde şeyhini tanıtırken ilgisi dolayısıyla, tarikata girişini ve hilafetini de anlatmıştır. Aynı şekilde Çelebi İbrahim'i anlatırken kendi hayâtı hakkında da dolaylı olarak bilgiler vermiştir.

Müellif, bâb-ı sâni başlığı altmda her sâlik ve mürîdin çok iyi bir şekilde bilmesi gereken temel tasavvufi kavramları etkileyici ve teşvik edici bir üslupla îzâh ediyor. Bu temel kavramları hikmetli bir şekilde tasnif ederek açıklamıştır: 1- Şeriat, tarikat, marifet, hakîkat, 2- İlmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn, 3- Murâkabe, teveccüh, râbıta, ilm-i ledün, 4- Havâss-ı aşere ve tabiat-ı beşeriyye, 5- Hazerât-ı hamse ve eflâk-i tis'a, 6- Hadd ü hâl, zülf-i rûy, çeşm-i leb, put, zünnâr, küfr ü îmân, 7- İbârât-ı semâniye.

Yine müellif, bâb-ı sâlis başlığı altında seyr ü sülûka giren her bir mürîdin, rüya tabiriyle ilgili olarak bilmesi gereken önemli, temel bilgileri açıklamaktadır. Bu bilgileri de beş guruba ayırarak açıklamıştır: 1. Şuhûd-i cemâdât (Cansız Varlıklar), 2. Şuhûd-i nebâtât (Bitkiler), 3. Şuhûd-i hayvânât (Hayvanlar), 4. Şuhûd-i insân (İnsan) ve 5. Şuhûd-i semâvât vemâ-lehâ (Gök ve içindekiler).

Lemaât-ı Nakşbendiyye'nin müellif nüshasına ulaşamadığımızdan mevcut nüshalardan, daha önce elimize geçtiği için Ankara nüshasını esas almakla beraber, bu nüshada imlâ ve ifade yanlışlarının çokluğu, buna karşın Kütahya nüshasının daha doğru olması dolayısıyla Kütahya nüshasındaki ifadeleri tercih ettik. Transkripsiyon ettiğimiz metin, eserin Ankara Üniversitesi DTCF Kth. Yazma Eserler Bl. Muzaffer Ozak I'de bulunan 570 numaralı nüshasıdır. Bu eser kapakları kalın kartondan ve

[392] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, vr. 3b.

kapakların üzeri ebru, sırtı meşinle kaplanmış; siyah mürekkep kullanılarak nesih yazı ile yazılmıştır. 193 varak 15 satır olan eserde, vr. l91b-193a arasında yazarı belli olmayan, *Necâtü'l-Mütehayyirîn* isimli bir risale vardır.

Metnin orijinal halinin bozulmaması için üç metin arasındaki farklılıklar dipnotta verildi. Nüshalar orjinallerinin bulunduğu şehirlere göre isimlendirildi. Ankara nüshası "A" ile, Kütahya nüshası "K" ile, İstanbul nüshası "İ" ile gösterildi.

Eseri transkripsiyon ederken, uzun heceler için (^) işaretini kullandık. غ-ق harflerinden sonra gelen harfleri okunuşlarına göre (ā ve ū) gibi üzeri çizili olarak yazdık. Arapça kelimelerde geçen, sakin ع-ء için apostrof (‘) işaretini kullandık. Eserin varak numaralarını köşeli parantez içinde verdik. [7/b] gibi. Âyet ve hadislerin tahrîcini yaptık. Metinde verilmeyen âyet ve hadis meallerini köşeli parantez içinde kendimiz verdik. Şiirleri de metinde geçtiği gibi beyitler halinde verdik.

4.2. LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN GÜNÜMÜZ HARFLERİNE ÇEVİRİSİ

[1/B] LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Hamd-i sipâs ve şükr-i lâ-yukās olhabîb-i hüsn-i hisāl ve ol celîl-i cemîlü'l-müte'âl ve bî-zevâl-i lâ-yezâle ki, enbiyâ-i zevi'l-ihtirâmı ve evliyâ-i zevi'l-ihtişâmı rû-yi zemînde îcâd ve izhâr edip ibâd-ı du'afâya sebeb-i necât ve bâis-i izz u iftihâr edip "وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ" [Ve biz seni ancak âlemlere bir rahmet olarak gönderdik][393] tebşîriyle mübeşşer وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ [Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık…][394] tekrîmiyle mükerrem "لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ" [Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık][395] teşrîfiyle müşerref edip müfredât-ı mülk u melekûtü muhâtarât-ı isneyniyetten halâs ve katarât-ı nâsûtiyye ve mücerredât-i ceberûtiyye ve lemaât-ı lâhûtiyyeyi âlem-i hüviyyet ve mertebe-i ahadiyyet ile hâs ve hakâyık-ı cüz'iyye ve külliyeyi avâlim-i süfliyye-i gayriyyeden ifrâz edip hâssü'l-hâs ve ahâssü'l-havâs edip zerrâtı mümkinât-ı mazâhir-i **[2/a]** ilâhî ve eşyâ-yı mürekkebât-ı merayâ-yı cemâl-i hazret-i pâdişâhî edip her katrede bir bahr ve her zerrede bir mühür gösterip şuâ-ı vahdâniyyeti zuhûr ve kemâl-i pertevinden on sekiz bin âlemi pür-nûr ve ma'mûr edip cenâb-ı akdesi galebe-i zuhûrundan mahfî ve mestûr olup erbâb-ı ukûle ve ashâb-ı kulûbe "وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ" […Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap…][396] inâyetiyle nihâyet-i vusûle işâret فَأَيْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ […Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır…][397] saâdetiyle ahâli-i tevhîd-i hakîkiyeyi hakîkat-i vâhide ile irşâd edip "واللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ" […Allah her şeyi kuşatandır][398] envârından kesretinde vahdetiyle dilşâd "اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ" [Allah göklerin ve yerin nurudur…][399] ihsânıyla vahdetinde kesret îcâd ve küşâd eyledi. فَلِلّٰهِ

---

[393] Enbiyâ, 21/107.
[394] İsra, 17/70.
[395] Tin, 95/4.
[396] Kasas, 28/77.
[397] Bakara, 2/115.
[398] Yukarıdaki ifâdenin aynısının bulunduğu bir ayet yoktur. Benzer bir ayet şöyledir:" إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ" Fussilat, 41/54.
[399] Nur, 24/35.

الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ […En üstün delil yalnızca Allah'ındır][400].

Sad hezâr salavât u tahiyyât ve bî-simâr-ı selâm emn u âfiyet olhayrü'l-'âkıbete ki, "لولاك لولاك لما خلقت الأفلاك" [Sen olmasaydın bu kainatı yaratmazdım][401] hil'atıyla şâh-ı eflâk ve sâlâr-ı seb'-i semavât-ı tıbâkan olup âlem-i beşere teşrîfiyle erbâb-i nifâk gamnâk ve sîneçâk olup ashâb-ı kirâm ve ehl-i islâm pâk ve ferahnâk oldular ve dahî **[2/b]** büsyâr tahiyyat tuhfe-i cemî'-i enbiyâ ve mürselîn üzerlerine neşâr olsun ki, hulefâ-i rû-yi zemîn ve ümerâ-i ins u cin ve bâ'is-i inâyet emr-i "kün" olmuşlardır. Ve ale'l-husûs çehâryâr-ı güzîn ve âl-i ashâb-ı resûl-i kevneyn üzerlerine olsun ki, mehterân-ı "وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ" [(İman ve amelde) öne geçenler ise (Ahirette de) öne geçenlerdir][402] olup "أصحابي كالنجوم فبأيهم اقتديتم اهتديتم" [Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz][403] mukarreb-i hazreti olup أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ [İşte onlar (Allah'a) yaklaştırılmış kimselerdir][404] tâcıyla taht-nişîn olmuşlardır. Ve dahî cemi'-i evliyâi'l-mütekaddimîn ve 'urefâi'l-müteahhirîn üzerlerine olsun ki ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ وَثُلَّةٌ مِّنَ الْآخِرِينَ [Bunların birçoğu öncekilerden, bir çoğu da sonrakilerdendir9[405] fazlıyla tafaddul edip أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ [Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de][406] hitâbıyla teşrif bulup أوليائي تحت قبابي لا يعرفهم غيري [Velîlerim kubbelerim altındadır, onları benden başkası bilmez][407] tahsîsi ile müstehakk-ı kurb-i Cenâb-ı Rabbi'l-izzet olmuşlardır. Ve ale'l-husûs ulemâ-i müttakîn ve zühhâd-ı mücâhidîn üzerlerine olsun ki علماء أمتي كأنبياء بني إسرائيل [Ümmetimin âlimleri İsrâiloğullarının peygamberleri gibidir][408] rif'atiyle terfî'ü'l-kadr olup العلماء ورثة الأنبياء [Âlimler peygamberlerin vârisleridirler][409] ihbarıyla vâris-i ulûm-ı şer'iyye-yi mustafaviyye olup sütûn-ı hayme-i İslâm ve esâs-ı sarây-ı 'ilm-i îmân olmuşlardır. **[3/a]** Ve senniyyân-ı âliye ve ed'iyyât-ı külliye-yi zillullah Şâh-ı Rûm ve Padişah-ı Arap ve'l-Acem üzerine olsun ki hirâset-i memalik-i Osmaniye ve emn-i istirâhat-ı kulûb-i insaniyye ve kuvvet-i

---

[400] En'am, 6/149.
[401] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l-hafâ*, c. II, s. 164, h. no: 2123.
[402] Vâkı'a, 56/10.
[403] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l-hafâ*, c. I, s. 132, h. no: 381.
[404] Vakıa, 56/11.
[405] Vakıa, 56/39-40.
[406] Yunus, 10/62.
[407] Bkz. Abdurrahman Câmî, *Nefehâtü'l-üns*, s. 45.
[408] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l-hafâ*, c. I, s. 64, h. no: 1744.
[409] Ebu Dâvud, İlim, c. I, h. no: 3641. Ayrıca bkz. Aclûni, *Keşfü'l-hafâ*, c. I, s. 64, h. no: 1745.

şeref-i İslamiyyedirler.

Emmâ ba'd bu kalîlü't-tâa ve kesîrü'l-bidâa Mollazâde şeyhî Eş-şeyh Süleyman Köstendîlî ğaferallâhü lehû ve li-vâlideyhi ve li-ehibbâihi[410] ve li-cemîil mü'minîne ve'l-mü'minât ve'l-müslimîne ve'l-müslimât bi-rahmetike ya Rahîm.

Pes zamânımızda olan müridân-ı mübtediyân ve tâlibân-ı emn ü emânın tarîkāt-ı 'âliyyeye ve ıstılâhât-ı sûfiyyeye meyelânın müşâhede eylediğimizde diledik ki, bir risâle bünyâd edip, ıstılâhât-ı sûfiyyeyi ve ʿibârât-ı muhtelifeyi bir yere cem' ve mâbeynlerin fark u temyiz edip, fehimde suʾûbet ve tahsîlde ʿusret olmayıp sühûlet ü yüsret tarīki üzre tahsîl edip وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا […Kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik][411] vefkınca zulmet-i nefsî ve şebninde envâr-ı ulûm-ı ledünnî ile münevver edip, hayât-ı ebedî ve safâyı sermedî ile mu'ammer olup, bu fakîr dahî خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ [İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olan kimsedir][412] fehvâsınca behredâr olup hayr ile yâd olunmak **[3/b]** ümmidiyle yârâna bir yâdigâr ve kusûr ile âlûde bir bergüzâr inşâ edip, ol vesileyle azîzlerimizin dahî keyfiyyet-i ahvâlleri ve seyr-i etvârları ve havârık-ı âdetleri 'ale'l-icmâl birer şemme zikr-i ʿayân ve şerh-i beyân olunmuştur.

Ale'l-husûs dilâverân-ı dü-cihân a'nî silsile-i hâcegândan dahî bir miktârın kayd-ı tahrîr ve ketb-i tastîr olunup hâzırlarımızdan himmet ve gâiblerimizin rûhânîlerinden i'ânet ve dergâh-ı cenâb-ı rabbü'l-izzetten 'inâyet talebiyle mübâşeret olunup ol bahâne ile ahvâl-ı ta'bîrât-ı vâkı'âtdan dahî birer nebze işâret olunmuştur ki, cümlesi on beş faslı müştemil, üç bâb üzerine binâ olunup ismine lemaât-ı nakşbend deyu tesmiye olunmuştur.

Eğerçi bu icmâlî bir mikdâr tafsîl ve bir mukaddime ve bir hâtime tastîr ve birkaç bâb dahî ilhâk ve tahrîr olunmak murâd olunmuştu. Fe-emmâ Pir Hazretlerinin bu mikdâr ile kifâyete işâret-i 'âlîleri ta'alluk eylemek ile taraf-ı tafsîlden ʿudûl eyleyip cânib-i icmâl ü ihtisâra ʿubûr olunup, yalnız üç bâbına mahsûr olundu, [413]والله إلى صراط مستقيم **[4/a]** يهدي [Allah sırât-ı müstakîme iletir.]

Bab-ı Evvel (vr. 7b-78b):

---

[410] K: ehibbâinâ.
[411] Kehf, 18/65.
[412] Beyhakî, Şu'abu'l-îmân, h. no: 7395.
[413] Benzer manada bir âyet için bkz. Nûr 24/46.

Hâce Mustafâ Şâmî Kuddise Sirruhu's-Sâmî Hazretlerinin enfâs-ı kutsiyye ve kerâmât-ı celiyye ve hulefâ-i 'âliyye ve etvâr-ı seyr [ü] sülûk ve Hâce Çelebi İbrahim Kuddise Sirruhü's-Selîm Hazretlerinin ibtidâ ve intihâların ve keyfiyyet-i hâllerin beyân eyler ve silsile-i Nakşbendiyye a'nî hândân-ı hâcegândan serhalka-i dilâverânların bir mikdâr nazm ile tahrîre ve bir mikdârın dahî ma'lûmumuz oldukça devâir ile tasdîri beyânında olucudur ve bu bâb üç faslı müştemildir.

Fasl-ı evvel (vr. 7b.): Hâce Mustafâ Şâmi Aleyhi Rahmetü'l-Bâri Hazretlerinin keyfiyyetleri beyânındadır.

Fasl-ı sâni (vr. 35b.): Hâce Çelebi -'aleyhi'r-rahme-[414] tezvīkleri beyânındadır.

Fasl-ı sâlis (vr. 61b.): Silsile-i Nakşbendiyye beyânındadır.

Bâb-ı Sânî (vr. 79a.-135a.):

Istılâhât-ı sûfiyyûn beyânındadır ve bu bâb, yedi faslı müştemildir:

Fasl-ı evvel (vr. 81a).: Şeriat, tarīkat, ma'rifet, hakikat beyânındadır.

Fasl-ı sânî (vr. 89b.): İlme'l-yakīn, ayne'l-yakīn, hakka'l-yakīn beyânındadır.

Fasl-ı sâlis (vr. 90a.): Murâkabe, teveccüh, râbıta, ilm-i ledün beyânındadır. **[4/b]**

Fasl-ı râbi' (vr. 92b.): Havâss-ı aşere ve tabîat-ı beşeriyye beyânındadır.

Fasl-ı hâmis (vr. 94a.): Hazerât-ı Hamse ve eflâk-i tis'a beyânındadır.

Fasl-ı sâdis (vr. 111b.): Hadd ü hâl[415], zülf-i rûy, put, zünnâr, küfr ü îmân beyânındadır.

Fasl-ı sabi' (vr. 117b.): 'İbârât-ı semâniye beyânındadır.

Bab-ı Sâlis (vr. l35a.-191a.):

Ta'bîrât-ı vâkı'ât beyânındadır ve bu bâb, beş faslı müştemildir:

Fasl-ı evvel (vr. 139a.): Şuhûd-ı cemâdât beyânındadır.

Fasl-ı sânî (vr. l56b.): Şuhûd-ı nebâtât beyânındadır.

Fasl-ı sâlis (vr. l62a.): Şuhûd-ı hayvânât beyânındadır.

---

[414] K: -'aleyhi'r-rahme

[415] Bu iki kelime Ankara nüshasında noktasız yazılmıştır. Doğru olan Kütahya nüshasında da yazıldığı üzere hem hadd hem de hâl kelimelerinin noktalı ha (خ) ile yazılmasıdır. Hadd, yanak; hâl, ben demektir.

Fasl-ı râbi' (vr. l67a.): Şuhûd-ı insân beyânındadır.
Fasl-ı hâmis (vr. l79a.): Şuhûd-ı semâvât vemâ-fîhâ beyânındadır.

Beyit:

Hüdâyâ hamd ve bî-bin delîle
Nîce bin kerre bin hamd her biriyle

Ânındır devlet-i izzet-i sa'âdet
Ânındır kudret-i kuvvet-i irâdet

Ânındır andan şerîfîyle Süleyman
Dedi bu muhtasarda bismi Rahmân

Müretteb eyledi bir aşknâme
Ulaştır fazl-ı lütfunla tamâme

Bu kez gül'izâr ettim çû bünyâd
Meyânı mürgizâr sa'dâbâd

Binâ ettim bu bağ içinde üç bâb
Akıttım her birinden gülâb

Gelin tertîb edip bu bostânın
Dire gör **[5/a]** kangısın isterse cânın

Küşâd ettim ânın bâbın seherde
Safâsı sürüle fasl-ı baharda

Fusûlün her birinde bir nezâket
Kodum bir bir bu kasır içre temâmet

Müyesser eyledi lutfuyle Bârî
Akıttım her yanâ bir nehr-i câri

Müzeyyen eyledim bir nev arûsu
Mücevher ettim anda bir ‘arûsu

Nikābın ref’ ederse yüzünden
Sana ma’lûm olur hüsnü sözünden

Hicâbından hicâb ederse dîldâr
Nice yüz göstere sana bu gülzâr

Gülün görmez isen sen bahârın
Enîsi olmasın ağyâr ve hârın

Bunun perdeleri şâl u kubâdır
Bunun na’meleri üç sabâdır

Ma’arif ehline bir hoş gülistân
Bîna ettim kenârı sümbülitân

Eger ârif isen bir gel bir gül-ü bihterdir
Ve ger nâdâne gül ü hârdan beterdir

Bu bağ içinde koydum iki mihmân
Biri zâlûmân biri nerîmân

Müretteb eyledim havz u kusûru
Sanasın her biri olmuşdu hûri

O havzın çevresi zerrîn-i sümbül

Sana[416] bahşeyleye şevkiyle gulgul

Ânın etrâfın ettim tarh-ı zambak
Beyim ârif isen bu kez uzan bak
[5/b]
Bu bir fasl-ı fusûl-ü ârifândır
Bu bir seyr-i sülûk-i sâdıkândır

İçinde hûriler koydum hezarân
Kimi zâhirdir kimisi pinhân

Bu hûri dediğim ma'nâ yüzünden
Çıkar bin nâzenin her bir sözünden

Alır kadrince her sâlik nemâsın
Sürer âşık olan ânın safâsın

Kodum bir nice zerrîn tahtı şâhı
Cülûs etti içinde pâdişâhı

Düzüp saflar müheyyâ oldu haslar
Göründü her birinde nice faslar

İhâta etti havlin nice gılmân
Kurulmuş ortada taht-ı Süleyman

Akar her çeşmeden ab-ı zülâli
Cihan çeşmeleri ânın hayâli

Kodum bir sürü sâmân

[416] A: Şekâ.

Dolu gâsı dürer-i şâhâne serde

Çemânzârımdan bir nişândır
Tehi sanma efendi âd u sândır

Seher vaktinde ektim tuhm-ı eşki
Gören bu gülşeni eylerdi reşki

Çû bitti ol tohumdan bu tefârik
Gezip seyr eyleyin câna teberrük

Kızarmış lâleler la'l-i lebden
Akar enhârı envârı ledünden

Zelmekāde dürer her bir devâir
Konulmuş ortasında bir cevâhir

Kimi lâle kimi yâ'kut-u ahmer
Müzeyyen şîveler ile mücevher
[6/a]
Uzatmış gerdânın sünbül sabâda
Dökülmüş her yana güller safâda

Nezâket noktası döküldü dilden
Zerâfet düğmesi çözüldü gülden

Şakâyık iki şık etti yakasın
Fenâdan almak istersen bekāsın

Benefşe boynunu bürmüş murâkıb
Zarîfâne okur türkü menâkıb

Karanfil penbelenmiş şîvesinden
Likā-i nâzeninin cilvesinden

Dolanmış mû-yi ma'nâ mûmiyâna
Verir her biri hayret okuyana

Eğilmiş nergisin altunlu tâcı
Ve dağılmış her yanına sünbüllü saçı

Çemenzâr şerefte tûğ şâhı
Kurulmuş bârgâh-ı padişâhı

Der-âğuş eylemiş gör erguvânı
Sarı şebboy gibi nâzik civânı

Büker ağyâre mûştun tiğ-i zenbur
Sürer a'dâyı dilden ceng-i tambur

Açılmış hatmeler her bir varakta
Konulmuş bir sürâhi her dudakta

Mu'attar fulyalar etmiş dimâğı
Acep zülf-i nigâr olmuş yanağı

Sürâhîdir sürâhi zeyn-i bostan
Yanağı dilberin gülgüli gülistan

Dolanmış yasemin her bir budağa
Dilâcân şerbeti düşmüş dudağa

Bahar ve neşveden şebnem cillenmiş
Seherde gonca nemden çilenmiş **[6/b]**

Bu bâğa hâr u hâşân fesleğendir
Hurûfât-ı ma’nâ üstünde dikendir

Arâyiş eyledim bir bezm-i sahbâ
Gümüş gerdânlar sakīlerdir rübâ

Sürâhî seng-i zebercetten müretteb
Edip yakut u ahmerle mürekkep

Kadehler dopdolu sâkī Süreyyâ
Lebâleb işveler hâzır müheyyâ

Perîşan zülf-i sâkī mehcebîne
Mu’âdil mûmîyân-ı yâsemine

Piyale rağm ederken erguvâne
İçer âşıklar aşk-ı hasrüvâne

Sunanlar her biri aşkına yârin
Koyarlar tâcını şâh-ı diyârın

Büker pençesini bir türlü şirân
Ciğerin hûn ederler şirre nîrin

Kimin aşk ipine berdâr ederler
Kimin ethem gibi bîdâr ederler

Hakīkī lâleden meyler süzerler
Nesîmî veş zırhın yüzerler

Kimin Mecnûn edip meshûr ederler
Kimin Leylâ edip ma’mûr ederler

Kimi Azrâ gibi zünnâr kuşanır
Kimi Vâmık gibi beyninden boşanır

Kimi Zünnûn-ı Mısrî gibi mecnûn
Kimi San'ân gibi âzerde mahzûn

Kimi Mevlevîler gibi ferâfur
Kimi döner rûmî gibi 'arşlan beraber

Kimi bülbül gibi feryâd-ı zarî gibi
Figân eyler samış nâmus u ârı
[7/a]
Kimi pervane veş vuslat çerâğın
Dolanıp nûş eder kurbet şarâbın

Kimi kendini havuz ve dilrubâya
Atup vermiş tenin mahv u fenâya

Fenâ ender fenâ olmuş vücûdu
Bekā ender bekāda hüsn ü cûdu

Budur âşıklar ekser edâsı
Bûların şeyhiyâ kemter gedâsı

Beni anlardan ayırma ilâhî
Kul olam olmaz isem pâdişâhî

Kabul ittir yüzü kara fakîrî
Olayım onların berzengi kulu.

بسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [7/b]

"إِنَّهُ مِن سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ"[417]

Bâb-ı Evvel:

Hâce Mustafa -kuddise sirruhu- Hazretlerinin tarîkat-ı âliyeye ibtidâ-ı duhûlü ve târîh-i vefatları ve keyfiyet-i halleri ve etvâr-ı seyr-i sülûkları ve havârık-ı âdetleri ve hulefâları ve silsile-i hândan hâcegân beyânında olucudur. Ve bu bâb üç faslı müştemildir, dîbâcede zikr olunduğu vech üzere.

Fasl-ı Evvel:

Hâce Mustafâ Şâmî -kuddise sirruhu's-sâmî- hazretlerinin cedd-i pâkları diyâr-ı Şâm'dan olup mevlûdleri, mevlûd-i[418] vâlidleri Köstendil'de vâki' olmuş. Hâneleri ve hankâhları mahalle-i debbâğhânede vâki' olmuş.

Nakil olunur ki, evâil halleri gayet şecî' ve hakikatte vecîhî idiler, vücûd-ı şerîflerine mu'âdîl ehl-i beldede bir kimse bulunmazdı. Ve şebâbet-i hâlleri söz **[8/a]** ve saz ve aşk-ı mecâz ile Hâfız-ı Şîrâzi misüllü mümtâz ve ser-firâz imişler.

Ve tarîkat-ı âliyeye ibtidâ-ı dühulleri şöyle vaki' olmuş ki, Hâce Evliyâyı Muhammed Seyyâhûn -kuddise sirruhu- hazretleri Şeyhu'l-vüzerâ ve[419] Muhibbu'l-fukārâ Hakîmzâde[420] Ali Paşa -rahimehullahu rahmeten vâsi'aten- hazretlerinin maiyyetine me'mûriyyet esnâsında Rumeli hanlığıyla makarrı olan mahâlde karar etmek için kazâ-i Köstendilden mürûr ve derûn kasabaya duhullerinde dairesi halkının nüzulleri için ashâb-ı alâkaya ve mahallâta hâneler tertip için tenbîh olundukta Hâce Evliyâ Hazretlerini Hâce Mustafa Hazretlerinin hânelerine nüzûlü tertîp ve tenbîh olunmuş. Hatta Hâce Hazretlerinin hânelerinin vüs'atı olmadığından bir miktar mihmân husûsunda teemmül ve tereddüt vâkı' olup akıbetü'l-emir hânelerini tahliye edip Hâce Evliyâ Hazretlerinin mihmâniyyetlerini kabûl edip bir

[417] [O Süleyman'dan gelmiştir. Ve o, "bismillahirrahmânirrahîm" dir. …]. Neml, 27/30.
[418] A: -
[419] A: -
[420] K: Hakîmoğlu

iki gün şeref-i sohbet ve meclis-i izzetleriyle müşerref ve mu‘azzez **[8/b]** olup ol vakit zikri hafiyyu’l-kalbi telkin ve mâye-i hakîkat-i Muhammediyyeyi sîne-i safâlarına ilkā ve cemî‘i emrâz-ı cihâna şifâ ve devâ eylemişler. لي مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل [Benim Allah ile beraber öyle bir vaktim var ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb ne de bir mürsel nebi sığar.][421] Sırrından irâdetleriyle hilâfetleri bu vakitte vâki‘ olmuş. Zehî şem‘i Hüdâ ki, sadr-ı safâları ve tab‘-ı zekâları mücellâ ve müheyyâ[422] fetîl-i dil-i devletleri nefh-i mürşid ve hidâyet-i reşîde üftâde ve âmâde olup, zulmet-i şeb-i teni tulû‘-ı mihr-i cânân ile der-hâl tahvîlü’l-hâl ve tenvîrü’l-bâl[423] edip[424] mahzen-i esrâr-ı ilâhî ve menşe-i envâr-ı nâmütenâhî ile mahall-i me’mûrelerinde vakār[425] ve avâlim-i ulviyye-i gaybiyyede serdâr ve râh-ı behişt dîdâr-ı dildâre dâl ve kafadâr olup ber-muktezâ-yı أرواحنا أشباهنا وأشباهنا أرواحنا [Ervâhımız, eşbâhımız; eşbâhımız, ervâhımızdır] nâriyyetin nûriyyete süfliyyetin ulviyyete ibdâl ve idhâl edip, hil‘at-ı şerîatı ve hilkatı[426] tarîkati ve tâc-ı tevhîd-i hakîkat ve ma’rifeti seyr-i saâdet-i me’neviyyesine[427] giydirip, كما قال النبي عليه الصلاة والسلام "ما صب الله شيئا على صدري إلا صببته على صدر أبي بكر الصديق" **[9/a]** Peygamber Efendimizin buyurduğu üzere [Allah’ü Teâlâ’nın kalbime akıttıklarını Ebu Bekir’in kalbine akıttım][428] vefkince olşeref-i sırr-ı Muhammedî ve ol mâye-i hakîkat-ı Ahmedî ile şeref-i sermedî ve inâyet-i ebedî ile piyâle-i ezelîden şarâb-ı aşk-ı lâ-yezâlîyî dest-i sâkiye “وأنيبوا إلى الله”[429] [Allah’a yönelin] وَابْتَغُوا إِلَيهِ الوَسِيلَة [O’na yaklaşmaya vesile arayın][430] sırrından nûş edip dil ve cânın mest-i medhûşu ve şöyle cûş ve sarhoş olmuş ki, meydân-ı dilde şirdilîr ve şerzenîr veş[431] a’dâ-i celî ve husamâ-i hafîyyi kavîlerî ejderhâ-yı heft seri Mûsâ’yı âsâ hark u[432] mahvedip şa’şa’â-i şimşîr-i çâr serî ğılâf-ı terkîb-i ‘unsûrîden leme’ân ve yâlmân gösterip şu’â-i nûr-ı akdesi şark u garba seyrân ve âsâr-ı feyz-i tevhîdî tahte’s-serâ’dan fevka’s-

[421] Bkz. Aclûni, *Keşfü’l-hafâ*, c. II, s. 172, h. no: 2159.
[422] K: mühallâ
[423] K: ahvâl
[424] K: olup
[425] A: kâr
[426] A: -
[427] A: - seyr-i saâdet-i me’neviyyesine
[428] Bkz. Aclûni, *Keşfü’l-hafâ*, c. II, s. 419.
[429] Ayette “وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ”. [O kendisine yöneleni hidayete erdirir] şeklinde geçmektedir. Ra’d, 13/27.
[430] Maide, 5/35.
[431] A: -
[432] A: -

semâ'yâ ve sidretü'l müntehâyâ erişip ziyâ-i şems-i ma'nevîleri küre-i süreyyâ-yı nefsî kaplayıp ka'r-ı deryâyı tevhîde mânend-i gavvâs-ı dürr-i 'adn-i âşıkāne derfeşân ve mürîd-i sâdıkāne cevher-i yektâ ve gevher-i bîhemtâ nişâr edip ârâyîş-i meclis-i 'urefâ ve zurefâ ederek bâzâr-ı muhabbet-i mahbûb-ı hakîkîsi revâc **[9/b]** bulup külâh-ı tarîkat-ı ser-suret ve tâc-ı hakîkat-ı hakayık-ı ma'neviyeyi ser-sîrete vaz' edip halkı râh-ı hakka da'vete ve ibâd-ı duafâyı irşad ile taht-ı izzet ve saray-ı saâdete eriştirmeye vekalet-i hâssa ile delâlet-i tâmmeye me'mur me'zun eyleyip kendileri vezîr-i müşârun ileyh ile azm ü sefer eylemişler.

Nakil olunur ki, Hâce Evliyâ -kuddise sirruhu'l-'azîz hazretlerinin kendi lisân-ı mübâreklerinden işitmişler ve şöyle buyurmuşlar ki "bu ana gelince doksan altı bin bîçâreye mâye-i Ahmedî ve şifâyı feyz-i sadr-ı Muhammedî ile medet eriştirmişiz".

Ve Hâce Mustafa -kuddise sırruhu'l-hafî- hazretleri hânelerinin civârındaki olan hankâh-ı saadetleridir. Bir harâbe mektepten ibâret imiş. Ve ol harâbede üç seneden mütecâviz edâ-yı hizmet-i ilâhîde olmuşlar. Şöyle ki, bir tâlib ve sâlik zuhûr edip irâdet getirmemiş haftada iki defa yek başlarına hatm-i hâcegân ederlermiş. Bir gün **[10/a]** bu hâtıra zuhûr eyler ki mektebi terk edip kendi hânelerinde istikāmet ve edâ-yı hizmet edeler. Ol-gece âlem-i mâ'nâda şöyle müşâhede olunur ki, Hâce Evliyâ Hazretleri mektep kapusunu açıp içeri girerler. Ellerinde olan âsâyı üç defa mektep kapusu eşiğine kakıp geriye avdet ederler. Hâce Hazretleri bîdâr olup bu vâkı'anın ta'bîri "yerinde sâbit kadem ve metîn ve müstahkem[433] ol" demektir deyu ol da'iye-i ferâğattan[434] fârig olup inşirâh-ı sadr ile münşerih ve müsterîh olurlar. Sehl zaman murur eylemeden bâzâr-ı neşv ü nemâları revâç bulup ahâli-i beldenin sığâr u kibârı kendilerine münkâd olup ve ekserî kenar meclislerinde sohbet iksîr-i eserleriyle feyizyâb ve hissedâr olmuşlar.

Hatta ol-beldenin rüknü ve cümlenin makbul ve müsellemi Çelebi İbrahim -kuddise sirruhu's-selîm hazretleri ol-vakit tâife-i ricâlden ve erbâb-ı safâdan hevâya rağbet ve münkir-i tarîkat imişler. جَذْبَةٌ **[10/b]** مِنْ جَذَبَاتِ الرَّحْمَنِ تُوَازِى عَمَلَ الثَّقَلَيْنِ [Rahmani olan bir cezbe, insanların ve cinlerin yapmış olduğu ibadeti tartar][435] hadîs-i şerîfi kadehinden şöyle bir cür'a sunmuşlar ki, terk-i mülk ü mal edip

---

[433] A: -ve metîn ve müstahkem
[434] A: ferağından
[435] Bkz. *Keşfu'l-hafâ*, c. I, s. 352, h. no: 1069.

mühibb-i sâdık ve mürîd-i muhlisleri olmuşlar. Ve onların irâdetleri tarîkat-ı âliyeye intisapları şimşîr-i dîl-i münkirân ve şifâ-i sine-i sâlikân olup yevmen fe-yevmen neşv ü nemâları ve zevk-i şevk-i ehibbâ müzdât olup nice mürde diller hayât-ı ebedî ve nice âzerde gönüller şifa-i sermediyeye nâil ve vâsıl oldular. Ve hâlen ol kadehin cur'ası ve ol şarâbın katresi eseridir ki, bu varak-ı sefîdi dest-i i'tirâf-ı kalem kusûruyla sevâd edip katarât-ı aşk-ı dil-i şevk arzusu dildâr ile hurûf-ı teheccî sûretin kesb edip yine onların istimdâd-ı rûhânîleriyle ol hurûfât-ı terkip edip lafz ü ma'nâ mertebesine götürmüşler. Ve الآن كما كان[436] eşcâr-ı pür esmarlarının âsâr-ı pür envârları iksâr ve izhâr olunmadadır ki ezkâr-ı dil-i zevkiyyeleri ve efkâr-ı fikr ü fâkiheleri şitâetinde ve bahâr-ı canda küşâd ve dilşâd ederek bülbül-i **[11/a]** şeydâ asâ nağamât-ı ihvân-ı safâ ravza-i eser-i Mustafâ da kelimâtı terennümât etmeye âşufte-i gülzâr-ı ehibbâ ve pervane veş şem'i nur-i Mürtezâya ve feyz-i şems-i esrâr-ı Hüdâ ve kurb-ı hazret-i 'azâmet-i kibriyâya mülk ve malların ve ten ü canların fedâ ve cüdâ ederek hayât-ı bekā ve safâ-yı şuhûd ve likāya tâlibân-ı salikân ve aşıkân-ı sâdıkān gün be-gün revân ve sene be sene fe-râvân oldukları 'ayândır. الناس نيام فاذا ماتوا انتبهوا [İnsanlar uykudadır, öldüklerinde uyanırlar][437] mısdâkınca şunlar ki, موتوا قبل أن تموتوا [Ölmeden evvel ölünüz][438] emrinden mevt-i ihtiyâri şerbetin nûş edip kıyâmet-i vüstâ alâmetin ve letâfetin kesb edip ihyâ-i kulûb için âlem-i beşeriyyete ba's olunmuşlar. Kıyamet-i suğra melâmetin ve mevt-i[439] ızdırârî şerbetin içmek hayât-ı ebedîlerine ve feyz-i ruhâniyet-i sermedîlerine nice ma'ni olur[440]. Tîği dîl-i merdân ğılaf-ı tenden ve bend-i bedenden 'uryân olup 'avâlimi ulviye-i kutsiyyede cevelân eyledikte anlara irâdet getiren ehibbâ ve asdikâya te'sîr-i nazar-ı iksîr-i ma'nevîlerinden ve terbiye-i inayet-i hafîlerinden **[11/b]** bir an dûr ve bir nefes mehcûr olmak emr-i muhâl ve bu za'm bir bâtıl hayâldir. Fefhem[441] cidden.

Hâce Mustafa -kuddise sirruhu'l-hafî- hazretlerinin meşreb-i 'âlîleri gâh tâife-i melâmiyye gibi amelin ma'siyetin zuhûrundan ictinâb olunduğu gibi izhâr-ı tâat ve işrâb-ı riyâzâttan ictinâb edip, hâlleri dâimâ sıyâm üzere geçerdi. Şol şart ile ki, her ne vakit ki bir mahalde bulunalar me'külât ve meşrûbâttan her ne ki, arz olunsa

[436] [Hala o andaki gibidir] Hz. Ali r.a.'ın sözü.
[437] Bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, c. II, s. 312, h. no: 2795.
[438] Bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, c. II, s. 291, h. no: 2669.
[439] A: -ve mevt-i
[440] K: ola.
[441] A: bâtıl-ı hayâlden tefehhüm

sıyamların açıp, ekl ü şurb ederlerdi. Tâki hallerine kimse vâkıf olmaya. Hatta hezâr müşâhede olunmuştur ki, bir fincan kahve ile iftar eylemişlerdir savmını setr etmek için. Fe-emmâ hâllerine muttali' olan ehibbâsı ve asdikâsından ol derece setre mukayyet değil idiler. Ve iki üç günde bir iftâr etmek ekser-i evkâtta mu'tadlarıydı. Ve defaatle beş günde ve ziyadede iftâr eylediği cezmen fehmolunmuş imiş. Ve icrâ-yı sünnette[442] şöyle dikkatleri var idi ki, sermû ihmâle ve imrâr-ı vakte ruhsat göstermezler **[12/a]** idi.

Hatta bir vakit cemaatten kalmayıp her ne kadar mizaçları nâhoş dahî olsa camaat husûsunda gayreti elden komayıp cemaate gederdi. Ve süneni dahî kıyâm ile edâ etmeğe pirliği ve bîmarlığı halinde dahî dikkat ederlerdi. Ve her ne kadar bîmar olup veya kendilerine bir illet ârız olsa tabîbe ve müdâvâya iltifat etmeyip buyururlardı ki: "dert ve dermân Hakk'tandır, geldiği yerden yine gider". Hatta gayretleri şol derecede idi ki bir gün Hâce Çelebi -kuddise sirruhu- hazretlerinin mezra'larına davet olunup Hâce Hazretlerinde ishal zuhûr eylemiş, şol derece ki bir gün ile gecede ehibbâ dikkat eylemişler. Doksanından mütecâviz amel zuhûr eylemiş bizler ol keyfiyetin fehmeylemedik. Ve lehçe-i mübâreklerinde asla müşâhede edip keyfiyetlerine kemâ yenbağî müttali' olmamış idik.

Ve yine bir defa Hâce Çelebi Hazretleri Hâce Hazretlerini mesireye[443] davet edip ol mahalde Hâce Hazretlerinin **[12/b]** kadem-i mübârekleri bir taşa rast gelip baş parmaklarının tırnağı yerinden kopup nısfından ziyadesi hurda olup cümle ehibbâ ol kaza elemiyle müteellim ve müteessir olduk. Hâce Hazretleri asla mütegayyir olmayıp bıçakla ol hurdasın kesip mübârek kademini soğuk suya vad' edip ol mahal-i muhâtıra olan zahmi ol kadar yudular ki dem munkatı' olup beyaz ciğermânendi bir suret kesb eyledi. Ve ba'de tecdîd-i vüdu' edip ser mecliste sohbete şuru' eylediler. Âyrık ol zahmin eserin anlarda müşâhede edemedik ve hiçbir defa anlardan bir kimsenin hakkına sû-i zân ve sû-i kelâm ve burûdet müşâhede olunmayıp münkirân-ı hüssâda bir muamele eylerler idi ki, tab'ı tîremize muğâyir gelir idi. Ve herkes anların deryâyı dilleri tîrelenmez idi. Bir kimsenin kubhunun bir takrîb-i zikri[444] sebkat eylese, ol ekseri bu ebyât ile def'edip sohbet-i âhara şuru' edip meclise taze

[442] K: Sünende.
[443] K: seyre.
[444] K: bir takrîb-i zikr-i kubhu

revnak **[13/a]** verir idi.

Beyit:

Sana derim ey tîr-i bâzâr eyle götürü.
Yaradılana hor bakma yaradandan ötürü

Ve bazen bu beyti dahî tenbîhen kıraat ederlerdi:

Beyit:

Âdemî var âdemeden yahşîdir,
Âdemî var hayvan andan yahşîdir.

Ve evâili hallerinde mahdumlarının elinden bir takrîb bir kazâ zuhûr etmek ile kendileri vâfir-i kazâzede olmuşlar imiş. Şöyle ki eşya ve emlaklarından fürûhat edip vülât ve hükkâma cerâyimlerin verip çille-i fakra giriftâr olmuşlar. Ve şöyle azîmet eylemişler ki cânib-i ma'şuktan her neki zuhûr eyleye elbette "innî 'âşikun çekmek gerektir" deyu tahammül-i kademin dâmen-i teslîme çekip oturmuşlar.

Buyururlardı ki, şöyle imtihan yurdu ki tavr-ı beşerîden hâric idi. Hatta bir gün 'îdi fıtırdan bir gün mukaddem ki arîfe günü idi, eve gelip içeri girdiğimde ehl-i beytim bana dedi ki hey kişi insâfın kandadır ki bu sabîlere birer paşmak ayaklarına al ki mahalle uşakları arasında boynu buruk yetim gibi gözyaşın revân eylemesinler. **[13/b]** Bu kelimâttan gayet müteessir ve mütegayyir oldum ki, hâlimi ve derece-i fakrımı a'la bulur idim. Ol hinde ol da'vâdan fâriğ olup ma'lûmum oldu ki Celîlin kahrı celâline vücûd-ı beşerînin müktezâ-yı vaz'ı değil ki hatta imtihanı kahrı Hüdâ'ya tâkat götürebile. Ba'de-zâ nedâmet ile Hakk'ın lütf u ihsanı yüzünden olan in'âm ikrâmına müracaat edip niyâza şüru' eyledim. Şol kadar ihsan eyledi ki zabtına kâdir olmamak derecesin verdi. İnteha.

Naklolunur ki Hâce Kaddesallahü sirrahu[445] Teâla Hazretlerinin ehibbâlarından

[445] A: -

biri Hâce Hazretlerine ibtidâ-i irâdetlerinde bir gün câmi'-i bâzârda kıbleye müteveccih esnâyı murâkabede Hızır'a mülâkât dâ'iyesi zuhûr ve ol hâtırâ bilâhere mümted olmuş ol hînde kendüye nev'an gaybet eli vermeğin ke-ennehü Hâce Hazretlerinin mahallesinde meyân-ı bâzârda Hızır'a mülakî olup ol esnâda îkâz olur. Çünkü Hâce Aleyhirrahme Hazretlerine varıp meclis-i şerifleriyle müşerref olur, Hâce Hazretleri ol hâtıraya vâkıf olup buyururlar ki: **[14/a]** Sâlike lâzım olan dâima Hak Celle ve 'Alâ Hazretleriyle olmaktır, Hızır'ı aramaya hâcet yoktur. Hak Teâla her ânda hâzır ve nâzırdır. Hemîn onınla olmak kâfîdir, inteha.

Bisyâr vaki' olmuştur ki, ba'zı kimseler Hâce Hazretlerini li-ecli'l-maslaha karargâhlarında taleb edip bulmamak ile geriye 'avdet eylemiştir. Me'a hâza ol Hâzret makarlarında mevcut olup ol kişiye perde-i celâl hâil olup Hazretin ru'yetine mani' olmuş ve ol keyfiyyet husûsunda buyururlar imiş ki ibtidâ-i hâlimizde lafza-i celâle kemâl-i iştigâl ile kalîlü'z-zamanda halkın gözlerinden nihân olmak keyfiyeti el vermiş idi. Şöyle ki, ba'zı evkatta ru'yete mani' meyânda bir hardal dânesi mikdârı bir nesne hâil olur yok iken ba'zı kimseler gelip bizleri olduğumuz mahalde arayıp bulmayıp geriye avdet ederler halen ki biz ol yerde mevcut olup ol kişinin keyfiyetine nâzır idik. inteha.

Hafî buyrulmaya ki sâlik nisbet-i bâtıniyyeye kemâl-i iştigâlde iken perde-i celâl dîde-i **[14/b]** beşeriyetten mestûr edip vücûd-ı beşeriyeyî letâfet-i nûriyye ile münevver ve mülattaf eyler. Ol vakit nâriyyeti nûriyyete ve süfliyyeti 'ulviyyete tebdîl edip letâfeti kesâfete galebe gösterdikte dîde-i zulmânîden vücûd-ı nûrânî mahfî olmak derecesin kesb eyler. [446]إذا أراد الله أمرا هيأ أسبابه [Allah bir şeyi murâd ettiğinde sebeplerini hazırlar.][447]

Beyit:

Mushafı dilden okurdu her nefeste bir varak
Anın için olmuş idi mazhar-ı envâr-ı Hak

[446] K: - هيأ أسبابه
[447] Bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, c. II, s. 63, h. No: 1741.

Etmiş idi aşk ile meydân-ı terkte terk-i terk
Zerre miktârı ânın yanında yok idi mâ sebak

Bir dolu kâseydi mişkât-ı vücûdu aşk ile
Aklıyla ana nice kayd ola yazmak okumak

Dersi zâhidin cihanda almamıştı kīl ü kāl
İlm-i mânâ kalbi içinde yazılmış bir varak

Kendisi meyhâne-i merdân idi meydanda
Reşha-i enfâsı aşk ehline olmuştu ‘arak

İçtin ise ol ‘araktan şeyhiyâ ger bir dolu
Durma bir dem mâsivâyı âteş-i hicrâna bak.
Bitti.

Ekser-i cem’iyyet-i ehibbâda Hâce Hazretleri kelimât-ı kutsiyyeleri hakâyık ve dakayık ve etvâr-ı seyr u sülûk idi. Ve lisân-ı fer **[15/a]** âşinâlıkları kemâl üzere idi. Ve gâhî meşreb-i pâkları kalender vâri, ferâiz ve sünen ile zâhiren iktifa eyler idi. Zâhid, haşin, âsâ nevâfilde ifrat eylemezlerdi. Velâkin zikr-i kalbi şol derece vücûda getirmişlerdi ki ke-ennehû vücudları zâkir ve hakikatleri mezkûr mertebesin kesb eylemişlerdi. Ve ekl ü şürbde ehibbâdan geri kalmayıp şükrân-ı ni’eme ve beşâşet üzere ekl u şurb edip buyururlardı ki[448] “me’kûlât ve meşrûbâttan hiçbir marîz yoktur. Hatta besmele ile bed’ edip şükr ü hamd ile hatm eyleyesin” ve yine buyururlardı: “Bu in’âmât-ı ta’âm ve it’âm için halk olup halka ihsan olunmuştur. Nimetini yiyip şükrün yerine getirmek gerek.” Ve bazen bu mahalde bu rübâ‘î güftâ ederlerdi.

Rubâî:

[448] K: - ni’eme ve beşâşet üzere ekl u şurb edip buyururlardı ki

Derviş, kazan ye yedir
Bir gönül ele götür
Bin kâbeden yeğdir
Bir gönül ‘imâreti

Nakil olunur ki erkân-ı velâyetten kendilerinin irâdetinde olan ehibbâdan biri Hâce Hazretlerini bir defa münbasıt ve münşerih bülend-i hakâyık ve nağamât-ı dekâyık ederek evsâf-ı ilâhîde **[15/b]** kelimât-ı nâmütenâhînin görüp süâl etmiş ki Eşrefzâde -kuddise sırruhu- Hazretlerinin ilahilerinde olan “benim ol dâim el-bâki göründüm sûretâ insân” dedikleri kelâm-ı hayretnümâları ne keyfiyet üzere tevcîhi ve te’vîli mümkündür dediklerinde buyurmuşlar ki: “vâdi-i tuvâda[449] Musa a.s. şecerden “إني أنا الله” [Şüphesiz ben Allah'ım …][450] dedi, “لقد خلقنا الإنسان في أحسن تقويم” [Biz insanı en güzel biçimde yarattık][451] mısdâkınca hilkatte ve şerefiyette insan dûn-ı beter midir ki tecelli-i hüviyyet zuhûr edip kelâm-ı Hak zebân-ı mahv u mutlaktan zâhir olup zâtının ve hakîkatının bekāsına nâtık nutk eylemeye. Zîra ol vakit ol nûr-i ilâhînin istîlâ ve istiğrâkından kendûde eser kalmayıp “وما رميت إذ رميت ولكنّ الله رمى” [Attığın zaman sen atmadın, lâkin Allah attı …][452] sırrın kesb edip ol hinde ol kelâm Eşrefzâde’den değil idi, sûret-i insandan görünüp işitildi[453]. Dahî erbâb-ı sülûke kelam-ı Hak Eşrefzâde vâsıtasıyla zuhûr iylemek gerektir. Nitekim Musa a.s. şecere-i hunnâb vâsıta olmuş idi. İnteha.

Pes erbâb-ı ta’rîza göre bu ibâre-i pür ‘ibretin **[16/a]** şol vecih üzere te’vîli kābildir ki “كلم الناس على قدر عقولهم” [Herkesle aklının erdiği kadar konuşunuz][454] ediniz hadîs-i şerifinin mâ-sadakı zuhûr eyleye. “Benim ol daimü’l Bâkî göründüm sûreta insân” yani Hak süphanehü ve teala Hazretlerinin sahrâyı bekāsında ve ilm-i ezelîsinde dâim ve bâki olan hakikatımdır ki mezâhir-i esmâ ve sıfât ve ef’âl olan sûret-i âsârım zuhûr edip sûretâ insan göründüm. Zira benim hakikatime insan tesmiye olunması tefhîm için, ünsiyyetten müştâk olduğu içindir ve illâ hakîkatim

[449] A:-
[450] Taha, 20/14.
[451] Tin, 95/4.
[452] Anfâl, 8/17.
[453] K: işitildiyse.
[454] Bkz. Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, c. I, s. 177, h. no: 592.

müktezâsı değildir. Bu surette Hazret ‘ilmiyyede ve ‘ayn-ı sâbitede ezelî ve ebedî dâim ve Bâki’yim. Cenâb-ı ‘izzet beni sûret-i insan ile zâhir edip gösterdi göründüm fefhem.

Ve Hâce Hazretleri münkirân-ı tarîkat ve gâfil-i hakîkat olanların meclislerinde ‘âmi suretin bürünüp keşf-i hal ve ifşâ-yı esrâr eylemezdi. Bazen bir nebze remzen ve îmâen eyleseler yine örtüp bir sûreti zâhir ile mahfuz ve[455] mestûr ederlerdi. Fe-emma mürîd-i muhlisleri katında bülbül-i şeyda **[16/b]** ve tuti-i dürer bâ misüllü terennümât-ı ‘irfân ederek meclisi ârâyiş-i‘urafa ederler idi.

Ve kendileri duhan isti’mal etmezlerdi. İsti’mal edenlere ta’riz etmeyip istihsan dahî etmezdi[456]. Ve her nesnede meşreb-i pakları hadd-i[457] i’tidal üzere hareket etmek idi.

Ve bir mertebe kuvvet-i hıfzları var idi ki, levh dilin kalem-i kudret ile görüp işittikleri ‘ibârât ve[458] kelimât bâ-sirrihim gûya tahrîr ve tastîr olunurdu.

Nakil olunur ki Hâce Hazretlerine irâdet götüren talebe-i ilimden birinin ber takrîb-i tarîk-i Halvetiyyeye meyil ve ol dâireye duhul etmek da’iyesi zuhûr edip, inkilab ve ol ıstırabta iken vâkı’âsında Hâce Hazretlerini bir mahalde rast gelüp ri’ayet-i edep üzere dest buse etmek için istikbâl eyledikte, Hâce Hazretleri nefret yüzünden geriye reddedip, musâfaha etmeden ibâ tarzın göstermişler. Ol esnâda bîdâr olup bu vâkı’anın zuhûrundan mütenebbih olmayıp ol da’iye-i zâide derûnunda **[17/a]** mümtedd ve müştedd olup bir iki gece mürûr etmeden üslûb-i sâbık üzere Hâce Hazretlerini yine vâkı’ada bir mahalde rast gelip mübârek ellerinde bir temrenli asâ tutarlar imiş. Ol asâ ile birkaç defa üzerine hücûm edip kemâl-i lütf u cûdlarından bir ziyân eriştirmemişler. Fe-emma bir heybet ve salâbet göstermişler ki, ol bîçarenin hayâtı memâta tebdîl olmak derecesinde iken bîdâr olup bu vâkıanın zuhûrundan sonra fe-ba’dehu[459] ol da’iyeden derûnunda eser kalmayıp bilmiş ki bu iki defa zuhûr eden vâkı’a-i tahzîr mütenebbih olmak için kemâl-i şefkatlerinden birer küşmâl idi. Ve illa bu defa dahî mütenebbih ve müteessir olmaz isem defâ-i sâlisede kazaya

[455] A: -mahfuz ve
[456] K: eylemezdi.
[457] K: hadd-i
[458] A: ve
[459] K: min be’d

uğramam mukarrer ve muhakkaktır, deyu sıdk-ı ihlas ile mürîd-i[460] muhlis olup bir müddet Hâce Hazretlerinin meclislerinde ol hâtırâ-i zâidenin zuhûrundan hacel ve şerimsâr olup bir müddetten sonra **[17/b]** yine eltâf-ı iksîri ‘atâlarıyla müşerref ve münşerih olmuşlar. İnteha.

Bir gün Hâce Hazretleri saadetle fakirhaneye teşrif buyurup ol hinde şeref-i sohbetiyle müşerref olduğumuzda fakîri muhâtap edinip buyurdular ki, aceptir ki, ekser-i nâs günâh-ı sağâyirin şe’âmet ve nedâmeti ne mertebe olduğun bilmeyip hesâba saymazlar. Hal-i ân[461] ki melâmet ve hasâret yüzünden kebâyirden eşed ve eşna’dır. Zira ekser-i nâs kebayirden ictinâb ve ihtirâz üzere olup kasden ev[462] hataen kebâire mütecâsir olup fiile götürse ümiddir[463] ki ol şenâ’atin zuhûrundan nâdim olup der ‘akeb tevbe ve istiğfâr eyler. Veyahut bir müddet gaflet üzere olup ‘akıbet-i tevfîk-i İlahî refik olup mukaddemen eylediği ma’siyetten nedâmet hâsıl oldukta ol kebâyirlerin cümlesinden tövbe ve istiğfar eyleye. Pes “لا صغائر مع الإصرار ولا كبائر مع الاستغفار” [Israrla beraber küçük günah, istiğfarla beraber büyük günah yoktur.] vefkince hukûk-ı ‘ibâddan mâ’ada **[18/a]** ma’fuvv ve ma’sûm olur. Fe-emmâ sağâyiri hesâba saymayıp nedâmet dahî vâkı’olmaz. Pes ol tevbe ve istiğfâr ki etmiş idi, kebâyirden olmuş olur sağâyirden değil. Zira sağâyir ‘indehû lâ şey idi, nazarı ve nedameti kebâire mahsûr olmuş mesâbesinde idi. Hâl-i ân[464] ki ol sağâyirin ısrârından kebâyirden kebîr ve cüz’ün ğaflet ile tecemmü’ünden küll olup kesîrden kesîr olur. Ve süâl-i mahşerde ol kebâyir ki bu âlemde onların şeâmetinden[465] ihtirâz üzere idi, onların cümlesini ol istiğfar sebebiyle Hak Te’âlânın deryâ-yı inâyet ve sahrâ-yı afv ü mağfiret ve bî-nihâye rahmetinde mahv u gark olmuş müşâhede edip ol sağâyir ki hisabda ve kaderde cüz ve lâ-şey’ idi. Onlar şey-i külli olup dağlar ve deryalar gibi tecemmü’ ve tekessür edip sebeb-i zillet ve bâ’is-i hasret ve nedâmet olmuş görse gerektir. Zîrâ görmez misin ki, derya veya[466] ulu enhâr tuğyân edip ‘imârât ve mahallât harap etmesi min nâdirâti’l vükû’dur. **[18/b]** Zira bir kimse onların mahalli muhâtırasından ‘imârât ve mahallât binâ eylemez ki mahalli şübhe ve

---

[460] K: +ve
[461] A: hâlin
[462] A: ve
[463] A: ummazdır
[464] A: hâlin
[465] A: -onların şeâmetinden.
[466] K: ve

hatar-ı ‘azîmdir. Fe-emma nice dereler ve sağir ırmaklardır ki ekseri imârât ve mahallâtı harâbyâb îderler. Zira onların kurbunda ve civârında ehl-i gaflet dâimâ damlar ve hanlar bünyâd edip dururlar. İnteha.

Pes malum oldu ki bu mukaddime fakîre tahzîr ve tenbîh için idi. Zîrâ ol esnâlarda[467] lu’b-i satranca mübtelâ olup gâhî yârâna mütâbakat ve gâhî nefs-i şeytâna mütâba’at edip ol şenâ’ate sağîr i’tibâriyle mücâseret ve mübâşeret eylediğim Hâce Hazretlerinin keşf-i ma’lûmları olup keyfiyet-i hâlime müttali’ oldukları zâhir oldu. Ve bu tahzîr ve tenbîhin vukû’undan sonra ol şenâ’atin tekrârından hazer üzere olup ‘akıbet-i ezdilcân nedâmet ile tevbe ve istiğfar edip onların cümlesinden külliyen ferâgat olundu. Elhamdülillah zehî devlet ve saadetteki[468] bir kimse ol Hazrete mukârin ve müsâhip **[19/a]** olmuş ola.

[Beyit:

Dert ehlinin dermânıdır derdine dermân istemek
‘Îd-i visâl fermânıdır cânını kurban istemek

Bilmem ubudiyet midir âyâ rububiyyet midir
Dilde huzuriyyet midir seyrinde seyrân istemek

Vechin şehâ ümmü’l-kitâb dil matlaından âfitâb
Mazhardan olur feth-i bâb ândandır ummân istemek

Âşıkların put yâridir meyhaneler kahvârıdır
Mecnun olanlar kârıdır küfür içre îmân [istemek]

Şeyhî eriş meyhâneye aklın değiş divâneye
Tesbihi ver peymâneye cam içredir cân istemek][469]

[467] K: esnâda
[468] K: saadet ki
[469] K: +

Ve her zamânki anların ve bâ-ahibbâlarının birinin hakkına münkirândan veya hüssâddan biri sû-i zân edip kelimâtı nâsezâsın haber vireler idi. Buyururlardı ki, anlar bizim sabunumuzdur. Onların sû-i zân ve ta'n ve teşnî' sabunu bizlerin beşeriyyet çirkimizi ve tekâsül-i ğuberândan hâsıl olan tenezzül pasını yıkayıp arıtmasalar idi hâl neye müncer olur idi.

Ve buyururlardı ki, bir kimse Hak ile dost olup âşinâlık hâsıl eylese o kişinin asla düşmanı kalmaz mecmu' halâyık ânın dostu olur. Eğer sual olunursa المرء عدوّ لما جهله له[470][471] mısdâkınca kümmel-i evliyâların ve cemî'-i enbiyâların muhlislerinden münkirleri ve a'dâları ziyâde ve dâima ezâ ederler. Cevap: Şunlar ki müfredât-ı mülk ü melekûtten nazarların ve 'alaka-i dillerin def' u ref' edip hüviyyet-i zâta ve vahdet-i zât-ı pâk-ı mutlak'a kurbiyyet hâsıl edip Hak ile dostluk ve âşinâlık hâsıl eleye. Öyle **[19/b]** olan zâtın nazarında Hak'tan gayrı cemî'-i mümkinât ma'dûm-ı mutlakadır. Pes 'ademin 'adâveti dahî ma'dumdur. Zîrâ onların merâyâ-yı mezâhirin cümlesinde vech-i hâssı müşâhede edip فَأَيْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ اللّهِ […Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır…][472] vefkince her şeyi aslına ve hakîkatine[473] nazar ederler. Ve dâima nazarları vech-i Bâkī'ye olduğundan suver-i mümkinâtta zuhûr eden hayâlât-ı fâniyeye ayn-ı basîreti taalluk eylemez. Her ne kadar sûret-i zâhirede muğâyerat müşâhede olunur ise ol teğâyür ve tefâvüt muktezâ-yı tabâyi'dir. Ve illâ hakîkatte dosttan gayrı 'iyân ve nihân düşman ve münkirân yoktur. Eşyâ-yı mütenevvi'a, suveri mütekessira ve elvân-ı mütefâviteden ibârettir.

Ve Hâce Hazretlerinin kelâmlarının mefhum-ı münîfleri vech-i uhrâ üzre dahî olmak kâbildir ki bu mertebe sahiplerinin mâdûnu olanlara göre ki sâlikân-ı sâdikânlardır. Onların katında dahî hiçbir düşman ve münkirân yoktur ki onlar dahî fâil-i **[20/a]** hakîkî Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri olduğuna ilim hâsıl edip her husûsun Cenâb-ı Hak'tan olduğuna rabt-ı dil eylemişlerdir. Eğer lütuf zuhûr eyleye fazl-ı Hak'tan ve eğer kahr zuhûr eyleye teeddüben kendi tekâsüllerinden bilip kimseye 'adâvet ve buğz etmek de'bleri değildir. Ve eğer nâsdan buğz u 'adâvet müşâhede edeler cürümlerine ve adem-i idraklerine atf edip derler ki onların hakikatlerinde 'adâvet yoktur, serâpâ bir âşinâlıktır.

---

[470] K: -
[471] [Kişi bilmediğinin düşmanıdır.] Hz. Ali.
[472] Bakara, 2/115
[473] A: hakikate

Nitekim Mesnevî'de buyurur:

Çû niger bîrengân-ı esîr-î rengi şüd
Musa ve bâ Musa der cengi şüd

Çünbe bîrengân-ı erkân-ı dâşitâ
Musa ve Firâvn girdân-ı dâşitâ

Mısdakınca onların zatlarına ârız olan elvân, eşkâl ve tebâyı' ve ahlâkın muktezâsıdır ki gaflet ve cehâlet sebebiyle nefislerine teb'iyyetin meyanda müğâyeret peydâ eylemişler. Ve illâ hidayet-i Yezdân erişip ol gaflet onların üzerinden ref' olsa **[20/b]** beynehuma da sermû 'adâvet ve müğâyeret olmadığını fehm edip hakîkatte yârdan gayr-ı ağyâr olmayıp cümlesi dost ve âşinâ olduğun idrâk edip ittifâk-ı ma'nevî üzerine ittifâk-ı sûrî dahî hâsıl olurdu.

Nitekim buyurmuşlar:

[Beyit:][474]

İlim iklîminde anlar yâr idi bîrenk iken
'Ayn bulduğundan ötürü rengî ağyâr eyledi

Pes anlar ki bu emr-i dakîk hazîne-i ilm-i tarîk hâsıl olmuş ola. Elbette onların dahî bu mertebede dost ve âşinâdan gayrı düşman ve bîgâneleri yoktur. Bu makam dahî derece-i 'ulyâ ve mertebe-i aliyyü'l-a'lâdır. Veyahut şunlar ki râh-ı Hak'da meydân-ı muhabbet-i mutlakada Rüstem-i zâl gibi kadlerin dâl ve müşkillerin hâl ve kâl etmeğe çevkân-ı aşk ile tûb aklı kopup cihet-i sitte misillü rahş-ı şeş pâyı nefs süvâr olup ruz u şeb gibi a'dâyı sûrî ve ma'nevî ve hasmâyı celî ve hafiye karşısına görüp nîze-i nerîmân **[21/a]** veş irfân idraklerini dest-i gayret ve hamiyyetlerinde ferâfir çevirip şimşîr-i âteştâb âsâ zikr-i celâl ve cebbârı[475] meyân-ı devâm-ı diline

[474] K: +
[475] A: cârî

bend edip tulğa-i şâh-ı tevhîdi tecrîd-i tahkîkine rast edip tîr-i müzgân ‘ayn-ı basîretin nazar-ı sûret ve ibret-i bârân-ı belâ gibi yağdırıp kemend-i zevk-i lezzete nisbeti kirden gâm-ı zillete berk idip mânendi gürzigirân-ı kahramânı kelime-i tevhîd-i rahmânî ejderhâyı heft seri nefsâniyye darb-ı harb meydan-ı seyr-i sülûkta merdâne seyrân ve cevelân eden sâliklerin katında dahî serâpâ dostân ve hoş elhandır.[476] Zîrâ onlar kaçan bir kimseden dostluk müşâhede edeler, havf ederler ki ol kişinin hüsn-i hulkuna nazarları taalluk edip râh-ı Hak’ta ve meydân-ı aşk-ı mutlak’da te’hirlerine bâis ve şitâb-ı seyr-i sür’atlerinin ta’tîline bâdî olmaya. Ve kimden ki bir sû-i hareket ve ta’n-ı îzâ müşâhede edeler hakîkatte ol kimseyi dost ittihaz edip daima onları **[21/b]** hayır ile yâd ederler. Zîrâ ol cefâ ve ezâ alaka-i dünya ve ülfet-i sivâ gibi ser-i râhda olan sed u bendleri hark ve perişân ve meyillerin halkdan i’râz edip cânib-i Hakk’a incizâpları artıp şitâb-ı tâb ile derece-i a’lâyâ pürtâb ederler. Veli-hâzâ onların ‘indinde dahî düşmân ve münkirân cümlesi dost ve âşinâdır. Fefhem cidden velâ tağfel.[477]

[Beyit:

Ne edeyim Ya Rabbena cümle irâdet sendedir
Vermedin bir zerre kuvvet gayra kudret sendedir

Zâhirinden söyleyen sen dinleyen sensin şehâ
Zâhir ve bâtın senindir ‘îş ve ‘işret sendedir

Nahnu akrabu fıkhıma akreb olduğu içindir bize
Gayrı yok kurptan müberrâsın hüviyyet sendedir

Çarşuyu kesret içre açtı hikmet bir dükkan
Vezin eden sensin teraziyü meşiyyet sendedir

Zâhirindir bu cihân her âlemin sen cânısın

[476] A: serâpâ halk-ı âlem-i destân vühûş-ı elhândır
[477] A: ve-tefeğğal.

Reânî yoktur ara yerde ayn-ı ru'yet sendedir

Pertev-i nûr-i tecelli kurdu bir nev bârigâh
Hem müşebbeh hem münezzeh fasl-ı vuslat sendedir

Ne edip ne zan edip Şeyhî deyu söylediğim
Hep senindir hep senin bu nutk ve sohbet sendedir][478]

Nakil olunur ki seferler esnâsında Hutin Serhâddi Sahrasında 'asker-i İslâm münhezim olup küffârın hücûm ve 'ibâd-ı müslimîni ğârât ve hasârât[479] ettiği vakit ahali-i beldeden birkaç kimse müşâhede eylemiş ki Hâce Mustafa -kuddise sırruhu'l-hafî Hazretleri 'asâ-yı ejderhâ-yı[480] Mûsâ'larıyla zuhûr edip küffârı hâkisâr elinden onları halâs edip âzâd eylemişler. Ve ol kimseler seferden 'avdet edip Hâce Hazretlerinin meclis-i şeriflerine gelüb keyfiyyeti ahvâlî haber virdiklerinde Hâce Hazretleri **[22/a]** 'asâyı yasdık ârdından çıkârub ol 'asâ buna müşâbih midir deyu gösterdikte nefsü'l-emir 'asâ ol 'asâ olduğuna yakîn hâsıl eylemişler. İnteha.

Hafî buyurulmaya ki Hâce Hazretlerinin vefatlarından sonra bir gece âlem-i ma'nâda şöyle haber verdiler ki, Hâce Hazretlerinin duası berekâtıyla bu seferlerde 70 bin 'ibâdı müslimîn, küffâr hâkisâr elinden necât bulûb helâktan halâs olmuşlar imiş. Fefhem velâ tekûn mine'l-münkirîn.

Bir gün Hâce Hazretleri fakirhâneye teşrîf edip lehçe-i kimyalarıyla dil-i bîçâremî ihyâ eylediklerinde bizler dahî ol esnâdâ ba'zı tevârîhât-ı[481] tahrîr ve istinsâhına meşğul[482] idik. Ol hâl-i bîhâslımızı görüb buyurdular ki bunların cümlesi tadyi'-i evkāt bilâ fâide kabîlindendir. Çünkü hevesin tahrîr ve tasdîredir. Sana bir tasavvuf kitabı verdim[483] ki tahrîrinden fâide-i küllî hâsıl ola. Bizler dahî **[22/b]** emir sizindir deyu izhâr-ı hulûs eyledik. Birkaç saatten sonra hane-i saadetlerine varıp ol kitabı göndermişler ki *Gülşen-i Râz Tercümesi*'ymiş. Heves ile[484] tahrîre şüru'

[478] K: +
[479] A: haserât.
[480] K: ejdehâ.
[481] K: tevârih-i
[482] A: +imiş.
[483] K: vereyim.
[484] K: +alıp

eyledik. Fe-amma hernekadar ki cidd ü sa'y eyledik mefhûm-ı ibâreye ittilâ hâsıl edip âgâhlık ile tahrîre imkân olmadığından itmâmı mümkün olmadı. Birkaç varak tahrîr olup kalmıştı.[485] Zira ol derece değil idi ki ol 'ibârât-ı latîfe ve kelimât-ı tayyibenin mefhum-ı pür-meânîlerin kemâ yenbeğî idrâk edebilmedik ve ol keyfiyyeti Hâce Hazretlerine keşf etmeye gayret ve hicâb mâni olup öylece mu'attal kalmıştı. Çünkü Hâce Hazretleri vefât edip mürğ-ı lâhûtî kafes-i nâsûtîden pervâz edip kurb-ı Hazret'te enîs ve celîs olduktan sonra bir iki sene murur edip ol vâkıa[486] hâtıra gelip ol manzûm-ı pür-mefhûmun tahrîrî hevesi ve tansîhiyle nefes-i mübâreklerin haklamak dâ'iyyesî zuhûr **[23/a]** edip her ne kadar ki ol kitâbı talebde cûst ü cûda oldum aslâ kitâbdan eser zuhûr etmeyip nâm u nişânı peyda olmadı. Şöyle ki ismine dahî kimse âşina çıkıp haber vermediler[487]. Derunumda ol dâ'iye şöyle mümted ve müşted oldu ki hâb-ı râhatım selb olup ânın talebinde vücûdumu âteş-i intizâra yakdım her kez bir eser zâhir olmadı. 'Akıbet pîre müracaat edip yine onların rûhâniyetlerinden bir eser zuhûruna muntazır olduğum günün gecesi kitabın ismi ve olduğu mahal 'âlem-i ma'nâda zuhûr edip *Gülşen-i Râz* sâhibi Şeyh-i Şîrâzî ve Hâfız-ı Şîrâzî Hazretleriyle mülâkât ve meclis-i rûhâniyetleriyle müşerref olunup bir nice kelimâttan sonra bîdâr olup ol vâkı'ânın şarâb-ı mestliğî bir müddet dil-i medhûşumdan zâil olmayıp ol gün bilâ tevakkuf haber verildi ki mahalle varub kitab-ı pür-hitâbı ahz edip ol ısdırabdan halâs **[23/b]** olup ol mecmû'atü-l me'âriften birinci ebyât intihâb edip bikaderit-tâka şerh olunup kasr-ı şîrâz ile tesmiye olundı. Ve bundan murat oldur ki, onların âlem-i bekāya intikallerinden sonra dahî feyz-i ruhâniyetleri ehibbâ ve asdikālarının üzerinden munkatı' olmayıp her hâlde ruh-ı akdeslerinden[488] sâlikâna feyz-i mukaddes nesâr olunduğun[489] beyândır.

Şöyle nakil olunur ki Hâce Hazretlerinin mürîd-i muhlislerinden ki ol beldenin reîs-i ulemâsından olup taşrada bir miktar alâkası olmak ile mezre'asında hâsıl olan mahsûlünün cem'i husûsunda ameleye müzâyaka zuhûr eylemiş ve bir türlü amele tedâriki mümkün olmayıp ol hâsılâtın perîşân ve ziyân olması emr-i mukarrer olup ve muhakkak olmuş 'âkıbet Hâce Hazretlerine gelip tahmîl-i bâr edip demiş ki

---

[485] A: -
[486] K: vâkı', +olan keyfiyet.
[487] K: vermediği.
[488] A: akdesleri
[489] A: olduğunu

mahsûlümün cem‘i ve amele tedâriki sizlerden matlûbumdur ki himmet-i iksîr ve inâyet-i **[24/a]** kesîriniz ile husûl pezîr ola. Ve illa bu sene-i mübârekede mütezarrır ve mütekeddir olmamız muhakkakdır dediklerinde Hâce Hazretleri dahî beşâşet gösterip buyurmuşlar ki “yürü müsterih ol Hüdâ sana amele ihsan eyleyip cem’-i mahsül eylersin inşallah” dediklerinde anlar dahî inşirah-ı sadr ile alâkası olan mahalle vardıkta ol mezra’anın muhâfazasında olan hüddâm gelip demiş ki ğalle[490] cem’i için elliden mütecâviz amele gelip cem’-i mahsül etmeye durmuşlar ve illa kimin tarafından geldikleri malum değildir. Sual eylediğimde cevap eylediler ki “bir âdem gelip bizleri karyemizden cem’ ve ihraç edip iş-bu mahalle getirdi ve dedi ki bu mezra’ada birkaç gün hizmet etseniz gerektir. Çünkü ol vâkı’a zuhûr edip birkaç gün tekmîl-i hizmet edip amelelerin sahibi gelip sehven böyle zuhûr ettiğin haberi verip ameleleri alıp gitti alâkası **[24/b]** olan mahalle getirmiş. İnteha.

Hâce Hazretlerinin ilm-i kavâ’ide âşinâlıkları yok idi. Veliyekün bir ibâre olmazdı ki mefhûmundan gâfil olup ma’nâsına muttali’ olmayalardı. Her kangi ibârenin fehminde ‘usret zuhûr eylese elbette onlar ol ibârenin rumuzâtını fehm edip ol icmâli tafsîl ve takrîr ederler idi.

Vefatlarına karib hâl-i hayâtlarında bir gece fakîr âlem-i mânâda şöyle müşâhede ederim ki keennehü Hâce Hazretleri[491] fakirhâneye teşrîf buyurmuşlar. Ve zannederim ki yerlerimizden bir zât-ı muhterem dahî gelip hânede tasaddur eylemişler. Ve Hâce Hazretleri karşılarında teeddüben oturup mükâleme ve mülâtefe ederler. Fakîr dahî makām-ı hizmette dururum. Bir müddetten sonra Hâce Hazretleri ol zât-ı muhteremin mübârek dizlerin bûs edip bizlere müteveccih olup buyurdular ki “bizler yolcuyuz seni Hüdâ’ya emânet” deyip revân oldular. Ol esnâda **[25/a]** bîdar olup bu vâkı’ânın zuhûrundan gâyet müteğayyir ve müteellim olup teşvîşte ve endişede kaldık.[492] Sehil zamandan sonra Hâce Hazretleri bîmâr oldular. Fakîr zanneyledim ki ol rüyânın zuhûr zâmanı geldi. Çünkü ‘iyâdet-i Hazret’e vardım buyurdular ki sinnimiz vâfir oldu, göçmekte ‘usretimiz yoktur. Velâkin koyurmuyorlar. Çünkü bu kelâm Hâce Hazretlerinin mübârek lisân-ı şeriflerinden mesmu’umuz oldukta ol ıstıraptan kurtulduk. Nefsu’l-emr bir iki mâh bîmâr olup

---

[490] A: amele.
[491] A: hazretlerini.
[492] K: kaldım.

yine sıhhat buldular. Bir müddet îfâkatlarından sonra yine bîmâr oldular.

Yine bir defa ‘iyadet-i Hazrete vardığımızda yine evvelki kelâm lisân-ı mübâreklerinden zuhûr edip müsterîh olduk. Velâkin ol bîmârlık evvelkiden ziyâde mümted oldu. Fe-emma yine sıhhat buldular.

Ol esnâda bir gün fakir yine âlem-i mânâda şöyle müşâhede ederim ki Hâce Hazretleri fakirhâneye teşrif edip **[25/b]** mukaddemen ol azîzin oturduğu mahalde kendileri tasaddur buyurup fakîr dahî makām-ı hizmette durdum, birkaç kelâmdan sonra buyurdular ki: “Şimdiden[493] sonra bizler ehl-i seferiz gel sizin ile vedâ edip müsâfaha edelim” dediklerinde fakîr dahî buna iki dizlerine sunup dâmen-i şeriflerini bûs edip, onlar dahî fakîri sînelerine çekip lutfen ve keremen takbîl eylediler. Ve ol esnâda bîdâr olup ol bükânın eseri kemâ-kân mevcut idi. Çünkü bu vâkı’a zuhûr eyledi hayât-ı sûrîlerinden ümîdim külliyyen kat’ oldu. Bir müddet mürûr etmeden Hâce Hazretleri yine bîmâr oldular. Bu defa dahî eyâ lisân-ı mübâreklerinden ne zuhûr eyler deyu muntazır oldum. Bir gün meclis-i pür-enverlerinden âheste âheste ehibbâ ile sohbet esnâsında mahdumlarını muhâtab edinip buyurdular ki “Sinnimiz vâfir oldu, vaktimiz dahî geldi, sizler dahî bizim sinnimiz haddine gelebilesiniz” deyip hâmûş oldular. **[26/a]** Pes bu kelimâtın müktezâsı mukaddemen zuhûr eden vâkı’anın mâsadakı olduğu mâ’lûmumuz oldu. Ve def’a-i sâniyede çünkü meclis-i Hazret’te kelâm-ı pür hikmetlerine müntazır idik. Fakîri muhâtab edip buyurdular ki “Sizi halkı târik-i Hakk’a da’vet etmeğe me’mur eyledik. Malumdur ki Hâce Çelebi Hazretleri dâr-ı bekāya intikâl eylediler. Bizlerin dahî vaktimiz karîb oldu deyip ba’zı kelimâttan sonra mahdumlarının telkīn-i tarîkat ve sînelerine mâye-i hakîkatı ilkâ husûsunu fakîre ihâle eylediler. Zîrâ ol vakte dek mahdum hazret tarîkat-ı izzet ve serâyı sa’adete dâhil olmak müyesser olmamıştı. Ve bu meclisten sonra Hâce Hazretlerinden kimseye neşvenümâ ve feyz-i ‘atâ bi-hasebi’z zâhir vâkı’ olmadı. Ve ol keyfiyyetin zuhûrundan çok geçmedi ki ol Hazret teslîm-i emânet edip âlem-i süflîden gözlerin yumup ve âlem-i nâsûtîden pervâz edip âlem-i ulvî ve sarây-ı lâhûtîde seyerân ve teyerân ederek **[26/b]** murğ-ı cânı gülzâr-ı cânânda âşiyân tuttular. Kaddesallâhü sirrahü el-hafâ ve nevverâ kubûrahü es-safâ.

---

[493] K: şimden.

[Velîmiz pîr-i mügân ve gülzârımız ders-i ‘âmî
Dersimiz elden ele nûş ederek pür-câmî
Zattır matlabımız gözlemezüz endâmı
Âşıkız yâr ararız beklemezüz boş damı
Nakd-ı gayri dilimiz tekyelerin hüddâmı
Hamden lillah felek şevkine nâil değiliz
Çark-ı dönen kamer ve şemsine kâil değiliz
Leyle-i kadriyle nur-ı vezne sâil değiliz
Kâiliz savmına iftârına mâil değiliz
Âşıkın vüslat-ı dildârıyladır bayramı
Böyledir âşık olan âşıkın ey dilkârı
Var mı da’vâyı muhabbet edenin hiç ârı
Goncadır âşıka baş üstüne yârin bârı
Durma ârâm edecek hane değil et zârı
Yâr bul yâr ile yâr ol arama ecsâmı
İşte meydân-ı muhabbet sırr-ı ğaltan var mı
Kapmaya top ma’âni feta çevgân var mı
Binde bir câna koyup kâne erer cân var mı
Dost şem’i yanar aşkıyla sûzân var mı
Âteş-i aşkı sanıp puhte ederler hamı
Sanma surette durur ehl-i tarikat sufi
Olamaz sûf ile surette kalırsa sâfi
İlm-i elfâza düşen olmadı dil sarrâfı
Nice olur nahiv okuyan mahivlerin vassâfı
Âşktır dâr-ı gönülden giderek evhâmı][494]

Ve Hâce Hazretlerinin vefatları Hicretin 1193 senesi fasl-ı bahârda[495] fecirden mukaddem nefs-i mübârekeleri münkatı’ olmuş imiş. Ve vefâtlarından birkaç gün mukaddemce o ıstırâb esnâsında kendilerinde nev’an[496] bir şevk-i rûhânî hâsıl olup

[494] K: +
[495] K: dertek gecesi beyne’l-‘aşâeyn.
[496] A: nev’a

mecâzen bu rumûzu hakîkaten buyurmuşlar.

Rubâî:[497]

Çamlıbel'i aştığımı duymuşlar[498]
Kıratımın sekişinden bilmişler[499]
Bu er gelen Köroğlu'dur demişler[500]
Bilin beyler ben Köroğlu kendiyem[501]

Bu ruba'îden sonra bir işaret etmeyip hâmûş olmuşlar. Ehibbâ fakîre bu eğâmiz-i 'acîbeyi haber verdiklerinde fakîrin hâtırıma gelir ki, bu kelimât-ı latîfenin mânâsı şöyle olmak gerektir ki Çamlıbel'den murâd cibâl-ı taayyünât-ı kevniyye ola. Zira elsine-i nâsta bili'tibârî her gühün yücelikte intihâ-yi gâyeti olan mahallerine der[502]. Pes demek olur ki **[27/a]** şîrâne ve delîrâne cibâl-ı taayyünât-ı kevniyye-i sûriyye ve ma'neviyyeden geçtiğim ve ol geçmeyin muktezası hâli, bir hâlden bir hâle ve bir âlemden bir âleme göçmek ve geçmek olduğun bildiler ve duydular. Kıratımın sekişinden bildîler. Yani ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ [Rabbine dön][503] hitâbından râdiye olan nefs-i mutmainneye ruh-i mardiyye-i kutsiyyeleri فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي [(İyi) kullarımın arasına gir, cennetime gir][504] devlet-i saadetine nâil olmak için suvâr olup enfâs-ı kutsiyye-i 'ayn-i şevk-i zikriyyeleri esb-i nefsiyyelerinin şiddet-i zevkiyle vusliyyesinden cibâl-i taayyünât ve sahrâ-i mürekkebât ve 'unsuriyyât harekete gelip zemîn-i ecsâd ve zemân-ı ecrâmiyyeye şiddet-i enfâs-ı kudsiyyesi taayyün-i[505] esb-i kahramâniyye gibi avâlim-i süfliyye ve ulviyyeye velvele ve ğulğule bıraktığından ve kûdûrât-ı kevniyye ve tab'iyyeden sâfî ve 'ârî olan esb-i sefîd-i pür-safâsının şiddet-i darb-ı kadem seyrinden deyip bildiler. Ve dediler ki bu gelen Kör **[27/b]** oğludur. Yani mülk-i melekûtten gözlerin kapayan murâd-ı müfrâd-

[497] K: Beyit.
[498] K: duydular.
[499] K: bildiler.
[500] K: dediler.
[501] K: Bolu beylerin Köroğlu kendiyem
[502] K: derler.
[503] Fecr, 89/28.
[504] Fecr, 89/28-29.
[505] K: na'leyn-i

ı mülk ü melekûta nazarı taalluk etmeyen zâtın terbiyye-i ma'neviyyesinden hâsıl olan veled-i manevîsidir ki merd-i cihân ve dilber-i 'alemiyândır dediklerinden mısra-i âhir keenne kendi taraflarından onların zanların tasdîk ve kavillerin te'yîd için vâkı' olmuştur. [İyi anla, Allah en iyisini bilir.].

[Beyit:

Aşka gel, aşk oku, aşk öğren efendi cânım
Mahve gel, mahv oku, mahvî olagör kurbânım
Haktır söylediğim anlar isen sultânım
Akla uydurma sözüm aşkla al cânânım
Bî himmet olmağa sa'yet geru koy ecrâmı
Anladın mı Nedîmin ola hüvellâhu ehad
Oku bu ilmi, cihan-ı düvele hüvellahu ehad
Dilden ihlâsı koma köle hüvellahu ehad
Dört kitapta yazılan nola hüvellahu ehad
Verdi bu dersi bize Hazret-i Şeyhî şâmî][506]

Ve bu birkaç mısra onların intikallerî târîhî hakkında vâki olmuştur.

[Târih:

Hazret-i Mustafâ'dır neşve-i nakşibendî
Sînesi dolmuş idi sırr-ı kemâl-i azamût
Kös-i rıhlet çalınıp eyleyecek azm-i bekā
Lerzenâk oldu heme günbed-i mülk ü melekût
Sanma mahbûsun cihet olmuş idi yazulu
Ola mı kevkeb-i dürriyye hicâb-ı nâsût
Kurdu bir çetr-i şehinşâhi o dem-i sümme denâ
Pîşuvâ eylediler hazret-i ehl-i ceberût

[506] A: -

Düştü bir dürr-i yetîm târih-i Şeyh Şâmî
Öldü, "Allah" diyerek ayn-ı saray-ı lahût][507]

Ve Hâce Hazretlerinin hulefâlarından ba'zısın diyâr-ı âhare me'muriyyetleri hasebiyle ve fakîrin vaktimden evvel olmak hasebiyle keyfiyet-i hâlleri ve atvâr-ı sülûkları kemâ yenbağî ma'lûmum olmadığından ihtirâzen 'ani's-sehvi[508] ve'l-hata terk olunmuştur. Şol kadar ki anlardan diyâr-ı İştib'i feth-i ma'nevîsiyle me'mûr olan Hâce Mustafa Hazretleridir ki onların keyfiyet-i hallerine 'alel icmâl ma'lûmumuz olmuştır ki Hâce kuddise sirruhu'l azîz[509] Hazretlerinin ecille-i ashâbından olup diyâr-ı İştib'i irşâd ile me'mûr edip irsâl **[28/a]** eylediklerinde anlar dahî bilâ tereddüt ez dil ü cân kabûl edip me'mûriyetleri hasebiyle 'alâ tarîki't-tecerrüd 'âzim ve râhî olmuşlar. Esnâ-yı râhda yine ol diyârın ahâlîsinden bir zât ile müsâdefet vâkı' olup minnet ile birkaç gün hânelerinde ikāmet ve istirāhat eylemelerini temennî eylemişler. Anlar dahî icâbet edip üç gün ol mahalde müsâferet tarîki üzre olup üçüncü gün ahâli-i beldenin 'ulemâ ve meşâyihinden birkaç[510] kimse bir araya gelip Hâce Mustafâ Hazretlerini iskân ve kâbil-i süknâ ve edâ-yı hizmet olacak birkaç kimseye tertîb ve temşiyet edip Hâce Mustafa hizmetlerine gelip 'arz eylemişler. Anlar dahî ol cemaat ile ma'an haber verdikleri mahallere varıp tabî'atlarına muvâfık gelen mevzide dua olunup anda istikâmet ve edâ-i hizmete mübâşeret ve muvâzabet göstermişler ve kalîlü'z-zamânda ehibbâ-i vâfire ve cem'iyyet-i kesîre peyda eylemişler. Şöyle ki ol beldenin içinde **[28/b]** bir sultan-ı ma'nevi olmuşlar ki ke-ennehü şehr-i bedende mutasarrıf-ı manevî olan ruh-ı sultânî âsâ ol beldede müdebbir ve muhâfız olup günbegün bâzâr-ı hüsn-i hâli kerem olup meta' neşv ü nemâsı bir mertebe revâç bulmuş ki sığâr u kibârı ve nisâ vü ricâli kendilerine münkâd olup ve ekserîsi dahî irâdet getirip mürîd-i muhlis ve muhibb-i sâdıkları olmuşlar ve nefsü'l-emr hâli kâl'ine mütâbık olup nisbet-i hâcegân tahsîl eden zümre-i irfândandır.

Ve bir def'a alem-i ma'nâda Çehar Yâr-ı Güzîn Efendilerimiz fakirhâneye teşrîf eylediklerinde Şîr-i Hüdâ Aliyyü'l-mürtezâ Hazretlerinin lehce-i

---

[507] A: -
[508] A: li-sehvin
[509] K: -
[510] K: bir nice.

mübârekelerini ve şekl-i şâh-ı nûr bahşlarını Hâce Mustafa Hazretlerinin[511] şekil ve şemâilleri resminde müşâhade olunmuştur.

Ve Hâce Mustafa Şâmî -kuddise sırruhu es-sâmî- Hazretlerinin kendi makarrı olan beldede de dört halifeleri var idi ve hulefa-i erbaadan evvelki halifeleri **[29/a]** Hâce Çelebi İbrahim -kuddise sırruhu- Hazretleridir ki zikirleri ‘an-karîb gelse gerektir. Ve hulefa-i erbaadan ikinci halîfeleri Seyyid Muhammed Şâkir Hazretleridir[512] ki hamele-i Kur’ân ve hoş elhandır ve vatan-ı asliyyeleri diyar-ı Şam’dır ki nice müddet diyar-ı Rûm’da bilâd-ı kesîre seyir edip vâfir-i zaman seyahat eyleyip âkıbetü’l-emr diyâr-ı Köstendil’de teehhül ve tavattun edip cüz’îce derim ile tüccar tarîkin[513] ihtiyar edip setr-i hâl ve kût u ‘iyâl ile mukayyed olmuşlar ve müddet-i kalîlede pâzar-ı ahz ve ‘atâsı revâc bulup vâfir-i külliyyet ve ahâli ile gâyet ünsiyyet peydâ eylemişler idi. Hatta müddet-i kalîlede emvâl-i kesîre peyda eylediğinden ekser-i halâyık-ı kemmiyyetine zâhib olmuşlar idi ve ba’zıları dahî havas-ı esmâü’l hüsnâya mazhar düşmüştür deyu gûnâgûn kelimât eylerler idi. Zîrâ müddet-i kalîlede emvâl-i kesîre sahibi olup hac edip ol vesile ile **[29/b]** sılâ-yı rahim edip vatan-ı aslîleri olan Şâm-ı Şerîfi ziyaret müyesser oldu.

Ve Hâce Mustafa -kuddise sırruhu es-safâ- Hazretlerinin mürîd-i muhlislerinden olup bir müddetten sonra ol esnâda Şeyh Ali nâmında Sa’di tarîkine mensûb bir zât vefat edip hangâhları hâlî kalıp Hâce kuddise sırruhu Hazretleri Hâce Seyyid Şâkir hizmetlerini ol hangâhda hizmete ikâmet ve ‘ibâd-ı Hakk’ı tarîk-i hakka da’vete me’mur ve hilâfet ile me’zun eylediler. Fî-nefsi’l-emr her hâlde hadd-i i’tidâl üzere hôş hâl ve nefes-i azîzleri iksîr-i marîzândır.[514] Ve’l-ân hemdem ve hemhâlimiz rûz-ı şeb silsile-i hasb-i hâlimizdir.

Ve Hâce Hazretlerinin hulefâ-ı erbaadan üçüncü halîfeleri Hâce Said hizmetleridir ki ulema-i dehirden olup hikmet ve hey’et görmüşlerdir ve ilm-i kavâ’idi usulü üzere tahsîl eylemişlerdir ve **[30/a]** Hâce Hazretleri fakîri kendi lîsân-ı şerîfleriyle irşâd ile me’mur ve me’zun eylemezden mukaddem onlara hilafetnâme vermişlerdir. Ba’de-zamânin yine Hâce Hazretlerinin mürîd-i muhlislerinden biri Hâce Saîd hizmetlerine hânelerinin civarında bir zâviye bünyâd edip onda edâyı

[511] A: Hizmetlerinin.
[512] A: hizmetleridir
[513] K: tarîkatin.
[514] A: marîz.

hizmete ikâmet göstermişlerdir.

Ve Hâce kuddise sırruhu Hazretlerinin diyâr-ı Semkûda vâfir ehibbâları var idi Hâce Hazretlerinin vefatlarından sonra Hâce Saîd hizmetleri ol diyâra birkaç def'a varıp ol cemaatin ekseri anlara irâdet getirip tecdîd-i mâye eylemişlerdir ve onlardan mâ'adâ ahâli-i beldeden dahî vâfir-i ehibbâ ehibbâ ve asdikâ peydâ eylemişler ve nefsü'l-emir ilm-i tasavvufa kemâ yenbağî âşinâlık hâsıl edip birkaç mecmû'a kendi kalemleriyle cem ü te'lif eylemişlerdir

Ve ba'zı mahalde meşrebleri kavl-i hükemâya mâilrek imiş zîrâ hükemâ ile sûfiyyûnun **[30/b]** kavilleri ba'zı mahalde mutâbık ekserî muğâyirdir. Meselâ mutâbakatları şunun gibidir ki, hükemâ derler ki bu âb-ı rû-bârân kürre-i hâk ile kürre-i mâ'dan hâsıl olur, buhâr semâya 'urûc edip ab-ı ru-bârân hâsıl olup ol bârândır ki hâke nüzûl eyler ve sûfiyyûn dahî bu ta'rîfe kâillerdir ve hakîkatte anlar dahî bu vecih üzere tahkîk eylerler ve bu tahkîk كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ [… O, her an yeni bir tasarruftadır][515] mefhûmuna mügâyir ve münâfî değildir. Zîrâ zerrât-ı mümkinât biecme'ihim ber muktezâ-i فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ [Doğrusu, onlar yeni bir yaratılıştan şüphe içindedirler.][516] her dem ve her an teceddüd etmektedirler. Ve bu mecâzen devr-i eşyâyı mütenevvi'anın teceddüdüne mâni' ve muhâlif değildir. Zîrâ devir ve teselsülde şâibe-i nekāyıs[517] derkârdır. Pes Hak sübhânehü ve teâlâ hazr**e**tleri nekāyıstan[518] münezzehdir. İntehâ.

Ve hükemâ ile sûfiyyûn ve mütekellimînin müğayeretleri şunun gibidir ki mesela hükemâ felekiyyâtın kıdemine zâhib olup dâimetü'l-eşkâl ve bâkıyyetü'l-vücûdu **[31/a]** ezeliyyu'l-elvân ve ebediyyu's-suver deyip vücûd-ı vâhidü'l-Kahhâr'ı muhdesâttan tenzîh etmeyip, mümkin'e vâcip ve hâdis'e kadîm deyip hayâlât-ı sûriyye ve taayyün-i zılliyye-i 'ademiyyenin kıdemiyyetine hükmederler. Ne'ûzu billâhi Teâlâ min hâzihi'l-milel ve'l-mezâhib. Gerçi suver-i ilmiyede her ne kadar ezeliyyü'l-eşkâl ve ebediyyü'l-ecrâm ise de a'yân-ı hâricî ve suver-i zuhûriyyede serî'ü'z-zevâl[519] ve bir zıll-i hayâldir. Nitekim bu makāma münâsip Hazret-i

[515]Rahman, 55/29.
[516] Kaf, 50/15
[517] A: nekāyız.
[518] A: nekāyız.
[519] A: serîr ve'z-zevâl.

Mevlânâ Mesnevî-i Şerîf'inde[520] buyururlar:

Beyit:

İncinân ma'mûr u bâkî daş-i test
Tâki dehr-i ez ezel pend-i iştest

Ancıleyin ma'mûr u bâki tuttu ey felek Cenâb-ı Hak seni tâ-kim dehrî seni ezelden sandı. Yani dehrî olanlar seni ezelî zann eyleyip kıdemine zâhib oldular ve dâimetü's-suver ve sâbitu'l-ecrâm demek ile ta'rîf kıldılar. Pes ulemâ-i dehriyye ve kıdem-i eflâke zâhib olan hükemâ-i akliyyenin tevbîh ve ta'rîzine şuru' edip buyururlar: **[31/b]**

Şükürdânestim ağâz tire
Enbiyâ güftendân-ı râz tire

Hüdâ'ya şükür olsun ki senin ibtidânı bildik senin ol râz'ını enbiyâ dediler. Senin ahvâlin bize zâhir oldu yani şükür ve sipâs ol kāimun biz-zât olan Vacibu'l-vucûd'a ki bildik senin ey felek ibtidâ hilkatini; zîrâ enbiyâ-ı 'izâm dediler ol senin râz'ını.

Beyit:

Âdemîdendi ki hâne-i hâdis est
'Ankebûdu ney ki derûyu 'âyibest

Hakîkati[521] evliyâ ve enbiyâ bilir ki hâne-i âlem hâdistir şol ankebut bilmez ki ol handa bâzî edicidir yani anâkıb-ı 'ukûl-i cüziyye bilmez ki ol hâne-i âlemde ayb beyhûde kalıcıdır. Ve efkâr-ı fâside perdelerin orucudur.

[520] K: -Mesnevî-i Şerîfinde.
[521] K: Âdem-i Hakîkî

Mesnevî:[522]

Peşşe ki dâned ki eyn bâğ-ı ezkist
Gu bahârân zâd-ü mürkeş-i derdist

Sivrisinek kaçan bilir ki bu âlem kimdendir yani ne zamandandır zira ol peşşe baharda doğdu ve ânın mevti ve helâki kıştadır, ukûl-i dehriyye ve felâsifiyye pişşe gibidir. **[32/a]** İntehâ kelâmuhum.

Hafî buyurulmaya ki dehriyye ve felsefiyyeden bir tâife peşşe ve anâkıb veş 'ukûl-i cüziyyeleriyle şöyle za'm ederler ki her nâkıs ba'de vefâtihi elbette yine bir âhar sûret-i insâna temessül edip avdet ederler. Şöyle ki, kemâle erişinceye değin bu temessülât-ı mütenevvi'adan hâlî olmazlar ve herkes isti'dâdı ve kâbiliyeti miktarınca galebe-i evsâfı olan hâlât ile zuhûrdan hâlî olmazdırlar 'ıyâzen billâh bu tâifeye inde's-sûfiyyîn[523] *nesh* derler ve yine bir tâife derler ki her nâkıs ba'de'l-vefât bir sûret-i hayvâniyye ile avdet eyler subu'î ve şehevî bu tâifeye dahî *mesh* derler ve yine bir tâife derler ki her nâkıs sûret-i nebâta avdet edip müstehakkı 'azâb ise nâra ilhâk olan eşcâr ile muazzeb ve müteezzî olurlar bu tâifeye *fesh* derler ve bir tâife dahî cemâda avdet eyler derler ona dahî *resh* derler ve sûfiyyeden ba'zı ihvân-ı safâdan bu kavle mâilrekdir. **[32/b]** Velâkin onlar eb'adü't-tâifedendir. Zîrâ ehl-i tahkîkin bu kavle müşâbih olan tedkîk ve tahkîkini kemâ hüve hakkuhû[524] fehm ü idrâk edemediklerinden hikmetü'l-meşreb olup kazâzede olmuşlardır[525] ve muhakkikînin bu mahalde olan kavillerine birûz derler ki her nâkıs bir veliyyü'l-kâmilin sırrına mazhar düşüp kemâle erişirler. Zîrâ kâmilin sırrı berzah ile mukayyed değildir, ânınçün bu âleme irşâd ve tekmîl-i nâkıs için avdet edip birûz ve tenâsüh-i mâ'nevî eylerler vallâhu a'lemü bi's-savâb ve ileyhi'l merci'u ve'l-meâb. كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [O'nun zatından başka her şey helak olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz.][526]

Ve Hâce Hazretlerinin hulefâ-i erba'adan dördüncü halîfe fakîri ta'yîn

[522] K: Beyit.
[523] A: sûfiyyûn.
[524] K: hakkan.
[525] K: olmuşlar.
[526] Kasas, 28/88

buyurdular. Şöyle ki, hilâfetimiz ve ibâd-ı duafâyı tarîk-i hakka da'vete me'muriyetimiz bihasebi'z-zarûre vâki' olmuştur[527] zîrâ anların nazar-ı kimyâ eserleri Hâce Çelebi Hazretlerine idi ki anlardan sonra hilâfet ve irşâd ile me'muriyyete şâyeşte ve sezâvâr idiler. Şöyleki şart-ı hilâfet **[33/a]** onlarda tamam olmuş idi. Zîrâ şart-ı hilâfet-i müstahlife müşâbehet-i tâmdan ibârettir. Fe-emmâ sadâyı *ircıî* sem'-i şâhânelerine erişince Cenâb-ı Rabbu'l-izzet râdiyeten mardiyye râh-ı cânân vech-i hâssı cânâna dâhil olmaya âzim olup biemrillâhi Teâlâ Hâce Hazretlerinden mukaddem irtihâl-i dâr-ı bekā vâkı' olmak ile bu kesîru'l-cürm ve kalîlu'l-fehm Şeyhî Süleyman bîdermânî hilâfete adem-i istihkâkım zâhir ve vechen mine'l-vücûh gayr-i ehliyetim bâhir iken himmet iksîr ve inâyet-i kesîrlerinden nâşî cem'-i[528] ehibbâ ile da'vet-i 'ibâda ta'yîn ve hilâfet-i hâssalarına tevkîl eylediler. Felillâhi'l-hamdü ve'l-minneh feyz-i rûhâniyyetleri el-ân kemâ kân üzerlerimizden munkatı' olmayıp yevmen fe-yevmen müzdâd ve mütekessir olmadadır. Şöyle ki cüz'î ve küllî zuhûr eden ahvâl-i sûrî ve ma'nevî bi-sırrihim onların işârât ü inâyet ve rumûzât-ı himâyetleriyle vâki' olmuştur. **[33/b]**

Nûr bahşetti serâpâ seb'a-i seyyâreye
Devredip dermân ola bin dürlü zahm-ı yâreye

Koydu kesret âleminde bir eser ol tâ ebed
Darb edip yüz vermeye aslâ sırr-ı emmâreye

Çün süvâr oldu bekā issine göçtü ol dilber
Sanma feyizden eser kalmadı bu bîçâreye

Hızır veş hâzırdır her demde rûh-i[529] akdesî
Her nefes lütfun nisâr eyler dili âvâreye

Yâ ilâhî fazlın ortasında anlar dır[530] delîl

---

[527] A: -
[528] K: -
[529] A: rûhu.

Yoksa tâkât mi gelir hîç hîle-i sahhâreye

Kalmaz idi âlem içre merd ü zen hem şîr ve pîr[531]
Düşmeye gerdan-ı gaflet tille-i mekkâreye

Olmasa âlemde anlar ara yerde zâhidâ
Kim bakardı Şeyhî veş seyir içre yüzü karaya

Ve Hâce -kuddise sırruhu- Hazretlerinin mahdumları çille-i tarîkata gerdân koşmak müyesser olmadı gerçi Hâce kuddise sırruhu Hazretleri bîmarlığı esnâsında telkīn-i mâye-i Hazret-i Muhammedî eylemeğe eğerçi şuru' eylemişler idi **[34/a]** Fe-emmâ kemâl za'aflarından nâşî nefes-i mübârekeleri[532] ilkâ-i şeref-i sırr-ı tarîkata müsâid olmadığından anlara telkīn-i mâye husûsunu fakîre ihâle buyurmuşlar idi. Nitekim bâlâda zikr olundu. Fe-emmâ mahdûm-ı hazret tenbîh olunduğu[533] vech üzere telkīn husûsunun tekrârına min ba'd şurû' edip rağıb olmadıklarından öylece metrûk kalmışlar idi ve irfân-ı idrâkleri şol derecedeydi ki kelimât-ı tasavvufa âğâz eylediklerinde her kelamlarında şâibe-i kemâl mülâhaza olunur idi ve şol mezhebe giriftâr olup derler idi ki mezâhir-i kevniyye ve rusûm-u şer'iyye ve ahkâm-ı 'örfiyye kuyûdât-ı dünyevîdendir. Ve anların cümlesi evsâf-ı beşeriyyettir veli-hâzâ ârife lâzım olan ism-i resimden ve evsâf-ı cisimden halâs bulup kuyûdât-ı kevniyye-i mütenevvi'adan gevher-i dili âzâd ve küşâd eylemektir. Zîrâ meyanda me'men yoktur. Ve ekser ikâmet-i edille etmeleri Nakşî -kuddise sırruhu'l-azîz- Hazretinin kendi **[34/b]** hallerinin muktezâsı olan kelimât-ı kudsiyye ve neğamât[534]-ı ma'neviyeleri ki *Âynü'l-hayât* ismi ile müsemma olan risâle-i manzûmesinde olan rumûzât-ı 'acîbe ve ğamâyiz-i garibelerinden ve anlara müşâbih olan ehlu'llah'ın hallerinî muktezî olan kelimâtlarından istinbât edip derler idi ki erbâb-ı hakîkat ve ashâb-ı ma'rifet rusûm-ı şerîat ve ahvâl-i mümkinât ile mukayyed değildir. Zira anlar

---

[530] İ: durur.
[531] A: şerre neyyir.
[532] K: mübâreklerin.
[533] A: olduğu.
[534] K: nefehât.

elvân-ı sûrî ve ta'ayyünâ-ı[535] vehmiyyeden halâs olmuşlardır. Zâhiren etvâr-ı beşerîde ve rusûm-ı şer'iyyede kendulerin izhâr eyledikleri ta'lim-i 'ibâd ve setr-i hâl ve ketm-i esrâr içindir. Onun için ki, anların hâcetleri revâ olup dertleri devâya ve marizlerin şifâya vâsıl olmuştur. Pes bu ersâm-ı kâr-ı 'avâm ve bu ahkâm-ı tavr-ı mahcûbîndir. Zîrâ insan iki tavır üzerinedir ki biri a'mâli hayriyye[536] ve biri ef'âl-i şerriyye[537]dir. Veli-hâza ikisi bile hucûb-ı kevniyye ve muktezâ-yı tabî'iyyedir ki evvelkisi hicâb-ı nûrânî **[35/a]** ve ikincisi hicâb-ı zulmânîdir. İntehâ.

Pes bu kelâm hak ve hakîkatte gerçektir. Velâkin anlar hâlî değildi zîrâ bu kelâm erbâb-ı tahkîke ni'met ve ehl-i taklîde nikmettir. Zîrâ görmek ve işitmek ile halka eriştirmek taklîd edip kılmak ile iş bitirmek tahkîktir. Zîrâ bu derece derece-i nihâyettir ve bu menzile vâsıl olmak olmaz illâ pôta-i şerîatte vücûd-ı beşerîsin hal edip âteş-i tarîkat ile hakîkat dili kal edip nice müddet cebr-i nefs ve zecr-i ten etmeden deryâ-yı hakîkate vâsıl olup genç cân ve genç cânânâ nâil olmak hikmet-i hakîme mügâyirdir, fefhem velâ-tekûn mine'l-gâfilîn.

Ve Hâce -kuddise sırruhu- Hazretlerinin vefatlarından sonra beş sene mu'ammer olup anlara dahî ecel-i kazâ erişip vakt-i zevâlde nefesleri zevâl bulup cân-ı 'azîzi[538] cânib-i cenâb-ı 'izzete teslîm eylediler rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsi'aten. **[35/b]**

Fasl-ı Sâni:

Hâce Çelebi İbrahim Kuddise Sirruhu's-Selîm- Hazretlerinin keyfiyet-i hâlleri beyânındadır:

Hâce Çelebi Hazretlerinin meşreb-i şerîfleri gayet letâfet ve nezâfet üzere idi. Ve ârâyiş-i meclis-i 'urafâya mâilrek meclislerinde şevk-i lezzet ve zevk-i ma'rifet hâsıl olurdu ve ehibbâya muâmeleleri daimen mülâtafe yüzünden mükâleme edip kendilerin 'âmme-i nâs ile yeksân-ı i'tibâr ederlerdi ve irfân-ı idrâkleri bir derece kemâlde idi ki keenne vücûd-ı pür cûdları serâpâ 'ayn-ı irfân ve süveydâ-i dilleri

[535] İ: taayyünât-ı
[536] İ: hayriyyete
[537] İ: şerriyyete
[538] K: azîzleri.

müdrike-i külliye-i kudsiyye dersin kesb eylemişler idi ve etvârları dâima tavr-ı melâmiyyûn üzere a'mâl-i zevâide ve nevâfillerine hâriçten kimse muttali' olunamaz idi.

İbtidâ-yı hilâfetlerinde Hâce Mustafa kuddise sırruhu'l-hafâ Hazretleri intizâm-ı ahvâlimizi anların terbiyelerine ihâle olunduğu esnâdaki bâlâda zikrolunduğu vech **[36/a]** üzre bir gece âlem-i mânâda şöyle müşâhede olunur ki Hâce Çelebi fakîri ve fakîr ile ibtidâ anlardan Hâce kaddesallâhü sırrahu Hazretlerinin emri ile tecdîd-i mâye eden ehibbâdan birini menevşe cem' etmeğe irsâl eylediler. Şöyle ki, kâdir olabildiğimiz kadar birbirimizden ezyâd-ı cem' etmeğe sa'y ederiz. Çünkü bir mahalle vardık ki ol yerde murâdımızca cem' etmek mümkin idi bu def'a me'mur olduğumuz umûrun husûlune mübâşeret ve terakkî husûsu için müsâra'at olundu. Fakîr her ne mahalle dest-i dırâz eyledim hemîn ol yerde olan menevşeler destelenip destimde mevcûd bulunur idi. Çün bu keyfiyyet üzre birkaç def'a elimi uzatıp zaptı mümkün olduğu miktar ol menevşelerden cem' edip geriye 'avdet eylediğimde refîkimiz olan kişi henüz üç beş tane ahz edip ziyâdeye kâdir olamayıp fakîr ile bilece yine geriye avdet **[36/b]** eyledi ol esnâda bîdâr olup Hâce Çelebî Hazretlerine vâkı'âyı haber verdiğimde buyurdular ki, bu rü'ya rü'yâ-yı tebşîr ve alâmet-i tevfîktir ve nefsü'l-emr ol refîkim olan kimse[539] el'ân ke-mâ-kân ol hâlet üzere olup hâl-i kadîmini bir derece tecâvüz edip seyr-i sülûkta serî'üs-sür'a olmak mümkün olmadı. Şöyle ki hâlâ bir köşede kût-ı 'iyâl ve cem'-i mâl ile mukayyed olup kesb-i hâle liyâkat göstermemiştir. İntehâ.

Bir gün ibtidâ-i sülûkümde Hâce Çelebî Hazretlerinin meclis-i[540] pür cümbüşlerinde kelimât-ı neğamâtlarıyla mütelezziz ve latîfe künân terennümât-ı ma'ânî ile mütehazzız iken buyurdular ki bu gece âlem-i ma'nâda şöyle müşâhede olunur ki keenne vücûdunda olan zahm kabarcıkları kendi elimle sıkıp ve hevâ-yı hevesin dahî kayd-ı bend eyledim deyip ayrık tanımayıp hâmûş oldular. Bu vâkı'adan sonra bir müddetten beri üzerimde 'ârıza olan çıbanlar ki nice müddet idi ki **[37/a]** anların derd-i elemi cânıma kâr eylemiş idi. Anların cümlesi ol hînde üzerimden bisırrihim def' u ref' olup ol ıstıraptan halâs buldum. Ve ol hevâ işâretinin dâhî âsârı der 'akeb bi'aynihi zuhûr eyledi. Zîrâ ol eyyâmda ber muktezâ-yı

[539] K: kişi.
[540] A: -

beşeriyyet dimâğımızda nev'an huzûz-ı hevâ-yı nefsânî ve lüzûz-ı iğvâ-yı mel'anet-i şeytânî zuhûr edip o âvarlık nişânesi ve bîkârlık alâmeti hüveyda idi. Pes Hâce Çelebî kaddesallâhu sirrahu Hazretlerine ibtidâ-yı sıdkıma sebeb bu keyfiyyetin zuhûru ve 'ayniyle vukû'u vâki' olmuş idi. Ve andan sonra ol Hazretin huzûrunda efkâr-ı fâside ve havâtır-ı müteferrikadan[541] dâima ihtirâz üzere olur idim. Mümkün oldukça ve hezâr vâki' olmuştur ki anlardan ictinâb edip ihfâ eylediğim husûsu sarâhaten bil-müvâcehe izhâr eylemişlerdir.

Ve sohbetleri gâyet müteessir idi şöyle ki her kangi dünyevî ve uhrevî eğer ıslâhı[542] mümkün olmasa **[37/b]** elbette anlar ol husûs ıslâhına mübâşeret eylediklerinde mümkün değildi ki ol madde şöylece mu'attal kalıp ıslâh olmayaydı ve zâtında cevâdü't-tab' ve zekiyyü'l-kalb idiler. Ya'nî âharın bir ayda fehm edemeyecek ibâreyi yek nazarda hakîkat-i[543] ibâreye[544] ıttıla' hâsıl eder idi. Ve pîrlerine ya'nî Hâce Mustafa -kuddise sırruhu'l-hafî- Hazretlerine bir derece sıdk-ı ihlâs ve muhabbet-i inkıyâdları var idi ki eğer ruhsat gösterseler idi mâl-i emlâkini min haysü'l-mecmu' Hâce Hazretlerine temlîk eyler idi. Velâkin Hâce Hazretleri eşyâ ve emvâle rağbet eylemezler idi egerçi Hâce Çelebi Hazretlerinden ba'zı hedâyâ kabûl eyledikleri ancak Hâce Çelebî Hazretlerinin hatırlarına mürâ'aten idi. Zîrâ kabul eylemediklerinde izhâr-ı melâmet ederler idi ya'nî kabul eyledikleri kendi ihtiyârlarıyla değildi ol esnâda ba'zı hüssâd hıkd-ı hasedlerinden nâşî **[38/a]** Hâce Hazretleri tuhfe hedâyâ hayrânıdır deyû kelimât-ı nâşâyeste mübâşeret ve mücâseret eylemişler idi. Fe-emmâ ol hazretin deryâ-yı dil-i haltiyyât-ı butûltan[545] herkes bulunmaz[546] idi ve Hâce Çelebî Hazretleri anların kelimât-ı nâsezâlarından tarz-ı ra'nâlarına halel vermezler idi.

İbtidâ-i sülûkümde bir gün Hâce Çelebî Hazretlerinin mezra'alarında esnâ-yı sohbette ber takrîb-i muktezâ-yı tavırdan hâriç mu'âraza tarzın gösterip ve ol tavır münkatı' olmayıp bir müddet mümtedd oldu. Beşeriyyet hasebiyle mîzâc-ı latîflerine mugâyir kelimât sâdır olmuş. Zîrâ ol vakit şebâbet ve bidâyet vaktim olduğundan âdâb-ı tarîkat ve rızâ-i pîr'e mürâ'at ne derecede elzem ve ehemm olduğun kemâ

[541] A: müteferrikdan.
[542] A: asla.
[543] A: hakikate.
[544] A: -
[545] A: butûttan.
[546] A: bilinmez.

yenbeğî ‘ârif ve âlim değildim ve vâkıf olacak vaktim dahî değildi zîrâ Hâce Hazretlerinin birâderleri olduğumdan bir ân yanlarından dûr ve bir sâat meclis-i pür enverlerinden **[38/b]** mehcûr eylemezlerdi. Ol ecilden ba’zı evkâtta eğerçi tereddüt vaki olurdu. Feamma kemâl-i lutf ü cûdlarından hadâset-i sin ve vakt-i şebâbet ve beşeriyyet tarafına tahmîl edip ‘afv ü ‘inâyetleri üzerlerimizden[547] bî derîğ dâimen ‘atâ-i sûrî ve manevîleri feyz-i mukaddeslerinden cereyân ve cümle-i asfiya[548] sereyân eylemesi mühür gibi ‘ayân ve gün gibi zâhir ve nûmâyân idi.

Feamma ol hînde tekellümde vaki olan tereddütten lehçe-i mübâreklerinde ğubâr-ı dil âsârı zâhir oldu. Ol gece vâkı’amda şöyle müşâhede olunur ki keenne kendi hânemde olup onların hânesi dâhilinden der ‘akeb bir ejder zuhûr edip olduğum mahallin kapısına gelip fakîre doğru nazar ederek bir haşm-ı heybet ile cânıma bir hâlet ve dehşet bıraktı ki kendimden kat’ı ümîd[549] edip me’yûs olup cevânib-i erba’ayı gözden geçirip **[39/a]** bir râh-ı necât ve bir câh-ı selâmet bulamayıp hayret ve vahşet ile nideceğim bilemezken [bu][550] hâtıra zuhûr ve hutûr eyledi ki Hâce Çelebi Hazretlerinin ma’nevîlerinden isti’ânet talep eyleyim ola ki bir medet onların cânibinden erişe deyip onların hâneleri semtine arkamı verip zebân-ı dil ve cân-ı gönül ile tazarru’ ve niyâz ile ruhaniyetlerinden isti’ânet[551] ve bu canavarın pençe-i kahrından emn-i halâs olam. Ve zebân-ı dil ile dedim ki ey azîz-i bî hemtâ ve ey pîr u bî pervâ bu demde eriş ve bu vakitte yetiş ki hayâtım derece-i memâta ve salâhım mertebe-i fesâda erişti. Şöyle ki bu hûnrîz canavarın elinden bu def‘a telef-i nefs olmam muhakkak oldu. Sürurluk vakti ve dilâverlik zamânı ancak olur ki cânımdan bir ramak kaldı ki hâlet-i mahmûsa derecesin kesb eyledi. Raiyyetin kârı dâima hatâ ve şâhların şânı ekser-i evkatta ‘afvü ‘atâdır. Kemâ kâlallâhü te’âlâ[552] **[39/b]** وَالكَاظِمِينَ الغَيْظَ وَالعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللهُ يُحِبُّ المُحْسِنِينَ [… öfkelerini yenenler, insanları affedenler, Allah iyilik edenleri sever][553] vefkınce Cenâb-ı Hazretlerinden[554] ümîdvârım[555] ki cürüm ile ülfetkârî ben gibi bîçârenin ‘afv u ihsân hâli dâim sen gibi

---

[547] Üzerlerimize.
[548] A: asğaya.
[549] A: emîz.
[550] K: -
[551] A: î’ânet.
[552] K: - kemâ kālellahu te’âlâ.
[553] Al-i İmran, 3/134.
[554] A: hazretinden.
[555] A: emîzdârım.

şehzâdenin mısdâkınca bu def'a vukû' bulan bihasebi'l-beşeriyye kusurât-ı mütenevvi'ânın 'affından mâ'adâ bu şîrin[556] şerrinden ve bu zehr-i kâtilin semminden tâhlîs-i kerîbân ve te'mîn-i dilcân etmek niyâz u ricâsın mâ'nen dîvân-ı şühûd ve dergâh-ı pürhôdlarına arz olundukta.

Bir de ânı gördüm ki hâne-i saadetlerinden zuhûr edip dest-i şeriflerinde[557] 'asâları hâne kapısına geldiklerinde ol canavâr ki uzunluğu üç kulaç miktarıydı. Hemîn ki ol Hazreti gördükte ser-i pür-şirrîrin[558] kademine koyup inil inil geldi ki cânibe 'avdet edip gözümden nihân ve der 'akeb pinhân oldukta mürde dilim güya tâzecân ve hayât ve âzerde gönlüm îfâkat **[40/a]** ve necât bulup niyâz yüzünden hezâr hamd ü senâ ve ol Hazrete bisyâr ve bî simâr dua ederek bîdâr oldum. Çünkü bu havfinâk rü'ya ve şöyle hâtırnâk ma'nâ zuhûr eyledi. Ol makūle harekâttan tevbe ve istiğfâr edip Hâce Hazretlerine yakînim derece-i hadden bîrûn olup ictinâb üzere oldum.

Ve Hâce Hazretlerinin kelimât-ı dürer-i bârileri meclise riâyet üzere edip müktezâyı gözlerlerdi. Ve ekser-i evkatta sünnet-i şerif üzere mülâtefe semtine mâilrek idiler ki dâima beşâşet ve zerâfet yüzünden kelimât ü neğamât ederlerdi. Yani yârâna sıklet ve kesel hâsıl olacak derece 'adem-i mütâbakat etmez idiler. Meclislerinde olan revnak ve sohbetlerinde bulunan halâvet hadd ü kıyâsa gelmezdi.

Ve Hâce Said hizmetleri ibtidâ-i tarîkat-ı âliyeye duhul eyledikte Hâce Çelebi Hazretlerine fakîrin delâletiyle[559] ol Hazretin şeref-i **[40/b]** sohbetleriyle müşerref ve kabûl-ü 'inâyetleriyle mükerrem ve muazzez olup bir müddetten sonra bihasebi'l beşeriyye cüz'î husûsu için âyine-i dilde ğubâr-ı tagayyürden televvün peyda edip[560] tarîk-i âhara rücu' ve Halvetî dairesine duhûl edip müddet-i kalîleden sonra ol ahd-i şikestlikten şöyle nâdim ve pişman olmuş ki tâb u karârı kalmayıp 'âkıbetü'l emir hezâr hacâlet ve nedâmet ile Hâce Çelebi Hazretlerinden kusûrunu 'afv edip günâhından geçmek zımnında yine fakîre gelip hezâr aczı i'tiraf ile özürlerin Hâce Hazretleri katında makbûl olmak ilticâsıyla fakîre teveccüh eylediklerinde fakîr dahî

---

[556] A: şîrînin.
[557] A: şerşerîflerinde.
[558] A: şîrîrin.
[559] A: delâletimle.
[560] A: olup.

Hâce Çelebi navvarallâhü kabrahu[561] Hazretlerine keyfiyyet-i hâli keşf edip ne mertebe nedâmet ve hacâlet üzere olduğun arz eylediğimde kemâl-i lutf-i cûdlarından özürleri makbûl ve kendileri şeref-i kabûlleriyle müşerref olup Hâce Çelebi Hazretlerinin **[41/a]** vefatlarından sonra Hâce Çelebi[562] Mustafa -kuddise sırruhu el-Hafî- Hazretlerinden cümle ehibbâ tecdîd eylediğimizde anlar dahî ol Hazretten tecdîd-i mâye edip bir müddetten sonra vefatları esnâsında hil'at-i hilâfet ile mükerrem ve müşerref oldular. Nitekim tafsili bâlâda nakl olunmuş idi.

Ve Hâce Çelebi Hazretlerinden gâhî bir keyfiyyet müşâhede olunurdu ki bir kez[563] ol keyfiyyetin hakîkatine vâkıf olunmamıştır.[564] Şöyle ba'zı evkatta meclis-i kerem ve kendileri dahî keremiyyet ve cem'iyette iken bedîhî bir bükâ ârız olup ol mahalden bir takrîb kalkıp tenha yerlerde birkaç saat bükâ üzere olup yine kendilerin cem' edip ol melâleti def' edip ol hâleti ehibbâdan gâyet ihfâ ederlerdi. Ve bu keyfiyyete bâ'is ne olduğun ma'lûm olmayıp mestûr kalmıştır. İnteha.

Şeyhü'l-Ekber -kuddise sırruhu el-Athar- Hazretleri[565] *Füsûsü'l-Hikem* adlı kitâb-ı müstetâblarında şöyle buyururlar ki "kaçan ki[566] **[41/b]** sâlik fırak-ı evvelden geçip cem'a vâsıl ola bir mertebe kendüde hâsıl olur ki hakâyık-ı mümkinâtı bâ sırrihim[567] kendüde mevcut bulup ve kendi hakikati cemî'-i mümkinâtta sârî görür ve şöyle zanneyler ki ol mümkinât biecme'ihim hayât ve necât kıyâm ve vücûd cümle kendûden matluptur. Eğerçi min haysü'l-mecmû' alâ merâtibihim îfâza-i vücûd ve def'i ihtiyâca kemâl-i kudret ve kuvvet müşâhede edemediklerinden ba'zı mahalde 'adem-i iktidarlarını işrâb ve izhâr eylemek muktezâ-yı gayret değildir. Onun için ki[568] tenhâ yerlerde gizlenip bükâ eylerler. Zira ism-i Gayûr'a mazhar-ı tâm ile mazhar düştüklerinden ve ol makām-ı berzahiyyeden geçip fark-ı sâniye 'ubûr eylediklerinde kemâ yenbağî ma'lûmları olur ki abd-i fâni abd-ı mahz ve ma'bûd-ı bî zevâl Cenâb-ı Hazret-i lâ yezâli imiş". İnteha.

Ve bu mertebeye[569] abd-i mahz ve cem'ul-cem've fenâ ender fenâ, bekā ender

---

[561] A: kubûrahü
[562] K: -
[563] A: herkes.
[564] A: olunmuştur.
[565] A: Hazreti.
[566] A: -
[567] K: +hem/him.
[568] K: dir.
[569] K: mertebe.

bekā derler. Zira bu makām ahassu'l-havvâs makāmıdır. Ve Misrî **[42/a]** kuddise sirruhü Hazretlerinin ilâhilerinde buyurur: "Abd-i mahzem ben tasarruf bilmezem" kelimâtı bu makāma işarettir ki fark-ı sâniye geçip abd-ı mahz oldukta tasarruf kimin olduğunu fark u temyîz edip tasarrufu sahibine ihâle eylerler.

Pes kaçan ki sâlik ma'anî-i hurufâtı nokta-i besmelede, yani bâ'de mevcût ve ol nokta nokta-i dil'de müşâhede eyleye. Ma'lûm edinir[570] ki yirmi sekiz harfin ihtiyâcı ol noktaya derkâr ve nokta-i bâ'nın ol hurufâtın cümlesinde sirâyeti âşikârdır. Nitekim vâhid-i hakikînin cem'-i a'dâda tasarrufu derkâr ve ol a'dâdın cemî'isinin vâhide ihtiyâcı âşikârdır. İnteha.

Elif ile Adem'de ve Ahmed'de gördüm bir nişân,
Ol nişân neş'e oldu gönlüme dârü'l-emân

Nokta-i hâlinden oldu hadd ü ruhsâr feyizyâb
Nokta-i bâ'dan göründü nükte-i kevn ü mekân

Bir kinâyettir bu 'ibretnâme-i vahdetnümâ
Bâ ile bed oldu nakş-ı nûn çarhı âsumân

Zâhidâ bir nutk **[42/b]** edim tâ dişleyesin leblerin
Genc-i îmân üzre küfrü koydu hâksân pâsibân

Nokta-i tâ'dan düşürdüm re's-i isneyniyyeti
Tâ anın için devr edup kalbimde durmaz her zaman

Cîm'î bul bu cîm içinde câm-ı cem nûş et dilâ
Tôp u çevkân ile kaptı gevher-i dil serverân

Hâ ile hâl oldu dilde müşkilât-ı müfredât
Hayme-i hâ'dan göründü sînem üzere itminân

[570] A: eder.

Dâl'ı sundu vebtağu mısdâkı içre bir kadeh
Kaddimi dâl eyledi ol zâ-i aşk-î lâmekân

Râ'ye gerdânım giriftâr etti ol perverdigâr
Rabt-ı dil etmektedir feryâdzârım el-emân

Gayretzâ yaktı yıktı vârımı etti ramâd
Oldu ol hâ'güsterim gülzâr-ı bâğ-ı ârifân

Râh-ı Hak'ta sîn ile âşıklara erdi selâm
Zerrem içre şîn'î pünhân eyledi ol âlişân

Sad hezâr a'dâya oldu bûrûşlar dâğ-ı dil
Dâd heft ser gibi emmâreye girizgirân

Levh-i dilde turra-i **[43/a]** hüsnün çekilmiş hattı nû
Kudsi lâhûttan erişti şemme-i tâ nâgehân

Zâ göründü çeşmime devir üzre[571] fânus-ı cihân
Kani bunca dilrubâlar kani Zâl ve kahramân

'Ayn elinden 'ayn ile nûş eyle gel 'ayne'l-hayât
'Ayn ile kor ğayn içinde sakf-ı arşa âşiyân

Fâ "feminkum sâbikun" vefkince nâr-ı sâbikûn
Düştü sînem üzre yaktı sır oldukta 'ıyân

Çünkü "*kul küllün min 'indillah*" değdi sem'ime
Kāf'ı nice şerh edem kâsır durur bunda zebân

[571] K: -

Kâf içinde hemze oldum kâmiyâb-ı aşk olam
Lâm ile bir vakit ola ki sığmaya kavs u kemân

Mîm ile irâde ref' olsun dilâbû mâ u men
"Mâ rameyte iz rameyte" elden almıştır 'inân

"Nahnü akrabü" içre nûnân hattıyla sâbit durur
İki nûn-ı[572] nûnân sâkıt-ı hatt finnûni nihân

Bir ma'iyyettir bu nâbînâ olan "lâ tubsirûn"
Mazhar-ı kurb-ı Hüdâ'dır cümle zerrât-ı cihân

Vâv çevkân ile velî etti *"ve ma min dâbbetin"*
Ânın için ismimiz **[43/b]** olmuş cihanda Hâcegân

Hâ dile hemdem durur her demde deverân etmeğe
İde sırrımı bu mahalde hâyı hiç kimse beyân

Lâm elif mikrâz-ı *"lâ havfün 'aleyhim velâhüm yahzenûn"*
Etti nefy-i mâsivâ aşk-ı şarâb-ı kâmilân

Sîn içinde var ara arş-ı istivâ yâ Şeyhiyâ
Bû dürer âlemde meydan-ı dilber ve imtihân

Bir gün Hâce Çelebi aleyhirrahme bir mecmu'a kenarında bu ibâreyi görüp Fakîr'e buyurdular ki bu ibârenin mefhumunda ne mâ'na izhar eylersin. Ben de ol vakit evân-ı civânîde on beş on altı yaşımda ol derece ğamâize sarf etmiş değildim. Zira tarîkat-ı âliyeye ibtidâ-ı duhûlüm esnâsıydı. Ve ibâre dahî şöyle idi ki: Güneş doğdukta yıldızlar ber karar durabilir mi? İntehâ.

Fakîrin dahî der 'akeb hatırıma şöyle ma'nâ geldi ki Hâk Sübhânehü Ve Teâla

[572] A: -

Hazretlerinin kılle-i ihsânından şems-i rahmet ve ziyâ-i mağfireti tulu' eyledikte zulmet-i[573] **[44/a]** şeb âsâ müktezâ-yı terkîb-i[574] 'unsurîde yıldızlar gibi cirim ve cüssede mânend-i hardal zuhûr eden nisyân ve tekâsül bir karâra durabilir mi. Anın için ki şems-i 'inâyet ve rahmeti tulu' eyleyip envâr-ı 'afv u şefkat sahrâ-yı saadet pertev saldıkta kalîlü'l ecrâm ve sağîrü'l vücûd olan yıldızlar gibi 'ibâd-ı zu'afânın cürüm ve[575] 'isyânı eseri durabilir mi ki.

Şems-i semânın tulû'undan kevâkib-ı semavâtın âsârı ve âlem-i sârî olan ziyâ ve pertevi fil hâl güm ve ma'dûm olur. Pes şems-i rahmet ve mağfiretin zuhûrundan kalîlü'l-ecrâm olan cürm ü 'isyân-ı insânînin âsârı ve hükmü berkarar durabilir mi, dediğimde buyurdular ki: "Hoşça ta'rîf olundu hakikatte murad böyle olmak gerektir. Ve ibtidâ bu ibârenin manasında eylediğimiz takrîr Hâce Hazretlerinin katında kabûle karîn olup istihsân olunması fakîre ol hinde ayn-ı iz'ân ve irfân olmuştur. **[44/b]** Zira ol husûsun vukû'undan sonra her ne mahalde bir muamma ve bir rumuz ki fehimde sa'b ve 'asîr ibâreye rast gelsem ânın remiz ve işârâtına ve me'âni-i muhtefîsine dikkat edip müyesser olduğu miktar zevkyâb ve behreyâb olunurdu.

Ve bu ibârenin tarz-ı âher üzere dahî tevcîhi ve ta'rîfi mümkündür ki ma'nâ-yı hakîkisi ola şöyle deyu ki şark ile garb mâbeyninde zuhûr ve tulû' eden şems-i[576] semâ ki encümân-ı âsumânî mahv u âsârı pertev-i envârları ziyâ-i şemsi cihanda güm ve ma'dûm olduğu gibî rûh ile nefsin mâbeyninde zuhûr eden şems-i ledünnî tevellüd eyledikte, yani veled-i kalb denilen ilm-i ledünnî güneşi kulle-i bedenden sahrâ-yı dile ve iklîm-i gönle baş gösterip cihet-i sitti pertev-i envârı ve ziyâ-ı irfânı kapladıkta kevâkib-i âsumânî gibi olan 'ulûm-ü mütedâvüle ki ilm-i kavâid ve ilm-i mantık ve meâni ve ilm-i hikmet ve hey'et ve emsâlihi bunların cümlesi şems-i ledünnî pertevinde **[45/a]** nûr-ı encümân veş mahvu mütelâşî olur. Bu surette güneş gibi ilm-i ledünni vücûd-ı insânın semâ-i dilinde zuhûr ve tulû' eyledikte yıldızlar gibi olan ulûm-i akliyye âsârı berkarar durabilir mi? Veyahut aşk-ı ilâhi ki şems-i hakîkîdir, kulle-i hakikat-i insânîden tulu' edip sahrâ-yı hiss-i hayvânîde baş gösterdikte ol nûr-ı aşk-ı pâdişâhînin pertev-i ziyâ-ı nâmütenâhisinde encümân veş kuvve-i rûhânî ve akl-i insânî ve hiss-i hayavâni ecsâd-ı ecrâmîde âsâr-ı envâr-ı

---

[573] A: taleb-i.
[574] A: tertîb-i
[575] A: -cürüm ve
[576] A: +ve

ecrâmîsi[577] berkarar durabilir mi? Zîrâ güneşi aşka ve kameri akla ve yıldızları havâssa teşbih vardır. Veyahut şems gibi olan nur-ı ma'rifet ve hakîkat-ı sırr-ı nebevî kulle-i terkîb-i 'unsûrîden baş gösterip iklîm-i hayal-i fâniyede tulu' eyledikte encümân veş zerrât-ı mümkinâtın âsâr-ı zıll-ı hayâliyyesî berkarar durabilir mi? Ve şems-i sırr-ı nebeviyeye taalluk eden nazar-ı cüz'iyyât-ı mümkinâtın âsâr-ı mütefâvitesine bakıp görebilir mi? **[45/b]** Veyahut şems-i tevhîd-i hüviyyet ve tecelli-i zât-ı ehadiyyet kulle-i vâhidiyyetten baş gösterip sahrâ-yı fenâfillah zuhûr ve tulû' edip ziyâ-i nûr-i akdesi iklîm-i bekābillah pertev salıp âlem-i ehadiyyette şems-i vahdet-i mutlaka-i lâhûtî doğdukta encümân veş rusûm-ı şer'iyye-i zuhriyye ve kuyûd-ı kevniyye-i sûriyye ve envâ'-ı teklîfât-ı beşeriyyenin a'mâl-ı hayriyye ve ef'âl-ı şer'iyye-i zahriyyesi kesret-i kayd-ı nâsûtîde berkarar durabilir mi?

Veyahut nûr-i şems-i vahdet-i mutlaka kulle-i dîde-i şehvetten baş gösterip sahrâ-yı iklîm-i 'ademe pertev saldıkta encümânveş zulmet-i şeb tende cibâl-ı taayyünât ve lemeât-ı tahayyülât berkarar durabilir mi? Zira anlar cümles serî'uz-zevâl ve zulmet-i mahz ve 'adem-i sırftır. Ve ol şems-i hakîkî nûr-i zât-ı Hak ve ziyâ-ı vahdet-i mutlaktır. Vesâir envâr-ı hayâliyye min haysu huve huve zıll-ı mutlaktır. Çünkü nûr-i şems-i ehadiyyet dîde-i şehvetten tulu' eyleye **[46/a]** envâr-ı zılliyye encümân âsâ cemî'-i suver-i hayâliyyeye kıyâmet kopup لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ [… Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır][578] hitâbı ve cevâbı kendûden zâhir ola. Zîra cemî'-i mümkinât kevâkib-i semâ-ı sûrî gibi ber-karâr durabilir mi ki âfitâb-ı ahadiyyet cibâl-ı taayyünâta ve keserât-ı kevâkib-i semâvâta pertev salıp hakîkatü'l-hakâyık 'ıyân oldu. Lemaât-ı encümân ve keserât-ı kevkeb ber-karar kaçen durabilir?

Veyahut bu sual câiz ki âlem-i âhirete müte'allik 'ala tarîki'l-istib'âd ta'rîz ve mefhûm-ı ibâre cevâbı müştemil ola. Yani güneş doğdukta yıldızlar ber-karar durmak emr-i muhal ve 'aceb-i hayâldir. Ya'nî mefhûm-ı 'ibâre şöyle olmak mümkündür ki, şu kimseler ki âlem-i ahirette ehl-i cennet Hak Sübhânehu ve Te'âla Hazretlerini bu âlemde olan baş gözüyle kemâ hüve hakkuhû görüp ol tecelli-i zât ve ru'yet-i Hazret ile mütelezziz ve mütehazzız olurlar diyenlere cevâb-ı müştemîl suâl

[577] A: İcrâîsi.
[578] Mü'min, 40/16.

ve ta'rîzdir. Zira 'avâlim-i uhreviyye ve ahâlîsi her ne kadar nûrânî ve[579] letâfet **[46/b]** üzere olsa dahî suver-i ecramiyyeden ibârettir. Ve mahlûk-ı Hâlık'tır.

Pes her mahlûk ki, ol-âlemde eğerçi ebedîdir. Velâkîn ezelî değildir. Öyle olsa avâlim-i uhreviyye ve ahâlîleri min haysü'l-mecmû' mahlûk ve hâdistir. Fe-izâ kâne kezâlik hâdis kadîme mukârin olmak emr-i muhâldir. Anunçün ki, vücûd-ı mutlak-ı hod her halde ve her zamanda mevcuttur. Vücûd-ı mümkin her anda ve her mahalde ma'dûmdur.

Pes hâdis kadîme ve mümkin mevcûda mukârin olmaz ve olmak dahî mütesavver değildir. Her kaçân ki mümkin mevcûda ve hâdis kadîme mukârin olmak lâzım gele elbette ol hâdis güm, ol mümkin ma'dûm olmak lâzım gelir. Bu sûrette tecelli-i zât-ı ahadiyyet ya'ni kulle-i esmâ-ı bâtından müsemmâ-yı şems-i hüviyyet zâhir olup tulû' eyledikte ol havâdis-i te'ayyünât ve zerrât-ı mümkinât ber-karar durabilir mi?

Encümân veş şems-i sûrînin zuhûrundan mütelâşî **[47/a]** oldukları gibi ol havâdis dahî kadîmin zuhûrunda yerinde berkarar duramayıp mahv u mütelâşî olurlar. Bu mahalde tecelli-i hüviyeti şemse teşbih yıldızlara nazaran güneşin nûru e'amm ve zıyâ-ı pertevi a'zam olduğu ecildendir. İllâ Hak Sübhânehü ve Teâla misilden ve rusumdan münezzehtir.

Nitekim Yazıcızâde Muhammet Efendi *Dîvân*-ı pür-ünvânında buyurmuşlardır:

Beyit:

Belî zât sıfat esmâ demek dilde 'ibârettir
Bu âlem dildir denur mü'arrâdır bilâ redden Zât

Yani zât ve sıfât ve esmâ denilmesi 'ukûl-ı cüziyye bikaderi isti'dâdihim Hak Sübhânehü Ve Teâla Hazretlerinin evsâf-ı esmâ ve ef'âl ve âsârı miktâr-ı mukadder bilinmesi ehemm ve sıfât-ı selbiyyeden tenzîh ve sıfât-ı subûtiyye ile isbât eylemek elzem olduğundan ve bu ta'rîf fehimlerine akreb olmak ile zât ve sıfât ve esmâ ve ef'âl ve âsâr denildi. Ve illâ zât bunların cümlesinden mü'ârrâ ve müberrâdır. Ve bu

[579] A: -

ta'rîf **[47/b]** bu âlem diline enseb ve elyak olduğu ecildendir. İnteha.

Eğer sual olunursa ki bu 'ibârenin ta'rîf-i mezkûr üzre mefhûm-ı âlem-i âhiretin cemî'-i mûminîn hatta evliyâ ve enbiyâ-i 'izâm hazerâtları dahî Cenâb-ı 'İzzeti ve Zât-ı Hazreti görmek mümkün olmayıp cümlesinin 'adem-i ru'yeti iktizâ eyler hâl-i ân ki anların ru'yetini inkâr ve tereddüd hatar-ı 'âzîmdir. Zira evliyâ ve enbiyâ hazerâtları, bu 'âlemde iken, şuhûd-ı Zat'(a) vâsıl ve vuslat-ı hakîkiyyeyi hâsıl eylemişlerdir. Husûsan Nebi (a.s) leyle-i mi'racda, ol hazreti baş gözüyle gördükleri emr-i muhakkaktır. Cevap: Eğerçi tecelli-i zât âlem-i ahirette muhakkaktır, velâkin herkesin görmeleri isti'dâtları miktarı müyesserdir. Zira her kimesne Hüdâ-yı Müte'âli bir suver-i zihniyye ile musavver eyler dûne'l-evliyâ ve'l-enbiyâ.

Pes 'âlem-i ahirette, ol kimselere zihninde tasavvur eylediği keyfiyet üzre tecellî olsa **[48/a]** gerekdir. Zîrâ ol tecellî ol kimsenin fehminin muktezâsı kabûlüne akrebdir. وَمَن كَانَ فِي هَـٰذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ [Kim bu dünyada körlük ettiyse ahrette de kördür …][580] Kelâmının muktezâsı, madem ki, şuhûd-u hakikiyye ve tecellî-i zâtiyyeye nâil ve vâsıl olmayıp, Cenâb-ı Hazreti görmeden mahrûm ve a'mâ kaldı, ol kişi âlem-i ahirette dahî Cenâb-ı Hakk'ı ve Zât-ı Mutlak'ı görmekden mahrum ve a'ma kaldı. Ve bu ta'rîfi te'yîden ehl-i tahkik buyurmuşlar: Terşihatta[581] Beni Âdem'in ekseri Hüdâ-yı mevhûma ve Hüdâ-yı masnû'a perestiş eylerler. Zirâ bu âdemin her birisi[582] kendü ile bir nesne tasavvur eylemişdir. Ve ol tasavvur ettikleri masnû'larına perestiş ederler. Ve her kişinin mutasavveri kendünün mevhum u masnu'u olur. Pes bu ne kadarca kendi masnû'larına taparlar ve bilmezler ki cemî'-i ömürlerinde bunun üzerine olmuşlardır. Ve Rabbü'l-erbabdan ki Rabb-i Mutlak'dır, gafillerdir. Hüdâ-yı mukayyed **[48/b]** gayrıdır ve Hüdâ-yı mutlak[583] gayrıdır ve vecih ma'nâsı gayrıdır ve zât gayrıdır. Ve her nesnenin bir ismi vardır ki ol isim ki ona rabb düşmüştür. Velâkin rabb gayrıdır. Ve her kimse ki rabb-i mukayyed ile mukayyeddir, cemî'-i evkâtda, halk-ı âlem ile cenkte ve inkârda ve itirâzdadır. Ve her kimse ki, rabb-i mukayyedin terbiyesinden halâs buldu ve Rabb-i Mutlak dâiresine erişdi. Pes ol kimse putperest olmakdan kurtuldu.[584] Ve bir kez halk-ı âlem ile sulh oldu ve i'tirâzdan ve inkârdan kurtuldu ve bu alâmet eyu 'alâmetdir.

---

[580] İsra, 17/72.
[581] A: -
[582] K: birisini.
[583] K: mutlaktır.
[584] A: kutuldu.

Vaktaki, Hak Sübhânehü ve Ta'âla Hazretleri sıfât-ı selbiyye ile tecellî eylese, 'ukûl bu tecellii kabul eyler. Zirâ, 'ukûl Hakk'ı münezzih ve müsebbihdir ve dâire-i vehmde ve âlem-i hayâlde devr eden kimseler, Hakk'ı makām-ı teşbihde ve suver-i hayde idrâk ederler. Pes anlar dahî bu mertebede müşebbih ve mücessim oldular. Ve gâh olur ki, Hak Sübhânehü **[49/a]** ve Ta'âla ekvânda suver-i nâkısa ile tecellî eyler; maraz gibi, ihtiyâç gibi, fakr gibi; ve ârifler min külli'l-vücûh mezâhiri kabul eylerler ve her bir mevtında ve her mertebede Hakk'ın zuhûrunu ri'âyet edip ta'zîm ederler.

Ve bu makāma münâsip server-i kâinât aleyhi afdalü't-tahiyyât buyurmuştur:

إن الحق يتجلى يوم القيامة للخلق في صورة منكرة فيقول أنا ربكم الأعلى فيقولون نعوذ بالله منك فيتجلى في صورة عقائدهم فيسجدون له وقال أيضا إن الحق يتجلى يوم القيامة بصورة النقصان فينكرو (فينكر) بها ثم يتحول بصورة الكمال فيصلونها/فيقبلونها [Hak Teala kıyamet günü tanınmaz bir sûrette tecellî eder ve ben sizin en büyük rabbinizim der. Onlar da senden Allah'a sığınırız, derler. Onların akâidinde olduğu şekilde tecellî eder. Onlar da ona secde ederler. Yine demiştir ki, Hak tealâ kıyamet gününde noksan bir surette tecellî eder. Onlar da onu inkâr ederler. Daha sonra kemâl suretine dönüşür. Onlar da ona salât ederler/onu kabul ederler.][585] Ve bu bâzâra bâzâr-ı tahavvül derler min kelimâti Hakkı İsmail Efendi aleyhirrahmeh, inteha kelâmuhu.

Eğer süâl olunursa mahcûbînin 'adem-i ru'yeti ne keyfiyyet ile olduğu hot ma'lûm oldu. Fe-emma evliyâ ve enbiyâ hazerâtları mahlûkiyetleri cihetiyle anlar dahî mavtın-ı **[49/b]** ahirette havâdisâttan vâki olmuştur. Pes hâdis kadîme mukârin olmak emr-i muhâl olduğu sûrette onların ru'yeti ne vech ile olsa gerektir. Cevap: Eğerçi onlar havâdisât-ı kevniyyeden âlem-i kevnde iken hakikatlerin âzâde edip tahlîs-i girîbân eylemişlerdir. Tarz-ı beşeriyetten ve âlem-i tabi'iyye-i 'unsuriyyeden halâs olup âlem-i gaybiyye-i envâr-ı ilâhiyyeye kadem basıp fenâ ender fenâdan bekā ender bekāya nâil olduklarından şühûd-ı likâ ve ru'yet-i vechi bâkiye mazhar-ı tâm ile mazhar düştüklerinde onların mavtınları iklîm-i bekā ve ni'emi cinân ve hûr u gılmanları ru'yet-i likâ ve şühûd ve hüviyet-i zât-ı Hüdâ'dır. Ve bu mertebe bundan ziyade kalem ile tahrîr ve dil ile takrîr kabul eylemez zira onların halleri süalden mü'arra ve cevaptan müberra bir keyfiyettir, inteha.

İbtidâ-yı hâlimde gâyet şikâra mübtelâ olmuştum. Şöyle ki: Şiddet-i şitâda, at sırtına

[585] Arabî, *Fusûsu'l-hikem*, Fass-ı İshâk, s. 92.

düşüp ormanlar ve **[50/a]** sengistânlarda gece gündüz şikâra muntazır, karlar ve buzlar üzerinde oturup belâ ü mihnetler çekerdik ve ol mihnet ü cefâdan zevk-i safâ kesb edip her bâr şikârdan hâli olmaz idik.

Bir gün Hâce Çelebi aleyhi'r-rahme Hazretleri fakîre hitâb edip, latîfe-günân buyurdular ki: Bu sene-i mübârekede size şöylece himmet ettim ki şikârın birden fazla olmaya. Yani sayd-ı şikârda bu sene bire mahsûr olasız. Çünkü bu kelimât lisân-ı şerîflerinden sâdır oldu. Eğerçi ala-tarîki'l mülâtafe idi. Fe-emmâ mümkin olmadı ki sene-i mezkûrda şikârımız hadd-i mezkûru tecâvüz edebile. Her ne kadar hâris olup cidd ü sa'y olundu, tecâvüz etmek mümkin ü müyesser olmadı, inteha.

Ve yine Hâce Çelebi -aleyhi'r-rahme- Hazretlerine irâdet getiren **[50/b]** mürîdlerden bir merdûd bir gün Hâce Hazretlerinin mezra'alarında şikâr eylerken Hâce Hazretlerinin koyunlarına rast gelip sürüde olan kilâb üzerine hücûm eylemişler ve ol sürünün müvekkili olan çoban dahî seyirdip köpekleri def' eylemek sevdasında iken ol mürîd ve merdûd tüfenk ile kelbi katledip çobanı dahî darb-ı şedit ile darp eyleyip mecrûh eylemiş hal-i ân ki ol köpeğin hücûmundan kendine zerre miktarı ziyân erişmek ihtimali yok imiş. Çünkü bu şenâ'ati Hâce Çelebi -kuddise sırruhu- Hazretlerine haber verdiler mütegayyirü'l-levn olup sükūt edip asla tekellüm eylemediler. Çünkü bizler bu keyfiyeti Hâce Hazretlerinden müşâhede eyledik daima ol kabîhin bu tarza kabahatin âsârı âyâ ne vakit zuhûr eyleye deyu müterakkıb idik. Ve ol kişi bu fiilin zuhûrundan sonra izhâr-ı huşûnet edip **[51/a]** birkaç mah mürûr edip 'âkıbet dest-i zâbıtânda kendi dahî maktûl oldu. Maktûlün[586] katli husûsu ne vecih üzere vukû' bulduğunun tafsîli bu mahalle münâsip olmadığından zikr olunmadı, intehâ.

Ve yine Hâce Çelebi -aleyhi'r-rahme- Hazretlerinin hüdemâtından birisi Hâce Hazretlerinin hâne-i saadetlerinde bir müddetten beri serîka ile me'lûf olup 'âkıbetu'l emir Hâce Hazretlerinin sem'-i mübâreklerine erişip ve ba'zı şenâ'ati dahî zuhûr etmeğin hânelerinden tard u teb'îd eylediler. Çünkü ol mağbûn Hâce Hazretlerinin hânelerinden dûr oldu hemîn ol esnâda ki beş on gün mürûr etmeyip pazarda kendi halinde oturur iken bir iki eşkiya üzerine hücûm edip vucûdunu tîğ ve tüfenk ile mecrûh ve maktûl eylediler. Eğerçi ol hînde bî-cürüm idi. Feamma ol keyfiyyetin

[586] A: maktûl.

zuhûru **[51/b]** mukaddemen Hâce Hazretlerine olan ‘adem-i sadâkatin muktezâsı olduğuna iştibâh yok idi, inteha.

Ve yine Hâce Çelebi –aleyhirrahme- Hazretlerinin hüddâmlarından bir ‘anûd kethüdâlık hizmetinde vâfir-i müddet olup hıyâneti beynennâs mütevâtir idi; velâkin iğmâz-ı ‘ayn edip hiç tınmazlardı. Öyle zannolunur idi ki Hâce Hazretlerinin kemâ yanbağı ma’lûmları olmuş idi ve ol kişi vâfir-i külliyyet peyda edip ‘âkıbetu’l emir Hâce Hazretlerinin hizmetlerinden müstağni olup îbâ tarzın gösterip Hâce Hazretlerinin hânelerinden kendin tard edip şeref-i hizmetlerinden dûr olup sebeb-i hayât ve bâ’is-i necât olan mahalden kendün mehcûr eyledi. Çünkü Hâce Hazretlerinin dersaadetlerinden münfekkoldu. Bir müddet mürûr etmeden mahalle arasında avretler beyninde bir nizâ[587] peyda olup meyân-ı **[52/a]** ricâle dahî ‘aks edip ol nizâ ‘âkıbet ol kişînin katline bâ’is oldu. Bu mukaddimeden murad oldur ki Hâce Hazretlerine her kim ki bir hıyânet veyâhut ol Hazrete ezâ ve cefâya şüru’ eylemiş ola elbette bir belâ bir kazâyâ giriftâr olduğun icmâlen ihbârdır. Hatta[588] fakîrin dahî ibtidâ-i sülûkûmdaki âdâb-ı tarîkat ve huzûr-ı pîr-i hakîkat semtlerin fark edemediğim esnâda bihasebi’l-beşeriyye sohbet esnâsında ber-takrîb meyânda tereddüt vâkı’ oldu. Fakîr dahî bu keyfiyyet hacâletinden ve nev’a infi’âlimden bir gün meclis-i pür Enverlerinden dûr olmak zuhûr eyledi. ‘Akıbet Hâce Hazretlerinin ecille-i ashâbından bir zât-ı muhterem delâlet edip şeref-i sohbetleriyle müşerref olmak müyesser oldu. Eğerçi ol harekât-ı nâşâyestemizi kemâl-i lutf u inâyetlerinden afv buyurup andan sonra iltifât-ı küllîlerine mazhar düşmüş idik. Fe-emmâ **[52/b]** Hâce Hazretleri bi-emrillâhi teâlâ civar-ı hazret-i celîle cevelân eylediler fakîr dahî birkaç sene derûn-ı beldede âyanlık dâiyesinde olup umûr-ı vilâyeti idâre sevdasında kurb-ı hazret ve tarîk-i Hak’tan ba’îd olup delâlet-i nefs ile iklîm-i nedâmet ve hasârate kurbiyyet peydâ eylemiş idik. Çünkü pirlerimizin enfâs-ı kudsiyyeleri berekâtıyla akl-ı meâşımız akl-ı ma’âda mübeddel olup nâçizelik tarzından ferağat olunup râh-ı Hakk’a ve meydân-ı muhabbete avdet olundu. Fe-emmâ bi-emrillâhi teâlâ ol esnâda dehr-i dûnun bir miktar melâleti müşâhede[589] olunmuş idi ve lâkin fakîr ol melâletin zuhûrundan yani cemiyet-i sûriyyeme noksan tertip eylemesinden

[587] Anlaşmazlık.
[588] K: Hak.
[589] A: müşâ.

himmet-i pîr ve inâyet-i celîl ile asla müteellim ve müteessir olmak vâkı' olmuş değil idi. Çünkü Hâce Çelebi kuddise sırruhu Hazretlerini bir gece alem-i ma'nâda müşâhede[590] eylediğimde **[53/a]** keenne Hâce Hazretleriyle bir mahalde ta'am edermişiz. Şöyle ki bir garâyib-i helvadan bolca tena''um ederek esnâ-yı tekellümde fakîrin ol âvânda[591] olan etvârımızdan hazz u safâ eylediklerinden istihsan ve senâ tarzından buyurdular ki senin mukaddemen bir miktar kazâzede olduğun vechi ol idi ki, hayâtımızda iken ber takrîb-i esnâyı sohbette bizleri nev'an şikeste hatır eylemiş idin. Velâkin bizler ol keyfiyeti külliyen afv eylemiş idik. Velâkin 'indellah afv olunmuş imiş. İsm-i Gâyûr'un muktezâsı ol harekâtın âsârı idi ki sizlere zuhûr eyledi çünkü ol kaza size havâle olunmuş. Ol hînde bizlere dahî haber olundu der 'akeb ol kazânın afvı ve geriye reddi ümîdiyle[592] hareket ve vâfir-i gayret olundu. Eğerçi nedâmet vâkı' olmuş idi velâkin def'i husûsuna mukaddem sa'y **[53/b]** etmek gerek imiş. Şimden geru çare yoktur dediklerinde bizler dahî fârig olduk dediler. Fakîr dahî dedim ki inâyetkâra sizlerin i'ânet ü himâyetiniz ve himmet ü inâyetiniz hemîn bu bende-i pürzelâletin üzerinde olsun da emti'a-i cihânın hederinden ve[593] bu fânî çarh-ı dûnun kederinden neğam deyip ba'zı kelimâttan sonra bîdâr olup ol vakit ol kaza ve melâletin zuhûruna bâ'is ve vukû'una sebeb ne olduğun bilup cüz'î tekâsülün melâleti ve şe'âmeti ne derecede olduğu fehm olundu fefhem.

Bir gün Hâce Hazretlerinin ehibbâsından birinin çiftliğine ziyarete gidip birkaç saatten sonra yine avdet edip geldik. Velâkin ol mezra'aya gitmem Hâce Hazretlerinden gizli idi ve ol vakitte ol kişinin mezra'asına gitmeme kimse muttali' olmuş değil idi. Çünkü Hâce aleyhi'r-rahme Hazretlerinin meclis-i şeriflerine gelip mülâkâ eylediğimde ibtidâ kelâmı fakîre **[54/a]** hitâp edip buyurdular. Fülan çiftliğe ehibbâ ile görüşmek zımmında vardınız mı? dediklerinde ben dahî Hâce Hazretlerinden bilâ izin olmak hasebiyle ikrâra cesâret edemeyip inkâr eyledim ve ta'accübe vardım ki 'âyâ bu keyfiyetime Hâce Hazretlerinin ıttılâ'ı ne haysiyet ile vâki' olmuştur deyû tahayyürde iken buyurdular ki ol mezra'aya vardığın acip değil amma aciptir ki bu husûsa ne vech ile muttali' olundu. Çünkü Hâce Hazretleri bu hâtıra-i mektûmu dahî keşf edip eylediler ayrık inkâra mecâl kalmayıp vukû'u üzere

---

[590] A: -
[591] A: 'avânda.
[592] A: umîziyle.
[593] K: - emti'a-i cihânın hederinden ve

haber verdiğimizde beşâşet ve nezâfet yüzünden bir miktar tebessüm ve telattuf edip eltâf-ı eksîr ‘atâlarıyla cilvegünân sohbet-i âhara şuru’ eylediler intehâ.

Şöyle ma’lûm ola ki ol hazret ibâdât-ı sûrî[594] ve ma’neviyyenin küllîsin cem’ ve tahsîl eylemişler idi. Eğerçi **[54/b]** cüz’iyyât-ı ibâdâta nihâyet yoktur. Fe-emmâ mebde-i ibâdât üç nev’ üzerinedir ki evvelkisi ibâdât-ı mâliyyedir ve ikincisi ibâdât-ı bedeniyyedir ve üçüncüsü ibâdât-ı kalbiyye ve bu üç nev’ ibâdetin şurûtu oldur ki, ibtidâ Hak sübhânehu ve teâlâ hazretlerinin ihsân eylediği ni’meti yine ânın hikmetine mebnî ihtiyâç üzere halk eylediği kullar yine bezl eyleye kemâ kâlellâhu teâlâ …وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ… [Allah’ın sana ihsan ettiği gibi, sen de ihsanda bulun][595] mısdâkınca muhtaçlara[596] def’-i ihtiyâç ve hayrât u hasenât ile derecât-ı âliye sâhibi ola. Nitekim Kurân-ı mecîdinde buyurur[597] مَن جَاء بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [Kim bir iyilikle gelirse, kendisine bunun on katı vardır][598] el-âye…[599] ve ikinci nev’ ‘ibâdâtın şurûtu oldur ki edâ-i ferâiz ve icrâ-i sünen ve müvâzabat-ı nevâfilden mâ’ada her harekât-ı bedeniyye ki insandan bihasebi’z-zarûra ev gayri’z zarûra zuhûr eyler إنما الأعمال بالنيات [Ameller ancak niyetlere göredir …][600] vefkınca her fiil ve kavl ki insanda vâki’ ola elbette bir niyet-i **[55/a]** haseniyye rabt edip ânınla fâil ve müteharrik ola tâ ki enfâs-ı evkâtı zâyi’ olmaya isterse ki ol fiil umûr-ı dünyeviyyeden olmuş ola. Zîrâ niyet-i nefîs fiil-i hasîsî nefîs eyler ve kezâ fiil-i nefîsi niyet-i hasîs ve ehassı hasîs eyler fefhem. Ve üçüncü nev’ ibâdâtın şurûtu oldur ki hândan-ı hâcegân ya’nî nakşîbendî tâifesi ıstılâhâtı muktezâsı ve ol on bir kelime mefhûmu üzere amel ve hareket etmektir ki ol kelimâtın şerh-i tafsîli zîr-i kitapta gelse gerektir bi’avnillâhi’l meliki’l mennân anınçün bu mahalde bu miktâr işâret ile iktifâ olunmuştur tâ ki ol mahalden[601] talep oluna zîrâ ahvâl-i dil ve ibâdât-ı gönül dil ile takrîr ve kalem ile tahrîr olunmak mümkün değildir ve eğerçi min vechin şerh u beyân olmak lâzım gelse bu muhtasara sığar nesne değildir. Fe-emmâ ol **[55/b]** ‘ibârât-ı latîfe ve rumûzât-ı ‘acîbede tafsîli müştemil icmâlen şerh u beyân olunmuştur “العارف يكفيه الإشارة” [Arif’e işaret yeter.]

---

[594] A: -
[595] Kasas, 28/77.
[596] A: muhtaçlardan.
[597] A: mecîdîde buyur.
[598] En’am, 6/160.
[599] A: -
[600] Buhârî, *Bed’ü’l-Vahy*, 1.
[601] K: mahallinden.

Pes bu mukaddimeden maksûd Hâce Çelebi -aleyhirrahme- hazretleri dahî diyâr-ı Köstendilde tarîkat-ı ‘âliyeye kable’d-duhûl mülûk-ı meşreb ol beldenin ricâl-i kibârından olup emvâl-i kesîre ve emlâk-i vâfire sâhibinden idi. Öyle iken ve ‘ünvân-ı ihtişâmlarına hadd u gâyet yok idi öyle iken ibtidâ[602] tarîkât-ı ‘âliyyeye duhûl eylediklerinde şöyle ki mâl ve eşyâların ba-sırrihim perîşan edip basar u basîretlerinde ne mâl u cihân ve ne sarây ve hânümân kalıp hemân muhabbet ve vesîle-i hayât-ı cân ile ravza-i likâ-i cânâna mülâkî ve aşk-ı cinân vuslat-ı lâ-mekanda nusha-i câmi’a-i tafsîla dû-cihân olan murğ-ı dili sahrâyı zülf-i hayât-ı câvidânîde harîr ve kudsiyye-i ebediyye ile âşiyân kurup deryâ-yı hüviyet-i zât-ı ahadiyyete **[56/a]** katre-i hakîkat-i insâniyyesin îsâle hevesdâr olup, esb-i fenâ ve terk-i tecrîde vücûd-i ârıza-i[603] bekāsın sivâr edip tâ zebâne-i hevâyı hüviyyet ile cibâl-i ta’ayyünât-ı ma’nevî ve hudûd-i ta’allukât-ı sûrî sengistânın şitâb-ı tâb ile pürtâb ederek iklîm-i ‘âlem-i ecrâmiyyeden ‘ubûr edip sahrâ-yı âlem-i envâr-ı ‘ulviyye-i gaybiyyeye duhûl etmek dâ’iyesi zuhûr ve tulû’ ettiğine lüzûz-ı şehevât-ı ‘ademiyyenin âsârı mânendi penbe-i Hallâc-ı hâke harc etmesi âşıka nişân[604] ve zerrât-ı zer zehr-i dehriyyeyi manend-i bâd-ı bahâr-ı hâkisâr arza nisâr eylemesi da’vâya bürhân ve bu evsâf-ı beşeriyetten ahlâk-ı ilâhiyyeye ‘urûc eden ‘uluvvu’ş şân merd u meydân ve bîgâne-i delirân ve pehlivân-ı dû cihandır, fefhem.

[Beyit:][605]

Terk edersen zâhidâ terket zerr elde var iken
Yoksa neyi terk edesin müflis ve nâçar iken

Gir erenler silkine er gibi ergençten
Geçe gör hubb-ı sivâdan dil ten içre kâr iken

Çünkü ennâsü niyâmdır ola **[56/b]** gör müntebih
İ’melû emriyle ‘âmil ol vücûdun yâr iken

---

[602] K: -
[603] A: ‘âdû-i
[604] A: nişan.
[605] A: -

Mâl u mülkü koy gerû koymazdan evvel ol seni
‘Âşiyân kor bağ-ı dilde mevsim gülzâr iken

Kapagör fırsat topun çevgân aşkıyla şehâ
Hep kapanlar koptular kuvvetleri bisyâr iken

Düğme-i mûhûyu çöz gerdânı verdi goncadan
Dâmen-i gülzârı elden kor mu bir hâr iken

Kesret ile kesr-i dil olunmayı kârhânede
Bâd-ı sarsardan peyâmî yâri al pazar iken

Dûn-ı himmet etme şeyhî zen gibi kendûzene
‘Ârş u ferşi kapladı görmez misin ‘uttâr iken

Hafî buyurulmaya ki Hâce Çelebi İbrahim kuddise sırruhu’s-selîm hazretleri zamanının İbrahim Ethem’i kaddesallâhü sırrahu’l ‘âzîz hazretlerinin kıssaları hod cümlenin ma’lûmudur ki râkip olduğu feres ve câlis olduğu taht ve yedinde olan aşk nâme vesâir **[57/a]** rivâyet olunan eşyâların cümlesini hitâb ve cümlesinden sadâ-yı irci’î âsârı zâhir ve birbirini ta’akuben[606] bunca tehdîd ve tenbihler vâki’ olduktan sonra terk-i taht u tâc edip top-ı müsâra’atı kapan merdân-ı cihân meydânına dâhil olup nerîman-ı nâsûtî ve kahramân-ı lâhûtî oldular. Pes Hâce Çelebi hazretleri dahî sarâyı taht u baht sa’dlarında şâh-ı diyâr ve sultân-ı siğâr u kibâr idiler. Ma’ahâza vesîle-i bahtiyâr elinden piyâle-i aşk yâri nûş ve der ‘akab cûş u hurûşa gelip kârhâne-i ferâgatte serkârubân ve meyhâne-i tecrîtte pîr-i müğân olup esrâr-ı me’âni-i gaybiyyede mahrem ve melâike-i kerrûbiyâne hemdem ve sâni-i İbrahim Ethem olmuşlar idi. İntehâ.

Hafî buyurulmaya ki Hâce Mustafa Şâmî kuddise sırruhu’s-sâmî ve Hâce İbrahim kuddise sırruhu’s-selîm hazretlerinin havârîk-ı ‘âdâtları ve kelimât-ı kudsiyyeleri ve etvâr-ı seyr-i **[57/b]** sülûkları dil ile takrîr ve kalem ile tahrîrden

[606] A: te’âkubun.

müstağnîdir. Fe-emmâ vakt-ı saâdetlerinde meclis-i pürenverleriyle müşerref ve terbiye-i sûrî ve ma'nevîleriyle mükerrem olmak müyesser olmayan ihvân-ı safâya ve fakîre ve gerek hulefâ-i hazretin dâmenlerine dest-i gayret ve pençe-i müsâra'at ile yapışıp vesîleye vasalet ilâ âhiri'l-gâye[607] rûhâniyyetlerinden istimdâd ve i'ânet talep eden âşıkâna ancak hakîrden fakîrâne bir hedâya ve bir güzâr olup onların ervâh-ı kudsiyyelerinden tavsiye ve bunların sıdk u ihlasları berekâtıyla sebeb-i mağfiret-i celîle ve kusûruyla âlûde bir muhtasar du'âya vesîle yâdkâra hevesdâr olup ancak maksad-ı aksâya onların kıssalarından hissedâr olup şems-i ma'âriflerinden bir zerre rûyu varaka götürup ve deryayı hâl-i dillerinde bir katre sevâhil-i ma'âni-i hurûfa çıkarıp keenne her birlerinin hallerinden bir işâret ile iktifâ ve etvarlarından birer nebze **[58/a]** îmâ olunmuştur.

Me'muldur[608] ki bu muhtasara nâzır olan ihvân kusûrâtını lutf u 'inâyet ile ta'mîr ve sehv ü hatâsını kemâl-i keremiyle tekmîl edip ta'n u ta'rîze mâil olmayarak lutf u 'atâları[609] ile hatâpûş olalar intehâ.

Hâce Çelebi -aleyhi'r-rahme- hazretlerinin vefatları hicretin bin yüz doksan bir senesinin Şa'bân-ı şerîfinde vakt-i teheccütte nefs-i mübârekleri münkatı' olmuştur. Ve nefs-i mübârekleri münkatı' olmazdan bir iki dakîka mukaddem iki def'a sağ elleriyle sol ellerini tutup ve sol elleriyle sağ ellerin tutup namazların yokladıkların müşâhede olup hayâtlarına ümîdvâr[610] olunmuş idi. Ve ol hînde iki ellerin bile kaldırıp bir miktâr dua eylediler velâkin ettikleri dua mesmû' olmadı. Ba'dehû mübârek ellerin yüzlerine sürüp teslîm-i emânet eylediler ve bilâhare âhir nefesten zikr-i kalbe meşgûl oldukları 'ıyânen zâhir olmuş idi. **[58/b]** Ve mevlûd-u medfunları Köstendilde vâki' olmuştur. Sinni mübârekleri kırk iki seneye bâliğ olmuş idi ve bu birkaç mısra vefatları hakkında târih vâkı' olmuştur:

[Tarih-i Hace İbrâhim Çelebi] Tarih

Verdi tecrîd ile İbrahim Edhem'den nişân
Mollazâde Çelebi Efendi Şeyhi Hâcegân

[607] A: vesîletü'l-âhir ve'l-ğâye
[608] Umulur.
[609] A: 'ata
[610] A: emizdar.

Erdi sem'ine hitâb-ı irci'i çün ol dilber
Göçtü â'râm etmeyip me'vâda kurdu âşiyân

Hızır ve İlyas çıktı Şeyhî dediler târihini
O şehîd-i aşk idi oldu mekânı lâmekân

Ve bu birkaç mısra' dahî ıstramcavî Halvetî[611] tarîki meşâyıhından Hulûsi Efendi aleyhi'r-rahme hazretlerinin Hâce Çelebi hazretlerinin vefâtı hakkında vâki' olan târihidir ki 'alâ tarîki'l-hedâye fakîre irsâl eylemişler idi:

[Tarih][612]

Nûr-ı 'ayn Mollazâde ya'nî Çelebi velî
Pâk-ı dâmen-i zât idi ol mazhar-ı sırrı Hüdâ

Hem velî[613] ni'met idi hem[614] muhibb-i etkiyâ
Hem müsâviydi meyânın da ânın fakr u ğınâ

Dünya el vermişken dünyadan çekmişti elin **[59/a]**
Ya'nî kesretten ederdi kesb-i vahdetten safâ

Hem tarîk-i nakşîbende rabt edip kalbini
Terk ü tecrîd ile nakş-ı âlemi edip hebâ

Hatm edip enfâs-ı 'ömrü Hâcegânın hatmiyle
Zikr u fikri hak olur âşıkların 'îd-i likâ[615]

İşitip mevtin Hulûsî dedi lafzan târihin

---

[611] A: o satıra mecvî Celvetî
[612] A: -
[613] A: -
[614] A: +ol.
[615] A: inde ilkâ

Sâl-ı bin yüz doksan birde eyledi azm-i bekā.

İntehâ.

Hafî buyurulmaya ki Hâce Hazretlerinin vefatlarından sonra ma'nevî zuhûr eden keyfiyyât-ı hâlî tahrîre gelmez ve tastîre sığmaz. Ancak bu birkaç katredir ki hemen vefatları esnâsında fakîre deryâ-yı hâl-i ma'neviyelerinden zuhûr eden vâkı'atdan ba'zıdır ki bu muhtasarda ondan dahî mevcûd olması münâsip görülmeğin tahrîr olunmuştur.

Bir gece Hâce aleyhi'r-rahme hazretlerinin vefatları esnâsında âlem-i ma'nâda şöyle müşâhade ederim ki Hâce Hazretleri fakirhâneye teşrîf **[59/b]** buyurup bizler dahî Hazret'i istikbâl eylediğimde buyurdular ki: "birâder, bizim risâletimizde bu def'â şüphe kaldı mı ki kıbeli Hak'tan vürûd eden hüccet-i kâtı'a kat'ı şüphe değil miydi?" Dediklerinde fakîre dahî keenne ma'lûm oldu ki anların risaleti hakkında min tarîkillah bir hüccet-i bâliğa ve sened-i kâtı'a vürûd eylemiş imiş. Bizler dahî cevap eyledim ki mürüvvet-i şi'ârım bu bir hüccet ki gayb-i hüviyyet kalem-i kudret ile keşîde olan hattır. Bu husûsta şüphe 'ayn-ı hatâdır. Anınçün ki sûret-i âherden olmak lazım gelse ki şüphe cânibine râğıb olalar ol hînde buyurdular ki: "murâd ancak keyfiyyet ma'lûm olmaktır". İntehâ.

Ve yine bir def'â vâkı'âda Hâce Hazretleriyle mülâkat eylediğimde buyurdular ki: "her kaçan ki nisbet-i hâcegâna meşgul olasın, kendi vücûdunu fâni edip bizim vücûdumuzu kendi vücûdun yerine ibkâ eyle çünkü bu tenbih vâki' oldu sipâriş olunduğu **[60/a]** vecih üzre bir müddet hareket edip gâh gâh ol tenbîhin icrâsında tekâsül olunmuş imiş. Çünkü def'a-i sâniyede Hâce Hazretlerini gördüm kendi hâne-i saâdetlerinde Hâce Mustafa aleyhi'r-rahme Hazretleriyle hem zânû tekellüm ederler benden dahî makām-ı hizmette durmuşum. Fakîre hitâp edip buyurdular ki Hak Teâlâ Hazretlerine sığınmışız şöyle müritten ki şeyhi sipâriş eylediği husûsta ihmâl-i tekâsül eyleye çünkü bu kelimât lisân-ı şeriflerinden zuhûr eyledi ol kelimâtın heybetinden vücûdum ra'şa ve lerze zuhûr edip niyâz-ı tâm ve inkisâr-ı endâm ile özre mübâşeret edip dedim ki bizler dahî Hak Teâlâ Hazretlerine sığınırız ol dervişten ki 'azîzinin emrin sana sizin hakkınızda ve emrinizin icrâsında şöyle zannederim ki kasten sermû bir ihmâl ve bir nefes te'hîr ve imrâr olunmamıştır. Velâkin eğer bihasebi'l-beşeriyye bir husûsta sehv ve hatâ **[60/b]** vâki' olduysa 'atâ

sizindir. Bu def'a ol husûsu tekrar haber veren her ne kadar teklîf-i mâlâ yutâk ise dahî cânıma hezâr minnet tutarım. Zîrâ şimdiki vaktimiz evvelkiden ziyâdece dâire-i cezbeye karîb-i rekdir cüz'î ve küllî ihmâl ve müsâmaha etmek ihtimâlim yoktur, dediğimde remzen îmâ ve işrâb eylediler ki mukaddemen tenbîh buyurdukları ki esnâ-yı zikirde kendi vücûdumuzu[616] ifnâ ve anların vücûd-ı nûrânîlerin ibkâ eylemek husûsunda ba'zen gaflet olunması hakkında imiş çünkü bu tahzîr bi's-sarâha zuhûr eyledi min-ba'd ol vâkı'âdan sonra zikre iştigālimiz hâlinde vücûdumuzdan âsâr zuhûr ettirmeyip anların vücûd-ı şeriflerin bizim ifnâ olan vücûdumuz yerine ibkâ etmek üzere azimet olunmuştur. İntehâ.

Ve yine bir def'a ibtidâ-i hilâfetimizde[617] henüz bir iki sâlik zuhûr eylemiş idi ve ol esnâda Hâce Mustafa ve Hâce Çelebi hazretlerinin ehibbâ **[61/a]** ve asdikâlarında adem-i ünsiyyet ve te'hîr-i hamiyyet vâkı' olmuş idi nice olmasın ki onlar gibi irşatta dilşâd ve râh-ı hidâyette gülşenâbâd ve her biri sâlik-i taayyünât-ı kevniyyeden âzâd etmeğe Hüsrev ve Ferhâd ve Behmen, Behzâd idiler. Anlar gibi pîrlerden ve şeyh-i kâmil ü azîzlerden dûr olmuşlar idi. Ve ol esnâda[618] etvâr-ı seyirde fakîrin dahî bidâyetimiz olmak hasebiyle ehibbâ arasında hakkımızda işkâk-i[619] tâm ve inkilâb-ı mâlâ kelâm olduğundan tefrika tarzın kesb eylemişler idi.

Bir gece Hâce Çelebi Hazretleri vâkı'ada zuhûr ve bürûz[620] edip fakîre buyurdular ki: "sizler cümle dervişlere ziyâfet eyleyin anlar dahî kış geldikte sizlere helva tertîbin ederler ve cümle bir yere cem' olmak müyesser olur. Pes bu vâkıa zuhûr eyledi emirleri üzere hareket olundukta îşâr-ı pürbeşâretleri kemâl üzere zuhûr edip şöyle bir cem'iyyet ve muhabbet peydâ **[61/b]** olduğu bir zamanda âna mu'âdil kesret ve izdihâm ve şevk ü zevk-i ünsiyyet bir[621] tâife arasında zuhûr etmiş değil imiş.

Elhamdülillah alâ dîni'l-İslâm ve alâ tevfîki'l-îmân[622] elhamdülillah alâ mezheb-i 'âşıkân ve alâ tarîk-i hâcegân. İntehâ.

---

[616] A: vücûdumuzu
[617] A: hilâfetimde.
[618] A: esnâlarda.
[619] A: inşikâk-ı
[620] A: berzûr
[621] A: bu.
[622] A: tevfîk-i îmân

Fasl-ı Sâlis:

Fî Beyân-ı Silsile-i Delîrân-ı Dû-cihân ‘Ân-tâife-i Hândan-ı Hâcegân:

Ma’lûm ola ki silsile-i nakşbendiyye ve tâife-i ‘âliye-i kudsiyyenin ‘ala’l-icmâl bu muhtasarda zikr olunsa gerekdir. Zîrâ bu dâirenin tafsîli ve alâ haddihi tahrîri dâire-i pergelden bîrûn ve mazharın ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ [Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki …][623] dır. Zîrâ bu tâife erleri ve bu hândân pirleri ravza-i kurb-ı Hazret-i cinân ve gülzâr-ı bağ-ı cennetin eşcâr-ı pür esmârlarıdır. Her şâhı bir diyâra ve her bedâğı bir vilâyete seriyân eylemişlerdir. Anların her birlerini teharrî ve tahrîr kuvvet-i beşeriyyenin muktezâsı olmadığından **[62/a]** hemîn bu devâir-i kebâirde elsine-i nâsda meşhûr ve ma’lûm olan serhalka-i tarîkat ve pîr u hakîkatlerin isimleri tahrîr ve devâir ve sağâirde ma’lûm oldunduğu miktar-ı hülefâ-i ‘urefâları tahrîr olunmuştur ve mercuvvdur. […وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever.][624] vefkınca afv ve ta’mîr ve bu tabakadan sonra gelen ehibbâ-i pürvefâ ve ihvân-ı bâsafâ kusûrâtını tekmîl ve bundan sonra zuhûr eden dilberleri silsile-i mezkûreye izâfet ve tastîr ve zeyl-i devâir ve cevâhire ilhâk ve kenz-i muhabbet vesîle-i mahbûbu genci dil-i talebde kufl-u sadâkatini mühür edip kârhâne-i nâsûtîsin envâr-ı feyz-i lâhûti ile tenvîr eyleyeler. İntehâ.

Pes bu silsile-i şerîfe silsile-i zeheb deyû tesmiye olunmuştur. Nice olmasın ki bu zerrîn-i zincir her kiminin gerdânına ulaşa ‘âkıbetü’l-‘âkıbe dergâh-ı Kirdgâre ulaşır. Ve her kimin ki bu **[62/b]** halka-i zer sa’âdete boynu geçe encâm-ı kârı kurb-ı cemâl-i perverdigâra erişir.

Beyit:

Şâh-ı kişver olmak istersen sarâyı izzete
İttiba’ et nakşbende er visâl-i hazrete

---

[623] Kalem, 68/1.
[624] Al-i İmran, 3/134.

Şunlar ki taallükât-ı nefsâniyyeden ve ta'ayyünât-ı ecsâmiyyeden halâs olmak dileye bu tarîk-i 'âliyeye tetebbu' eyleye ki, bu tâife câsûs-ı dilân ve mihmân-ı kalb-i sâlikândır**.** إِنَّ اللَّهَ لاَ يَنْظُرُ إِلى صُوَرِكُمْ بَلْ يَنْظُرُ إِلى قُلُوبِكُمْ [Allah sizin dış görünüşünüze değil kalblerinize bakar][625] hadîs-i şerîfinin sırrı onlarda zâhir ve dâimâ tecessüs ve teharrîleri, ahvâl-i kulûbe ve ıslâh-ı niyyâta olduğu bâhirdir.

Nazm:

Kalbedir her dem bûlârın dikkati
Kalb içinde eyler anlar halveti

Ravza-i dildâr içinde âşiyân
Kurdular dilden ederler celvet

Halk ile kesrette kāim oldular
Hak ile dâim ederler[626] ülfeti

Zâhidâ ta'n etme sûret-i gözleyip
Sâlik ol ki seyredesin sîreti

Sanma zâhirde olur her saltanat **[63/a]**
Dil içindedir dû âlem devleti

Müfred:

من عرف نفسه فقد عرف ربه [Nefsini bilen Rabb'ini bilir.][627]
Nefsine ârif olan zâtında buldu cenneti.
Silsile:

[625] Müslim, Birr, 33.
[626] A: ederdim.
[627] Bkz. Aclûni, *Keşfu'l-hafâ*, c. II, s. 262, h. no: 2532.

Bu bir zerrîn-i zincîr-i cihândır
Ânın dârı derî küfr ü îmandır
Budur pâzâr-ı esrâr-ı ilâhî
Bu dükkânın metâ'ı hark-ı cândır
Budur âşıkların habl-i metîni
Buna berdâr olanlar kahramandır
Budur gayb-ı hüviyyet tercümânı
Bunun eshel tarîki hâcegândır
Budur tâc-ı sırrı tevhîd-i merdân
Bunun taht-ı nişîni hândandır
Bular bend-i zebân olmaz efendi
Bûların hânesi darü'l-emândır
Bu yoldur cümle yollara nümâsî
Karargâhı bunun cân u cânandır
Buna çün dediler altunlu zincîr
Habîbin boynuna bir zerri nişândır
Hüdâ'dan leyle-i mi'râc içinde
Resûlun âldığı bû bîgümândır
Âna menzil için oldu kābe kavseyn
Ebû Bekr'e verilen o kemândır
Ledün ilmin alan ardınca ânın
[63/b]
Dili Sıddīk'ten hem Selman'dır
Çü andan Kāsım'a erdi o gevher
O bir dürrü ferîd-i serverândır
İrişdi Ca'fer ândan feyz-i hakka
Dilîr-i pehlivân-ı sâdikāndır
Hem andan Bâyezid aldı nümâyı
Dû 'ilim içre gûyâ kahramandır
Kim andan Hâce Hasan aldı mâye
Ânın mevlûdi şâhâ Harkândır

Çün andan[628] Ebû Ali Fârmediyye
Erişti sırr-ı şeyhi Horasandır
Ânın ardınca Hâce ibn-i Yusuf
Dili nûş itti şehr-i Hemedândır
Kim Abdulhâlık'a erişti izzet
Cihân içinde şîr-i Gücdüvândır
Hem ândan Hâce Ârif Rivgerdi
Müretteb aşk ile bir bostandır
Ulaştı Hâce Mahmud'a o kimyâ
Karargâhı visâli lâ-mekândır
Aliyyü'r-Râmitî andan uyandı
Kerâmâtı güneş gibi 'ayândır
Açıldı Baba Simmâsi çün andan
O da bir şâh-ı kişver-i ulu cândır
Buhârâ şemsidir Seyyid Külâl
Bahar ve nakşîbende bâğ u bândır
[64/a]
Behâüddin ve'l-mille Muhammed
Avâlim içre pelzûr-i zamândır
Ânın 'aynu'l-hayâtından necâtı
Alann Ya'kub-u Çerhî âsümândır
Ubeydullah tâc Taşkendî
Gönül mürğânına zer-i âşiyândır
Ânın ardısıra[629] zâhid Muhammed
Serfirâz dilîri 'âşıkandır
Muhammed zâhide derviş Muhammed
Erişti revnak u kevn-i mekândır
Serfirâz oldu çün mahdûm-ı a'zam
Serâyı hâcegânda ulu hândır
Alan dürr-i yetîmi bahr u dilden

[628] A: -andan
[629] K: ardı sonra.

Muhammed Bâki sersâlikândır
Erişti Ahmed Fâruk o gence
Lebâleb bir gevher-i kenz-i nihândır
Firâkî Şeyh Bedreddin Muhammed
Hidâyet güştesinde bâd u bândır
Hem ana Şeyh-i Seyyâhûn Muhammed
İrûp esrârı şâha pâsibândır
Hâce Mustafa ândan açıldı
Likâ-u zevk-i kudse gülistândır
Enîbû cür'asın Şeyhî Süleymân
İçüp mest-î şarâbî ergüvândır.

[64/b] Allah el-Hâdi -celle celâlühü-
Hz. Muhammed -sallallâhu teâla ve-sellem-

هذه الدوائر العشرة المبشرة ـرضوان الله تعالى عليهم أجمعين-

[Bunlar, Aşere-i Mübeşşere'ye -rıdvanullâhi aleyhim ecmaîn- ait dairelerdir.]

قال عليه الصلاة والسلام أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم

[Peygamber Efendimiz şöyle buyurur: "Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız, hidayete ulaşırsınız][630]

Ebû Bekir es-Sıddîk

لقنه رسول الله –صلى الله عليه وسلم- الذكر الخفي القلبي في الغار المعروف بقرب مكة – شرفها الله تعالى- غامضا عينيه. وكان ذلك التلقين على وجه التثليث قال عليه السلام "ما أصب الله شيئا على صدري إلا أصبته على صدر أبي بكر الصديق"

[Resûlullah –sallallahu aleyhi vesellem- kendisine Mekke –Allah şerefini artırsın- yakınında ma'hûd mağarada gözlerini kapayarak hafî kalbî zikir yapmasını telkin etmiştir. Bu telkin üçleme şeklinde olmuştur.]

Ömer bin el-Hattâb
Osman bin Affân

[630] İbn-i Abdi'l-Berr, *Câmi'u'l-ilim*, c. 2, s. 91.

Ali bin Ebu Talib:

شهد رضي الله عنه يوم الجمعة سبعة عشرة مضت من رمضان سنة أربعين الهجرة النبوية ودفن بالكوفة في موضع يقال له نجف وفي رواية بمسجد جامع الكوفة عند قصر الأمانة بالوصية.

[Allah ondan râzı olsun, nebevi hicretten kırk yıl sonra, ramazânın on yedisinde, cuma günü şehit oldu. Kûfe'de Necef denilen yerde defnedildi. Diğer bir rivayete göre ise vasiyyetle Kûfe camisinin mescidinde, emânet sarayının yanında defnedildi.]

لقنه رسول الله صلى الله عليه وسلّم الذكر الجهري اللساني في البيت المغلق بابه جالسا على وجه التربيع وغامضا عينيه وكان ذلك التلقين على وجه التثليث كرم الله وجهه.

[Resûlüllah -sallallahu aleyhi ve selem ona kapısı kapalı bir evde bağdaş kurarak ve gözlerini yumarak cehrî, lisânî zikir yapmasını telkin etmiştir. Bu telkin üçleme şeklinde olmuştur. Kerremallahu vecheh.]

Talha bin Ubeydullah

Zübeyr bin Avvâm

Abdurrahman bin Avf

Sa'd bin Ebi Vakkâs

Said bin Zeyd

Ebu Ubeyde bin el-Cerrah -radiyallâhü teâla aleyhim ecmaîn-

Hâce Selmân el-Fârisî: Hazret-i Selmân itmâm-ı tarîkat ve ikmâl-i edeb ve sebk-i zikr-i dil ez Sıddîk yafta –radıyallahu anh-.

Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Sıddîk: Hazreti Kâsım İmâm Câfer-i sâdık'ın anne tarafından dedesidir -radiyallâhü anh-.

Cafer es-Sâdık: Yüz kırk sekiz senesinde vefat etti. İmam Hasan ve Abbâs bin Abdülmattalip'in yanına, tek bir kubbenin altına defnedildi -rıdvânallâhi aleyhim ecmaîn-.

Ebû Yezîd el-Bestâmî ismi Tayfur bin İsa ei-Bestâamî'dir. İki yüz doksan birde vefat etti -kuddiae rirruhu'l-azîz- (Kendisinden gelen diğer bir silsile şöyle verilmiştir): Nureddin Nestî, Seyfeddin Nestî, Bedîdüddîn, Cemâleddin Nestî, Muhammed Sablağ Ma'rûf, Hâce Muhammed Nestî, Şerefüddîn Ahmet Nestî –rıdvanullahi Teala aleyhim ecme'în-.

Hâce Ebu Hasan el-Harakânî (Başkaca üç halfiesi daha vardır Bunlar: Hâce Yahya, Abdullah Ensârî (nin halifesi) Pîr Hâcât

Hâce Ali el-Fârmadî -kuddise sırruhu-

Hâce Yusuf el-Hemedânî[631]:

[Yazmada hazrete bağlı üç kol daha gözükmektedir]:A- 1. Hakîm Ata, 2. İsmâil Ata, 3. Seyyid Ata; B- 1. Hâce Senâ-yı Gazvînî [bundan da iki kol gelmekte] I. 1. Abdullah Bermî, 2. Hâce Sa'îd Ebhûtî, 3. Mu'îniddin Nestî. II. 1. Hâce Hasan Endâkî 2. Hâce İshâk –kuddise sirruhum-. C. 1. Eymen Baba –kuddise sirruh- 2. Mevlânâ Sadruddin, Hasan Ata kuddise sirruh, Zengî Ata –kuddise sirruh-, Şeyh Ali –kaddesallahu esrârehum el-azîz.

Abdülhâlık el-Gücdüvânî: [Halifeleri]: [I. Hâce Cebbâr Neccâr, II. Eviyâ-ı Gülân: 1. Hâce Sıddîk 2. Ahmed Yesevî.][632]

Hâce Ârif Rîvekerdî

Hâce Mahmûd İncîr-i Fağnevî

Hâce Ali er-Râmitenî k.s:

[Dört halifesi daha vardır]: Hâce İbrâhim, Hâce Hurd, Şeyh Cemâlüddin Buhârî, Hâce Muhammed –kuddise sirruh-. Hâce Muhammed Bâbâ Simmâsî

Hâce Emîr Külâl el-Buhârî

Hâce Muhammed Bahâü'd-dîn en-Nakşibendî:

[Bahâüddîn Nakşibendî Hazretlerinin Mevlânâ Ya'kûb Çerhî dışında yedi halîfesi vardır, bu halîfelerin bazılarının da silsileleri gösterilmiştir. Dairelerle gösterilen bu silsileleri biz maddelerle göstereceğiz:] **I**. 1. Hâce Ubeydullah Ahrâr, 2. Mevlânâ Muhammed Kâdî, 3. Hâce Emkinekî, 4. Mevlâna Hurd el-Azîz, 5. Molla Eke Şerğânî, 6- es-Seyyid Mîr Külâl, 7. Ahmed Nahlî **II**. 1. Hâce Alâaddin 'Attâr 2. Nizâmuddin Hâmûs, 3. Sa'duddin Kaşgarî – 860 senesi, Cemaziye'l-Âhir ayının yedisi Çarşamba günü yatsı namazı esnâsında vefât etmiştir- [Bu zâtın dört numarayla verdiğimiz Hâce Ubeydullah semerkandî dışında bir halifesi ve bu halifeden gelen bir silsile daha kaydedilmiştir, 1.Mevlânâ Aliyyüddin Mektebdâr Efendi, 2. Kûze Kenâtî, 3. Molla Sun'ullâh, 4. Derviş Ehî Hüsrev Şâhî 5. Molla İlyâs -kuddise sirruhu- 6. Seyyid Muhammet, 7. Şeyh Ahmed, 8. Gökçe Efendi, 9. Kadîfe Çelebi, 10. Ali Çelebî, 11. Muhammet Çelebî, 12. Bekir Çelebî, 13. Ağa Mansûr, 14. El-Hac Hayır Ağa, 15. El-Hac Kasım Ağa, 16. El-Hac Derviş 17. Ğuma Bek, 18. Sultan Mustafa Efendi, 19. Sultan Bekir Efendi, 20. Sultan el-Hac Muhammed

[631] Ankara nüshasında Ahmed Yesevî ismi de geçmektedir.
[632] A: +

Efendi 21. Sultan Ali Efendi, 22. Sultan Abker Efendi 23. Sultan el-Hac Muhammed Efendi 24. Sultan el-Hac Kasım Efendi 25. Sultan el-Hac İbrâhim Efendi 26. Sultan Şeyh Can Efendi 27. Sultan Molla Muhammed Efendi 28. Sultan Da'îfî Efendi 29. Şeyh Mustafa Gaybetî 30. Eş-Şeyh İbrâhim Efendi.] 4. Hâce Ubeydullah es-Semerkandî 5. Şeyh İlâhî er-Rûmî 6. Cemâleddin Âbid Çelebi el-Konevî –Rahmetullahi aleyhim ecma'în- (Bunun dışında Alauddin Attar'ın üç halifesi daha yazılmıştır. Bunlar: Hâce Hasan 'Attâr, Abdullah Isfehânî, Yakub Çerhî.) **III**. 1. Hâmidüddin Şâsî, 2. Baba Muhammed Semerkandî, 3. Hâce Muhammed Beyrek, 4. Hüsrev en-Nesefî –kuddise esraruhum-. **IV.** 1. Abdullah el-Cündî, 2. Muhammed Derâhîn, 3. Tacuddîn Hâce Yeseî 4. Necmüdin Dâderk. **V.** 1. Hâce Muhammed Pârisâ, 2. Hâce Ebu Nasr Pârisâ. **VI.** Seyyid Hüseyin Neccârî **V.** Emîr Burhaneddîn.

Mevlânâ Ya'kûb Çerhî

Hâce Ubeydullâh Taşkendî

Hâce Zâhid Muhammed

Hâce Derviş Muhammed

Hâce Mahdûm-ı A'zam

Hâce Muhammed Bâkî -kuddise sırruhu-

Hâce Ahmed Fâruk -kuddise sırruhu-

Fırâkî Muhammed Bedreddîn.

Şeyh Hâce Seyyâhûn Evliyâ Muhammed.

Şeyhe'ş-Şuyûh Hâce Mustafâ Şâmî[633] -1191 senesinde vefat etmiştir kuddise sirruhu'l-azîz-: [Dört ayrı kolu daha vardır]: I. Tâcü't-Tarikîn Hâce Çelebî İbrahim el-köstendilî. II. Hâce Mustafa Devincevî. (Bu Hazretin beş halifesi vardır. Bunlar: Şeyh Ali, Ahmet Efendi, Şeyh Ömer, Hâce Feyzî, Hâce Hüseyin. III. Hâce Muhammet Şakir el-Köstendilî -1198 senesinde vefat etmiştir. Rahmetullahi te'âlâ. IV: Hâce Sa'îd el-Köstendilî: İbtidâ tarîkat teallümleri Hâce Çelebei ba'de vefâtihi tecdîd-i mâye ve hilafetleri Hâce Mustafadan vâki olmuştur. VI. Osman Semkavî[634] [Diğer dairelerle bağı gözükmeyen bir zat daha vardır]: el-Hac Abdullah Efendi -1180'de vefat etmiştir. Rahmetullâhi teâlâ.

Hâce Çelebî İbrahim Köstendîlî: 1191 senesinde vefat etmiştir –kuddise sirruhu'l-

[633] A: Köstendilî.
[634] A: +

azîz-.

[78/b] Şeyhî Süleyman el-Köstendîlî[635]: Hicrî 1236 da vefât etmiştir. İbtidâ-ı tarîkate te'allümleri Tâcu't-târikîn Hâce Çelebî İbrâhim Köstendilî –kuddise sirruhu-dan ba'de vefâtihi tecdîd-i mâye ve hilâfetleri Hâce Şeyh Mustafa'dan vâki olmuştur. (Halîfeleri:) Hâce Bekir Efendi, Hâce Muhammed Efendi Semûhevî, Şeyh Muhammed Bekçevî –kuddise sirruhu-, El-Hâc İbrâhim Norokobi, Hâce Mustafa Üskübî, Hâce Muhammed Mağzî, Hâce Osman Nur Velî, Şeyh Ali Norokobi[636]: Şeyh Kemter, Şeyh Sihrî, Şeyh Osman Bazar İsmâil Efendi, Şeyh Durmuş Efendi. [Hâce Mustafa Köstendilî, Şeyh Osman Norokobi,][637]

Mevlânâ el-Hacc Mustafa Üskûbî[638]

[79/a] Bâb-ı Sânî: Fî Beyâni Istılâhâti Sûfiyyûn:

Ey sâlik-i râh-ı Hüdâ ma'lûm ola ki, ehl-i sefere esbâb-ı sefer ve ehl-i fünûna âlât-ı hüner lâzım olduğu gibi her râgıb-ı râh-ı Mevlâ ve tâlib-i vech-i Hüdâ'ya dahî lâzımdır ki, ibtidâ-ı ıstılâhât-ı sûfiyyûn ve ibârât-ı vâsılîn işârât-ı bî-had u rümûzât-ı lâ-ba'dlerine âşikâr olup nağamât-ı bülbülâne ve mermûzât-ı şâhânelerine âlim ve ârif olarak esrâr-ı acîbe ve akvâl-ı latîfelerine mahrem olup, dâmen-i devletlerine dest-i sadâkāt ve pençe-i diyânet ve istikāmetin pîre verip, çeşm-i hayretin nişân-ı ibretten ve şekl-i sîretin havf u haşyetten ayırmayıp, seyirleriyle sâir ve pür-vebâl himmetleriyle civâr-ı hazret-i lâ-yezâlîde tâir olup, dehânın lu' lu'-ı lâ-lâ ve zebânın bülbül-i âşık-ı şeydâ misüllü, sîne-i âşıkānı ârâyışı meclis-i irfân edip her kelâmı 'ayn-ı kimyâ ve her rumûz-ı 'ayn-ı künûz **[79/b]** olunup dert-i firâkā devâ ve hasret-i iştiyâkā şifâ ola. Zîrâ zebân-ı 'urefâ tercümân-ı Hüdâ'dır ki, min-kaderi'l-hâl tekellüm ve terennüm eyler. "المرء مخفي تحت لسانه" [Kişi dilinin altında gizlidir][639] fehvasınca her kāl hâlini ifâde ve her hâl kālinden müşâhede olunur. Nitekim buyururlar:

Beyit:

---

[635] Köstendilli, *Lemaât-ı Nakşbendiyye,* vr. 64b.-78b.; Elimizdeki tabloya göre Süleyman Şeyhi Efendi Hâce Çelebî vasıtasıyla Mustafa Şâmî Hazretlerinden hilafet aldığı gibi doğrudan da almıştır.
[636] Elimizdeki tabloya göre bu zât aynı zamanda Hâce Osman Nur Velî'den hilâfet almıştır.
[637] A: +
[638] A: ve İ: -
[639] Hz. Ali r.a.'ın sözü.

Kelâmından bilinir her kişinin kendi ve miktârı
Ber-müktezâyü‘l-kelâm sıfatü‘l-mütekellim.

Her mütekellim hîn-i tekellümde kendi hâlin takrîr ve sıfat-ı pinhânın ‘ayân eylemesi ednâ mülâhaza ile ehline beyândır. Fi‘l-mesel ashâb-ı nüfûstan bir kimse herkesin kabhiyyâtına nâzır olup, halka takrîr ve tatvîl eylemeye mübtelâ olsa ke-ennehu lisân-ı hâl ile kendi hâlin tebeyyündür. Kezâlik nâsın hüsniyyâtına nazar ile ülfet kendi galebe-i hüsnün müktezâsıdır. Onun için ki, onun tabîat-ı me‘lûfesi hemîn oldur. Bu sûrette ehl-i hâlin ve ashâb-ı ma’alin dahî kâli hâlini ve kelâm-ı kemâlini izhâr eylemesi, كمالك تحت كلامك **[80/a]** [Kemâlin kelâmının altında gizlidir.] işâretinden erbâbına zâhir ve nemâyândır. Fe-emmâ ba’zı müdde‘iyân âhirin libâsın serîka edip fahriyye ederek avâm-ı nâsa izhâr-ı kemâl ve kendüye hâl ederek iğfâl-ı cühelâ ve idlâl-ı bülehâya ba’is hareket cesaret edip bir nice biçareleri hasâret ve ğâret etmeyi mu’tâd edinirler. Velihâza onlar gibi mükkârların mekr u hadhalleri ehl-i Hak ve erbâb-ı dikkat katında zâhir ve nümâyândır. Kema kalellâhü teâla وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا [De ki: Hak geldi, batıl yok oldu. Elbette batıl yok olmaya mahkûmdur][640] mısdâkınca elbette Hak zâhir oldukta bâtıl zâhik olması muhakkaktır. Zîrâ şart-ı hâl te‘sîr-i makāldir.

Beyit:

Nükte-i mâfi‘d-damîrin rûyi dil setr etse de,
Lafz-ı bî-te‘sîr ânı hurşîd veş izhâr eder.

Pes ma’lûm oldu ki, hâlsiz makāl meysesiz çakala benzer.

Beyit:

Ger kara taşı kızıl kan ile rengin etsen,
Tab’ı tağyîr verir emmâ le’alla bed-hoşân olmaz.

[640] İsra, 17/81.

Eylesen tûtiye **[80/b]** ta'lim-i edâyı kelimât,
Sözü insan olur emmâ özü insan olmaz.

Fehvâsınca tûtiye eğer her ne kadar neğamât ve terennümât eylese kesbî ve semâ'idir, hâlî değildir. Ma'a-hâza zâğ-ı siyah âsâ müzevvir ve mükallit müdda'iler söze âğâz edip da'vâ-yı kemâl ile kelimât-ı nâ-sezâları tezvîrâtlarına nişân ve kabhiyyâtına bürhândır. Onun için sâlike lazım olan tahsîl-i kemâldir. Tâki hâline kāli mütâbık ve şâhit ola. Yalnız mutâla'a-i resâil ile hıfz-ı ibârât edip ilm-i kelâm ve tezyîn-i zebân ile mehleke-i da'vaya düşüp derece-i ecsâm ve mertebe-i eşkâlde uryân ve nâlân dem-i deverânı hevâ ve da'va ile hebâ ve ziyân olmaya. Iyâzen billahi teâlâ min-hâzihi'l-ahlâk.

Beyit:

Dil tâlibi gel hakka Allah diyelim yâ hû
Kapılma[641] hayli halka Allah diyelim yâ hû

Meyl etme denî gerdûne dil etme sarı altuna
Aldanma koca fertûte Allah diyelim yâ hû

Buldun mu vefâ dünyâdan kestin mi elin ukbâdan **[81/a]**
Âr etme misin mevlâdan Allah diyelim yâ hû

Kimyâyı bulayım dersen, hakka varayım dersen
Gel insan olayım dersen Allah diyelim yâ hû

Oldukça vücûdun zinde zikreyle hakkı her yerde
Fırsat var iken elde Allah diyelim yâ hû

Nefsin yolunu almıştır, otlağa seni salmıştır

[641] K: kapma.

Bu fânî kime kalmıştır, Allah diyelim yâ hû

Hor bakma sakın mahlûka sabret elem-i ma'şûka
Şeyhî bi-kadri't-tâka Allah diyelim yâ hû

Fasl-ı Evvel: Şerîat, Tarîkat, Ma'rifet, Hakîkat beyânındadır:

Ey birâder! Çünkü bu mukaddime ma'lûm oldu. **Bu dahî ma'lum ola ki, şerîat dedikleri: Ayn-ı ahkâm-ı şerîatı icrâ ve kemâl-i inkıyâttan ibârettir.** Ya'nî şerîat ile zâhirin bezeyip evâmir-i ilâhîyeye imtisâl ve nevâhîden kemâl mertebe ictinâb edip, havâss-ı zâhirin menhiyâttan ve kabhiyâttan hıfz ederek, her uzvu mahal-i lâzıme ve me'mûresine sarf **[81/b]** edip harekât-ı nâ-seza ve ef'âl-ı hîz u naçizelerden imsâk ederek, "dâmen-i mazhar-ı levlâke", dest-i inkīyâd ve pençe-i teslîmiyyetin berk edip ol hazretin sülkiyle münselik olmaktır.

Meselâ bir kimse zahir elsânın afâttan ve gıybetten ve fuhşiyyâttan hâsılı şer ve şerre bâ'is kelimâttan hıfz vesâir uzvu bu kıyâs ile şer ve şerre bâdî nesnelerden imsâk edip hayr ve hayra mûcip nesneler ile me'lüf ve matbu' olsa ol kişiye dâire-i şerîate dahîl olmuş itlâkı sezâdır. Ve illâ gâh imtisâli ve gâh adem-i imtisâli itlâkı mezkûrun hilâfıdır. Meğer ki nefs-i levvâme mertebesinde ola, ol vakit mecâzen dâire-i şerîate müntesip denilse mümekkindir. Mâ-dâm ki bir kimse kendi kabhın görüp nedâmet ile nefsine levm[642] edici ola. Elbette Cenab-ı Hak ol kişiyi ol şenâ'atten geçirip tâlip olduğu murâda nâil ve ber-murâd eyler. **[82/a]** Meğer ki talip de sâdık ve muhlis olmaya. Şol kimse ki sâdık ve muhlistir: Bil-kuvve maksûda nâil olmuş hükmündedir. Zîrâ ol tâlip ânı fiile götürür ve âkıbet-i matlûba yetirir ve onun içindir ki, ba'zı sâlik emmâre mertebesinde iken lehçesinde şua-ı nur-ı irfân müşâhede olunur. Maa-haza nefsinde galabe-i nefs ve hevâ hüveydâ iken zıddının ictimaı müşâhede olunur. Hâlin ki "ed-dıddân lâ yectemi'ân"[643] kavli müsellemdir. Öyle olsa ba'zı sâlikin şekâveti halinde semere-i saâdet zuhûr ve lehçesinde nûr u irfân leme'ân ettiğine nazar-ı im'ân ile fehm olunur.

---

642 A: -
643 [İki zıt şey birleşemez.]

İşârettir ki encâm-ı kârı dalâleti hidayete ve şekâveti saâdete tebdîl olup, şuâ-ı nûr [u] irfân tulû'u mihr [u] münîr ola. Görmez misin ki kable tulû'iş-şemsi zulmet-i leyle bir hâlet vâki olup tağyîr-i levn ârız oldukta **[82/b]** subh-ı kâzip deyu i'tibâr ederler. Ba'de zamân subh-ı sâdık dahî zâhir olup ba'is-i nûr-ı âlem oldukta elbette ve elbette ol Kāf'tan bir 'anka zuhûr edip âlemi pür-nûr eder. Öyle olsa subh-ı kâzip ki tekāllübettir âkībetü'l-'âkībe tahkîke erişip hakîkat-i şemse vâsıl olur. Nitekim subh-ı sâdıkın vükûuna subh-ı kâzip bürhân ve tülû'-ı mihre nişândır. Maa-haza vücûd âlemine bâis-i nûr ve irfân olup ten Kāf'ından cân 'Ankâsı zuhûr edip nefs zalâmının levnin mütegayyir edip dil âlemin ma'mûr ve pür-nûr eylemesine işâret ve beşârettir. Mâ-dâm ki şu'a-i nûr-ı irfân müşâhede olunur. Şekāvet ve delâletine nazar olunup ve hidâyet ve saâdetten devr ve mehcûr diye hükmolunmak gerek, fefhem.

Ve dahî mâ'lûm ola ki tarîkat dedikleri tarîk-i Hak'tır. Ve maksûd-ı tarîk-i Hakk'a tâlip ve râgıp olan sâliktir. Zikr-i esmâ **[83/a]** irâde-i müsemmâ kabîlindendir.

Pes tarîkatten maksûd kalbini çirkâf-ı ta'llükât-ı kevniyyeden pâk ve âsûde etmeye cidd ve sa'y etmekten ibârettir. Nitekim bir kişi bir sû-i fiile mübtelâ iken ol fiil-i şenî'adan nâdim olup li-imtisâl-i emr-i ilâhiye ferâgat edip ehl-i şer olmasına o fiilin tekrarı derûnuna gelmek ile mani olmaz. Ve şer'an ma'siyetten add olmaz. Mâ-dâm ki fiile gelmiştir. Emmâ tarîkat onun hilâfıdır. O fiilin südûrundan şerîatta ne mertebe ictinâb lazım ise tarîkatte dahî o fiilin niyyetinden o mertebe ictinâb lazımdır. Ta ki ehil olmaya şâyeste ola. Muhassal kelam-ı tarîkat hemîn ef'âl-i nâ-pesendîdenin efkâr-ı fâsidesin derûndan getirmeye cidd ve sa'yden ibârettir.

Nitekim hadiste [إِنَّ اللَّهَ لاَ يَنْظُرُ إِلى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلـكِنْ يَنْظُرُ إِلى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz. Ama O, sizin kalblerinize ve amellerinize bakar][644] vefkince sâlik dâima kalbinin pâs-bânı olup **[83/b]** her bâr ki bir fikr-i nâ-şâyeste kendinde zuhûr eyleye derhal onu[645] kalbinden nedâmet ile nefyedip tekrârından ve esrârından dergâh-ı izzete sığına. Zîrâ ednâ müsâmaha ile cüz iken küll olmaya ibrâm ile devam bulup âkıbet-i hicrân ve hüsrâna bâis olur. Onun için ki o hâtıranın imtidâdından gönle kasvet ârıza olup bil-kuvve iken o fesâd fiile gelmek hatarı müşâhede olunur. Onun içinki fikr-i fâsideyi çûba ve gönlü göze

[644] Müslim, Birr, 33; İbn Mâce, Zühd, 9.
[645] K: -

teşbih eylemişlerdir. Zîrâ her ne kadar sağir dahî olur ise melâleti kebîrdir. Görmez misin ki bir damla mürekkeb bir bardak suyu nice siyah edip bir kığılcım bir vilâyeti ihrâk ve rimâd eyler maa hâza bir sû-i hayâl nice hüsn-i hâli sevâd ve berbât eyler.

Bu suretten lâzımdır ki kişi harekât-ı sûriyye ve ibadât-ı sûriyye resmiyyesini görüp hîle-i nefs ve mekr u şeytândan gâfil olmaya **[84/a]** ve bil ki dâima onun taharri ve tefahhusunda kāim ve mücâhede-i nefsde dâim ola. Zîrâ vakit olur ki kabahatten kaçmak ayn-ı kabahat ve ibadetten kalma ayn-ı ibadettir. Onların cümlesi ehline[646] ma'lûmdur. Onun için ba'zı ehl-i hâlin akla muğayir harekâtın görüp adem-i perhîzine zâhib olup ehl-i riyâ ve erbâb-ı da'vânın mekrinden nâşi olan harekât-ı sûrîyesine bakıp adem-i fehm ve cehlinden nâşi kāl u kīle mâil olup ehl-i hâlden dûr ve mehcûr olurlar.

Pes ehl-i dikkatin dâima dikkatleri riyâ-yı mahfî ve hîle-i ihfâdandır. Zîrâ nefs ve şeytânın iğvâ ve ilhâhları her sâlikin hâline ve ef'âline göredir. Kaçan ki[647] sâlik "emmârlık ve levvâmlık"[648] sıfatından kurtulur[649], o vakit sâlike bir âhar emmâre ve levvâme zuhûr eyler ki sâlike mücâhede ve vera' tarafların sevk eyler. Ta ki falan mücâhid ve müttakîdir diyeler. Çünkü o sıfat riyâyı **[84/b]** o kişiye ilbâs eyler. Yine bir türlü fen ve bir tâze fikirden dem urup ibadetin gizleyip riyâdan ictinâb tavrını "tutar, ta ki"[650] eh-i riyâ ve sâhib-i da'vâdır demeyeler, ve kıssı'l-bevâkî.[651]

Pes her sâlike zaman ve mekân ve ihvân lazım olduğu gibi im'ân, iz'ân, irfân dahî lazımdır. Evvelkisi şerîatın ve ikincisi tarîkatin muktezâsıdır. Eğerçi her sâlik ibtidâ-i sulûkde bu zikr olunan hâlâttan hâlî olmak min-nâdirati'l-vuku'dur. Velâkin sıdk sebebi ve hulûs berekâtıyla o tavırların cümlesinden geçmek ve geçirmek mümkündür. Zîrâ taklîd tahkîkin ve riyâ hulûsun bâbıdır.

Fe-emmâ sâlik nefs ve şeytanın hîle-i şer'iyye ve hud'â-i mahfiyyelerinden emîn ve gâfil olmamak gerektir. Zîrâ nefs-i ğûlünün ve şeytân-ı mel'ûnenin mekr ve tezvîrine nihâyet ve gâyet yoktur. Kalem ile tahrîr ve dil ile takrîri mümkün değildir. Hemân sâlik dâima dikkat ve basîret **[85/a]** üzre olup himmet-i pîr ile inayet-i Celîl'e zuhûr edip onların cümlesinden me'mûn olup himâyet-i samedîde mahfûz olur.

---

[646] A: -
[647] K: Ne zaman ki.
[648] K: Emmârelik ve levvâmelik
[649] K: kurtulup
[650] K: tutarlar ki
[651] K: ve kıssı'l-bâkî

İki kaşın arasında nûr-ı Hak ey Mustafa
Doldu nûrundan cihân nûrun alâ nûr oldu hâ

Mazhar-ı tâm oldugun için zâtın izhâr etti Hak
Men raânî hak sözünden kurdu bir rengîn edâ

Evvelin sen evvelîsin âhirin hatm eyledik
Bâtının bî-evvel âhirin hâtim oldu her yana

Zâtı izhâr eyledin zâtında zâten güzeldin
Elif'i yâ'ya kalb edip lâmdan göründün mutlaka

Binbir esmâ hazretin vassâfıdır sensin murâd
Neşvedâr etti cihânı aşkın ile Kibriyâ

Bir dolusun kim senin cur'undan oldu hisseyâb
Kırdı lâ makarrâsını illâ'ya girdi bî-riyâ

Menşe-i mâ şâedir halk içre ancak hilkatin
Merkezi hatt-ı tevehhümdür vücûdun merhaba

Doğdu **[85/b]** zâtın matla'ından âlem içre sûretin
On sekiz bin âlemi kıldı şuâ'ın pür-ziyâ

Seni methetmek ne mümkün hâme-i irfân ile
Kim senin methinde âciz enbiyâ u evliyâ

Sûretin rahmeti izhâr etti zâtın hazreti
Kim dedin remz eyleyip ervâhına eşbâhına

Hamden lillah ki senin meddâhın olmuş lem-yezel
Onun için oldu şânından senin "sümme denâ"

Kaşların ümmetine oldu "sırât-ı müstakîm"
Ferd-i mutlak ara yerde ser'in etti pîşvâ

Verdi "en'amte aleyhim" kirpiğinden bir nişân
Çekti kendine kamu uşşâkı oldu reh-numâ

Sâye-i müjgânın olmuştu hidâyet kiştesi
Dört kitâbın mefhûmu müjgânın içre ey Hümâ

Mağz-ı Kur'ân vird-i çeşmin ayn-ı vahdetten şehâ
Mû be mû kirpiklerin kesret göründü zâhirâ.

Beyân-ı Ma'rifet:

Ey birâder! ma'lûm ola ki, ma'rifet bir şehr-i a'zam ve şol nûr-ı muazzamdır ki, Sarây-ı Ahmedî **[86/a]** ve velâyet-i hassa-i muhammedîye verâset-i tâmmeyle mazhar-ı rûşen-i evliyâ-i kümmelin makāmı olan mertebeye ma'rifet denilmiştir, vallâhu a'lem bi's-savâb. Ve bu mertebe nefy-i havâtır ve çille-i hatarâttan müstesnâ ve bîrûndur. Ve bu makamda usret ve külfet yoktur. Zîrâ o makām sahiplerinin gönülleri kibrît-i ahmer ve mânend-i kimyâdır. Şol şart ile ki her hasîs ki, onların gönüllerine mesâf[652] ola. Der-akab nefîs ve zer-i hâlis olması muhakkaktır.

Beyân-ı Hakîkat:

Ey birâder! ma'lûm ola ki, hakîkat dedikleri bâlâda zikr olunan menhiyyât ki muktezâ-yı şer' o hâlâttan sûretin hıfz edip ber-muktezâ-yı tarîkat-ı sîretin dahî o makûle niyyâttan hıfza cidd ve sa'y eyledin, hemîn onların ikisinden de sâfî ve sâlim oldukda dâire-i hakîkate kadem basmak[653] mümkîn ve müyesser olur. "Allahümme yessir lena" ya'nî hakîkat ded **[86/b]** ikleri şol mertebedir ki sûretin bi'l-fiil ve sîretin

[652] İ: muzâf.
[653] A: -

bi'n-niyye harekât-ı nâ-sezâ ve havâtır-ı nâ-pesendîdelerden tahlîs ve temyîz edip ne o hâtırânın zuhûr ve ibrâmı ve ne gönle ilhâcı ve ne onları def' ile mukayyet olmak üçünden dahî âzat olmaktır.

Nitekim buyurmuşlar fi'l-mesel yalan söylemek ki onun hakkında nehy vârid olmuştur. Eğer bir kimse istikâmet tarîki üzre sa'y ve mücâhede edip onu zebânından giderse bir vechle ihtiyâriyle dilinden sâdır olmasa bu şerîattir. Lakin bu mertebe hâsıl olduktan sonra yine kābildir ki onun bâtınından yalan söylemek dâiyesi bâki ola ve eğer sa'y u mücâhede edip bâtınından o yalan söylemek dâiyesin dahî giderecek olursa bu tarîkattir. Ve eğer şöyle olsa ki ne ihtiyar ile ve ne ihtiyarsız ne gönülden ve ne lisândan yalan söylemek gelmese **[87/a]** o hakîkatdir. Ve bu ta'rif inde'r-ricâl istihsân olunmuştur, inteha.

Ve yine menkuldur ki hâce evliyâ-i kebîr hazretleri kırk gün kırk gece çille-i havâtır çıkarıp hiçbir hâtıra onlara mezâhim olmamış Hâce Ubeydullah Taşkendî Hazretleri buyururlarmış ki: "Hâce-i Evliyâ'dan menkul olan çille-i havâtırın manası oldur ki mutlaka hiçbir nesne hâtıra olmaya bil ki murâd oldur ki hiçbir hâtıra onların bâtınlarına mezâhim olmamış ola ya'nî nispetlerine mâni' ve hâil olmaya. Bir nehr-i cârînin yüzündeki çer-çöp nehrin suyunun cereyânına mâni' olmadığı gibi Hâce Alaattin Gucdüvânîden ki Hâce Bahâeddin Nakşıbend Hazretlerinin ecille-i eshabından idiler. Sordular ki sizin gönlünüz bu vech üzre midir ki gayrı ona hutûr eylemeye, buyurdular ki yok kâh kâh öyle dahî olur deyü bu beyti okurdular.

Beyit: **[87/b]**

Çün biğâyet tiz şod îyn cû-revân,
Ğam ne pâyidâr der-derûn-ı âşıkân.

Tercüme: Tîz akar gayette çûn nehr revân bî-karâr,
Gâm onun için âşıkın kalbinde olmaz pâyidâr.

Buyurdular ki gam eğlenmez demiştir. Gam gülmez dememiştir. Ve bu söze müeyyed ol ki Hazreti Alaattin Attâr kuddise sirruhu buyurmuşlardır ki: "hatarât mâni' olmaz ve bundan ihtirâz müşkildir. İhtiyâr-ı tabîi ki yirmi yıl onun nefyinde

idim nâ-gâh nispet ile bir hâtıra geçti, ama karar bulmadı hatarâtı men etmek kavî iştir. Ve ba'zılar ona zâhib olmuşlardır ki, hatarâta i'tibâr olmaya. O kadri terk etmemek gerekdir ki mütemekkin ola. Zîrâ onun temekkünü vasıtasıyla feyz mecrâlarında sed peydâ olur. İnteha.

Kelâma güzâfî *Reşâhât Aynü'l-hayât* muhassıl kelam hatarâtın murûrundan tarîkat ve hakîkatın ademini îcab eylemediğin **[88/a]** beyândır. Fe-emmâ karâr ve devamında hazer lazımdır. Nefy hatarât ve onunla mücâhede tarîkattir. Ve def-i hatarât zikr olunduğu vech üzere ayn-ı hakîkattir, vallahu a'lem.

Beyit:

Bilmek istersen nedir sırr-ı şerîatten garaz
Çille-i mîm u elif râ ile hizmetten garaz
Kâf ve şın ve râ'dan almak maksat ancak lazım bâ
Cennet hûrî midir bu din-i milletten garaz
Geç bu sevdâdan dil'i nefse hevâdar eyleme
Bu mudur ârif işin fikr et tarîkatten garaz
Pak edip zâtın sivâdan aşklandır iğtisâl
Zâhirin sudan "geçirmek mi"[654] tahâretten garaz
Kâf içinde ayn nun ve kâf eliftir ey gönül
Lâ'yı fû'yu geç budur illâ hakîkatten garaz
Âlem-i lâhûtı gör seyr-i sefer et der-vatan
İl görüp dil öğrenip rif'at mi gurbetten garaz
Hâtırı seyrân eder âlemde olmuş haps-i ten
Halvetî rûhândır rabbânî halvetten garaz
"Mûtû kable en- **[88/b]** temûtu" evvel çık bu dehr-i deyrden
Verme dil izhâr birdir bil bu kesretten garaz
Fakr u fahrî ihtiyar et olmaya zerre sivâ
Fakr-ı suver mi ne sandın sûfî kılletden garaz
Aşk-ı pâk-ı zât-ı mutlaktır şarâb-ı pehlivân

[654] A: Ke-haramın mı.

Âb-ı engür câm-ı fülfül sanma işretten garaz
Kîl u kâl cenk u cidâl kârı değildir dervişin
Kesb-i irfân hasbihâldir aynı sohbetten garaz
Ya sabâvet, ya buluğ-ı tâm ya hayz-ı ricâl
Budur ancak re‘s-i ülfet terk-i külfetten garaz
Var ise evvel ya âhir yok mu zâhid-i sâbikûn
Böyledir şekk etme câna iki tilletten garaz
Nefs-i emmârın[655] gibi hasmı kaviyle kıl cihâd
Halk ile dâim itişmek mi şecâatten garaz
Hâsıl ola bûy-ı sırra sırrı “innî câilün”
Post- ı sûri hırka ve tespih mi hilâfetten garaz
Ma’rifettir cümleden maksûd olan ey tîre-dil
Felsefî dehrî mi **[89/a]** olmak ilm-i hikmetten garaz
Cümle vârın râh-ı Hak’ta aşkla eyle nisâr
Bu durur ben bildiğim budur sehâvetten garaz
Zen gibi mağlub-ı nefs olmak yaraşmaz âkile
Kahramanlıktır bu meydan içre gayretten garaz
Aç gözün postun yüzer bir gün o kassâb-ı ecel
Sen peşin ser ten sermektir hamiyetten garaz
Bunca yıllar ey gönül akla uyup yanışladın
Aşklık vuslat değil mi ayn-ı ibretten garaz
İrci‘î emrin işit anla hitab-ı hazreti
Abd-i hâs olmak sezâdır sırr-ı da’vetten garaz
Cennet-i sûrî değil yârin kelâm-ı cenneti
Hadd ü hâli hâl edinmektir icâbetten garaz
Sîne çâk itmek gerek şimşir-i zikr-i yâr ile
Hiss-i hayvânî değildir âdemiyetten garaz
Gel bu davâdan ferâgat et gönül taklidi koy
Halka izhâr-ı kerâmet mi velâyetten garaz
Aç gözün pâk et uzun tahkîke gir haktır **[89/b]** sözün

[655] K: emmârerin

Hazz-ı nefsânî değildir Şeyhî vuslattan garaz.

Fasl-ı Sânî: İlme'l-yakīn ve Ayne'l-yakīn ve Hakk'a'l-yakīn.

Beyan-ı İlme'l-yakīn:

Ey birâder! Ma'lûm ola ki, her nesneyi ki muhbir-i sâdıkın ihbârıyla ilim hâsıl edesin. Kable'r-rü'ya ona ilme'l-yakīn derler. Mesela deryâya tâlib olan kimse deryânın talebinde cüst ü cûda iken muhbir-i sâdıklardan biri deryanın ne mahalde olduğunu haber verdikde, sen dahî deryanın mahallini haber verdiği vech üzere bî-şek yakīn hâsıl edip ilme'l-yakīn deryayı bilmiş olursun ve ol-ilme ilme'l-yakīn denilir. Fefhem.

Beyân-ı Ayne'l-yakīn:

Ma'lûm ola ki, her nesneyi ki göz ile görüp o nesnenin ahvâli alâ tarîki'l-müşâhede ma'lûmun oldukda o vakit ayne'l-yakīn hâsıl etmiş olursun mesela o derya ki muhbir-i sâdıkın haberinden ilme'l-yakīn hâsıl etmiş idin o derya **[90/a]** olduğu mahalle varup ra'ye'l-ayn müşâhede eyledikde deryanın vücûduna yakīn hâsıl oldukda ayne'l-yakīn denilir.

Beyan-ı Hakk'a'l-yakīn:

Ma'lûm ola ki, şol-nesneyi ki ra'ye'l-ayn müşâhede edip ayne'l-yakīn sana hâsıl olmuş idi. O şeyi hakîkatine vâsıl olup gavrına ve gine zâtını ma'lûm edindikde o ilme Hakk'a'l-yakīn denilir. Mesela ol-derya ki haber ile ilmen yakīn ve rü'yet ile ayne'l-yakīn hâsıl olduktan sonra kendin deryaya gark ve mahv u sarf edip o deryanın hâlinden ve hakîkatinden kendinde bir nesne müphem kalmadıkda ve her halde cemî'i ahvâline ıttıla' hâsıl eylediğinde o ilme Hakk'a'l-yakīn dinilür.

Fasl-ı Sâlis: Murâkabe ve Teveccüh ve Râbıta ve İlm-i Ledün.

Beyân-ı Murâkabe:

Ma'lûm ola ki, murâkabe esnâ-yı zikirde Hüdâ-yı müteâl hazretlerinin feyz-i inâyetine ve tecelliyât-ı bî **[90/b]** nihâyesine müterakkīb ve müntazır olmaktır. Zikir ile murâkabenin farkı oldur ki her halde ve esnâ-yı zikirde feyz-i Hak'tan gâfil ve zuhûruna gayr-ı nâzır olarak olan zikre murâkabe denmez. Murâkebe hemîn esnâ-yı zikirde ilhâm-ı Rahîm ve ihsân-ı Kerîm'e muntazır ve müterakkīb olmaktır. Ve sâlike esnâ-yı murâkābede rü'yâya[656] bedel ba'zı vâkīât zuhûr eyler o zuhûrât yalnız murâkābeye münhasır değildir. Ol-misillü zuhûrâtın ayn-ı teveccühe ve râbıta da dahî zuhûr eyler. Velâkin farkı şu kadardır ki murâkābede zuhûr eden akıl vasıtasıyladır. Ve teveccüh ile râbıtada zuhûr eden keyfiyyât pîrinin sırrı vâsıtasıyladır. Ve sâlikin bu vesâyıta şuûru olmak şart değildir.

Beyân-ı Teveccüh:

Ma'lûm ola ki, teveccüh bir emrin husûlüne müteveccih olmaktır. Gerek sûrî gerek ma'nevi ve lâkin bu mahalde teveccüh alâ tarîki'l-murâkabe pîrine teveccühtür. Husûl-ı **[91/a]** makâsıd için mecâza ve hakîkate teveccüh mümkündür. Fe-emmâ maksad olan hakîkatdir. Mecaz oldukda efâl-i avâmdan olmuş olur. Meğer ki bi-hasebi'l-iktizâ hayrı mütezammın ola. Veyahud zâlimin zulmü ve şerîrin şerrini def' için olmuş ola. Bunlar dahî her ne kadar bi-hasebi'l-gâlib pâk ise de emr-i dünyeviyyedir. Asıl teveccüh husûl-ı nisbet ve kemâl-i ma'rifet için ma'nevi pîrinin ma'nîsine müteveccih olup kendi vucûdunu nefy ve onu ispat edip cemî'-i murâdâtını onun delâleti yüzünden talep ve ahz eylemektir. Fefhem, velâ tekün mine'l-münkirîn.

Beyân-ı Râbıta:

Ma'lûm ola ki, râbıta pîrinin nakşını gönülde bende eylemekdir ki nakşıbendî demek ondan ibârettir. Zikre bedel râbıtayı ihtiyâr eylediklerinin vechi oldur ki zikirden murad kurb-ı hazret olduğu gibi râbıtadan dahî murâd hemîn kurb-ı

[656] K: -

hazrettir. Ala tarîki'd-delâle **[91/b]** Nitekim sultânın akrabalarının gönlüne girip ve ona kurbet hâsıl etmeden o emrin husûlu adîmü'l-imkândır. Öyle olsa o akrabın sûretini ve muhabbetini gönle rabt etmek o emrin husûlune nişândır. Maa hâza mukarreb-i Hüda add ettiğin zâtın sûretini gönlünde nakşıbend eylemek ayn-ı zikirdir.

Beyân-ı İlm-i Ledün:

Ma'lûm ola ki, ilm-i ledün ilm-i ilhâm ve kemâl-i irfândır ki ruh ile kalbin izdivâcından bir veled-i ma'nevî zuhûr eyler ki veled-i kalb ve ma'rifet-i kutsiyye ve hakayık-ı külliyye derler. İlm-i ledün denilen hemîn oldur. Bu mahallin tafsîlin isteyen ihvan, *Risâle-i Müstakîme* nazar eyleye.

Ma'lûm ola ki her sâlik-i sâdık ibtidâ-yı sülûkde ki nefs-i emmâreden geçip nefs-i levvâme hükmüne girdikde fi'l-mesel ruh-ı merdi nefs-i zenîni nişanlamış hükmündedir. İctihâd-ı tâm ile levvâmeden dahî mülhimeye ubûr eyledikde pâkîze-i nefsi **[92/a]** nikâhlamış menzilesindedir. Ve mülhimeden mutmainneye duhûl müyesser olduğunda nefs-i arûsi ruh-u emirde ile müzdevîc olmuş makāmındadır. İnâyet-i pîr ve hidâyet-i Celîl ile nefs-i mutmainneden nefs-i râziyeye urûc eylediğinde seyyibe-i nefs ol-izdivâctan hâmile olmuş hükmündedir. Fazl-ı yezdân ile nefs-i râziyeden marziyyeye güzar eyledikde o veled-i kalb ki ilm-i ledündür zuhûra gelüp ilm-i bâtın ve ilm-i hakîkat ve ilm-i ma'rifet sahibi olmuş olur. "Allahümme yessir lena" o vakit "ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً" [Hem hoşnut edici, hem de hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön][657] sırrı zuhûr edip o nefs-i râziye ve marzıyyeden nefs-i sâfiye hâsıl eyledikde o veled-i ma'nevî bulûğ-ı tâmme hükmünde olmuş olur. İntehâ.

Bu taksîm ve tafsîl alâ tarîki't-temsîldir. Ve illâ nefsin merâtıbının taksîm ve tafsîli ekser mahalde tastîr olduğundan bu latîfe ile bu mahalde iktifâ olundu. **[92/b]**

Fasl-ı Râbi': Havâs-ı Aşere ve Tabîat-ı Beşeriyye.

[657] Fecr, 89/28.

Beyân-ı Havâs-ı Aşere:

Ma'lûm ola ki, havâs-ı insânî iki kısımdır ki biri zâhir ve biri batınî. Pes havâs-ı hamse-i zâhirî: sem' basar şem lems zevk ya'nî işitmek görmek kokmak tutmak tatmak ve havâs-ı hamse-i bâtınî: hiss-i müşterek ve kuvve-i vâhime kuvve-i mütefekkire kuvve-i mütehayyile kuvve-i hâfızadır. Ve ehl-i sünnetten ba'zı mütekellimîn hiss-i bâtını bire hasr edip hiss-i müşterektir deyu hüküm eylemişlerdir.

Ve sûfiyyûnun ba'zısı hiss-i bâtını ta'bîr-i âhar ile ta'bîr buyurmuşlar. Akıl ve kalb ve ruh ve sır ve hafî velâkin bu iki ta'rif birbirinden baîd ve muğâyir değildir ki biri hâl ve biri mahaldir. Ve ol ki hiss-i bâtını hiss-i müştereke hasr etmişler. Onun içindir ki vehm ve fikr ve hayal ve hıfz bunların dördü dahî min vech-i hiss-i müşterek ile **[93/a]** münâsebetleri vardır ve havâs-ı zâhirûn dahî hiss-i müşterek ile münasebetleri olduğundan hiss-i müşterek denilmiştir. Zîrâ her kuvve ve a'zâ mahallinde hiss-i müşterekten hisse tutarlar. Meselâ kulağın işitmekliği, o işittiği kelâmı fehm etmekliği, medâr-ı histendir ve gözün görüp o görünen nesneyi idrâk etmesi ve şemmin râyihâ-yı his ve eşyâ-yı muhtelifenin râyihâ-yı mühtelifesîn fark etmek ve her[658] şeyi zevkiyle zevkiyâb olmak ve her tuttuğu şeye ilim hâsıl etmek hissen o rü'yâ cümlesinin his ile iştirâkleri vardır. Mesela nâim katı âvâzı beyne'n-nevm ve'l-yakazada olan kişi ehl-i meclisin tekellümünü işitir. Velâkin manasın fehm edemez ve eğer niyâmda olan kişinin gözleri açık bakar olsa o bakmak nâime bir şey-i müfîd değildir. Ve o işittiği ve gördüğü nesneleri hıfza kâdir olmaz, hissin şuğul-ı **[93/b]** ma'nevi ile meşgul olduğundan, fefhem.

Beyân-ı Tabîat-ı Beşerî:

Ma'lûm ola ki tabîat-i beşerî dörttür. Rutûbet, burûdet, harâret, yebûset ve bu dört tabîat dört unsurun muktezâsıdır. Zîrâ suyun tabîatı rutûbettir. Ve turâbın tabîatı burûdetdir. Ve nârın tabîatı harârettir. Ve havanın tabîatı yebûsettir. Ve bu taksîm bi-hasbi'l-gâlibtir. Ve illâ her bir rengin iki tabîat ve ikişer hâsları vardır ki her biri ol-birinin zıddı ve hilâfıdır. Ve tabîatları ve hâssaları kezâlik birbirlerine muğâyir ve münâfîdir.

---

[658] K: -

Mesela suyun tabîat-ı asliyesi rutûbettir. Velâkin burûdet ile dahî münâsebeti vardır ki yebûset ve harâretin hilâfıdır. Ve hâssası dahî âharın hâssasının zıddıdır ki raf-i harâret ve izâle-i yebûsettir. Kezâlik nârın tabîat-ı asliyyesi harârettir. Velâkin yebûset ile dahî münâsebeti vardır ki rutûbet ve burûdetin **[94/a]** zıddıdır. Ve hâssası dahî âharın hilâfıdır ki def'-i burûdet ve izâle-i rutûbettir. Ve havanın tabîat-ı asliyyesi yebûsettir. Velâkin burûdete dahî münâsebeti vardır ki dördü dahî birbirlerinin zıddıdır. Meselâ yebûset tabîatı, rutûbet hâssasıdır. Ol-baharda eşcâra rutûbet bahş eder. Ve burûdet tabîat-ı sânîsi yebûset hâssasıdır ki hazanda eşcârı yâbis eyler. Ve turâbın tabîat-ı asliyyesi burûdettir. Velâkin rutûbet ile dahî münâsebeti vardır. Ve hâssası bitirmektir ki yebûsetin hilâfıdır. Ve izdâdın cem'i ve imtizâcı ve bir emr-i acîbe ve hâlât-ı ğarîbedir ki idrâki tavr-ı akıldan bîrûn kudret-i ilâhî ve hikmet-i nâ-mütenâhîdir. Ve bu taksîmin fehmi sarf-ı zehline[659] muhtaçtır. İntehâ.

Fasl-ı Hâmis: Hazerât-ı Hamse ve Eflâk-ı Tis'a:

Beyân-ı Hazerât-ı Hamse:

Ma'lûm ola ki, Hazerât-ı Hamse beş âlemdir ki iki âlemin tafsîlidir. Âlem-i gayb ve âlem-i şehâdettir. Ve âlem-i emir ve âlem-i halk dahî **[94/b]** denir. Ve dahî âlem-i mülk ve âlem-i melekût dahî denir. Ve ol-ki hazerât-ı hamsedir. Ve evvelkisi âlem-i lâhuttur. İkincisi âlem-i ceberrûttur. Ve üçüncüsü âlem-i melekûttur. Ve dördüncüsü âlem-i mülktür. Beşincisi avâlim-i[660] erbaayı câmi' insân-ı kâmildir. Ve bu beş âlem on sekiz bin âlemin icmâlidir ki on sekiz âlemdir. Her bir icmâle bin tafsîl itibârıyla on sekiz bin denilmiştir. Ve on sekiz âlem-i eflâk-ı seb'a ve hazerât-ı hamse ve anâsır-ı Erbaa ve kürsi ve arş-ı a'zam cümlesi on sekizin icmâlidir ki on sekiz bin onun tafsîlidir.

Fe-emmâ ekser muhakkikîn anâsır-ı erbaa yerine mevâlid-i selâse ki nebât ve cemâd ve hayvandır. Bu i'tibârla levhi ilhâk edip on sekiz âlemi maa't-tafsîl on sekiz bin demişlerdir. Velâkin bu i'tibâr üzere dahî min vech birbirlerine mugâyeret

[659] A: zihne
[660] K: Âlem

yoktur. Zîrâ mevâlid-i selâse ayn-ı anâsır-ı erbaadır. Zîrâ her hâdisin ki, vücûd-ı hâricî ile mevcûddur. Anâsır-ı erbaadan **[95/a]** mürekkebdir.

Pes bu i'tibârla bu iki tevcîhin ma'nası ve mefhûmu bir ve mutâbık olmuş olur. Vallahu a'lem. Ta'bîr-i âhar, âlem-i hâhût ve âlem-i lâhut ve âlem-i ceberût ve âlem-i melekût ve âlem-i mülk.

Pes Âlem-i hâhût, mazhar-ı zât ve âlem-i lâhut, mazhar-ı esmâ ve âlem-i ceberût, mazhar-ı sıfât ve âlem-i melekût, mazhar-ı ef'âl ve âlem-i mülk, mazhar-ı âsârdır. Ta'bîr-i âhar, gayb-ı mutlak ve gayb-ı nisbî ve bu gayb-ı nisbî üç âlemi câmi'dir ki, gayb ile şehâdet mâ-beyninde ve gayb-ı izafî dahî denilmiştir. Ve şuhûd-ı mutlak bu i'tibâr ile taksîm-i hakîkî üzere beş âlem ki, zikri sebkat eyledi. Üçe kasr olduğunun vechi gayb ile şehâdet mâ-beyninde olan üç âlem[661] üçü dahî gayba mensûb ve ittisâlen birbirlerine muzâf olduklarındandır. Kezâ fî *Kitâb-ı Müstakîm-i Niyâzî* Ta'bîr-i âhar âlem-i meânî ve âlem-i ervâh ve âlem-i hayal-i mutlak ve âlem-i hayal-i mukayyed ve âlem-i şuhûd-ı mutlak, ta'bîr-i âhar taayyün-i evvel mazhar-ı zat-ı **[95/b]** ehadiyyettir. Ve teayyün-i sânî mazhar-ı sıfat-ı esmâ ki vâhidiyettir. Ve teayyün-i sâlis mazhar-ı âsâr-ı vücûd-ı haricî cemi'-i mümkinâttır. Ve bu taksîm dahî taksîm-i hakîki üzere üçe kasr olunmuştur.

Ta'bîr-i âhar, âlem-i meânî ve âlem-i mütevassıt ve âlem-i cismânî ve bu âlem-i mütevassıtın fevkînde ve tahtinde birer âlem vardır. Âlem-i meânî ile âlem-i mütevassıt beyninde olan âleme âlem-i ervâh denir. Ve âlem-i mutevassıt ile cismânînin beyninde olan âleme, âlem-i misâl derler, fefhem.

Cemi'-i ta'bîrât, beyne'l-icmâl ve't-tafsîl gayb-ı mutlak ve âlem-i meânî ve âlem-i amî ve âlem-i hafî ve âlem-i hâhut ve bu cümle ibârât ki zikr olundu. Âlem-i ilâhî ve hüviyyet-i zâta ıtlâk olunmuştur. Ve âlem-i lâhûtî ba'zıları zikr olunan âvâlimden addedip zâta mahsûsiyyetine haml eylemişler. Fe-emmâ ekser muhakkikîn âlem-i lâhût esmâ-ı sıfât mazharı olmasına ittifaken hükm eylemişlerdir.

Pes âlem-i ceberût ve âlem-i ervâh ikisi dahî birdir ki **[96/a]** gayb-ı nisbî teayyün-i sânî dâhilinde olan avâlimin biridir ki âlem-i ervâh makamger ve beyân ya'nî ceberût meleklerine kerrûbiyân derler ki Hakk'ın mukarreb melekleridir. Ve âlem-i melekûte ve âlem-i mîsâl ve âlem-i berzâh ve âlem-i emir ve âlem-i hayâl ve

---

[661] A: -

ğayrihim. Bu cümle ibârat âlem-i melekûtun ta'bîridir ki mahall-i münâsebet üzere i'tibâr olunur.

Mesela âlem-i melekût denildiğinin vechi oldur ki makam-ı melâikedir. Onun için âlem-i melâike dahî derler. Ve âlem-i misâl denilmesinin vechi oldur ki âlem-i mülkde her kişinin ol-âlemde bir misali vardır. Sebu'î ve şehevî ve mülkî ya'nî her ne sıfat ile muttasıf ise ol-sıfat elbette âlem-i misâlde nûrânî bir sûret ile mün'akis olur. Ve her kişinin hâli âlem-i misâlde musavver olan sıfatı tecâvüz eylemez ve âlem-i berzâh denilmesinde dahî vech oldur ki ervâh ile ecsâm arasında berzâhtır. Zîrâ berzâh şol-nesneye derlerki iki şey mâ-beyninde **[96/b]** münâsebet ve mümâseleti ola ve min vech birine ve min vechi'l-âhar ol-birine müşâbeheti ola öyle olan mahalle berzâh derler. Onun için âlem-i misâle berzâh derler ki kābil-i sûr-ı rûhânî olduğundan âlem-i şehâdete müşâbeheti zâhirdir. Ve âlem-i şehâdete göre âlem-i gayb ve nûrânî olduğundan gayb-ı mutlaka müşâbeheti bâhirdir.

Maahâzâ âlem-i ecsâmın intihâsı ve âlem-i gaybın ibtidâsı olduğundan iki âlemin beyninde ve âlem-i sûra, sûr-ı rûhâni ve âlem-i gayba gaybiyyeti cihetinden min vech müşâbeheti olduğundan âlem-i berzâh denilmiştir, fefhem.

Âlem-i kevn u fesâdın dahî bir nice ta'bîrâtı vardır ki âlem-i mülk ve âlem-i ecsâm ve âlem-i sûri ve âlem-i şehâdet ve âlem-i ânâsır ve teayyün-i sâlis ve şuhûd-ı mutlak ve âlem-i terkîb ve emsâlihi bu zikr olunan âvâlim cümlesi âlem-i kevnin ibârâtıdır ki **[97/a]** her biri bir münâsebet ve bir müşâbehet ile ıtlâk olunmuştur ki her münâsebet ednâ mülâhaza ile fehm olunduğundan bu muhtasar ile iktifâ olunmuştur, fefhem.

Pes âlem-i ecsâd ve âlem-i nâsut ve âlem-i suğrâ terkib-i insâniyeye ma'tûftur. Fe-emmâ insana âlem-i kübrâ dahî derler. Zîrâ bi-hasbi'l-vücûd âlem-i suğrâdır. Emma bi-hasbi'l-hakîkat âlem-i kübrâdır. Ve kalb-i insana âlem-i berzâh dahî derler. Ecsâdın intihâsı ve ervâhın ibtidâsı olduğundan ve kalb-i insan-ı kâmile ârş-ı Rahmân denildiğinin vechi oldur ki âlem-i ecsâmın intihâsı ve âlem-i ervâhın ibtidâsı olduğundan ötürüdür.

Fe-emmâ ecsâm ile ervâh mâ-beyninde kalbin berzahiyyeti âmdır ki cemi'-i nâsın kūlûbunun berzahiyyetine şâmildir. Velâkin arşa teşbih ancak insan-ı kâmilin kalbine revâdır. Zîrâ insan-ı kâmilin kalbi min ciheti't-telattuf-ı nûrânî ve kudûrât-ı **[97/b]** beşeriyye ve gubâr-ı gayriyyeden pâk ve sâfîdir.

Pes bu mahalle münâsib *Reşâhât Aynu'l-hayât'*ta mezkûrdur ki sûfiyye kāddesallahu esrârahüm ıstılahında âlem-i mülk ki ona âlem-i halk dahî derler. Mertebe-i şehâdetten ibârettir. Ya'nî âlem-i ecsâm ve cismâniyyettir. Ve bunun haddi daire-i felek-i eflâkın muhaddinden merkez-i küre-i hâke varıncadır. Ve bu bir âlemdir ki bunun vücûdu müddet ve maddeye mevkûftur. Ve âlem-i melekût ki ona âlem-i emir dahî derler. Bu âlem, âlem-i ervâh ve âlem-i rûhâniyet ve melâikeden ibârettir. Ve bu bir âlemdir ki bunun vücûdu müddet ve maddeye mevkûf değildir. Bil ki sebebsiz ve vâsıtasız Hakk Teâlâ'nın emriyle mevcut olmuştur. Ve Şeyh Kemaleddin Abdurrezzak Kâşibî kendi *Istılahâtı'*nda zikr etmiştir ki bu âleme onun için âlem-i emir demişlerdir ki mücerred "emr-i kün" ile mevcûd olmuştur. Ve kutbu'l-muhakkikîn Şeyh Muhyiddin ibn Arabî kaddes **[98/a]** Allahu teâla sırrahu buyurmuştur ki: "Bu âleme âlem-i emir onun için derler ki bu âlemde nehy yoktur. Cümle emr-i mahzdır ki zîrâ bu âlemin ehli ki melâikedir ki isti'dâdları bir vech üzeredir ki müsemmâ-yı muhâlefet onlarda bulunmaz. Tâki ona nehî terettüb kābil ola ve âlem-i ceberût âlem-i esmâ ve sıfat-ı ilâhiyyeden ibârettir. Ve âlem-i lâhût esmâ ve sıfât i'tibârınsız zât-ı bahtdan ibârettir. Ve âlem-i nâsût âlem-i ecsâm ve cismâniyyetten ibârettir[662]. Ve lâhut ile nâsut lafzı ki biri birinin mukâbilidir. Istılâhât-ı nasârâdandır. Gâhi tâife-i sûfiyye bu ibâretleri gayb ve şehâdet ıtlak ederler, vallahu â'lem. İntehâ kelâmuhu.

Ve li-hâzâ Hakkı İsmail Efendi Hazretleri *Şerh-i Muhammediyye*'de şöyle buyurmuştur ki: "Lâhût âlem-i esmâ ve sıfattır. Ceberût âlem-i mücerredâttır. Nâsût âlem-i beşerdir. Bu takdirce bu iki tahkîkin beynlerinde vâki' olan muğâyeret ehad-ı **[98/b]** hümâdan birinin sehvine veyâhut adem-i fehmine zâhib olunmaya ki onların her kelâmı bir nice ma'nayı mutazammın bir hâlâttan hâlî ve ârî değildir. Zîrâ gerek müctehidîn ve gerek sûfiyyûn mâ-beyninde hezâr vaki' olmuştur. Bir ibâreye bir manayı verip âharı li-i'tibâr âhar manayı âhara haml edip vech-i âhar üzere tahkîk eylemişlerdir. Fe-emmâ bu muğayeret bi-hasbi's-sûrîdir. Bi-hasbi'l-hakîka ayn-ı mutabakattır. Zîrâ ma'lûmdur ki aselin tabîatı hârdır. Eğer ol-asel şiddet-i şitâda bulunup tecemmüd eylese ve eğer ateş içinde kaynar olsa tabîatına ve hâssasına tahfîf ve teşdîd hâsıl olmaz. Kemâ fi'l-evvel harâreti bâkîdir. Sûret-i müteferrikā

[662] K: -

hâssa-i tabîatına mâni' değildir. Ve li-hâzâ erbâb-ı tevhîdin ve eshâb-ı tahkîkin ba'zı ta'rîf-i tahkîklerinde bi-hasbi's-sûret muğâyeret göründüğü manasının muğâyeretini îcâb **[99/a]** eylemez. Bil ki hakîkatte ayn-ı mutâbakattır. Mesela bir Arabî ile bir Acemî ikisi dahî kendi lisânlarıyla Hakk teâlâyı zikr eyleseler Arabî "Rabbenâ" dese ve Acemî "Hudâvendâ" dese o ikisinin zikirlerinin harfte ve telaffuz ve tekellümde muğâyeretleri hakîkat-ı ibârenin ve mana-yı kelâmın muğâyeretine dâl değildir. Bil ki hakîkat-i ma'na bir ve mutâbıktır, fefhem.

Pes bu mahalleden bi-kadri't-tâka avâlimin ahvâl-i kāli ve ibârât-ı makāli beyne'l-icmâl ve't-tafsîl şerh ve beyân olundu. Fe-emmâ keyfiyet-i hâli kemâ hiye şerh ve beyândan mustağnî zevke muhtâç esrâr-ı acîbe ve ahvâl-i latîfedir. Cenâb-ı kibriyâ cümle sâlikân-ı sadıkāna ve fakîr-i pür taksîra ol-hâli hâl ve ol-makāmı makām eyleye. Ol-vakit şerhe min vech isti'dâd ve fehme kābiliyet peydâ olur. Allahümme yessir lenâ.

Beyân-ı Eflâk-ı Tis'a Ve Ahkâmuha:

Ma'lûm ola ki eflâk-ı **[99/b]** tis'a dokuz felekdir ki yedisine müdebbirât-ı seb'a derler ki evvelkisi felek-i kamerdir. İkincisi felek-i utarittir. Üçüncüsü felek-i zühredir. Dördüncüsü felek-i şemsdir ki merkez-i eflâk dahî derler. Beşincisi felek-i merihtir. Altıncısı felek-i müşterîdir. Yedincisi felek-i zuhaldir. Ve bu zuhal ile merih nahs-ı ekberdir. Nitekim müşterî ile şems sa'd-ı ekber oldukları gibi ve bunların mâ-dûnu olan zühre utarit ve kâmer onlar dahî min kader-i va'z-ı ilâhî sa'ddırlar ve bu zikr olunan esmâ-yı kevâkibe ma'tûftur, semâya değildir. Ve semâya[663] semâ-ı evvel ve semâ-ı sânî tâ semâ-ı seb'aya varınca ke-kavlihî teâlâ[664] وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[665] [Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık][666] derler ki nuhas-ı ekber ki zuhaldir. Eğer onun altında müşterî ki sa'd-ı ekberdir, olmasa bu âleme kevn ıtlâkı sahîh olmazdı. Yalnız fesâd ile olurdu. Ve hâkezâ taht-ı merîhte şems olmasa yine hükm-i[667] gâlibin olmak lazım gelirdi. Zehî lutf ve **[100/a]**

[663] K:-
[664] A: -
[665] A: Metinde "ve-lekad zeyyennâ seb'a semâvâtin tıbâkâ" şeklinde geçiyor.
[666] Mülk, 67/5.
[667] K: -

ihsân zehî kuvvet ve kudret Elhamdülillâhi alâ cemî'-i atâ-allâhi. Ba'zan seb'a-i seyyâreden sonra felek-i sevâbet ki kürsîdir. Felek-i burûc dahî ba'zı[668] mahalde denilmiştir. Ve felekü'l-eflâk ki arş-ı a'zamdır. Felek-i a'zam dahî derler. Onun için ki cümle-i muhît ve cümleden a'zam ve serî-ü's-sür'attir[669] Ve devr eden eflâktır, kevâkib değildir. Onlar yerlerinden hareket eylemezler. Nitekim bir dolaba bir mismâr mıhlanıp dolab devr eyledikde mismâr dahî onunla ma'an devr eyler. Eğer suâl olunursa kamer ve şemsin devri hûd dâima müşâhede olunmaktadır? Cevab: Devr eyleyen semâdır. Velâkin semâ yek-renk olduğundan seyr-i semâ görünmeyip kamer ile şems seyr eder zann olunur. Ve illâ devr-i semâvâtın olduğuna şek yoktur. *Şerh-i Muhammediye*'de mezkûrdur ki kamerin devri bir aydır. Ve devr-i utarid altı aydır. Ve devr-i zühre on aydır. Ve devr-i şems bir sâldir. Ve devr-i merîh on sekiz aydır. Ve devr-i **[100/b]** müşterî altı sâl bir mâhdır. Ve devr-i zuhal otuz senedir. Cümlesi kırk sene olur, intehâ.

Ve bu eflâkin cemî'-i eşyaya müdâhale-i vâfire ve tedâbir-i kesîresi vardır ki umûr-ı mümkinât onların hareketi ile hûb-zişt ve nîk-bed olur. Ve onların hareketi dahî izn-i Bârî ve kudret-i ilâhiyedendir. Zîrâ fâil-i hakîki ancak Hakk teâlâ hazretlerindir. Ve illa cüzi ve külli bir mevcûd bir fiile kādir değildir. Gerçi bu mahalde hukemâ ba'zı felsefî mezheb-i butlâna zâhib olup hüsrânda kalmışlardır. Iyâzen billâhi teâlâ min hazihi'l-mezâhib.

Ve devr-i kevâkib kırk sene olduğundan kemal-i insan cehl-i sâle muhtâçtır deyu buyurmuşlar ve âdemin kalbi kırk sene bilâ nefh-i ruh durduğu devr-i kâmile ile vücûd-ı şerifleri kemal bula ki cism-i külli üzerine küllisinin devri ki kırk senedir tamam ola. Ba'de-zâ seb'a-i seyyâreden kamerin vücûd-ı insana olan **[101/a]** tedbîr ve tesîri sabâvette olan teğayyür ve televvündedir ki bir halde ve bir mahalde sâbit olmayıp dâima meyl ve ferâğattedirler. Nitekim kamerin dâima hâli terakkî ve tenezzüldedir. Zîrâ muktezâ-yı seyir ve ahkâm ve güzergâhıdır. Ya'nî kamerin vücûd-ı insana tedbîri sabâvet halindedir ki telvîn ve adem-i temkîndir. Ba'de-zâ felek-i utaridin vücûd-ı insana tedbîri talîm-i san'at ve ta'lîm-i ilim ve kitâbet ve cemî'i fünûn-ı hüner onun zîri hükmündedir. Ve cümleye sârî olan ulûm-u fünûn ondan cârîdir.

---

[668] K: -
[669] A: serîr-ü's-sür'at

Ber-muktezâ-yı izn-i Bârî ve felek-i utaride felek-i kâtib dahî derler. Ve felek-i zührenin vücûd-ı insanda tedbîri ve terğîbi meyl-i hevâdır. Ve ol-vakitte âdemin dâima meyli hevâ ve heves ve cemî'-i harekâtı muktezâ-yı nefistir. Puta ve sûrete hûb ve mahbûba meyl-i hevâ felek-i zührenin hükmüdür ki ol-hînde ve devrinde elbette icrâ-yı hüküm ve izhâr-ı hâssa edip o şahısda muhabbet-i mahbûb **[101/b]** ve meyl-i hevâ zuhûr eyler ki sual olunursa merdân-ı Hudâdan ba'zı[670] zât-ı bî hemtâlar ki hîni sabâvetinde tekmîl-i merâtib-i âlî ve tahsîl-i maârif-i küllî edene dek tarîk-i hakta ve râh-ı hidâyette sâbit ve ber-devam olup bir an ve bir saat tabîat-ı beşerî ve mukteza-yı nefs ve heva ile hareket etmeyip nâil-i Hakk ve vâsıl-ı zât-ı mutlak oldukları zahir ve nümâyândır. Bu surette devr-i zühre onlar gibi zât-ı pâke ne vech ile zuhûra gelip icrâ-yı hüküm eyler? Cevab: Meyl ve heva aşk ve muhabbetten ibârettir. Aşk muhabbet ile iki nev'dir ki biri mecâzi ve biri hakîkî.

Pes muhabbet-i mecâzî nefsin hevâsındandır. Ve terğîb-i şeytânîdir. Ve aşk-ı hakîkî ruhun ve sözün hevâsından ve terğîb-i akıl ve imândır. Ve li-hâzâ şol-kimseler ki bu zikr olunan hâlât-ı memdûha ile makbûl ve dûr ve merğûb-ı sahib-i lütf-ı vücûd olmuşlardır. Onlarda zuhûr eden hevâ ve heves ki muktezâ-yı devr-i **[102/a]** zühredir. Cânib-i Hakk'a ve zât-ı mutlaka olan meyl-i muhabbet ki aşk-ı hakîkîdir. Hemîn ol-devrin ahkâmından baîd değildir ki hevâ-ı meyl ve muhabbetten ibârettir. Nitekim Necmeddin Râzî kaddesallahu sırrahu'l-azîz hazretleri *Mirsâdü'l-İbâd* nam kitablarında buyurmuşlardır ki nefsin iki sıfat-ı zâtîsi vardır ki eneden bile götürmüştür. Kalan sıfat-ı zemîme bu ikiden doğar. İmdi Ol-sıfatın birisi hevâdır ve birisi gadaptır.

Pes bu iki sıfat anâsır-ı erbaanın hâssiyetidir Ve nefsin kadîmî yârlarıdır. Ve hevânın meyl-i alçaktır. Nitekim buyurur: [671]"وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى" ya'nî ol-yıldız hakkı için ki aşağı düşer ve dahî haber gelmiştir ki Hazret-i risâlet aleyhi's-selâm mi'râctan dönüp alçağa meyl ettiği suyun ve toprağın hâssiyyetidir ve biri dahî ol ikiden gazabtır. Ve bu sıfatın hâssiyyeti yücelmektir. Pes bu iki sıfat cehennemin mâyesidir. Kamu halayık bu sıfatlarla tamuya **[102/b]** girerler ve kalan derekât dahî bu ikiden hâsıl olur. İmdi bu iki sıfat ki dedik elbette nefiste gerektir tâki hevâ sıfatıyla kendine yarar nesneleri çeke kendine ala tasarruf ile. Ve gazap sıfatıyla def' eyleye kendinden

[670] K: yani
[671] Necm: 53/1.

şol nesneyi ki ziyân eder ona bu âlem-i kevn ve fesâd da. Pes bu iki sıfat ile kendine pervereş ve terbiyet eyleye taki kendinin vücûdu bâkî kala. Emmâ bu iki sıfatı hadd-ı i'tidâlde saklamak gerektir. Zîrâ kim bu sıfatlardan noksân, sebebtir nefs ve beden noksanına ve hem bunların ziyadesi dahî sebebtir akıl ve iman noksanına. Pes nefs-i terbiye etmek bu iki sıfatı hadd-i itidâle getirmektir. Ve onun terâzisi kanûn-ı şerîattir.

Pes gerektir ki herhalde şerîatten tecâvüz kılmaya, tâki nefs ve beden selâmet kala ve hem akıl ve imânı terakkî bula ve derecât hâsıl eyleye ve dahî bu seferde iki sıfata muhtaçtır ki ol-hevâ ve gazabtır. Eğer seferi yükseğe ve alçağa ola onlarsız **[103/a]** gidemez. Nitekim meşâyih-i kaddesallahu ervâhahum demişlerdir: لولا الهوى ما سلك أحد إلى الله تعالى طريقا ya'nî eğer hevâ olmasaydı hiç kimse Hakk'a erişmezdi. İmdi çünkü hevâ uluvve kasd eyleye bi'l-külliye muhabbet ve aşk olur. Ve gazab dahî yüzün yüce tuta gayret ve himmet ve şecâat ve sehâvet zuhûr eyler, intehâ kelamühum[672] "kaddesallahu sirrahu"[673] ve kezâlike'l-emr. Ma'lûm oldu ki devr-i zühre icrâ-yı hevâ idi. Ol-hevâ kimine sıfat-ı rediye ve kimine sıfat-ı hamîde ve kimine sebeb-i sakār ve kimine bâis-i vakār. Pes şol- kimse ki meydân-ı şerîatten hîn-i sabâvetten berû gaddin-i dâl ve pûte-i tarîkatte vücûd-ı beşeriyesin hal ve derya-yı hakîkatte kendini mahv ü sarf eyleye. Öyle olan merdân hüdâda her bedenin ve her zişt-hûb olması muhakkaktır. Öyle olsa devr-i zühre cümleye şâmildir ve âmme-yi nâsa sâr'idir kimine sıfat-ı zemîme hırs ve hıkd ve hased peydâ eder. Ve kimine meyl-i himmet ve aşk ve **[103/b]** muhabbet peydâ eyler. Zîrâ şol-kişide ki hevâ olmaya bî-irfân bî-muhabbetsizlik nişânı ve sıfat-ı cehâlet alametidir. Ve şol-kişide gazab olmaya adem-i gayret ve hamiyyet ve adem-i şecâat ve sehâvet nişânıdır. Ve şol-kişide ki hevâ gâlib ola bî-hayâ ve harîs-i deni dünya ve hıkd-ı hased sahibi sıfat-ı behâyim nişânıdır. Ve şol-kimsede ki gazab gâlib ola. Zülûm ve şekāvet ve yırtıcı hayvanât sıfatı nişanıdır. Pes insana lazım olan bu iki sıfatın i'tidal ve hayra dâl olmasına sa'y ve her birinin hükmüne riâyet üzere ola fefhem.

Pes felek-i zührenin bu mahalle gelince tedbîri ve ahkâmı bu mukaddime ile beyne'l-icmâl ve't-tafsîl ma'lûm oldu. Bu dahî ma'lûm ola ki felek-i şemsin vücûdu insanda tedbîr ve tesîri taleb-i mülk ve mal ve dâiye-i şöhret ve rıfat ve kesret-i nimet

---

[672] A: kelâmihî
[673] K: -

ki bu cümle fahriyye nişânlarıdır ki şems gibi halka kendini izhâr sıfatının zuhûrudur. Ve felek-i merîhin **[104/a]** tedbîr ve tesîri cenk ve cidâl ve fitne ve fesâddır. Zîrâ alet-i harb ve vurma kesme ve kan dökme felek-i merîhin hükmü ve memuriyetinin muktezâsıdır. Ve felek-i müşterînin tedbîr ve tesîri akl-ı tâm ve tedbîri müstahsen inde'l-halayık maklûb ve merğûbiyyet felek-i müşterînin muktezâsıdır. Ve felek-i zühalin tedbîr ve tesîri âleme ve insana icrâ-yı ahkâmı ve muktezâ-yı memuriyeti zişt ve zulmet ve bed ve nikbetdir. Sûret-i nîk ya'nî mahbûbu bed ve çirkin ve hûb ve nâzîk vücûdlarını zişt ve bî-derman ve her nesnenin hazân-ı hâsılı merdi sâhib-i derd ve civân-ı şekl-i cebîne götürmek felek-i zühalin memuriyetinin muktezâsıdır. Ve felekü'l-burûcun ya'nî kürsî ki ona felek-i sevâbit dahî derler. Onun dahî muktezâ-yı memuriyeti cemmâda hayât ve cemi'i ervâh ondan nüzûl edip ve yine rucû'ları ve karargâhları felekül-burûctur. Ve felekü'l-eflâk ki arş-ı a'zamdır. Cümle eflâk ve ecsâma nîk ve bed ve hayır **[104/b]** ve şer ondan zuhûr eyler ya'nî cemi'-i avâlime ve benî âdeme hayır ve şerre Hakk teâlâ felekü'l-a'zamı âlet etmiştir. Ve sûreten buna felek ya'nî eflâk-ı tis'a âleme ve âdeme, ecsâma ve ervâha hâkim-i nasb olunup tedbîrleri cümleye şâmîl ve tesîrleri mümkinât-ı sârîdir, bi-emrillâh vallahu âlem.

Pes bu makama münâsib kutbu'l-büdelâ Hazret-i Âşık Paşa kaddesallahu sırrahu'l-azîz hazretlerinin ebyât-ı pür ibretlerinden ba'zıdır ki her biri bu zikr olunan keyfiyet-i eflâkı müeyyeddir ki tertîb üzere eflâk-ı tis'anın ahkâmın beyan eyler.

Beyit:

Çünkü nutfe düştü ana rahmina
Yürüdü takdîri onun üstüne
Aldı sûret ne felekden pürverş
Onun ile zabta geldi her bir iş
Gerçi bahşâyiş celîdendir[674] kula
Çeşm-i rahmet[675] bâye ve hem yoksula
Ne felekden hem eser vardır tene
Her birin Hakk kodu her iş üstüne

[674] K: celbdendir.
[675] K: haşm-i rahmet.

Öyle olsa pes bularak vasfını
Edîsârem kayıb dutmak şerhini
[105/a]
Ne felekdendir bu zeşt nîk ve zât[676]
Nitekim aydan dürer naks-ı ziyâd
Onun işi artmak eksilmek durur
Tiz gitmek dahî tiz gelmek durur
Bî sebât ve seyr-i tîz işlüdür ay
Bî karar olmuş durur bil[677] oniki ây
Sûretâ aydan durur bu revş
Ol-eserdir suretlerde bu iş[678]
Hem uttaritte eser var sûreten
Ol-sever cismi bu cümle sanaten
Mekteb onun fennidir bünyâd ol
Dünyada kâtib gerek üstad ol
Sûreten ol öğredür sanatları
Ânâ şâkird cümle bu sanat erî
Sûreten pes vardır andan eser
Gerçi Hak'dandır bu cümle hayr ve şerr
Zühreden hem perveş âlur bu ten
Kâbil ol-fiile bu cümle merd ü zenn
San'at-ı fiil ânda 'iyş u şâddır
'İyş içinde tenlerin üstâddır
Kimde kim[679] gâlib dürer nefs ü hevâ
Zühre eder demek ol-şahsa revâ
Pes alır ândan dahî ten pürverş
Gerçi kim Hak'tan durur bu cümle iş
Hem gümeşten fiile irer sûretlere
Ol-sürer sûretleri nimetlere

---

[676] K: bed.
[677] K: yıl.
[678] K: iş bu verş.
[679] K: kime kim.

Neyyir-i âzamdır ol-şem'i cihân
Anda kim yürür ise gör nûr-u ayân
Şöhret anın fi'lidir bu dünyada
[105/b]
Şol ki şahsın ellere adı gide
Taht-ı tâcı serveri ve serkeşi
Faili oldur bu işin ey kişi
Pes güneşten fiil ibrâdır sûrete
Gerçi mevkuf kâim işlere kudrete
Gör bu kez ol merrihin fiilin ey yâr
Ol dahî bir gör ne ki işte sivâr
Neyle ma'rûf oldu âlemde adı
Şol ki hey urdu kılıcı hiç durmadı
Bu hüner deymiş dürür Haktan ana
Kılıcı yalın elinde gör sana
Kande kim varsa bu işlu kişiler
Oldur üstâdı kılıcın ol biler
İş bu fiile sûreten ol öğredür
Gerşi kim cümle işi Hak işledür
Müşterîdir sâhib-i mülkl hemîn
Hem onun hükmündedir mülk kehîn
Tanrıdan ol dâd-ı üstâd[680] işidir
İlesan[681] gök cisminun ol işidir
Kimde kim aklı kifâyet vad ise
Kendu aklı kenduya uyar ise
Hes nazar kılmıştır ana müşteri
Halk onun olmuş durur ana müşteri
Râtı bir müşteri fiili dürur
Gerçi halka devleti tanrı verur
İmdi nemiş ger zuhâl fiili dahî[682]

[680] K:dâd-ı dest.
[681] K:öyle san.

Ben disem bir bir ilmini oku
Fenni ve fiili bir anla nicedir
Sanki bir fertun kılmış kocadır
Hem müessirdir onun fiili tene
[106/a]
Erkovan erkovan benzerdir kendusine
Otursa durmağa dermânı yot
Kendusinin kenduye dermânı yok
Çünkü bu âza ve sûret kocalur
Ya'nî kim üstâdın rengin alır
Tenlere pes ol zühaldendir bu fen
Gerçi Hak emrindedir bu cân u ten
Yedi yıldızdan yüce felekü'l-burûc
Cümle cân andan doğup kıldı hurûc
Yine ânda var sırdır her biri
Her bîrinin belludur yerlu yeri
Cânlara oldur tulû' hem gurub
Yine cânlar cem olur ânda varub
Verur alur şol nefes vermek gibi
Cümle cân andan tutar bu terbiyeti
Nîtekim ol conları alur verur
Ûş nefs-i candan gider o hem gelur
Pes bize andan eser vardır yine
Gerçi fermân cümle iş Hak emrine
Yukaru feleku'l-burûc üstünde arş
Kim onun muhtâcıdır cümle ferş
Hayr u şer ândan iner ferş üstüne
Hoş haber ândan gelur dost dostuna
Oldur ol yapılan mülk ü makām
Hem onun la olduğu bu yer gök tamam

---

[682] K: İmdi ne uymuş ger zuhal fiili dahî.

Âlemin aslı ve hatemi ol durur
Kamu yerden ânda ni'met bil durur
Hem bize ândan eser vardır eyâr
Feyz-i rahmet oldur ândan nisâr
Sûreten arştan gelur bu akl u cân
[106/b]
Hem gönül hem ilim hem sırr-ı nihân[683]
Hem behâne hem sebep hem vâsıta
Hak demiştir hep irenler ey dede
Hak bu sohbetten bizi ayurmasun
Dünya ve âhir doğru yoldan ayırmasın

Ba'dezâ ma'lûm ola ki inde'l-hükemâ kutbu'l-eflâkın fevkinde ecrâm ve ecsâmdan nesne yoktur. Hadd-i eflâk arştır. Ve arşdan ileru lâ halâ ve lâ melâdır deyu zâhib olmuşlardır. Fe-emmâ "inde"[684] ehl-i mükâşefe arşın mâ fevki ervâh-ı müheymindir ki hakkın mukarreb melekleridir. Lâ halâ ve lâ melâ ervâhın mâ fevkidir deyu tasrîh eylemişlerdir. Ve şeyh Muhyiddin ibn Arabî kaddesallahu sırrahu'l-azîz hazretleri Fususu'l-Hikeminde şöyle nakl eder ki felek-i şems merkez eflâk itibarıyle fevkinde ve tahtında yedişer felek itibarıyla cem'an on beş felekdir ki zikr olunsa gerekdir. Felek-i şems ve fîhi makām-ı ruhaniyyeti İdrîs. aleyhi's-selam ve tahtehu seb'ate eflâkin ve fevkahu seb'ate eflâk ve hüve'l-hâmisu aşera fellezî fevkahu felekü'l-ahmer ya'nî merrîh ve felekü'l-müşterî ve felekü'l keyvân ya'nî zühâl ve felekü'l- **[107/a]** menâzil ya'nî sevâbit, ve felekü'l-atlas ve felekü'l-kürsî ve felekü'l-arş vellezî dûnehu felekû'z-zühre ve felekü'l-kâtib ya'nî uttarid ve felekü'l-kamer ve kurretü'l-esîr ya'nî kürre-i nâr ve kürretü'l-hevâ ve kürretü'l-mâ ve kürretü't-türâb vallahu âlem bi's-savâb

Ma'lûm ola ki kalb-i insana arş-ı rahman denilmesinin bir vechi dahî oldur ki arş-ı âzamın çarh-ı deverânın da kalb-i insan âna merkez düşmüşdür. Vesâir eflâk onun devrinden gerdûn olurlar ya'nî arş-ı azam döndükçe anlar dahî dönerler ve şol-kevâkib ki seyr etmeyip mahallerinden sâbitdirler. Anların makamı kürsîdir. Ve

[683] K: Hem gönül hem ilim ve hem sır u ayân.
[684] K: +

kürsîye felek-i sevâbit denildiğinin vechi oldur. Denilmiş ki bunların adedleri bin yirmi dörttür. Ve şol ki dâima seyr ederler seyr-i eflâk ile ki seb‘a-i seyyare dirler. Her biri ikişer burcu makām idünüp cemîi burûcu seyr ü deverân ederler yalnız şems ile kamerin birer burçları vardır ki şemsin esed ve kamerin seratan. Fe-emmâ uttaridin ikidir ki biri Sünbüle **[107/b]** ve biri Cevzâ kezâlik Zührenin Sevr ile Mîzandır ve Merrîhin Haml ile Akreb ve Müşterînin Kavs ile Hût ve Zuhalin cedâ ile Delvdir. Ve yine on iki burc dahî şems ile kamerin taht-ı tasarrufundadırlar. Zîrâ şems sultan ve kamer onun vezîri makamındadır ki kamer nur-u şemsin ziyasının pertevinden ahz eylemiştir. Onun aksidir vallahu âlem bi’s-savab kezâ fî kitab gülşen-i râz.

Pes bu eflâk ile anâsırın izdivâcından mevâlid-i selâse zuhûr eylediğinden eflâk-ı tis‘a ile anâsır-ı erbaaya ümmehât derler. Ve mevâlid-i selâse cemâd ve nebâd ve hayvândır. Ba’de zâ ma’lûm ola ki bu zikr olunan tabakât ve hâlât ale’t-tafsîl insanda mevcut ve münderictir. Fi’l-mesl çerh-i âzamın devri ve hükmü ve ânun devri ile sâir eflâkın devri ve ahkâmı ve kevâkibin tedbîri ve te‘sîri misüllü insanın dahî kalbinin inkılâbı vardır. Ve ol-inkılâb ile cemii kuvvâ ki seyyâre mesâbesindedirler. Anların dahî tahvîl-i taklîbi ve her **[108/a]** tahvîlde birer hâl ile tedbîr ve te‘sîri ve şems-i cihânın ve ziya-yı âlem olup küre-i hâkden gûnegûn nebâtât ayne’l-hayât ve envâı eşcâr ve esmâre kıvâm verdiği gibi şems-i hakîkatin ki aşk-ı ilâhîden tevhîd-i hakîkî nuru kulle-i kâf-ı bedende mânend-i ankâ baş gösterup zuhûr ve âlem-i nâsûtu pür-nûr ve mâ‘mûr edip ezkâr-ı ilâhîden esmâr-ı irfân-ı nâ-mütenâhiyyeye kıvâm ve devâm vermesi, ve kamerin zulmet-i leylde âleme nur bahşı ve semerât-ı nebâtâta renk ü lezzet verdiği gibi akl-ı meâd ve zulmet-i tene nûr-u hidâyetten tulu‘ edip akvâl ve ef‘âl ve ubûdiyyet-i ibâda renk ve lezzet verdiği gibi veyahud şems gibi saltânatta ve ruh gibi sultânın ve kamer gibi mücellânın nefs-i mutmainne müzekkâsından hâk-ı seflî gibi vücûd-ı unsûrîden dahî zuhûr eden envâ‘-ı âsâr-ı irfân ve esmâr-ı ezkâr-ı subhânî zuhûru vücûd-ı unsûrîden dahî havâs-ı erbaa zuhûr eyler ki ahlât derler sevda safra ve balgam ve demdir ve kıssu’l-bevâkî bu mahallin tafsîlî ekser **[108/b]** resâilde tastîr olduğundan icmâlen bir lem‘a îmâ ile taksîr olunmuştur nazmen ev gayr-ı nazm.

Beyit:

Besmeledir cümle kelâmın başı
Onun ile bed edelim her işi
Koptu dile yine bir intâk-ı Hakk
Sardı meyân-ı kaleme nitâk-ı Hakk
Hame-i dil şerh ederek âlemi
Etti bu temsîl ‘ayân hâlimi
Hâl-i muhavvilde bu ahvâl-i hâl
Bana ‘ayân oldu bu a‘yân-ı hâl
Çünkü ezelle ebedin arası
Oldu fenâ aşk âvâresi
Olmuş idi bana hevâhâyı Hû
Almuş idi gönlüm zîbâyı Hû
Bahr-ı letâfetten esen bâd ile
Firkat ile düştü gönül yâd ile
Sırr-ı serâyı nihân ender nihân
Olmuş iken Hakk ‘ayân ender ‘ayân
Katre idim bahr-ı inâyette ben
Zerre iken mihr ü saâdette ben
Nûn “ve’l-kalem yazdı dile bir varak
Aldı “ve mâ yesturûn” dan sebak
Geldi temevvûc ederek bahr-i nûr
Doldu tezevvüc ederek bu kusûr
Değdi nevbet bana çok vakt erişüp
Nârıma nûr-i nefhat karuşup
[109/a]
Nutfe olup geldim ana rahmine
Dânedir düştü o kan bahrine
Mesken-i evvelde idim bahr-i çeşm
Menzil-i sânî güyâ deryâyı dem
Bir nice dem idi dem bana dem
Oldu çû dem dem ile bana ‘adem

Giydi vücûd-ı hil‘at fakr-ı firâk
Çıkmağa bu âleme kıldu yırak
Çünkü cemad ile nebât idi ol
Doldu bu mişkât-ı ruh hayvanı gör
İzzet-i insan ile mükerrem o dem
Devlet-i yezdân iledir muhterem
Giydi o tâcı ser miskinine
Nefh-i rûhu sîne-i bîkînine
Hâme-i elvân ile elvâne çûn
Geldi hakîkatte ki unvân için
Hame-i hasnûne çû hat çekti dil
Şîve-i riftâr ederek çekti dil
Nüsha-i mecmûa-i icmâl-i cim
Levha-i sandûka-i tafsîlî çem
Çünkü bu icmâl ve tafsîli hem
Cim ile çem oldu hem dem be dem
Gizli göze göz ve küllî gözünden
Âlem-i âlemde kodu bir tabak
Âlem-i âdemde yazup bir tabak[685]
Dinle nezâketle bu kez bir mesel
Artıra irfânı fem-i lem-yezel
Sırr-ı muammâyı ‘ayân eyledim
Nusha-i icmâli beyân eyledim
Etti harem içre vücûdu tamam
[109/b]
Verdi bu âlemde ne var bi’t-tamâm
Koydu ruh üstüne gülün yaprağın
Lâle çû vech üzre bilur durağın
Zülf-i nigâr giysuleri dilberin
Sünbül aceb perçemidir her serin

[685] K: varak.

Çin çin olmuş zülf ü nâzenîn
Verdi derâğûş ederek yâsemin
Nergis şâhiyye misli iki göz
Bülbül şûrîde güya dilde suz
Hatme gibi habbe-i sa‘d-ı ahterî
Jâle gibi ruh-u mukaddes teri
Frenk karanfîl misli kirpiği
Rûmî sıfat-ı zengî siyahî beni
Ser u hıramân dühnü şebküşâd
Tûti-i cândır sahnı dilküşâd
Zanbak alur girden-i yârdan safâ
İtti bu temsîle hurûş ezkiyâ
Âleme bu zînet-i elvân imiş
Âdeme anlardaki bir ân imiş
İtti harem içre vücûdu tamâm
Verdi bu âleme ne var bittemâm
Bir dahî temsîl ile gör bu sözü
Görmeğe her yüzü gerek cân gözü
Mescid ve meyhâne değil mi özün
Âdem olan aşka dıkar[686] kendüzün
Ânda cemaat cemaat saf be saf
Senda kâmusu yazılı harf be harf
Çekti çû âşıkları pîr-i mugân
Verdi âna âşk eserin armağan
Şîşe-i nâmusu çalanlar yere
[110/a]
İrci’i dersin okur ezbere
Bahr ile bir cân ile tenden nişân
Derd-i devâ tâze bahâr ve hazân
‘Âya akıl aşka güneştir mesel

[686]K: zafer

Sende nefis anda olan ay u sâl
Suya meyil nâra gadap rîh u hevâ
Hâke sükûnetle kerâhet hebâ
Yedi felek yedi kuvvâdır sana
Her birine verdi Hüdâ bir nevâ
İtti harem içre vücûdu tamâm
Verdi bu âlemde ne var bittamâm
Diş öğdür ‘ayın değirmen gibi
Rîh sever umrânı harmna gibi
Koydu bu âlemde behâyim Hüdâ
Sende dahî âna müşâbih edâ
Deve gibi dilde olan kîn nedir
Kerp gibi lehçesi[687] çirkin
İt gibi ihvân ile itişsen
Lâşe için âlem ile atışsan
Dilki sıfat hile eden dem be dem
Meânîde dilki mi değil ol âdem
Ayu gibi ucb u kibir etmeğe
Nâsı huşûnet ile ürkütmeğe
Şehvet-i bâtıniyye sığırda tamam
Gaflet ile yiyup içer nâs u ‘âm
Mar sıfat-ı halka zebân eylemek
Karga gibi dahî yalan söylemek
Şir gibi mîşe içinde vilâd
Atlar ile nizâmın bilâd
Söz katî çoktur velî kasr eyledik
[110/b]
Âlem-i âdeme çû hasr eyledin.
Buna kıyâs ile kamû nesneyi
Bilesin ôl vasf ile her kimseyi

[687] K: behşesi

Cinnî sıfat sende cünûndan eser
Halka ziyân ile erişür coşar
Vesese-i şer ve şeyâtîn işi
Andan eşerdir şerre düşen kişi
Ahsen-i vech üzre perîveş güzel
Gönül gezer âlemî bîpâ u ser
Ğul sıfat çehre-i zişt bedlika
Dev'e mesel bed hûy-ı âlem
Sende melek başda akıl şüphesiz
Dâvet-i Hak vahye mesel dilde söz
Hûr u gılmân kişinin huyları
Hulk-ı hasen ile nâsın suyları
Kasr u saray niam-ı cennetî
Zikr-i Hüdâ zevk u safâ rif'atî
Dürlü cevâhirle müretteb cihân
Dürlü maârifle müzeyyen bu cân
Dürlü şecer ânda doludur semer
Sende havâss-ı aşeredir eser
Etti harem içre vücûdu tamâm
Verdi bu âlemde ne var bittamâm
Tamû değil mi elem-i derd-i gâm
Ma'asiyeti zakkûm âsâ zehr-i sem
Nâr-ı azâb ve zebâni cümlesi
Sende bulur kamûsû nefs işî
[111/a]
Böyledir ahvâl-i muhavvilde hâl
Geldi dile şerhiyle söz lâ u bâl
Çünkü bu fen oldu sana âşikâr
İle bu bahr içre nicedir şikâr
Gerçi kim ilm-i mesel fi'l-mesel
Nicesi şerh etti velî bi'l-mesel
Ala ki her kişiye bir devr-i dil

Dalgalanûb sürdü bire bahr-ı dil
Geldi dile nazm ile nice makâl
Oldu bu âlem[688] içre kat'î kîl u kâl
Koymadılar sana diyecek kelâm
Ma'nâsı bir cümlesinin ve's-selâm
Her biri bir dürlü kaba koydurur
Kimi nevâ kimi sabâ giydirir
Etti harem içre vücûdu tamâm
Verdi bu âlemde ne var bi't-tamam
Âlem-i cisim içre bugün bulduğun
Âlem-i ervâhta odur gördüğün
Âlem-i nâsutta olan hisse-mend
Âlem-i lâhutta olur behre-mend
Âlem-i mülk içre bilin âdemî
Âlem-i emr içre bulur hem-demî
Âlem-i kevn içre alan ibretî
Âlem-i hâhûta erer devletî
Âlem-i ecsâd eden dil-pîrî
Âlem-i eflâka çeker pîr-serî
Âlem-i halk içre bu hulk-ı hasen
Âlem-i gayb içre kesendir resen
İlm-i avâlimden ilim ahz eden
Nâsiye-i bildigi kim ahz eden
[111/b]
Belki nokta-i munharifi harf eden
Dâire-i sarfa nokta-i sarf eden
Dilde kerâmetle velâyet odur
Tende letâfetle necâbet odur.
Tende velî canda velâyet neden
Cân ile ten âna delâlet eden

[688] K: ilim.

Vaktiyle çûn oldu müretteb tenim
Sûret-i elvân nukûş ebterim
Tuttu taayyün vücûd-ı bîvücûd
Onun için nâsa bu emr-i sücûd
Dâr-ı diyâr oldu çû diyâr-ı dâr
Verdi hakikate gûya çerde hâr
Hâl-i siyâh vech-i hayâl üzre hâl
Çû her mecmûa arz-ı ârî hâl
Nun'a muzâf etti kâlem noktayı
Koydu ana rahmine Hakk nutfeyi
Bende ki bâsındaki sîn-i kesretî
Bıraktı dile firkat ile hasretî
Nokta-i bir bende dahî bir durur
Âlemi bir nokta ile doldurur
Bana 'ayân oldu bu ilm-i 'ayân
Onun için remz ile ettim beyân
Dilde gerek ma'rifeti hak ola
Kayd-ı taayyünden o mutlak ola
Cân-ı güzîn aç şeyhiyâ dön gel beri
Âlem-i dilde ara bahr ve beri
Etti harem içre vücûdu tamâm
Verdi bu âlemde ne var bi't-tamâm

[112/a] Fasl-ı Sâdis: Hadd ü Hâl, Zülf-i Rûy, "Çeşm ü Leb"[689] Put, Zünnâr ve Küfr ü Îmân:

Ma'lûm ola ki bu zikr olunan ibârât-ı sûfiyye kaddesallâhu esrârahum hazretleri isti'mal edip her birisi birer münâsebet ile "i'tibâr olunduğun, beyne'l-icmâl ve't-tafsîl"[690] zikr olunsa gerektir.

[689] A: -
[690] A: -

Beyân-ı Hadd ve Hâl:

Ma'lûm ola ki had yanak ve hâl bendir ki mahbubların yanağında olan siyah noktadan ibârettir ki süver-i cemîleye, ân ve hātt-ı ruhsârına nişândır. Fe-emmâ tâife-i sûfiyye hadd-ı ruhsârı kevne ve hâl'i, nokta-i vahdet-i mutlaka ve ahadiyyet-i zâtiye-i ilâhîyeye[691] ıtlâk edip "el-kevnü haddun kad bedee min hâlihî velekad tecellâ hâluhû min haddihî" deyu buyurmuşlar ve ekser-i muhakkikîn hadd'ı kevne ve hâl'î hüviyyet-i zâtiyye-i ilâhiyyeye teşbîh eylemişlerdir. Zîrâ hadd-ı mahbûb olmasa hâl-i memdûh müşâhede olmazdı çeşm-i âşık hadde-i kevnde ya'nî ruhsâr-ı kesrette hâl ve haddını ya'nî nokta-i ahadiyyeti müşâhede idup **[112/b]** alâka-i kesret-i ruhsârı kesr edip hakîkat-i hayâli hâle hasr eylemişlerdir. Fe-emmâ sûfiyyeden ba'zısı hâlî kevne ve haddı hüviyyet-i zâta teşbîh edip aks üzre zâhib olmuşlar kemâ kâle'l-Mağribî "el-kevnü hâlün kad bedee min haddihî velekad tecellâ haddehu min hâlihî" bu teşbîhten murâd vahdet-i zâtiyye-i mutlaka ile kesret-i sıfât-ı mukayed beyânın da temsîl-i hâricî ile rumûz-ı latîfe ve muammâ-yı zarîfeden ibârettir, fefhem.

Beyân-ı Zülf-i Rûy:

Ma'lûm ola ki zülf mahbûb-ı mecâzînin yanağında olan mûydur ki min-vechin dilberin yüzüne nikâb olup âşıkın ru'yetine mâni ve rûy-i mahbûba hâil olur. Fe-emmâ bir mûy-i siyah ve mânii rû'yet-i aşık[692] vech-i şâh iken yine ruhsâr-ı mahbûbta bir ân ve bir gûne şân ve ünvândır. Pes mahbûb-ı hakîkiye zülf ve rûy celâl u cemâle işârettir ki zülf celâle ve rûy cemâle teşbihtir. Nitekim mahbûbun yüzünü zülf-i mûy örtüp **[113/a]** mâni'-i şuhûd-u nâs olmuştur. Mahbûb-ı hakîkînin dahî cemâl-i hakîkiyyesinin ve vech-i bâkîsinin zülf-i celâli mâni'-i ru'yet-i avâm olmuştur meğer ki havâstan ola zîrâ mahbûb-ı mecâzînin muhibbi ve ma'şûk-ı sûrînin âşıkı kurbiyyet ve vuslat hâsıl eyleyub makām-ı maksûda nâil oldukda zülf-i yârı altında cemâl-i canânı müşâhede eyler velihâzâ mahbûb-ı hakîkînin celâl-i bâkîsi vech-i hâss'ı ve cemâl-i hassü'l-hâssının müşâhede eyler. Zîrâ zülf-i celâli tahtında hüsn-i cemâli mestûrdur. Nitekim kahrı ve gadabı tahtında lütf ve rahmeti mestûr ve

[691] K: rubûbiyyeye.
[692] A: -

mahfîdir. Vücûd-ı insanı kahra ve rûhu lutfa mazhar düşmüştür. Onun için vücûd-ı beşeriyyeyi kahır itmeden rûh-ı insânînin lutf-ı cemâli zâhir olmaz. Şol âlem-i ecsâm ve ecrâm, mûy-ı siyah ve zülf-i hüsn-i şâh âsâ kahr-ı celâlin aksîve pertevidir. Ya'nî zıllal-i hayâlidir. Ve şol-ervâhı meânî **[113/b]** ve esrâr-ı cân-ı canânı, vech-i hâss ve likâ-i ehassü'l-havvâs âsâ, lutf-i cemâlin aksi ve pertevîdir. Şol ki teklîf-i celâle teslîm ve kahr-ı celîle râzı ve tenin zecre ve nefsin zencire urmaya cemâl-i cemîle ve lutf-i latîfe ya'nî ru'yet-i dîdâr-ı şâhiyye ve müşâhede-i cemâl-i hazret-i pâdişâhiyye nice lâyık ve sezâvârdır fefhem.

Beyit:

Tak dilin zencîr-i aşka aklı koy ten dârına
Geç celâlî perdesinden bak cemâl-i yârına

Çekmeyince çille-i kahrı irilmez menzile
Zülfe gerdânın girîftâr eyle er dildârına

Hâr-ı gâmda 'andalib âsâ figân ve zâr eyle
Esip aşka dön sivâr ol kon Hakk'ın gülzârına

On sekiz bin âlemi seyret dilâ bîpâ ve ser
Fakr u fahrı mezheb et sabır eyle çarhın bârına

Vech-i bâkî isteyenler zülfe berdâr oldular
Aşk meydanında Şeyhî gir gönül pazarına

Beyân-ı Çeşm-i Leb:

Ma'lûm ola ki erbâb-ı rumûzun çeşm ile remzleri **[114/a]** Hakk'ın ism-i basîrlerine işârettir ki insanda olan basar-ı basîret ol ism-i basarın pertevidir. Ve basar-ı basîretin pertevi basar-ı sûrettir ki mahalline sarf olunursa ayn-ı 'iretten ibârettir. Zîrâ çeşm dahî iki nev'dir. Biri şol çeşmdir ki insanda ve hayvanda mevcût

bir hisdir ki onun la cemi‘-i eşyâyı idrâk edip âlem-i hayâlde ya’nî bu zıll-ı hayâl olan denî dünyada onun la seyrân ve tayrân eyler ol bir hisdir ki hayvana mahsustur. Ve olçeşmin hâsılı hayâl-i bâtıldır. Eşyâ-yı mütefâviteden efkâr-ı nâ-pesendîde peydâ eyler ki hayvanı dâneye ve insanı dâma düşürür. Fe-emmâ şol basar ki ayn-ı basîretten kuvvet tutar ayn-ı ‘irettir ki eşyâ-yı mütefâviteden irfân-ı bînihâye kesb edip her şeyin hakîkatine nazar edip merâyâ-yı mezâhirden maârif-i ilâhiyye müşâhede edip ayn-ı basîrrete virüp ol maârif-i ilâhiyye basar-ı basîrette meâni-i gaybiyye-i lâhûtiye hâsıl olup ism-i basîrin pertevi **[114/b]** ayn-ı basîrette ve ayn-ı basîretin eseri basar-ı sûrette zuhûr edip kuvvet buldukda basar-ı sûret dahî merâyâ-yı mezâhirden ahz eylediği ibret-i hayretiyye ve maârif-i gaybiyyeyi ayn-ı basîrete virüp maârif-i gaybiyye-i meâni-i ma’neviyye sûretin giyip esrâr-ı ilâhiyye ve envâr-ı zevkiyye hâsıl olduğundan ol nazar-ı cûy-ı çeşm-i mahbûba teşbîh eylemişlerdir. Zîrâ böyle olan basar ism-i basîrin mazharı olup “küntü sem‘uhû ve basaruhû” sırrı zuhûr edip çeşm-i mahbûbı ıtlâk eylemeleri zikr-i mazhâr-ı irâde-i zâhir kabîlindendir. Fefhem.

Beyân-ı Leb:

Ma’lûm ola ki bu tâife-i âliyenin leb i’tibârları kâf ile nûndan ibârettir ki “kun” emri ile nice mevcûdât ve mümkinât zuhûr edip envâ‘an türlü ibârât hâsıl olmuştur. Ve ba’zan leb i‘tibârî kelâm-ı Hudâ ile hadis-i Mustafâ’ya dahî sarf olunur. Zîrâ leb şol dudaklardır ki birbirine mukâbil ve mutâbıktır. Hîn-i tekellümde bir nice hurûfât ve nukât **[115/a]** hâsıl olur. Ve-lihâzâ Kur’ân ile hadisin mefhûm-ı münîflerinden bir nice nükât-ı garîbe ve meâni-i latîfe zuhûr edip sîne-i âşıkâna safâ ve nevâ virüp hayât-ı ebedî ve devlet-i sermediyye hâsıl eyler. Ol ecilden leb i’tibârı kâf ile nûndan zuhûr eden esrâr-ı garîbe ve Kur’ân ile hadisten zâhir olan meâni-i latîfeye işâret eylemişlerdir. Fefhem el-ârifü yekfîhi’l-işâra

Beyân-ı Put Ve Zünnâr:

Ma’lûm ola ki put deyu küffârın taptığı esnâma derler. Ve ba’zen ma‘şûka dahî haml olunur. Fe-emmâ sûfiyye put deyu mazhâr-ı dildâre ve hüsn-i yâre remz

eylerler. Zîrâ put dahî sâyir mazâhir misillü bir mazhardır ki lâ yedurr velâ yenfa‘dir. Fe-emmâ nâs beyninde mezmûmiyyet-i küffârın ol sûretleri ilah ittihaz edip veyahud ol sûret-i bâtılı Hakk’a isnâd eylediklerinden ötürüdür. Ve illâ put dahî masnû‘âttan bir sun‘-ı ilâhî ve mazhâr-ı pâdişâhîdir. Ve illâ küffâr dahî mazâhir-i sâire misillü i’tibâr **[115/b]** edip Hakk’a isnâd eylemeleri onların dahî i’tibârları mahalle münâsib olurdu. Nitekim *Gülşen-i Râz* tercümesinde buyururlar.

Nedir put cisimdir yaratılmış
Beden gibi ki unsurdan olmuş

Cemâd-ı cismi vardır cânı yoktur
Bu sözün rast durur yalanı yoktur

Hakk’ın her nesnede bir varlığı var
Ki her nesne Â’nınladır musavver

Velâkin zât bunlardan münezzeh
Hakîkat ehlidir bu sözden âgâh

Bu kâfirler ki hak yoldan saparlar
Puta hakdır deyu bâng taparlar

Kamu nesnede Hakk vardır diseler
Bu îman üzre özlerin kosalır

Bûlara şer‘ dimez idi tersâ[693]
Eğer bu i’tikâd üstünd dursa

Ki mazhâr-ı Hak’tır hakîkat
Bu eşyâdır Hakk’ın ilmine sûret

[693] Hristiyan.

Hakk'ın nûru bulardan zâhir olur
Hakk'a inanmayanlar kâfir olur

Çû min vecih bulardan Hakk bilinur
Bûların her birinde Hakk bulunur.

Hakk'ın her şeyi gibi put mazharıdır.
Mukaddes-i zât bunlardan berîdir
[116/a]
Bular put mazharı dildâre derler
Dahî bel bağlamak zünnâra derler

Hakk'ın îmân getür gel hazretine
Belini bağla gel hizmetine

Hakk'ı her nesnesinde de ulula
Olur sen yine seni ulula

Hemîn kâfir Hakk'ı anda ulular
Onun için âna kâfirder ulular

Pes Şeyh Nâzım'ın nizmında put ve zünnâr ne olduğu ki zünnâr deyu rızâ beline hizmet kemerin bağlayıp gayret kemendin himmet koluna perk edip ubûdiyyet ve racûliyyetten kinâyettir fefhem, li-muharririhi.

Takımdan kendimi zincire meded
Gitmedi dilde olan tîre meded

Kemer-i gayreti kayd etmedi dilî
Kangi yüzle girûrem yere meded

Şîveger olmuşken bâlâda
Giderek düştü heves zîre meded
İyilik dâmına uğradı gönül
Ne zaman dönmeliyiz bire meded

Erdi maksûda kamu âşıklar
Ola mı Şeyhî dahî ire meded

Beyân-ı Küfür Ve Îmân:

Ma'lûm ola ki küfür Hakk'ı örtmek ve îman Hakk'a ve Hâkk'tan gelene inanmaktır. Fe-emmâ sûfiyye kaddesallâhü esrârahum hazerâtları ba'zı **[116/b]** mahalde küfür ve îmân selb edip tecerrüd tarafın tutarlar ve gâh îmândan hâsıl olan küfrü ve küfürden zâhir olan îmânı kabul ederler. Ve gâh zâhidin îmânın ı red ve küfrünü kabûl ve îmân add ettiği küfür ve küfre zâhib olduğunu îmân isbât edip her biri mahal-i münâsibi üzere red ve kabul edip remzen işârât eylerler ki her biri îmân-i hakîkî ve tevhîd-i zât-ı ilâhîdir ki münkerân-ı esrâr-ı tarîkate ve mahbûbîn envâr-ı hakîkate bed ve kerih göründüğü kendilerinin bed ve kerâhetlerinin muktezâsıdır ki nâkıs-ı fühûm ve kâsırı'l-ukûl olduklarından nâşîdir ve illâ onların küfr ta'bîratları ayn-ı îmân ve redleri indallah red ve kabulleri indallah makbuldür nice makbûl olmaya ki ehl-i hicâb Hâkk'ı halk ile setr etmek küfrünü îmân add edip küfrü îmân ittihaz ederler. Fe-emmâ anlar halkı Hakk ile setr edip Hakk'ı ayân eylerler pes halk-ı halk ile setr ettikleri **[117/a]** haysiyetten küfrü kabul ve Hakk'ı hüviyet-i zâtı ve vahdet-i hakîkî üzere ayân eylediklerinden îmânı kabul ederler. Ve gâhî küfr ve îmânı ya'nî ikisin dahî selb ettikleri kayd-ı beşeriyetten halas olup vahdet-i hakîkiyyeye vâsıl olduklarından ikisin bile geruye ve muktezâyı beşere bırakmışlardır. Zîrâ küfür ve îmân muktezâyı ebdân ve kayd-ı edyândır. Anlar ise ebdân ve edyân kaydından halâs olmuşlardır. Pes bu remz ve işârâtın fehm-i sa'ye ve kesb-i hâle menût bir hâlet olduğundan bu ibârât-ı latîfe ve bu terennümât-ı garîbenin şerh-i beyânı bu icmâli tecâavüz etmek tarîk-i edeb olmadığından başka câh-ı girdâb olduğu emr-i muhakkaktır. Zîrâ onların remz-i îmâlarını şerh-i beyân yine onların takrîrleri miktar-ı tahrîrdir. Ve illâ onların takrîrlerini tecâvüz etmeye bir ferde ruhsat

ve kuvvet yoktur. Meğer ki yine onların izn-i ruhsatları ola, fefhem vallâhü a'lem.

Beyit:

Âşıkın îmânın ı Allah telkīn eyledi.
Küfr-i tâğûtu âna hoş mezheb-i din eyledi

Zâhidin inkârını gördükde iblîs-i laîn **[117/b]**
Kendi küfründen ziyâde âna tahsîn eyledi (li-muharririhi)

Âşıkın aşkından özge ara yerde ola ol ilâh
Koymadı bir zerre perde ol kerîm-i pâdişâh

Geçti sahrâyı resimden küfr ü îmân kāndedir.
Kurdu vahdet menzilinde âşıkânâ bârigâh

Katresin deryâya saldı zerresin hor eyledi
Oldu "lâ havfun aleyhim" zâtına çûn tahtgâh

Şöyle sermest oldu vahdet cur'asından dilleri
Kılmadı sen ben gibi vas'ında asla âh vâh

Şeyhiyâ gir sende bu meyhâne-i lâhâneye
İster isen kılmaya devrân içinde dil tabâh

Fasl-ı Sâbi': Beyân-ı İbârât-ı Semâniye:

Ma'lûm ola ki ibârât-ı semâniye sekiz kelimeden ibâretir ki evvelkisi hoş der-dem ikincisi nazar ber-kadem üçüncüsü sefer der-vatan dördüncüsü halvet der-encümen beşincisi yâd-kerd altıncısı bâz-geşt yedincisi nigâh-dâşt sekizincisi yâd-daştdır ve bu sekiz kelime üzerine üç kelime dahî zam olunup cem'an on bir kelime olmuştur. Ve bu üç kelime ki biri vukûf-i zamânî ve vukûf-i adedî ve vukûf-i

kalbîdir. **[118/a]** Ve bu ibârât tâife-i hâcegâna mahsustur ki tarîk-i nakşibendiyyenin binâsı bu on bir kelime üzerinedir. Ya'nî bu tarîk-i âliyeye tâlib olan ihvâna lâzımdır ki bu ibârâtın muktezâsıyla amel ve hareket ile ve illâ bu tarîk-i âliye hemîn muhabbetten ibârettir ki nakşbendî demenin ma'nâsı dahî pîrinin sûretini ya'nî nakşını muhabbet ile derûnunda bend eylemektir. Ve bu ibârât-ı pürsaâdetin ma'âni-i latîfesi *Reşehât-ı Aynü'l-hayât*'ta ale't-tafsîl mezkurdur. Fe-emmâ bu muhtasar dahî bu ibârât-ı latîfe ve bu meâni-i kesîreden dûr olmaması için ale'l-icmâl her birinden birer şemme şerh-i beyân olunmuştur.

Hûş der-dem:

Ya'nî esnâ-yı zikirde sâlik dâima aklını nefsine vermektir. Ve bundan murâd gaflet ile zikirden içtinâbtır. Ve nefsin gaflet ile güzâr etmemesini sa'yden ibârettir.

Nazar ber-kadem:

Sâlik esnâ-yı seyirde ya'nî gezdiği yerde nazarı kademi basacak yere ola tâ ki lâzım olmayân mahallere nazar eylemeye nisbet-i bâtınîsi **[118/b]** eşya-yı mütefâvitenin havâtır-ı müteferrikasıyla perîşân olmamasını muhâfazadan ibârettir.

Sefer der-vatan:

Ya'nî sâlik dâima vatanında ahlak-ı zemîmeden ahlak-ı hamîdeye ve tabîat-ı beşerîden tabîat-ı melekiyyeye sefer eyleye ve illâ memâlik-i sûriyye ve bilâd-ı kesîreyi seyr ve tabîat-ı ahlâka küllî eser eylemez tâ ki anlar ile mukayyed ve def'-i tahvîline ictihâd-ı küllî eylemeyince pes onların def'iyle mukayyed olmaya vatan münâfî değildir. Ve belki sefer-i sûrî zikr olunan sefer-i ma'neviyyeye mâni'-i küllîdir. Zîrâ السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ[694] [Yolculuk azabtan bir parçadır][695] deyu buyurmuşladır. Nice mâni' olmaya ki sefer te'abi ve gurbet ızdırâbı bâis-i teşvîş-i hâtır. Ve bâde-i perîşân-ı zihin nispet-i bâtına olduğu emr-i ma'lûmdur. Hâlâ ki

[694] A: Metnin orjinalinde "es-seferu kıt'atün mine's-sakar" şeklinde geçmektedir.
[695] Buhârî, Umre 19, Cihâd 136, Et'ime 30; Müslim, İmâret 179.

sefer-i ma'nevî kâr-ı merdân ve san'at-ı seri dilâverândır. Herkesin kârı ve mûr ve meksin bâzârı değildir ki seferi cem' edip hatta merâma nâil ve menzil-i maksûda vasıl olabile zalike fazlullahi yu'tihî men yeşa' vallahu zül fazli'l-azim".

Halvet der-encümen:

[119/a] Ya'nî cemiyyetde halvet, zâhiri halk ve bâtını Hakk ile olmaktan ibârettir. Zîrâ halvetde şöhret ve şöhretde âfet vardır. Onun için rusûm-ı hâcegân halvet der-encümendir. Zîrâ bu on bir kelimenin icmâli ve hulâsası ülfet ve muhabbettir. Ve şart-ı muhabbet sohbet[696] ve cem'iyyetdir. Ve şart-ı cem'iyyet kesb-i menfaat ve tahsîl-i derecâtdır. Ale't-tarîki't-terğîb ve bu tertîb riyâdan teb'îdtir. Şol-şahbâz ki kafes-i nâsûtîsi cem'iyyet ve bâzâr-ı kesretde olup murg-i lâhûtî kurb-ı hüviyet ve gülzâr-ı ehadiyetde pervâz ve 'îyş söz ve sâzda olana halvet ki indinde halvetden gayrı kesret vâhidiyetten gayrı ve ehadiyyet yok ne cem'iyyet ki ayn-ı basîretinde hüviyet-i zâtdan mâ'ada kesret-i zevât yoktur. Ve şol kimse ki vücûdu halvetde ve şöhretde cânı kesret ve âfetde olana halvet ki ayn-ı kesret ve şöhret ne menfaat ki ayn-ı hatarât ve hasrettir. Mahsûl-i ibâre zâhiren kesret ve cem'iyette halk ile ve hüsn-i hulk ile bâtınen halvet ve vahdetde zikr-i Hak ve zevk-i zât-ı **[119/b]** pâk-ı mutlâk ile olmaktan ibârettir.

Yâd-kerd:

Ya'nî gönülden Hakk ve subhânehû teâla hazretlerini dâima zikr etmeye mülâzım ve müdâvim olmaktan ibârettir. "ve'z kur rabbike tedarru'an ve hafyeten ve dûne'l-cehr" misdâkınca ameldir. Tâ ki "enâ celîsu men zekerenî" saâdetine nâil ola zîrâ zikr-i zebân kesb-i mekândır. Fe-emmâ zikr-i gönül talebü'l-imkândır. Zîrâ esmâü'l-hüsnâdan her hangi ismi zikr eylesen ol ism-i latîfin hurûfâtın telaffuzundan ibâretdir. Emmâ zikr-i dil müsemmâ-yı tefekkür ve ma'nâ-yı hurûfâtı tezekkürden ibârettir. Eğer suâl olunursa: "tefekkerû fî halkillâhi velâ tefekkeru fî zatillâhi" hadis-i şerîfinin mâsadakı zât-ı tefekküre cevâz yok iken müsemmâ-yı tefekkür hemîn zât-ı

[696] K: +

hakkı tefekkürdür. Cevab: esmâ-yı ilâhiyye ki lisân ile telaffuz ve kâlem ile tasattur olunur. Birkaç hurûfdan ibârettir ki ol hurûfât ile bir isim fehm olunur ol hurûfât ol sıfatın ismidir ki ol ism ol sıfatı izhâr eder idi. Nefsü'l-emir müsemmiyât sıfat-ı ilâhîdir ki zuhûrât-ı mütekessirenin vücûduna sebebtir. **[120/a]** ve lafz-ı hurûfdan terkîb olunan esâmî-i meâni ve hakâyık-ı eşyadır. Onun için ki ism-i kâdir Hakk teâlanın cemî'i eşyâya kudreti sıfatının ismidir ve kıssı'l-bevâki pes lafza-i celâl bu esmâlardan mümtâzdır ki cemî'i esmâ ve sıfatı câmi'dir. Pes ism-i celâlin hurûfâtı cemî'-i hurûfât-ı esmâyı câmi' ve cemî'-i sıfât-ı ilâhiyyenin ismiyyetine şâmildir. Ve ol hurûfâtın ma'nâsı ve hakîkati zât-ı Hakk'a ve hakîkat-i sıfata râci'dir. Pes esmâyı tefekkür ol esmânın müsemmâsı olan sıfatı ve yâhud cemi'-i esmânın müsemmiyâtı olan cemî'-i sıfâtı tefekkür ve tezekkürdür. Fefhem.

Bâz-geşt:

Ya'nî sâlik esnâ-yı zikirde cânib-i Hakk'a mürâcaat etmekdir. Buyurmuşlar ki bâz-geştin mefhûmu hüdâvendâ benim maksûdum sensin ve senin rızândır mulâhazasından ibâret ve kinâyetdir. Ya'nî esnâ-yı zikirde gönülden bu mülâhaza üzere istikrâr ve bu makâlî ba'de'l-hâl kurb-ı Hazret-i ehadiyette karâr etmeye kaddini dâl ve vücûd-ı fenâsın ve mâsivâsın ba'de'l-fenâ vücûd-ı bekāya **[120/b]** ibdâl ve bekā ender bekāya idhâli ve ced-i sa'y etmekden ibârettir. Zîrâ bâz lügatte doğân ve lu'b-ı cevelândır. Pes doğân-ı dili kayd-ı nâsûtîden bihasebi'l-ma'nâ halâs edip makam-ı lâhûtiîde kişt-i güzâr edip âlem-i süflîden pîr u bâl-ı himmet ile âlem-i ulvîde bâz hakîkati kişt-i tayrân ve seyr-i cevelân eyleye ve bâz dil-i kişt ile seyrân ile şikâryâre toplaya ve li-hâzâ bu ibârenin mefhûmu hemîn "Allahhümme ente maksûdî ve rızâke matlûbî" kelimesinin ale'l-icmâl tahtında dahîldir. Zîrâ şol kisenin ki maksûdu Hüdâ ola elbette sivâdan cüdâ olur. Zîrâ rızâ-yı bârî terk-i gayrîdir. Fefhem vallâhu 'âlem.

Nigâh-dâşt:

Ya'nî sâlik esnâ-yı zikirde def'-i havâtır ile zikre müdâvim ve mülâzım olmaktan ibârettir. Mahsûl-ı ibâre hâtırat-ı bâis-i ğaflet ve sebeb-i perîşân-ı nisbet

olduğundan def‘-i havâtırla tezekkürde şevk ve tefekkürde zevk vicdâna sa‘y etmektir. Ve havâtırın bahsi fasl-ı şerîat ve tarîkat ve hakîkatte tafsîlen zikr olunduğundan **[121/a]** bu mahalde zikr olunsa bâis-i tatvîl ve hâsıl-ı tahsîl kabîlinden olmuş olur. Netîce-i kelâm eğer nigâh-dâşt lafzını kelime-i vahde i’tibâr olunursa ma‘nâ-yı lugavîsi emânetdir. Pes bu sûrette mefhûm-ı ibâreye hil‘at-i âher ilbâs olunsa şöyle olur ki ol-zikir ki zâkirin kalbinde âriyet ve emânettir. Ol-emâneti hâinin hıyânetinden hıfz u hirâset eyleye ya’nî havâtırın hatarından ve a‘dâ-yı mütenevvi‘a ve hüssâd-ı mütekessirenin adâvet ve hıyânetinden kemal-i mertebe sıyânet ve diyânet eyleye ve yahud şol-gevher-i dil ki rûh-ı celîlden وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي […ve ona ruhumdan üfledim…][697] inâyetiyle bu vücûd-ı beşeriyye muzâf olup alâ tarîki’l-emânet vaz‘ olunan ol-gevher-i bî-hemtâ ve cevher-i pâk ve bî-bahâ-yı küdûrât-ı hatarâttan ve ğubâr-ı muhâtarâttan kevn-ı fesâddan hıfz u hırâset ve kemâl-i sıyânet ve diyânetine sa‘y-i belîğ etmek işâretten kinâyettir. Ve eğer nigâh-dâşt kelimesin kelimeteyn i’tibâr edip nigâh kelime-i vahde ve dâşt kelime-i âhar addedersen nigâh kelimesi lüğatte saklamak **[121/b]** ve beklemek ve bilmek ma’nâsınadır. Ve dâşt dâş ma’nâsınadır ki refîk ve hemdem gibi yoldâş ve kardâş misillü pes bu sûretde mefhûm-ı ibâre şöyle olur ki ol-refîk-i tarîk ve hem-dem-i bîhemtâ lan dil ve ya zikr-i dil ki ya ism-i zât ve yâhud nefy-i isbâttır. Ânın nef‘ini ve hakîkatinin kadr u kıymetini bilmek ve ahlâk-ı hamîde ile cidd u sa‘yde saklamak ve a‘dâ-yı mütenevvi‘a ve hüssâd-ı mütekessirenin âdâvet ve hıyânetinden ve efkâr-ı fâsîde ve havâtır-ı tîre ve nâcize hatarından beklemek ve saklamak ve onların ziyânı ne mertebede ve gönlün veya gönül zikrinin fâidesi ne derecede olduğunu bilmek ve anlamak ve saklayup beklemekten kinâyettir. Vallâhu ‘âlem bi’s-savâb ve ileyhi’l-merci’i ve’l-maâb

Yâd-daşt:

Ya’nî sâlik dâima âgahlık ve huzur-ı kalb ve zevk u vicdân ve şevk-i aşk-ı Yezdân ile Hakk subhânehû ve teala hazretlerini gönülden zikr ederek sıfât-ı ilâhî ve evsâf-ı nâ-mütenâhîsini fikr edip gâh tezekkür ve gâh tefekkür ile tecerrüd-i tasıl

[697] Hicr, 15/29.

misdâkı hâsıl ve merâm-ı maksûda **[122/a]** vâsıl ve ber-murâd olmaya ced-i sa'yden ibârettir. "Allâhümme yessir lenâ" ve eğer bu dâşt kelimesinin ma'nâ-yı luğavîsi üzere haml olunursa demek olur ki refîk ve hem tarîk olan dil veya zikr-i dil ya'nî gönül veyahud gönül zikrine her halde bâis-i hayât ve cemî'-i ahvâlde sebeb-i emn-i necâttir. Ol-refîk ve atîki ve ol-sırr u dakîki dâima hâtırında tutup huzur-ı kalb ve şevk-i rabb ve envâ'-ı envar-ı rabbü'l-erbâb ile dâima yâd ve cemî'-i evkâtde âgahlık ile tezekkür vetefekkür etmekden kinâyettir. Zîrâ yâd kelimesinin luğat-ı ma'nevîsi anmak hâtırında tutmak ve dâşt kelimesinin ma'nâsı nigâh-dâşt şerhinde zikr-i sebkat eyledi. Hem tarîk ve refîk ma'nâsınadır fefhem. Vallahu 'âlem.

Pes ma'lûm ola ki bu ibâre-i semâniyenin ma'nâ-yı latîfesin ve rumûzât-ı acîbe-i pür ma'nâsın bu mahalle gelince kalîlü'l-idrâk ve kesîru'l-kusûr bu abd-i fakîr şerh-i tahrîri ve keşf-i takrîri min-kadri't-tâka tastîr olunduğu ihvân-ı safâ ve yâr-ı ğâr-ı **[122/b]** pür-vefâdan kusurâtımızı lutf-i cûd ve kerem-i mev'ûd ile وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [… ve öfkelerini yutanlar ve insonları affedenler, Allah iyilik edenleri sever][698] misdâkınca afv-ı inâyet ümîdiyle tahrîre cür'et ve tastîre cesâret olunmuştur. Me'muldur ki savâb olan mahallerden kesb-i menfaat oldukda bende-i Yezdân zelîl bîdermân Şeyhî Süleyman bâis-i emân ve bâde-i dermân sebeb-i mağfiret ve mûcib-i 'izzu u rahmet ola ve illâ bu ibârât-ı pür ma'nâ-yı ve kelimât-ı latîfe-i acîbenin esrâr-ı garîbiyesine nihâyet ve gâyet yoktur. "Allâhümme yessir lî ve lî ehibbâina 'ukûlen tâmmen ve fehmen kâmilen"

Vukûf-ı zamânî:

Ya'nî sâlik zamanına vâkıf olup dâima evkâtını mütecessis ve zamânın a müfettiş ola hatta gaflet yol bulup kalbe kasvet hâsıl olup seyirde batâlet ve ibâdette sıklet hâsıl olmaya zîrâ ekall eksere tâbîdir. Eğer hasenâtı kalîl ve seyyiâtı kesîr ise ve ol-hâli tefahhüsden hâlî ve zamanının yüzden güzâr eylemesine gâfil ise ol-hasenât-ı kalîle **[123/a]** dahî tedrîcle seyyiât-ı kesîreye tâbi' olup gittikçe bedende batâlet ve gönülde gaflet peydâ olup nefse ruhsat ve hevâ ve şehevâta meyl-i rağbet ziyâde olup âkıbet sebeb-i nikbet ve bâis-i zillet ve hasret olur görmez misin ki mâr-ı

[698] Al-i İmran, 3/134.

sağîr giderek kebîr ve ejder-i dehr-i dîr olur. Pençe-i arslan zaman ile şerrenîr olur. Pes seyyiâta sağîr deyu nazar-ı hakîr eylemeye. Tâ kim zaman ile ol-kebîr olup hasenâtın sağîr ve kenden hacîl ve zelîl eylemeyesin. Nitekim haberde vârit olmuştur. ليس للمسلم أن يذل نفسه [Müslümanın kendini zelil düşürme hakkı yoktur.] Bu mahalde nefisten murâd kişinin kendi zâtıdır. Ve illâ nefis kabîh değildir. Leyse'l-mü'min dahî rivâyettir. Bu mahalde ikisi dahî bir ma'nâya râci'dir. Lakin mü'min ile müslimin beyni müslim hâs ve mü'min âmmdır. Zîrâ her müslim mü'min olmak lazım gelmez nitekim münâfikîn zâhirde müslim idiler Fe-emmâ derunları münkir ve münâfık idiler. Ke-kavlihî Teâla قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِن قُولُوا أَسْلَمْنَا[699] [De ki: Siz iman etmediniz ama "İslâm olduk." Deyin][700] el-âye ba'de-za her sâlik a'mâline ve zamânına ve her zamanda **[123/b]** olan ahvâline vâkıf olup vukûf-ı zamâni ile âmil olmak şerâyit-i sulûk ve levâzım-ı ehl-i turûktandır. Ve buyurmuşlar ki vukûf-i zamani muhâsebeden kinâyettir. Ve şol-şart ile ki sâlik her halde kendü ahvâline vâkıf ve zamânı ne yüzden güzâr ettiğine âlem ve nefs-i şeytânın hîle ve ğud'asına ârif ola zîrâ vücûd ile zuhûr eden günâhın adem-i zuhûruna sâlik gerekdir ki mağrûr olmaya zîrâ ol-şerîattir tarîkat dâ'iye-i dili şehevâtten men' etmekten ibârettir. Nitekim fasl-ı tarîkatte zikri ale't-tafsîl sebkat etti.

Pes dâima kendinün ef'âline ve niyyâtına vâkıf ola zaman lafzı zikr-i mahal irâde-i hâl kabîlindendir. Ya'nî her zamanda kendinin hâline ve gönül ahvâline vâkıf ola eğer hasenâtı galib ise şükr-i hamd edip tekrârına ve iksârına cid-i sa'y eyleye ve eğer seyyiâtı galib ise tevbe ve istiğfâra şuru' edip nedâmet-i tâm ile ez-dil-i cân Hakk celle ve 'alâ'dan mağfiret ve afv-ı inâyet taleb eyleye ve buyurmuşlar ki sâlik her günün vakt-i asrından **[124/a]** ta ğurûba varınca zikre bedel muhasebe-i vakt-i güzâr eyleye ya'nî ikindüden tâ akşama dek zikr yerine hâl-i güzeştesini taharrî edip galebe-i hasenâta şükr-i hamd ve galebe-i seyyiâta tevbe istiğfâr etmeğe meşğûl ola ta ki vukûf-ı zamâni hâsıl olup evkâtı zayi' hâli zâil olmaya.

Vukûf-ı adedî:

Bu vukûf-ı adedinin takrîri tertîb-i zikrin kavâidine ilm-i âdâb-ı tarîk-i

[699] A: Metnin orjinalinde "وقولوا أسلمنا ولكن لا تؤمنوا" şeklinde geçiyor.
[700] Hucurat, 49/14.

hâcegâna menût ve merğûb olduğundan bir miktar şerâit-i etvâr-ı hâcegân ve kâide-i sâlikân şurû‘ edip ale’l-icmâl bir şemme îmâ ve bir remz ü işâret olunmuştur zîrâ tafsÎli ekser mahalde mezkûr ve mestûrdur. Taleb olundukda sehl-i tarîk ile onların cem‘îsine nâil ve mâlik olunur zîrâ tâlibe bir nesne hâil olmaz meğer ki talebte gâhlık eyleye.

Der-beyân-ı tertîb-i zikir:

Bu dahî ma’lûm ola ki bu tâife-i âliyenin esnâ-yı zikirde etvâr-ı ayn-ı savâbları şöyledir ki tahiyyâta oturur gibi kıbleye müteveccih gözlerin yumup ve ağzın kapayup dişlerin birbirine koyup **[124/b]** lisânın ı damağına yapuşturup ve a‘zâ-yı mezkûru şol-kadar sıkmaya ki, hatta kendüye sıklet ârız ola ve aklını ve sol memesi altında sânavberiyyi’şekil olan et pâresine bend edip eğer iştiğâlî nefy-i isbât ise kelime-i lâ’yı sağ memesi altında bed’ edip kelime-i ilâhe’yi mikrâs ve er göbeği üzere tavk-ı fenâ-yı nâsûtî i’tibâriyla kelime-i illallâh’ı sol memesi altında olan et pâresine tîğ-i bekā-i lâhûtî veş şöyle münhaliyye ki harâret-i tevhîd-i ibtidâ cânın a ve ba‘dehû cân-ı cânâna vasıl ola ve “lâ ilâhe kelimesinde nefy-i vücûd-ı mâ-sivâyı i’tibâr edip ve “illallah” kelimesinde vücûd-ı vâhidin lâ mevcûde illâ hû vefkınca vahdâniyet ve ferdâniyeti isbât i’tibâriyle dolâb-ı dili çarh-ı devvar âsâ devr-i rakkâs ettirerek âlem-i ervâh ve âlem-i meânî ve ravza-i cinânı seyrân eyleye ve eğer ism-i zât müstecmi’u cemî‘ü’l-esmâ ve’s-sıfat olan lafza-i celâle me’mûr ve meşgul ise kemâ fi’s-sâbık tertîb ve te‘dîb üzere kelime-i tayyibe-i câmîayı **[125/a]** sanavberiyyi’ş-şekil olan mahalle şöyle darb eyleye ki teşne-i dilin şiddet-i câna te‘sîr ve kârhâne-i ilâhîyi tamiîr edip zikr-i devâm ve gönüle kıvâm buldurur ise karîbu’l-ahde nâîl-i merâm ve makbul-i hâs-ı âmm olur ve eğer bu zikir olunan tertîb üzere icrâ-yı ahkâm ve edâ-yı merâm etmeğe ‘özrü şer‘î ve mâni‘-i küllî zuhûr eyler ise tertîb terk olunsa zikir yine terk olunmamak gerekdir. Zîrâ bu zikr-i latîfe ve kâide-i tâife-i âliyeye bir nesne mâni’ ve bir kimse hâil olmaz seferde ve hazarda sokakta ve durakta pazarda ve esnâ-yı şuğl-i âharda yine bu zikr-i şerîfe müdâvim olmak emr-i mühimdir hatta kademhâne ve hamamda terk olunmadığı efdaldir. Tâ meleke-i külli hâsıl olunca ba‘de’l-meleke min vechin sâlikden ‘usret selb olup ol-nispetin tahsîline âşık iken kendi ma‘şûk ve nispeti kendüye âşık olup dâima ittihâd-ı

külli ile cüziyye-i ilâhi ve aşk-ı pâdişâhî hâsıl olup aklı akl-ı külli ve nefsi nefs-i külliyeye mazhar düşüp radiyallâhü ‘anküm ve radû anh **[125/b]** zâhir olup ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً [Hem hoşnut edici, hem de hoşnut edilmiş olarak Rabb’ine dön][701] inâyeti zuhûr eyler. Pes vukûf-ı adedî oldur ki sâlik esnâ-yı zikirde bâlâda zikr olunduğu vech üzere nefsini göbeği altına haps edip tenler üzere teneffüs ederek adedine vâkıf olmaya riâyet etmekten kinâyettir. Meselâ nefy-i isbâtta üç veya yedi tâ kırk bire ve altmış bire varınca hâsılı nefes dîyk olunca şöyle ki kendüye sıklet hâsıl olmayacak kadar müdâvim olup tenler üzere karar kılup adedine vâkıf ola zîrâ ibâdette lâzım olan şevk-i dil ve safâ-yı hâtır ola zîrâ nefesi dîyk oldukda nev‘an ibâdete fütûr ârız olup teşvîş-i hâtır ve perîşân-ı zihin hâsıl olur bîşevk olan ibâdette te’sîr dahî olmaz onun için râh-ı aşkta ve meydân-ı muhabbette olan sâlikân-ı sâdikânın ekl-i şürbüne ve hâb-ı ıstirâhatına min-vechin nazar olunmaz. Şol-şart ile ki açlıktan ve o uykusuzluktan sevsatlık ve kasvet-i kalb hâsıl olup zikirden ve ibâdetten geri kalmayacaktır. **[126/a]** Netice her şeyde i‘tidâle riâyet gerekdir. Kıyâm ve menâm-ı sıyâm ve taâm cümlesinin i‘tidâli makbûl-ı hâs ve âmdır. Ve illâ zikirde değil zîrâ ma’rifet ve kemâl-i irfân zikrin kemâl-i teşeğğül ve tekessüründen hâsıl olur. Nitekim bu ma’nâ-yı müeyyed kutbu’l-aktâb Hazreti Mevlânâ *Mesnevî-i Şerîf*’inde buyurur.

Mesnevî:

Çûn ki der tu mî şod lokma geher
Ten mezni çendân ki be-tovânî be-hor

Ukûl olan müttekiyye i’tirâz edenlere cevabtır. Kesret-i ukûl ve şurbün mezmûm olması insanı havân sıfat kılması ve mübtelâ-yı kesl ve kesâfet eylemesi içindür. Çûnkü lokmasında geher ola ve seni tâat ve ibâdet-i Hakk’a çabuk ve çalak fâriğ olma ol-kadar ye ki kādirsen[702], zîrâ sana andan zarar yoktur. Lâkin nef‘i çoktur. Meşâyih-i izâmdan birinden nakil olunur ki ekl ü şurb ile mukayyed imiş ba’zı ehibbâ ve esdikâsı renginden olanlara onun ukûl ve şurûb olduğuna bâtınen

[701] Fecr, 89/28.
[702] A: -

ta‘rîz eylemişler ve biri biri mâbeyninde bu şeyhin ekli ve şurbü evliyâ ve enbiyâ ekil ve şurbunâ uymaz deyu **[126/b]** söylemişler. Şeyh bunların zamîrine vâkıf olup bir leğen isteyup bunların sû-i zannını def‘ için leğen içre kay eylemiş leğen pür-der olmuş.

Mesnevî:

Şeyh rûz-i bihr-i def‘ sû-i zan
Der-leğen kay kerd pür-der şod-leğen

Sû-i zannı def‘ itmek için şeyh bir gün ba‘de’t-ta’âm leğen içine kay eyledi. Leğen pür-der oldu.

Mesnevî:

Her ki derûy-i lokma şod nûr celâl
Her çi hâhed tâ hord û râ halâl

Her şol kimsede lokma nûr- ı celâl ola ve hüsn-i hisâl ve lutf-i fi’âlî ziyâde kıla her ne isterse ki yiye âna helâldir. Ekser meşâyih-i muhakkikîn lokmaya ve lokma yiyene nazar etmemişlerdir. Belki lokma hârenkâr ve kerdârına bakmışlardır. Eğer kerdârı tâat-ı Hüdâ ve rızâ-yı Hakk için ise lokma haram değil ve ekelde israf yoktur demişler zîrâ haram lokmadan ve israf üzere yiyenin taâmdan tâat-ı Hakk’a meyl ve rağbet hâsıl olmaz demişler ve eğer ukûl olanın kârı tâat-ı Hüdâ olmazsa ve rızâ-yı Hakk için ekl kılmazsa **[127/a]** elbette ol-lokmada şâibe-i harâm mukarrerdir. “ve-lev kâne fî za‘mihî ekele halâlen” zîrâ mebde-i ma’âsî ve âsâm lokma-i harâmdır. Taam- ı helâlden isyâna meyil doğmaz derler. Pes kesret-i ekil ve şurbün menhî olması kesâfet-i ma‘siyete sebeb olduğuna binâendir. Yoksa mücerred ekil ve şurb mezmûme değildir intehâ kelâmuku.

Bu mahallin tafsîli *Şerh-i Mesnevî’*nin ikinci cildinde teşni‘-i zeden sûfiyân berân-ı sûfî ki pîş-i şeyh bisyâr mey kûyed” hikâyesinde mastûrdur. Ve’tlub bihâ Şeyh Mustafa Niyazi *Risâle-i Müstâkîm*’inde şöyle buyurmuştur ki senede bir ay

ramazandan gayrıda sâim olmak piyâde dervişlere li-ecli't-te'dîb kötek makāmındadır. Eğer suâl olunursa ki ekser muhakkikîn-i sâlikâna sıyam hakkında ziyâde tenbihler ve ta'limler edip her sâlike sıyâm elzem ve cû' ehemdir. Zîrâ sıyâm nefsi ilzâm ve cû' da nizam ve kıvam verir. Onun için ki nefis mutî' olmadan ruh ile izdivâc müyesser olmaz ve tahliye-i beden ve tezkiye-i nefs hâsıl olmaz. Zîrâ nefs ejderhâ-yı Musa **(127/b)** pençe-i kahrına giriftâr eylemeden âsâyı Musa olup iptâl-i sihr-i sâhiran olmaz. Ve ten sahrasında âb-ı hayât-ı câvidânı revân olmaz. Hâlen ki kahr-ı nefs sıyâm ve kıyâma merbuttur. Ve bu ta'lîm beyne'n-nâs meşhûr ve merğubtur. Nitekim buyurmuşlar.

Beyit:

Hudâyı seversen sivâdan kesil
Tecevvu' terânî tecerrüd tasil

Cevab: bu makāmın tevcîhi şöyle olmak kâbildir ki şol-kimseler ki her harekâtı muktezâ-yı tabîat ve her af'âli ve akvâli şehevât-ı nefis ve arzu-yı meyl-i hevâ ola ve her hâlde mahkûm-ı nefs ve mağlûb-ı şehevât-ı hayvâni ve esir-i tabîat-ı unsûrî ola. Elbette öyle olan kimsenin kahr-ı nefis ve zecr-i beden ve ekl-i şürbte imsâk ile zincir-i cû'a ve pençe-i siyâma giriftâr eylemek ehem ve elzemdir. Şol-şart ile ki sıyâma mağrûr ve kıyâma mefrûh olup nefsin bir türlü hîle ve bir nev' mekrîne giriftâr olmaya zîrâ nefsin gıdâsı yalnız ekl-i şürbe münhasır değildir. Ekl-i şürbten elez bir gûne gıdâ-yı muhfîsi vardır ki ol-gıda-yı sûrîye tercih ve takdim **[128/a]** eyler. O gıda hemîn riyâ ve şöhret-i nâsdır. Riyâ ve şöhret dahî esbâbından zuhûr eyler zîrâ lüzûz-ı nefsânî ve şehevât-ı hayvânî iki nev'dir. Biri şehvet-i celîye ve biri dahî şehvet-i hafîdir. Pes şehvet-i celî oldur ki ekl ü şurb ve libâs ve hâb-ı gaflet Fe-emmâ şehvet-i hafî riyâzât ve tâat yüzünden zuhûr eden hazz-ı nefsânî ve beyne'n-nâs şöhret ve rif'at ve emsâlihi pes bunlardan halâs-ı hulûs ve niyâz-ı seferdir. Vatan ve devâm-ı zikr-i kalbîyyü'l-hafîdir. Maa sıyâmü'n-nehâr ve kıyâmü'l-leyl ve illâ sıyâm ü kıllet-i ekl ü şurb ile bu hâlâtdan halâs mümkün değildir. Zîrâ bu şehevât-ı ma'nevînin esbâbı ancak zâhir perhîzi ve sûreti siyâmdır. Her kimse ki bu meydân-ı şehevâtda kendüyü imtihân etmek değilde şehevât-ı celî hod ma'lûm ve meşhûrdur.

Ve illâ şehvet-i hafî mesela ahad-i nâsdan biri kendünün adem-i perhîzine zâhib olup kıyâs-ı nefs ile dese ki bu senin perhîzin riyâ-yı muhtemil ve sıyâm-ı kıyâmın şöhreti müştemil **[128/b]** hâlâtdan hâlî değildir. Ve illâ senin takvâ ve riyâzetin Hakk için olmayıp mahzâ izzet-i nâs ve şöhret-i avâm içindir. Eğer ol-vakit ol-kimse ol-hasûdun bu gûne-i kelimâtına tahavvür ve nefsi muzdarib olup zâhiren veyahud bâtında ol-kimse de haşûnet ve burûdet zuhûr eyler ise bilsin ki ol-ızdırâb ve inkisâr ol-kimsenin makâlinin sıdıkına nişân ve kendü aynı riyâ-yı hafîde olmasına bürhândır. Ve eğer ol-kâlden muzdarîbu'l-hâl olmaz ise ol-kimsenin kendü ve kendünün sıdkı zâhir ve nümâyândır. Ve her kişi kendinde ahlak-ı reddiyenin ba'zısın mevcûd bulmayıp mağrûr olmaya zîrâ her ahlakın celîsi ve hafîsi vardır. Kendü çille-i imtihâna koşa meselâ ucub ve kibir ki celîsi hod ma'lûm Fe-emmâ kibr-i hafî eğer bir kimse sana cehlinden ve adem-i idrâkinden nâşi tekebbür edip ezâ ve cefâya râgıb olsa ve ol-nâdânın hareketinden muzdarib ve mütegayyir olup sen dahî âna mukâbil ve muâdil harekete mütecâsir **[129/a]** olmak veyâhud bâtınından adâvet ve burûdet hâsıl oldukda ol iki nev' kibirden hâlî değil sen ki eğer onun la münâkaşa vâkı' olur ise kibr-i celîye ve eğer zâhiren eser zuhûr etmeyip bâtınında huşûnet hâsıl olur ise kibr-i hafîden hâlî değildir. Nice hâlî olsun ki fâil-i hakîki hakdır. Ve ol-fiil ol-nâdândan sâdır olması hikmet-i ilâhiyyeye mebnîdir ki ol-kabîhin kubhı zâhir olup cibilliyet-i aslîsini icrâ ve izhâr edip senin dahî bi-hasebi't-tekâsül kusûrundan îkâzdır. Pes ol-hînde muktezâ-yı kemâl ve adem-i kibir oldur ki ol-kabîhin kubhını görüp derece-i helâkde ve mertebe-i memâtda olduğuna terahhüm ve şefkat edip ıslâhı için Hakk'a temennî ve ol-sıfat-ı redîyyeden dergâh-ı izzete isti'âze edip kendüye zuhûr eden mezelleti kusûruna atf edip tevbe ve istiğfâr ederek "men âmene bi'l-kaderi emine mine'l-kederi" fehvâsınca âsûde-i dil ve emn-i celîlde bîkâl ve kîl ola ve kıssı'l-bevâkî li-muharririhi **[129/b]**

Ey esîr-i nefs olan bu derde var bir çâre bak
İçme zehr-i dehri dâim dön geru dildâre bak

Yâr gibi ağyâre bakma hâre bakma ey gönül
Bâğ-ı dilde aşkıyla bülbül gibi gülzâre bak

Çekmem bu bâr-ı fenâyı çünkü hicrândır sonu
Gam diyârından özün kurtar dilâ gamhâre bak
Yak bu kesret perdesin çık bak nazar et cümleye
Bakma reng-i tene Şeyhî vahdet-i cebbâra bak

Ve şunlar ki lüzûz-ı hayvâniyyeden ve arz-ı nefsâniyyeden tahlîs-i gerîbâ ve te‘mîn-i dil ü cân eylemişlerdir. Onların her ef‘âli ve ahvâli rızâ-yı Hakk için ve elbette bir maslahat içindür. Zîrâ anlar eğer sıyâmda ve kıyâmda bir hâssa müşâhede ideler. Ekl-i şürb ederler. Zîrâ anlar gönüllerinin câsusları olup maksadları âyine-i dilî ğubâr-ı kevnden ve kudurât-ı tabîattan hıfz etmelidir. Tâ ki mazhar-i ism mürîd olup kendü irâdetlerini Hakkın irâdetinde mahv-ı mutlak eyleyeler. Veli-hâza her iki kavl ki denilmişdi. İkisi dahî makbûl ve mahalline masruftur ve kezâlike’l-emr. Çünkü nefy-i isbâtın **[130/a]** tertîb-i adedi ve haps-i nefs-i ma’lûmun oldu. İsm-i zât ki Allah ism-i şerîfidir. Ânı dahî bu minval üzere kırk bir ve altmış bir tâ yüz bire hâsılı nefes dîyk olana dek riâyet-i haps-i nefs ve vukûf-ı adedâ bundan ibârettir.

Fe-emmâ *Reşehât-ı Ayne’l-hayât*’ta mezkûrdur ki kutbu’l-mille ve’d-dîn Hâce Muhammed Bahauddîn kuddise sırruhu’l-emîn hazretleri haps-i nefs ile vukûf-ı adedîyi lâzım saymamışlar. Onun için bu dâire-i zâhirde her bir sâlik haps-i nefes ile me’mâr değildir. Pes her sâlik me’mr olduğu umûrun husûlüne sa‘y itmek gerekdir. Ve illâ ba’zı mahalde te’sîr-i esmâ ve havâs-ı Kur’ân görüp ve işitüp anlara mülâzim ve müdâvim olmak maksattan geri kalmak ve âkıbet nedâmetin görmek mukarrerdir. Limuharriri hi.

Dil düşürdüm kavline pîrim Bahâüddînin
Kurban olam yoluna pîrim Bahâüddînin

Epsem olur dilleri öter dil bülbülleri
Şahâne zâkirleri pîrim Bahâüddînin

Gönüldendir işleri gün be gün cümbüşleri
Arıtmadadır dervişleri pîrim Bahâüddînin
[130/b]

Kesr ile halveti nokta-i dil-i celveti
Yâr'la bihim ışreti pîrim Bahâüddînin

Kapandı aklın yolu olmuş aşkîlik kolu
Şeyhî veş yüz bin dili pîrim Bahaüddînin

Vukûf-ı kalbî:

Ya'nî âgahlık ile dâima Hakk teâlayı zikr etmekden ibârettir. Pes her sâlik gerekdir ki kalbine vâkıf ola ki muhabbeti hangi cânibedir. Eğer Hakk'a ise ol-muhabbetin ve zikr-i fikrin ve nispet-i iştiğâlin iksâr-ı vakar etmeğy sa'y eyleye ve eğer sû-i nefis-i hevâya ise ol-hâl-i dâldan sad-hezâr nedâmet ile mezellet ve ihtikâr-ı ihtiyâr edip meclis-i pîre mülâzemete müdâvim olmak gerekdir. Zirâ her sâlik kaçan ki alaka-i dünveviyye ve muhabbeti gayriyyeyi derûnundan bi'l-külliye selb edip dergâh-ı hazrete müteveccih olur. Derhal âna bir gayr-ı yüzden alaka-i dünyeviyeye ve muhabbet-i gayriyye-i ma'neviye ârız olur. Ol-vakit sâlik vukûf-ı kalbiyeye muhtaç olur. Zîra ol-hîle-i mahfiye-i ma'neviyyeye ıttıla' hâsıl olmaz illâ ahval-i derûnuna ıttıla' hâsıl edip vukûf-ı kalbi zuhûr eyleye **[131/a]** meselâ sâlik emti'a-i dehri va mülk-i mâl-ı dünyâyı terk edip sahrâ-yı bekāya yüz devirdikde yine bir yüzden fenâya meyl-i peydâ olur ki keşf-i kerâmet ve icrâ-yı harîk-i âdât ve rütbe-i hilâfet ve makam-ı irşâd ki bunların cümlesi kayd-ı gayrîdir. Ol-vakit hîle-i nefs ve hud'a-i şeytana ve dâiye-i dile vâkıf olup ol-bend ve hicapları giderup cânib-i Hakk'a teveccüh ve niyetin râst edip vâsıl ve ber-murad ola fefhem.

Ve bu vukûf-ı kalbînin ma'nâsı câiz ki من عرف نفسه فقد عرف ربه [Nefsini bilen Rabb'ini bilir][703] hadis-i şerîfinin mâsadakı ola zîrâ kalbe vâkıf olmak hemîn nefse ârif olmadan ibârettir. Zîra nefistan murâd bu mahalde kendü zâtının hakîkatidir. Pes kalbine vâkıf oldukda nefsine ve rabbisine ârif olup dâimâ âgahlık ve huzur-ı kalb ve şevk-i zevk-i vicdânı ile zikr etmeye müdâvim olunur. Allâhümme yessir lenâ.

Fe-emmâ vukûf-ı kalbi bu takdirce sâlike şol-zaman müyesser olur ki ibtidâ bir müddet hoş der-dem **[131/b]** mefhûmu üzere aklını nefsine virüp zikr-i kalbe kemal-i

[703] Bkz. Aclûni, *Keşfu'l-hafâ*, c. II, s. 262, h.no: 2532.

iştiğâl gösterüp bu ibâre ibtidâ-i sulûkden ibârettir. Yahud aklını ve muktezâ-yı akl-ı müteayyineyi nefs-i mütekessire ve müteaddideye virüp aşk-ı enfüsî mebde-i enfâse virmeye müdâvemet ve müsâraat eyleye veyahud akl-ı meâdını nefs-i rahmâna bend edip sevâhil-i deryâ-yı rahmette seyrâne kadem basup nazar ber-kadem tenbîhi üzere seyr-i gûh-ı sahrâda nazarın kademi basacak yere rabt edip eşyâ-yı mütenevvi'anın efkar-ı müteferrikasıyla perişân nisbet-i bâtını olmamaya bezl-i makdûr eyler veyahud esnâ-yı sulûkde seyr-i kadem-i ma'nevîsi merâtib-i âliye-i ma'neviyede ya'nî bu râh-ı pür-hatarda basar-ı basîretin ve nazar-ı ibretin kadem-i ma'nevîsini basacak yere ya'nî bir menzilden bir menzile varınca esnâ-yı râh-ı ma'nevîde olan hâr u hâşâk-ı iddiâdan ve senin girdâb-ı riyâdan kademin kemâl-i mertebe hıfz ederek sefer der-vatan işaretiyle vatanında ahlâk-ı rezîleden ahlâk-ı hamîdeye **[132/a]** ve tabîat-ı beşerîden tabîat-ı melekiyeyeye sefer eyleye veyahud merâtib-i kevniye-i ademiyyeden merâtib-i zatiye-i kademiyeye sefer eyleye zîrâ bu sefer sefer-i sûrîye ve gurbete manût değildir. Vatan-ı sûrîye ve ya vatan-ı aslîye ile hâsıl olur. Veyahud vatan-ı bâtında ya'nî vatan-ı nâsutiye-i fer'îden vatan-ı lâhûtiye-i aslîyeye sefer eyleyerek halvet der encümen rumûzuyla cemiyette ferdiyyet ve kesrette vahdet edip zâhiren haşk ile ve hüsn-i hulk ile ve bâtınen zikr-i Hakk ve üns-i ferd-i mutlak ile ola veyahud kesret-i şevâğil-i dünya ve cemiyet-i havâtır dâr-ı fenâ içre zâhiren cemiyet ve ünsiyet ve bâtınen onların cemîsinden kat'-ı dil ve ref'-i alâka edip tek ve tenhâ gevher-i dil bîbahâ ile kurb-ı hazreti lâ yezâlîde halvet ve vahdet eyleye zîrâ eşya-yı mütenevvia ve suveri mütekessirede nokta-i hüviyet-i zât ve vahdet-i ferd-i mutlak ile halvet ve vuslata musâraat edip hakîkat-i eşyâya vâkıf oldukda hemîn **[132/b]** halvet der encümen sırrı ayân ve nümâyân olur. Ve hakîkat-i zâtiyyeye vâkıf ve ârif oldukda ayn-ı basîretinden kesret-i mahv ve adem-i sırf olup halvet der encümen ibâresinden kelime-i encümen fenâ olup halvet-i bakâ peydâ olur. Zîrâ hakâyık iki vech üzeredir. Biri hakâyık-ı mümkinât ve biri hakâyık-ı zât derler ki hakîkatü'l-hakâyık andan ibârettir. Ve hakâkat-i mümkinât hakîkat-i izâfiyye ve sıfâtiyyedir. Vallâhu 'âlem bi's-savab ve ileyhi'l-merci'i ve'l-meâb.

Pes bu halvet der encümen hâsıl etmeye cidd ü sa'y ederek yâd-kerd ma'nâsıyla amel edip Hakk subhânehû hazretlerini dâima gönülden zikre müdâvim olup bir ân ve bir nefes ol-zikirden hâlî olmaya veyahud "eles" makāmında Hakk ile olan ahd ve mîsâkı anıcı ve hâtırda tutucu ola zîrâ yâd kelimesinin ma'nâ-yı lüğavîsi

anmak ve hatırda tutmak ve kerd kelimesi kâf-ı Arabiyle kerden lafzından sîga-i mâzi dir eyledi ma'nâsına. Bu surette demek olur ki şol-sâlik ki yâd-kerd ile amel ide hemîn ol **[133/a]** ahd-ı mîsâkı dâima anup hatırda tuttu zîrâ azîzlerden birisine sormuşlar ki ahd-ı mîsâk yâdınızda mıdır buyurmuşlar ki şöyle yâdımdadır ki ol ahdi dünkü gün eylemiş idik. Eğer kâf-ı acemî ile kerd i'tibar olunursa demek olur ki âlem-i ervâhda Hakk ile olunan ahd-i mîsâk bu âlem-i kevne ve mertebe-i nâsûta nüzûl etmek hasebiyle ol ahid gaflet ve şehvet sebebiyle yâdımızdan gitmek ile hemîn ol ahde dönücü ve ol ahdi dâima anıcı olmaktan kinâyettir zîrâ kâf-ı 'acemî ile kerdin ma'nâ-yı lüğavisi döner ve dönücü demektir keza fi *Ni'metüllah.*

Pes yâd-kerd kelimesiyle vakt-i elesti ahd u mîsâkı sâlik dâima hatırda tutup ol ahde dönücü ve anıcı olarak baz-geşt kelimesiyle civâr-ı hazreti lâyezâlîde tayrân ve cevelân sevdâsıyla "hüdâvendâ benim maksûdum sensin ve senin rızândır" mülahazasın etmeye müdâvim ola. Veyahud murg-ı dilin ve bâz-ı hakîkatın âlem-i süflîden ve çille-yi beşeriyyeden **[133/b]** ref' edip âlem-i ulviye-i melekûtiyyeye ve andan gülzâr-ı ceberûtiyeye ve andan envâr-ı lâhûtiye-i zâtiyyeye pervâz edip bâz hakîkatın ol avâlim-i ulviyye ve menâzil-i kudsiyyede baz-geşt ederek nigâh-dâşt muammâsıyla sâlik dâima esnâ-yı zikirde def-i havâtır-ı mütevehhime eyleye veyahud [704]مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلاَّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا [Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, idaresi ve yönetimi O'nun elinde olmasın][705] vefkınca delîl-i kadÎmi ve yâr-ı hakkiîsin bilüp delâletine bakmak ve muntazır olarak yâd-daşt zevkiyle dâima âgâhlık ile zikr-i dile müdavim ola veyahut وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ [… nerede olsanız O, sizinle beraberdir …][706] sırrına vâkıf olup maiyyet-i ilâhî yâdından gidermeye tâ ki maiyyet-i tabiiyye ve sebu'î ve şeheviyye mahv-ı fenâmertebesin bula zîrâ her sâlik maiyyet-i zâtiyye-i ilâhiyyeye hakka'l-yakīn hâsıl etmeden maiyyet-i muktezâ-yı nefsiyye ve tabiiyye ve kesret-i sıfâtiyye ayn-ı basîretinten def-i ref' olmaz.

Pes yâd-dâşt işâretiyle zikr olunan merâtibin tahsîline sa'y ederek vukûf-ı zamânî ile sâlik dâima zamânın a ve her hâlde ve cemî'i zamânda hâline ve ef'âline vâkıf ve esrar-ı **[134/a]** nisbet-i bâtınîsine ârif olmaya çille-i muhâsebe ihtiyâr eyleye veyahud "ez-zaman ve'l-mekân ve illâ mekân cemîan emr-i mevcûd inde ehli'-hucûb

[704] A: Metninde "vemâ min dabbetin fil ardi illâ hûve âhizun bi nasiyetiha" şeklinde geçmektedir.
[705] Hud, 11/56.
[706] Hadid, 57/4.

vucûden ev i'tibâren" Fe-emmâ 'inde ehli'-mükâşefe ve'l-muâyene lâ-vucûde lehum kat'an ve lihâza kâle ba'zı muhakkıkîn el-a'yân mâ şemmet râyihate'l-vucûd ve kezâlike'l-emr.

Zaman üç kısımdır ki mazi ve müstakbel ve hal pes mazi ve mustakbel şems ile kamerin devrinden ve leyl ile nehârın ihtilâfından ve enfâsın murûr-ı tekerrüründen iktizâ eyler pes onların cümlesi mümkinât mukayyedâtdandır. Sâlikin basar-ı basîretinden ref' oldukda zaman hâle münkalib olup vukûf-ı zamânî hâsıl olur fefhem vallahu âlem.

Ve vukûf-ı adedî lafzıyla esnâ-yı zikirde ol-zikr-i mahfînin adedine vâkıf olup tenler üzerinde teneffüs etmeye riâyet eyleye veyahud ğayriyyet ve isneyniyyet nazarın hüviyet-i vâhidiyette hark edip وَإِنَّ اللَّهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ [… Allah tektir, teki sever …][707] fehvâsınca pes çift i'tibarı iki nesnenin müfarekatinde hâsıl **[134/b]** olur. Öyle olsa ikilik kesret ve şirkten ibârettir. Pes birlik bilâ şirket ve vahdet ve ferdiyyet mertebesidir ki her ne kadar zikirde kerd lafz-ı sûrî ve ma'nevi i'tibârıyla kesret fehm olunsa ol-kesret ayn-ı vahdettir. Zîrâ cümle adedin kadri ve i'tibârı vahittendir. Ve vucûd-ı hâdis vâhidin vucûdundan ve kıyâmından ve ana mundam olduklarındandır fefhem cidden.

Ba'de zâ sâlike vukûf-ı adedî sırrı hâsıl olup vukûf-ı kalbî ile esnâ-yı zikirde kalbine ve hakîkate vâkıf olup âgâhlık ile zikre müdâvim olmakdır. Ve buyurmuşlar ki vukûf-ı kalbî yâd-dâşt ibâresinin mefhûmundan ibârettir fefhem veyâhud ما وسعني سمائي ولا أرضي ولكن وسعني قلب عبدي المؤمن[708] [Yere göğe sığmam, mü'min kulumun kalbine sığarım][709] misdâkınca kalbinin hakîkatine ve vus'atine ve kâbil-i tecelli-i zât olduğuna vâkıf olup ol-vesîle ile ârif ve kâmil ve vâsıl ola nitekim Eşrefzâde kuddise sırruhu hazretlerinin kelimât-ı kudsiyye ve ebyât-ı remziyyesinden ba'zıdır ki bu mahalle münâsib ve bu ta'rifi müeyyid buyurmuşlar:

Beyit:

---

[707] Sahih-i Müslim, Zikir, 4835.
[708] A: Metinde "lâ yesa'uni arzî ve lâ semâi ve lâkin yese'unî kalbi abdi mü'min" şeklinde geçmektedir.
[709] Bkz. Aclûni, *Keşfu'l-hafâ*, c. II, s. 195, h. no: 2256; Ali el- Kari, *el-Esrârü'l-merfûa*, s. 310 h. no: 423.

Saray-ı lî ma'allâh gönüldür,
Tecellihane vallâhi gönüldür,
Ne istersen yürü var andan iste
Hüdâ'nın **[135/a]** ulu dergâhı gönüldür

Pes bu ibârât-ı latîfenin ve kelimât-ı kudsiye-i ma'neviyyenin ma'nâ-yı pür meânîsi lâ hadd velâ yü'addır ki bu kalîlü't-tâ'a bu muhtasarda her ne kadar tafsîl olunsa ayn-ı icmâl ve hadd-i ruhsâr-ı mahbûbda bir hâl u deryâ-yı hâlde kişte-i kîl u kâldir. Zîrâ onların kelîmât-ı kudsiye-yi zevkiyeleri pür meânî zâhir ve bâtın ve batnü'l-bâtın ta "ilâ seb'ati butûn" ki kemâ kâle rasûlullâhi aleyhi's-salâtü ve's-selâm إن للقرآن ظاهرا وباطنا وبطن بطن إالى سبعة أبطن [Kur'ân'ın bir zâhiri, bir bâtını ve bir de batn-ı bâtını vardır, ta yedi butûna kadar][710] vefkince onların dahî kelimât-ı kudsiyye ve ibârât-ı zevkiyelerinde zâhir ve bâtın ve bâtın-ı butûn vardır. Zîrâ cenâb-ı kibriyâ onları mazhar-ı esmâ ve sıfât ve zât-ı pâk-i mutlak kılmıştır. Onun için ki şeref-i levlâk ile müşerref ve mazhar-ı tâmme-i külliye ile mükerrem olan server-i kâinât ve zübde-i mümkinâtın velâyet- i hâssasına verâset-i tâmme-i kâmile ile vârislerdirler. Pes ol-hazretten zuhûr eden meânî ve maarif anlarda dahî verâsetleri hasebiyle elbette zuhûr eylese gerektir. Zîrâ vâris-i mecâzîden mevrûs-i mecâzînin eşyâ-yı külliyesi zuhûr ettikde vâris-i hakîkatte mevrûs-i hakîkatin ahvâl-i kudsiyesi zuhûr etmemek emr-i muhâldir.

[135/b] Bâb-ı Sâlis: Fî Beyân-ı Ta'bîrâti'l-Vâkı'ât:

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd ederim. Peygamberlerin seyyidine ve onun bütün âline salât ve selâm olsun.

Fe-ba'd:

---

[710] Bu hadisin aynısı bulunamadı. Ancak bazı kaynaklarda benzerleri tespit edildi. *Avârifü'l-meârif*, s. 81; İbn Hibbân, *el- İhsân, Kitâbü'l-ilim*, 75, I, 276. [Kur'ân'da nâzil olan her âyetin bir zâhiri ve bir bâtını vardır: Her bir harfinin bir sınırı, her bir sınırının da bir matlaı vardır.]

Ma'lûm ola ki, her tâlib-i sâdıkā ve her mürîd-i sâlike ehem ve elzemdir ki, ilm-i ta'bîre âşina olup sülûk esnâsında zâhir olan vâkı'âta vâkīf olup, her hâlde basîret üzere hareket edip, kendini nefs u şeytân hîlelerinden hıfz u hirâset eyleye. Ve dâima kendi hâlinin müfettişi olup zuhûr eden vâkīâtın tefahhusundan hâli olmaya. Tâ ki, sülûkunda min-vech-i meşakketten emîn olup gün be-gün tahsîl-i irfân ve tebdîl-i ahlâk edip, himmet-i pîr ile mülk-i melekûta emîr olup şefâat-ı Mustafâ ile inâyet-i Hüdâ'ya vâsıl olup safâ-yı dâim hâsıl eyleye. Allâhümme zidnâ ilmen ve sehhil umûranâ ve tahhir kulûbenâ ve yessir lenâ.

Ma'lûm ola ki, rüyâ iki **[136/a]** türlü ta'bîr olunur: Biri enfüsî ve biri âfâkī. İmma âfâkī ta'bîre nihâyet yoktur. Gâh olur ki, reînin hâline göre ta'bîr olunur, gâh olur ki, mür'înin hâline göre ve gâh i'tibâr-ı leyl ve evkât ile. Mesela akşam ve gece yarısı ve sabah ve anlarda dahî ibtidâ-ı havâb ve âhire nazaran. Ve gâh olur ki, i'tibâr-ı nehâr ile mesela penşenbe, düşenbe, şeşenbe hafta devir olana dek her bir günün iktizâsına göre ta'bîr olunur. Ve gâh olur ki, hurufât i'tibarıyle her rü'yânın evvelki harfine nazaran ta'bîr olunur. Ve gâh olur ki, füsûl i'tibarıyle, mesela evvel-i bahârdan yaza dek, yazdan güze dek ve güzden şitâya mugayeretleri hasebiyle ve her birilerinin vaktinde olan eşyâya ve ol eşyânın âhir-i veftinde görmek. Mesela yaz meyvesi güzde ve kışta ve kışın ahkâmı bahârda ve yazda görüldüğüne göre ta'bîr olunur.

Öyle olsa cümlesinin tahrîrî tafsîl ve mûceb-i **[136/b]** tatvîl olduğundan sâlike lâzım olan enfüsî olduğundan, bu hakîr müstemind dahî ba'zı ehibbâ ve asdikâyâ zuhûr eden vâkıadan hisseyâb olup evâmire imtisâl ve nevâfile teşebbüs edip ve menhiyâttan hazer ve kabhiyâttan kûzar edip persevendâz olmalarıyla bu bîçâre dahî ol vesîle ile rızâ-ı Bâri'de bulunup sebeb-i mağfiret ve bâ'is-i devlet ümidiyle[711] ba'zı kümmelin kelâm-ı ibretnümâlarından ve resâil-i iksîr-i i'tâlarından istintâk[712] bu zayıfın dahî mücerrebâtı ile zuhûr eden ahvâl ve âsârından ve bâ-husûs rûhe's-sudûr ve nûre'l-kubûr olan şeyhlerimiz ve azîzlerimiz kuddise sirrahume'l-azîz hazerâtının zebân-ı şükür u bâr ve dehhân-ı dürer-i senârlarından hıfz u hisseyâb olduğumuz ta'bîrâttan min-kaderi't-tâka tahrîre şurû' olunmuştur.

---

[711] A: ümizîyle
[712] K: istinbât

Ma'lûm ola ki, rüyâ yedi hâlden hâli değildir ki, dörtüne i'tibâr yok, üçü mu'teberdir. Biri oldur ki, bir şeyin fikr u **[137/a]** zikri sibkat edip rüyâda zuhûr eder. İkincisi muhabbetten. Üçüncüsü ziyâde-i ta'âmın buhârından envâ'en sûr u hayâlât zuhûr eder. Dördüncüsü edğâs u ehlâm derler ki, şeytânî ve nefsânîdir, bunlara i'tibâr yoktur. Beşincisi rüyâ-ı tahzîr derler ki, sâlike tenbihtir. Beşeriyyet hasebiyle kendinde zuhûr eden amel-i nâsezâ ve çirkin hâtıralardan içtinâb ve ol ma'kûle-i ef'âlden imsâk ve tenezzülden hazer edip kabhiyyâttan kuzar eyleye. Altıncısı rüyâ-ı tebşîrdir. Sâlik esnâyı sülükta Allah'ın rızâsına müvâfık olan amelin gerek kavlen gerek fi'len âsâr-ı behr-i hâl zuhûr eder. Tâ ki, sâlik onu fehm edip ol amelin tekrârına sa'yedip ve ibâdâtında halâvet ve şevk hâsıl edip silkiyle[713] zevkiyâb olup ol vesîle ile dâima esfelden a'lâya terakkî ve kurbiyyet hâsıl eyleye. Yedincisi ilhâm-ı rabbânîdir ki, ehl-i hâle **[137/b]** mahsustur. Sâlik vahî menzilesindedir. Ol dahî üç kısımdır: Evvelki kısmına rüyâ-ı sâdıka derler. Usûl üzere ta'bîrde ekserî hatâ eylemez. İkincisine vak'a derler ki vâkı'a mütâbık bilâ ta'bîr zuhûr eyler. Ba'de'z-zuhûr râinin dahî ma'lûmu olur. Üçüncüsü keşiftir ki, levh-i mahfûz müvekkili olan melek vâsıtâsıyla sâlike ilham zuhûr eyler. Kable'z-zuhûr rüyânın sıdkına, sâlike yakîn hâsıl edip bilâ noksânin velâ ziyâdetin ol rüyânın zuhûruna müntazar olur. Zîrâ rüyâ-yıı sâlihâ nübüvvettin 46 mertebesinden bir mertebe olduğuna hadîs-i şerîf vârit olmuştur: رُؤْيَا المُؤمِن جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءاً مِنَ النُّبُوَّةِ [Salihlerin rüyâsı nübüvvetin 46 cüzünden birisidir.][714] Zîrâ nebî a.s. hazretleri 23 sene müddet-i nübüvvetleri oldu. Altı ay rüyâyla, 22,5 sene vahiyle öyle olsa; 23 seneyi altışar aya taksîm eylesen 46 cüz eder. **[138/a]** İ'tibâren aleyha ber-mantûk hadîs-i şerîf, rüyâ-yı sâliha nübüvvetin 46. cüzüne işârettir. Vallâhu alîmun bi's-savâb.

Geldik imdi ahvâl-i ta'bîrâta: Ey birâder bilgel ki, ta'bîr dahî üç vecih üzerine müveccehtir. Evvelkisi rüyâ-yı emmâre, ikincisi levvâme, üçüncüsü mütmainnedir ki, gerçi nefsin yedi mertebesi var. Velâkin taksîm-i hakîki ile üçe taksîm olup ve bu üçün tahtında, sâiri dahî münderic olduğundan tafsîli ile tatvîlden içtinâben icmâl ile iktifâ olundu. Zîrâ kelâmın merğûbiyyeti müfîd u muhtasar olduğudur.

Ma'lûm ola ki, her bir rüyâ üç türlü ta'bîr olunur. Mesela seb'iyyâtta bir

---

[713] K: sülûkuyla

[714] Buhârî, Ta'bîr 26; Müslim, Rü'yâ 6. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Edeb 8; Tirmizî, Rü'yâ 1; İbni Mâce, Rü'yâ 9.

canavarı nefs-i emmâre sahibi görse ya kendi mağlup veyahut kendüye mûnis görse bilsin ki, ol canavarın sıfatı kendinin hâlidir. Eğer kendi gâlip olup veyahut helâk eylese ol hâlden necât ve ol sıfatı izâle etmiş olur. İkincisi nefs-i **[138/b]** levvâme sahibi ol hayvanı görse ol hayvanın hâli kendinin sıfatıdır. Ve ol sıfat ol hînde kendüye hâl olmuştur. Gâlib görse galabe-i akıl ve mağlûb olsa galebe-i nefistir. Üçüncüsü nefs-i mütmainne sahibi ol hayvanı görse tekâsül hasebiyle tenezzül değil ise galabe-i gayret ve şacâate haml olunur, ol hayvanın hâline göre. Emmâ nefs-i emmâre sahibi alâyim-i semâdan[715] ve eşyâ-yı nefîseden bir rüyâ görse levvâmeye kadem basıp emmârelik hükmünden kurtulmaya beşârettir, rızâ ve teslîme muvâfık sülûk-ı müktezâsından. Emmâ levvâme sahibi görse mütmainne duhulüne işârettir. Mütmainne sahibi yine ol rüyâyı görse, derecât-ı âliye sahibi olmaya müjdedir. Emmâ emmâre sıfatıyla muttasıf iken, levvâme ve mutmainnede zuhûr edecek vâkıa zuhûr eyler. Ol hâlde ol makāmın sahibi **[139/a]** deyu hüküm olunmaz. Sâlikin hâline göre muktezâ-yı sülûku terakkî bulup, murûr-u eyyâm ile ol makāmâta lâyık ve ol derecâta nâil olmasına tebşîr olunur.

Geldik imdi ta'bîrât-ı eşyâya: Ey birâder! Bilgel ki, eşyâda tefâvüt ve tegâyurât vardır. Her birisinin ale'l-infirâd takrîrde zihne kuvvet hâsıl olup hıfzı âsân olduğundan her birisinden bir şemme ala tarîki't-tafsîl ve'l-icmâl şerh u beyân ve alâ merâtibihim ketm u 'ıyân olunmuştur.

Ma'lûm ola ki, ta'bîrât-ı eşyâ beş fasıl üzerine tertîp olunmuştur. Fasl-ı evvel âlem-i ma'âdin, fasl-ı sânî âlem-i nebâtât, fasl-ı sâlis âlem-i hayavân, fasl-ı râbi' âlem-i insân, fasl-ı hâmis âlem-i felekiyyât vemâ-fîhâ.

Fasl-ı Evvel: Fî Beyân-ı Ta'bîrât-ı Cemâdât:

Ma'lûm ola ki, bir kimse rü'yâsında necâset görse, haram mala azîmetine işârettir. Üzerine bulaşmış veya içine batmış **[139/b]** görse, gasb edip levâzımına sarfa işârettir. Ol necâsetten yıkanır veya arınır görse, ol fiilden âzâd ve selâmet bulup tahâretine işârettir. Hâsılı necâset-i galîza olan insânın ve hayvanın bir kişi ol necesi rü'yâda görüp velâkin vücûdunda sârî değil ol necesden kendin ârî görse

[715] K: süfliyeden

harâm nesneyi irtikâba hatırında tasavvur etmektir. Emmâ kendinde sârî ve mevcûd görse fi'len sudûrunun âsârıdır. Eğer ayağı batmış görse, dünyâlığı harâm mâl ile telvîs eylemesine işârettir. Eğer başı batmış görse, bâtının ekl-i muharremât ile telvîsine mahmûldür. Eğer bütün a'zâsı ile batsa zâhir ve bâtının mülevves ve ol telvîs ile vücûdun helâk ve adem-i necâttan hazer gerektir. Eğer necâset-i hafîfe görse, günâh-ı sağâyirdir. Bâlâda zikrolunduğu gibi görse niyyet bilâ şühe[716] fiildir. Bu dahî buna kıyâs olunur. Bu zikr olunan **[140/a]** ta'bîrât emmâre ve levvâme mertebesinde olan sâlike göredir.

Emmâ mutmainne rütbesinde olan ârife göre rü'yet-i encâs ta'alluk-ı dünyâ ve tevağğul-ı eşyâ ve rızk-ı helâl ve teşvîş-i maîşetinin min-vechin telvîsine işârettir. Zîrâ حسنات الأبرار سيئات المقربين [Ebrârın iyilikleri, mukarrabînin günahlarıdır] fehvâsınca rızk-ı helâl, tevağğul-ı ebrâra ibâdet olduğu gibi mukarrebîne ayn-ı kabâhat olduğundan nefs-i mutmainne sâhibi dahî dâire-i mukarrebînden hâriç değildir. Onun için onun ta'bîri vech-i âher üzere müveccehdir. Emmâ rü'yâda çamur görse sûrîsi sülûkta meşakkat ve mihnet göre veyahut mücâhedât-ı nefste te'ab ve bir miktar menzili zahmetlice olmasına işârettir. Eğer ol çamur olduğu mahalde mevcûd veyahud güzergâhı ise ve eğer onun olduğu mahal pâk ve ol çamur olan yer güzergâhı dahî değil ise ol rü'yâ âherin hâlini ifâdedir. Dâînin tâkrîrinden ma'lûm olunur. Eğer kendini **[140/b]** veya evlâdını çamura batmış görse, amelin nefis ve şeytân hîlelerine uğratıp, letâfeti kerâhetle mahlût olmaya işârettir. Eğer ol kişi tasavvuf sâhibi ise tasavvufunda galat etmiş olur. Zîrâ nefis ile rûhun izdivâcından veled-i kalb hâsıl olur. Veled-i kalb deyu ilm-i tasavvuf ve ilm-i ledünniyye derler. Ve eğer ehli ve huddâmı çamura batsa ol kişinin bir mikdar hacâletine işârettir. İkincisi adem-i kuvvetine işârettir. Fefhem vallâhü a'lem.

Eğer bu rü'yâlar makām-ı mutmainnede zuhûr ederse meselâ kendini çamur içinde görse onun ta'bîri vücûd-u beşerîsi balçık olduğundan aslına ircâ' ile kayd-ı terkipten halâs olması ta'bîr olunur. Ve eğer ehli [ehlini] batmış görse, nefsi tahkîr ve tezlîline ve eğer evlâdı düşse, şerîat ile tarîkatın izdivâcından hâsıl olan veled ki, ol dahî min-vechin makām-ı **[141/a]** müntehâya göre gayret semeresidir. Ol semereyi izâle ve îbaye alâmetdir. Fefhem vallâhü a'lem.

---

[716] A: bulaşsa

Eğer sâlik rü'yâda lâşe görse, dünyâ cîfesine meyletme nişânıdır الدنيا جيفة وطلابها كلاب [Dünyâ cîfedir, onu talep edenler köpeklerdir][717] fehvâsınca. Emmâ ârife göre, sıfat-ı hayvânîyi külliyyen helâk edip sıfat-ı insâniyyeye duhûlüne bürhândır. Eğer insân leşi olsa ya'nî meyyit görse amelin helâk ve sıfat-ı insâniyyeyi izâle, saba'î ve şehevîyyeye udûldür. Eğer ol rü'yâ mer'înin hâli değilse mahalline göre ta'bîr olunur. Zîrâ o vakit olur ki, râî kendi hâlini müşâhede eyler ta'lîm ve terğîb için. Emmâ vakit olur ki, âharın hâlini alâ tarîki'l-menâm keşf eyler, iksinin ta'bîrâtının beykinde fârûk-ı kesîr vardır, iktizâsına göre tesellî olunur. Emmâ ârif meyyit görse, sıfât-ı nâsiyyetini helâk etmiş olur. İnsan ile nâsın beyninde fark-ı azîm vardır. Zirâ lâzım **[141/b]** olan sıfât-ı insâniyyedir ünsîyyetten müştâkdır. Emmâ nâsın me'hazı nisyandan olduğundan, mübtedîye sıfât-ı insâniyye helâkı, müntehîye nisyânın helâkı ile ta'bîr olunur. Emmâ kendisini ölmüş görmenin ta'bîri fasl-ı insânda gelse gerektir, inşaallâh.

Eğer sâlik rü'yâda çapalanmış ve alınmış toprak tecemmü'ü ve kendi toprağıyla mahlût görse tenezzül ve kesâfet ve batâlet nişânıdır. Zîrâ toprak tabîattır ki, terkîb onun âsârındandır. Onun için tabîat-ı tab'iyyet, kesâfet ve tenezzüldür. Emmâ ârife göre ya'nî nefs-i mutmainneye göre, vücûd-u beşerîsine 'adem-i i'tibarî ve kemâl-i fakr ile fahre işârettir.

Eğer sâlik kesilmiş ağaçlar ki, kimî çürük ve kimî kırık ve kimî yanık görse sarây-ı emniyyet kerestesi harâp olup, adem-i istirâhattir. Kimini hava u rîh[718] kurutup ve kimini vesvese-i şeytân çürütüp ve kiminî nefs âteşi yakıp harâbyâb olmasına **[142/a]** mahmûldür. Her bir eşyâdan bu zikr olunân minvâl üzre nefs-i mutmainne rü'yâsı 'alâ tarîki'z-zarîfe münfehim olduğundan, bu kadar îmâ ve işâret ile ma'lûm olur, tatvîle hâcet kalmaz, Allâhümme zidnâ ilmen. Emmâ ol keresteyi yunûlmuş müretteb ve müheyyâ görse, şehr-i beden imâretidir, mahalli istirâhâttir, emniyyet-i Hüdâ'da selâmetliğiyle.

Eğer sâlik haceri habs görse, kasvet-i kalbe işârettir. Taştan murâd kalbtir. Nitekim Kur'ân'da gelmiştir ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً [Sonra bunun arkasından yine kalbleriniz katılaştı, şimdi de taş gibi, ya da taştan da beter hale

[717] Bkz. Aclûni, *Keşfu'l-hafâ*, c. I, s. 409, h. no: 1313; Süyûti, *Dürer,* s. 119, h. no: 230.
[718] A: hevârih

geldi…][719] velâkin kable't-tezkiye hacer-i hasîstir, ba'de't-tezkiye cevher'i nefîsdir. Cevher-i nefîs görse tasfiye-i beden ve tezkiye-i kalbe işârettir. Her bir cevherin havâssına göre ta'bîr olunur. Meselâ hakîk u yemeni görse sâhib-i tâsârruf olmaya ve ya'kût ve zebercet mücerred-i kibâra bedelen veyâhut sultân ve taht-ı tâsârruf sâhibi olmasına işârettir. Velâkin tezkiye-i kalb visâtınıyla eğer, eser-i tezkiye bu âlemde zuhûr **[142/b]** etmeyip i'tibâr olunmayan dört nevi rüyâlardan dahî değil ise isti'dâd-ı ezelîde cevher-i nefis asâ kalb-i sâfîsine işaterdir. Fefhem cidden vallahü a'lem bi's-savâb.

Eğer sâlik rüyâda kan görse, âharın sırrını ifşaya azimettir. Eğer ol kanı câri görse, yine âharın sırrını ifşa etmiştir. Eğer kendi ağzından akar görse, kendi sırrını ifşâ etmiştir. Eğer burnundan akar görse râihayı sırdan dûr olmaktır. Vakit olur ki, ma'nâyı âhara haml olunur. Eğer gözlerinden akar görse, sırr-ı basardan mehcûr olmaktır, râinin hâline göre. Eğer kulaklarından akar görse, sırr-ı semi'den ma'zûr olmaktır. Eğer parmaklarından akar görse, sırrı tahrîrle ifşâdır. Eğer kademinde akar görse, sırrı seyirden mahrûmdur. Eğer mak'adın akar görse karîhayı nâçizesinden îcad eylediği kavl-i hayzı ile telvîn ve telvîsden ibârettir. Eğer bila illet ise ve eğer sâhib-i illet ise i'tibar olunmaz. **[143/a]** Âdet-i müstemirresi olduğundan eğer göbeğinden akar görse, sırrı hâlden hâli olmaktır. Ve eğer kenfînden ve kan alunûr damarlardan ve hacamat olunur mahalden olursa, dem fâsitlerden halas ve ıslâh-ı mîzac ve tathîr-i beden ve kuvvet-i dimâğa nişândır. Eğer kan yese şerîate muhâlif kelâm tîre-kabûl ve onunla ameldir. Ve eğer âhara içirse vâkı'ın gayrı, kelâm-ı nâ-meşrûu âhara ta'lîmdir. Bunların cümlesi sâlikin isti'dâdına göre ma'nâ-yı âhara udûlü mümkündür.

Eğer sâlik rü'yâda yüce dağlar ve ufacık tepeler görse, ibâdât u tââttan hâsıl olan varlık gerek kebîr, gerek sağîr; ol dağları aşar ve geçer görse ol varlık dağlarından kuzar edip yokluk tahsîline beşârettir. Aşamayıp esfelde kalırsa, sâlik gerektir ki, yokluk tahsîli için mezelleti ve ihtikârı ihtiyar edip dâima havf ile recâ mabeyninde cidd-i tâm ve sa'y-ı ihtimâmda sermû kusûr ve ol vesîle ile **[143/b]** Hak'ta dûr olmamağa bezl-i maktûr eyleye.

Eğer sâlik rü'yâda bî-nihâye sahrâlar ve deryâlar ve mâ-i sâfi ve enhâr-ı câri ve

[719] Bakara, 2/74.

bağ u bostan ve çemenzâr ve gül-i zâr ve havz ve kasr u sarâyı ve bunlar emsâli evsâf-ı cinân her ne var ise müşâhede eylese, rü'yâ-yı tebşîrdir. Mutlaka sâliki âlem-i ulviyeye incizâb olup, süfliyyeti ulviyyete tebdîl ve nâriyyeti nûriyyete tahvîl edip, sülûkünde şevk ve mücâhedesinde zevk hâsıl edip makām-ı hâssaya nâil olmasına beşârettir. Zîrâ ta'bîr-i deryâya nihâyet yoktur. Fehm olunması dahî zevke muhtaçtır. Fe-emmâ enhâr ve havz-ı latîf ve âb-ı nazîf feyz-i ilâhiyye nişânlarıdır ki, sâlikte zuhûr eyler. Ve dahî bağ u bostan ve gül-i zâr ni'met-i şâhi ve safâyı pâdişâhî ve istirâhat-ı nâ-mütenâhiyeye beşârettir. Eğer ol sular bulanık ise tahliyye-i bedeni ve tezkiyye-i nefsi muhtâctan anlar durula ve eğer ol âbı dâfilerden nuş eder veya havz içinde gezer ve yüzer görse rahmet-i ilâhîyeye **[144/a]** mazhar olmaya işârettir.

Ve eğer kendini ol deryâ ve enhâra gark olur görse, inâyet-i ezelîye ve saâdet-i ebedîye müstağrak olmaya işâret ve beşârettir. Bu mahalde fasl-ı nebâta udûl görünür lâkin makām i'tibarıyla mekânın hâlini tefhimdir. Ve illa ol makāmatta bulunan nebâtâtın ta'rîfi mahallinde gelir. Pes âharin hâlini takrîrde bihasebi'l-iktizâ tezkirden anlara taarruz îcâb eylemez, fefhem cidden.

Ve eğer sâlik rü'yâda yumurta görse şerîat kaftanıyla bezenmeye ve onları ekil eder görse şerîat ile tarîkına ve hakîkat ve ma'rifete duhûle işârettir. Zîrâ yumurtanın kabı kaftân-ı şerîattır ve iç kabı pîrâhen-i tarîkattır ve içindeki akı lübb-ü hakîkattır ve sarısı sırr-ı ma'rifettir. Pes hakîkatle ma'rifetin beyninde zuhûr eden şahbâz-ı meânîdir ki, sırr-ı ilâhî ve esrâr-ı nâ-mütenâhi; nitekim yumurtanın akıyla sarısı beyninde olan nutfeden zuhûr eden şahbâz-ı cihân ya'nî şâhin ve doğan ve onun **[144/b]** emsâli şikâra mensûb olan murgân-ı mergûbân ve bir dahî tavuk ve ördek ve emsâli ki, bunlar min-vechin mergûb ve min-vechin menfûrdur. Ve ber dahî mutlaka menfûr olan kartal ve dölengeç ve karga ve emsâli onların cümlesi gerçi yumurtadan hâsıl olur velâkin evveli sıdıklar, ikincisi mu'tekidler, üçüncüsü zındıklar hâlidir. Pes ma'lûm oldu ki, şikâra mensûb ve onunla merhun olan yumurtalar âhara kıyâs olunmaz. Velâkin şikâra mensûb olan yumurtanın fesâdından hazer lâzımdır. Yumurta fesad bulduğundada ne murg u şikâr hâsıl olur ne havâss-ı âhar kalır. Bil ki, ehas-ı hasîsi ve ekreh-i girye olur. Gerçi erkân-ı erba'i câmi' bir cevher iken fesâd bulduğunda necese muşâbih bir hâle tahvîl olur.

Kezâlik sâlik dahî hakîkat ve ma'rifete duhulde ol ahvâlin tahvîlinden hazer gerektir. Tâ fark-ı sânîyeye duhul edip abd-ı mahz olana dek. Zîrâ makām-ı cem'i

geçmeyip, berzah âlemlerinde kalırsa ol vakit fesâd bulmuş yumurta **[145/a]** gibi mülhid ve zındık-ı cebri ve dehri-i hulûli ve mübâhi mezheblerine düşüp enfes-i nefîs iken ehas-ı hasîs olup merdûd-ı ilâhî ve mağdûb-u pâdişâhi olur. Allahumme'h-faznâ min-hâzel mezâhib Allahumme'c-alnâ sıddîkan vela tecalnâ zındîkan.

Eğer sâlik rü'yâda süt görse mişkat-ı Muhammedî'den ahz olunan ilm-i ledünnîdir. Âfâkī ta'bîri dahî ilm-i zâhirdir. Emmâ sâlikin tesellîsini enfüsden olmakla âfâkī ta'bîr ile mukayyet değillerdir. Velâkin mübtedî sâlike âfâkī ile ta'bîr olması ensebtir. Zîrâ evâmir-i ilâhîyeyi icrâda ve nevâhîden ictinâbda ilm-i hâl, erkân ve sünen ve nevâfili icrâ için elzem olduğundan bidâyette kable'l-cezbe ilm-i zâhir ve ba'de'l cezbe ilm-i bâtın ve nihâyette ilm-i ledün ve ilm-i esrâr ile ta'bîr olunur.

Ve eğer leben nûş eder görse zikr olunun ulûm ona müyesser olmasına işârettir. Nitekim *Füsûs'ta* mezkurdur ki, şeyhu'l-mühaddisîn İbn-i Muhallede, vâkıasında Hazreti Rasul'ü gördü, süt verdi. Ol dahî içip bîdâr **[145/b]** oldukda "bir kişi ba'zılar rü'yâda görse hakîkatte görmüş olur" kelâmının sırrına ıttıla' için kayy eyledi. Fil-hakîka süt çıktı. Bu husûsta Şeyh-i Ekber hazretleri eder ki, İbn-i Muhallede ta'bîrde hata eyledi. Eğer sütü ilim ile ta'bîr etmiş olsaydı ilm-i ledünni sahibi olurdu. Velâkin aynıyla ta'bîr ettiğinden ayn-ı zuhûr edip ilim hâsıl edemedi.

Hâsılı ma'lûm ola ki, her hayvanın sütü müsâvi olmadığı gibi ta'bîrde dahî muğayeretler zâhirdir. Mesela ğanem, bakar, câmus, üştür[720] bunlardan hâsıl olan süt ve yağurt ve yağ ve peynir ve kaymak vesâir hâsılı sütten hâsıl olan et'ime cümlesi ilimdir. Alâ merâtibihim râi ve merînin hâline göre ta'bîr olunur. Emmâ sâir hayvânâtın sütü tarz-ı âhar ile ta'bîr olunur. Mesela tilki sütü içse tarîk-i şeytânatta mâhir, eşşek sütü ğabâvet ve adem-i irfân ve kesret-i şehvete mübtelâdır. Katır sütü nesli munkatı', kurt sütü mazarrat **[146/a]** bu kıyâs ile her hayvanın hâline göre ta'bîr olunur. Eğer sâlik rü'yâda âhen görse kalbdir ki, darb-ı zikr ile âyineyi dilin ya'nî kalbin mücellâ olacak mahallidir. Bilâ-tahliye eğer mücellâ görse mea tahliye kalbin musaykal olmasına işârettir.

Eğer tığ ve hançer ve onun emsâli demirden olan âlât görse havâtır-ı rahmânî ve efkâr-ı ilâhî ve havâss-ı esmâdan hâsıl olan âlâtdır ki, anlar ile hasma mukâbil oldukta mukâvemet etmeye kuvvet bulur. Ve eğer ol âlâtlar ile hasım ona hucûm

[720] Deve.

eder görse havâss-ı esmâ ile hasmın ona kastıdır, gâfil olmamak gerektir, fefhem ve eğer tîr[721] ile hasmın hucûmun görse gönül ile helâkine, hasmın teveccühüne işârettir. Onlardan kendini hirâset eylemenin tarîki budur ki, dâimen vudu' ile olup sünen-i salâtda muavvezeteynlere müdâvim olup sabahta ve akşamda eûzu bi-kelimâtillâhi'l-tâmmati min-şerri mâ-halaka" üç kerre bismillâhi'l-lezî lâ-yedurru mea ismihi şey'ün fil-arzi vela-fissemâi vehüve's-semîul alîm üç kere, **[146/b]** beş kere kul-eûzu bi-rabbi'l-felak, altı kere kul eûzu-bi-rabbi'n-nâs okuyup üzerine üfüre umarız ki, inâyet-i Hüdâ ile ol kişi ol beliyyelerden mahfûz ve me'mûn olur, inşaallâhu'r-rahmân. Velâkin me'mûr olduğu nesneye müdâvim olup dâimen kendi vücûdun ifnâ ve pîrini yerine bâki edip dâimen onun hâl-i ma'nevîsinden istimdâd talebinde ola.

Emmâ tüfenk ile hasmın hucûmun görse zebân ile hakkında harf-i endazlık ve ta'n-ı teşnîine ve sû-i kasta işârettir. Onun dahî firâseti sıdktır ennecâtü fi's-sıdk[722] fehvasınca.

Eğer sâlik bakır görse zâhir ve bâtın ğışşına işârettir. Eğer bakırı kalay ile kalaylı görse, zâhirin hîle yüzünden bezeyub bâtını yine ğışdan ibâret olmasına mahmûldür. Eğer bakırı gümüş kalayla kalaylı görse, şerîat ile zâhirin tezyîn[723] ve leyy-i bâtını yine ğışdan ibârettir. Eğer altın ile bakır kalaylı görse tarîkat ve hakîkat ile zâhirin tertîb, bâtını **[147/a]** kezâlik ğışdan ibârettir.

Eğer sâlik tömbek görse ma'siyetten halâs, velâkin ma'rifetten dûr olmasına işârettir. Tombağı altın yaldızlı görse, zâhirin ma'rifete taklitten ibârettir.

Eğer sâlik gümüş görse emniyet-i beden ve ittibâ-ı şerîattır. Eğer altın yaldızlı görse zâhiri tarîkat, bâtını şerîata mâildir. Eğer sâlik altın görse, zâhir ve bâtını ma'mûr olup, hulûs u sıdk ve kadr u kıymete işârettir. Eğer altını gümüş yaldızlı görse, zâhiren şerîat, bâtınen tarîkat ve hakîkate tetebbü'dür. Eğer altın ve gümüşü bakır ve kalay ile yaldızlı görse, gerek şerîatte ve gerek tarîkatte zâhirin adem-i tahâret ve ğışşına işârettir. Eğer nefs-i mutmainne sâhibi ise tesettüre dahî mahmûldür. Eğer sâlik câm-ı sâfi görse bedenin tathîrine işârettir. Nitekim buyurmuşlar: "rıkku'l-zücâc ve rıkkatu'l-hamr ve teşâbehâ ve teşâkülü'l-emr fe-keennehâ kadehun velâ hamrun velâ ke-ennehâ hamrun velâ kadehun" ya'nî şişe

---

[721] Ok.
[722] [Kurtuluş doğruluktadır.]
[723] K: +

inceldi şarap dahî **[147/b]** pâk oldu emr-i müşkil oldu, güyâ kadehtir şarap değildir ve güyâ şarâbtır kadeh değildir, bu ma'nâya sened-i hadîs-i şerîfte gelir أرواحنا أشباهنا أشباهنا أرواحنا [Ruhlarımız eşbâhımız, eşbâhımız rûhlarımızdır] muktezâsınca câmî' bedene ve âyine-i kalbe teşbih vardır öyle olsa

Sırça görse tahliye-i beden ve âyine görse, tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb olmasına işârettir. Eğer sâlik hubb-u dünyâ, derûnunda bâkî ise ol hayâlî derûnundan ref' etmeğe tembih görünür demek olur ki, dünyâ bir âyinedir ki, içinde görünen zıll-ı hayâldir. Pes hayâl elbette fânîdir. Bir âyine-i nazar ile ki, onun içinde vech-i bâkî görüne ya'nî âyine-i câna nazar ile ki, onun içinde vech-i cânânı görüp ol vech-i hâssada mülk-i melekûtu ifnâ edip Hak ile bâkî olasın. Bu dahî rü'yâyı tebşîrdir.

Eğer sâlik rü'yâda libas ile mülebbes olsa, lisân-ı zikirden hâsıl olan elbisedir. Tefâhurdan hazer gerektir, zîrâ tîzrek uryân ederler.

Eğer başında beyaz tülbent görse **[148/a]** icrâ-ı şerîat ve rif'attir. Eğer yeşil görse kesret-i salavât ve tetebbu'u sünendir. Beyaz libâs ve kürk görse nefis ve şeytân bârından halâsa işârettir. Eğer beyazın gayrı libas ve kürkler görse vakt-ı şitâda ise lâbe'sdir. Ol dahî ibâdât-ı sûrîden hâsıl olan elbisedir. Ve eğer hilâfı vâki olursa nefs-i şeytanın ferecyâb olup tusallutuna mahmûldür. Rü'yâda kendini uryân görse isât-ı edebiyle nâil olduğu merâtibden dûr ve hâletinden mehcûr olmasına işârettir. İstiğfâra müdâvemet eyleye, zîrâ tenezzül vâki olmuştur. Tevbe ve nedâmet ile sâkıt olur. Velâkin evvelki libâs ile mülebbes olmaya cidd-i tâm ve sa'y-i ihtimâm gerektir. Onun için tekâsül hasebiyle tenezzülden içtinâben, mezellet ve ihtikârı ihtiyar eylemişler, fefhem cidden velâ-tekün ani'l-fâhirîn.

Eğer sâlik rü'yâda ateş görse iki türlü ta'bîr olunur. Hâle nazaran kable'l-cezbe bidâyet ve adem-i ictinâbın ise nefs ateşi de **[148/b]** vucudun ihrâktan hazer gerektir, ba'de'l-cezbe esnâyı ictihatta bulunursa ateş-i aşktır ki, varlığın fenâ edip mahf u fenâ ile emîn-i bekāya îsar edip lâ-maktûatin velâ-memdûdetin safâyı ebedîde müebbed kala. Zîrâ aşk bir ateştir ki, mahbûbdan gayrısın yakup kül eder العشق نار يحرق ما سوى المحبوب Sâlike dahî lâzım olan hemîn ol yanmaktır. Eğer âharın hânesinde ya vucûdunda görse câizdir ki, âharın hâlini keşf ola, gerek nefsânî gerek rahmânî. Ve câizdir ki, ol kimsenin ya isminden veyahut hâlinden ol rü'yâ yine râinin hâlini ifâde ola, ismen veyahut zâtının iktizâsından. Zîrâ her rü'yâ râi'nin hâline ve takrîrine ve ol vaktin münasebetine göre ta'bîr olunur.

Eğer sâlik rü'yâda mum ve mumu yanar görse şem'-i dilin pertevine işarettir. Eğer bir nice mumlar yanar görse, kesret-i ehibbâ ve asdikâya mahmûldür. Eğer ol mumları söndürse tenfîr-i ehibbâdır. Ol ma'kûle harekâttân ictinâb gerektir. Eğer **[149/a]** sâlik kandil görse, çerağ-ı dildir ki, onun yağı ne şarkî ne de garbîdir, min-emri-rabbîdir ve ol kandil ki, zücâcdır. Onun içindeki misbâh ki, yağ mesabesinde ol rûh-ı hayvânîsidir ve onun nûru rûh-ı insânîdir ki, nûrun alâ nûrin deyu اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [Allah, göklerin ve yerin nûrudur…][724] âyet-i kerîmesinden ve ma'nâyı latîfesinden münfehimdir. Nûr-ı bark vurur kevkebun durriyyun gibi görse nûr-ı îmân kuvvetine ve ol vesîle ile kendinin şeref-i izzetine işârettir. Eğer nûru bîziyâ görse îmânın zaafına işârettir. Ve eğer ol kandili sönmüş görse, gönül mürdeliğine alâmettir; ihyâya çillekeş olmak gerektir ve eğer bir nice kandil uyandırsa irşâda işârettir. Ve eğer bir nice kandil söndürse bir nice duafâyı iğfâl ile zinde iken, mürde etmeye alâmettir, erek sehven gerek kast ile. Rü'yâda çıra tutuştursa iğvâ-yı şeytân ile nefsi ateşlendirip şehr-i bedenin ihrâkına sa'y etmesidir. Âfâkī ta'bîri dahî bir kimsenin ilhâh-ı ibrâmıyla bir fesâdın zuhûruna **[149/b]** alâmettir.

Rü'yâda kûh ve sahra âteş ile memlû yanar görse, küfr-i müeddî hareket ile âlem-i suğrânın ihrâk-ı nâr-ı hüsrân olmasına tenbihtir, eğer sultânın veya vâlînin ol beldenin hâkiminin ve zâbıtının âteş-i zulmü değil ise.

Kendini tütün içer görse dimâğını fikr-i fâside ile telvîs etmektir, eğer yakazada âdet-i müstemirrisi değil ise.

Kahve içer görse inkibâz hâlidir. Lâkin akabinde inbisât me'mûldür. Kahr u lutfu mütezâmmın olduğu gibi. Zîrâ kahve hâb izâle ettiği gibi kahr dahî, hâb-ı gafleti izâle edip lutfu î'câb eyler.

Ud ve amber ve misk ve bunun emsâli tîbe dâir her ne var ise kadr u kıymetine göre cümlesi râihayı tevfîkdir. Her birisini ale'l-infirâd görse, semere-i zikri ve hevnâb-ı serşekin, çehre-i miskînine revân olup ve ol havf ve recâ kabûle karîn olmasına işârettir. Zîrâ Hazreti Âdem'in kadreyi nedâmetinden hâsıl olan âsârındandır. Ve eğer ol zikir olunan **[150/a]** eşyânın cümlesi kendinde mevcûd veyahut râyihâlarıyla safâyâb olur görse, enva-ı ibâdâttan hâsıl olan huyu kabûl ve

[724] Nûr, 24/35

bezm-i huzûra alâmettir.

Ve eğer sâlik rü'yâda tarçın ve karanfil ve zencefil ve bunun emsâli eczâya muteallik olan nesneleri görse, tefekkür ve hayret ve basîret ve gayret ve mâsivâdan nefret, tarîk-i Hakk'a azîmet ve zât-ı mutlaka aşk u muhabbet ve ol eczâlar tabîb-i sâdık ve hâzık elinde ol terkîb, tertib olup ma'cûn-ı âşıkîn ve devâ-i derd-i sâdıkîn olup, maraz-ı hicrân-ı cihândan şifâ bulur, Allahümme yessir lenâ. Zîrâ bu eczâların hepsi bir derde nâfi' ve bir maraza şâfi'dir. Onların havâssı, ehline ma'lûmdur, marazın hâline ve tabîatına ve ol marazın iktizâsına göre terkîb edip fi'l-hâline seyr eyler. Mesela hâr ve yâbis ve safrâvî ve sevdâvî olan tabîata rutûbet ve burûdet olan eczâlar ile muâlece eyler; rutûbet ve burûdet ve balgamı ve demi olan kişiye hâr u yâbis eczalar terkîbini i'tidâl buldurup muâlece eylerler. Öyle olsa **[150/b]** maraz-ı sûrî tabîb-i sûrîye muhtâc oldukta, maraz-ı ma'nevî ve derd-i bâtınî hakîm-i ma'nevîye neçe muhtâc olmaz.

Pes malum oldu ki, sâlike herhâlde mürşid cânibine firâr ve onun mazhar olduğu inâyetden istiânet ve zuhûr-ı ebdân-ı vâkıâttan tesellîsini, ahz-ı vâfir şeyhe mudavemet ve ol vesîle ile himâyet-i ezelî ve saâdet-i ebedîde me'mûn ve mahfûz olup şifâ-ı sûrî ve devâ-ı ma'nevî hâsıl eyler. Gerçi bu mahal fasl-ı cemâd olup, ahvâl-i nebâttan bir şemme takrîr olundu. Velâkin bu zikir olunan, nebâtât[725] mahallinden munkatı' olduklarından nebât hükmünden çıkub, cemâd hükmüne girmişlerdir.

Eğer sâlik rü'yâda 'asel görse ve yese, evrâd ve ezkâr ve namaz ve Kur'ân ve a'mâl-i sâlihâ bahârının şükûflerinden[726] hâsıl olan 'asel-i musaffâ ki, mukavviyâtların akvâsı ve a'lâsı eseri, zuhûr etmesine alâmettir. Şeker dahî ol kabîldendir, meânî sazlığından hâsıl olan azb[727] ve zevk-i hâsdır.

Eğer sâlik rü'yâda zeytin **[151/a]** ve şerlağan ve mum yağı görse rûh-ı hayvânîsinin ihyâya işârettir, îmân ve ihlâs ve sıdk nûrundan.

Eğer sâlik buğday görse bir miktâr nedâmet ve ba'dehu ni'met ve izzet

---

[725] Ankara nüshasında bu kelime نباداد şeklinde yazılmış ve başka yerlerde de bu durum tekrar edilmiştir. Bunun yanlış bir kullanım olması dolayısıyla biz doğru olan şekilde yazdık.
[726] Bu kelime aslında şükûfe olup çiçek anlamındadır. Ancak nüshada –e eki olmadığından şükuf şeklinde yazdık.
[727] Tatlı.

nişânıdır, eğer dihkān[728] değil ise fefhem. İncir dahî buna kıyâs olunur, zîrâ bir rivâyette Hazret-i Âdem cennet'te incir ağacından ekl eyledi denilmiştir. Velâkin esah olan kavl-i evveldir.

Eğer çavdar ve urzun yese gıdâ-yı rûhânîyyeye işârettir. Velâkin şa'îr yese takvâ ve riyâzâta işârettir, arz-ı mukaddesin ekser-i mahsûlü arpa olduğundan. Eğer sâlik pirinç görse hulûsdur, ekl eder görse gıdâ-yı rûhânîdir, semere-yi sıdktır.

Eğer sâlik şarap nûş eder görse, emmâre mertebesinde ise suver-i cemîleden bir sûrete meyl edip, aşk-ı mecâzînin âsârıdır. Eğer ol rü'yâ sâlikin encâm-ı kârına işâret değil ise levvâme mertebesinde ise aşk-ı hakîkî ve cezbe-i ilâhîye beşârettir; mutmainne ise şarâb-ı tahûr ile mest-i meshûr **[151/b]** olup âlem-i istiğrāk ve o hînde zuhûr eden, akla muğâyir ef'âl ve ahvâl indellah ma'zûr ve makbûl olmasına işârettir. Hâsılı cemî'-i mükeyyefâttan olan nesneler bu kıyâs ile 'alâ merâtibihim ta'bîr olunur.

Eğer sâlik taâm ve şarâb kapları görse ve onlar hâli olsa kuvvâ-yı beşerîsi gıdâ-yı rûhânîden hâlî olmasıdır. Ve eğer onları memlû görse kuvvâ-yı beşerîsine gıdâ-yı rûhânîsinin ihzârına işârettir. Zîrâ havâss-ı hamse-i zâhirî ahkâmın alub havâss-ı hamse-i bâtıniyyeye verir; ol dahî, muktezâsına göre kuvve-i beşerîye verub ve her kuvve muktezâ-yı ahkâm gıdâsın aldıkta ol gıdâ-yı rahmânînin âsârından rûh dahî gıdâsın bulup, kuvvet ve kudret zuhûr edip, hasma gâlib olup, emn-i râhatda dâima kâr-ı kesb-i ma'rifet ve mahal-i rahmet olur. Bu ta'bîr emmâre hâlidir, Emmâ levvâmeye göre ezkâr-ı ilâhîden hâsıl olan et'ime-i rahmânî ve gıda-i rûhânîdir. Emmâ mutmainne görse et'ime-i meânîden gıda-yı nûrâni olmasına mahmûldür. Zîrâ sıddîkın **[152/a]** zâhirde dahî, ekl u şurbu ayn-ı nûrdur. Nitekim iksîr-i a'zâmına muzâf olan eşyâ dahî, ayn-ı iksîr olur.

Eğer sâlik mescit ve medrese ve tekye ve mushaf bunlar içinde namaz ve ta'lîm-i ilim ve zikr-i irfân ve kırâat-ı Kur'ân bunlar misillu ibâdâta muteallik nesnelerle kendini meşgûl görmek âlem-i ulvîyeye incizâbdır. İbram-ı nefs ve iğvâ-yı şeytândan emîn olmaya alâmettir. Ve eğer sâlik minâreye çıkıp ezân okur görse, o kişi mertebe-yi emmârede kallâş ve mekkâr ise bir nesne-i serîkaya[729] mahmûldur, erek eşyâ, gerek kelâm ve eğer levvâme ve mutmainnede ise irşâd ile me'zûn

[728] Köylü, çiftçi.
[729] A: muyaserîkaya

olmasına işârettir. Nakleder ki, azîzlerden birine bir derviş gelip bu gece minârede ezân okudum diye haber vermiş, ol dervişe irşâd ile hilâfete icâzet vermişler. Çend-i rûz zarfında bir derviş dahî gelip mukaddem ki, rü'yânın aynını görüp haber vermiş, şeyh dahî var serika eylediğin nesneyi yerine koy diye tembih buyurmuşlar. Fi'l-hakîka öyle imiş ashâbından biri şeyhe sual **[152/b]** itmiş ki "mukaddemkine irşâd ile hilâfete icâzet verdiniz, namçeye ki aynı olan rüyâya gayrı ta'bîr olundu; buyurmuşlar ki, ol derviş ki, geldi ehl-i hâl idi ve sâhib-i meâl idi, tesellîsini irşâd ile aldı. Nitekim müezzin minârede halkı Hakk'a da'vet eder, ona dahî halkı tarîk-i Hakk'a da'vete tembih olunmuş; Emmâ ikincisi ğıll u gıştan pâk sâfî olmayıp irkitâb sahibi olmak ile töhmetini zâhir eyledi. Zîrâ "minâreyi çalan kılıfın hazırlamak gerek" dedikleri meşhurdur. Şehr-i beden ve cemiyyet-i hâtır ve kesret-i ezkâr ve cezbe-i kulûb ve âsâr-ı ibâdet ve kuvvet-i îmân ve terakkî-i sâlikân ve ünsiyet-i cân ve pâzâr-ı cânâna ve cilve-i âşıkâna nişândır.

Eğer sâlik karye görse zaaf-ı îmân ve zaaf-ı akıl ve feyz-i Hak'tan dûr ve nûr-ı ma'rifetten mehcûr ve alâmet-i belhdir.

Mesnevî-i Şerîf:

Dimerudi merd-ra ahmak koned,
Akl-ra bî nûr bî revnak koned.

Tercüme:

Köy kişiyi şüphesiz ahmak eder,
Aklını bî-nûr bî-revnâk eder.

Eğer karye-i İslâm ise ve ol karyede tavattun ederse ve eğer bilâ **[153/a]** tavattun karye görse tenezzüldür, civar-ı Hakk'a avdet lazım velâ-bettir ve eğer karye ehl-i kâfir ise şirk-i hafîye ibtilâdır ki, hayr ve şer her ne zuhûr ederse Hak'tan bilmeyip halka isnâd ve kelâm-ı Hakk'ı inkâr ve ehl-i i'tizâr ve anlardan zuhûr eden ba'zı zuhûrât-ı ilâhîde şübhe ve tereddüt nişânıdır. Tevbe ve istiğfâr ve irâdât ve sıdk ve teslîm ve her umûru Hak'tan bilip cümle umûrun Hakk'a tefvîz gerektir.

Ve eğer sâlik kâfiristan ve şehr-i küffâr ve o ülkeyi ehl-i isyân görse, gerek kāsten gerek sehven, kavlen ve fi'len küfre müeddî harekât ve helâke bâis inkâr ve ef'âl ve küfr-i celîdir. Emmâ ol kâfirler ile savaşır ve uğraşır görse nefs ile mücâhededir ki, ona cihâd-ı ekber derler. Eğer mağlûp olursa rûhun ve aklın zaafı heva u hevesin kuvveti ve tuğyânıdır. Eğer kendini onların elinde esir olmuş görse zincir-i nefs gerdânıdır, bend ve esir etmiştir. Dil hânesinden himmet-i mürşîd ve inâyeti reşîd ile halâs ve âzâd olmaya bi'l-müddet zâr u giryân ve havnâb-ı serşeki **[153/b]** revân ve seyl-i mânendi cereyân eyleye, kemâ kâle'l-lâhu teâlâ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلاً وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا [Az gülsünler ve çok ağlasınlar][730] muktezâsınca az gülüb çok bükâ etmek gerek tâ ki, zincîr-i a'dâdan bîçarsın âzâd edip kendi dahî emn-i âfât ola; eğer kendini ol küffâra gâlib anlar mağlûb ve münhezim görse bilsin ki, rûhu nefse gâlib gelip, mâlik-i mülk-i beden olup,nefsi hevâya hâkim olup, onların muktezâsı olan ahlâk-ı redîeden geçip hüsn-i hulk ile tehalluk müyesser olmasına nişândır, inşallâhü teâlâ.

Eğer sâlik rü'yâda kilise ve deyr u asnâm görse, bâtınında bâtıl efkârdan tasavvur ve ol suverin zâhire zuhûruna işârettir, istiğfar oluna.

Eğer sâlik köprü görse teklîfât-ı ilâhîyi kabûl edip, rızâ ve teslîm ve sabr-ı ezâyı âleme işârettir. Eğer köprü kırık ve virân görse teklîfâtta noksan ve adem-i rızâ ve teslîmdir eğer köprü şecer makûlesinden ise zâhiren teslîm velâkin bâtınında tereddüt alâmetidir; hacer oldudukta zâhir ve bâ-kabûlüne nişândır, vallâhü a'lem.

[154/a] Eğer sâlik büyük çalar saat görse, şehr-i bedende aklın zuhûrudur, gaflet ile imrâr-ı vaktinden îkaz için ol saati kırık veya münhezim görse, zulmet-i leylde hâb-ı gaflete ibtilâ alâmetidir, fefhem cidden yani iyice fehm eyle gafleti ref' edesin vesselâm.

Eğer sâlik koyun saati[731] görse irtibât-ı dil ve devâm-ı zikirdir, eğer kırık görse perîşân-ı hâl ve terk-i zikir ve tenezzüldür. Eğer sâlik âsiyâb[732] görse âfâkīsi çarh-ı cihândır ki, âlem-i gıdâ-yı cismânî ol dolapdan taksîm olur; emmâ enfüsî ta'bîri oldur ki, dolap dildâne-i zikirden hâsıl eden gıdâ-yı rûhânîsi feyz-i ilâhî enhârıyla hâl edip ve âsâr-ı feyz dahî ol hâneden amme-i nâsa zuhûr edip âleme sebeb-i râhat ve bâis-i devlet olmaya işârettir, ya sûrî veya ma'nevî. Eğer sûrî olursa dendân-ı sengân-ı

[730] Tevbe, 9/82.
[731] Cep saati.
[732] Değirmen.

âsiyâba teşbih ve ol dendân arasından çıkan nush pend-i gıdâ-yı rûhu-ı **[154/b]** sâlikândır ve eğer ma'nevî olursa kalb ile rûhun arasından zuhûr eden terbiye-i tâlibân ve şevk-i âşıkāndır ki, irşâd yönünden zâhir olur, vallâhü a'lem.

Eğer sâlik rüyâda küşte görse ki, muvâfık-ı rüzgârla menzil-i maksûda ermeğe müsâraat eden beden-i unsûrîdir ki, deryâyı hakîkîde katreyi hakîkînin sûrî gemi mesâbesinde dâima aksâ-yı mermâya erişmeye musâraat etmiştir. Mesela gemici tedâbirin küşte bezl ve cûd ve sarf-ı makdûr edip bâd-ı bâni tevekkülü bad-ı tevfîka açıp, intizâr-ı rîh-i inâyette bî-mecâl ve dermanda kalıp, dergâh-ı izzetten rüzgâr-ı devlet erişse maksad-ı aksâya erişip ber-murâd olurlar. Ve eğer aksi vâkī olursa hayrette ve firkatte kalmaları emr-i mukarrerdir. Kezâlik ten küştesi dahî deryâ-ı hakîkîde bâd-ı bân-ı himmeti bâd-ı rahmete açıp arf-ı makdûr ile tedâbir-i beden ki, â'mâl-i sâliha ve niyet-i hâlisa ve ibâdât u tâat ve perhiz-i riyâzât **[155/a]** ve emsâlihi cümlesinde bilâ kusūr edâdan sonra kıble-i Hak'tan rüzgâr-ı inâyete muntazır olup dâima celâl ve cemâl beyninde kemâl bulur; nitekim hadîs-i şerîfde vârid olmuşdur "اعملوا فكل ميسر لما خلق له" [Çalışın, kim ne için yaratılmışsa o iş kendisine kolay gelir.] muktezâsınca sâlik ol gemiyi bilâ inhirâf menzile müsâri' gördükde takdîre tedbîr muvâfık geluip vâsıl-ı merâm olmasına beşârettir ve eğer tedbîrde kusur yok velâkin hava olmayıp meks eder görse zâhiren kusūr müşâhede edemediği adem-i idrâkinden değil ise isti'dâd-ı ezelî ahvâlindendir, beynehü ve beynallah.

Ve eğer hava olup tedbîr-i küşde kâmil olmayıp kat'-ı menâzile ta'ab vâki olur görse ya'nî deryâda gemisi kalmış ve baş ve kıç döner görse yolun azdırub sahrâ-yı pâyebânda bîdermân hüsranda kalmasına mahmûldür. Elbette ve elbette pîre mürâcaat lâzımdır, tâki tedâbîr-i bedeni âreste ve râh-ı râsta iletüp ol vesîle ile tahlîs-i geribân eyleye ve eğer gemi gark olmuş görse kabz **[155/b]** veyahut âharın hâline münâsip işâret değil ise makām-ı âlî sâhibi olmasına alâmettir ve eğer levvâme ve mutmainne mertebesinde olan görse katre-i vücûdun deryâ-yı hakîkate îsâldir, makāmı vuslat ve mahv-ı sırf ve cem' u fenâ ba'de'l-bekādırlar.

Bu zikr olunan kümmel-i evliyâ ve asdikâ kârıdır ki, mevt-i ihtiyârîden sonra hâsıldır. Zîrâ bu âlemde mevt üç türlüdür ki, biri mevt-i ızdırârîdir ki, Kur'ân-ı Kerîm'de gelmiştir إِذَا جَاء أَجَلُهُمْ لاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُون [Ecelleri geldiğinde, ne bir

ân erteleyebilirler, ne de öne alabilirler][733] fehvâsınca dâr-ı fenâdan dâr-ı bekāya intikâldir. Biri dahî mevt-i ihtiyârîdir ki, seyr u sülûkde mahv-ı vücûd edip ölmezden evvel ölür ki **موتوا قبل أن تموتوا** [Ölmeden evvel ölünüz][734] hadîs-i şerîfi muktezâsınca. Biri dahî her nefes ölüp dirilmedir ki, كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ [O, her gün yeni bir iştedir][735] işâretiyle feyz-i ilâhî her nefes teceddüd ve tekerrür etmektedir. Bir anda mahve îcâd ile olan mevt-i insân vesâir cemî'-i eşyâ ve avâlimin hâlidir. Emmâ mevt-i ızdırâri hayvânât **[156/a]** ve insân-ı nâkıs hâlidir. Fe-emmâ mevt-i ihtiyâri kümmel ve havâssın kârıdır, bu âleme göre. Fe-emmâ kıyâmet-i kübrâda bir ferdi mevcûd kalmayacağına Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerîf nişândır, bürhândır, vallâhü a'lem.

Eğer sâlik rü'yâda hamam ve kaynar su görse mübtedîye sülûkünde nev'an te'ab iktizâ eder velâkin ba'de't- te'ab tathîr-i beden ve istırâhat-ı cân ve ten hâsıl edip ğubâr-ı ekvândan müerrâ ve müberrâ olmasına delildir. Eğer müntehî görse sivâdan pâk ve ârî olmasına işârettir. Velâkin kaynar su töhmet zımnında azâb-ı tamuya işârettir. Tevbe ve inâbet gerektir tâki harâret-i küdurâtı ref' olup, burûdet ve i'tidâl-i safâ kesb eyleye.

Ma'lûm ola ki, bu zikr olunan ta'bîrât usûl üzere ta'bîr olundukta bu vech üzere ta'bîr olunur ve illa ta'bîre nihâyet yoktur. Her sâlikin hâline ve görülen eşyânın vaktine ve mahalline ve muktezâsına **[156/b]** göre her birine başka başka ta'bîr lâzımdır. Velâkin ol makûle ta'bîrât tahrîre gelmez hîn-i tahrîrde ma'lûm olup, ona göre tesellî verilir. Ba'zan sâlike rü'yânın iktizâsından âfâkī ta'bîr iktizâ eyler ve ona göre ta'bîr olunur. Fe-emmâ burada âfâkī ile enfüsî ta'bîr cem' oluna zabtı mümkün olmayıp teşvîş-i hâtırâ bâis ve maksad-ı aksâdan ba'îd olmaya mûcib bir hâlât olduğundan bu mahalde bu kadar işârât ile iktifâ olunmuştur.

Fasl-ı Sâni: Fî Beyân-ı Ta'bîrât-ı Nebâtât:

Eğer sâlik rü'yâda çemen ve yeşil ekin ve verd-i gonca ve küşa ve şükûfe-i sâir ve sebzevât ve bahâr-ı eşcâr görse, cümlesi gönül gülzârının gök ve bahârı ve küşâdeliğidir. Perhîz-i riyâzât ve ezkâr-ı mücâhedâtın âsârı zuhûr ve lâle bostâna âb-ı

---

[733] Araf, 7/34.
[734] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l-hafa*, c. II, s. 291, h. no: 2669.
[735] Rahmân, 55/29.

rahmeti dîde-yi ibretden dâima revân olup eksik olmaz ise kemâl-i bahâr meyve **[157/a]** ve âsâr olduğu gibi kemâl-i insân dahî devlet-i vuslatdır. Lâkin râî rü'yâya mağrûr olup gafletten ictinâb gerektir zîrâ letâife bî-âb-ı giyâh olup gonca iken hâr olmak emr-i mukarrerdir.

Eğer sâlik orman ve hâristan ve sarp ve dar yollar ve kuru otlar görse efkâr-ı fâside ve ef'âl-i nâpesendîden hâsıl olan hâr-ı hâşândır ki, sâlikin râh-ı necâtına mâni' ve seddolduğundan gerektir ki, gönül ormanın zikr-i bâtılâsıyla yakıp ve fikir ateşiyle yakıp, gayret tohumun ekip, muhabbet rahmetiyle su verip, tevfîk-i çemeni tâzelenip, inâyet-i şükûfeleri zuhûr edip, saâdet meyveleri peydâ olup, rûhu'l-kuds eşcâr-ı mukaddesden meyve-i akdes tenâvül ve râyihâ-i vuslat teşemmüm eyler, Allâhümme yessir lenâ.

Eğer sâlik rü'yâda bostan görse yine sîne-i âşıkānda zuhûr eden ibâdât ve tâatin eseridir. Velâkin **[157/b]** nev'an riyâ-yı mahfî bulunsa baîd değildir, Fe-emmâ galebeyi hulûs ile. Eğer sâlik rü'yâda bağ ve pür meyve görse âsâr-ı muhabbet ve menşe-i aşktır mürûr-ı zamân ile şarâb-ı aşk zuhûruna nişândır. Velâkin onda dahî nev'an hîle-i nefs vardır; zikir tokmağıyla kalb kamçısında vurup küsbesin çıkarub kalb-i sâfiyi şarâb-ı hâs ile memlü' edip, meydân-ı muhabbette mestâne ve merdâne âhenk ve cenk ederek mansûr âsâra Hakk'a cân başın kurbân eyleye! Fefhem.

Eğer sâlik erik ve kaysı ve zerdali ve şeftali ve kiraz ve vişne ve onların emsâli her ne kadar meyve var ise içerisi çekirdek dışarısı meyve cümlesi riyâ ile olan ameldir ki, dışarısı bezeli içerisi kışır kezâlik riyâ ile amel-i zâhiri müzeyyen bâtını mezmûm olduğundan.

Hurma ve zeytûn hülâsa akreptir, eğer sâlik fındık ve ceviz ve badem ve fıstık ve emsâli ki, zâhiri kışır ile mestûr bâtını lüb ile ma'mûr **[158/a]** cümlesi hulûs-ı hâsdır ki, zâhirin riyâ ve şöhret-i âfetten hıfz edip, bâtını lüb ile ma'mûr ve sır ile pürnûr olmasına işârettir.

Eğer sâlik emrud ve elma ve emsâli meyveler görse âsâr-ı ibâdettir. Velâkin kâhice elma, ismi i'tibârıyla ba'zı kubhiyyâddan nehye işârettir râinin hâline ve ol vâkıânın iktizâsına göre.

Eğer sâlik limon görse tashîh-i mîzâc ve def'i yebûset ve ibâdette adem-i fütûra mahmûldür; eğer nar görse şöhrettir, şöhret ise âfettir ya'nî nârdır muhrikdir, sâlikin hâline göre ateş-i aşka dahî mahmûldür.

Eğer sâlik turunç ve portakal görse pâkizelik ve lezzet-i dimağ ve inşirâh-ı kalbdir.

Eğer sakız görse damla-i hulûs ve katre-i hâs ve lübb-i ehastır.

Eğer sâlik bu zikir olunan meyveleri[736] bila ekl-i niyyet ve eğer tenâvül eylese ol niyyeti amel ile sûret bulup eser-i hâsıl olmakdır. Eğer sâlik defe'âtıyla **[158/b]** hurma ağacı görse rûh-ı nebâtînin nihâyeti ve rûh-ı hayvânînin bidâyetine alâmettir. Zîrâ nebât da hayvâna müşâbihdir onun için ki, hayvân gibi onun dahî müzekker ve müennesi olduğundan ve erkeği dişiyi aşılamadan meyve hâsıl olmadığından. Ve bir dahî başı kesilse kuruduğundan kezâ fî *Risâle-i Müstakîm Niyâzi*.

Eğer sâlik eşcâr-ı meyvedâr görse isti'dâd ve kâbiliyetine ve terbiye ve sa'y u sülûk ile gaflet hazânından kurtulup gayret bahârında kuşişler edip devlet ve izzet meyveleri hâsıl ve ondan tenâvül etmeye işârettir. Eğer meyvesiz ağaçlar görse sukût ve sürûru ve çınar ve emsâli yâ ulemâ-ı zâhirîn hâlidir veyahut kendi hâlidir, rü'yânın ve râînin hâline göre ta'bîr olunur. Zîrâ meyvesiz eşcâr altında sâye-i istirâhattan gayrı meânî meyvelerinden tenâvül ve esrâr-ı lezzetlerinden telezzüz kābil değildir; onun için bîhâl kalde kalan ulemâ veyahut **[159/a]** kendinin esrâr-ı ilâhîyyeden bîbehre olmasına alâmettir. Velâkin kavak anlara kıyâs olunmaz zîrâ ondan değirmen oluğu olup mâ-i câri ve mahal-i feyz-i ilâhî olduğundan cemî'-i âleme mukassem gıdâ-i rûhânî ve menşe-i kuvvet-i ecsâmîdir.

Eğer sâlik rü'yâda sümbül ve lâle ve zelmakāde ve onlar gibi kokusuz çiçekler görse gönül bahârının zînetidir. Velâkin râiha-yı ma'rifetten bîbehredir. Eğer gül görse mişkât-ı Muhammedîden silsileten an-silsile ahz olunan mâye-i tarîkatin zuhûru ve küşâdlığı ve bûy-ı ma'rifetin bidâyetidir, küllâb-ı âhestir[737] ve eğer şebboy görse kıyâm-ı leylden hâsıl olan nisbettir; karanfil görse sîne-i âşıkāna revnākdır ve eğer haşhaş görse inşirâh-ı sadırdır ve eğer hatmi görse seyr-i sülûkün hitâmına nişândır ve eğer şebboy u şâh görse ki, Türkî lisân ile gece safâ dedikleri çiçektir, kıyâm-ı leyl ve sıyâm-ı nehâra tembîhdir. Ve eğer **[159/b]** zerrîn görse fârisîdir, altınlı demektir, hulûs ile amele alâmettir ve eğer zambak görse râiha-yı sırdan teşemmüme işârettir. Zîrâ zambak lügatte civaya derler, civa ise âinenin ardında olan sırdır ki, onunla sûret mün'akis olur. Eğer tuğşâh görse sarây-ı dile taht-ı gönle

[736] K +ham görse her bir meyvenin iktizâsına göre kendinin nâbahtlığına nişândır.
[737] K: âhaddi.

sultân-ı rûh cülüs ve hükm-i tâsârrufa beşârettir.

Eğer sual olunursa ki: Rûh dâima sarây-ı gönülde celîs olmasa, hayât-ı ten memâta erer? Cevap: Gerçi rûh sarây-ı dilde celîsdir, velâkin mahkûmdur, zincîr-i nefse giriftâr olup, sarây-ı hâsda mahbûsdur, tevfîk-i Rabbâni erişdikde gaflet zincirini kırıp, himmet tîğını gayret beline bend edip, kudret destiyle hîle-i nefsi helâk edip, devâm kademiyle devlet tahtına çıkıp, izzet ve rif'at dehşet ve heybet tâcını rûhsat ve fırsat başına geçirip, hâkim olup mutâsârrıf-ı mülk-i melekût olur.

Eğer zülf-i nigâr görse sıfat-ı celâle **[160/a]** nişândır. Nitekim zülfü celâle, rûyu cemâle teşbih eylemişler. Nitekim cemâl-i nigârı zülf-i celâli gizlediği gibi sıfat-ı cemâl dahî celâli gizler, fefhem cidden.

Bu mahallin fehmi zevke muhtaçdır. Eğer yâsemin görse kesb-i letâfet ve nezâfet ve bûy-ı ma'rifettir. Eğer fesleğen görse zâhir ve bâtın zîneti, bûy-ı şerîattır. Velâkin sırr-ı hakîkatin adem-i zuhûrudur. Zîrâ sâir çiçekelerin yaprakları ve râihası ve envâ'en türlü elvân-ı latîfe ile müzeyyen çiçekleri vardır ki, râyiha ol çiçeklerden neş'et eder. Emmâ fesleğende râyiha, yaprağındadır sâir elvândan bîbehredir. Onun için zâhiri yaprak ve bâtını râyihadır. Velâkin sırr-ı şükûfe ve elvân-ı envâr olmadığından, sırr-ı hakîkatten bîbehre olmasına mahmûldür, vallâhü a'lem bis-savâb. Bu zikir olunan ta'bîrât âvâma ve zenâna göre değildir, merdân-ı sâlikâna göredir, fefhem.

Fasl-ı Sâlis: Fî Beyân-ı Ta'bîrât-ı Hayvânât:

Eğer sâlik rü'yâda çakal görse, nefsin fudulluğuna işârettir. **[160/b]** Eğer kelb görse halka tasallut sıfatı galebesidir; kelb muallem ise gâhîce levvâme mertebesi nişânıdır[738]. Eğer kurt görse yırtıcılık ve ziyânkârlık[739] sıfatı zuhûrudur. Eğer ayı görse ucub ve kibir sıfatı galebesidir. Kaplan görse tizkârlık ve tizlik sıfatı galebesidir. Aslan görse sıfat-ı sebü'in kemâli zuhûrudur. Pars görse kemâl-i gadap sıfatıdır. Bu zikrolunan ta'bîrat emmâre mertebesidir. Nitekim mâmukaddemde icmâlen takrîr olunmuştur. Emmâre mertebesinde bunların cümlesi kibir, kin ve zulm-i ziyâna işârettir. Mutmainne mertebesinde olana şecâ'at ve heybet ve dehşet ve

[738] K: +ve nâzı şikâr sıfatıdır.
[739] K: +ve hırs ve haset.

şevkete beşârettir. Nefs-i mutmainneye göre ma'nâ-yı âhere hamlolunur. Eğer tilki görse hîle sıfatı zuhûrudur. Tavşan ve âhu sıfat-ı gaflet ve adem-i idrâk sıfatıdır. Maymun gıybet ve hâb-ı[740] sıfatıdır. Kedi nifâk ve küfrân-ı ni'met sıfatıdır. Sığır ve câmûs çok yiyip içme sıfatıdır. Câmûs gâhîce inat ve ısrâra **[161/a]** mahmûldür. Koyun şehvet-i bâtıniyye, himâr şehvet-i ferciyye galebesidir. Keçi adem-i temkîn ve şehvet-i bâtıniyye, deve hıkd u kin sıfatıdır. Katır adem-i nesil[741] yani rûh ile nefis izdivâcından hâsıl olan veled-i kalbin adem-i imkânına alâmettir. Kezâ fî *Risale-i* Yiğitbâşî Ahmet Efendi inteha.

Beygir bidâyet-i sülûktür, feres nihâyet-i rûh-ı[742] hayvânîdir ve bidâyet-i hilkat-i insânîdir. Meseldir ki, at mîzâcı er mîzâcıdır. Eğer fil görse adem-i kanaat[743] nişânıdır. Deve kuşu batâlet sıfatıdır. Eğer bunlar ile kendini savaşır görse, nefsin sıfatlarıyla mücâhede ve muhârebeye işârettir. Eğer gâlib görse bu sıfatlar kendisine galebe alâmetidir. Tevbe ve inâyet ve perhîz-i riyâzat gerektir. Eğer kendini onlara gâlib görse ol sıfatlardan geçmeye beşârettir. Eğer onları kendine mûnis görse ol sıfatlar ile ihtilât ve müttasıf olmak nişânıdır, hazer gerekdir, zîrâ bâis-i helâktır.

Eğer sâlik rü'yâda serçe görse şakāvet **[161/b]** ve kesret-i şehvettir. Karga görse alâmet-i iddiâ ve irtikâbtır. Saksağan görse kesret-i kelâm-ı mâlâyânî ve fuhşiyyât ve adem-i devam ve adem-i sabırdır. Kumru ve güvercin ve keklik görse meyl-i zenândır, ferâgat oluna[744]. Eğer çil ve bıldırcın ve emsâlihi lâ yedurru velâ yenfeu kabîlidir. Eğer tavuk görse menfaat sıfatıdır. Horoz görse galabe-i gayrettir ve âlimü'l-vakt ve îkâz-ı gaflet zuhûrudur[745]. Eğer ördek ve kaz ve kuğu ve bunların emsâli âba mensûb olan tuyûr hırsa işârettir. Velâkin bi-hasebi'l-gâlib pâk nesnelerdir. Hınzır gibi murdâr değildir. Kezâ fî *Risale-i Hakkı İsmail Efendi* rahmetullâh teâla aleyh. Velâkin hınzır haram mala ve hasîsâta meyil ve hırs nişânıdır, inteha kelâmuhu.

Eğer sâlik rü'yâda toy[746] ve turna görse sıfat-ı hamâkattir. Eğer tavus görse zînet ve tefâhur sıfatıdır. Eğer doğan ve şahin ve onların emsâli şikâra mensûp

---

[740] K: +gaflet ve iki yüzlülük.
[741] K: +kizb ve irtikâb.
[742] Ankara nüshasında روحي şeklinde yazılmakla beraber mana itibariyle ruh-ı şeklini tercih ettik
[743] K: +"dâiye-i livâtaya hamlolunur ve bazen ashab-ı fil etvârının zuhûrudurdır ki, ka'be-i dilin inhidâmı için nefsin hücûm ve ibrâmının.
[744] K: +ve bâzen kesret-i tevellüde hamlolunur.
[745] K: +kâhîce saz ve söze hamlolunur.
[746] Kazdan büyük bir yaban kuşu.

mürğân görse cümlesi tarîkatte behreyâb ve mürğ-ı dili şikâra **[162/a]** kâbiliyyet ve kemâl-i isti'dât ve husûl-i[747] nisbet alâmeti ve rü'yâ-yı tebşîrdir[748]. Eğer kartal ve karakuş ve dölengeç görse sûret-i uğrûsunu kallâş ve cerrar-ı cihân olan müdde'îler nişânıdır. Eğer ol makūle mudde'î mekkârlar hâlini müşâhede değil ise vâkı'ın gayrı da'vâlar ile cîfe-i dünyâya mağbûn ve nefsin ol makūle hevâlarda devrân edip râyiha-i cîfe cânibine kemâl-i meyl ve cebren ve kāhran gadab-ı lâşeye ikdâm ve esrâr sıfatının galebesidir.

Eğer leylek görse sıfat-ı irşâttır, râî'nin hâli ise. Eğer meşâyih ahvâlini îmâ ise mahalline göre ta'bîr olunur. Hâsılı şeyh murgân olduğundan sıfat-ı irşâd ve hâl-i meşâyih ile tesellî olunur. Ve min kelimati Hazreti Mevlânâ kuddise sırrûhu.

Beyit:

Ki begoyet leklek an-ı leklek bi can,
Lekçe baş et mülkü test ey müstean.

Ma'nâ budur ki, ol leklek kaçan can ile leklektir ya'nî on sekiz bin âlem senin mülkündür ve sana mahsustur, ey müsteân. Lekçe **[162/b]** bâşet suâldir, mülk-i teset, ey müsteân onun cevâbıdır. Yani kaçan leklek ol leklek demeyi canla söylerdi, lek ne demek oldu leke'l-mülk, leke'l-hamd, leke'l-'izz, leke'l-'ulya, leke'l-minne, leke'l-kudre, leke'l-lutf, leke'l-a'ta. Ve bir mahalde dahî Hazreti Mevlânâ buyurur:

Mesnevî:

Şeyhi mürganest lek lek lek li keşdan iki çist,
Hamdun leke, ve'l-emru leke, ve'l-mülkü leke yâ müste'ân.

Lehü'l-halku, lehü'l-emru, lehü'n-nasru, lehü'l-a'lâ. Kezâ fi *Şerh-i Muhammediyye* intehâ. Ma'lûm oldu ki, leklek ile kartalın avâzı bir olmadı.

---

[747] K: vusûl-i
[748] K: +ve nişân-ı irşâttır.

Mesnevî:

Muttaki guyet huda ez aynu can,
Anı gedaguyet Hüdâ ez behrinan.

Mana oldur ki, muttakî ile gedânın Hüdâ demeleri bir olmadı. Zîrâ muttakînin Hüdâ demesi leklek gibi candan ve gedânın Hüdâ demesi kartal gibi nândan öterdir.

Pes muttakî derviş ayn-ı cândan Hüda der tâki Allah diyerek Allâh'a vâsıl ola; Emmâ ba'zı dellal ve mekkâr zarûret ve acizden Allah der tâki nâna vâsıl ve dâne hâsıl eyleye. Pes **[163/a]** Allah demekten Allah demeye fark-ı azîm olduğu gibi ihtiyârî derviş ile ızdırârî dervişin beyni dahî bir olmadı.

Mesnevî:

Her dükün zembûr-ı mahur-ı nidâz-ı mahal,
Lik şüdzeyni pembeş ve ânı diker asel.

Yani her iki arı bir mahalden yerler, birinden diken birinden asel hâsıl olur. Kezâ fî *Cezîre-yi Mesnevî*, intehâ kelâmuhu.

Emmâ sûret-i âsûmânda bazen leklek ile kartalın muhârebe ve mücâdeleleri zuhûr eyler ondandır ki, sûret-i ecsâmda dahî ayn-ı cânı müttakî ile gedâyı nânı mürtekib arasında güft-i gûy ve ta'n-ı teşnî' yüzünden birinde gayret ve birinde hıkd u haset ve buğz u adâvet zuhûr eyler. Ondandır ki, bir nice bîçâre ve miskin cühhâli mekr ve hîle ile râh-ı Hak'tan dûr edip üryan ve müflis-i dü-cihân eyler. Onın için ta'n yüzünden hâlini halka tefhîm edip, gayyûr isminin ahkâmı zuhûr eyleyip, avâm-ı nâsa ol mekkârın mekrini tefhîm eylerler tâ ki onların meclisinde ömürlerini zâyî ve mallarını telef edip, üryân ve bî-derman **[163/b]** olmayalar. Böyle olan adâvete gayretullah derler الحب لله والبغض في الله [Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek] fehvasınca âmillerdir. Emmâ ol birlerinin 'adâvetleri الحب للعوض والبغض في الغرض [Bir karşılık bekleyerek sevmek ve bir garez için buğz etmek] kabîlindendir.

Allahummehfeznâ min hâzihi'l-'ayyâr ve'l-mekkâr[749].

Eğer sâlik rü'yâda hümâ kuşu görse, seyr-i sülûkde dâire-i semâyı seyrâna nişândır. Eğer anka görse, dîde-i kalbi küşâde olmasına nişândır. İfşâ etmeyip ihfâ eyleye tâ ki, tenezzül vâkî olmaya, meğer ki, mürşide haber vere la be'sdir.

Eğer sâlik yılan, çiyan, akrep ve bunun emsâli mu'zî haşerât görse sıfat-ı buğz ve 'adâvettir. Nefsin tuğyânından mahal-i hatar ve bâis-i helâktir. İstiğfar edip hilim, sabır ve hezim ile ol sıfatı izâleye sa'y-ı ihtimam gerektir.

Ve eğer fâre görse mazarrat-ı nâs, yerîce inât edip hakkı görmemeye; karınca hırsa ve tama'a ve ol hırs ile tahsîl eylediği rızıkdan tenâvülden mahrûm olmaya işârettir. Zîrâ menkūldür "me'mûr-ı bîçârenin kesb eylediği dâneden kısmeti üç dâne imiş; telefinden zarar edip perhiz ile altı ayda üç dâne tenâvül eyleyip fazlasını **[164/a]** körsıçan dedikleri zâlim gasb edip ekl, bel' âna müyesser ve merhûn imiş". Onın için beyne'n-nâs meşhûr ve mütevâtirdir ki, hırs-ı tama' ile kesb ve cem'-i mâl edenlerin malları, ekserî gayrılara müyesser olur, fefhem.

Eğer sâlik rü'yâda çekirge ve himâr arısı görse efkâr-ı fâsideye nişândır. Pire ve sivrisinek ve kûmâr ve tatarcık ve sâir sinekler halka ezâ sıfatıdır; tahta kehlesi ve kehle görse tab'ında olan kerâhet-i zâhirîye işârettir ve pire ile kehle bilâ fâide efkâr-ı zâide ve galebe-yi endişeye haml olunur.

Bu zikrolunan hayvânâtın biri birinde tefâvütü vardır. Hâline göre ta'bîr olunur ve bâlâda zikrolunduğu vecih üzre gâlib olsa, galebe-i hâl mağlûb olsa, galebe-i sıfattır, fefhem.

Fe-emmâ balık görse âb-ı hayât âsâ ehl-i hâlin kalbinden ve lisânından cereyân eden enhârdan kesb-i hâl ve sâhib-i me'âl[750] olup, kâbil-i feyz-i ilâhî olmasına işârettir.

Eğer bûm görse tevekkül ve kanaat ve halktan vahşet ve münzevî olmaya işârettir **[164/b]** ve merâyı şeyh nişânıdır. Velâkin halk beyninde ma'rûf ve pertevandâz olmayıp, muhtefî olmasına delildir.

Ve eğer sâlik tûtî görse seyr-i sülûkte müste'îd ve terbiye tarîkini kabûle kārîn ve alâmet-i kâbiliyettir.

Eğer bülbül görse âlem-i aşka kādem basmasına işârettir Velâkin bu âlemde

[749] K: 'ayyârin ve mekkârin.
[750] K: makāl

vuslat elvereceğini Hüdâ bilir. Zîrâ bülbül bu âlemde bâde-i aşkı nûş eylemişdir ve ancak vâdi-i vuslata kadem basmayıp, hasreti kıyâmete kalmıştır. Zîrâ makām-ı vuslat makām-ı hayrettir, figân-ı firkat değildir onun için ru'yet-i bülbül zuhûr-ı aşk-ı zât ve mazhar-ı sıfat-ı kelâm olup; kafes-i nâsûtîde firkat ve adem-i vuslat ile ta'bîr olunur. Fe-emmâ âlem-i nâsûtdan halâs oldukda, karargâhı bilâ tereddüt âlem-i lâhûtîdir.

Emmâ sâlik eğer pervâne görse onun ta'bîri bu âlemde vuslattır; vucûd-ı beşerîsin ateş-i aşk içre fâni edip ol ateşin hakîkati ki, şem'i Hüdâ ve nûr-ı Mustafâdır; kendi hakîkatın ol hakîkat-ı hâsta bâki kalıp, bekā ba'de'l-fenâdır ve vuslata işârettir.

Eğer sâlik **[165/a]** dev ve ejder ve ğul görse nefsinin kemâl-i kuvvet ve galebesini ve helâk-i kastına alâmettir. Zîrâ nefis ejderinin zehri nefestedir; kezâlik sûr-i ejderin dahî semmi nefesindedir, onun için nefsin gaflet ile gezerinden hazer etmek gerektir, intehâ.

Bu makāma münâsip ve bu ma'nâyı müeyyid Nakşî kuddise sırrıhu'l-azîz hazretlerinin *Dîvân*-ı pür-ümmânlarından ba'zıdır.

Beyit:

Açılacak kabr-i ten kaldırır ol baş u can
Göre ki, mahşer olmuş hayret içinde insân

Her ne sıfatla bunda mefsûd olursun âhir
O şekli bürünür eyle sözüm külli iz'ân

Nakşî hicâb-ı dilden pâk eyledinse gersen
Bula gönül Hüdâ'yı biline kevn u mekân

Fiilin eyâ Hazretin uydu ise fiiline
Ola enîsin dilâ anda habîb-i rahmân

Nefsin geceler ile cihâd-ı ekber edip

Ola o gün desdegir Bekir ve Ömer ve Osman

Her ne gelürse nûşet zehir ise bil Hüdâ'dan
Vere şarâb-ı kevser sana dilâ dîde-i bân

Zikr-i Hüdâ'yı elden koma olunca sînegân **[165/b]**
Ola sana hem nişîn anda o gün âşıkân

Elin harâma sunma sakîn olur derûnun
Haset eyi değildir şeklin olur solucan

İkiyüzlü olanlar maymun olur yüzleri
Bulumaz rahmet anlar oda yanar o her ân

Dünyâyı terk etmeyen küple döner ey dedem
Halkı eden rencide ola pelenk ve aslan

Yeyub yedirmeyenler eylediği mal cem'
Anlar olur karınca yahut karatonuz yılan

Halka sokan diliyle yılan çiyan olur bil
Ayu olur kenduzün büyük gören Müslüman

Yiyup içüb yatanlar dünyâyı olur ekseri
Katır olur ki, sakın gizli eden firâvân

Zînet elin câmeler giyse kavâlıb-ı kişi
Tağus olur şekli kim ide tamuda cevelân

Kaplumbağa olurmuş baksa bir er gayrıya
Filler olur lûtîler ola cehennem mekân

Mü’min isen mü’mine tutma kîni kim sakın
Deve olur yürürsün mahşer içinde sekrân

Ön sürüdüb gezenler turna olur ekserî
Hırsı olan kişiler kurda döner ya sırtlan

Meyi ferâmûş edenler oynayuben gülenler **[166/a]**
Bîşek olusa hîle-i tilki olur bîgümân

Gâlib olan şehvetî bir hār olur yularsız
Şekli döner hirreye dâim eder ol figân

O kim eder rüsvâlık keçi olur bilmiş ol
O kim eder bahîllik didi olur şeytân

Eyleyuben müsâvi ve âdem etin yiyenler
Kartal hem mâr olur ola bugünde ıyân

İlim okuyub amelsiz gitsek eğer şöyleğin
Meyvesiz ağaç gibi durma cehennemde yan

Halka nasihat edip kendu sözün tutmayan
Bir kalaylı koz gibi çürük pür yalan

Hayırsız olup giceler evler açub dilim dilim
Sansar olur suratı olsa dilâ ol hemân

Olsa münâfık kişi gönlün olur kıl hazer
Kim tarîk inkâr edip olur kibr u küfrân

Tevbe-i telkīn olup sonra ferâgat eden
Yüzü döner ardına anda olur pür nişân

Olmayanın hâli çün ma’nâ uğurlayanlar
Anlar olur ki, sağîr kim değil ol nükteden

Ma’rifetim var diye laf u güzâf eyleyen
Karga olur şöyle bil yahut öter saksağân
[166/b]
Sazı sâzendeler irleseler çalsalar
Kanat kapub öter ol horoz ey civân

Fâidesiz endişe pire ilen bit olur
Çakal olurmuş sakın ölü için ağlayan

İki cihân fahrinin sevmeyen ef’âlini
Onun ile haşrolur kıtat-ı hucer veyuvân

İlmi eğer zâhidâ dünyâ için okursan
Bir elif öğrenmedin maksadın otlu çemen

Gurre olup malına mansûb alanlar bugün
Devlete yetdim sanub bir kuruca adsan

Menzil uzak, men yayan zâd u zâhiren de yok
Kāddini lâm eylemiş cürmüyle bargirân

Bu sözlerin zâhidâ sanma sakın söz değil
Vakit erdikte göresin herne ki, ittim ıyân

Çünküm irer rasthîz her ne kim vardır râfizî
Har oluben penbeler kavmu Yâhûdi lisân

Ger ola şeyh mürâyi baykuş olur şöyle bil
Ölü gezen sofiler kuzgun olur bîgümân

Gel sana bu sözlerim her itme eser
Yektâş demirden özün eyler oda dermeyân

Ger bu sıfatlar dilâ ister isen gitmesin
Tevhid ile ruz şeb dök **[167/a]** yaşını kan kan

Fehm ede gör sözlerin mahşer içredir bular
Sanma sakın zâhiri dînini etme virân

Gerçi demiş nicesi iş bu cihân içredir
Çek elini cümleden etme anı sengümân

Nakşî Nizâmoğlu'nun ta'bîrin hay edip
Âb-ı hayât eyledik tertib edip Kâmurân

Fasl-ı Râbi': Ta'bîrât-ı İnsân ve Ahvâlühû:

Eğer sâlik rü'yâda zımmî kâfir görse, şirk-i hafîdir ve ehl-i hâli inkârdır. Emmâ şirk-i hafî oldur ki, insana zuhûr eden kabz ve bast, hayır ve şer cümle Hak'tandır; eğer hayır sıfat-ı cemâl, muktezâ-yı isti'dâddır eğer şer sıfat-ı celâl, muktezâ-yı taksârâttır. Onları Hak'tan olduğun ve fâil-i hakîkî Hak olduğun bilmeyub sûret-i halkdan zuhûr etmek hasebiyle halka isnâd şirk-i hafîdir, fefhem.

Eğer sâlik harbi kâfir görse şirk-i celîdir; hakîkat-ı eşyâyı ve kelâm-ı evliyâyı ve nûr-ı zâhirîyi ve mezheb-i atharı mutlaka inkâr sıfatıdır, neûzubillâhi teâlâ. Bu mahallin fehmi zevke muhtaçdır, fefhem cidden.

Eğer sâlik Yâhûdi **[167/b]** görse sûret-i mekr ve hîle-i sıfat-ı hiyânet ve adem-i sadâkat kemâl-i inkârdır.

Eğer kıbtî görse kemâl-i gaflet ve ibtilâ-yı kizb-i sarîh ve adem-i ictinâb ve kābûl-ı mekrûhât ve kâzûrât ve ülfet-i muharremât alâmetidir; bu cümle zikir olunan sıfatlardan gâyet hazer ve ictinâb gerektir.

Eğer sâlik müşrik görse sehlen veya cehlen cümle küfre müeddî ef'âlin sudûruna işârettir, tevbe ve istiğfâr gerektir. Bu zikr olunan cins ile muhârabe ve

mukātele ve ülfet eder görse mâ-tekaddemde zikir olunduğu vech üzre ta'bîr olunur.

'Ârnebûd görse iki vecih üzre ta'bîr olunur: İsim i'tibâren îsâet-i edeb ve adem-i hayâ ile ta'bîr olunur, zîrâ Fâriside 'arnebûd ârı yok demektir ve eğer sıfat ile ta'bîr olursa zulüm ve şekâvet ve adem-i diyânet ve esrar-ı[751] mâfi'd-damîrdir.

Ve eğer zenci Arap görse sıfat-ı te'annüt ve kasvet-i kalbdir ve eğer sâlik meclis-i muhtelife görse efkâr-ı muhtelife nişânıdır

Eğer sâlik düğüncü görse taleb-i dünyâ ve gelen sıfat-ı dünyâdır.

Ve eğer yörükân **[168/a]** görse sıfat-ı hamâkatdir.

Eğer Kürdistan görse adem-i irfân ve idrâk-ı ğabâvet ve haşûnettir.

Eğer Acemistan görse kābiliyyet ve zekâvet ve alâmet-i irfândır.

Ve eğer Türkistan görse âdemiyyet ve sıfat-ı murâ'at[752] ve kemâl-i şerîat ve perhiz-i riyâzât ve seyr-i sülûk ve muhabbet-i turûk sıfat zuhûrudur. Bu zikir olunan evvelkilerden murâd ahâlîlerini ru'yetin ta'bîridir.

Eğer sâlik cin görse mertebe-i emmâreden sıfat-ı cünûndur, zîrâ cin taifesinin cünûnu gâlibdir ve kâbil-i ülfet değildir eğer levvâme mertebesinde görse zuhûr-u letâfettir eğer mülheme mertebesinde görse sıfat-ı[753] melekiyyettir. Eğer râziye marzıyye ve sâfiye mertebesinde görse âlem-i mugayyebâta duhûl ve keşf-i şuhûd nişânıdır.

Eğer şeytân görse sıfat-ı şeytâniyettir, halkı dalâlete sokturur; muhârebe eder görse sıfat-ı mücâhededir; kendi âna gâlib olsa alâmet-i tevfikdir, mağlûb olsa alâmet-i hızlândır. Zikir olunan ta'bîrât mertebeyi emmâre ve levvâme kârıdır ve illâ mülheme vemâ fevkahâda olan merâtibte cin **[168/b]** ve şeytân ve avân-ı hâllerin gâh vâkıâda ve gâh murâkabede ve gâh yakazada seyr edip keyfiyetlerine muttali olurlar ve mukâleme ve munâkāşa dahî vâki olur.

Eğer sâlik, harâmi görse nefsin akla galebe ve hücûmudur.

Eğer sārık görse, nefsle şeytânın ittifâken sâlikin sülûk ile hâsıl olan sermâyesin riyâ yüzünden ve varlık tarafından serîkā ya'nî izâle etmek nişânıdır, dikkat oluna. Zîrâ gâyet mahfidir *Reşâhât Aynu'l-hayât* adlı kitâb-ı pür-hikmette

---

[751] K: isrâf

[752] K: +kemâl-i şerîat sıfat-ı müreât ve kabûl-i ma'rifettir ve ağer Arabistan görse fesâhat ve belâğat ve kemâl-i şerîat.

[753] K: +kemâl-i letâfet ve nezâfettir.

mezkurdur ki, eğer sâlik nefs ile şeytânın iğvâ ve hîlesin[754] fark etmek dilin bilsin ki, ef'âl-i kubhiyâtttan bir fiilin sudûruna sûret-i vâhide ile defâati ile ibrâm ve ilhâh-ı nefsin talebi ve ibrâmıdır. Ve eğer bir sûretten bir sûrete tebeddül ve tegayyür vâki olursa ol fiil şeytânın iğvâ ve ilhâhıdır. Zîrâ şeytân, sâliki bir ibrâm ile izlâl edemez ise sûret-i âhar ile yine zuhûr idub yine bir türlü dahî teşvişe mübâşeret eyler, fefhem, inteha kelâmuhu.

Eğer sâlik kassâb görse emmâre **[169/a]** mertebesinde kendi zâtına iktizâ eden şefkatin ademine işârettir. Zîrâ adem-i merhamet ve şefkatte cellâttan sonra kassâbtır. Onun için cellât, sıfat-ı insâniyeyi helâk ve kassâb sıfat-ı terahhumu izâle nişânıdır. Eğer mülheme ve mutmainne mertebesinde ise kassâb, sıfat-ı hayvâniyesini helâk ve sıfat-ı insâniyeyi ihyâ eylemektir; cellad nefsi helâk ve rûhunu zinde edip sıfat-ı beşerîsin ifnâ ve meydân-ı muhabbetde tiğ-ı aşkı ateştâb ile ser-i vucûd-ı mâsivâyı kat' edip, **موتوا قبل أن تموتوا** [Ölmeden evvel ölünüz.][755] sırrına mazhar olmaya işârettir, fefhem, vallâhü a'lem.

Eğer sâlik kallây görse, dükkân-ı tende ibâdet lisânın pazarıdır.

Eğer attâr görse imtizâc-ı nâsa işârettir.

Eğer berber görse galabeyi akıl ve sabır ve tevekküle nişândır.

Eğer terzi görse kaftân-ı şerîatı kuvvâyı beşeriyeye ilbâstır.

Eğer kuyumcu görse zikir ve mücâhede potasında aşk ateşiyle teni hâl edip havâtır-ı nefsâni ve şeytânîden ve sıfat-ı sebu'î ve şehevîden arunub gıll u gışdan pak ve müberrâ olmasına beşârettir.

Eğer sâlik **[169/b]** kāvvâf görse bîhâl-i kāl ile da'vâ-yı hâle işârettir. Câizdir ki, seyr-i kademin gubâr-ı rüzgârdan hirâset ve çirkâf-ı cihândan muhâfazaya alâmet ola, râînin hâline göre tesellî olunur.

Eğer sâlik tîr-endâz görse gümân-ı gayrete tîr-i himmeti berk idub, dest-i muhabbet ile küşâd ve menzil-i maksûda müsâra'at nişânıdır.

Eğer kemendâz görse çille-yi tākvâya hîle yüzünden gerden-i nefse giriftâr ve bendi esîr etmeye alâmettir.

Eğer sâlik sâzende ve hânende görse havâs-ı hamse-i zâhiriyye muktezâsıyla aşk-ı mecâz zuhûruna nişândır; mertebeyi âlî sahibi ise havâs-ı hamse-i bâtınînin

---

[754] K: hîlelerin.
[755] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l-hafa*, c. II, s. 291, h. no: 2669.

terennümât-ı cezebât-ı rahmânî ve neğemât-ı esrâr-ı nâ-mütenâhî zuhûrudur, efhem cidden.

Eğer sâlik çulha görse sıfat-ı irşâd ve serrişte-i dil müyesser olmaya beşârettir.

Eğer mutafçı görse tenezzüldür, telvin ve adem-i temkîndir.

Eğer ışrethâne[756] görse hankāh-ı zikre dühûldür.

Eğer meyhâne ve piyâle-i pürmey görse meyhâne kalb-i mürşittir ve kadeh onun himmetidir ve mey [**170/a**] aşk-ı ilâhîdir, mürşid kalbine dühûldür. Eğer nûş eylese ol hâl kendinde zuhûra tebşîrdir.

Eğer sâlik dellāk görse eser-i tövbe ve inâbettir.

Eğer dellâl görse kelâm-ı kibârı hâmil, lâ hâl ve bî sermâye halka nakil ile imrâr-ı vakte işârettir.

Eğer debbâğ görse muvâzabat-ı şerîattır.

Eğer sâlik genci, koca görse tenezzüldür, aksi terākkîdir.

Mahbûbu mekrûh görse tenezzüldür, aksi terākkîdir.

Eğer kebîri sağîr görse tenezzül, aksi terākkîdir. Velâkin burada sağîrden murâd kātt-ı kütâhtır ve illâ sabî, ma'siyetten ârî olmaya işârettir.

Eğer fakîri ganî görse mer'înin hâli değil ise kendi terakkîsidir. Eğer āksi görse tenezzüldür. Fe-emmâ mertebe-i a'lâya göre âlem-i fakr, fahrdır.

Eğer sakāllı adamı metrûş görse, terk-i sünnettir ve adem-i şândır; eğer aksi görse edâ-yı sünnet ve alâmet-i rif'attir.

Eğer sâlik seyyibe hâtunu bâkire görse terakkî, aksi tenezzüldür; ol bâkire ile cem' olsa izdivâc-ı nefsdir, tahâret iktizâ eylemezse. **[170/b]** ve illâ her ne kādar mûceb-i gusül rü'yâ görse şeytânîdir. Nikah ve zifâfa müteallik rü'yâ cümlesi terakkîdir, eğer ol rü'yâ efkârdan zuhûr etmiş değil ise.

Eğer sâlik aksak görse seyr-i sülûkte adem-i sür'at ve dûn-ı himmetdir. Eğer kötürüm ise râh-ı Hak'tan dûr olmak sıfatıdır. Eğer sağ ayağı kötürüm görse terk-i edeb ve sülûkde adem-i hulûs; sol ayağı kötürüm görse teşvîş-i ma'îşet ile hırsa düşüp umûr-ı dünyeviyye kadem, uhreviyyesin hedme işârettir.

Eğer çolak görse tekâsül hasebiyle hasma mağlûb olmak, sağ eli çolak görse adem-i tâsârruf, solu adem-i tahârettir.

---

[756] K: aşhane.

Eğer sâlik âmâ görse hakkı görmemeye, eğer sağ gözü âmâ görse ekserî hakkı terk ve bâtıla meyil ve eğer sol gözü âmâ görse hakkı hak ve bâtılı bâtıl bilerek yine bâtıl ile amale nişândır.

Eğer sâlik yüzün ardına düşmüş görse tarîkata intisâbtan sonra nükûl itmek nişânıdır. Ve âharın yüzünü tersine görse mer'înin hâli **[171/a]** değil ise ol râîye râcî'dir; râî ile mer'înin hâllerinden ma'lûm olur, fefhem. Eğer ol a'zâların noksânı kendinde müşâhede eylese ol sıfatlar kendine hâl olmaya işârettir. Velâkin nefs-i mutmainneye göre ma'nâ-yı âhere haml olunur. Nitekim *Reşâhât Aynü'l-hayât* adlı kitâpta mezkûrdur, sâhib-i reşâhât –aleyhirrahme- eder ki, bu fakîr bir gece düşümde gördüm ki[757] mübârek gözleri ikisi bile kapanmış, uyandıkda Mevlânâ hazretlerinin huzûruna vardıkda gayet bîhuzûr ve müteellim oldum bu vâkıânın zuhûrundan. Ve acaba bu vâkıâyı huzûr-ı şerîflerine nice arz edeyim ve arz oldukda ayâ nice ta'bîr ederler diye tefekkür ve ızdırâba düştüm. Bilâhere gönlümden bunu mukārrar ettim ki, hiç dönmeyip muntazır ve müteveccih oturayım şayet ki, Mevlânâ hazretleri bir söz söylerler ki, müşkilim hallola ve bu niyet üzere hayli zaman sohbet sukût üzre geçti lâkin bu dağdağa hatırımdan mahv olmadı müddet-i medîd intizârdan **[171/b]** sonra Mevlânâ hazretleri söze başlayub ve yüzlerin fakîre döndürüb buyurdular ki, insânın iki gözü vardır: biri âlemde mülke nâzırdır ve biri âlem-i melekûte nâzırdır. Eğer bir kimse vâkı'da bir şahsın sağ gözünü nâbînâ ve sol gözünü rûşen görse ta'bîri oldur ki, onun teveccüh ve nazarı âlem-i melekûte değildir âlem-i mülkedir. Bu ehl-i hicâb hâli ve avâm mertebesidir, eğer görse sol gözü nâbînâ ve sağ gözü rûşen bunun ta'bîri oldur ki, onun teveccüh ve nazarı âlem-i melekûtedir ve bu ehl-i keşif hâli ve havâs mertebesidir. Eğer bu tâifeden bir kimsenin iki gözünü nâbînâ görse bu vâkıânın ta'bîri oldur ki, onun nazarı ve teveccühü mülk-i melekûtden kalkub, hakîkati gözünden âlem-i nâsût bi't-tamâm puşîde ve nihân olmuştur. Ve dâima âlem-i ceberût ve lâhûta nâzırdır ve bu ehass-ı havâss hâlidir, inteha kelâmuhu, kuddise sırrûhu.

Eğer sâlik sağır görse kelâm-ı hakkı işidub kabûl itmemektir. Eğer dilsiz görse **[172/a]** kelâm-ı hakkı ketm etmektir ve eğer erkek kişiyi yani müzekkeri müennes görse tenezzüldür ve eğer mertebeyi a'lâ sâhibi görse ve ol kişiyle tenkîh ve tezvîc

[757] K: +"Herat'ta câmi-i sağîr safnında durmuş idi, nagâh Mevlânâ Ubeydullah Taşkesenli hazretleri karşımdan zahir oldular, fakîr istikbâl edip, önlerine vardu.

vâkı' olsa ol kimse ile nikâh-ı ma'nevî zuhûr edip, bâtınına tâsârruf nişânıdır ki, mertebe-yi beşâret-i kübrâdır. Eğer müennesi müzekker görse terakkîdir eğer bu zikir olunan nesneleri âharda görse ol sıfatın zuhûrudur ve eğer kendûde vâki' görse ol sıfat kenduye hâl olmaya alâmettir, gerek ahvâl-i hayriyye gerek şerriyye.

Eğer sakalın traş etmiş görse terk-i sünnettir, eğer metrûş ise sakal koymuş görse edâ-yı sünenttir, nitekim bâlâda zikir olundu. Eğer ak sakallı olmuş görse zîşan ve sâhib-i vakar olmaya delildir. Eğer kara sakallı olmuş görse kuvve-i bâtına ve hüsn-i hulkā işârettir. Eğer sakalı kara ve ak iken, saru sakallı olmuş görse alâmet-i esrârdır. Eğer saru iken kara ve ak olmuş görse, tebdîl-i ahlâkā işârettir. Yâni zemîmeyi hamîdeye tahvîl etmek **[172/b]** nişânıdır. Eğer yeşil sakallı olmuş görse sıfat-ı hakkāniyetin zuhûrudur ve kemâlidir. Eğer bilâ sakal yeşil bıyıklı olmuş görse sûrî ve ma'nevî emn-i selâmetliğe alâmettir, ahâli-i cennet eşkâli olduğundan. Eğer gökgözlü ve saru benizli görse ahlâkı redîyenin kemâli ve alâmet-i hıyânettir, eğer ol levn zâtî olmayıp arızî ise. Eğer ol şekilde olan kişiyi veya kendi tebdîl olup siyah gözlü buğday veya beyaz cephelü görse diyânet ve i'tidâl-i ahvâl ve hüsn-i hulk ve kemâl-i akla alâmettir.

Ve eğer bîdendân görse lezzet-i rûhânîden dûr ve zevk-i me'ânîden mehcûr olmak nişânıdır.

Eğer imâm olmuş görse sıfat-ı irşâddır. Yani hilâfete tebşîrdir.

Ve eğer vezîr görse veya olsa kemâl-i akıldır ve eğer vezirin habsinde kenduyi mahbûs görse dâire-yi akılda mahbûs ve mukayyed olup cilvegâh-ı aşkdan dûr olmaktır. Ol kayıttan kurtulmak ehl-i kemâle mukārin olmaktan gayrı ilaç yoktur. Velâkin **[173/a]** hîn-i mukārenette dahî i'tikâd-ı tâm gerektir. Zîrâ telvîn ile takrîb hızlân ve nikmettir. Neûzü billâhi teâla!

Eğer hâkim görse icrâ-yı şerîat ve ıslâh-ı nefis ve kuvvet-i rûh ve hükûmet-i tendir. Eğer kendi hâkim olmuş görse ıslâh-ı zâtü'l-beyin. Yâni akıl ile hayır ve şerrin beynini fark ve temyîz edup, ten şehrinde galebe-yi hükümet, akıl ve sebu'î ve şehevî zulmetlerinden nefsi halâs ve rûhu bend-i hevâdan âzâd edup kendûde ahkâm-ı şerîatın zuhûr ve âsârının kemâline işârettir.

Eğer Firavun ve Nemrut ve Şeddâd ve bunların birini görse da'vâ-yı enâniyyet ile mehleke-i rubûbiyyete düşmektir. Neuzü billâhi teâla! Onun ilacı oldur ki, sâlike kıbel-i hakdan zuhûr eden ni'met ve rif'at ki, bâis-i fahrdır. Kendi tedâbirinden

bilmeyup mahz-ı kerem-i Bârî ve inâyet-i ilâhî olduğun bilup hamd ve şükre müdâvemet idup, yokluk tahsîli içün tevâzu ve hilim ve fakr ve mezelleti ihtiyâr edup, kendûde asla bir fiil görmeyup fâil-i hakîkî Hak subhânehû **[173/b]** ve teâlâ olduğun ilme'l-yakīn bilup, hakka'l-yakīn îmân ve i'tikâd eylemektir. Nitekim *Reşahât'ta* mezkûrdur: "Sâlik dâima a'mâl-i hayriyyeyi işlemek gerek ve ol ameli işlemedi bilmek gerekir". Ve amelini baştan başlamak gerek, inteha kelâmuhu. Ma'nâ oldur ki, şân-ı ubûdiyete lâyık olan ameli işlemek gerek. Ve ol-ibâdeti işledim diye mağrûr olup görmemek gerek. Zîrâ Hak subhânehû ve teâlâ hazretleri kulun ibâdetine muhtâc değildir. İbâdetin kesreti ve kılleti kulun kendi zâtına râcîdir. Ve hak ibâdet tavr-ı[758] beşerîden hariçtir. Anınçün Hazret-i Hâce buyurur: ما عبدناك حق عبادتك [Sana hakkıyla ibâdet edemedik][759] sadaka resûlullah. Pes acz ve kusûrun bilip, huzûr ve huşû ile amelini baştan başlamak gerekir, fefhem cidden.

Eğer Ebu Cehil ve a'vânını görse âfâkī ta'bîri şerîat-ı garrâyı külliyyen inkârın zuhûrudur ki, zındık ve mülhid kârıdır. Fe-emmâ enfüsî ta'bîri tarîkāt-ı ilâhîyyeyi ki, mâye-i Muhammedîden hâsıldır. Ol tarîki hâssı inkâra ısrâr ve kemâli ta'annüt ve hıyânet-i ehl-i kemâl sıfatı galebesidir. **[174/a]**

Eğer sâlik sahâbe-i güzîn efendilerimizden birini görse hilim, sabır, sıdk, rızâ, teslîm ve sâir ahlâk-ı hamîde ile muttasıf olmak kemâli ve zâhir ve bâtın itikad-ı küllî ve ihlâs-ı tâm ve galebe-i riyâzât ve mücâhedât ile sırr-ı Muhammedîye mazhar düşüp, devlet-i ebedîye ve sa'âdet-i sermedîye nişânıdır.

Eğer kümmel-i evliyâdan birini görse tarîkatın kabûlü ve hakîkatın husûlüne işârettir. Mükâleme vâki olursa muktezâ-yı kelâma göre tabir olunur.

Eğer çehâr yâr-i güzînden şîr-i Hüdâ Hz. Ali mürtezâyı görse sıfat-ı şecâat ve heybet salâbet sâhibi olup asâkir ve a'dâya galebe ve nusret, ilm-i şerîat ve ilm-i hakîkatın, sırr-ı velâyetin mazharı olmaya işârettir. Lâkin bu zikir olunan evsâf ve ulûm her râîde sûrî zuhûru şart değildir. Ma'nevî zuhûru dahî kâfîdir. Eğer sâlikin nisbeti bi-hasebi'z-zâhir ol-hazrete merbût ise kemâl-i nisbete dahî mahmûldür. Yine bu evsâf ve bu ulûm ol nisbetin tahtında münderic olduğu hâlde, fefhem. **[174/b]** Bu

---

[758] K: tavk-ı.

[759] Elimizdeki kaynaklarda böyle bir rivayete ulaşamadık. Benzer manada bir hadis-i şerîf için bkz. Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 58.

fakîr destime âlem-i ma'nâda ol Hazretin tîze-i hûn-i feşânlarından ve senevî[760] salâbetlerin teslîm eylediler. Ve def'aten vücûd-ı mutahharaların ve vech-i âzîmü'l-heybetlerin ve cesed-i nûr-ı mahz pür-hikmetlerin nakil olunduğu vecih üzre müşâhede ve fakîrhaneye teşrifleriyle bu bîçâreyi müşerref eylemişlerdir. Elhamdülillâh, sümme elhamdülillah.

Eğer sâlik Hz. Osman zi'n-nûreyn'i görse edep ve hayâ ve hilm, tevâzu ve sırr-ı gönül ki, mushaf-ı câmiadır. Ânı tezyîn ve tertîb ile kemâl-i takriptir. Ol hazret dahî teşrifleriyle hâne-i bîçâreyi müşerref eylemişlerdir. Elhamdülillâhi Teâlâ.

Eğer sâlik Hz. Ömer Fârûk'u görse ğayyûr ism-i şerîfine mazhar düşüp, nefsinde hak ile bâtılı fark edip, heybetullah ve dehşetullah zuhûruna işârettir. Onların dahî şerefiyle müşerref olunmuştur. El-Hamdülillâhi Teâlâ ala ni'amâihi.

Eğer sâlik Hz. Ebu Bekir Sıddik -radiyallâhü anhum ecmaîn- hazretlerini görse kemâl-i sıdk ve mazhar-ı tevfîk[761], mazhar-ı mâye-i Mustafa; tecrîdü'l-bâtını [**175/a]** aşka't-tesvî ve tezyinü'l-ma'nevî bi-nûri'l-Hüdâ fenâ ender fenâ, bi-hürmeti hâkerâh-ı nebî ve mürtezâ olduğundan ol Hazretin ahlâk-ı hamîde ve cevâdu't-tab'ından behreyâb olmak nişânıdır. Eğer sâlik Hazret ile münselik ise intihâ-yı sülûke tebşîrdir. قال عليه السلام ما صب الله شيئا على صدري إلا صببته على صدر أبي بكر الصديق [Allah'ü Teâlâ'nın kalbime akıttıklarını Ebu Bekir'in kalbine akıttım][762] fakîr ol Hazreti dahî iki defa âlem-i ma'nâda 'ıyânen ve 'ıyânen müşâhede edip; def'a-i ûlâda civâr-ı tarîk-i caddede mahall-i sebzezâr ve çemenzârda mürtebi' kıbleye müteveccih fakîri cülûs idiyurub, kendi yed-i mübârekleriyle hıl'at-ı tarîkat-ı Ahmedî ve kāftân-ı hakîkat-ı Muhammedî ekinimize ilbâs ve ol ma'nâ-yı sâdıkānın sırrı dahî sinîn-i vâfireden sonra zuhûr eyledi. El-Hamdülillâhi hamden kesirân, hâzâ min fadlillâhi fazlen azîmen.

Eğer sâlik hazret-i Hüseyin'i görse şehid-i harâret, aşk-ı ilâhî ve esrâr-ı tarîkat ve hakîkat-i nâ-mütenahiye mazhar olmaya alâmettir.

Eğer sâlik Hazret-i Adem aleyhisselâmı [**175/b]** görse zâtının şerefiyyetine işârettir. Velâkin mâlik olduğu hâlden tekâsül hasebiyle ba'de't-tenezzül terfî-i kadr ve azîmu'ş-şân ve âsâr-ı hayrı âmmeye sârî ve şâmil olmak nişânıdır.

---

[760] K: ve seyr-i.
[761] K: +ve kerîmü't-tab' ve menba'ı vefâ ve mahzen-i atâ.
[762] Bkz. Aclûni, *Keşfü'l Hafâ*, II, 419.

Eğer sâlik Hz. İbrahim aleyhisselâmı görse münkād ve mutî' olup, nefs-i emmâre ateşi tehvîl olup, nefs-i sâfiye gülzârında safâyı ebedîyeye işârettir ve câizdir ki, ol kişiye hac etmek müyesser ola. Zîrâ kâbe-i mükerremeyi Hazret-i İbrahim binâ eyledikde, beşer için mütâk olmak hakkında duâ eylemiştir. Onın için ehl-i ta'bîr katında İbrahim'i görmek hacca işârettir.

Hazret-i İshak ve İsmail'i görse meydân-ı muhabbette râh-ı aşk-ı Hüdâ da cân başın fedâ edip, rızâ ve teslîm ve ihlâs ve kemâl-i inkıyâd nişânıdır.

Eğer sâlik Hazret-i Yusuf aleyhisselâmı görse bühtân hasebiyle bir miktar teşvîş-i hâtır olup, ba'de şehr-i bedene sultân ve ten mısrına hâkim olup, galebe-i hâl ve hüsn-i hulkā alâmettir.

Eğer Hazret-i Davud'u görse ism-i kāvîye mazhar düşüb [**176/a]** kuvvet-i bâtıniyye ve zâhire mâlik olmak nişânıdır.

Eğer sâlik Hazret-i Süleyman'ı görse ğınâyı tab' ve havâss-ı zâhir ve bâtın ve kuvvâ-yı beşerî ve eczâ-yı unsûrîye ve tabî'iyye-yi küllîyeye külliyyen mâlik olup cümlesi zîr-i destinde mahkûm ve fermân-ı ber olmalarına beşârettir.

Eğer sâlik Hazret-i Musa aleyhisselâmı görse nefs-i firavna ki, enâniyyet ile rubûbiyyet da'vâsındadır, âna gâlib olup ser eşkıyâ olan nefs-i firavnı ve avân-ı hevâ ve şeytân ve evsâf-ı zemîme, sebu'i ve şehevi onların cümlesini kahr edip kelâm sıfatına mazhar düşmeğe nişândır.

Eğer sâlik Hazret-i İsa aleyhisselâmı görse ibtidâ kendi kalbini mevt-i gafletden ihyâ edip, onun yüzünden âleme feyz-i ilâhî neşârr olup cehl ve zulüm ile mürde olan conları tarîk-ı Hakk'a ve râh-ı hidâyete terğîb ile ihyâ ve zinde edip âlem-i velâyete kadem basmağa beşârettir. Eğerçi sâir embiyâ ve rasûl hazerâtını dahî zikr lâzım velâkin bu kadar işârât ile me'muldür ki kıyâs ile onların dahî ru'yetleri [**176/b]** bi hasebi'z-zevk fehm olunup, tafsîle hâcet kalmaya.

Eğer sâlik server-i kâinât[763] hazretlerini görse فإن من رآني في المنام فقد يراني في اليقظة الشيطان لا يتمثل بي [Beni rüyada gören gerçekten görmüş sayılır. Çünkü şeytan benim suretime bürünemez][764] hadîs-i şerîfi muktezâsı ve bir dahî من رآني فقد رأى الحق [Kim beni görürse gerçeği görmüştür] fehvâsınca her kim ki, ol ba'zılar rü'yâda nakil olunduğu vech üzre bilâ ziyâde velâ noksân görse, tahkîk ol kişi yakazada baş

[763] K: +aleyhi ecmelü-t tahiyyat.
[764] Buhâri, Tâbir 10; Müslim, Rüyâ 1.

gözüyle görür diye ittifâk eylemişler. Gerçi bu hadîs-i şerîfin ma'nâsında rivayât-ı kesîre ve mezâhib-i vâfire sebkāt etmişdir. Velâkin akvâ olan zikr olunan ma'nâ diye ittifak eylemişler. Öyle olsa bu hadîs-i şerîfte hem işâret hem beşâret vardır; işâret oldur ki, sâlik olan ol Hazretin muhabbetini derûnunda berk edip, leyl ve nehâr kûşişler edip hakîkat[765] bahrinde ğavvâs olup, ma'rifet tavırların sayd-ı şikâr etmeye beşârettir. Hadîs-i şerîfin ma'nâsında ba'zıları zâhib olmuşlar dır[766] ki, ol ba'zılar menâmda gören bi-aynihi yakazada görmüş gibi olur. Zîrâ şeytân ol kerîmin sûretine temessül edemez ve ba'zılar dahî demiş ki, [**177/a]** ba'zılar menâmda gören bilsin ki tahkîk ol kerîmdir gördüğü yakazada olduğu sûret üzerine. Zîrâ şeytân ol sûrete temessüle kâdir değildir ve ba'zıları demiş ki ba'zılar menâmda gören ba'zılar sûreti üzerine görmüş gibidir, velâkin vakt-ı saadetlerinde bulunub vech-i pâkīyle müşerref olmayanlar hakkındadır. Velâkin bu tevcihler ba'îttir diye cerh olunmuş ve ba'zılar dahî demiş ki, ba'zılar menâmda kâfir görse mü'min olur[767] ve mü'min görse âbid olur, âbid görse zâhid olur, zâhid görse kâmil olup yakazada baş gözüyle görmek elbette müyesser olur. Velâkin esah olan kavl herkimse ki, ol ba'zılar menâmda göre elbette yakazada dünya gözüyle görmek ol kişiye müesser olur,

Menâmda gördüğü ve yakazada göreceği hemîn ol Hazrettir zîrâ şeytân ol sûrete temessül edemez bu ma'nânın tahkîkinde evliyâ-ı kümmelin ekserî ona zâhib olmuşlar ki, her mü'min ki, ol ba'zılar menâmda göre; eğer ârif ve sâlik-i sâdık ise elbette bu âlemde tekmîl-i merâtib [**177/b]** edip, halet-i yakazada baş gözüyle görür ve eğer tekmîl-i merâtib edemeyip noksan kalırsa âhir nefesde kendüye sekerâtü'l-mevt ârız oldukta ol mü'mini hîle-i şeytândan tahlîs için ol meclise Hazret-i Rasûl hâzır olur ve ol kişi ol vakitte yakazada ba'zılar baş gözüyle görür ve gördüğü tahkîk ol Hazrettir, şeytân değildir. Zîrâ şeytân ol sûrete temessül edemez. Eğer suâl olunursa ki: şeytân da'vâ-yı rurûbiyyet ile âlem-i ma'nâda ba'zı sâlike tecellî yüzünden zuhûr edip kimini idlâl ve kimini ilm u irfânı sebebiyle idlâle kâdir olmamışdır, bu emrin sudûru vâkî'dır? Cevap oldur ki, Hazret-i rabbu'l-izzet sûretten ve şekilden münezzehtir, şeytan bir sûrete temessül edip izhâr-ı tecellî ve da'vâyı rubûbiyyete ba'îd değildir ki, her ne gûne sûrete temessül eylese Hak celle ve alâ

---

[765] K: +
[766] K: +
[767] K: +

Hazretleri ol sûretten ve her sûret-i şekilden münezzehtir. Ve birde bu ki, Hak celle ve alâ hazretlerinin bir ism-i şerîfi Hâdi ise bir ism-i şerîfi dahî Mudil'dir.

Pes şeytân dahî Mudil [**178/a]** ismine mazhar olduğundan ol da'vâyı ol isim kuvvetiyle etmeğe kâdirdir. Velâkin ârife ol da'vâ bâtıl olduğu ma'lûmdur, velâkin sûret-i resûlallâh'a[768] temessül kābil değildir. Zîrâ Hazret ism-i Hâdi'ye mazhar olduğundan ezdâdın ictimâ'ı 'adîmü'l-imkândır, mâni'âtü'l-cem' olduğundan. Birde bu ki, ol sûrete temessül hasebiyle şerîat-ı mutahharâya isnâd ile halel-i hatrı müşâhede olunur. Ol ise hikmete muhâlifdir, fefhem kezâ fî *Risâle-i Şeyhu'l-haremi'l-muhterem* Yusuf İbn Ya'kub, intehâ.

Ma'lûm ola ki sâlik Hazret-i rasûlü rü'yâda görse rûh-u hayvânînin nihâyeti ve rûh-ı insânînin bidâyetidir kezâ fi *Risâle-i Müstakîm Niyâzî*, inteha.

Pes ba'zılar menâmda müşâhede, mi'râc-ı mü'mindir ve tekmîl-i sülûk ve tahsîl-i irfâna beşârettir. Sâlikin semere-i mücâhedât-ı sûrîsi müşâhedât-ı ma'nevîdir. Şuhûd-u mutlakta muhabbetin âsârı hayâl-i mukayyette ba'zı temessülât ve elvân-ı nûrânî ve eşkâl-i sâfî zuhûrudur, kemâl ol Hazretin zuhûrudur sâlikin hâline göre. Yâ ol hînde olan hâlini tebşîrdir veyahut encâm-ı kârına [**178/b]** işârettir. İkisi dahî hidâyet ve inâyettir eğer sâlik ol mertebenin hâfızı ve pâsibânı olursa veyahut encâm-ı kârda mâlik olacak mertebenin sâliki ve müciddi olursa; ol ahvâl ki, hayâl-i mukayyette kendine zuhûr eylemiş idi. Hâl olup hayal-i mutlakta dahî onın fevkînde ahvâl zuhûr edip müşâhede olunur ve ol makāmın dahî hâfızı olursa ol ahvâl dahî kendüye hâl olup, âlem-i ervâhta onlardan a'lâ ahvâl zuhûr eyler ve ol makām ile dahî mukayyet olmayıp, makām-ı a'lâ tâlibi ve sâliki olursa ol ahvâl dahî kendüye hâl olup, onın fevkînde âlem-i meânî ahvâli zuhûr ve müşâhede olunur ve ahvâl-i hâl ve hâl-i makām ve makām-ı mülk ve sâlike temlîk olunur. Allahümme yessir lenâ hâze'l-makāmât bi-rahmetike yâ Rahîm ve bi-keremike yâ Kerîm bu fakîrü'l-hâl ve kalîlü'l-bâl ve kesîrü'l-vebâl ol hazret ki, mebdâ-ı âsâr ve menşe-i envâr ve mahzen-i esrâr rasûl-i ekrem ve nebiyyi'l-muhterem sallallâhü aleyhi ve sellem hazretlerini birkaç defa müşâhede olup, [**179/a]** def'a-i ûlâda fakîrhâneye teşrifleriyle bu bîçâreyi müşerref ve dil-i mürdeyi ihyâ edip, dâmen-i paklerin bûse etmek için rüku' eylediğimde birkaç defa arkāmı sıkâyub[769] kıyâm eylediğimde lutfen ve keramen

[768] A: resûle.
[769] K: sığâyub

esmaü'l-hünsâyı kīraat ederek alnımı öpüp nüvâziş ve nazar-ı şefkat ve kabûl-i inâyetlerine mazhar düşmemiz ümîdiyle pür-şevk ve mest-i hayret ve dehşetleriyle bir müddet medhûş ve bâde-i aşkı nûş u huş itmiştir.

Fasl-ı Hâmis: Fî Beyân-ı Ta'bîrât-ı Ahvâl-i Semâvât Vemâ-fîhâ:

Eğer sâlik rüzgar görse birkaç türlü ta'bîr olunur: Biri oldur ki, dâne-i demki ğubar-ı cihândan bâd-ı tevfîk temiz ve tetahhur etmeye mahmûldür. Yâhut nokta-yı vücûdun sahîfe-i tenden târîh-i rüzgâr dem be-dem izâle etmekte iken, firâş-ı mihnette hâb-ı gaflet ile imrâr-ı vakit etmekdesin îkâz ol ki, rüzgar gibi ömr-i nâzenînin geçmektedir, mukaddemki ta'bîr tebşîrdir. Bu dahî sâlike alâ tarîki't-tahzîr tembihtir. Yâhut cihet-i i'tibâriyle ta'bîr olunur. Mesela cânib-i kıbleden ki, lodos derler, mutlaka bâd-ı tevfîkdir velâkin [**179/b]** bu mahalde fusûlün dahî dahli vardır; eğer evvel-i bahârda olursa bostân-ı dil bahâr-ı meâni ile müretteb ve müzeyyen olmasına işârettir, eğer ol rüzgarı vasat-ı yazda görse ol bahârda hâsıl olan âsâr-ı meyve ve şükûfenin kemâline işârettir ya'nî bahâr-ı meâni kemâl bulmaya alâmettir, eğer hazanda eser görse bir müddet sa'y-ı sülûkden hâsıl olan gıdâ-yı rûhânî ve füyûzât-ı rahmânî tekâsül hasebiyle izâle olmasına mahmûldür ve eğer vasat-ı şitâda olursa zulmet-i nefse ve şiddet-i celâl ve burûdet-i tab'a alâmettir ve tahzîrdir hazer gerektir. Bu kıyâs ile bâkî kalan rüzgâr-ı selâse dahî fehm u idrâk olunduğundan birini tafsîl ile iktifâ olundu.

Eğer sâlik bârân görse ravza-yı dile âsâr-ı feyz-i ilâhî ve rahmet-i nâmütenâhi zuhûrudur.

Eğer kār görse ol dahî rahmet-i hâstır velâkin nev'a burûdeti müştemildir. Zîrâ kār dahî bârân hükmündedir ve nebatâtı dahî hıfz eder şu kadar var ki, bârân yazda ve kışta cârîdir, kar ise [**180/a]** yalnız şitâya mahsus olduğundan nev'a burûdet-i tab'a mahmûldür. Fe-emmâ şems-i hakîki tulû' eyledikte ol burûdet fi'l-hâl âb-ı rahmete tahvîl ve tebdîl olur.

Eğer sâlik dolu görse sıfat-ı kahr ve zuhûr-ı celâldir eğer suâl olunursa ki: Ol dahî bârân hükmündedir tulu'-i şems-i hakîki ile? Cevab oldur ki, kıbeli tulu'i'ş-şems kāhırdır ba'de tulu'i'ş-şems yine ayn-ı lütûfdur. Ol âsâr ki, sâlikte zuhûr eylemişti, töhmet-i azîme sebebiyle kāhra mazhar düşüb ma'dûm oldu; müceddeden sülûke kadem basıp, cidd-i tâm ve sa'y-i ihtimâm gerek tâ ki, ol kūsûr af olunup

mazhar-ı cemâl olup, âsâr-ı lutf zuhûr eyleye. Nitekim sıfat-ı celâl olan dolu sıfat-ı cemâl olan meyve ve et'imei kahr eyledikde sene-yi cedîde muhtaç ki, âsâr-ı lutf zuhûra gele meğer ki, zarar-ı küllî olmayıp, âsâr-ı lutf külliyyen makhûr olmaya ol dahî emr-i âhirdir, fefhem.

Eğer sâlik bulut görse buhâr-ı nefesten hâsıl olan hicâbtır ki, zuhûr-ı şemse mâni'dir, mertebeyi a'lâya göre menşe-i rahmet olduğundan [**180/b]** âsâr-ı feyz-i rahmettir.

Eğer sâlik jâle yağar görse mahzen-i esrâr ve mazhar-ı envâr-ı ilâhiyye beşârettir.

Eğer sâlik gökden toprak yağar görse kesâfet ve sıklet ve ibâdât u tâatte ve ahkâm-ı şerîatte betâlet nişânıdır.

Eğer taş yağar görse sıfat-ı kāhırdır, nefs tuğyânından neûzü billâhi teâla.

Eğer ateş yağar görse derûnı âteş-i nefs ile memlû olup ten-i iklîmin ve cân-ı sahrâsın ihrāk etmek nişânıdır. Zîrâ bunlar âdete muhâlif nesneler olduğundan evâmir-i ilâhîye muhâlif efâlden iktizâ eyler, eğer ol memleketin hâkim ve vâlisinin zulmü veyahut pâdişahın âmmeye veyahut ol memlekete veyahut râînin kendine onlardan zuhûr edecek zulüm değil ise.

Eğer sâlik semâ-yı dünyâyı ve buhar ve buluttan ârî görse tecelli-i kalbe işârettir. Eğer yıldızlar ile müretteb görse kalb-i sâfî âsâr-ı ezkâr ile müzeyyen olup bidâyet-i âlem-i irfân ve nihâyet-i hucûb-ı zulmânîdir.

Eğer ay görse âlem-i akla kadem ve âsâr-ı akıl zuhûr etmesidir. [**181/a]**

Eğer hilâl ise ibtidâ zuhûru ve eğer tam görse akl-ı tâm ve kemâl bulmasıdır, zîrâ ekserî meşâyih ayı akla ve güneşi rûha teşbih eylemişler ve ba'zı mahalde ayı vezîre güneşi pâdişâha ve ba'zı mahalde ayı evliyâya şemsi enbiyâya teşbih olunduğundan hâline ve mahalline göre ta'bîr olunur.

Eğer sâlik rü'yâda güneş görse rûhun bedene hükûmetidir, şems âlem-i mülke pertevendâz olduğu gibi rûh dahî âlem-i cisme pertevendâz olup zalâm-ı nefs tulû'-ı rûh ile zâil olup nûr-ı inâyet ve şems-i hakîkat ile cemî-i â'zâ ve kûvvâyı ve havâss-ı zâhirî ve bâtınî pür-nûr olup adâlet-i sultân ile ma'mûr olur. Nitekim zalâm-ı leyl tulu'-ı şems ile zâil olup âlem nûr ile münevver olur eğer suâl olunursa: rûh dâima bedende mevcûd bir hakîkattir zalâm-ı nefse zalâm-ı şeb gibi tulû'-i rûh tulû'-i şems gibi tulû' edip pertevendâz olması bir müddet ademi ve ba'zen zuhûr-ı iktizâ eyler?

Cevâp oldur ki, rûh dâima bedende mevcût olup [**181/b]** asla münfek olmaz olmak lâzım gelse hayât-ı insânî memâta tahvîl olur. Velâkin sehâb-ı nefsânî ve hicâb-ı zulmânî ve enâniyyet-i insânî ya'nî varlık dağları hicâb olup, zulmet-i nefs sadr-ı insânı ihâta eylemiştir. Şol vakit kim tevfîk rüzgârı nefs-i belûdun berâkende edip himmet kanadı ile varlık dağını aşıp yokluk sahrâsında şems tulû' edip mülk-i melekûtu pür-nûr eyler, fefhem.

Eğer sâlik ay ve güneş tutulmuş görse ve zîr ile pâdişâhın hâllerini îmâd-ı kül ise kendine tenezzül ve inkîbâzdır; tevbe ve istiğfâr ve sa'y-i sülûka dikkat ve nedâmet gerekdir. Eğer ikisi celk eder görse akıl ile aşkîn mücâdele nişânıdır. Zîrâ akıl mertebe-i aşka kadem basmaz. Gerçi akıل bir nûr-ı bî-behâdır. Velâkin aşk bir nârdır. Sivâyı yakıp kül eder. العشق نار يحرق ما سوى المحبوب fehvâsınca akıl zulmet-i leyle ziyâ verir velâkin aşk [**182/a**] ol zulmeti küllîyen izâle eder güneş gibi. Eğer ay güneşe gâlip gelirse akıl aşka gâlip gelip cezbeden geri kalmasına işârettir. Eğer güneş aya galip gelse aşk akla gâlip gelip merâtib-i 'ulyâya incizâba işârettir. Eğer iki ay görse biri suret-i akıl biri ba'de't-tezkiye sûret-i nefistir. Eğer iki güneş görse biri sûret-i aşk biri sûret-i rûhun zuhûrudur. Bunlar cümlesi rü'yâyı tebşîrdir.

Eğer sâlik envâr görse âyine-yi dîlin musaykāl olup aksini arz etmektir. Yahut musaykāl ve mücellâ olmasına işârettir. Zîrâ gönül küdûrât-ı ma'siyetten tevbe ve istiğfâr ve nedâmet suyuyla yıkanıp pâk oldukça mücellâ ve musaykāl nesneler sâlike zuhûr etmeye başlar ve ol mücellâ gönle maskāle-i zikri urdukça envâr-ı ilâhî lema'ân etmeye başlar ve ol envâr kalbin cilâsı miktârı sûret bulup sâlike âlem-i hayâlde zuhûr edip görünür. Ziyâ-yı dîl şehr-i bedene ve 'âlem-i nâsûta pertev saldıkça ol pertev miktârı [**182/b**] nûr dahî menâmda görünüp pertev salar. Zîrâ her ibâdetin nûru vardır ki, sûret bağlayıp sâlike kendin arz eder. Kimine menâmda ve kimine yakazada. Hâline göre bidâyet hâlinde sûret-i menâmdır. Nihâyet-i hâlinde hâli yakazadır. Mutavassıta göre ekserî menâmda ba'zen yakazada zuhûr eyler. Cümlesinin merâtibine göre pertev salup görünür. Menkûldür ki, bir sâlik halvethânesinde bir nûr zâhir olup kendine göründükte nâra urup taşra çıkar ve pîrine gelip bana tecellî-yi zât zuhûr etti deyip vâkı'-ı hâli takrîr eyler. Ol 'Âzîz dervişi tazyik edip buyurur ki, ey nâpahte! ol nûr henüz senin abdestin nûrudur sen kānde tecellî kānde, intehâ. Bundan münfehim oldu ki, her ibâdetin nûru gönül müsaykāl

oldukça sûret bağlayıp sâlike görünür gerektir ki, ol nûrı kemâl addetmeyub[770] yoldan kalmaya tâ ki, kendi vücûdu mahz-ı nûr olup müsteğrak-ı envâr-ı ilâhî ola ve eğer cihetsiz ve levinsiz envâr zuhûr ederse [**183/a**] kemâl[771] ve zuhûr-ı meânî alâmetidir, âyine-i dilin cilâsının nihâyetidir. Eğer emmâre mertebesinde ise taklit ile encâm-ı kârı tahkîka erişmeye ve ol sıfat ki, bidâyette alâ tarîki'l-menâm zuhûr eyledi sülûkunde nihâyet bulup kendüye hâl olmasına işârettir. Eğer mutmainne mertebesinde ise ol hâl ki, kendüde zuhûr eyledi makām ve melik olmasına işârettir. Sâlik bu mahallerde ba'zı envârın zuhûrundan tecelli zan ile galat edip kendini vartâ-i helâkten ictinâb gerektir. Zîrâ her mertebeye mahsûs ve her ibâdete münâsib envâr sâlike zuhûr eyler tebşîr terğîb için ve vakit olur ki, şeytân dahî ba'zı hayâlât ile sûret bağlayup görünür. Tâ ki, sâliki da'vâya ve varta-yı helâke düşüre. Ol makûle şeytânî rü'yânın farkı oldur ki, eğer ol rü'yâda hilâf-ı şer' bir hareket ve ta'lîmât ve tenbîhât var ise veyahut yakazada sünnetten ve ferâizden tekâsül hasebiyle bir nesne terk edip ol hînde mezkûr rü'yâ vâki' olduysa [**183/b**] ma'lûmdur ki, ol rü'yâ şeytânîdir. Nitekim ba'zı nüshada menkûldür ki, Abdülkâdir Geylânî Kuddise Sirruhu'l-Azîz Hazretleri bir çemenzârda oturup zikre müdâvim iken bir nidâ gelür ki "Yâ Abde'l-kâdir! Hâzır ol ki, tecellî itsem gerek. Etrafında hacer şecer cümlesi secdeye varıla. Hazret-i Şeyh mülâhaza eder ki, Hak sübhânehu be teâlâ hazretleri hod cihetten münezzehtir. Bu sadâ hod cihet-i semâdandır, şeytânîdir deyû, mültefit olmayıp üslûb-ı sâdık üzre mürâkebeye meşgûl olurlar. Bu minvâl üzere üç defâ nidâ zuhûr eyler. Şöyle ki, üçüncü defâda cevânib-i erba'ada mevcûd bulunan hacer ve şecer min haysü'l-mecmû' secde ederler. Azîz yine mültefit olmadıkda cânib-i semâdan bir kara nesne zemîne düşüp "var yâ Abdülkâdir ilim berekâtıyla bu varta-i helâkten halâs buldun" diye firâr eyler. Fi'l-hakîka nazar edip görür ki, etrâfında olan hacer ve şecer ki, secde ederler idi. Cümlesi o la'înin âvânı imiş. Ol sûretlere temessül edip idlâle [**184/a**] ikdâm ederler miş. İntehâ kelâmuhu.

Pes ma'lûm oldu ki, rü'yâda dahî ba'zı temessülât-ı şeytânî sâlike vâki' olur. Nazar-ı im'ân ve nûr-ı irfân ile dikkat olunup fark ve temyîze sa'y gerektir.

Eğer sâlik havâ yüzünde yürüse veya uçsa vücûd-ı beşerînin letâfetine ve nezâfetine alâmettir ki, nâriyyeti nûriyyete ve süfliyyeti ulviyyete tebdîl olmasına

[770] K: addedub.
[771] A: -

nişândır. Eğer mezkûr rü'yâyı sâlikin gayrı avâm ve cühhâlden biri görse ma'nâ-yı âhara mahmûldür. Eğer kendîde şâibe-i isti'dâd müşâhede olunursa encâm-ı kârına tebşîrdir. Fe-emmâ zikir olunduğu vecih üzere değil ise ol rü'yâ nefsin tuğyânıyla hevâ ve heves olduğun tebyîndir.

Eğer sâlik semâ-yı dünyâya çıksa ve ol âlemi seyreylese kemâl-i akıl ve alâmet-i îmândır. Zîrâ kamerin makāmı semâ-yı dünyâ olduğundan kemâl-i akıl ve makām-ı ervâh mü'minîn olduğundan alâmet-i îmân ve mertebe-i evlâdır. Sâlikin gerekdir ki, ol mertebeden yücerek mertebeye güzâr etmeye sa'y eyleye. Tâ ki, mertebe-i 'ulyâ sâhiplerine [**184/b**] karşu mertebe-i evlâda bürünmekde kalmaya. Eğer sâlik ikinci semâya çıkıp ol âlemi seyr eder görse ki, müdebbirât-ı seb'âdan utaridin makāmıdır ki, yediler dedikleri yıldızlardır. Mertebe-i sâniye urûc ve dâire-i ibâda dühûle işârettir. Zîrâ felek-i sânî makām-ı ervâh-ı ibâddır. Ve ol makām mahall-i cezbe olduğundan sâliki muhabbet yolundan ibâdete düşürür. Zîrâ sa'y muhabbetsiz olmaz. Ve muhabbet dahî sa'ysız bilinmez ve bulunmaz. Pes muhabbete nişân te'abbüddür. Ve te'abbüd dahî makām-ı muhabbettir, fefhem.

Eğer sâlik üçüncü semâya çıkıp ol âlemi seyrân eylese mertebe-i sâlise 'urûc ve dâire-i zühhâda dühûl etmek nişânıdır. Zîrâ felek-i sâlis makām-ı ervâh-ı zühhâddır. Ve ol âlemde müdebbir zühredir ki, ak yıldız dedikleri ve ol mertebeye sâlik kādem bastıkta tecellî-i âsârdır. Zuhûru mümkündür. Zîrâ tahliye-i beden ve tezkiye-i nefs hâsıl olmaz. İllâ kemâl-i zühd ve takvâ ve riyâzat gerek. Tâ ki, ol makām kendine mülk ola. Veyâhut nûr-ı ma'rifet sâhibi olanlara [**185/a**] göre makāmât-ı nâmütenâhî ve mevhibet-i ilâhîdir. Zalike fazlullâhi yü'tîhi men yeşâ ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء [bu Allah'ın lütfudur, onu dilediğine verir.]

Eğer sâlik dördüncü semâya çıkıp ol âlemi seyreylese mertebe-i râbi'a 'urûc ve dâire-i 'irfâna dühûle ve nefs-i mutmainneye kādem basıp şems-i hakîkî âyine-i dile pertev salıp vücûd âleminin şems-i 'inâyet ile pür-nûr ve ol iklîmi feyz-i akdes ve mukaddes ile ma'mûr etmek nişânıdır. Ve bu mertebede tecellî-i ef'âl zuhûru mümkündür alâ tarîki'l-menâm zuhûr edip gâh olur ki, hâl-i yakazada dahî tecelli-i âsâr ve ef'âl zuhûr eyler. Vallâhu a'lemu bi's-savâb. Felek-i râbi' makām-ı ervâh-ı 'urafâ ve seb'a-i seyyâreden şems-i cihânın tahtgâhı olduğundan bu makāmda sâlikten kemâl-i aşk ve harâret-i dil zuhûr eder. Ve gönül dahî ekālîm-i ecsâda hâkim ve sultân olup kūvvâ ve havâssa ve tabîat ve nefse tasarruf eyler. Velâkin rü'yâ yine

râînin hâline göre ta'bîr olunur. Yâ hâl-i vakte veyâhud encâm-ı kâre göre. Zîra nefs-i mutmainne merkez-i merâtiptir. Nitekim felek-i râbi' merkez-i eflâktır ki, fevkinde [**185/b**] ve tahtında üçer felek olmak ile cem'an yedi felek ve yedi yıldız hükmen i'tibar etmişler ki, zikirleri bâlâda sebkāt eylemiştir.

Eğer sâlik beşinci semâya çıkıp ol âlemi seyr eylese velâyete kādem basmasına işârettir. Zirâ beşinci felek makām-ı ervâh-ı evliyâdır; ol felek merrihin zîri hükmündedir, ülker dedikleri yıldızına hâstır onın için ol makāmı seyr eden velâyete kadem basmağa işarettir. Velâkin bu âlemde rencûr olmak ihtimaldir ve bu makāmda tecelli-i sıfat sâlike mümkündür mahsûl-i kelâm nefs-i râziye makāmu's-sır olan mertebe-i hâmise urûc ve dâire-i velâyete duhûlune işâret ve beşârettir.

Eğer sâlik altıncı semâya çıkıp ol âlemi menamda seyr eylese mertebe-i sâdise urûc ve dâire-i irşâda duhûlüne işârettir. Zirâ felek-i sâdis mâkam-ı ervâh-ı evliyâdır ve ol felek-i müşterînin zîri destindedir ki, kârubân kīran dedikleri yıldızdır mübârek ve gâyet sâ'dedır onın için ol mertebe sâhibi bu âlemde sâhib-i saâdet [**186/a**] ve hoş dil olmasına alâmettir ve bu makāmda tecelli-i esmâ mümkündür ve bu mertebe sırru'l-hafî ve nefsü'l-marziyye ve sırr-ı nebîye ve velâyet-i hâssaya mazhar olmaya işarettir, vallâhu a'lem bis-savâb.

Eğer sâlik yedinci semâya urûc edip ol âlemi seyr eylese mertebe-i sâbi'a urûc ve dâire-i tasarruf-ı tâmme duhûlüne işâret ve beşârettir. Zirâ felek-i sâbi' makām-ı ervah-ı rusuldür ki, âharın şerîatıyla me'mûrdurlar. Felek-i sâbi'de hâkim zuhaldir, demir kazık dedikleri yıldızdır, nahsdır onun için ekserî ol makāmın sâhibi celâle mazhardır zâhiren. Velâkin mânen pür-kemâl ve ayn-ı cemâldir ve bu makāmda tecelli-i hüviyyet-i zât ki, taayyün-i evveldir, mümkündür, vallâhu a'lem.

Eğer sâlik kürsîyi seyr eylese sekizinci mertebeye urûc ve dâire-i kutbiyyete duhûle nişandır. Zirâ kürsî makām-ı ervâh-ı rusuldür ki, sâhib-i şerîatlerdirler bu makāmda sâlike tecelli-i zât mümkündür. Zirâ nefs-i sâfiye ve mertebe-i sırru'l-ahfâdır, velâyet-i hâssaya [**186/b**] ve sırr-ı nebîye mazhar düşmeye beşârettir, vallâhu a'lem.

Eğer sâlik arş-ı rahmânı seyr eylese dokuzuncu mertebeye urûc ve dâire-i kutbu'l-aktâba duhûlüne işârettir. Zirâ arş-ı rahmân makām-ı ruh-ı ahmedî ve mazhar-ı inâyet-i ezelî ve ebedîdir sırr-ı mustafavîyeye mazhâr düşüp tecelli-i zât-ı mutlakta müstağrak olmak mümkündür.

Ma'lûm ola ki, her kutbiyyet mertebesine dâhil olan zât kutub olmak lâzım gelmez kutb bir olur ki, ona kutbu'l-aktâb ve gavsu'z-zamân derler. Fe-emmâ bu zikir olan makāmâtın ta'bîrâtı müttakī sâlike göredir. Ve-illâ avâma göre âfakî ta'bîr olunur ki, umûr-ı dünyâya dâir pes müttakî sâlikin şavâğil-i dünya ile meşgûl olmadığından ta'bîrâtı umûr-ı bâtıniyeye sarf olunur, velâkin her râî bu zikir olunan makāmâtı gördükde zikir olunan ta'bîrât ile hüküm olunmaz. Gâh olur ki, ol makāmâta lâyık olmasına alâmettir ol makāmın sahibi olmak hükmî değil, nitekim kutbiyyet mertebesine erişen[772] zâta kutb-ı zamân diye [**187/a**] hüküm olunmadığı gibi. Ve gâh olur ki, ol makāmât sahiblerine mukârin olmak ile gûyâ ol makām sâhibi olmuş olur ve gâh olur anlar ile haşr olunmasına işarettir; hâsılı ya bilfiil veyâ bilkuvve veyâ bitteb'iyye ol makāmâta nâil olmasına işarettir, inşâallâhurrahmân.

Bu taksîm zevke ve iyice fehm-i idrâke muhtâçtır ve bu tertîb-i merâtib 'inde's-sûfiyyîn eflâk itibâriyle değildir belki Hazerât-ı Hamseye i'tibârladır. Âlem-i mülke ıttıla'-ı merâtib-i evvele ve tecelli-i âsâr ve âlem-i melekûte ıttıla'-ı mertebe-i sâni ve tecelli-i ef'âl ve âlem-i ceberûta ıttıla'-ı mertebe-i sâlis ve tecelli-i sıfat ve âlem-i lâhûta ıttıla'-ı mertebe-i râbi' ve tecelli-i esmâ ve taayyün-i evvel ile hüviyyet-i zât ki, âlem-i ilâhîdir ona ıttıla'-ı mertebe-i hâmis ve tecelli-i hüviyyet-i zât-ı mutlak diye i'tibâr eylemişler.

Eğer sâlik levh-i mahfûzu görse mushaf-ı dile ulûm-ı evvelîn [**187/b**] ve âhirîn nakş olup gayb-ı beyn ve sâhib-i ledün olmaya beşârettir.

Eğer sâlik âlem-i kalemi görse bîçârelerin derdine ifâza-i 'ilm ile devâ ve şifâ eriştirmeye ve yedinden bî-nihâye ta'rîfât ve te'lîfât zuhûr edip hicâb-ı zulmette kalan sâlikleri ilm-i tasavvuf ve ilm-i ledün ile pür-nûr eylemesine işârettir ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ [Nûn, kaleme ve yazdıklarına andolsun][773] nûn işârettir deryâ-yı evvele, kalem işârettir deryâ-yı sâniye, "vemâ yesturûn" deryâ-yı sâlise ve deryâ-yı râbi'a ya'nî derya-yı evvel كنت كنزا مخفيا [Gizli bir hazine idim…][774] ve deryâ-yı sânî ibârettir rûh-ı izâfîden, deryâ-yı sâlis ve râbi' ibârettir müfredât-ı mülk-i melekûttan ve bu müfredât dâima kitâbettedirler ve ol kitâbetten mevâlid-i selâse hâsıl olur kezâ fî *Risâle*-i Molla İlâhî, vallâhu a'lem. Ma'nâyı rüyâ oldur ki, kalem-i dil ile levh- i

[772] A: erişmek.
[773] Bkz. Kalem, 68/1.
[774] Bkz. Aclûni, *Keşfu'l,hafa*, c. II, s. 132, h. no: 2016.

sîne ilm-i me'âniyi tasdîr veyâhut "kalem-i zebân ile sîne-i ihvâna ilm-ı irfânî ve ilm-i hakîkatî tastîr etmeye"[775] ve ol te'lîfâttan âleme îfâza-i ilim ve irfân olmasına işârettir inşallah.

Eğer sâlik cehennem görse [**188/a**] rü'yâ-yı tahzîrdir gaflet ve ma'siyet sebebiyle müstehakk-ı azâb ve ol ef'âle mürtekīb olanların mahalli nâr-ı nîran olduğunu tefhim ve tehdîtdir, ol rü'yâdan hazer ve ol ef'âlden küzâr gerektir.

Eğer cinnî ve ifrît ve melâike-i azâbı görse gaflet ve cehâlet ile küzâr eden enfâsın âsârıdır ki, şerîrin nefsinden hâsıl olan melâike-i ta'zîb ve deyû ifrittir, deyû ekser-i sûfiyyûn ona zâhib olup hüküm eylemişlerdir. Fe-emmâ nefs-i mutmainne sâhibi olup âlem-i âhireti ve ahâlisini seyrân tarîkiyla olursa lâ-be'sdir ol dahî eltâf-ı merâtipten bir mertebedir, râînin hâline ve rü'yânın ahvâline göre ta'bîr olunur. Velâkin cehenneme idhâl olunur ve idhâle ibrâm olunur ve ol cin ve ifrit ve melâike-i ta'zîb elinde muazzeb ve îzâ olunur görse her ne mertebede olursa olsun tenezzül ve tahzîrdir; tekâsül hasebiyle tevbe ve istiğfâr ve zârîlik gerektir.

Eğer sâlik suâl ve sırât ve mîzân görse bâlâda zikir olunduğu vech üzre ta'bîr olunur. [**188/b**] Eğer ahvâl-i kıyâmetî tefhîm ise mertebe-i letâfet ve nezâfettir ve eğer suâlde hasr ve sıratta 'usr ve mîzanda seyyiât-ı kesîr ve hasenât-ı kālîl[776] olursa tekâsül hasebiyle tenezzül ve tahzîrdir. Gaflet-i tabî'iyye ve hacb-ı kevniyye ve sıfat-ı seb'i ve şeheviyyeyi ref' etmeye sa'y etmek gerek.

Eğer sâlik rü'yâda cennet ve ravza-yı cinân ve hûr [u] gılmân ve melâike-i kirâm görse ol makāmât sâhibi olmasına beşârettir. Â'mâl-i hayriyye sâhibinin enfâsınî melâike-i müvekkelîn olmasını meşâyih-i 'izâm işâret buyurduklarından gaflet ile küzar eylemeyen enfâsın âsârı zuhûr etmeye mahmûldür. Eğer kendi makāmını 'iyânen seyrederse 'alâ tarîki'l-menâm makāmını keşiftir. Eğer ol makāmattan kendini tard ve teb'îd olunur görse evâmir-i ilâhîyeye adem-i dikkat ve nevâhîden adem-i ictinâb sebebiyle nâil olduğu merâtib ve makāmattan dûr olmak nişânıdır. Bir müddet zâr u giryân olmak gerekdir. Eğerçi bu makûle vâkı'âtı avâmdan ekser-i nâs **[189/a]** rü'yâda görürler, öyle olsa bu zikr olunan ta'bîrât ve teselliyât cümleye şâmil bir mevâd olmak lâzım gelir diye suâl-i mukaddereye cevâp gerçi avâmdan ve cühhâl ve belki küffâra dahî âlem-i âhiret ve cehennem ve cenneti

[775] K: veyâhut kalem-i dest ile mushaf-ı zahire ilm-i bâtın-ı ve ilm-i hakîkatı tastîr etmeye.
[776] A: kāsr.

seyretmek vâki’ olur. Onların dahî rü’yâları ta’bîr kabûl eyler. Fe-emmâ anlara cennet bu âlem olduğundan âfâkī ta’bîr ile devlet ve kesret-i ni’met ve emsâli ki, umûr-ı dünyevîyeye dâir tebşîr veyahut tahzîr diye ta’bîr olunur. Emmâ tertîb olunan kavâid-i ta’bîrât muttakī tâlibe göredir, gerek mübtedî olsun gerek müntehî.

Eğer sâlik rü’yada Cebrâîl -aleyhisselâmı- görse akl-ı tâm-ı tâm vâsıtâsıyla ilhâm-ı rabbânîye mazhar düşüp her iş ki, ândan zuhûr ve sudûr eder ilhâm-ı ilâhî olmasına işârettir. Ve tevfîkā mazhar düşüp sahib-i şeref ve pertevendâz olmak alâmetidir.

Eğer sâlik Mîkâîl -aleyhisselâmı- görse ilm-i bâtın sahibi ve mâlik-i mülk ve ünvân-ı zâhire mâlik olmaya işârettir.

Eğer sâlik Azrâîl -aleyhisselâmı- görse **[189/b]** mahv-ı vücûd edip, fenâfillâh ve bekābillâh bu âlemde erişmeye nişândır. Vallâhü a’lem.

Eğer sâlik İsrâfîl -aleyhisselâmı- görse mürde dillerî nûr-i hakîkat ve âlim-i ma’rifet ile zinde ve ihyâ etmeye delâlettir. Vallâhü a’lem bis-savâb

Fe-emmâ sâlik zikr olunan rü’yâ-yı tebşîrden ba’zısın veyahud ekserin görüp ol hâl kendûde bâkî kālur, kıyâs edip gâfil olmamak gerekdir. Zîrâ ednâ tekâsül sebebiyle tenezzül vâki’ olup ol hâlden hâlî ve ol mertebeden berî ve ârî olup mâlik olduğu makāmâta nice müddet derd-i mihnet çekip sa’yi kûşîşler gerekdir ki yine ol mertebe muceddeden mâlik olup onun fevkīnde olan merâtibîn tahsîline mübâşeret eyleye ve ol mertebeyi hâsıl kalmaya müddet-i medîde sa’yi belîğ iktizâ eylediğinden tazyi’-i evkât olmaktan ictinâben tekâsülden gâyet hazer ve ednâ gafletten gâyet ictinâb gerek deyû te'kîd ve tenbîhler eylemişlerdir. Allâhümme ihfaz hâlî ve aslih a’mâlî.

Ma’lûm ola ki, herkese keşf-i rü'yâ eylemek **[190/a]** mezmûm ve memnû’dur. Gerek âfâkī gerek enfüsî zîrâ rü'yâ ahvâl-i bâtından mânendi tefe'ül kâbil-i te'vîl ve hâmil-i ta’bîr bir emr-i muhfî ve sırr-ı hayâle mukayyeddir ki, hayâl-i mutlaktan ahz olunup neş'e-i ûlâsı hayâl-i mutlak ve neş'e-i sânîsi hayâl-i mukayyettir. Ve neş'e-i sâlisesî takrīr-i râîdir. Ve neş'e-i râbi'î ta'bîr-i mu’abberdir. Ve neş'e-i hâmisi ol rü’yânın âsârının zuhûrudur. Bu zikr olunan iştikāk biri birine merbût ve muntazam olduğundan erbâbı olmayan kişiye keşf-i rü'yâda hatar vardır ki, sû-i ta'bîr ile ifsâd-ı ma'nâ eder. Onın için âmî olan kişiye keşf-i rü'yâ etmek diledikde sulehâdan ve ulemâdan ve meşâyihten erbâb-ı garez olmayan muhibb-i sâdık addettiği kimseye

keşf-i rü'ya câizdir. Onlardan gayrî akrabâ ve ehibbâsından mücerrebü'l-etvârdan câhil dahî olursa keşf-i rü'yâ lâ-be'sdir. Zîrâ kemâl-i mertebe hayırhavâhî olduğundan her ne kadar ta'bîre âşinâ olmasa bile ol rü'yâyı ifsâd **[190/b]** etmeyip hüsn-i ta'bîr ile elbette ona bir sûret bağlar. İsâbet edemez ise ifsâd dahî eylemez. Fe-emmâ erbâb-ı garaz ve ehl-i hıkd ve hased ve ehl-i buhl sâhibi ya cehlen veyahut hıyâneten sû-yi ta'bîr ile ifsâd-ı rü'yâ ettiğinden keşf-i rü'yâda ihtiyât ehem ve elzemdir.

Fe-emmâ sâlike göre şeyhinden gayrıya keşf-i rü'yâya asla cevâz verilmemiştir. Onın için ki, sâlikin hâlin ve isti'dâdın pîrinden yekrek kimse bilmez. Ahvâl-i rü'yâyı sâlik hâline ve isti'dâdına göre tesellîsin verdik de sâlike dahî kabûl şarttır. Gerekse tab'ına muğâyir ve kendi fehmine muhâlif gelsin. Bilâ tereddüt ez-dîl ü cân kabûl gerekdir.

Eğer sâlike esnâ-yı sülûkde vâki' olan rü'yâların ta'bîrine vâkıf olup bilâ şek ta'bîri mu'abbere muhtâç değil ise pîrine dahî keşf etmemek efdaldir velâkin pîrinden ketim târîkiyle değil ancak sûret-i harf ve lafız ilbâsında hîle-i nefsden ictinâben. Zîrâ rü'yâyı tebşîrin takrîrinde hîle-i nefsden ictinâb gâyet **[191/a]** müşkildir ki varlık hatırına uğratıp ol hatırdan halâsa dahî bir müddet sa'y lazım olduğundan başka ru'yâ sâlike ilhâm-ı ilâhî ve esrâr-ı ma'rifettir ve bidâyet-i kerâmât-ı evliyâdır ki, alâ tarîki'l-inkîşâf zuhûr eyler.

Ba'de zaman hâl-i menâmda zuhûr eden setr-i hâl ile tedrîcen yakazada dahî zuhûr itmeye başlar ki, ol hâle nihâyet ve ol makāmâta ğâyet yoktur. Makām-ı müntehâya vâsıl olana dek gün be-gün saat be-saat tahsîl-i meârif ve tekmîl-i merâtip etmekte olur.

Onun için sâlik bir mertebeye eriştikde ol mertebede ilişmemek gerektir tâ ki ol mertebenin fevkīnde olan merâtipden dûr olmaya. Zirâ merâtib-i ilâhîyeye nihâyet yoktur ve ol merâtibin cümlesi insana mahsûs ve belki ancak insân için mürettep ve envâ'-ı zîb ve zînet ile müzeyyendir.

Allâhümme yessir lenâ bi-fazlike ve keramike Yâ Erhamu'r-râhimîn ve Yâ Ekramu'l-ekramîn. Temmet bi-avnillâhi teâla sene seb'a ve tis'îne mie ve elf bi-evâhiri mâh-ı sefer ve kād vekā'al ferâğu min-tahrîri hâzihi'i-kitâb.

SONUÇ

Araştırma konumuz olan *Lemaât-ı Nakşbendiyye* eserinin müellifi Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi XVIII. asrın ikinci yarısıyla XIX. asrın başında Balkanlar'ın Bulgaristan bölgesinde yaşamış dini-tasavvufi eserler yazmış önemli bir Osmanlı müellifidir.

Süleyman Şeyhî Efendi hem tasavvuf tarihi hem de Türk edebiyatı bakımından ihmal edilmemesi gereken önemli bir şahsiyettir. Yapmış olduğu irşad görevi ile özellikle Balkanlar'da çok etkili olmuş ve bu çevrelerde tasavvufi hayâtın canlanmasına vesile olmuştur. Ortalama otuz eser telif eden müellifimiz, eserleriyle günümüze kadar etkisini sürdürmeyi başarmıştır. Böylece gerek ilim dünyasının, gerekse tasavvufi muhitin dikkatini çekerek sözü edilen ve etkileri duyulan bir şahsiyet olarak tanınmıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi daha çok mensur eserleriyle dikkati çeker. O nesir sahasında karşımıza bir tasavvuf öğreticisi ve eğiticisi olarak çıkmaktadır. Tesbit edebildiğimiz mensur eserlerinin tamamında tasavvufu, tarikat âdâp ve erkânını, tasavvufi ıstılahları ve tasavvuf büyüklerini anlatmış; bazı sözlerin ve hadislerin tasavvufi açıdan şerhlerini yapmıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi aynı zamanda iki dîvân tertip etmiş bir divan şairidir. Fakat yaşadığı devirde divan şiiri artık eski canlılığını kaybetmiş olduğundan, devrinin bu karakterine uygun olarak, o da karşımıza çok güçlü bir şair olarak çıkmamaktadır. Bununla beraber şiiri, şiir sanat ve değerinden tamamen uzak da değildir. O şiirlerinde, divan edebiyatının tasavvufı muhtevalı şiirinde yaygın olan bütün konuları işlemiş; özellikle bu sahadaki mazmun ve motifleri, teşbih ve istiareleri, mesel ve kıssaları kullanmıştır. Ancak aruz veznini kullanışında bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Kafiye, revi ve rediflerin kullanılışında ise ustalık göstermiştir.

Süleyman Şeyhî Efendi Nakşbendiyye tarikatına mensuptur. Tarikat silsilesi Müceddidiyye kolundan gelen sıhhatli bir silsilesidir. Şeyhinin vefatından sonra Köstendil'de Nakşbendiyye şeyhi olarak irşat ve bunun yanında tedris faaliyetlerini sürdürmüş ve çevresinde büyük bir itibar kazanmıştır. Kendisinin ismini verdiği on altı halifesi mevcuttur. Onun ölümünden sonra tarikatını Mevlânâ el-Hacc Mustafa Üskübî devam ettirmiştir.

Süleyman Şeyhî Efendi şeriate bağlı Ehl-i Sünnet çizgisinde bir tasavvuf öğreticisi ve eğiticisidir. Kendisi orijinal ve değişik usûl ve âdâp ortaya koymuş ve söylemiş değildir. Ancak eserlerinde kendi tarikatının belli görüşlerini, usûl ve âdâbını güzel bir şekilde izah etmiştir.

Süleyman Şeyhî Efendi insanın kemale ermesi için tasavvufun ve bir şeyhe bağlanmanın zaruri olduğunu dile getirmekte; insanın asıl gayesinin kemâle ermek olduğunu, buna erişebilmesi için de bir kâmile bağlanması gerektiğini savunmaktadır.

Tasavvufi konuları derinliğine bilen ve birçok mutasavvıfta olduğu gibi, o da "vahdet-i vücud" düşüncesini benimsemiş ve eserlerinde bu düşüncesini dile getirmiştir. Bu hususta İbn Arabî'den etkilendiğini; daha küçükken onun kitaplarını okuduğunu ve ona büyük bir saygı ve hürmet duyduğunu belirtmektedir. Eserlerinde de sık sık ona atıfta bulunup, onun ifadelerine yer vermektedir.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin önemli ve ilk telif ettiği eseri, çalışmamıza konu olan *Lemaât-ı Nakşbendiyye*'dir. *Lemaât-ı Nakşbendiyye* risalesi muhtevası itibariyle menâkıbnâme, silsilenâme, ıstılâhat kitabı ve tabirnâme olma özelliklerinin tümünü taşımaktadır. *Lemaât*'ın esas yazılış gayesi, tarikata yeni girenlerin ve diğer müritlerin istifade edebilmeleri için tasavvufi ıstılahları izah etmek ve bir araya toplamaktır.

Süleyman Şeyhî Efendi bu maksatla kitabını yazarken, bunu vesile kabul edip, "azîzlerimiz" dediği şeyhi Hâce Mustafâ Şâmi (k.s.) Hazretlerinin kimliğini, şahsiyetini, düşüncelerini, kerametlerini, halifelerini, örnek hallerini ve tavırlarını nakletmiştir. Aynı şekilde ikinci şeyhi durumundaki Ağabeyi Hâce Çelebi İbrahim (k.s.) Hazretlerinin tarikata girişini, icazet alışını, örnek hâllerini nakletmiştir. Süleyman Şeyhî Efendi bu bölümde şeyhini tanıtırken ilgisi dolayısıyla, tarikata girişini ve hilafetini de anlatmıştır. Aynı şekilde Çelebi İbrahim'i anlatırken kendi hayâtı hakkında da dolaylı olarak bilgiler vermiştir.

Bununla birlikte kitabın ikinci bölümünde Süleyman Şeyhî Efendi, her sâlik ve mürîdin çok iyi bir şekilde bilmesi gereken şeriat, tarikat, marifet, hakîkat; ilmelyakîn, aynelyakîn, hakkalyakîn; murâkabe, teveccüh, râbıta, ilm-i ledün; havâss-ı aşere ve tabiat-ı beşeriyye; hazerât-ı hamse ve eflâk-i tis'a; hadd ü hāl, zülf-i rûy, çeşm-i leb, put, zünnâr, küfr ü îmân; ibârât-ı semâniye gibi temel tasavvufi kavramları etkileyici ve teşvik edici bir üslupla îzâh etmiştir.

Yine müellif, üçüncü bölümde seyr ü sülûka giren her bir mürîdin, rüya tabiriyle

ilgili olarak bilmesi gereken önemli, temel bilgileri cemâdât, nebâtât, hayvânât, insan ve halleri, semâlar ve içindekiler gibi beş guruba ayırarak örnekleriyle birlikte açıklamıştır.

Süleyman Şeyhî Efendi'nin eserin başında verdiği şiir kitabın özeti niteliğindedir. O şiirinde herkesin kendi istîdâdı miktarınca sözlerini anlayacağını belirtmektedir.

Yine ona göre insanın bahsedilen irfâna erişmesi, aşağı derecelerden kurtulup, lâyık olduğu derecelere ulaşması için bu risaleyi iyi anlaması gerektiğini ve mürşid-i kâmilin himayesine girmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak tez konusu olarak ele aldığımız *Lemaât-ı Nakşbendiyye*, 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başında, dönemin kültür merkezi olan İstanbul'un dışında, Balkanlar'da, bir Nakşîbendi şeyhinin, seyr ü sülûka giren bir mürîdin bilmesi gereken temel bilgileri hakkındaki görüşlerini ve yorumlarını yansıtması bakımından önem arz etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-hafâ ve Müzîlü'l-ilbâs*, I-II c., Beyrut, 1351.

Açıkalın, Bünyamin, *Kur'ân-ı Kerîm'de Rüyâ Kavramı*, Marmara Üniversitesi S.B.E., basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1996.

Afîfî Ebu'l-AIâ, *Tasavvuf -İslamda Manevî Hayât-*, (trc. E. Demirli-A. Kartal), İz Yayınları, İstanbul, 1995.

Albayrak, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması*, I-V. c., Medrese Yayınları, İstanbul, 1980.

Alkan, Ercan, *Letâifu'l-İ'lâm Fî İşâreti Ehli'l-İlhâm Adlı Tasavvuf Terimleri Sözlüğü Ve Mütercimi Mechul Tercümesi*, Marmara Üniversitesi S.B.E., basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2002.

Arabî, Muhyiddin, *Rüyâ Ta'birleri,* çev.: Rahmi Serin, yay. haz.: Abdurrahman Pamuk, İstanbul.

Ateş, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerîm Yüce Meali*, Ankara, 1980.

Aydemir, Kazım, *Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Kûtu'l-Uşşâk Ve Hulâsatü'l-Esrâr'ın Tahlili*, Marmara Üniversitesi, S.B.E., basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1998.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimarî Eserleri*, I-IV c. Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1982.

Bağdatlı, İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, I-II. c., MEB., 1951-1955.

Banarlı, Nihad Sâmî, *Resimli Türk Edebiyatı Târihi*, Fas. 1-16, MEB. Devlet Kitapları, İstanbul, 1971-1979.

Başaran, Serkan, *Sünnette Rüyâ,* Sakarya Üniversitesi S.B.E., basılmamış yüksek lisans tezi, Sakarya, 2003.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (Hzl. A.F. Yavuz-İ. Özen), Meral Yayınları.

Câmî, Abdurrahman, *Nefehatü'l-Üns min Hadarâti'l-kuds*, (Terc: Lâmiî Çelebi), *"Evliyâ Menkıbeleri"* Hzl.: Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, Marifet Yayınları, İstanbul, 1995.

Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, III. c. Akçağ Yayınları, İstanbul.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri Ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul, 2005.

Çelebi, İlyas, "Rüya", *DİA*, 35. c., İstanbul, 2008,

Çelebi, İlyas, Rüya, 35. c., *DİA*, İstanbul, 2008,

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul, 1972.

Develioğlu, Abdullah, *Büyük İnsanlar (3000 Türk ve İslâm Müellifi)*, Yaylacık Matb., İstanbul, 1973.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi, Ankara, 2000.

Doğan, Gönül, *Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin Nîkâtü'l-Hikem İsimli Eseri*, Marmara Üniversitesi S.B.E. basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2008.

Ejder, Mustafa, *Köstendilli Mollazade Süleyman Şeyhi Efendi'nin Mir'âti'l-Muvahhidin Adlı Eseri*, Marmara Üniversitesi S.B.E. basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1998.

Gazâlî, İmam, *İhyâu Ulûmiddin*, (trc: Ahmed Serdaroğlu), c. IV.

Gürer, Dilaver, Abdulkâdir Geylanî, Hayâtı Eserleri, Görüşleri, İnsan Yayınları, İstanbul, 2002.

---Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamber Öyküleri-II, MEBKAM Yayınları, Konya, 2007.

---Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri, İnsan Yayınları, İstanbul, 2005.

Hakim, Suad, *İbnü'l-Arabi Sözlüğü,* (trc. Ekrem Demirli), Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2005.

İstanbul, 1975,

İzeti, Metin, *Balkanlarda Tasavvuf*, Gelenek Yayınları, 2004.

İzzî, Süleyman b. Halil, *Tarih*, İstanbul, 1199.

Kabaklı , *Ahmet, Türk Edebiyatı* , I-III c., Türk Edebiyatı Yay., İstanbul, 1978.

Kara, Mustafa, Istılâhâtü's-Sûfiyye, *DİA*., c. XIX, İstanbul, 2008.

Kâtip Çelebi, Hacı Halîfe, *Keşfü'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn*, I-II c., MEB. Devlet Kitapları, İstanbul, 1971-1972.

Kehhâle, Ömer Rızâ, *Mu'cemü'l-müelfîfîn Terâcimü Musannifî'l-Kütübi'l-Arabiyye*, I-XV. c., Beyrut, 1329.

Kelâbâzî, Ebu Bekir Muhammed b. Ishak *Taarruf -Doğuş Devrinde Tasavvuf-*, (haz., S. Uludağ), Dergâh Yay., İstanbul, 1992.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Divan Şiiri Antolojisi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1963.

Konevi, Sadreddin, *Tasavvufta Kırk Hadis* (trc. Harun Ünal), İhvan Neşriyat, İstanbul.

Konuk, Ahmed Avni, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, (haz. M. Tahralı-S. Eraydın), c. I-IV, M.Ü. İFAV. Yay. İstanbul, 1992.

Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet Yay., Ankara, 1984.

Köstendilli, Süleyman Şeyhî Efendi, *Bahru'l-Velâye*, İst. Ünv. Kth. Ty. Bl., No.: 2535.

---*Bahrü'l-Velâye* (*1001 Sûfî*, terc. Sezai Küçük-Semih Ceyhan, Mavi Yayıncılık, İstanbul, 2007.

---*Dîvân*, baskı yeri ve târihi belli değil.

---*Etvâr-ı Hâcegân*, İst. Ünv. Kth., Ty. Bl., No.: 2242/3.

---*Kitâb-ı Tâlia Fî Esrâri'l-îlâhiyyeti's-Sermediyye*, İst. Sül. Kth. , Serez Bl., No.: 1504.

---*Kûtu'I-Uşşâk*, İst. Sül. Kth., HME. Bl., No.: 2462.

---*Lemaât-ı Nakşbendiyye*, DTCF. Kth., Yazmalar Bl., M. Ozak I, No.: 570.

---*Lemaât-ı Nakşbendiyye*, İst. Ü. Kth. Ty. Bl., No.: 200.

---*Lemaât-ı Nakşbendiyye*, Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kth. No: 43Ze262.

---*Mecmau'l-Maârif*, İst. Sül. Kth., HME. Bl., No.: 2549.

---*Medâr-ı Sâlikân*, İst. Ünv. Kth., Ty. Bl., No.: 2242/2.

---Mektubât-ı Erbaîn, İst. Sül. Kth., M. Arif-M. Murâd Bl., No.: 213/1.

---*Mir'âtü'l-Muvahhidîn*, İst. Sül. Kth., Serez Bl., No.: 1515.

---*Nikâtü'l-Hikem*, İst. Sül. Kth., Serez Bl., No.: 1510.

---*Şerh-i Kelâm-ı Cağferi's-Sâdık*, İst. Ünv. Kth., Ty. Bl., No.: 3469/(5).

---*Şerh-i Kelâm-ı Vâsıtî*, İst. Ünv. Kth., Ty. Bl., No.: 3469/(3).

---*Şerh-i Kelimât-ı Bedriddîn-i Simâvî*, İst. Ünv. Kth., Ty. Bl., No.: 3469/(4).

---*Te'vîlât-ı Erbaîn*, İst. Sül. Kth., HME. Bl., No.: 2710/1.

---*Terkıybât-ı Erbaîn*, İst. Sül. Kth., HME. Bl., No.: 2710/2.

--- *Zübdetü Nefahâti'l-Üns*, (Yazma), İst. Sül. Kth., HHP. Bl., No.: 579/2.

Kundakçı, *Mustafa, Köstendilli Süleyman Şeyhi'nin Dîvân'ının Tenkitli Metni*, Sakarya Üniversitesi S.B.E. basılmamış yüksek lisans tezi, Sakarya, 2003.

Kuşeyrî, Abdulkerim, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*, (haz. S. Uludağ), Dergah Yay., İstanbul, 1999.

Küçük, Hülya, *Kurtuluş Savaşında Bektaşiler*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.

---*Tasavvuf Tarihine Giriş*, Nükte Kitap, Konya, 2004.

Mevlânâ b. Hüseyin, *Raşahât Aynü'l-hayât*, İstanbul, 1291.

Muslu, Ramazan, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2003.

Nail, İnehânzâde Mehmed, *Tuhfe-i Nailî,* I-II, Türk Ansiklopedisi Kth. , No.: 1959-B-15/1-2.

Ocak, Ahmet Yaşar, *Kültür Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, TTK Yayınları, Ankara, 1992.

Sami, Şemsettin, *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yay. İstanbul, 2004.

Taşköprüzâde, Ahmed Efendi, *Mevzuâtü'l-Ulûm,* (trc: Kemâleddin Mehmed Efendi), Dersaadet, 1313.

Tatçı, Mustafa-Çeltik, Halil, *Türk Edebiyatında Tasavvufî Rüyâ Tabirnâmeleri,* Ankara, 1995.

Topchiyski, Sabit, *Bulgaristan Topraklarında Doğan Ve Yetişen Mutasavvıflar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi lisans bitirme tezi, İstanbul, 2008.

Tosun, Necdet, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Serhindi*, İnsan Yay., İstanbul, 2005.

Uludağ, Süleyman, Rüya, *DİA*, c. 35, İstanbul, 2008.

---*Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2001.

Yardım, Emine Seval, *Menkıbe Ve Menâkıbnâmelerle İlgili Eserler İçin Açıklamalı Bir Bibliyografya Denemesi*, İstanbul Üniversitesi S.B.E. basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1999.

Yıldırım, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Ankara Üniversitesi, S.B.E., doktora tezi, Ankara, 1996.

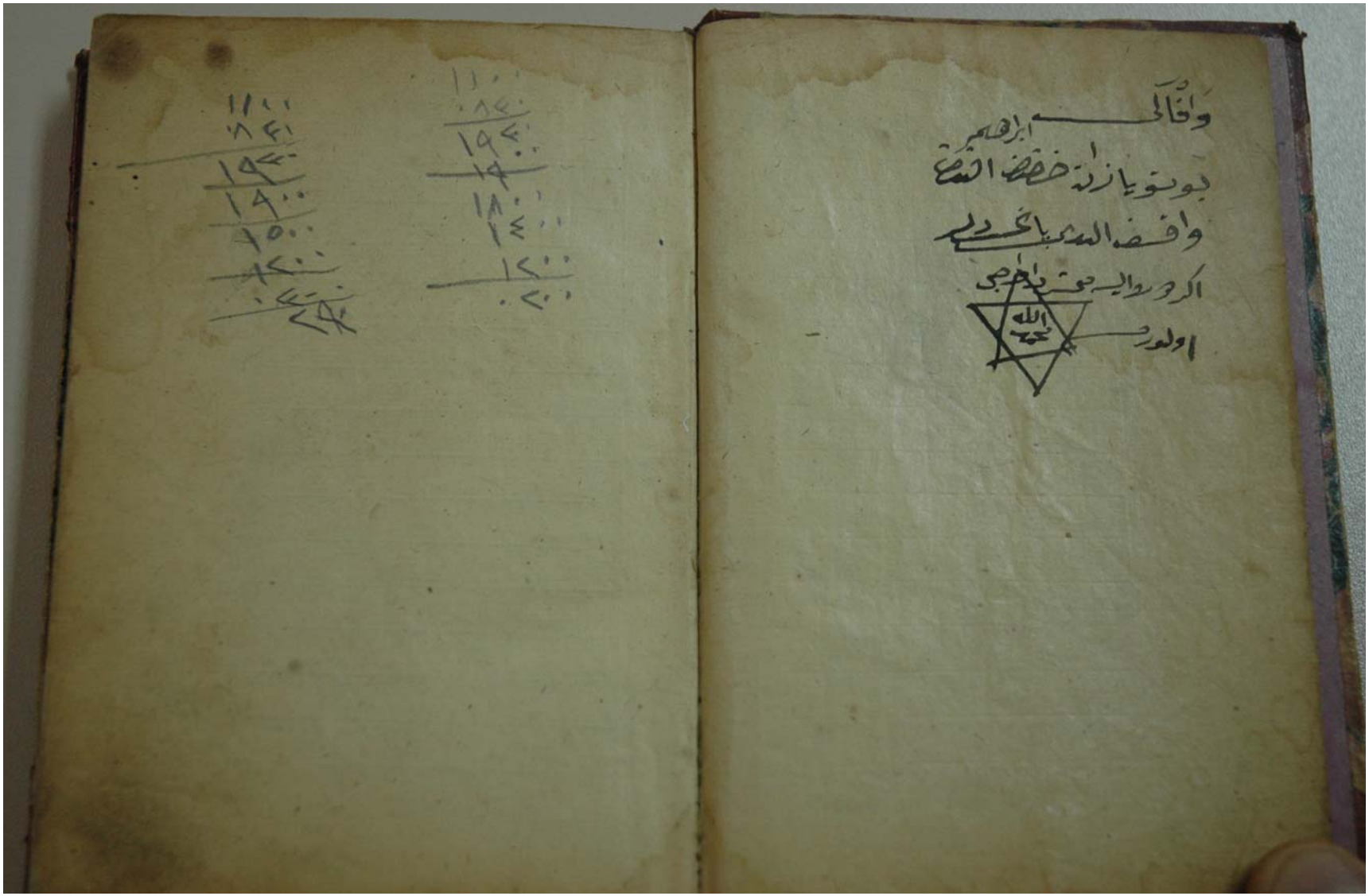
Yılmaz, Ali, *Köstendilli Süleyman Şeyhî,* Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989.

Yılmaz, Hasan Kamil, *Anahatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikarlar*, Ensar Yay., İst. 2009.

---*Bulgaristan'dan Yetişen Müellif Mutasavvıflar*, makalesi.

Zengin, Ahmet Yaşar, *Seyyid Süleyman'ın Tabirnamesi Üzerine Bir Çalışma*, Gazi Üniversitesi S.B.E. basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 1997.

MÜSTAKİL EK: LEMAÂT-I NAKŞBENDİYYE'NİN FOTOKOPİSİ

وقال الـ ابراهيم
بوتويازة خفض الله
واقف الله بالخير
الكرسوالي جوزيا حي
اولاد
الله
محمد

لمعات نقشبندی

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد سپاس وشکر ولایقاس اول حبیب حسن خصال
واول جلیل جمیل المتعال وبن زوال لایزالکه انبیاء زو الاحترابی
واولیاء زوالاحتشامی روی زمینده ایجاد واظهار ایدوب
عباد ضعفایه سبب نجات وباعث عزو افتخار ایدوب وما
ارسلناک الا رحمة للعالمین بشریله مبشر ولقد کرمنا
بنی آدم نکریمیله مکرم لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم
شریفیله مشرف ایدوب مفردات ملک ملکوتی مخاطرات
اثنینیتدن خلاصی وقطرات ناسوتیه ومجردات جبروتیه
ولمعات لاهوتیه یی عالم هویت ومرتبهٔ احدیت ایله حاصی
وحقایق جزئیه وکلیه یی عوالم سفلیه وغیریه دن افراز ایدوب
خاص الخاص واخص الخواص ایدوب ذرات ممکناتی مظاهر

الهی واشیای مرکبانی مرایای جمال حضرت پادشاهی ایدوب
هر قطره ده بر بحر وهر ذره ده بر مهر کوستروب شعاع وحدانیتی
ظهور وکمال برتوندن اولکز بیک عالمی پرنور ومعمور ایدوب
جناب اقدسک غلبهٔ ظهوریندن مخفی ومستور اولوب ارباب
عقول واصحاب قلوبه واحسن کما احسن الله الیک
عنایتیله نهایت وصوله ایشارت فاینما تولوا فثم وجه الله
سعادتیله اهالئی توحید حقیقیه یی حقیقت واحده ایله
ارشاد ایدوب والله بکل شیء محیط انوارندن کرشمه
وحدتیله دلشاد الله نور السموات والارض انجانیله
وحدتنده کثرت ایجاد وکشاد ایلدی فلله الحجة البالغه
صدهزار صلوات تحیات وبی شمار سلام امن عافیت
اولخیر العاقبه که لولاک لولاک لما خلقت الافلاک
خلعتیله شاه افلاک وسالار سبع سموات طباقا اولوب
عالم بشر شریفیله ارباب نفاق غمناک وسینه چاک اولوب
اصحاب کرام واهل اسلام پاک وفرحناک اولدیلر ورضی

فصل رابع حولسی عرش وطبیعت شریه بیانکده در فصل
خامس حضرات خمسه وافلاک تسعه بیانکده در فصل سادس
حد وحال زلف روی بت زنار کفر وایمان بیانکده در فصل
سابع عبارات ثمانیه بیانکده در باب ثالث تعبیرات واقعات
بیانکده در وبو باب بش فصلی مشتملدر فصل اول شهود
جمادات بیانکده در فصل ثانی شهود نباتات بیانکده در فصل
ثالث شهود حیوانات بیانکده در فصل رابع شهود انسان
بیانکده در فصل خامس شهود سموات ومافیها بیانکده در
بیت حدایه حمد وبی بیک دلیله ۞ نیچه بیک کوه بیک حمد هر
بریله ۞ انکدر دولت عزت سعادت ۞ انکدر قدرت قوت
ارادت ۞ انک اندن شریفیله سلیمان ۞ دیدی بو مختصره بسم
رحمان ۞ مرتب ایلدی بو عشق نامه ۞ اولاشد وفضل لطفنله
تمامه ۞ بوکز بو کلعذار ایدم چو بیناد ۞ میان مرغزار سعد
آباد ۞ بنا ایتدم بو باغ ایچنده اوج باب ۞ اقتدم هر برندن
نهر کل آب ۞ کلک ترتیب ابدوب بو بوستانک ۞ دیره کور

فتشک

قنغرمک استرسه جانک مکث ایتدم انک بابک بحر ده ۞
صفاسی سوره فصل بهاره ۞ فصولک هر برنده بو نزاکت ۞
قودم بر بر بو قصر ایچره تمامت ۞ میسر ایلدی لطفیله باری ۞
اقتدم هر یکا بو نهر جاری ۞ مزین ایلدم بر نو عروسی ۞ مجوهر
ایتدم انده بو عروسه نقابک رفع ایدرایسه یوزندن ۞
سکا معلوم اولور حسنی کوزندن ۞ حجابندن حجاب ایلر دلدار
نیچه یوز کوسترر سانه بو کلزار ۞ کلک کور مزایسک بش بو بهاره ۞
اینسه اولمک اغیار وخارک بونک پرده لری شالوقبادر ۞
بونک نغمه لری اوج صبادر ۞ معارف اهلنه بو خوشی کلستان ۞
بنا ایتدم کناری سنبلستان ۞ اکر عارف ایسک بو کل پیتر ۞
وکر نادانه کل خاردن بیتر ۞ بو باغ ایچنده قودم ایکی مکان ۞
بری زالومان بری نوجوان ۞ مرتب ایلدم حوضی وقصوری ۞
سکا سک هر بری اولمندی حوری ۞ او حوضک چو رسحی
زرین سنبل ۞ شکا بخش ایلیه شوقیله غل غل ۞ انک اطرافک
ایتدم طرح زنبق ۞ بکم عارف ایسک بوکزاوزانبق ۞

بو باغه خار و خاشاک اف کلکندر حروفات معنی اوستونده کندر
ارایشی ایلدم بو بزم صحبا کموشی کو یانلر ساقیلر در با
سو راحی سسک زیر جندن مرتب ایدوب یاقوت احمر له مرکب
قدحلر طوب بطلو ساقی ترتیا لبالب عشوه لر حاضر مهیا
بوریشان زلف ساقی مهجبینه معادل مومیانی یاسمینه
پیاله رغم ایدر کن ارغوانه ایچر عاشقلر عشقی خسروانه
صونار لر هر بری عشقنه یارن قمار لر تاجنی شاهی دیارک
بوکر پنجه سنی بردور لوشیرن جیکر ن خون ایدر لر شربه شیرک
کیمک عشق ایپینه بوداید لر کیمک اوهم کبی بیداراید لر
حقیقی لاله دن می لر سوزلر نسیمی وشی کیمک زرخی یوزلر
کیمک مجنون ایدوب مسخور ایدر لر کیمک لیلا ایدوب معمور ایدر لر
کمی عذرا کبی زنار قوشانر کمی واموق کبی بیتدن بوشانر
کمی زلیخا مصری کبی مجنون کمی صنعان کبی آزرده محزون
کمی مولو یلر کبی قرافسر دونر رومی کبی عرشلن یرایر
کمی بلبل کبی فریاد زاری فغان ایلر صمش ناموسی عاری

کمی پروانه وشی وصلت چرغک
دولانوب نوشی ایدر قربت شرابنه

کمی کندونی حوض ودلر یابه
آتوب وبرمش تنک محو فنایه

فنا اندر فنا اولشی وجودی
بقا اندر بقاده حسن جودی

بودر عاشقلر اکثر اداسه
بولارک شیخیا مکتر کداسه

بنی انلردن آیرمه الهی قبول اولم اولمزایسم پادشاهی

قبول ایتدر یوزی قاده فقیری اولایم انلرک برزنکی قولی

بسم الله الرحمن الرحيم

انه من سليمان وانه بسم الله الرحمن الرحيم **باب اوّل**
حواجه مصطفى قدس سرّه حضرتلرينك طريقة عليه‌يه
ابتداء دخولي وتاريخ وفاتلري وكيفيّة حاللري واطوار
سير وسلوكلري وحوارق عادتلري وخلفالري وسلسلهٔ
حواندن حواجه كان بيانكده اولجيدر وبو باب اوچ فصلى
مشتملدر ديباجه ده ذكر اولنديغى وجهاوزره **فصل اول**
حواجه مصطفى شامى قدس سرّه السّامى حضرتلرينك
جدّ پاكلرى ديار شامدن اولوب مولود لري والدلري
كوستنديلده واقع اولمش خانه لري وخانقاهلرى محلهٔ
دباغ خانه ده واقع اولمش نقل اولنوركه اوائل حاللرى غايت
شجيع وحقيقتده وجيه ايديلر وجود شريفلرينه معاول
اهل بلده ده برمكسنه بولنمز ايدي وشبابت حاللرى سوز

ولز

وساز وعشق مجازايله حافظ شيرازي مثلو ممتاز
وسرفراز ايمشلر وطريقة عليه‌يه ابتداء دخولرى شويله
واقع اولمش كه حواجه اولياء محمّد سيّاح قدس سرّه حضرتلرى
شيخ الوزراء محبّ الفقرا حكيم زاده على پاشا رحمة الله
رحمة واسعة حضرتلرينك معيّتنه مأموريّت اثناسنده
روم ايلي حانلغيله مقرّى اولان محلده قرار اتمك ايچون
قضاء كوستندن مرور ودون قصبيه دحوللرنده دائره
خلقينك نزوللرى ايچون اصحاب علاقيه ومحلاّته
حانه لرترتيچون تنبيه اولندقده حواجه اولياء حضرتلرينك
حواجه مصطفى حضرتلرينك حانه لرينه نزولى ترتيب وتنبيه
اولنمش حتّى حواجه حضرتلرينك حانه لرينك وسعتى
اولمديغندن برمقدار مهمان حصوصنده تأمل وتردّد
واقع اولوب عاقبة الامر خانه لرين تخليه ايدوب حواجه
اولياء حضرتلرينك مهمانيتلرينى قبول ايدوب برايكى
كون شرف صحبت ومجلس عزتلريله مشرّف ومعزّز

اولوب اولوقت ذکر قلبی خفی تلقین ومایهٔ حقیقت محمدیه یی
سینهٔ صفالرینه القاوجمیع امراض جهانه شفاودوا
ایلمشلرلی مع الله وقت لایعنی ملک مقرب ولا
نبی مرسل سرندن اراد تلریله خالا فتلری بروقتده واقع
اولمش زهی شمع خداکه صدر صفالری وطبع زکالری
مجلاو مهیا فتیل دل دولتلری نفخ مرشد وهدایت
رشیده افتانه وآمانه اولوب ظلمت شب تنی طلوع
مهر جانان ایله درحال تحویل الحال وتنویر البال ایدن
محزن اسرار الهی ومنشهٔ انوار نامتناهی ایله محل مأموره
لرنده قاروعوالم علویهٔ غیبیه ده سردار وراه بهشت
دیدار دلداره دال وقفادار اولوب برمقتضای ارواحنا
اشباحنا واشباحنا ارواحنا ناریتین نوریته سفلیتین
علویته ابدال وادخال ایدوب خلعت شریعتی وطریقتی
وتاج توحید حقیقت ومعرفتی کیدوروب کما قال النبی
علیه الصلاة والسلام ماصبت الله شیئا علی صدر بی

الاخیر

الاصببته علی صدر ابی بکر الصدیق وفقنجه اول شرف
سر محمدی واول مایهٔ حقیقت احمدی ایله شرف سرمدی
وعنایت ابدی ایله بیالهٔ ازلیدن شراب عشق لایزالیی
دست ساقیهٔ وانیبوا الی الله وابتغوا الیه الوسیلة
سرندن نوش ایدوب دل جانک مست مدهوشی وشویله
جوشی وسرخوشی اولمشکه میدان دله سردلیروشرة بندوش
اعدای جلی وخصمآء حقی قویلری ازدرهای هفت سری
موسی آسا حرق محوایدوب شعشعهٔ چارسری غلاف
ترکیب عنصریدن لمعان ویالمان کوسترووب شعاع نور
اقدسی شرق غرب سریان وآثار فیض توحیدی تحت الثرا
دن فوق السمایه وسدرة المنتهایه ایریشوب ضیاء شمس
معنویلری کوزه ثریای نفسه قپلیوب قعر دریای توحیده
مانند غواص درعدن عاشقانه دردفشان ومرید صاد
قانه جوهر یکتا وکوهر بی همتا نثار ایدوب آرایش مجلس
عرفا وظرفا ایدرک بازار محبت محبوب حقیقیسی رواج

من جذبات الرحمان توازي عملين الثقلين حديث شريفي
قدحندن شويله برجرعه صونمشلركه تركه ملك مال ايدوب
محب صادق ومريد مخلصلري اولمشلر وانلرك ارادتلري
وطريقت عليه يه انتسابلري شمشير دل منكران وشفاء
سينه ء سالكان اولوب يوماً فيوماً آشوبمالري وزوق
شوق احبا فزاد اولوب نجه مرده دللرحيات ابدي
ونجه آزرده كوكللر شفاء سرمديه يه نائل وواصل اولديلر
وحالا اول قدحك جرعه سي واول شرابك قطره سي اثريدركه
بوورق سفيدي دست اعتراف قلم قصوريله سواد ايدوب
قطرات عشق دل شوق آرزوي دلدارايله حروف تهجي
صورتك كسب ايدوب سينه انلرك مسمار روحانيلريله
اول حروفاتي تركيب ايدوب لفظ ومعنى مرتبه سنه كتورمشلر
والآن كماكان اشجاري ثمارلرينك آثار پرانوارلري اكنار
واظهاراولنمده دركه ازكاردل ذوقيه لري وافكار فكرفاكهه
لري شناء تنده وبهار جانده كشاد ودلشاد ايده رك بلبل

شيدا آسا نغمات اخوان صفا دوضه ء اثر مصطفيه كلمات
ترنمات ايمكه آشفته ء كلزار احبا وپروانه وش شمع نور
مرتضيه وفيض شمس اسرار خدا وقرب حضرت عظمت
كبرياي ملك مالكين وتن وجانلرك فداوجد ايدركه
حيات بقاوصفاء شهود لقايه طالبان سالكان وعاشقان
صادقان كون بكون روان وسنه بسنه فراوان اولدقلري
عياندر الناس نيام اذا ماتوا انتبهوا مصداقنجه شونلركه
موتوا قبل ان تموتوا افرندن موت اختياري شربتن نوش
ايدوب قيامت وسطى علامتن ولطافتن كسب ايدوب
احياء قلوب ايجون عالم بشريته بعث اولنملر قيامت
صغرا ملامتن واضطراري شربتن ايجمكه حيات ابديلريله
وفيض روحانيته سرمديلرينه نيچه مانع اولورتيغ دل فرسان
غلاف تندن وبند بدندن عريان اولوب عوالم علويه ء
قدسيه ده جولان ايلدكده آنلرك ارادت كتورن احبا واصد
قايه نك تحير نظر اكسير معنويلرندن وتربيه عنايه حقيلرندن

قدم مبارکلری بوطاشره است کلوب باشی برمقابلکه
طرناغی یرندن قوپوب نصقندن زیاده سی حورد اولوب
جمله احبا اول قضا المیله متألم و متأثر اولدق حولجه
حضرتلری اصلا متغیر اولمیوب بجاغ ایله اول حوردکدن
کسوب مبارک قدمک صووق صویه وضع ایدوب اول
محل محاطرم اولان زخمی اولقدر یودیلر کردم منقطع
اولوب بیاض جکر مانندی برصورت کسب ایلدی و بعد
تجدید وضوء ایدوب سر مجلسده صحبته شروع ایلدیلر
آیریق اول لحمک اثرین آنلرده مشاهده ایده مدک
وهیچ بردفعه آنلردن برکمسنه نک حقنده سوء ظن و سوء
کلام و برودت مشاهده اولنمیوب منکران حسادت
برمعامله ایلرلرایدیکه بزلرین طبع تیره فن مغایر کلور
ایدی وهرکز آنلرک دریای دلرتیره لنمزایدی برکمسنه نک
برتقریب ذکر قبیحی سبقت ایلسه اول اکثری بوآیات الله
دفع ایدوب صحبته آخره شروع ایدوب مجلسه تازه رونق

ویرایدی بیت سکا دیرم ای تیری بازار ایله کتوری
برادیلنه حور بقمه یرادندن اوتری وبعضا بوبیته دخی
تنبیها قراءت ایدرلرایدی بیت آدمی وار آدمیدن یخشیدر
آدمی وار حیوان اندن یخشیدر واوائل حالتنده محله
ملرینک اندن برتقریب برقضا ظهور ایمک ایله کندولری
وافر قضازده اولمشلرایمش شویلکه اشیا و املاکلرین
فروخت ایدوب ولات وحکامه جرایملرین ویروب جلهٔ فقره
کوفتارا اولمشلر وشویله عزیمت ایلمشلرکه جانب معشوقدن
هرنکه ظهورایلیه البته انی عاشق جکمک کولدرمیو
تحمل قدمک دلمن تسلیمه جکوب اوتورمشلر بیوردلرکه
شویله امتحان یوردیکه طوری بشریدن خارج ایدی حتی
برکون عید فطره دن برکون مقدم که عریفه کونی ایدی اوه
کلوب ایچری کردکده اهل بیتم بکادیدیکه هی کشی انصاف
قنده درکه بوصیلره بردهاشق ایاقلرینه آل که محله اوشاقلری
ارالسنده بویله بوروق بیتم کبی کوزیاشین روان ایلمشلر

بو كلماندن غايت متأثر و متغير اولدمكه حالمي و درجهٔ فقريي
اعلا باور ايدي اول حينده اول دعوادن فارغ اولوب معلوم
اولديكه جليلك قهر جلالنه وجود بشريتك مقتضاء وضع
دكلكه حتى امتحان قهر خدايه طاقت كتوره بله بعد ذا
ندامت ايله حقك لطف احساني يوزندن اولان انعام اكرامنه
مراجعت ايدوب نيازه شروع ايلدم شو لقدر احسانه ايلديكه
ضبطنه قادر اولمق درجه سنى ويردى انتهى نقل اولنور كه
حواجه قدس الله تعالى حضرتلرينك احبالرندن بري حواجه
حضرتلرينه ابتداء اراد تلرنده بركون جامع بازاره قبليه متوجه
اثناي مراقبه ده حضرة ملاقات داعيه سى ظهور و اول خاطره
بالآخره ممتد اولمش اول حينده كندويه نوعا غيبت ال
ويرمكين كانه حواجه حضرتلرينك محلة سنده ميان بازاره
حضرة ملاقى اولوب اول اثناده ايقاض اولور چونكه حواجه
عليه الرحمه حضرتلرينه واروب مجلس شريفلرينه مشرف اولور
حواجه حضرتلرى اول خاطره واقف اولوب بيورورلركه

سالكه لازم اولان رابطه حق جل و علا حضرتلرينه اولمقدر حضوري
ارامغه حاجت بوقدر حق تعالى هر آنده حاظر و ناظر درهين
انكله اولمق كافيدر انتهى بسيار واقع اولمشدر كه بعضى
كمسنه لر حواجه حضرتلرينى لاجل المصلحة قرار كاهلرنده
طلب ايدوب بولمق ايله كرويه عودت ايلمشدر مع هذا
اول حضرت مقررلرنده موجود اولوب اول كشيده پرده جلال
حائل اولوب حضرتن رؤيته مانع اولمشى واول كيفيت حصوصنده
بيورورلر ايمشكه ابتداء حالمزده لفظهٔ جلاله كمال اشتغال
ايله قليل الزمانده خلقك كوزلرندن نهان اولمق كيفيتى
ال ويرمشى ايدى شويلكه بعض اوقاتده رؤيته مانع ميانده
برخرد دانه سى مقداري برنسنه حائل اولور يوق ايكن
بعض كمسنه لر كلوب بزلري اولدوغمز محلده اراسوب يوطيو
كرويه عودت ايدرلر حالنكه بز اول پرده موجود اولوب اول
كشينك كيفيتنه ناظر ايمشك انتهى خفى بيورملريله كه سالكك
نسبت باطنيه كمال اشتغالى الله ايكن پرده جلال ديده

بشریتدن مستور ایدوب وجود بشریه بی لطافت نوریه ایله
منور وملطف ایلر اول وقت نار بشریه نوریه وسفلیه بی علویه
یه تبدیل ایدوب لطافتی کثافتی غلبه کوسترد کده دیده ظلما
نیدن وجود نورانی مخفی اولمق درجه سنک کسب ایلر اذا
اراد الله شیئا هیأ اسبابه بیت مصحفی دلدن اوقوردی
هر نفسده برورق انکچون اولمشایدی مظهر انوار حق
ایتمش ایدی عشق ایله میدان ترکده ترک ترک ایزه مقداری
انک یاننده یوق ایدی ماسبق برطولو کلیدی ومشکاتی وجودی
عشق ایله عقلیله اکا بنجه قید اوله یازمق اوقمق درس
زاهدن جهانده الهی مشهدی قیل قال علم معنی قلبی ایچنده
یزمش برورق کندیسی میخانه مریان ایدی میدانده مرشحه
انفاسی عشق اهلنه اولمشدی عرق ایچ دنیسه اول عرقدن
شیخیا کربردولو دورمه بردم ماسوایی آتشه حرامه یوق
انتهی اکثر جمعیت اختیاره حواجه حضرتلری کلمات قدسیه
لری حقایق ودقایق واطوار سیر سلوک ایدی ولسانلر

آشکا لقاری کمال اوزره ایدی وکاهی مشرب باکلری قلندروار
فرائض وسنن ایله ظاهرا اکتفا ایلرلرایدی زاهد خشک
آسا نوافلده افراط ایلمزلردی ولکن ذکر قلبی شول درجه
وجوده کتورمشلرایدی که کائنه وجودلری ذاکر وحقیقتلری
مذکور مرتبه سنه کسب ایلمشلرایدی واکل شربده احتیاطدن کو
قالمیوب شکران نعمه وبشاشت اوزره اکل وشرب ایدوب
بیوردقلرایدیکه مأکولات ومشروباتدن هیچ بر فریضه یوقدر
حتی بسمله ایله بدایدوب شکر حمد ایله ختم ایلیه سن ویه بیوردقلری
بو انعامات طعام واطعا ایچون خلق اولوب خلقه
احسان اولنمشدر نعمتی بیوب شکر بی بریه کتورمک
کرک وبعضا بو محلده بوردقلری کفتا ایدرلردی درویش
قرآن یه بدر بر کوکل اله کتوره بیک کعبدن یکدر بر کوکل
عارف منقل اولنورکه ارکان ولایتدن کندولرینک ارادتمند
اولانلر اختیارلری حواجه حضرتلرینی رفعه منبسط ومنشرح
بلند حقایق ودقایق نعمات رقایق ایدرک اوصاف کمالیه

كلمات نامتناهيك كوروب سؤال ائتمكدا اشرف زاده قدس
سرة العزيز حضرتلرينك آلهيلونده اولان بنم اول دائم الباقي
كورندم صورتا انسان ديد كلوى كلام حيرت نمالوى نكيفيت
اوزره توجيه وتأويلى ممكندر ديد كلوندة بيورمشلركه واردع
موسى ءم شجردن انّي انا الله ديدى لقد خلقنا الانسان في
احسن تقويم مصداقنجه خلقتده وشرفيتده انسان دون تر
ميدركه تجلّي هويت ظهور ايدوب كلام حق زبان محو
مطلقدن ظاهر اولوب ذاتنك وحقيقتنك بقاسنه
ناطق نطق ايلمسي زيرا اول وقت اول نور الهيتك استيلا
واستغراقندن كندوده اثر قالميوب ما رميت اذ رميت ولكنّ
الله رمى سركك كسب ايدوب اول حينده اول كلام اشرف زاده دن
دكل ايدى صورت انساندن كورونوب شد لدى دخى
ارباب سلوكه كلام حق اشرف زاده واسطه سيله ظهور
ايلمك كركدر نكم موسى ءم شجره دن حتاب واسطه اولمش
ايدى انتهى پس ارباب تعريضه كوره بو عباره ده پر عبرتن

شمول وجه اوزره تأويلى قابلدر كه كلم الناس على قدر عقولهم
حديث شريفنك ماصدقى ظهور ايليه بنم اول دائم الباقي
كورندم صورتا انسان يعنى حق سبحانه وتعالا حضرتلرينك
صفاى بقاسنده وعلم ازلى سنده دائم وباقى اولان حقيقتمه
كه مظاهر اسما وصفات وافعال اولان صورت آثارم
ظهور ايدوب صورتا انسان كورندم زيرا بنم حقيقتمه
انسان تسميه اولنمسى تفهيم ايچون انسيتدن مشتاق
اولدوغيچون در والا حقيقتم مقتضاسيه دكلدر بو صورتده
حضرت علميه ده وعين ثابته ده ازلى وايدى دائم وباقى يم
جناب عزتم بنى صورت انسانه ايله ظاهر ايدوب كوسترديكى
كورندم ففهم وحواجه حضرتلرى منكران طريقت وغافل
حقيقت اولانلرك مجلسلرنده عامى صورتى برونوب
كشف حال وافشاى اسرار ايلمزدى بعضا برنبذه رمزا
وايماء ايلسلرينه اورتوب برصورت ظاهر ايله مستور
ايدرلر ايدى فاما مريد مخلصلرى قتنده بلبل شيدا

وطوطیء دردبامشلو تر تمامات عرفان ایدرک مجلسی ارایشی
عرفا ایدر لرایدی وکندولری دخان استعمال اتمزلردی
استعمال ایدنلره تعریضا تمیوب استحسان دخی اتمزدی
وهرنسنه ده مشرب پاکلری اعتدال اوزره حرکت اتمک
ایدی وبو مرتبه قوت حفظلری وار ایدیکه لوح دلنه قلم قدرت
ایله کوروب اشتد کلری عبارات کلمات باسرهم کویا تحریر
وتسطیر اولنوردی نقل اولنورکه حواجه حضر تلرینه
ارادت کتورن طلبهء علمدن برینک برتقریب طریق حلوتیه
میل واول دائره یه دخول اتمک داعیه سی ظهور ایدوب
انقلاب واول اصطرابده ایکن واقعه سنده حواجه حضر
تلرینی برمحلده راست کلوب رعایت ادب اوزره دست
بوس اتمک ایچون استقبال ایلدکده حواجه حضر تلری
نفرت یوزندن کرویه ردّ ایدوب مصافحه اتمدن ابا
طرز نه کوستر مشلر اول اثناده بیدار اولوب بو واقعنک
ظهورندن متنبه اولمیوب اول داعیهء زائله درونده

ممتد ومشتد اولوب برایکی کیجه مرور اتمدن اسلوب
سابق اوزره حواجه حضر تلرینی بینه واقعه ده برمحلده
راست کلوب مبارک الرندن برتمرنلی عصا طوتار
لرایمش اول عصا ایله برقچ دفعه اوزرینه هجوم ایدوب
کمال لطف جوده لرندن برزبان ارشتر ممشلر فاما بر
هیبت صلابت کوستر مشلر که اول بیچاره نک حیاتی
تماماً تبدیل اولمق درجه سنده ایکن بیدار اولوب بو
واقعه نک ظهورندن نصکره فبعده اول داعیه دن درو
ننده اثر قالمیوب بلمش که بوایکی دفعه ظهور ایدن
واقعهء تحریر مرتبه اولمق ایچون کمال شفقتلرندن
برر کوشمال ایدی والا بو دفعه دخی متنبه ومتنبه اولمز
ایسم دفعهء ثالثه ده قضایه اوغرم مقرر ومحققدر
دیو صدق اخلاص ایله مرید ومخلص اولوب برمدت
حواجه حضر تلرینک مجلسلرنده اول حاطرهء زائله
نک ظهورندن مجیل وشرمسار اولوب برمدت نصکره

يته الطفات اكثير عطا لريله مشرف ومنشرح اولمشلر
انتهى بركون حواجه حضرتلرى سعادت ايله فقير حانيه
تشريف بيوروب اول جيندە شرف صحبتيله مشرف
اولدوغمزده فقيرى مخاطب ايدينوب بيورديلركه
مجيد دركه اكثر ناس كناه صغايرن شماتت وندامتي
نه مرتبه اولدوغك بلميوب حاله صيمز لرحالنكه ملا
مت وحارت يوزندن كبايردن اشد واشنعدر
زيرا اكثر ناس كبايردن اجتناب واحتراز اوزره اولوب
قصداً وخطاءً كبايره متجاسر اولوب فعله كتورسه
امر دركه اول شناعتن ظهور ندن نادم اولوب دن
عقب توبه واستغفار ايله وياخود برمدت غفلت اوزره
اولوب عاقبت توفيق الهى رفيق اولوب معقبا ايله بركى
معصيتندن ندامت حاصل اولدقده اول كبايرلرن جمله
سندن توبه واستغفار ايله بس لاصغايره مع الاسرار
ولاكبايره مع الاستغفار وفقنجه حقوق عبادندن ماعدا

معفو

معفو ومعصوم اولور فاما صغايرى حابه صيميوب
ندامت دخى واقع اولمزيسى اول توبه واستغفاركه
ايتمشى ايدى كبايردن اولمشى اولور صغايردن
دكل زيرا صغايرعنده لاشيى ايدى نظرى وندامتى
كبايره محصور اولمشى مبالسنده ايدى حالنكه اول صغا
يرن اصرار ندن كبايردن كبيره وجرئتك غفلت ايله تجمعندن
كل اولوب كثيردن كثير اولور وسئوال محشرده اول كبايركه
بوعالمده احتراز اوزره ايدى انلرن جمله سنى اول استغفار
سبيله حق تعالينك دريايى عنايت وسحراى عفو مغفرت
وبى نهايه رحمتنده محو غرق اولمشى مشاهده ايدوب
اول صغايركه حابه وقدره جزو لاشيى ايدى
انلر شيئ كلى اولوب داغلر ودريالر كبى تجمع وتكثر ايدوب
سبب زلت وباعث حسرت وندامت اولمشى كورسه
كركدر زيرا كورمزمسنكه دريا وياخود اولوانهار طوغيان
ايدوب عمارات ومحلات خراب اتمسى من نادرة الوقوع عدد

زیرا برکسنه انلرن محل محاطره سندن عمارات ومحلاّت
بنا ایلمز که محل آشبه وخطر عظیم در فاما کچه دره لرو صغیر
ایر مقلر در که اکثر عمارات ومحلات خراب یباب ایدرلر
زیرا انلرن قربنده وجوارنده اهل غفلت دائما املر
وحانلر بنیاد ایدوب دورر لر انتهی پس معلوم اولد
یکی بو مقدمه فقیره تحریر وتنبیه ایچون ایدی زیرا اول
اثنالرده لعب سنطرانجه مبتلا اولوب کاهی بارانه مطا
بقت وکاهی نفس شیطانه متابعت ایدوب اول شناعته
صغیر اعتبار یله مجاسرت ومباشرت ایلدیکم حواجه حضرتلر
ینک کشف معلو ملری اولوب کیفیت حالمه مطلع
اولدقلری ظاهر اولدی وبو تحریر وتنبیهک وقوعند
نصکره اول شناعتی تکرار ندن حذر اوزره اولوب عاقبت
ازدل جان ندامت ایله توبه واستغفار ایدوب انلرن جمله
سندن کلمین فراغت اولندی الحمد لله زهی دولت
وسعادت تکبر کسنه اول حضرته مقارن ومصاحب

اولمش اولد

اولمش اولد وهر زمانکه انلرو یا احبالرینک برینک حقنده
منکر اندن ویا حاشا ندن یری سوء ظنی ایدوب کلمات
نامز اسن خبر وبره لر ایدی بیورر لر ایدیکی انلرینه صا
بو نمز در انلرن سوء ظن وطعن تشنیع صابوتی برلرن
بشریت جرمکزی وتکاسل غبار ندن حاصل اولان
تنزل پاکسنی یعقوب آرتمسه لر ایدی حالنیه منجر اولور
ایدی وبیورر لر دیکی برکسنه حق ایله دوست اولوب
اشنالق حاصل ایله اوکشینک اصلاد شمانی
قلمز مجموع حالایق انک دوستی اولور اکر سؤال اولنور
سر المرؤ عدو لما جهله مصداقنجه کلّ اولیا
لرن وجمیع انبیالرن مخالصلر ندن منکر لری واعدالری
زیاده ودائما ایزاء ایدر لر جواب شو نلرکه مغره ذات
ملک ملکوتدن نظر لرن وعلاقه لرن دفع رفع ایدوب
هویت زانه ووحدت ذات پاک مطلقه قربیت حاصل
ایدوب حق ایله دوستلق وآشنالق حاصل ایلیه اویله

اولان زاتن نظرنده حقدن غيري جميع ممكنات
معدوم مطلقدر پس عدمك عداوتي دخي معدو
مدر زيرا انلرن مرايای مظاهرك جملهسنده وجه
خاصی مشاهده ايدوب فاينما تولوا فثم وجه الله
وفقجه هر شيئ اصلنه وحقيقتنه نظر ايدر لرو دائما نظر اولي
وجه باقيه اولدوغندن صور ممكنات ده ظهور ايدن حيالاً
فانيه به عين بصيرتي تعلق ايلمز هرنقدر صورة ظاهره
مغايرت مشاهده اولنورايسه اول تغاير و تفاوت
مقتضاء طبايعدر والاّ حقيقتنده روستدن غيري
عيان وبنهان دشمان ومنكران بوقدر اشيائي متنوعه
صور متكثره والوان متفاوته دن عبارتدر وحواجه
حضرتلرينك كلاملرينك مفهوم منيفلري وجه اخرا
اوزره دخي اولمق قابلدركه بو فرقه صاحبلرينك مادوني
اولانلره كوره كه سالكان صادقان طريقنده انلرن فائده
دخي هيچ بر دوشمان ومنكران بوقدركه انلردخي فائده

حقيقي حق سبحانه وتعالا حضرتلري اولدوغنه علم حا
صل ايدوب هر خصوص جانب حقدن اولدوغنه
ربط دل ايلمشلردر اكر لطف ظهور ايليه فضل حقدن
واكر قهر ظهور ايليه تأديب كندي تكاسل رندن بيلوب
كمنه عداوت وبغض ايتمك دشلري دكلدر واكر
تاسدن بغضي عداوت مشاهده ايده لرجهلرينندن
وعدم ادراكلرينه عطف ايدوب درلركه انلرن حقيقتلر
عداوت يوقدر سراپا بر لشنالقدر نكم منتويده بيورور
چونكه بي رنكان كسيري رنك شد موسی وباموسی
درجنك شد چون به بي رنكان ارگان دلشتی
موسی وفرعون كردان دلشتي مصداقنجه انلرن دالترنه
عارضه اولان الوان اشكال وطبايع واخلاقك
مقتضاسيدركه غفلت وجهالت سبيله نفسلرينه
تبعيتن ميانده مغايرت بيدا ايلمشلردر والاّ هدايت
يزدان اريشوب اول غفلت انلرن اوزرندن رفع

اولسه بينهما دسر موعدلوت ومغايرت اولمدوغني
فهم ايدوب حقيقتده باردن غيري اغيار اولميوب
جمله سي دوست وآشنا اولدوغنك ادراك ايدوب
اتفاق معنوي اوزره اتفاق صوري دخي حاصل
اولوردي ننكم بيورمشلر علم اقليمنده انلر يار ايدي
بي رنك ايكن عين بولدوغندن اوتورنكي اغيار
ايلدي پس انلركه بو امر دقيق وخزينهٔ علم طريق
حاصل اولمش اولهٔ البسده انلرن دخي بو مرتبه ده دوست
واشنادن غيري دوشمان وبيكانه لوي بوقدر بو مقام
دخي درجهٔ عليا و مرتبهٔ علا علا در و ياخود شونلركه
راه حقده وميدان محبت مطلقده رستم زال كبي
قدلون زال ومشكلن حال وقال اتمكه جوكان عشق
ايله طوب عقلي قيوب جهت سنه متلوزخش شش ياي
نفس سوار اولوب روز شب كبي اعداي صوري ومعنوي
وخصماي جلي وخفيه قرشوسينه كوريب نيزهٔ نرمان

واشنه عرفان اداركلريني دست غيرت وحميتلرنده فراموروب
شمشير آتشي تاب آسا ذكر جلال وجاري ميان دوام
دلنه بند ايدوب طوطقهٔ شاه توحيدي تجريد تحقيقنه
راست ايدوب تيرو فركان عين بصيرتك نظر صورت وعبرت
باران بلاكبي يغديروب كمند ذوق لذت بيستي كردن
غم زلته برك ايدوب مانند كوز كيران قهرماني كلمهٔ
توحيد رحماني آزدرهاي هفت سر نفسانيه ضرب
حرب ميدان سير سلوكده مردانه سيران وجولان ايدن
سالكلرن قتنده دخي سراپا خلق عالم دستان وحوشي
الحاندر زيرا انلرقحن برمكسنه دن دستلق مشاهده
ايده لرخوف ايدرلركه اول كشينك حسن خلقنه نظر لري
تعلق ايدوب راهي حقده وميدان عشق مطلقده تأخيرلرينه
باعث وشتاب سير سودعتلرينك تعطيلنه بادي اولميه
وكمدنكر برسوئي حركت وطعن ايزامشاهده ايده لر
حقيقتده اول كمسه يي دوست اتخاز ايدوب دائما انلري

خیر ایله یاد ایدرلر زیرا اول جفا و ایزا علاقهٔ دنیا
والفت سوا کبی سری راهده اولان سد و بند لر
حریقوبرشان و میللرن خلقدن اعراض ایدوب
جانبه حقه انجز ایلری آرتوب شتاب ناب ایله زرهٔ
اعلایه برتاب ایدرلر ولهذا انلرن عندنده دخی دشمان
ومنکران جملهٔ دوست و آشنادر فقهم جدّ و تفعّل
نقل اولنور که سفرلرا شناسنده حوطن رحد صحرا سنده
عسکر اسلام منهزم اولوب کفّارن هجوم و عبار
مسلمینی غارات و حسرات ایتدیکی وقت احالهٔ
بلده دن برنجی قمسنه مشاهده ایله مشکر حواجه مصطفی
قدّس سرّه الخفا حضرتلری عصایی اژدرهای موسی لریله
ظهور ایدوب کفّار حاکسارالندن انلری خلاص
ایدوب ازاد ایلمشلر و اول قمسنکر سفردن عودت
ایدوب حواجه حضرتلرینک مجلس شریفلرینه کلوب
کیفیت احوالی خبر ویردکلرنده حواجه حضرتلری

عصایه

عصایی یصدق آردندن جقاروب اول عصا بونه مشا
بهمید ردیو کوستردکده نفسی الامر عصا اول عصا
اولدوغنه یقین حاصل ایلمشلر انتهی حقی بیورو
لمیه که حواجه حضرتلرینک وفاتلرندن صکره برکیجه
عالم معناده شویله خبر ویردیلرکه حواجه حضرتلرینک
دعاسی برکاتیله بوسفرلرده یتمش بیک عباد مسلمین
کفّار حاکسارالندن نجات بلوب هلاکدن خلاص
اولمشلر ایمش ففهم ولا تکن من المنکرین برکون
حواجه حضرتلری فقیر حانیه تشریف ایدوب لهجهٔ کیبا
لریله دل بیچاره‌یی احیا ایلدکلرنده بزلردخی اول اثناده
بعضی تواریخات تحریر و استنصاخه مشغول ایمش
ایدک اول حال بیحاصلمزی کوروب بیوردیلرکه بونلر
جمله سی تضیع اوقات بلافائده قبیلندندر چونکی
هوسک تحریر و تصنیره دائر اسکدار تصوف کتاب
ویریلم که تحریرلرندن فائده کلی حاصل اولهٔ بزلردخی

امر سزندر دیو اظهار خلوصی ایلدک برج قوساعتدن
صکره حانه سعادتلرینه واروب اول کتابی کوندرمشلرکه
کاشفی رازی ترجمه ایمشی هوسی ایله الوب تحریره
شروع ایلدک فاما هر نقدرکه جدّ سعی ایلدک مفهوم
عبارته اطّلاع حاصل ایدوب اکا هلق ایله تحریره
امکان اولمدیغندن اماسی ممکن اولمدی برج قورق تحریر
اولوب زیرا اول زرجه دکل ایدیکی اول عبارات لطیفه
وکلمات طیبه نک مفهومی برمعانیدرک کما ینبغی ادراک
ایده بلیدک واول کیفیتی حواجه حضرتلرینه کشف ایمکه
غیرت وهجاب مانع اولوب اوبلجه معطّل قالمشی ایدی
چونکی حواجه حضرتلری وفات ایدوب فراغ لاهوتی
قفسی ناسوتیدن پرواز ایدوب قرب حضرتنه انیس
وجلیس اولدقدنصکره برایکی سنه مرور ایدوب اول واقعه
حاطره کلوب واول منظومی برمفهومک تحریری هوسی
وتنصیح ایله نفسی مبارکلرک حق ملق داعیه سی ظهور

ایدوب

ایدوب ممرنقدرکه اول کتابی طلبنده جوشه جوشه اولدم
اصلا کتابدن اثر ظهور ایتمیوب نام نشانی پیدا اولمدی
شویلکه اسمنه دخی یکسنه آشنا چقوب خبر وتمدیلر
درونمده اول داعیه شویله ممتدّ ومشتد اولدیکی حواب
راحتم سلب اولوب انک طلبنده وجودمی آتشی
انتظاره یقدم صرکز براثر ظاهر اولمدی عاقبت
پیره مراجعت ایدوب بینه انلرن روحانیتلرندن بر
اثر ظهور بینه منتظر اولدوغم کونک یکجه سی کتابک اسمی
واولدوغی محل عالم معنادن ظهور ایدوب کاشفی رازی
صاحبی شیخ شیرازی وحافظ شیرازی حضرتلریله
ملاقات ومجلس روحانیتلریله مشرف اولنوب برنیچه
کلمات تدن صکره بیدار اولوب اول واقعه نک شرابی
مست لکی برمدّت دل مدحوشمدن زائل اولمیوب
اولکون بلا توقف خبر ویرلدیکی محلّه واروب کتاب
برحطایی اخز ایدوب اول اصطرلابدن خلاصی

اولوب اول مجموعت المعارفدن برنجه ابيات انتخاب
ايدوب بقدر الطاقه شرح اولنوب قصر شيرازايله
تسميه اولندى وبوندن مراد اولدركه انلرن عالم بقا
انتقال ايلرندن نصكره دخي فيض روحانيسندن احيا و
اصدقالرينك اوزرندن منقطع اولميوب هر حالده
روحي اقدسلري سالكانه فيض مقدسي نثار اولدوغنك
بياندر شويله نقل اولنوركه حواجه حضرتلرينك مريد
مخلصلرندن كه اول بلده نك رئيسي علماسندن اولوب
طشره ده بر مقدار علاقه سي اولمق ايله فرزعسنده
حاصل اولان محصولينك جمعي حصوصنده عمليه
مضايقه ظهور ايلمش وبو درلو عملة تداركي ممكن
اولميوب اول حاصلاتك پريشان وزيان اولمه سي
امر مقرر اولوب ومحقق اولمش عاقبت حواجه حضرتلر
ينه كلوب تحميل بار ايدوب ديمشكه محصولمن جمعي
وعملة تداركي سزلردن مطلوب بمدركه همت اكثر وعنايت

كثير يكز ايله حصول بزير اوله والآ بوسنهٔ مباركده متضرر
ومتكدر اولمز محققدر ديدكلرنده حواجه حضرتلري
دخي شاشمش كوستروب بيورمشلركه يودي مسرح
اول خدا اسكا عملة احسان ايليوب جمع محصول ايلركن
ان شاالله ديدكلرنده انلردخي انشراح صدر ايله
علاقه يي اولان محلّه وارد قده اول فرزعنك محافظه
سنده اولان حدّام كلوب ديمشكه عملة جمعي ايچون
الي دن متجاوز عملة كلوب جمع محصول اتمكدور
شمشلر والآ ممكن طرفندن كلدكلري معلوم دكلدر
سؤال ايلديكمده جواب ايلديلركه برآدم كلوب بزلري
قريه دن جمع واخراج ايدوب اشبو محلّه كتيرديي ود
يدكي بو فرزعده برفرّ كون خدمت ايتمكز كركدر
چونكي اول واقعه ظهور ايدوب برفرّ كون تكميل خدمت
ايدوب عملة لرن صاحبي كلوب سكوا بويله ظهور
ايتديكن خبر وبروب عملة لري آلوب كتدي علاقه

اولان محلّه کتورمش انتهی حواجه حضرتلرینک علم
قواعده اشنا القاری یوق ایدی ولیکن بر عبارهٔ اولمزدیکی
مفهومندن غافل اولوب معناسنه مطّلع اولمیه لردی
هر قنغی عبارتک فهمنده عسرت ظهور ایلسه البتده انلر
اول عبارتک رموزاتی فهم ایدوب اول اجمالی تفصیل
وتقریر ایدرلر ایدی وفاتلرینه قریب حال حیاتلرنده
برکیجه فقیر عالم معناده شویله مشاهده ایدرمکه کانه
حواجه حضرتلرینی فقیرخانیه تشریف بیورمشلر
وظنّ ایدرمکه بیرلرمزدن برزات محترم دخی کلوب
حاضر تصدّر ایلمشلر وحواجه حضرتلری قرشولر
نده تتلّد با اوتورب مکالمه وملاطفه ایدرلر فقیر
دخی مقام حذمنده دورورم برمدتدن نصکره حواجه
حضرتلری اول زات محترمک مبارک دیزلرک یوکی
ایدوب بزلره متوجّه اولوب بیوردیلرکه بزلر یولجی یوز
سنیی خدایه امانت دیوب روان اولدیلر اول اثناده

بیدار اولوب بو واقعه نک ظهوردن غایت متغیّر
ومتألّم اولوب تشویشده واندیشده قالدی کهل زما
ندنصکره حواجه حضرتلری بیمار اولدیلر فقیر ظن ایلد
مکه اول رؤیانک ظهوری زمانی کلدی چونکه عیادت
حضرتنه وارودم بیوردیلرکه سنمز وافر اولدی کوچلکده
عسر تمز یوقدر ولیکن قویورمیورلر چونکه بو کلام
حواجه حضرتلرینک مبارک لسان شریفلرندن مصمو
عمز اولدقده اول اصطرابدن قورتولدق نفس الامر
برایکی ماه بیمار اولوب بینه صحّت بولدیلر وبرمدّت
ایفا قتلرندنصکره بینه بیمار اولدیلر بینه برد فعه عیادت
حضرتنه وارودیغمزده بینه اولکی کلام لسان مبارکلرندن
ظهور ایدوب مستریح اولدق ولیکن اول بیمارلق
اوّل کیدن زیاده تمتد اولدی فاما بینه صحّت بولدیلر
اول اثناده برکون فقیر بینه عالم معناده شویله مشاهده
ایدرمکه حواجه حضرتلری فقیرخانیه تشریف ایدوب

مقدمه ما اول عزیزن او تورد بغی محلده کندولری تصدر
بیورب فقیر دخی مقام حذمتده دوردم برنچ کلامدن
صکره بیوردیلرکه تمدیدن صکره بزلر اهل سفره کل سزن
ایله وداایدوب مصافحه ایده لم دیدکلرنده فقیر دخی بوکا
ایکی دیزلرینه صنوب دامن شریفلرینی بوسی ایدوب انلر
دخی فقیری سینه لرینه چکوب لطفا و کرما تقبیل ایلدیلر
واول اثناده بیدار اولوب اول بوکانکله اثری کما کان
موجود ایدی چونکه بو واقعه ظهور ایلدی حیات صوری
لرندن امیدم کلیتین قطع اولدی بر مدت مرور ایتمدن
حواجه حضرتلری بنه بیمار اولدیلر بو دفعه دخی ایا
لسان مبارکلرندن نه ظهور ایلرد یو منتظر اولدم برکون
مجلس پور انور لرنده آهسته آهسته احبابا ایله صحبت
اثناسنده محدومی مرینی مخاطب ایدینوب بیوردیلرکه
سنیتمز وافر اولدی وقتمز دخی کلدی سزلردخی بزم
سنیتمز حدتینه کله بله سکز دیوب حاموشی اولدیلر

پس بوکلماتن مقتضاسی مقدما ظهور ایلدن واقعه‌نک
ماصدقی اولدوغی معلوم ایمز اولدی و دفعه ثانیه ده چونکه
مجلس حضرتنده کلام برحکمتلرینه منتظر ایلدک فقیری
مخاطب ایدوب بیوردیلرکه سزی خلقی طریق حقه دعوت
ایمکه مامور ایلدک معلوم مدرکه حواجه چلبی حضرتلری
دار بقایه انتقال ایلدیلر بزلرن دخی وقتمز قریب اولدی
دیوب بعضی کلماتدن صکره محدومی مرینک تلقین طریقت
وسینه لرینه مایه حقیقتی القا حصوصنی فقیره احاله
ایلدیلر زیرا اول وقتنه دک محدوم حضرت طریقت عزت
وسرایی سعادتنه داخل اولمق میسر اولمشدی ایدی و بو مجلسدن
صکره حواجه حضرتلرندن مکسیه نشوه نما و فیض عطا
بحسب الظاهر واقع اولمدی و اول کیفیتن ظهور ایتدی
چونکه یکدیکی اول حضرت تسلیم امانت ایدوب عالم
سفلیدن کوزلرن یومیوب و عالم نامتناهیدن پرواز ایدوب
عالم علوی و سرای لاهوتیده سیران و طیران ایده رک

مرغ جانی گلزار جانانده آشیان طوتدیلر قدس الله سرّ
الخفا و نوری قبوره الصفا و حواجه حضرتلرینک
وفاتلری هجرتی بیک یوز طقسان اوچ سنه سی فصل بهار
ده طلوع الفجر دن مقدم نفس مبارکلری منقطع اولوب
ایمش و وفاتلرندن برنچ کون مقدم بنده اوا صفراب
استیلا ایده کندولرینده نوعه برشوق روحانی حاصل اولوب
مجازا بورموزی حقیقتا بیلور مثلر رباعی جاملی بلی آکند
یغمی دویمشلر قرآتمک ثه گیشندن بلمشلر بوارکلن
کورآو غلیدردیمشلر بیلون بکلرین کورا و غلی گندیم
یوزیلا عیدن صکره برایشارت ایتمیوب حاموشی اولمشلر
احبا فقیره بوا غاییز عجیبه ی خبر ویردکلرنده فقیرک
خاطرینه گلورکه بوکلمات لطیفه نک معنی سی شویله
اولمق گرکدرکه جاملی بلدن مراد جبال تعینات کونیه
اولوزعوا السنه ناسده بل اعتباری هرگوهک یوجه
لعقده انتهایی غایتی اولان محللرینه دریس دیمک اولورکه

شیرانه و دلبرانه جبال تعینات کونیه صوریه و معنویه دن
گچدیگم و اول گچکلین مقتضا سیچی حالی برحالدن برحاله
و برعالمدن برعالمه گوچمک و گچمک اولدوغنک بیلدیلر
و دویدیلر قرآتمک ثه گیشندن بلدیلر یعنی ارجعی
الی ربک خطابندن راضیه اولان نفس مطمئنه روح
مرضیه قدسیه لری فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی
دولت سعادتنه نائل اولمق ایچون سوار اولوب
انفاس قدسیه عین شوق ذکریه لری اسب نفسیه
لرینک شدت ذوقیله وصلیه سندن جبال تعینات
وصحرائی مدرکیات وعنصریات حرکتنه گلوب زمین
اجساد وزمان اجرامیه ی شدت انفاس قدسیه سی
تعین اسب قهرمانیه گبی عوالم سفلیه و علویه ولوله
وغولغله براقدیغندن وگلدوراک کونیه وطبعیه دن
صافی وعاری اولان اسب سفید بوصف اسنک شدت
ضرب قدم سیرندن دیوب بیلدیلر ودویدیلر که بوگلن گور

بر سلطان معنوي اولمشدر كه كائنات شهريدنده منتشر
معنوي اولان روح سلطان آسا اول بلده مدبر روشنا
فظ اولوب كون بكون بازار حسن حالي كرم اولوب
متاع نشوه نمالري برمرتبه رواج بولمشكه صغار كبارك
ونساء رجالي كندولرينه منقاد اولوب واكثر يسي
دخي ارادت كتوروب مريد مخلص ومحب صادق اولمشدر
اولمشلر ونفس الامر حالي قالنه مطابق اولوب نسبت
حواجكان تحصيل ايدن زمره عرفاندندر وبردفعه
عالم معناده چهار يار كزينه افندمز حضرتلرينك تشريف
ايلدكلرنده شيري خدا علي المرتضا حضرتلرينك لهجهٔ
مبارك لرينه وشكل شاه نوربخشلرينه حواجه مصطفى
حذمتلرينك شكل شمايللري دسمنده مشاهده
اولنمشدر وحواجه مصطفى شامي قدس سرّه
السامي حضرتلرينك كندي مقربي اولان بلده ده دورت
خليفه لري وارايدي وخلفاء اربعدن اولكي خليفه لري

حواجه چلبي

حواجه چلبي ابراهيم قدس سرّه حضرتلرينك ذكر لري
عن قريب كلسه كوكدر وخلفاء اربعدن ايكنجي خليفه لري
سيد محمد شاكر خذمتلرينك حملهٔ قرآن وحوشي
الحاندر ووطن اصليلري ديار شامدر كه نيچه مدد
ديار رومده بلاد كثيره سير ايدوب وافر زمان سياحات
وتوطن ايدوب عاقبت الامر ديار كوستنديلده تأهل
وتوطن ايدوب جزئيجه درم ايله تجارت طريقين احتيار
ايدوب ستر حال وقوت عيال ايله مقيداً اولمشلر
ومدّة قليله ده پازار اخر عطاسي رواج بلوب وافر
كليد واحالي ايله غايت انسيت پيدا ايلمشلر ايدي
حطي مدّت قليله ده اموال كثيره پيدا ايلديكندن
اكثر خلايق كميه تنه زاهب اولمشلر ايدي وبعضيلري
دخي حواص اسماء الحسنايه مظهر دشمشدر ديو
كوناكون كلمات ايلولر ايدي زيرا مدّت قليله ده اموال
كثيره صاحبي اولوب حج ايدوب اول وسيله ايله

صلای رحم ایدوب وطن اصلیلری اولان شام
شریفی زیارت میسر اولدی وحواجه مصطفی قدّس
سرّه الصفا حضرتلرینک فریدی مخلصلرندن
اولوب بر مدّت نصکره اول اشناده شیخ علی نامنده
سعدی طریقتنه منسوب بر ذات وفات ایدوب
حانقاهلری حالی قلوب حواجه قدّس سرّه حضرتلری
حواجه سید شاکر خذمتلرینی اول حانقاهده
خذمت ایقامت وعباد حقی طریق حقّه دعوته
مأمور وخلافت ایله مأذون ایلدیلر فی نفس الامر
هر حالده حدّ اعتدال اوزره حوش خال و نفس عزیزلری
اکثیر فریضی والان همدم وهمحالمزروز شب سلسله
حسب حالمزدر وحواجه حضرتلرینک خلفاء ارکان
بعدن اوچنجی خلیفه لری حواجه سعید حدمتلرینده
علماء وفضلادن اولوب حکمت وهیئت کور ملشلردر
وعلم قواعدی اصولی اوزره تحصیل ایلمشلردر و

وحواجه

وحواجه حضرتلری فقیری کندی لسان شریفلریله
ارشاد ایله مأمور و مأذون ایلمزدن مقدّم انلره خلا
فت نامه ویرمشلردر بعد زمانٍ بنه حواجه حضرتلر
ینک فریدی مخلصلرندن بری حواجه سعید خذ
متلرینه خانه لرینک جوارنده بر زاویه بنیاد ایدوب
انده ادای خذمت ایقامت کوستر مشلردر وحواجه
قدّس سرّه حضرتلرینک دیار سمقنده وافر احبا
لری وار ایدی حواجه حضرتلرینک وفاتلرندن صکره
حواجه سعید خذمتلری اول دیاره برقج دفعه وارو ب
اول جماعتی اکثری انلره ارادت کتروب تجدید
ماینه ایلمشلردر وانلردن ماعدا احالیء بلدن دخی
وافر احبا واصدقا پیدا ایلمشلردر ونفس الامر علم تصوّفه
کما ینبغی آشنالق حاصل ایدوب برقج مجمعه کندی
قلملریله جمع تألیف ایلمشلردر وبعضی محلده مشربلری
قول حکمایه مائل رک ایمشی زیرا حکما ایله صوفیونک

قول‌لري بعضي محلده مطابق اكثري مغايردر مثلا مطا
بقتلري شو تنكبيد ركه حكما دلركه بوابر و باران كوره
حاكه ايله كوره ماددن حاصل اولور بخار سمايه عروج
ايدوب ابر و باران حاصل اولوب اول باران دركه
حاكه نزول ايلر وصوفيون دخي بو تعريفه قائللردر
وحقيقتده انلر دخي بو وجه اوزره تحقيق ايلرلر
وبو تحقيق كل يوم هو في شأن مفهومنه مغايرو منافي
دكلدر زيرا زمانات ممكنات باجمعهم برمقتضاء في ليس
من خلق جديد هر دم وهر آن بتجدد امكنه درلر
وبو مجازاددر اشيايي متنوعه نك بتجددنه مانع وقخا
لف دكلدر زيرا دور و تسلسلده شاعبه نقايض
دركاردر پس حق سبحانه و تعالى حضرتلري نقايضدن
منزهدر انتهى وحكما ايله صوفيون ومتكلمينك مغا
يرت لري شو تنكبيد ركه مثلا حكما فلكيات نك قدمنه
زاهب اولوب دائمت الاشكال وباقيت الوجود

ازلي الوان

ازلي الوان وابدي الصور ديوب وجود واحد القهاري
محدثاتدن تنزيه ايتميوب ممكنه واجب وحادثه قديم
ديوب حيالات صوريه و تعينات ظليه عدميه نك
قديمه تنه حكم ايدرلر نعوذ بالله تعالى من هذه الملل
والمذاهب كوجه صور علميه ده هر نقدر ازلي الاشكال
وابدي الاجرام ايسه ده اعيان خارجي وصور ظهوريه ده
سريع الزوال و برظل حيال درنتكم بو مقامه مناسب
حضرت مولانا مثنوي شريفنده بيورديغي بيت
اينجنان معمور و باقي داشتست تاكه دهري ازازل بنداشتست
اينجلين معمور و باقي طوتدي اي فلك جناب حق
سني تاكم دهري سني ازلدن صندي يعني دهري
اولانلرسني ازلي ظن ايليوب قدمنه زاهب
اولديلر و دائمة الصور و ثابتة الاجرام ديمك ايله تعريف
قلديلر پس علماء دهريه وقدماء افلاكه زاهب اولان
حكماء عقليه نك توضيح و تعريضنه شروع ايدوب بيورديلر

شکر دانستم اغاز ترا انبیا گفتند ان راز ترا

حد به شکر اولسونکه سنک ابتدائی بلدک بنک اول

رازنی انبیا دیدیلر سنک احوالک بزه ظاهر اولدی

یعنی شکر و سپاس اول قائم بالذات اولان واجب الوجود

کم بلدک سنک ای فلک ابتدا خلقتنی زیرا انبیای

عظام دیدیلر اول سنک رازنی مم آدمی داندکه حادثه

حادث است صنکبودی نی که درودی عادتست

حقیقتی اولیا و انبیا بلرکه حادثه عالم حادثدر شول

عنکبوت بلمزکه اول حادثه بازی ایدیجیدر یعنی عناکب

عقول جزویه بلمزکه اول حادثه عالمده عیب و بیهوده

قلیجیدر و افکار فاسده پرده لرن اورجیدر مشتوی

پشه یی داندکه این باغ از کیست کو بهاران زاد و مرکش در دیست

سوری سنک قچی بلرکه بو عالم کمدندر یعنی نزماندندر

زیرا اول پشه بهاره دوغدی و انک موتی و هلاکی

قیشی دخی در عقول دهریه و فلاسفیه پشه کبیدر

انتهی کلامه

بحی کلامهم خفی بیورملیه که دهریه و فلسفیه دن بر

طائفه پشه و عناکب و حشی عقول جزویه لریله شویله

زعم ایدرلرکه هر ناقص بعد وفاته البته ینه بر آخر

صورت انسانه تمثل ایدوب عودت ایدرلر شویله که

کماله ارشمیه دکن بو تمثلات متنوعه دن حالی اولمزلر

و هرکس استعدادی و قابلیتی مقدارنجه غلبه او صافی

اولان حالات ایله ظهوردن حالی اولمزدرلر عیاذاً بالله

بو طائفه عند الصوفیون نسخ درلر و ینه بر طائفه

درلرکه هر ناقص بعد الوفات بر صورت حیوانیه ایله

عودت ایلر سبعی و شهوی بو طائفه دخی مسخ درلر

و ینه بر طائفه درلرکه هر ناقص صورة نباتة عودت ایدوب

مستحق عذاب ایسه نار الحاقه اولان اشجار ایله

معذب و متعذبی اولورلر بو طائفه فسخ درلر و بر

طائفه دخی جماده عودت ایلر درلر انا دخی رسخ درلر

و صوفیه دن بعضی اخوان صفادن بو قوله مائل اولدر

ولاكين البرابعد الطائفه ندر زيرا اهل تحقيقك بوقوله
مشابده اولان تدقيق و تحقيقني كماهو حقه فهم
ادراك ايدمدكلرندن حكمتي تمشرب اولوب قصارزه
اولمشلردر و تحقيقيك بوحماده اولان قولترينه بروز
درلوكه هر ناقص بر ولي تكاملك سرتبنه مظهر دوشوب
كماله ارشر لرزيرا تكاملك سري برزخ ايله مقيد دكلردر
انبخون بوعالمه ارشاد و تكميل ناقص ايچون عودت
ايدوب بروز قيامتده معنوي المرلرو الله اعلم بصوب
واليه المرجع والمئاب كل شيئ هالك الا وجهه له الحكم
واليه ترجعون وحواجه حضرتلرينك خلفاء اربعدن
دردنجي خليفه فقيري تعيين بيوردقلري شويله كه خلافتمز
وعباد ضعفاي طريق حقه دعوته مأموريتمز بحسب
الظروره واقع زيرا انلرن نظر كيميا اثرلري حواجه چلبي
حضرتلرينه ايديكي انلردن صدوره خلافته وارشاد ايله
مأموريته شايسته و سزاوار ايدقلري شويله كه شره اخلاقت

البرده تمام اولمش ايدي زيرا شرط خلافت مستخلفه
مشابهت تامه دن عبارتدر فاما صداي ابرحقي
سمع شاها نلرينه ارشيجه جناب رب العزة راضيناً
مرضيه راهي جنان وجه خاص جانانه داخل اولمغه
عازم اولوب بامرالله تعالى حواجه حضرتلرندن مقدم
ارتحال داربقا واقع اولمق ايله بوكثيرو الجرم و قليل
الفهم شيخي سليمان بي درمانيي خلافته عدم استحقاق
ظاهر و وجهامن الوجوه غير اهليتم باهر ايكن شمت
اكثيرو عنايت كثيرلرندن ناشي جمع احبا ايله
دعوت عباده تعيين و خلافت خاصه لريله توكيل
ايلديلر قل الله الحمد و المنه فيض روحانيتلري الان
كماكان اوزرلريمزدن منقطع اولميوب يوما فيوما
فزواد و منكشف اولمده درشويله كه جزئي و كل ظهور
ايدن احوال صوري و معنوي باسرهم انلرن ايشارات
عنايت و رموزات حمايتلريله واقع اولمشدر

نور بخش ايدي سراپا سبعهٔ سياريه دور ايدوب
درمان اوله بنگ دور لوزحم باريه قويدي كثرت
عالمنده براثر اول تا ابد ضرب ايدوب يوزو برميه
اصلا سري امّاريه چون سوار اولدي بقا اسپينه
كوچدي اول دلير صنمه فيصندن اثر قلمدي بو بچاريه
حضروش حاضر در هر دمده روحي اقدي هر نفس
لطفك نثار ايار دلي آواريه يا الهي فضلك اورتاسنده
انلر دليل يوخه طاقت مي كلر هيچ هيلهٔ ستاريه
قلمازايدي عالم ايچره مردزن هم شرّه نير دوشميه
كملا كرمان غفلت تللهٔ مكّاريه اولمسه عالمده انلر
آره يرده زاهدلكم بقردي شيخي وشي سيرايچره يوزي
قاريه وخواجه قدّس سرّه حضرتلرينك محدوملري
جللهٔ طريقته كردان قوشمق ميسّر اولمدي كرچه خواجه
قدّسه سرّه حضرتلري بيمارلغي اسنلسنده تلقين
مايهٔ حضرت محمّدي ايلمكه اكرچه شروع ايلمشلرايدي

فاما كمال ضعفلريندن ناشي نفسي مبارك كلري الفاء شرف
سرّ طريقته مساعد اولمديغندن انلره تلقين مايه
حصوصني فقيره احاله بيورمشلرايدي بنتكم بالاده
ذكر اولندي فاما محدوم حضرت تنبيه اولدوكي وجه
اوزره تلقين حصوصنك تكرارنه من بعد شروع ايدوب
راغب اولمدقلرندن اولبجه متروك قلمشلرايدي و
عرفان ادراكلري شولدرجه ايدي كه كلمات تصوّفه
اغاز ايلدكلرنده هر كلامه ملرنده شاعبهٔ كمال ملاحظه
اولنورايدي وشول مذهبه كرفتاراولوب درلرايدي كه مظا
هر كونيه ورسوم شرعيه واحكام عرفيه قيودات دينيوندر
وانلرن جمله سي اوصاف بشريتدر ولهذا عارفه لازم
اولان اسم رسمدن واوصاف جسمدن خلاص بلوب
قيودات كونيهٔ متنوّعدن كوهر يلي اذا دوكشاد
ايلمكدر زيرا ميانده ماء من يوقدر واكثر ايقامت ادلله
اتملري نقشي قدّسه سرّه العزيز حضرتينك كندي

حالدرينك مقتضاسي اولان كلمات قدسيه ونغمات
معنويه لريكه عين الحيات اسمي ايله مسمّا اولان رساله
منظومه سنده اولان رموزات عجيبه وغمايز غريبه لرندن
والمره مشايخ اولان اهل الله حالدرينى مقتضي
اولان كلماتلرندن استنباط ايدوب ديرلر ايدي كي ارباب
حقيقت واصحاب معرفت رسوم شريعت واحوال
ممكنات ايله مقيد دكلدر زيرا انلر الوان صوريه وتعينا
وهميه دن خلاصي اولمشلر در ظاهراً اطوار بشريده
ورسوم شرعيه ده كندولرن اظهار ايلد قلري تعليم
عباد وستر حال وكتم اسرار ايچوندر انچونكه انلرن
حاجتلري روا الوب درتلري دوا يه ومرظلرن شفا يه
واصل اولمشلر پس بو ارسام كار عوام وبو احكام
طور محجوبيندر زيرا انسان ايكي طور اوزرينه در كه
بري اعمال خيريه وبري افعال شريه در ولهذا ايكيسي بله
هجوب كونيه ومقتضاء طبعيه در كه اولكيسي هجاب نورانى

وايكنجسي هجاب ظلمانيدر انتهى كلامدن پس بو كلام
حق وحقيقتنده كرچكدر ولكن انلر حالي دكل ايدي زيرا
بو كلامي ارباب تحقيقه نعمت واهل تقليده نكمتدر
زيرا كورمك واشتهاك ايله خلقه ارشترمك تقليد
وايدوب قلمق ايله ايشي بترمك تحقيقدر زيرا بو
درجه درجهٔ نهايتدر وبو منزله واصل اولمق اولمز
الا بو طريقهٔ شريعتده وجود بشريسك حل ايدوب
آتشي طريقت ايله حقيقت دلي قل ايدوب پخه مدقه
جبر نفسه وزجر تن امدن درياي حقيقته واصل
اولوب كنج جان وكنج جانانه نائل اولمق حكمت حكيمه
مغايردر فتفهم ولاتكن من الغافلين وحواجه قدس سره
سرّه حضرتلرينك وفاتلرند نصكره بش سنه معمر
اولوب انلره دخي اجل قضا ايدشوب وقت زواله
نفسلري زوال بلوب جان عزيزي جانب جناب
عزة تسليم ايلديلر رحمت الله عليه رحمةً واسعه

حواجه چلبي ابراهيم قدسه سرّه التسليم

حضرتلرينك كيفيت حالتي بيانندة در حواجه چلبي

حضرتلرينك مشرب شريفلري غايت لطافت ونفاسة

فت اوزره ايدي وارايشي مجلس عرفايه مماثل ركنه

ومجلسلرنده شوق لذّت وذوق معرفت حاصل اولور

ايدي واحبّايه معاملدلري دائما ملاطفه يوزندن

مكالمه ايدوب كندولرن عامّه وناسي ايله يكسان اعتبار

ايدرلرايدي وعرفان ادراك لري برد رجه كمالده ايدي كه

كانّ وجود برجود لري سراپا عين عرفان وسويداء

دللري مدركهٔ كليهٔ قدسيه درسين كسب ايلمشلر

ايدي واطوارلري دائما طور ملا ميتون اوزره اعمال

زوائده ونوافلدن خارجدن كمه مطّلع اولميزايدي

ابتداي خلافتلرنده حواجه مصطفي قدّس سرّه الصفا

حضرتلري انتظام احوالمزي انلرن تربيه لرينه

احاله اولندوكي اثناده كه بالاده ذكر اولندوكي وجه

اوزره بريجه عالم معناد شويله مشاهده اولنوركه

حواجه چلبي فقيري خو فقيرايله يله ابتدا انلردن حواجه

قدس الله سرّه حضرتلرينك امري ايله بتجديد مايه

ايدن احبابدن برينك منوشر جمع اتمكه ارسال ايلديلر

شويلكه قادر اولهٔ بلديكمز قدر بربيرمزدن ازياد جمع

اتمكه سعي ايده وز چونكي برمحلّه وارد قكه اول پرده

مراد مزچه جمع اتمك ممكن ايدي بودفعه مأمور اولدو

غمز اومورك حصولنه مباشرت وترقّي حصوصي

ايچون مسارعت اولندي فقيرهرنه محلّه دست

دراز ايلدم همين اول پرده اولان منوشلردستهٔ لنوّ

دستمده موجود بلنورايدي چون بوكيفيت اوزره

برقج دفعه المي اوزادوب ظبتي ممكن اولدوغي مقدار

اول منوشلردن جمع ايدوب كرويه عودت ايلديكمده

رفيقمز اولان كشي هنوز اوج بش دانه اخز ايدوب

زياديه قادر اولهٔ ميوب فقيرايله بلجه بنه كرويه عودت

ايلدي اول اثناده بيدار اولوب حواجه چلبي حضرتلرينه
واقعهء خبر ويرديكده بيوردبلركه بورؤيا روياي تبشير
وعلامت توفيقدر ونفس الامر اول رفيقم اولان كمسنه
الآن كما كان اول حالت اوزره اولوب حال قديمني
بردرجه تجاوز ايدوب سير سلوكده سريع والسّرعه
اولمق ممكن اولمدي شويلكه حالا بركوشده قوت عيال
وجمع مال ايله مقيّد الوب كسب حاله لياقت كوستر ممشدي
انتهى بركون ابتداء سلوكمده حواجه چلبي حضرتلرينك
مجلسي پرجوشنبو شلرنده كلماتنغما تلريله متلذّذ ولطيفه
كمنان ترنّمات معاني ايله متحظّظ ايكن بيوردبلركه بوبيجه
عالم معناده شويله مشاهده اولنوركه كأن وجودنده
اولان زخم قبار جقلري كندي الم ايله صيغيوب وهواي
هوسكده وحي قيد بند ايلدم ديوب آيرق طنميوب
حاموش اولديلر پس بو واقعه دن صكره برمدتدن
برو اوزمده عارضه اولان چبانلركه بنجه مدد ايدركه

انلرن درد المي جامعه كار ايلمش ايدي انلرن جمله سي
اول هيئده اوزمدن باسرهم دفع رفع اولوب اول
اظفر ابدن خلاص بولدم واول هوا ايشارتينك وحي
اثاري درعقب بعينه ظهور ايلدي زيرا اول ايّامده
برمقتضاء بشريت دماغمزده نوعه حظوظ هواي نفسانيه
ولذوذ اغواي ملعنت شيطاني ظهور ايدوب اوارلق
نسيانسي وبيكارلق علامتي هويدا ايدي پس حواجه
چلبي قدّس الله سرّه حضرتلرينه ابتداي صدقيمه
سبب بوكيفيتن ظهوري وعيلله وقوعي واقع اولمش
ايدي واندن صكره اول حضرتن حضورنده افكار فاسده
وخواطر متفرّقه دن دائما احترازاوزره اولورايدم
ممكن اولدقجه وهزار واقع اولمشدركه انلردن اجتناب
ايدوب احفا ايلديكم خصوصي صراحتاً بلمواجه اظهار
ايلمشلردر وصوحبتلري غايت متنوّع ايدي شويلكه هر
قنغي امورن دنيوي واخروي اكر اصلا ممكن اولمسه

البتده انلرا اول خصوص اصلاحنه مباشرت ايلد قلرنده
ممكن دكلدر ايديكه اول ماده تشويق بحثيله معطل قلوب اصلاح
اولمييدي وذاتنده جواد التطبع وذكي القلب ايدلر
يعني اخرين برآيده فهم ايدميجك عبارتي بك نظرده
حقيقة اطلاع حاصل ايدرايدي وبيرلرينه يعني
حواجه مصطفى قدس سره الخفا حضرتلرينه بردرجه
صدق اخلاص ومحبت انقيادلري وارايديكه اكر
رخصت كوسترسلر ايدي مال اماله كتي من حيث
المجموع حواجه حضرتلرينه تمليك ايلرايدي ولكن
حواجه حضرتلري اشياو اموالده رغبت ايلمزلرايدي
اكرچه حواجه چلبي حضرتلرندن بعضي هدايا قبول
ايلدكلري ايچون حواجه چلبي حضرتلرينك خاطرلرينه
مراعتاً ايدي زيرا قبول ايلمد قلرنده اظهار ملالت ايدر
لرايدي يعني قبول ايلدقلري كندي اختيارلريله دكل ايدي
اول اثناده بعضي حسّاد حقد حسد لرندن ناشي

حواجه حضرتلري تحفه هدايرا نيدرديو كلمات
ناشايسته مباشرت وجاسرت ايلمشلرايدي
فاما اول حضرتنك درياي دلي خلطيات بطوطدن
هركز بلا تمز ايدي وحواجه چلبي حضرتلري انلرن كلمات
ناسزالرندن طرز رعنالرينه خلل وبرمزلرايدي ابتداء
سلوكمده بركون حواجه چلبي حضرتلرينك فرزنده
اشاي صوحبتده برتقريب مقتضاي طوردن خارج
معارضه طرزن كوسترروب واول طور منقطع اولميوب
ومدد ممتد اولدي بشريت حسبيله مزاج لطيفلرينه
مغاير كلمات صادر اولمسي زيرا اول وقت شبابت
وبدايت وقتم اولدوغندن آداب طريقت ورصاية بيرم
مراعت نه درجده لزم واهم اولدوغك كما ينبغي عارف
وعالم دكل ايدم وواقف اوله جق وقتم دخي دكل
ايدي زيرا حواجه حضرتلرينك برادرلري اولدوغمدن
برآن يانلرندن دور وبرساعت مجلس پرانور لرندن

مهجور ايامز لرايدي اول اجلدن بعضي اوقاتده اكرچه
تردد واقع اولورايدي فاما كمال لطف جودلرندن
حداست سكث ووقت شبابت وبشريت طرفنه
تحميل ايدوب ايدوب عفو عنايتلري اوزلريمزه بي
دريغ دائما عطا صوريلي ومعنويلري فيض مقد
سلرندن جره يان وجملهٔ اصفايه سريان ايلمسي
مهر كبي عيان وكون كبي ظاهر و نمايان ايدي
فاما اول هيئده تكلمده واقع اولان تردد لهجهٔ
مبارك لرنده غبار دل اثاري ظاهر اولدي اول كيجه
واقعمده شويله مشاهده اولنوركه كان كندي حاتمه
اولوب انلرن حانه سي داخلندن درعقب برآزدر
ظهورايدوب اولدوغم محلكث قپوسنه كلوب فقيره
دوغرو نظرايدركث برخشم هيبت ايله جانمه برحالت
ودهشت برقديكي كندمدن قطع اميز ايدوب
ايدوب مئيوس اولوب جوانب اربعيي كوزدن كچروب

براه نجات وبرجاه سلامت بلاميوب حيرت ووحشت
ايله نيده جكم بله فزايكن بوحاطرم ظهور وحطور ايلديكم
حواجه جلبي حضرتلرينكث معنويلرندن استعانت
طلب ايليم اوله كه برمدد انلرن جانبندن اريشه
ديوب انلركث حانلري سمتنه ارقامي ويروب زبان
دل وجان كوكل ايله تضروع ونيازايله روحانيتلرندن
ايعانت وبوجانورن پنجهٔ قهرندن امن خلاصي
اولم وزبان دل ايله ديدمكه اي عزيزبي همتاواي بيرو
بي پروا بودمده اريشي وبووقتده بنشكه حياتم
درجهٔ مماته وصلاحم مرتبهٔ فساده ارشدي شويلكه
بوحونريز جانورك اللدن بودفعه تلف نفس اولم
محقق اولدي سرورلق وقتي ودلاورلق زماني انحق
اولوركه جانمدن برمرق قلديكه حالت مخمصه درجه سن
كسب ايلدي رعيتكث كاري دائما خطا وشاهلركث
شاني اكثراوقاتده عفو عطادركما قال الله تعالي

والكاظمين الغيض والعافين عن الناس والله يحب
المحسنين و فتحنجه جناب حضرتندن اميد دارمكه
جرم ايله الفه كاري بن كبي بي چاره نك محفوظ حسن
حالي دائم سن كبي شهزاده نك مصداقنجه بود فعه
وقوع بلان بحسب البشريه قصورات متنوعه نك
عفوندن ماعدا بوشيرينك شرندن وبوزهر قاتلك
سمندن تخليص كريباد و تسكين دل جان اتمك نيازو
رجاسك معنا ديوان شهود و درگاه پر جود لرينه
عرض اولندقده برده اني كوزدمكه حانهٔ سعادتلرندن
ظهور ايدوب دست شرشر يفلرنده عصالري حانه
قپوسنه كلدكلرنده اول جانور كه اوزنلغي اوچ قولاج
مقداري ايدي همان كه اول حضرتي كوردكده سر
پرشيرين قدمينه قويوب انل انل كلديكي جانبه عودت
ايدوب كوزمدن نهان و درعقب پنهان اولدقده
مرده دلم كويا تازه جان وحيات و آزرده كوكلم ايفاقت

ايجاز

وبخات بلوب نيازيوزندن هزار حمد ثناواول حضرته
بسيار وبي شمار دعا ايدرك بيدار اولدم چونكي بو
خوفناك رئيا و شويله حطرناك معنا ظهور ايلدي
اول مقوله حركاتدن توبه واستغفار ايدوب
حواجه حضرتلرينه يقينم درجهٔ حدن بيرون اولوب
اجتناب اوزره اولدم وحواجه حضرتلرينك كلمات
دربارلري مجلسه رعايت اوزره ايدوب مقتضاي
كوزلرايدي واكثر اوقاتده سنت شريفه اوزره ملا
طفه سمتنه مائل ركب ايدلركه دائما باشاشت وظرافت
يوزندن كلمات و نغمات ايدرلرايدي يعني بارانه صقلت
وكسل حاصل اولمجق درجه عدم مطابقت اتمزن
ايدلر مجلسلرنده اولان رونق و صوحبتلرنده بلونان
حلاوت حدّ و قياسي كلمز ايدي وحواجه سعيد
خذمتلري ابتداطريقات عليه دخلول ايلدقده حواجه
چلبي حضرتلرينه فقيرك دلالتمله اول حضرتك شرف

صوحبتلريله مشرف وقبول عنايتلريله مكرم ومعزز
اولوب برمدتدن صكره بحسب البشريه جزئي خصوص
ايچون ايكينجي دفعه غبار تغيردن تلوث پيدا اولوب
طريق آخره رجوع وخلوتي دائره سنه دخول ايدوب
مدت قليله ونصكره اول عهد شكست لقدن شويله
نادم وپشيمان اولمشكه تاب قراري قلميوب عاقبت
الامر هزار خجالت وندامت ايله حواجه چلبي حضرتلرن
دن قصوري عفو ايدوب كناهنه كمك ظمننده بينه
فقيره كلوب هزار عجز واعتراف ايله عزورلرن حواجه
حضرتلري قبوله مقبول اولمق التجاسيله فقيره توجه
ايلدقلرنده فقير دخي حواجه چلبي نورالله قبوره
حضرتلرينه كيفيت حالي كشف ايدوب نه قدر ندامت
وخجالت اوزره اولدوغني عرض ايلديكمده كمال لطف
جودلرندن عوذرلري مقبول وكندولري شرف
قبوللريله مشرف الوب حواجه چلبي حضرتلرينك

وفاتلرندن

وفاتلرندن نصكره حواجه چلبي مصطفى قدس سره الصفا
حضرتلرندن جمله احبا بتجديد ايلديكمزده انلردخي
اول حضرتدن بتجديد مايه ايدوب برمدتدن نصكره وفا
تلري اثنا سنده خلعت خلافت ايله مكرم ومشرف
اولديلرنتكم تفصيلي بالاده نقل اولنمشدي وحواجه
چلبي حضرتلرنده كاهي بركيفيت مشاهده اولنورديكي
هركز اول كيفيتك حقيقتنه واقف اولنمشدر شويله
بعضي اوقاتده مجلسي كرم وكندولريدخي كرمندو
جمعيتده ايكن بديهي بربكا عارضي اولوب اول محلدن
برتقريب قالقوب تنها برلرده برقاچ ساعت بكا اوزره اولوب
ينه كندولرك جمع ايدوب اول ملالتي دفع ايدوب اول
حالتي احبادن غايت اخفا ايدرلرايدي وبوكيفيته
باعث نه اولدوغك معلوم اولميوب مستور قلمشدر
انتهي شيخ الاكبر قدس سره الاطهر حضرتلري فصوص
الحكم اولوكتاب مستطابلرنده شويله بيورلركه فحك

سالك فرق اولدن كچوب جمعه واصل اوله بو مرتبه كندوده
حاصل اولوركه حقايق ممكناتي باسرهم كندوده موجود
بلوب وكندو حقيقتي جمع ممكناتده ساري كورر وشويله
ظن ايلركه اول ممكنات باجمعهم حيات ونجات قيام
وجود جمله كندودن مطلوبدر اكرچه من حيث المجموع
على مراتبهم ايفاظه وجوده ودفع احتياجه كمال قدرت
وقوت مشاهده ايده مدكلرندن بعضي محله عدم
اقتدار لريني اشراب واظهار ايلمك مقتضاي غيرت
دكلدر آنچونكه تنها برلرده كز لنوب بكا ايلرلر زيرا اسم
غيوره مظهر تام ايله مظهر دوشدكلرندن واول مقام
برزخيّه دن كچوب فرق ثانيه عبور ايلدكلرنده كما ينبغي
معلوملري اولوركه عبد فاني عبد مخزو معبود ذي
زوال جناب حضرت لايزال ايمش انتهي وبو مرتبه
عبد مخزو جمع الجمع و فنا اندر فنا بقا اندر بقادرلر
زيرا بو مقام اخصّ الخواص مقاميدر ومصري

قدسسره

قدسسره حضرتلرينك آلهيلرنده بيورديغي عبد مخزم
بن تصرف بلمزم كلماتي بو مقامه ايشارتدركه فرق
ثانيه كچوب عبد مخزاولدقده تصرف كمك اولدوغني
فرق تميز ايدوب تصرفي صاحبنه احاله ايلرلريسي
قجنكه سالك معانيي حروفاتي نقطه بسم الله يعني
باره موجود واول ونقطئ نقطه دلده مشاهده ايليه
معلوم ايدركه يكرمي سكز حرفك احتياجي اول نقطيه در
كار ونقطه بانك اول حرفاتك جمله سنده سرايتي اشكار
درنتكم واحد حقيقتينك جمع اعداده تصرّفي در كار
واول اعداد ن جميعيسك واحده احتياجي اشكاردر انتهى
الف ايله اربعه واحده كوردم برنشان اول نشان
نشئه اولدي كوكلمه دار الامان نقطه خالندن اولدي
حدّ رخسار فيضياب نقطه بادن كورندي نكته وكون و
مكان بركنايتدر بو عبرت نامه وحدت نما بايله
بداولدي نقش نون چرخ آسمان زاهدا برنطق

ايدم تا دشليه سن لبلرك • كنج ايمان اوزره كفرى قويدى
حق صان پاسبان نقطهٔ تادن دوشردم راسى انتينبى
تا آنچون دور ايدوب قلبمده دور مازهر زمان
جيمى بول بوجيم اچنده جام جم نوشى ايت دلا
طوب چوكان ايله قيدى كوهر دل سروران • حائله
حل اولدى دلده مشكلات مفردات خيمهٔ خاردن
كورندى سينم اوزره اطمنان • دال صوندى وابتغو
مصداقى ايچره بر قدح • قدمى دال ايلدى اول ذاء عشقى
لامكان • رايه كردانم كرفتار ايندى اول پروردكار
ربط دل اتمكده در فرياد زارم الامان • غيرت زايقدى
يقدى وارمى ايندى رمان • اولدى اول حاكسترم
كلزار باغ عارفان • راه حقده سين ايله عاشقلره
ايردى سلام • زرتم ايچره شبنى پنهان ايلدى اول
عالشان • صد هزار اعدايه اولدى بور ولشكر داغ دل
ضاد هفت سركبى امّاره يه كرز كران • لوح دلده طورة

حسنك چكلمشى حطّ نو • قدس لاهوتدن ارشدى
شمهٔ طاناكهان • ظاكورندى چشمه دوراوزره فا
نوسى جهان • قانى بوبخه دل ربا لرقنى زال وقهرمان
عين الدن عين ايله نوشى ايله كل عين الحيات • عين ايله
قورغين ايچنده ثقف عرشه آشيان • فا فمنكم سابق
وفقجه نارسابقون • دوشدى سينم اوزره يقدى
سرّ اولدقده عيان • چونكه قل كل من عند الله دكده
سمعه • قانى بنجه شرح ايدم قاصر دربونده زبان
كاف ايچنده همزه اولدم كامياب عشق اولام • لام ايله
بروقت اولاكه صغميه قوسى وكمان • ميم ايله آراده رفع اولسون
دلا بوماؤمن • مارميت ازرميت الدن المشدر عنان
نحن اقرب ايچره نونان حطّيله ثابت درر • ايكى نونان
ساقط حطّ فى النون نهان • برمعيندر بونابينا اولان
لايبصرون • مظهر قرب خدادر جمله ذرّات جهان • واو
چوكان ايله ولى ايندى ومامن دابة • آنچون اسمز

اولمش جهانده حوجكان معادله همدم درر هر دمده
دوران ايمكه ايدبسر مي بو محلده هاج هيج كمسه
بيان لام الف مقراصي لا خوف عليهم يحزنون ايندي
نفي ماسوا عشق شراب كاملان سين ايچنده
وارارا عرشي استوا ياشيخيا بودر عالمده ميدان
دليرو امتحان بركون حواجه جلبي عليه الرحمه بر
مجمعه كنارنده بوعباره يي كوروب فقيره بيوردبلركه
بوعباره نك مفهومنده نه معني اظهار ايلرسن بنده
اول وقت اوان جوابنده اون بشي اون التي ياشمده
اول دوره جه عمرم صرف ايتمشي دكل ايدم زيرا طريقات
عليه ابتدا دخولم اثناسي ايدي وعباره دخي شويله
ايدبكي كونشي دوغدقده يلدزلر قرار دوره بلرمي
انتهي فقيرك دخي درعقب خاطريمه شول معني كلدي كه
حق سبحانه وتعالي حضرتلرينك قللة احسانندن
شمس رحمت وضياء مغفرتي طلوع ايلدقده طلب

شب آسا مقتضاي ترتيب عنصريده يلدزلر كبي جرمده
وجوده مانند خردل ظهور ايدن نسيان و تكاسل
برقرار دوره بلرمي اينجونكه شمس عنايت و رحمتي طلوع
ايليوب انوار عفو شفقت سحراي سعادت پرتو
صالدقده قليل الاجرام وصغير الوجود اولان يلدزلر
كبي عباد ضعفا فانك عصياني اثري دوره بلرمي كه
شمس سمانك طلوعندن كواكب سموانك آثاري
وعالمه ساري اولان ضيا و پرتوي في الحال كوم و معدوم
اولوپ شمس رحمت و مغفرتك ظهوندن قليل
الاجرام اولان جرم و عصيان انسانينك آثاري و حكمي
برقرار دوره بلرمي ديديكمده بيوردبلركه حوشجه تعريف
اولندي حقيقتده مراد بويله اولمق كركدر و ابتدا بو
عباره نك معناسنده ايلديكمز تقرير حواجه حضرتلرينك
قبوله قرين اولوب استحسان اولنمسي
فقيره اول هينده عين ازعان و عرفان اولمشدر

زيرا اول خصوصيكه وقوعندن صكره هر نه محلده
برمعما و برر موزكه فهمده صعب وغير عبارية راست
كلسم انكه رمز وايشارانه و معانه مختفي سينه دقت
ايدوب ميسر اولدوغي مقدار دوقياب وبهرياب اولنو
ردي وبو عبارتك طرز آخر اوزره دخي توجيه وتعريفي
ممكندركه معناي حقيقيسي اوله شويله ديوكه شرق
ايله غرب مابينده ظهور وطلوع ايدن شمس وسماكه
انجمان آسماني محو وآثاري پرتو انوارلري ضياي شمس
جهانده كوم ومعدوم اولدوكي كبي روح ايله نفسك
مابينده ظهور ايدن شمس لدني تولد ايلدقده يعني
ولد قلب وبينلك علم لدني كونشي قللده بدندن سراي
دله واقليم كوكله باشي كوستروب جهت سري پرتو انوارلري
وضياء عرفاني قبلدقده كواكب آسماني كبي اولان علوم
متداولدكه علم قواعد وعلم منطق ومعاني وعلم حكمت
وهيئت وامثاله بونلرن جمله سي شمس لدني پرتوندن

انجمان وشي محو مثلا شي اولور بوصورتده كونشي كبي
علم لدني وجود انسانك سماء الله دلنده ظهور وطلوع
ايلدقده يلدزلري كبي اولان علوم عقليه آثاري برقرار
دوره بلرمي وياخود عشق الهي كشمس حقيقيدر
قلبده حقيقت انساندن طلوع ايدوب سحراي حسي
حيوانيده باشي كوسترديكده اول نور عشق پادشاهينك
پرتوي ضياء نامتناهيسنده انجمان وشي قواي روحاني
وعقل انساني وحسي حيواني اجسادا جرا ميده انوار
انوار اجرائيسي برقرار دوره بلرمي زيرا كونشي عشقه
وقمري عقله ويلدزلري حواسه تشبيه واردر وياخود
شمس كبي اولان نور معرفت وحقيقت سر نبوي قلبده
تركيب عنصريدن باشي كوسترووب اقليم خيال فانيه دن طلوع
ايلدقده انجمان وشي زرات ممكناتك انوار ظل حياتيه سي
برقرار دوره بلرمي وشمس سر نبويه تعلق ايدن ضر
جزئيات ممكناتك انوار متفاوته سنه بغوب كوره رق

وياخود شمس توحيد هويت وتجلي ذات احديت
قلبده واحديتدن باشي كوستروب سحراي فنافي الله
ظهوره وطلوع ايدوب ضياء نور اقدسي اقليم بقابالله
پرتوصلوب عالم احديته شمس وحدت مطلقه لا
هوتي دوغدقده ايمان وشي رسوم شرعيه وظهريه
وقيود كونيه صوريه وانواع تكليفات بشريه نك اعمال
خيريه وافعال شريه وظهريه سي كثرت قيد ناسوتيده
برقرار دوره بلرمي وياخود نور شمس وحدة مطلقه
قلبده ديده شهودتدن باشي كوستروب سحراي اقليم عدمه
پرتوصالدقده ايمان وشي ظلمت ضيق شب تندجبال
تعينات ولمعات تخيلات برقرار دوره بلرمي زيرا انلر
جمله سي سريع الزوال وظلمت محض وعدم صرف درواول
شمس حقيقي نور ذات حق وضياء وحدت مطلقدر
وسائر انوار حياليه من حيث هو هو ظل مطلقدر
چونكي نور شمس احديت ديده شهودتدن طلوع ايليه

انوار ظليه

انوار ظليه ايمان اساجميع صور حياليه يه قيامت هو يوب
لمن الملك اليوم لله الواحد القهار حطابي وجوابي كندودن
ظاهر اولمه زيرا جميع ممكنات كواكب سماء صوري كبي
برقرار دوره بلرمي كه افتاب احديت جبال تعيناته و
كثرات كواكب سماوات پرتوصلوب حقيقت الحقايق عيان
اولدقده لمعات ايمان وكثرات كوكب برقرار فحك دوره بلر
وياخود بوسؤال جائزكه عالم آخرة متعلق على طريق
الاستبعاد تعريضي ومفهوم عباره جوابي مشتمل اولمه
يعني كونشي دوغدقده يلدزلر برقرار دورمق امر
محال وعجب حيالدر يعني مفهوم عباره شويله اولمق
ممكندركه شوكمه لركه عالم اخرته اهل جنت حق سبحانه
وتعالي حضرتلرينه بوعالمده اولان باشي كوزيله كماهو حقه
كوروب اول تجلي ذات ورويت حضرت ايله متلذذ و
متحظظ اولورلر دينلرجوابي مشتمل سؤال وتعريضدر
زيرا عوالم اخرويه واحاليسي هر نقدر نوراني لطافت

اوزره اولسه دخي صور اجرميه دن عبارتدر ومخلوق
حالقدر پس هر مخلوق كه اول عالمده اكرچه ابديدر
ولكن ازلي دكلدر اول بلد اولسه عوالم اخره ويه واحا
ليلري من حيث المجموع مخلوق وحادثدر فاذا كان كذا
لك حادث قديمه مقارن اولمق امر محالدر اينجونكه
وجود مطلق حوط هر حالده وهر زمانده موجوتدر
وجود ممكن هر انده وهر محلده معدوم مدر پس حادث
قديمه وممكن موجوده مقارن اولمز واولمق دخي متصور
دكلدر هر چنكه ممكن موجوده وحادث قديمه مقا
رن اولمق لازم كله البته اول حادث كوم واول
ممكن معدوم اولمق لازم كلر بو صورتده تجلي
ذات احديت يعني قلهٔ اسماء باطنده مسمي
شمس هويت ظاهر اولوب طلوع ايلدكده اول
حوادث تعينات وزرات ممكنات برقرار دوره
بلوي ايجاب وشي شمس صورينك ظهورندن متلاشي

اولدقلري كبي اول حوادث دخي قديمك ظهورنده
برنده برقرار دوره ميوب محو متلاشي اولورلر بو محلده
تجلي هويتي شمس تشبيه بلد زلره نظراً كونشك
نوري اعم وضياء پرتوي اعظم اولدوكي اجلدندر والا
حق سبحانه وتعالي مثلدن ودسمدن منزهدر نتكم در
يازيجي زاده محمد افندي ديوان پر عنوانده بيور مشلر
بيت بلي ذات صفات اسماد مك دلده عبارتدر
بو عالم دبلدر دينور معراد ربلاردن ذات
يعني ذات وصفات واسماد نامسي عقول جزئيه بقدر
استعدادتهم حق سبحانه وتعالي حضرتلرينك اوصاف
اسماو افعال واثاري مقدار مقدر بلنمسي اهم
وصفات سلبيه دن تنزيه وصفات ثبوتيه ايله اثبات
ايلمك لازم اولدوغندن وبو تعريف فهملرينه اقرب
اولمق ايله ذات وصفات واسماو افعال واثارد نلدي
والآذات بونلرن جمله كندن معرآ ومبرآدر وبو تعريف

بو عالم دیلمه انسب و لیق اولدیغی اجلدن ندر انتظار
اکسیک اولمیوب سه که بو عبارتلرک تعریف مذکور اوزره
منفهوم فی عالم اخرتده جمیع مؤمنین حتی اولیاء
و انبیاء عظام حضرتلری دخی جناب حق تعالی و ذات
حضرتی کورمکه ممکن اولمیوب جمله کسنک عدم رؤیتی
اقتضا ایلر حالنکه القرآن رد ایتمکه انکار و تردد حصر
عظیم در زیرا اولیا و انبیا حضرتلری بو عالمده ایکن
شهود ذات واصل و وصلت حقیقیه یی حاصل
ایلمشلر خصوصا نبی علیه السلام لیلة معراجده
اول حضرتی باشی کوزیله کورد کلری اوزره محققدر
جواب اگرچه تجلی ذات عالم اخرتده محققدر ولاکن
هر کسن کورملری استعدادلری مقداری میسر اولدیغی
زیرا هر کسنه خدای متعالی برصور زهنیه ایله مصور
ایلر دون الاولیا و الانبیا پس عالم اخرتده اول کسنه
لره زهننده تصور ایلدیکی کیفیت اوزره تجلی ایدر

کوکدر زیرا اول تجلی اول کسنه نک فهمنک مقتدا
سی قبول ایلدیغی قدر من کان فی هذه اعمی فهو فی
الاخرة اعمی کلامنک مقتضاسی ماداملکه شهود
حقیقیه و تجلی ذاتیه یه نائل و واصل اولمیوب
جناب حضرتی کورمدن محروم و اعمی قلدی اول
کشی عالم اخرتده دخی جناب حقی و ذات مطلقی کور
مکدن محروم و اعمی قلدی و بو تعریفی تبیینا اهل
تحقیق بیور مشلر بنی ادمک اکثری خدای
موهوم و خدای مصنوعه پرستش ایلرلر زیرا بنی
ادمک هر بریسی کندو ایله برابر تصور ایلمشدر
و اول تصور ایتدکلری مصنوعلرینه پرستش ایدرلر
و هر کشینک مصور ی کندونک موهوم و مصنوعی
اولور پس بو نقدیر جه کندو و مصنوعلرینه صیارلر و
بلمزلر که جمیع عمر لرنده بونک اوزرینه اولمشلردر
و رب الارباب دنکر رب مطلقدر غافللردن خلقی مقید

غیر ید رو خدای مطلق غیر ید رو وجه معنا سی غیر ید
ذات غیر ید رو هر نسنه کی بر اسم وارد رکه اول
اسم اکا رب رشمشد رو لکن رب غیر ید رو هر کسنه کی
رب مقید ایله مقید رجمیع اوقاتده خلق عالم ایله جسکله
وانکارده واعتراضده رو هر کسنه رب مقید دن
تربیه سندن خلاصی بولدی ورب مطلق دائره سنه
ارشدی پس اول کسنه پیرست اولمقدن قو
تولدی وبرکزدن خلق عالم ایله صلح اولدی واعتراضدن
وانکاردن قورتلدی وبو علامت ایو علامت در
وفناکه حق سبحانه وتعالی حضرتلری صفات سلبیه
ایله تجلی ایلسه پس عقول بو تجلی قبول ایلرز یرا
عقول حقی منزه ومبرا درو دائره وهمده وعالم
حیالده دوراید ن کسنه لر حقی مقام تشبیهده
وصورجی ده ادراک ایدرلر پس انلر دخی بو مرتبه ده
مشبیه وفجم اولدیلر وکاه اولورکه حق سبحانه

وتعالی اکوانده صورناصه ایله تجلی ایلر فرض کبی
احتیاج کبی فقر کبی وعار فلر من جمیع الوجوه
مظاهری قبول ایلرلر وهر بر موطنده وهر مرتبه ده
حقک اظهور دخی رعایت ایدوب تعظیم ایدرلر
وبو مقامه مناسب سرور کائنات علیه افضل
التحیات بیور مشدر ان الحق یتجلی یوم القیامت
للخلق فی صورة منکرة فیقول انا ربکم الاعلا فیقولون
نعوذ بالله منک فیتجلی فی صورة عقایدهم فیجدون
له وقاله ایضا ان الحق یتجلی یوم القیمة بصورة
النقصان فینکر وبهائم یتحول بصورة الکمال
فیصلونها وبو یازاره بازار تحول درلر من کلمات
حقی اسماعیل افندی علیه الرحمة انتهی کلامه
اکر سؤال اولنورسه محجوبینک عدم رؤیتی نه کیفیت
ایله اولدوکی حوط معلوم اولدی فاما اولیا وانبیا
حضراتلری محلو فیتلری جهتیله انلر دخی موطن

اخرتده حوادثاندن واقع اولمشدر پس حادث
قديم مقارن اولمق امر محال اولدوكي صورتده انلرن
رشيه بي نوجهيله اولسه كركدر جواب اكرچه انلر
حوادثات كونيه دن عالم كونده ايكن حقيقتلرك
آزاد ايدوب تخليص كوبيان ايلمشلردر طرز بشر
يتدن وعالم طبعيه عنصريه دن حلاص اولوب
عالم غيبيه انوار الهيه يه قدم بصوب فنا اندر فادن
بقا اندر بقايه نائل اولدوقلرندن شهود لقا ورئيت
وجه باقي يه مظهر تام ايله مظهر د شد كلرنده انلرن
موطنلري اقليم بقا ونعيم جنان وحور غلمانلري رئيت
لقا وشهود هويت ذات خداوند روبو مرتبه بولندن
زياده قلم ايله تحرير ودل ايله تقرير قبول ايلمز زيرا انلرن
حالني سؤالدن معرا وجوابدن مبرا بر كيفيتدر انتهى
ابتداي حالمده غايت شكاره مبتلا اولمشدم شويلكه
شدة شتاده آت صرتينه دوشوب اورمانلر و

سنكستانلرده كيجه كوندز شكاره منتظر قارلرو بوزلر
اوزرنده اوتوروب بلاو محنتلر چكردك واول محنت
وجفادن ذوق صفا كسب ايدوب هر بار شكاردن
حالي اولمزايدق بركون حواجه چلبي عليه الرحمه
حضرتلري فقيره خطاب ايدوب لطيفه كنان
بيوردي لركه بوسنه مباركده سبزه شويلجه
همت ايتدمكه شكاركه بردن زياده اولميه يعني
صيد شكارده بوسنه بيه محصور اولديسز چونكي
بوكلمات لسان شريفلرندن صادر اولدي اكرچه
على طريق الملاطفه ايدي فاما ممكن اولمديكه سنه
مذكورده شكاريمز حد مذكوري تجاوز ايده بلكه
هرنقدركه حريصي اولوب جدّ وسعي اولندي
نفس مباركلرينك مقتضاسي اولان حدودي
تجاوز اتمكه ممكن ومتيسر اولمدي انتهى وبنه
حواجه چلبي عليه الرحمه حضرتلرينه ارادتكزه

مريد لردن برمرد وو برکون حواجه حضرتلرينك مزرعلر
نده شکار ايلركن حواجه حضرتلرينك قوبونلرن راست
کلوب سورکده اولن کلاب اوزرينه هجوم ايلمشلر
واول سورکك موکلی اولان چوبانی دخی سکردوب
کوبکلری دفع ايلمك سوداسنده ايکن اول مريد
ومردود توفنك ايله کلبی قتل ايدوب چوبانی
دخی ضرب شديد ايله ضرب ايليوب مجروح ايلمشی
حالنکه اول کوپکن هجوم مندن کندويه زياده مقدار
زيان اوشمك احتمالی يوق ايمش چونکی بوشنا
عتی حواجه چلبی قدس سره حضرتلرينه خبر ويردیلر
متغير الون اولوب سکوت ايدوب اصلا تکلم ايلمديلر
چونکی بزلر بوکيفيتی حواجه حضرتلرندن مشاهده
ايلدك دائما اول قبيحك بو طرزده قباحتك اثاری
آيا نوقت ظهور ايلمه ديو متاسف ايدك واول کشی
بوفعلك ظهورندن نفسکزه اظهار خشونت ايلدوب

بر قاچ ماه مرور ايدوب عاقبت دست ظابطانه کندی
دخی مقتول اولدی مقتول قتلی حصوصی بوجهاو
زره وقوع بولدوغينك تفصيلی بو محله مناسب
اولمديغندن ذکر اولنمدی انتهی ويرينه حواجه چلبی
عليه الرحمه حضرتلرينك حدماتندن برلسی حواجه
حضرتلرينك حانه وسعاد تلرنده بومدتدن برو
سريقه ايله مشغوف اولوب عاقبت الامر حواجه حضر
تلرينك سمع مبارکلرينه ارشوب وبعضی شناعتی
دخی ظهور ايتمکن حانلرندن طرد تبعيد ايلديلر
چونکی اول مغبون حواجه حضرتلرينك حانلرندن
دور اولدی همين اول اشاره که بشی اون کون
مرور ايتميوب بازاريه کندی حالنده اوتوردرکن
برايکی اشقيا اوزرينه هجوم ايدوب وجودنه
تيغ وتوفنك ايله مجروح ومقتول ايلديلر اگرچه
اول هيئه بی حرم ايدوجه فاما اول کيفيتی ظهوريه

مقدما حواجه حضرتلرينه اولان عدم صداقتن
مقتضاسيله اولدوغنه اشتباه يوق ايدي انتهيج
وبنه حواجه بهلبي عليه الرحمه حضرتلرينك
حدا ملرندن برعنود كتحدالق خذ متنده واقع اولمش
اولوب خيانتي بين الناس متواتر ايدي ولاكن اغماز
عين ايدوب هيچ طنمزلر ايدي اويله ظن اولنور
ايدي كه حواجه حضرتلرينك كما ينبغي معلوملري
اولمش ايدي واول كشي واقعا كليتله بيدا ايدوب
عاقبت الامر حواجه حضرتلرينك خذ متلرندن
مستغني اولوب ايباط ظن كوستروب حوجه حضرتلر
ينك خانه لرندن كندن طرد ايدوب شرف خذ متلرندن
دور اولوب سبب حياتي و باعث نجاتي اولان محلدن
كندن مهجور ايلدي چونكي حواجه حضرتلرينك
درسعادتلرندن منفك اولدي برمدت مرور ايتمدك
محلدار اكسيلمه عورتلرينه برتراپيدا اولوب ميان

رجاله دخي عكس ايدوب اول نزاعاقبت اول كشينك
قتلنه باعث اولدي بومقدمدن مراد اولدركه حواجه
حضرتلرينه هرمكه برخيانت و ياخوط اول حضرته
ايذا و جفايه شروع ايلمش اولمه البته بربلا و بر
قضايه كرفتار اولدوغنك اجمالا اخبار در حتي
فقيرن دخي ابتدا سلوكمده كه آداب طريقت و حضور
پير حقيقت سمتلرن فرق ايده مديكم اشناده بحسب
البشريه صوحبت اثناسنده برتقريب ميانه تردد
واقع اولدي فقير دخي بوكيفيت حجالتدن ونوعه
انفعالمدن بركون مجلس عرانور لرندن دور اولمق
ظهور ايلدي عاقبت حواجه حضرتلرينك اجلده
اصحابندن برذات محترم دلالت ايدوب شرف
صوحبتلريله مشرف اولمق ميسر اولدي اكرچه اول اخر كما
ناشايستمري كمال لطف عنايتلرندن عفو بيورروب
الذ تذكره التفات كلي لرينه مظهر و شمس ايلك قاعا

حواجه حضرتلري بامرالله تعالى جوار حضرت جليله
جولان ايلديلر فقير دخي برنچه سنه درون بلده ده ا
اعيانلق داعيه سنده اولوب امور ولايتي ادا ايده كودا
سنده قرب حضرت وطريق حقدن بعيد اولوب
زلالت نفسي ايله اقليم ندامت وحسارته قربيت
پيدا ايلمش ايدك چونكي پير لزمدن انفاس قدسيه
لري بن كاتيله عقل معاشمز عقل معاده مبدل
اولوب ناچيزه لق طرزندن فراغت اولنوب راه
حقده ميدان محبته عودت اولندي فاما بامرالله
تعالى اول اثناده دهر دونك برمقدار مالالتي مشا
اولنمش ايدي ولكن فقير اول مالالتك ظهورندن
يعني جمعيت صورتمه نقصانترتوب ايلمسندن
همت پير وعنايت جليل ايله اصلا متالم ومتاثر
اولمق واقع اولمش دكل ايدي چونكي حواجه جليبي
قدس سرّه حضرتلريني بر كيجه عالم معناده ايلديكمده

كان حواجه حضرتلريله بر محلده طعام ايدر
ميشز شويله كه برغرايب حلوادن بلجه تنعم ايد
رك اثناي تكلمده فقيرك اول عوانده اولان
اطوار ممزدن حظ صفا ايلد كلرندن استحسان وثنا
طرزندن بيورديلركه سنك مقدما برمقدار قضا
زده اولدوغني وجهي اول ايديكي حيا تمزده ايكن
برتقريب اثناي حصو حبتده بزلري نوعه شكسته
حاطر ايلمش ايدن ولكن بزلر اول كيفيتي كلين
عفو ايلمش ايدك ولكن عندالله عفو اولنمامش
ايمش اسم غيورن مقتضاسيله اول حركاتك آثاري
ايديكه سزلرده ظهور ايلدي چونكي اول قضانك
حواله اولنمش اول هيئنده بزلره دخي خير اولندي
درعقب اول قضانك عفوي وكرويه ردي اوميزله
حركت وافر غيرت الندي اكرچه ندامت واقع
اولمش ايدي ولكن دفعي حصوصنه مقدم سعي

اتمك كراك ايمش شمدن كروچاره يوقدر ديدقلر
نده بزلردخي فارغ اولدوقدر ديلر فقيردخي ديدمكه
عنايت كاراسزلرن اعانت حمايتسز وهمت عنايتسز
همين بوبنده پوزالتن اوزرنده اولسونده امطوه
جهانك هدرندن وبوفاني چرخ دونك كدرندن
نفرديوب بعضي كلماتدن صكره بيدار اولوب اوقته
اول قضاوملالتن ظهورينه باعث ووقوعنه سبب
نه اولدوغني بلوب جزئي تكاثلك ملالتي وشعاعي
ندرجه اولدوغني فهم اولندي فنفهم بركون حواجه
حضرتلرينك احبا سندن برينك جفتلكينه زيارته
كيدوب برچوق ساعتدن صكره بنه عودت ايدوب كلدك
ولكن اول فرزعيه كتمي حواجه حضرتلرندن كزلوايدي
واول وقتده اول كشينك فرزعه سنه كتمه كسنه مطلع
اولمشي دكل ايدي چونكي حواجه عليه الرحمه حضرتلرينك
مجلس شريفلرينه كلوب ملاقا ايلديكمده ابتدا كلاً فقيره

حطاب ايدوب بيوردبلر فلان جفلكه احبا ايله كور
شمك ظمنده واردبنزي ديد كلرنده بندخي حواجه
حضرتلرندن بلاازن اولمق حسبيله اقرار جسارت
ايده ميوب انكار ايلدم وتعجبه واردمكه آيا بوكيفيته
حواجه حضرتلرينك اطلاعي نه حيثيت ايله واقع
اولمشدر ديو تحيره ايكن بيوردبلركه اول فرزعيه
واردغنك عجب دكل امّا عجب دركه بوحصوصه نو
جهله مطلع اولندي چونكي حواجه حضرتلري
بوحاطره مكتوميي دخي كشف ايدوب ايلديلر
آيرق انكاره مجال قالميوب وقوعي اوزره خبرويرديكمزده
شكشت ونظافت يوزندن بومقدار
نبتم وتلطف ايدوب الطاف اكثير عطالريله
جلوه كنان صوحبت آخره شروع ايلديلرانتهي
شويله معلوم اولدكه اول حضرت عبادات ومعنويه
نك كليسك جمع تحصيل ايلمشلرايدي اكرچه

جزئيات عباداته نهايت يوقدر فاما مبدء عبادات
اوج نوع اوزرينه دركدر اولكسي عبادات مالية در
وايكنجسي عبادات بدنيه در واوچنجسي عبادات قلبيه
وبواوج نوع عباداتك شروطي اولدركه ابتدا حق سبحانه
وتعالي حضرتلرينك احسان ايلديكي نعمتي بيلمك
انك حكمنه مبني احتياج اوزره خلق ايلديكي قوللر
ينه بذل ايليه كما قال الله تعالى واحسن كما احسن الله
اليك مصداقنجه مهما جلردن دفع احتياج و
خيرات حسنات ايله دره جات عاليه صاحبي اولمه نكم
قران مجيدده بيورمش من جاء بالحسنة فله عشر
امثالها الايه وايكنجي نوع عباداتك شروطي اولدركه
ادائي فرائض واجرائي سنن ومواظبت نوافلدن
ماعداهر حركات بدنيه كه انساندن بحسب الضروره
اوغير الضروره ظهور ايلر انما الاعمال بالنيات وفقهجه
هر فعل وقول كه انساندن واقع اولمه البته برنيت

حسنه ربط ايدوب اننله فاعل ومتحرك اولمه تاكه
انفاسي اوقاتي ضايع اولميه لسرسه كه اول فعل
امور دنيويه دن اولمش اولمه زيرا نيت نفيس
فعل حسيسي نفيس ايلر وكذا فعل نفيسي نيت
حسيس حسيس واحتى حسيسي ايلر فقهم واچنجي
نوع عباداتك شروطي اولدركه حواندان حوا
جكان يعني نقشبندي طائفه سي اصطلاحاتي
مقتضاسي اول اون بر كلمه مفهومي اوزره عمل
وحركت ايتمكدركه اول كلماتك شرح تفصيلي زير
كتابده كلمه كركدر بعون الله الملك المنان انشجوده
بو محلده بو مقدار ايشارت ايله اكتفا اولنمشدر
تاكه اول محلدن طلب اولنه زيرا احوال دل وعبا
دات كوكل دل ايله تقرير وقلم ايله تحرير اولنمق ممكن
دكلدر واكرچه من وجه شرح بيان اولمق لازم
كلسه بو مختصره صيغارلنسه دكلدر فاما اول

عبارات لطيفه و رموزات عجيبه تفصيلي مشتمل اجمالا
شرح بيان اولنمشدر العارف يكفيه الاشاره
پس بو مقدمدن مقصود حواجه چلبي عليه الرحمه
حضرتلري دخي ديار كوستند يلده طريقت عاليه يه
قبل الدخول ملتول مشرب اول بلده نك رجال
كبارندن اولوب اموال كثيره و املاك وافره صاحبندن ايدي و عنوان احتشامله مدينه حدوغاية
بق ايدي اويله ايكن ابتدا طريقات عاليه يه دخول
ايلدكلرنده شويله كه مال اشياولوك باسرهم پريشان
ايدوب بصر و بصيرتلرنده نه مال جهان و نه سراي
جانمان قلوب همان محبت وسيله حياة جان ايله
روضه لقاء جانانه مالاقي و عشق جنان وصلت لا
مكانده نصيحه جامعه تفصيلي دو جهان اولان
مرغ دلي سحراي زلف حياة جاودانيده حريص و فدكيه
ابديه ايله آشيان قوروب دريای هويت ذات احديته

قطره حقيقت انسانيه سن ايصاله هوسدار اولوب
اب فنا و ترك تجريده وجود عاريتي بقاسن سوار ايدوب
تازيانه هواي هويت ايله جبال تعينات معنوي و حدوتي
نعلقات صوري سنكستانك شتاب تاب ايله پرتاب ايدرك
اقليم عالم اجراميه دن عبور ايدوب سحراي عالم انوار علويه
غيبيه يه دخول اتمك داعيه سي ظهور و طلوع ايتديكنه دوز
شهوات عدميه نك اثاري مانند پلنگ حلاج حاكم حرج
ايتمه سي عاشقه نشاوزرات زرزهر دهريه يي مانند باد
بهار حاكسار و عرضه فنا رايلمسي دعوايه پرهاوبو
اوصاف بشريتدن اخلاق الهيه يه عروج ايدن علو
الشان مردو ميدان و يكانه دليران و پهلوان دوجهان الله
فقهم توك ايدرسن زاهد اتوك ابت زوالده واراايكن
بوخسه نه يي توك ايده سن مفلس و ناچار ايكن
كبرارنلر سلكنه ارگبي ارگنجدن كيچه كوتجي كوا
دن دل سن ابجره قارا ايكن چونكه الكسي و نيام دراوله

كورمنتبه اعملوا فريله عامل اول وجودن يارايكن
مال ملكي قوي كوو قويمزدن اوّل اول سنبي آشيان
قورباغ دلده موسم كلزارايكن قاپه كورفرصت طوپون
چوكان عشقيله شها هب قپانلرقوپدبلرقوتلري بيار
ايكن دكمكي موهوبي چوزكردان وردي غنجه دن
دامن كلزاري الدن قودي كوبرخارايكن كثرت ايله
كسردل اولمه نمي كارخانه ده بادصرصردن بيامي يادي
آل پازارايكن دون همّت امّه شيخي زن كبي كندوزنه
عرشي فرشي قاپلدي كورمزميسن عطارايكن خفي
بيورولميه كه حواجه چلبي ابراهيم قدّسه سرّه السّليم
حضرتلري زمانه نك ابراهيم ادهمي وكندو ديارى
بلخنده شاهي وسلطاني ايدي زيرا ابراهيم ادهم
قدس الله سرّه العزيز حضرتلرينك قصه لري خوط
جمله نك معلوم مبدوكه راكب اولدوكي فرس وجاس
اولدوكي تخت ويدنده اولان عشق نامه وسائر روايات

اولان

اولنان اشيالرك جمله سي خطاب وجمله سندن صداي
ابرجيي اثاري ظاهر وبربريني تعاقبي بوبخه تهديد
وتنبيهلر واقع اولدقده نصكره تركت تخت تاج ايدوب
طوب مسادعتي قپان مردان جهان ميدانه داخل
اولوب زمان ناسوني وقهرمان لاهوتي اولديلر
پس حواجه چلبي حضرتلري دخي سراي تخت بخت
سعد لرنده شاه ديار وسلطان صفاركبا رايديلر
معه هذا وسيلئ بختيار الندن پيالئ عشق يادي
نوش ودر عقب جوشوحروشه كلوب كارخانئ فرا
غنده سركاربان ومبخانئ تجرّيده پير مغان اولوب
اسرامعانئ غيبيّه محرم وملائكئ كروبيا همدم
وثانئ ابراهيم ادهم اولمشلرايدي انتهي خفي بورو
لميه كه حواجه مصطفى شاني قدّسه سرّه السّامي
وحواجه ابراهيم قدّسه سرّه السّليم حضرتلرينك
حواريق عادتلري وكلمات قدسيه لري واطوارسير

سلوکاری دل ایله تقریر و قلم ایله تحریر دن مستغنیدر
فاما وقت سعادتلرنده مجلس پرانوره لریله مشرف
و تربیتهٔ صوری و معنوی لریله مکرم اولمق میسر
اولمیان اخوان صفایه و فقیهم و کرک خلفاء حضرتک
دامنلرینه دست غیرت و پنجهٔ مساعدت ایله یاپیشوب
وسیلیه وسیله الاخرو الفایه روحانیتلرندن استمداد
و اعانت طلب ایدن عاشقانه انجق حقیردن فقیرانه
برهدیا و برکذا اولوب انلرک ارواح قدسیه لرندن
توصیه و بونلرک صدق و اخلاصلری برکاتیله سبب
مغفرت جلیله و قصور ایله الوده بر محتصر دعایه وسیله
یادکاره هوسدار اولوب انجق مقصد افصایه
انلرک قصه لرندن حصه دار اولوب شمس معارفلرندن
بوزده روی ورقه کتوب و در باحال دللرندن برقطره
سواحل معانیهٔ حروفه چقروب کان هر برلرینک
حالللرندن برایشارت ایله اکتفا و اطوار لرندن بر نبذ

ایما اولنمشدر ممهولدرکه بو محتصر ناظر اولان اخوان
قصورانمی لطف عنایت ایله تعمیر و سهو خطامی
کمال کرمیله تکمیل ایدوب طن تعریظه مماثل اولمیوق
لطف عطا ایله خطا پوش اولدلر انتهی خواجه چلبی
علیه الرحمه حضرتلرینک و فاتلری هجرتک بنک یوز
دقسان یوز سنه سینک شعبان شریفنده وقت تهجده
نفس مبارکلری منقطع اولمشدر و نفس مبارکلری
منقطع اولمزدن برایکی دقیقه مقدم ایکی دفعه صاغ
الترکیله صول الترینی طوتوب و صول الترکیله صاغ الترکی
طوتوب غظلرکی یوقلدقلرن مشاهده اولوب حیا
نلرینه افیر دار اولمشلر ایدی و اول هبنده ایکی الترینی
بله قلدوب بر مقدار دعا ایلدیلر ولکن انلرکی دعا
مسموع اولمدی بعده مبارک الترکی یوزلرینه سوروب
تسلیم امانت ایلدیلر و بالاخره اخر نفسلرنده ذکر
قلبه مشغول اولدقلری عیانا ظاهر اولمشدر ایله حق

ومولودهد فوتاري كوستنده واقع اولمشدر
سنه مباركه ي فرق ايكي سنه يه بالغ اولمشدر ايدي
وبو برج مصرع وفاتاري حقنده تاريخ واقع اولمشدر
ويردي تحرير ايله ابراهيم ادهم دن نشانك ملازاده
جلبي افندي شيخي حواجكان ايرد سمعينه خطابي
ايوجلي چون اول دلبر كوچدي آرام المحبوب مأواه
قوردي آشيان حضرو الياس حقدي شيخي ديديلر
تاريخني اوشهيد عشق ايدي اولدي مكاني لامكان
وبو برج مصرع دخي اوسطره مجوي جاوي طريق مشا
يخندن حلوصي افندي عليه الرحمه حضرتلرينك
حواجه جلبي حضرتلرينك وفاتي حقنده واقع اولان
تاريخيدركه علي طريق الهدايه فقيره ارسال ايلمشلر
ايدي نورعين ملازاده يعني جلبي ولي پاك
دامن ذات ايدي اول مظهر سرّ خدا هم نعمت ايدي
هم اول محبّ اتقيا هم مسا ويدي ميانده انك
فقر وغنا دنيا الو ويرميشكن دنيادن چكمشدي الن

يعني كثرتده ايدردي كسب وحدتدن صفا هم طريق
نقشبنده ربط ايدوبن قلبني توك تجريد ايله نقش
عالمي ايدوب هبا ختم ايدوب انفاسي عمري حواجكا
نك خاتميله ذكر فكري حق اولور عاشقلرن عند
القا ايشدوب موتك حلوصي ديدي لفظا تاريخك
سال بنك يوزدقسان بوده ايلدي عزم بقا انتهي
خبي بويرولميه كه حواجه حضرتلرينك وفاتلرندن
صكره معنوي ظهور ايدن كيفيات حالي تحريرن
كلمز وتسطير صغمز انجق بو برج قطره در كه هايل
وفاتاري اثناسنده فقيره دريا ي حال معنويلرندن
ظهور ايدن واقعاتدن بعض دركه بو مختصرده
الدن دخي موجود اولمسي مناسب كرو لمكن تحرير
اولنمشدر بركيجه حواجه عليه الرحمه حضرتلرينك
وفاتاري اثناسنده عالم معناده شويله مشاهده
ايدرمكه حواجه حضرتلري فقيره جانبه تشريف

بيوروب بزلردخي حضرتي استقبال ايلدكده بيوردقلري
برادر بزم رسالتمزده بودفعه شبه قلديمكه قبل حقده
ورود ايدن حجت قاطعه قطع شبه دكلميدي ديد
كلرنده فقيرده كان معلوم اولديكه انلرن رسالتي
حقنده من طرف الله برحجت بالغه وسند قاطعه
ورود ايلمشي بزلردخي جواب ايلدمكي مروت
شعارم بو برحجت كه غيب هويت قلم قدرت الله كشيده
اولان خطدر بوخصوصده شبه عين خطادر انجونكه
صورت آخردن اولمق لازم كلسه كه شبه جانبنه راجع
اوله لزاول هيئنه بيوردقلركه مراد انحق كيفيت معلوم
اولمقدر انتهى وبنه بردفعه واقعده حواجه حضر
تلريله ملاقات ايلديكمده بيوردقلركه هرچندكه نسبت
حواجكانه مشغول اولدقلرى كندي وجودني فاني
ايدوب بزم وجودمزي كندي وجودن يرينه ابقا
ايله جونكي بوتنبيه واقع اولدي سپارش اولندوكي

وجه اوزره بومدت حركت ايدوب كاركاه اولتبيهك
اجرا سنده تكاثل اولنمش ايمش چونكي دفعه ثانيه ده
حواجه حضر تلريني كوردم كندي خانه سعادتلرنده
حواجه مصطفي عليه الرحمه حضرتلريله هم زانو تكلم
ايدرلربندن دخي مقام خدمتده دوردمشم فقيري
خطاب ايدوب بيوردقلركه حق تعالي حضرتلرينه صغفشتر
شويله مريدلركه شيخي سپارشي ايلديكي خصوصده احمال
تكاثل ايليه چونكي بوكلمات لسان شريفلرندن ظهور
ايلدي اول كلماتكه هيبتدن وجودمده رعشه ولرزه
ظهور ايدوب نيازتام وانكسار اندام ايله عرضه منا
شرت ايدوب ديدمكه بزلردخي حق تعالي حضرتلرينه
صغفرزاول درويشلركي عزيزلركه اوركه صيه سرن
حقلرنده وامر ينزن اجرا سنده شويله ظن ايدرمكه
قصد اسر موبر احمال وبرنفس تخيراوامرا اولمشدر
ولاكن اكر بحسب البشريه بوخصوصده سهو وخطا

واقع اولدايسه عطا سزندر بو دفعه اول خصوصي
تكرار خبر ويرن هر نقدر تكليف مالا يطاق ايسه دخي
جائمه هزار منت طوتارم زيرا شمديكي وقتمز اوتكيدن
زيادجه دائره جزييه قريب ركدر جزئي وكلي احمال
ومساحه امكك احتمالم يوقدر ديديكمده رمز ايما
واشراب ايلديلركه مقدما تنبيه بيورد قلري كه اثناي
ذكرده كندي وجودمزافنا وانارن وجودنورانيلركه
ابقا ايلمك خصوصنده بعضا غفلت اولنمسي
حقنده اعشي چونكي بو تحرير بصراحه ظهور ايلدي
من بعد اول واقعه نصكره ذكره اشتغالمز حالنده
وجود مزدن اثار ظهور ايتدرميوب انارن وجودمز بفلره
بزم افنا اولان وجودمز ينه ابقا امكك اوزره عزيمت
اولنمشدر انتهى وينه بو دفعه ابتداي خلافتمده
هنوز برايكي سالك ظهور ايلمش ايدي واول اثناده
حواجه مصطفي وحواجه چلبي حضرتلريكث احبا

واصد قالرنده

واصد قالرنده عدم انسيت و تحير جمعيت واقع
اولمش ايدي بنجه او مسوكي انلركبي ارشادنده دلشاد
وراه هدايتده كلشن ابادو هر بري سالكي تعيناته
كونيدن اذاد امكه خسرو فرهاد و بهمن بهزاد ايديلر
انلركبي پيرلردن و شيخ كامل عزيزلردن دور اولمشلر
ايدي واول اثنالرده اطوار سيرده فقيركث رخي بدا
يتمز اولمق حسبيله احبا ارسنده حقمزده انشكاك
تمام وانقلاب مالا كلام اولدوغندن تفرقه طرفن
كسب ايلمشلر ايدي بر كيجه حواجه چلبي حضرتلري
واقعده ظهور و بروز ايدوب فقيره بيورديلركه
سزلر جمله دن ويشاده ضعافت ايلكث انلرده خي قيلمش
كادقده سزلرده حلوا تربيني ايدلر وجمله بر بره جمع او
لمق ميسر اولور پس بو واقعه ظهور ايلدي امرلري
اوزره حركت اولندقده ايشاره بشارتلري كمال
اوزره ظهور ايدوب شويله برجمعيت و محبت پيدا

اولديكي برزمانده انه معادل كثرت وازدحام وشوق
ذوق انسيت بو طائفه ازاسنده ظهور اتمشدي دكل
ايمش الحمدالله على دين اسلام وعلى توفيق ايمان
الحمدالله علي مذهب علمان وعلى طريق حواجكان
انتهى **فصل ثالث** في بيان سلسلهٔ دليران
دو جهان عن طائفهٔ حواندان حواجكان معلوم
اولكه سلسلهٔ نقشبنديه وطائفهٔ عاليهٔ قدسيه
نكٔ على الاجمال بو مختصرده ذكر اولنسه كوكدر زيرا بودا
ثرهٔ نكٔ تفصيلي وعلى حدّة تحريري دائرهٔ پركلدن
بيرون ومظهرن والقلم وما يسطرون درزيرا بو
طائفهٔ ازالري وبو حواندان پيرلري دوضهٔ
قرب حضرت جنان وكلزار باغ جنتك اشجار
پر اثمار لريدر هر شاهي پر ديارهٔ وهر باغي پر لا
پينه سرپان ايلمشلر در انلرك هر بري في تحريي و
تحرير فوق البشريتك مقتضاسي اولمديغندن

همين بو دوائر كبائرده السنهٔ ناسده مشهور و
معلوم اولان سر خلقهٔ طريقت و پير وحقيقتلرن
اسملري تحرير دوائر وصغائرده معلوم اولندوكي
مقدار خلفاء عرفالري تحرير اولنمشدر ومرجو در
والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله يحب
المحسنين وفقجه عفو وتعمير وبو طبقه دن صنكره
كلن احباء پر صفا واحوان باصفا قصور اتنى تكميل
وبوندن صنكره ظهور ايدن دليرلري سلسلهٔ مذ
كوريه ايضافت وتسطير وزيل دوائر وجواهر الحاق
وكنز محبت وسيلهٔ محبوبي كنج دل طلبده قفل
صداقتي تمهير ايدوب كارخانهٔ ناسوتي سن
انوار فيض لاهوتي ايله تنوير ايليلر انتهى پس بو
سلسلهٔ شريفه سلسلهٔ ذهب ديو سميه اولنمشدر
بحه اولمسونكر بو دوازده ن زخرهر كمنكر كرامات اولدر
عاقب العاقبه دركاه كوركارهٔ اولسره هر كمنكه بو

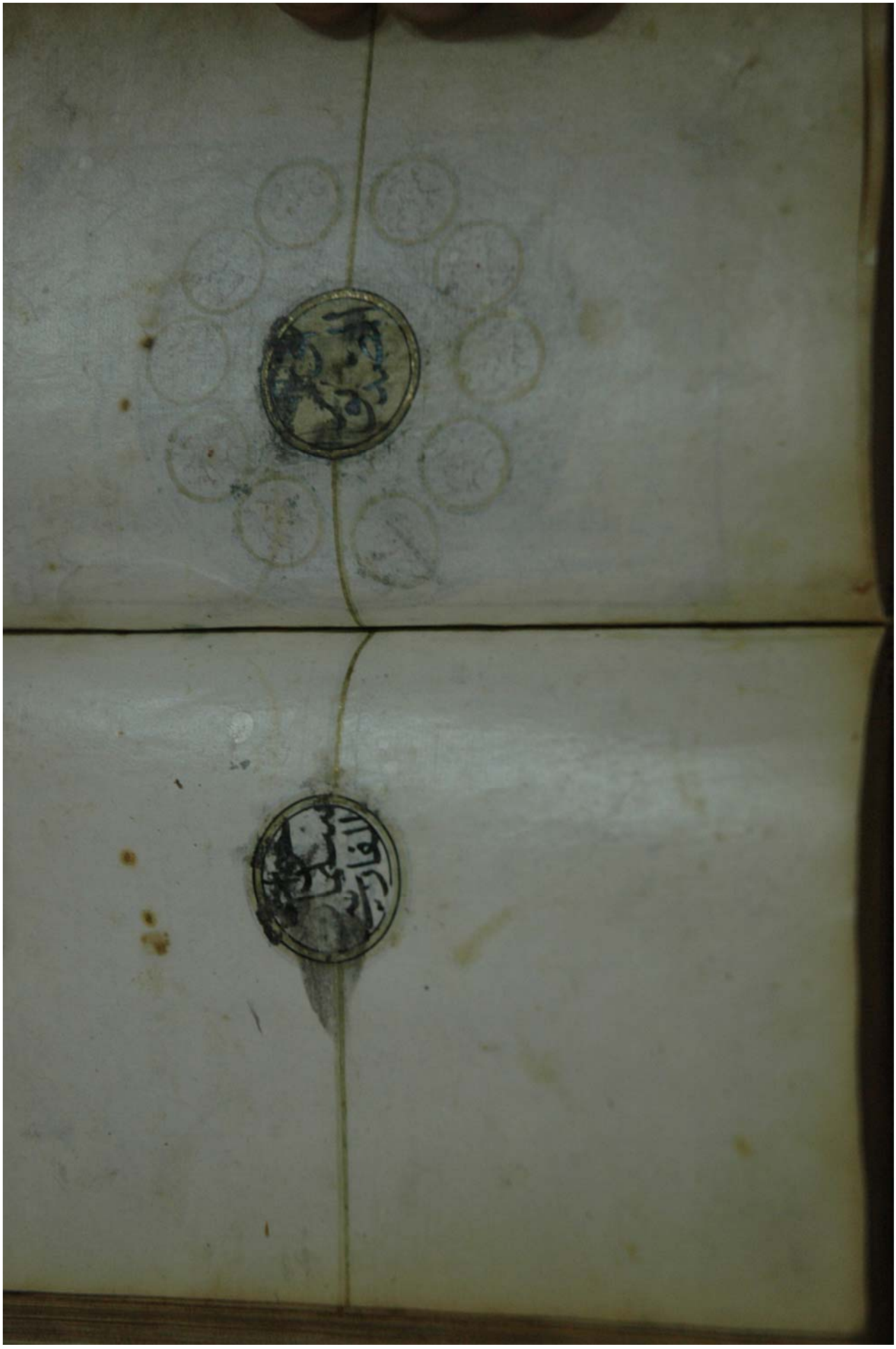
خلافه زر سعادة بو بني كچه انجام كاري قرب جمال
هر ورد كاره ارشر بيت شاه كشور اولمق كسر كن
سراي عزته • اتباع ايت نقشبنده ابرو وصال حضرته •
شونلرك تعلقات نفسانيدن وتعيناتي آجسا ميدن
خلاص اولمق دليه بو طريق عاليه يه تبعيت ايليه كه بو
طائفه جاسوس دلان ومهمان قلب سالكاندر
ان الله لا ينظر الي صوركم بل ينظر الي قلوبكم حديث
شريفنك سرتي انلره ظاهر ودائما تجسس
وتحري لوي احوال قلوبه واصلاح نياته اولدوغي
باهر در نظم قلبه درهر دم بولارك دقتي • قلب ايچنده
ايلر انلر خلوتي • روضة دلدارا ايچنده آشيان •
قورد يلر دلدن ايدر لر خلوتي • خلق ايله كثرتك قائم
اولديلر • حق ايله دائم ايدردم اولفتي • زاهدا
طوف ائمه صورت كوز ليوب • سالك اولكه سيرانه
سين سيرة يه • صائمه ظاهرده اولورمر ساطنده •

دل ايچنده در دو عالم وولتي مفرد من عرفه نفد
فقد عرفه ربه نقسنده عارف اولان زانتده
بولدي جنتي سلسله بو بوزرين زنجير جهاندر •
انك داري دري كفر وايماندر • بو در پازار اسراري
الهي • بو دكانك متاعي حرق وجاندر • بو در عاشقلرك
جبلي متيني • بو كا بردار اولانلر قهرماندر • بو در غيب
هويت ترجماني • بونك اسهل طريقي حواجكاندر
بو در ناجي سري توحيد فردان • بونك تحتي
نشيني حواندر • بولار بندي زبان اولمزافندي
بولارك خانه سي دار الامانندر • بو بولدر جمله يو
لره نمايي • قرار كاهي بو نن جان وجنانندر • بونه
چون ديدلر التونلي زنجير حبيبك بو بنونه بوزر
ناشاندر • خلاصه ليلة معراج ايچنده • دسولك
الديكي بويلي كماندر • اكا منزل چون اولدي قاب
قوسين • ابوبكر وريان اوكماندر • ولدن عاصي الن

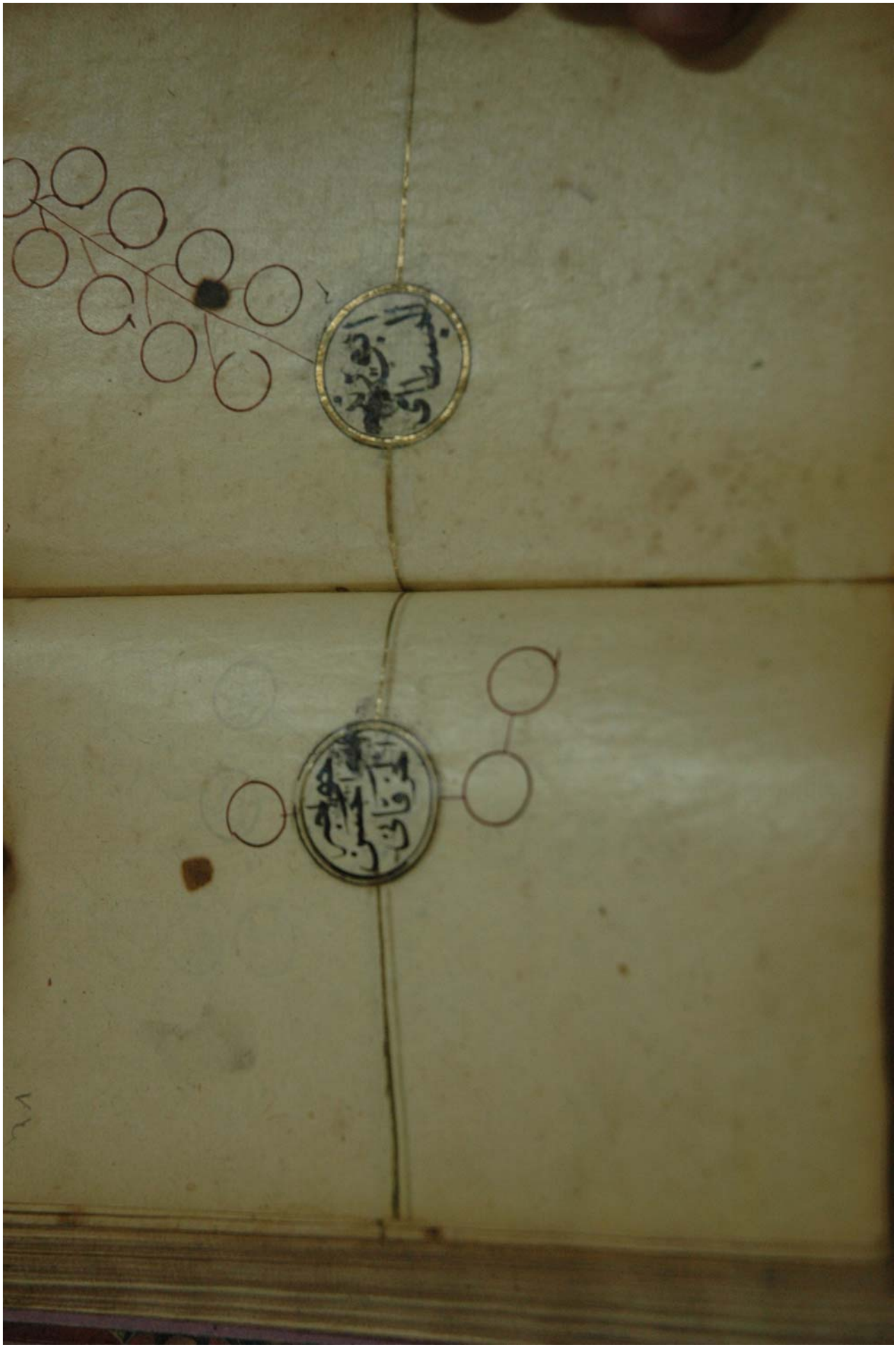
اردنجه انگ ۰ دلی صدیقدن هم سلماندر ۰ جواندن
قاسم ایردی اوکوهر ۰ اوبردی فریدی سروراندر ۰
ارشدی جعفر اندن فیض حقه ۰ دلیری پهلوان صار
قاندر ۰ هم اندن بایزید الدی نامی ۰ دوعلم ایچره کویا
قهرماندر ۰ کم اندن خواجه حسن الدی مایه ۰
انگ مولویی شاها خر قاندر ۰ چون ابو علی فار
مدیه ۰ ارشدی سری شیخی حروساندر ۰ انگ اردنجه
خواجه ابن یوسف ۰ دلونوش ایتدی کهر همداندر ۰
کم عبد الخالقه ایرشدی عزت ۰ جهان ایچنده شیر عجد
واندر ۰ هم اندن خواجه عارف ریوکردی ۰ مرتب
عشق ایله بربوستاندر ۰ اولشدی خواجه محمود داو
کمیا ۰ قرارکاهی وصالی لامکاندر ۰ علی الرامتی اندن
اویاندی ۰ کرامانی کونش کبی عیاندر ۰ آچلدی بابا
سماسی چون اندن ۰ اوده بر شاه کشور اولوجاندر ۰
بخارا شمس درسیدکلال ۰ بهاء و نقشبنده باغ باندر ۰

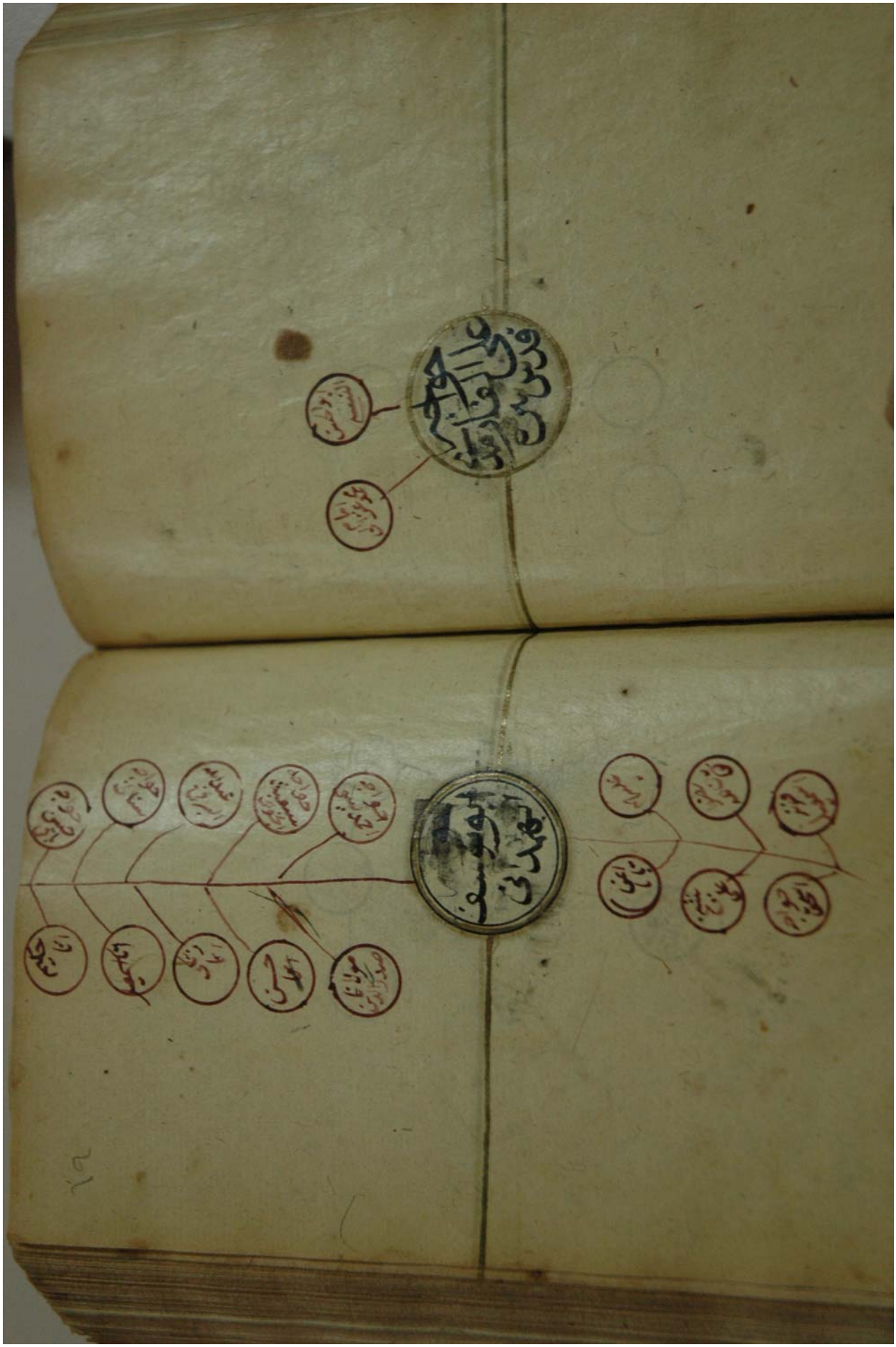
بهاء الدین والملة محمد ۰ عوالم ایچره بل زوری زماندر ۰
انگ عین الحیاتندن بخاتی ۰ آلان یعقوب چرخی آسماندر ۰
عبید الله تاج تاشکندی ۰ کوکل مرغانه زدام آشیاندر ۰
انگ اردیسره زاهد محمد ۰ سرافراز دلیری عاشقاندر ۰
محمد زاهده درویش محمد ۰ ارشدی رونق وکون مکاندر ۰
سرفراز اولدی چون محدوم اعظم ۰ سرای حواجکاندر ۰
اولوحاندر ۰ الان درّی یتیمی بحر ودلدن ۰ محمد باقی
سرسالکاندر ۰ ارشدی احمد فاروق اوکنجه ۰
لبالب برکهر کنزی نهاندر ۰ فراقی شیخ بدر الدین
محمد ۰ هدایت کشته سنده باد باندر ۰ هم اکا شیخی
سیاحون محمد ۰ ایروب سرادی شاهه یکساندر ۰
خواجه مصطفی اندن آچلدی ۰ لقاء زوق قدر
کلستاندر ۰ انیبو جرعه سکر شیخی سلیمان ۰
۰۰ ایچوب مستی شرابی ارغواندر ۰۰

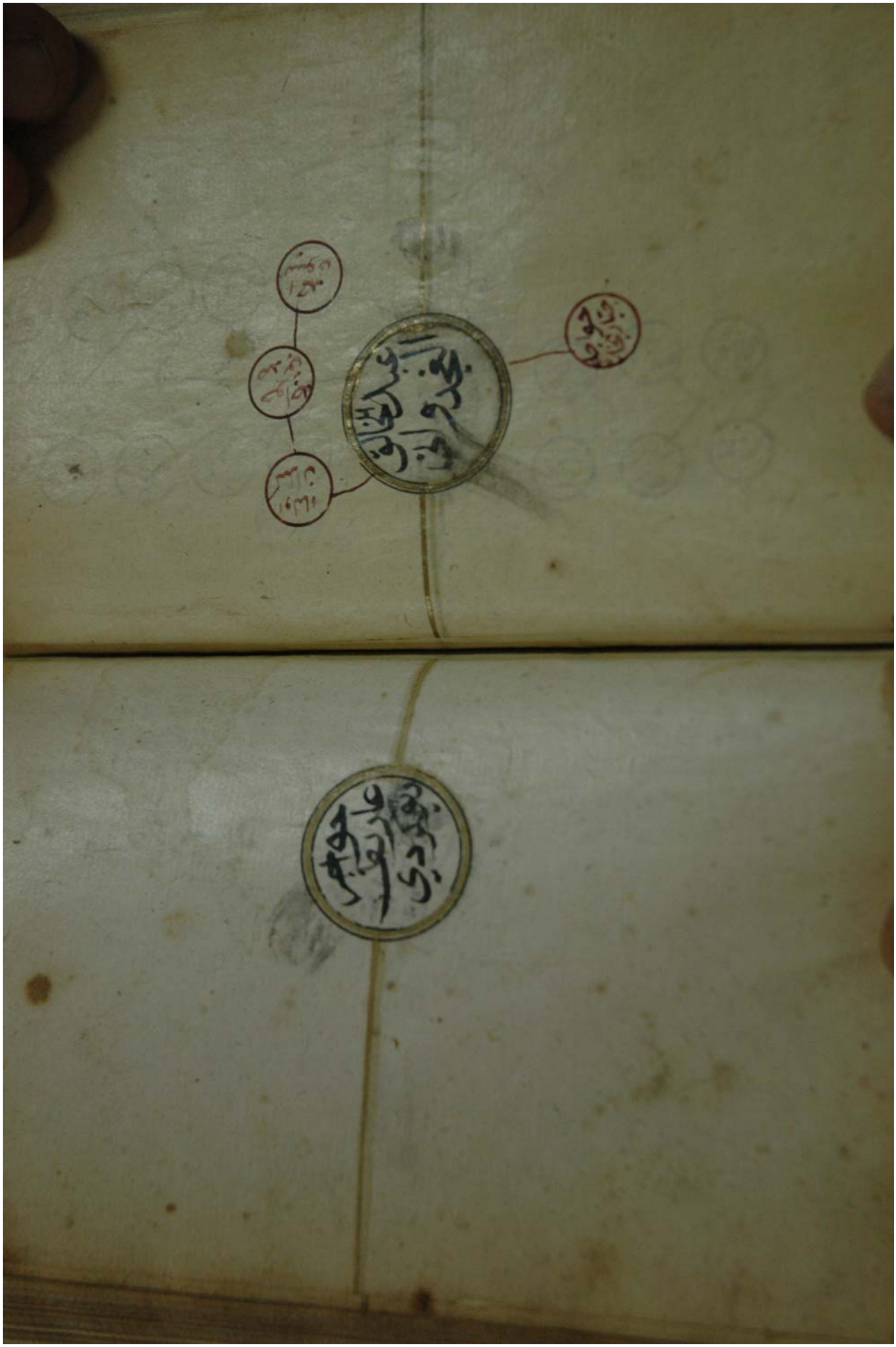

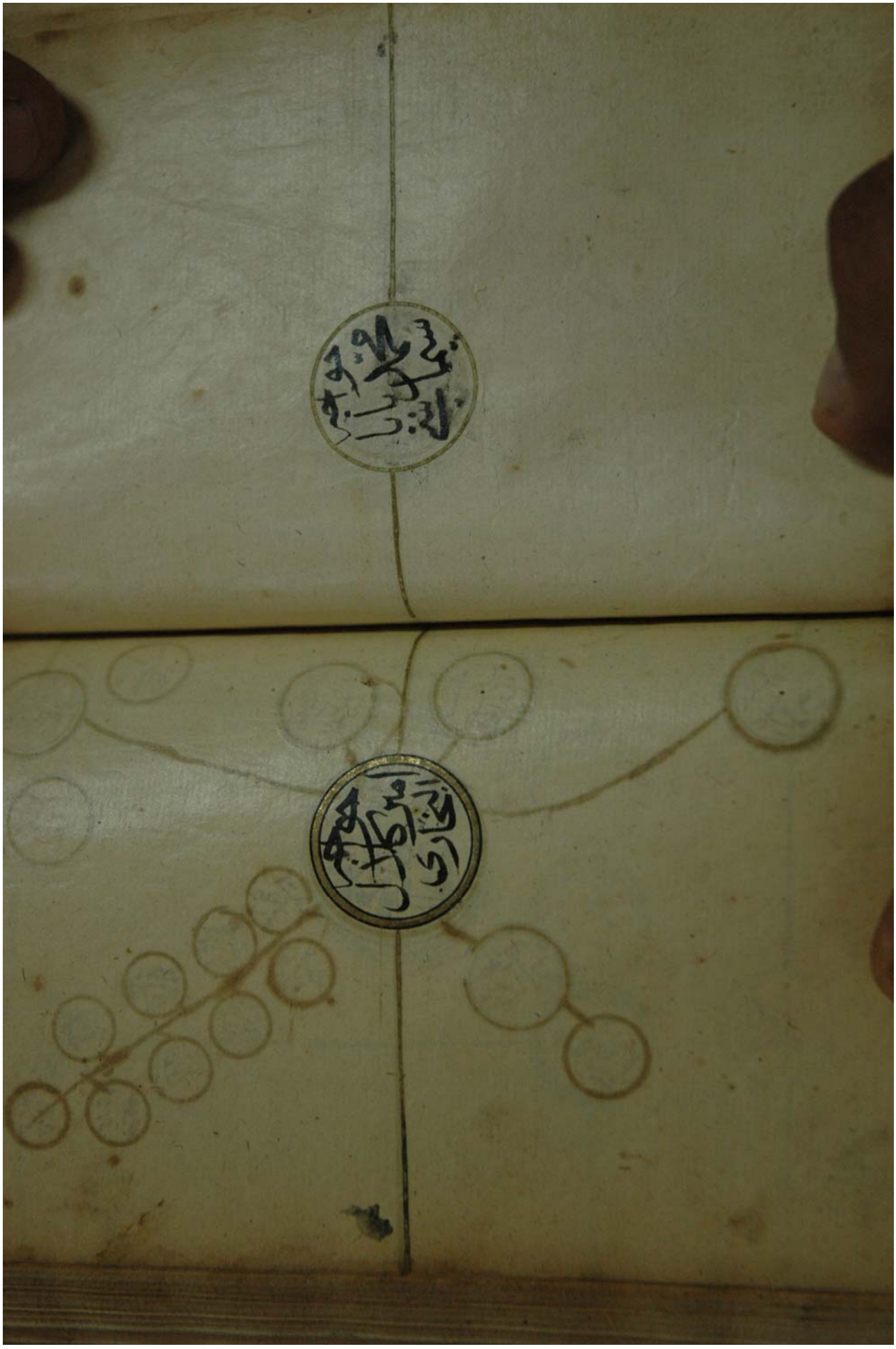

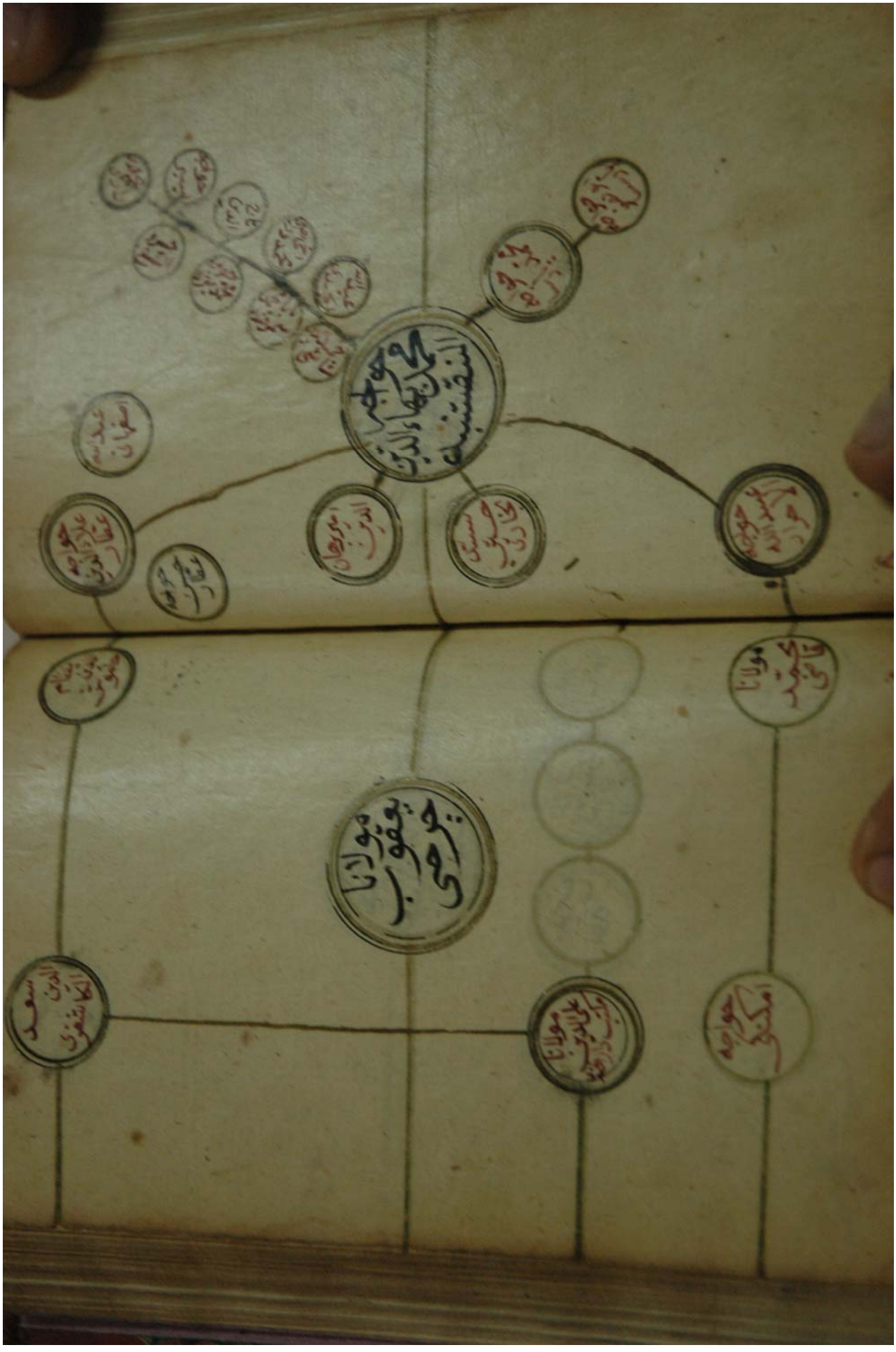

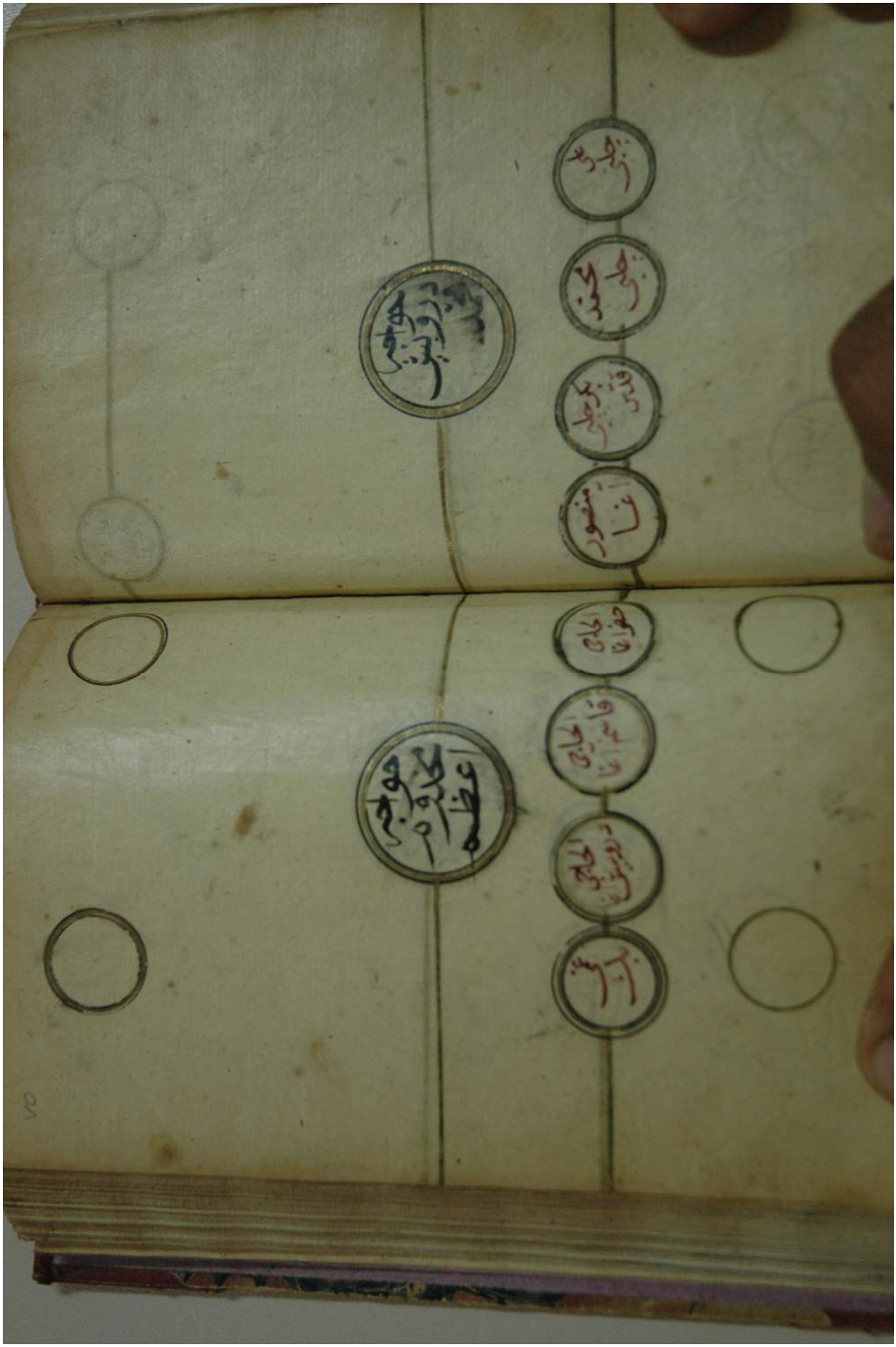

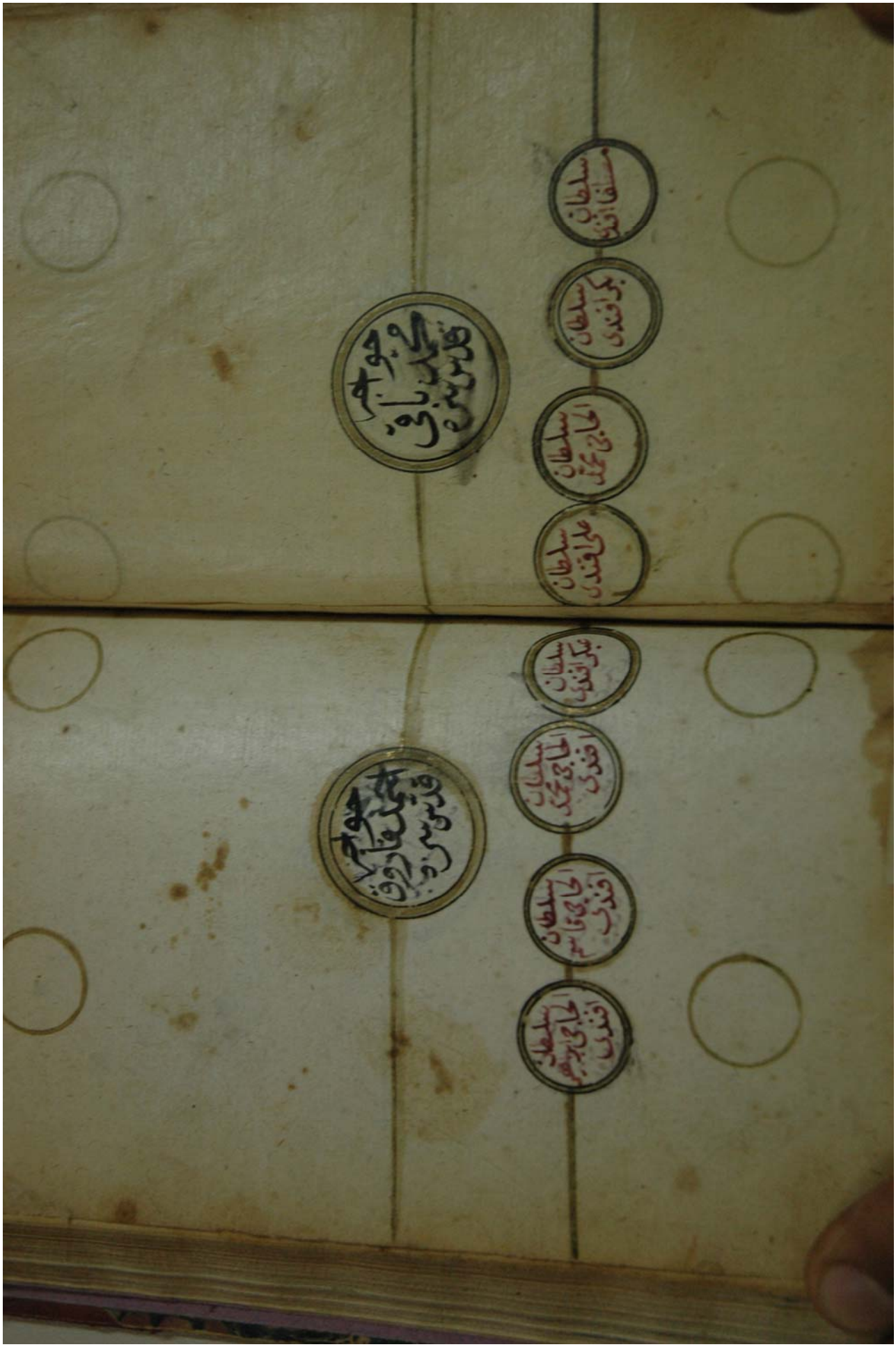

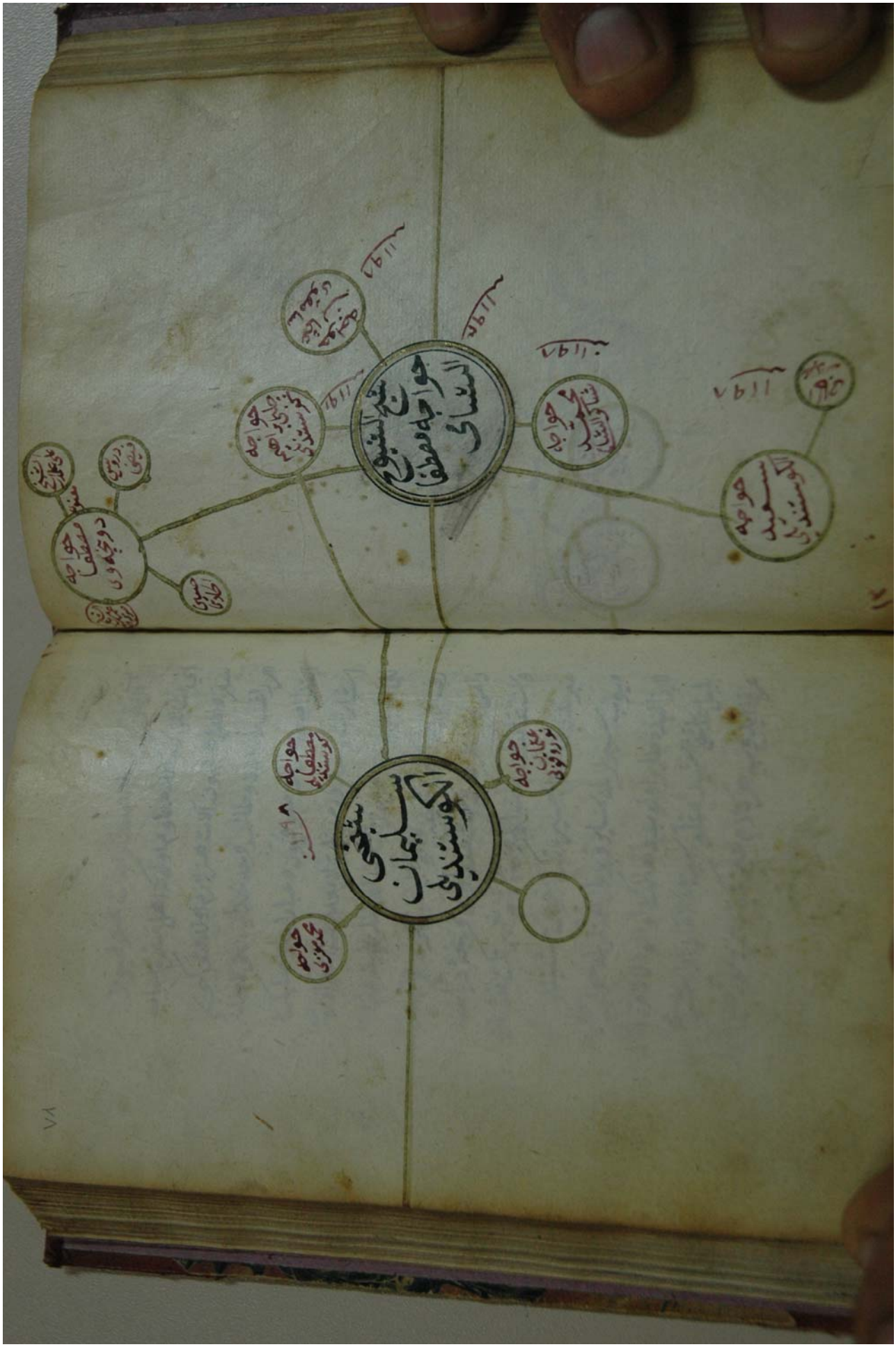

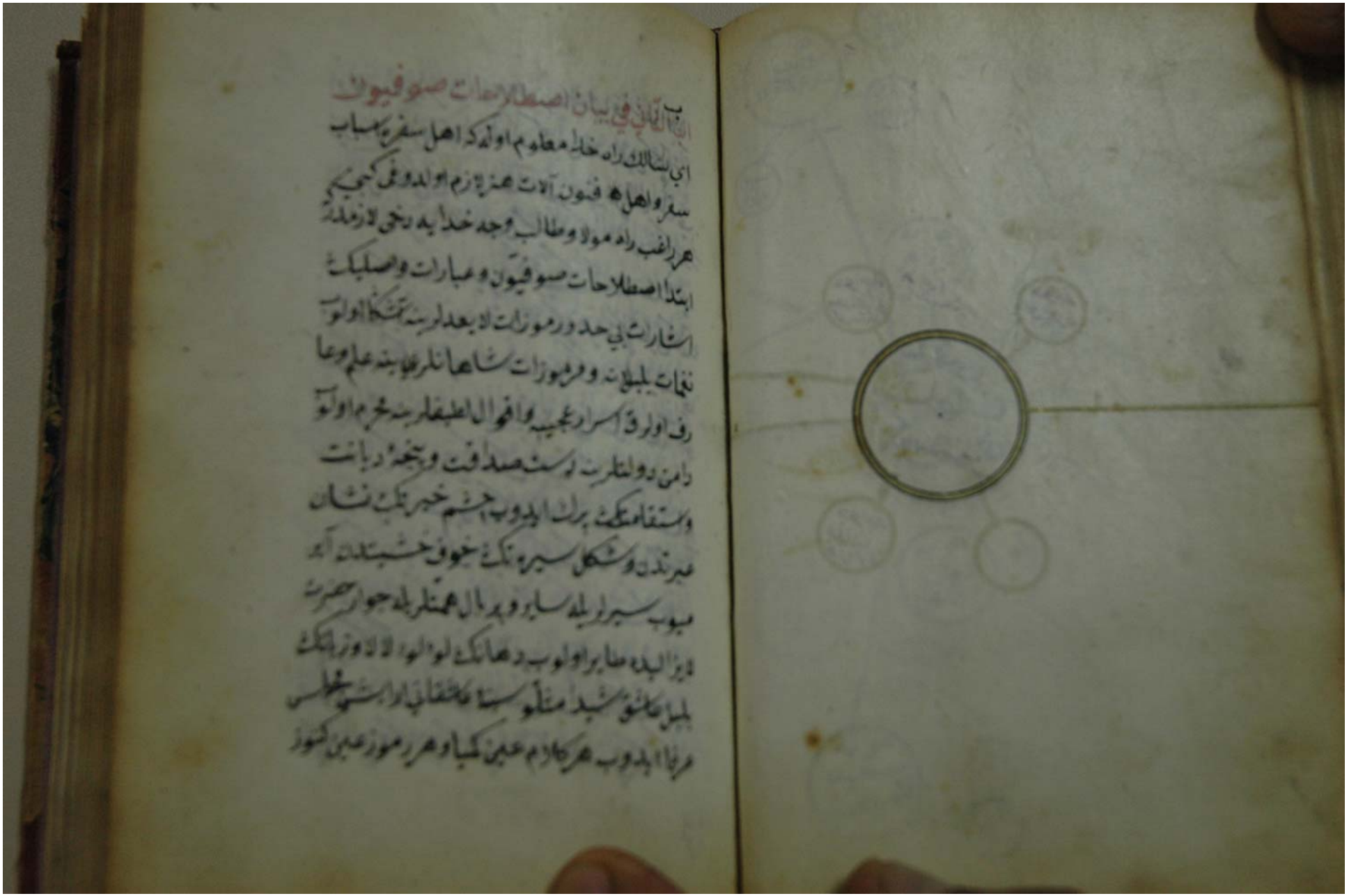

سلطان مسلف افندی
سلطان بکر افندی
سلطان الحاج محمد
سلطان علی افندی
سلطان بکر افندی
سلطان الحاج محمد افندی
سلطان الحاج قاسم افندی
سلطان الحاج ابراهیم افندی

شیخ الشیوخ
خواجه مصطفی
الاسفای
خواجه
سعید
الکوسندوی
خواجه
محمد
شاه الاسفای
خواجه
جلیل
الکوسندوی
خواجه
مصطفی
دوخچه وی
سلیمان
الکوسندوی
خواجه
بخیان
خواجه
مصطفی
الکوسندوی

الباب الثاني في بيان اصطلاحات صوفيون

ابي السالك راه خدا معلوم اولندكه اهل سفره بهاب
سفر واهل ه فنون آلات همتي لازم اولدوغي كبي
هر راغب راه مولا و طالب وجه خدايه دخي لازمدر
ابتدا اصطلاحات صوفيون و عبارات واصطلاحات
اشارات بي حد و رموزات لايعد لريه تمكن اولو
نغمات بلبلانه و رموزات شاهانه لر علانيه علم و عا
رف اولوق اسرار عجيبه و احوال اطيفه لريه محرم اولو
دامن دولتلريه دست صداقت و پنجه ديانت
و استقامتكله برات ايدوب چشم خيرتكله نشان
عبرتدن و شكل سيرتكله خوف خشيتدن آيد
مبوب سير ليله سايروبر بال همتلريله حوالي حضرت
لايزاليده طاير اولوب دهاكله لوالوالالاوزيانكله
بلبل عاشق شيدا مثلو سنا كاشفاني ايدوب مجلس
مرغان ايدوب هر كلامم عين كمياو هر رموزعين كنوز

اولوب درد فراقه دوا و حسرت اشتياقه شفا اوله
زيرا زبان عرفا ترجمان خداد ركه من قد الحال تكلم ترغ
ايله المرء مخفي في تحت لسانه فحوسنجه هر قال حالني
ايضاحنه وهر حال قالندن مشاهده اولنور نتكم بيورلر
بيت كلامندن بليور هر كشينك كندو مقداري
بر مقتضاي الكلام صفت المتكلم هر متكلم حين تكلمده
كندي حالك تقرير و صفت پنهانك عيان ايلمسي
ادبي ملاحظه ايله اهليته بياندر في المثل اصحاب تفو
سدن بر كمسنه هر كسك قيمتيانه ناظر اولوب
خلقه تقرير و تطويل ايلمكه مبادا اولسه كانه لسان
حال ايله كندي حالك تبيندر كذالك تاكك حسنياتك
نظر ايله اولفت كندي غلبه حسنك مقتضاسيدر
اينجونكه انك طبيعت ماءلوفه كبي همين اولدر بو
صورتده اهل حالك و اصحاب معالك ذمجي
قالي حالني و كلامي كمالني اظهار ايلمسي كمالك

فاما بعضي مدعيان آخرك لباس سرقه ايدوب
فخريه ايده رك عوام ناسه اظهار كمال و كندو حال
ايده رك اغفال جهلا و اضلال بلهايه باعث حركت
جارت ايدوب بر نيجه بيچاره لري حاد ستو غارت
ايمكي معتاد ايدنلر و لهذا انلر كبي مكارلرك مكروحد
علري اهل حق و ارباب ذوق فتنده ظاهر و نمايان در
كما قال الله تعالي و قل جاء الحق و زهق الباطل ان البا
طل كان زهوقا مصداقنجه البته حق ظاهر اولدقده
باطل زاهق اولمسي محققدر زيرا شرط حال تاءثير
مقالدر بيت نكته ما في الضمير كه روي دل ستر ايده
لفظ بي تاءثير ايچي خورشيد وشي اظهار ايدر پس
معلوم اولديكه حالسز مقال ميوه سز چقاله بنزر
بيت كوزه طاشي قزل قان ايله رنكين اتك طبعه
تغير ويرر اما لعل بدخشان اولمز ايلك طوطيه

تعليم اراي كلمات • سوزانان اولور اما اوزانسه
اولمز • نحو سبحه طوطي اكرچه هر نقد رنغمات وترنمات
ايلسه كسب وكما عيد رحالي دكلدر مع هذا زاغ
سياح آسا مدور و مقلد مدعيلر سوزه آغاز
ايدوب دعواي كمال ايله كلمات بكزاري تزوير اكريز
نشان وقحيا يتبرهاندر انجون ساكد لازم اولان
تحصيل كمالدر تاكه حالنه قالي مطابق وشاهد اولة
باكر مطالعه رسائي الم حفظ عبارات ايدوب
علم كلام وترتيبن زبان ايله مهلكه در عوايه دكشوب درجة
اجاده وقرينه اشكالده عريان و بالان دم دوراني
هوا و هوس ايله هذيان اولميه عبارا بالله تعالى
من هذه الاخلاق ذلك سبيلك كل حقة الله ربنا
م باهو • قابلية جبلي خلق الله ربنا باهو • ميل الله
ذي كردو نرد الله صرف النوند الله قوجه قرنوند
الله ربنا باهو • بولنه ني وقادر نباشد كه مي از خلق

عارالله ربنا باهو • مكسابي بولنا
يم درسنا باحقه واريم درسنه • كل انسان اولاريم دركن
الله ربنا باهو • اولدقجه وجودك زنده ذكر ايله حيي
هريده • فرصت وار ايكن الله الله ربنا باهو • •
نفسك يولني المشدر اوطلاغه سني صالمشدر •
بوقابي كه قالمشدر الله ربنا باهو • حور باقي صفتك
محلوق صرابت المي معشوقه • شيخي بقدر الطاقه الله
ربنا باهو • فصل اول شريعت وطريقت ومعرفت
وحقيقت بياننده • درايي برادر چونكه بو مقدمه
معلوم اولدي بو دخي معلوم اولاكه شريعت ربنا
كلري عين احكام شريعتي اجراو كمال انقيادندن
عبارتدر يعني شريعت ايله ظاهركي تربيه اولمر
الهيه به امتثال وتواضعدن كمال قرب اجتناب
ايدوب جوارحي ظاهركي منهيات وقبيحادن حفظ
ايدرك هر مطلوبي عملاً لازم وضروريدر صرف

ایدوب حرکات ناسزا و افعال خبیثه و ناچیزه لردن امساک
ایدرک دامن مظهر لولاکیه دست انقیاد و پنجهٔ تسلیمیه
تی برک ایدوب اول حضرتک سلکیده منسلک اولمقدر
مثلا برکمسنه ظاهر السالک افاتدن و غیبتدن و
فحشیاتدن حاصلی شر و شرهٔ باعث کلماتدن
حفظ و سائر عضوی بو قیاسی ایله شر و شرهٔ بادی
نسنه لردن امساک ایدوب خیر و خیره موجب
نسنه لرایله مألوف و مطبوع اولہ اول کشیه
دائرهٔ شریعته داخل اولمش اطلاقی سزاوار و الا
کاه امتثال و کاه عدم امتثال اطلاقی مذکور دن خلا
فیدر مکر که نفس لوامه مرتبه سنده اوله اول وقت
مجازاً دائرهٔ شریعته منتسب دنله ممکندر مادامکه
برکمسنه کندی قبحک کورب ندامت ایله نفسنه
ایدیجی اولدیکندن جناب حق اول کشی اوزرینه
عفو دن کچروب طالب اولدوغی مراده نائل و بر مراد ایلر

مکر که طلبده صادق و مخلص اولمیه شول کمسه که
صادق و مخلص در بلقوه مقصوده نائل اولمش
حکمنده در زیرا اول طلب انی فعله کتورر و عاقبت
مطلوبه یترر و اینجه ندرکه بعضی بعضی سالک
امّاره مرتبه سنده ایکن لمعهٔ سنده شعاع نور عرفان
شاهده اولنور مع هذا نفسنده غلبهٔ نفس
هواهویدا ایکن صندکه اجتماعی شاهده
اولنور حالنکه الضدان لا یجتمعان قولی مسلمدر
اویله اولسه بعضی سالکن شقاوتی حالنده ثمرهٔ
سعادت ظهورو لمعهٔ سنده نور عرفان لمعان اینکه
یکه نظر امعان ایله فهم اولنور ایشار ندرکه انجام
کاری ضلالتی هدایته تحویل و شقاوتی سعادته
تبدیل اولوب شعاع نور عرفان طلوع مهر منیر اولمه
کورمز میسنکه قبل طلوع الشمس ظلمت لیله
برحالت واقع اولوب تغییر لون عارض اولدقده

صبح کاذب دیو اعتبار ایدر لر بعد زمان صبح صادق
دخی ظاهر اولوب باعث نور عالم اولدقده البته والبته
اول قافدن برعنقا ظهور ایدوب عالمی پر نور ایدر
اویله اولسه صبح کاذب که تقلبتدر عاقبت العاقبه
تحقیقه ابر شوب حقیقة شمسه واصل اولورسنکم صبح
صادقك وقوعنه صبح کاذب برهان وطلوع قمره
نشاندر مع هذا وجود عالمنه باعث نور عرفان
اولوب تن قافندن جان عنقاسی ظهور ایدوب
نفس ظلامینك لونك متغیر ایدوب دل عالمك
معمور و پر نور ایلمسنه ایشارت وبشارتدر مادامکه
شعاع نور عرفان مشاهده اولنور شقاوت
وضلالتنه نظر اولنوب وهدایت وسعادتدن دور
ومهجور دیو حکم اولنمیوب ادراك ففهم و دخی معلوم
اولاکه طریقت دیدکلری طریق حقدر و مقصود
طریق حقه طالب و راغب اولان سالکدر ذکر اولنما

طریقت

ارادة

ارادة مسما قبیلندن پس طریقتدن مقصود
قلبنی جرکاف تعلقات کونیه دن پاك وآسوده ایتمکه
جد سعی ایتمکدن عبارتدر سنکم برکشی بر سوی فعله
مبتلا ایکن اول فعل شنیعدن نادم اولوب لامتثال
امر الهی فراغت ایدوب اهل شرع اولمسنه اول فعلك
تکراری درونده کلمك ایله مانع اولمز و شرعاً معصیتدن
عد اولمز مادامکه فعله کلمشدر اما طریقت انکله
خلافیدر اول فعلك صدورندن شریعتده نه مرتبه
اجتناب لازم ایسه طریقتده دخی اول فعلك نسیتندن
اول مرتبه اجتناب لازمدر تاکه اهل اولمغه شایسته
اولله محصل کلام طریقت همین افعال ناپسند
بدندن افکار فاسده سن درونکدن کدرمکه جد
سعی دن عبارتدر سنکم حدیثده ان الله لا ینظر الی
صورکم ولا الی اعمالکم بل ینظر الی قلوبکم ونیاتکم
وفقنا الله سالکك دائما قلبنك پاسبانی اولوب

هر بارکه بر فکر ناشایسته کندیده ظهور ایلیه در حال
انی قلبندن ندامت ایله نفی ایدوب تکرار ندن و کسرا
رندن درکاه عزة صفنه زیرا انی مسامحه ایله جز
ایکن کل اولمغه ابرام ایله دوام بلوب عاقبت هجران
وخسرانه باعث اولورا نیچونکه اول خاطره تکرار
امتداد ندن کوکله قسوت عارضه اولوب بلقوة
ایکن اول فساد فعله کلمک خطری مشاهده
اولنورا نیچونکه فکر فاسده یی چوبه وکوکلی کوزه
تشبیه ایلمشلر در زیرا هر نقدر صغیر دخی اولور
ایسه ملالتی کبیر در کورمز میسنکه بر طمله مرکب بربار
دق صوبی نیچه سیاح ایدوب بر قفلجیم بولایتی
احراق ورماد ایلر مع هذا بر سوء خیال نیچه حسن
حالی سواد و برباد ایلر بو صورتده لازم در که کشی
حرکات صوریه وعبادات صوریه ور سمیه سنی کورب
هیلهٔ نفس ومکر و شیاطین دن غافل اولمیه

ویلکه

ویلکه دائما انک تحری تخصصوندیه قائم ومجاهده
نفسه دائم اولله زیرا وقت اولورکه قباحتدن
فحش عین قباحت وعبادتدن قلم عین عبادتدر
انلرن جمله سی امعلومدر آنچون بعضی اهل حالکمک
عقل مغایر حرهٔ کانک کورب عدم برهیز بنه ذاهب
اولوب اهل ریاوارباب دعوانک مکرندن ناشی
اولان حرکات صوریه سنه بقوب عدم فهم وجهلندن
ناشی قاقیله مائل اولوب اهل حالدن دور و مهجور
اولورلر پس اهل دقتنک دائما قلبی ریاب
مخفی وهیلهٔ احفادندن زیرا نفس شیطانک اغوا
والحاحی هر سالکن حالنه وافعالنه کوره در چونکه
سالکک امارلکک ولوامکک صفتندن قورتولور
اول وقت سالکه براحمارهٔ ولوامه ظهور ایلرکه
سالکه مجاهده وورع طرفلرک سوق ایلرتاکه فلانه
مجاهد ومتقید رذیله لرچونکه اول صفت ریاب

اول كشي به الباسين ايلر بينه برد ودلوفن وبرتاره فكرده
دم اوروب عبادتن كزليوب ريادن اجتناب طورن
طوتار تاكه اهل ريا وصاحب دعوا ردميه لروقس
البواقي پس هر سالك زمان مكان اخوان لازم او
لدوغي كبي امعان ازعان عرفان دخي لازمدر اوتلكسي
شريعتك وايكنجي طريقتين مقتضاسيدر اكرچه
هر سالك ابتداي سلوكده بوذكر اولنان حالاتدن
حالي اولمق من نادرة الوقوعدر ولكن صدق سبي
وخلوص بركاتيله اول طور لركث جمله سندن كچمك وكچر
مك ممكندر زيرا تقليد تحقيقك وريا خلوصمك
بابيدر فاما سالك نفس شيطانك حيلهٔ شرعيه
وحدعهٔ مخفيه لرندن امين وغافل اولمق كركدر
زيرا نفس غولنك وشيطان ملعونك مكرو تز
ويرينه نهايت وغايت بوقدر قلم ايله تحرير ودل ايله
تقرير ي ممكن دكلدر همان سالكه دائما وقت وبصيرت

اوزره

اوزره اولوب همت بير ايله عنايت جليله ظهور ايدوب
انلركث جمله سندن مأمون اولوب حمايت صمديه محفوظ
اولور ايكي قاشكث اره سنده نور حق اي مصطفى
دولدي نورندن جهان نورن على النور اولدي ها
مظهري تام اولدوغنجون زانكث اظهار ايندي حق
من رأني حق سوزندن قوردي برر نكين اداة اولكث
سن اولمي سين آخركث ختم ايلدكث باطنكث بي
اول اخر حاتم اولدي هر يناه زاتي اظهار ايلدكث
ذاتنده زانكث كزلدكث الفي يايه قلب ايدوب
لامدن كورندكث مطلقا بسكث برسما حضرتكث
وصافيدر سنين مراد نشوه دار ايندي جها
ني عشقكث ايله كبريا بردلوسن كم سنكث جرعيندن
اولدي حسه ياب قيردي لامقر لسني الايه كردي
بي ريا منشئي ماشاء در خلق ايجره انجق خلقتن
مركزي حصلي توهمدر وجودكث مرحبا دوغدي

ذاتنك مطلعندن عالم ايجره صوردن • اول سكر سنك علمي
قلدي شعاعك پرضيا • سني مدح ايتمك نه ممكن خا
مه عرفان ايله • كم سنك مدحنده عاجز اولیا و
انبيا • صوره تنك رحمتي اظهار ايتدي فانك حضرتي
كم ديدك رم زايليوب ارواحنا اشباحنا • حمد الله كه
سنك مدآحك اولمشلر ايله • انبي چون اولدي
شانندن سنك ثم دنا • فاكشلرك امتنه اولدي صراطي
مستقيم • فرد مطلق اره پرده سركك ايتدي پيشوا •
ويردي انعمت عليهم كربكندن برنشان • چكدي كند
ينه قوعاتي اولدي ره نما • سايه فركانك اولشدي
هدايت كشته سي • درت كتابك مفهومي فركانك
ايچره اي همام • غير قران ورد چشمك عين وحدتدن
شها • موبه مو كربكلرك كثرت كورندي ظاهرا •

بيان معرفت اي برادر معلوم اولكه معرفت بر
شهر اعظم وشول نوري مطلق دركه سرّي احمدي

ولايت حاصه محمدي به وراثت نامه الله مظهر
روشن اولياي كملك مقامي اولان مرتبه معرفت
در بلمشدر والله اعلم بالصواب وبو مرتبه نفي حوا
مر وجله حصر اتدن مستثني وبيرندر وبو مقامده
عزت وكلفت يوقدر زيرا اول مقام صاحبلر
بنك كوكلري كبريت احمر ومانند كميادر رشول
شرط ايله كه هر حسيت كه انلرك كوكلرينه مصاب
اولدر عقب نفيس وزر خالص اولمي محققدر

بيان حقيقت اي برادر معلوم اولاكه حقيقت
ديد كلري بالاده ذكر اولنان منهيات كه مقتضاي
شرع اول حالاتدن صورنك حفظ ايدوب بر
مقتضاي طريقت سيره تن دخي اول مقوله نياتدن
حفظه جدّ وسعي ايلدن همين انلرن ايكسندنده
صافي وسالم اولدقده دائره حقيقته قدم ممكن
ومير اولور اللهم يسّر لنا يعني حقيقت ديد

كلري شول مرتبه در كه صودنك بلفعل وسيوه نك
بالنيه حركات ناكزا و خواطر نا پسنديده لردن تخليص
و تميز ايدوب نه اول حاضره نك ظهوري ايراي ونه
كوكله الحاجي ونه انلري دفع ايله مقيد اولمق او
چوندن دخي آزاد اولمقدر نكم بيورمشلرى المثل
يلان سويلمك كه انك حقنده نهي وارد اولمشدر
اكر برمسه استقامت طريقي اوزره سعي ومجاهده
ايدوب اني زباننده كيدرسه بروجه ايله احتيا
ريله دلنده صاد اولمسه بوشر يعتدر لكن بو مرتبه
حاصل اولدقدن صكره نه قابلدر كه انك باطننده
يلان سويلمك داعي يه سي باقي اوله واكر سعي و
مجاهده ايدوب باطنندن اول يلان سويلمك
داعي يه سن دخي كيده رجك اولورسه بوطريقدر
واكر شويله اولسه كي نه اختياريله ونه اختيارسز
نه كوكلنده ونه لسانده يلان سويلمك كلمه

اول حقيقتدر وبو تعريف عند الرجال استحسان اولنشدر
انتهى وبنه منقولدر كه حواجه اولياي كبير حضرتلري
نزد كوندن فرق كيجه جلئ خواطر چقروب هيچ برخاطره
الدره مزاحم اولمسن حواجه عبيد الله تاشكندي
حضرتلري بيورمشلر كه حواجه اولياندن منقول
اولان جلئ خواطرك معناسي اولدر كه مطلقا هيچ
برنسنه خاطره مزاحم اولميه بلكه مراد اولدر كه هيچ برخاطره
انلرك باطنلرينه مزاحم اولمسن اوله يعني سيتلر
بنه مانع وحائل اولميه برنهر جاريدنك يوزوندكي
چوركچوب نهركك صويونك جريه باننه مانع اولمد
يني كبي حواجه علاء الدين غجدواني قدس سره حواجه
بهاء الدين نقشبند حضرتلرينك جلئ اصحابندن
ايدي بلر صورد بلركه سيزك كوكلكز بوجه اوزره
ميدركه غيراكا حطور ايلميه بيورد بلركه بوقاكاه كاه
اويله دخي اولور وبو بيتي اوقودي بلر

بيت كاه

چون بغایت نیز شد ابن جوزان • غم اینچنین
عاشقک غم نباید در درون عاشقان • ترجمه نیز اوز
غایندہ چون نهر روان بیقرار • غم اینچنین عاشقک
قلبنده اولمز پایدار • بیوردیلرکه غم اکلمز دیمشدر
غم کلمز دیمشدر و بوسوزی موئید اولکن حضرت
علاء الدین عطار قدس سره بیورمشلردرکه حطرات
مانع اولمز و بوندن احتراز مشکلدر اختیار طبیعی
یکری بیل انک نفیسنده ایدوکاکه نسبت الله بر
خاطره کلدی اما قرار بولمدی حطراتی منع امکان
قوی ایشدر و بعضیلر اکا ذاهب اولمشلردرکه
حطراته اعتبار اولمیه اما اولقدر ترک اتمک دکل
کدرکه متمکن اوله زیرا انک تمکنی واسطه سیله فیض
مجرد اینده سد پیدا اولور انتهی کلامه کذا فی رشحات
عین الحیات محصل کلام حطرات کف و رندن
طریقت و حقیقتک عدمی ایجاب ایلمدیکندن

بیاندر

بیاندر فاما قرار ورد و امتداد حرر لازمدر نفی حطرات
و انلر مجاهده طریقتده رد و دفع حطرات ذکر اولندیغی
وجهه اوزره عین حقیقتدر و الله اعلم
بلک اسرسن ندر سرتی شریعتدن غرض • جلهٔ میم و
الف را ایله حذف متدن غرض • قاف شین و رادن الف
مقصد انجق لام با • جنت حور بمدر بو دین ملتدن
غرض • کج بوسوزادن دلی نفسه هوادار ایلمه • بو میدر
عارف ایشک فکرایت طریقتدن غرض • پاک
ایدوب ذاتک سوادن عشقلنه راغتسال • ظاهرک
صودن کرمک فی طهارتدن غرض • قاف ایچنده عین
نون و قاف الغدرای کوکل • لای قوی کج بودر الا حقیقتدن
غرض • عالمی لاهوتی کور سیر و سفرایت دروطن •
ایل کور رب دل اوکره قلوب رفعتی غربتدن غرض •
حاطرای سیران ایدر عالمده اولمش حبس تن • خلوه
تی روحاندر ربانی خلوتدن غرض • موتوا قبل ان

تموت اول چیق بود هر دم بردن • و بر مه دل اظهار درد
بل بوکزندن غرض • فقر و فخری احیتا ایت اولمیه
زره سوا • فقر صوری نه صاندن صوفی قلمیدن غرض
عشق پاک ذات مطلقدر شراب پهلوان • آب انگور
جام قل قل صاندن غرض • قیل قال جنگ
جدال کاری دکل درد و رشک • کسب عرفان
حسب حالدر عین صحبتدن غرض • یا صباوت
یا بلوغی تام یا حیظی رجال • بودر اینچو رشد الغت
ترک کلفتدن غرض • وار ایسه اول به آخر یوقمی
زاهد سابقون • بو یلدرشک امه جانا ایکی تلمیدن
غرض • نفس امارک کبی خصمی قویله قیل جهاد
خلق ایله دائم ایتمک فی شجاعتدن غرض
حاصل اولدیوب سره سرتی انی جاعل • پوست
صوری حرفه تسبیحی حلا فتدن غرض • معرفتدر
جلدن مقصود اولان ای تیره دل • فلسفی رجبی

اولمق علم حکمتدن غرض • جمله وارک راهی حقه عشقله
ایله نثار • بودر دین بلدکم بودر سخاوتدن غرض
زن کبی مغلوب نفس اولمق بر اشمز عاقله • قهر مانلقدر
بو میدان اچره غیرتدن غرض • اج کوزن پوسک
یوزر برکون او قصاب اجل • سن شبن سرتن کبر
مقدر حمیتدن غرض • بو نجه بلرای کوکل عقله اویو
ب باشلدن • عشقلک وصلت دکلمی عین عبر
ندن غرض • ارجعی امرک اشت اکله خطاب حضرتی
عبد خاص اولمق سزادر سرتی دعوتدن غرض
جنتی صوری دکل یارک کالای جنتی • حد و خالی
حال ایله نمکدر ایجابتدن غرض • سنه چاک اتمک
کرک شمشیر ذکر یارایله • حسن حیوانی دکلدر
آدمیتدن غرض • کل بودر عوارض فراغت ایت کوکل
تقلید قیلمی • خلقه اظهار ایچون کرامت قیلمه ابتدن
غرض • اج کوزن پاک ایت اوزن تحقیقه کبر حقدر

سوزك حظي نفساني دكلدر شيخي وصلتند دخي

فصل ثاني علم اليقين وعين اليقين وحق اليقين

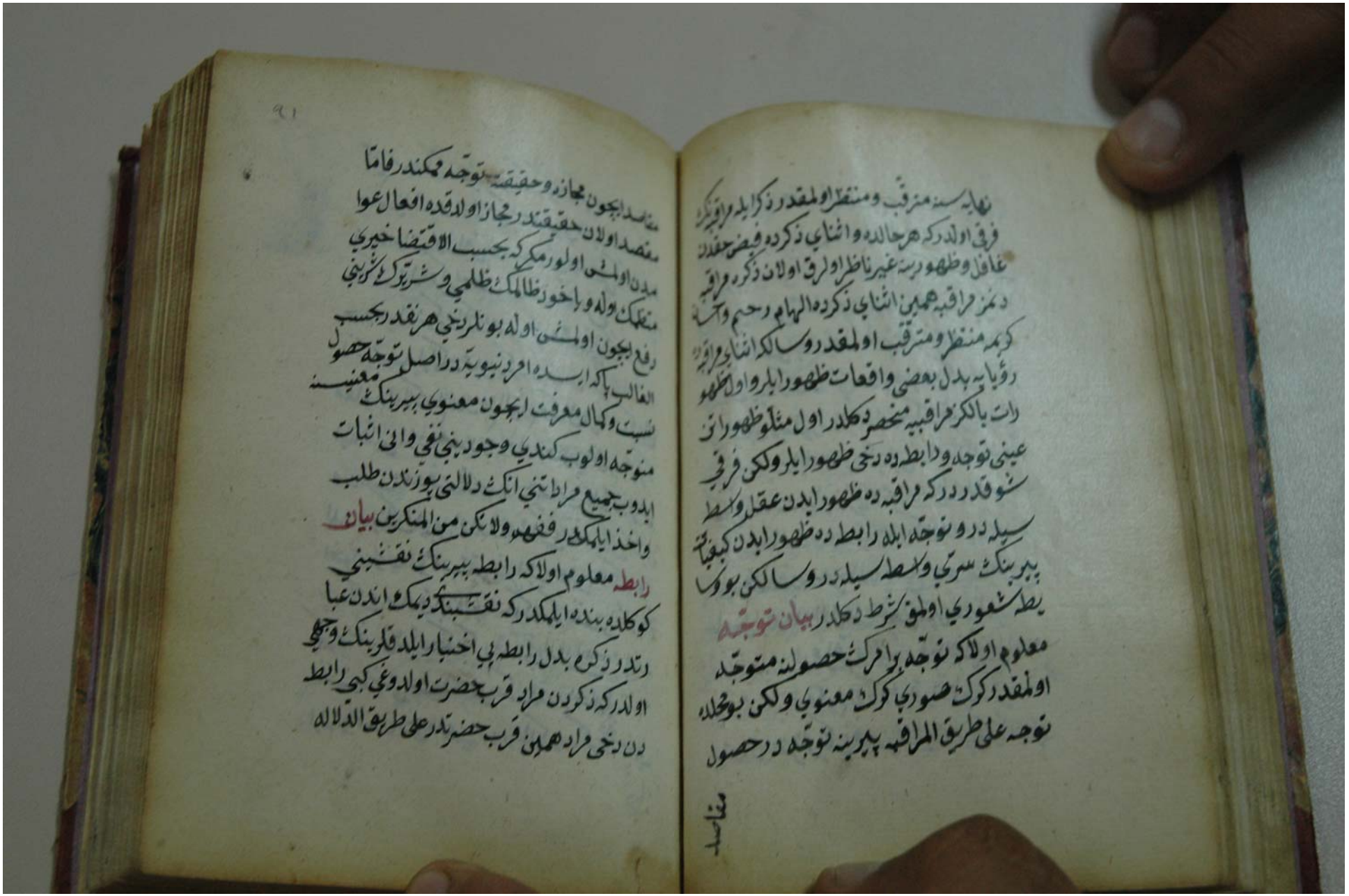
بيان علم اليقين اي برادر معلوم اولكه هر نسنه يوكه
مخبر صادقك اخبار يله علم حاصل ايده كن قبل الرؤيه
اكا علم اليقين دير لر مثلا دريايه طالب اولان كمسه
دريانك طلبنده جوست جوده ايكن مخبر صادق لردن
بري دريانك نه محلده اولدوغني خبر ويرد قده كن
دخي دريانك محلني خبر ويرد يغي وجه اوزره بي شك
يقين حاصل ايدوب علم اليقين درياي بلمش
اولورسن واول علمه علم اليقين دينلور ففهم بيان
عين اليقين معلوم اولاكه هر نسنه يي كه كوزايله كو
روب اول نسنه نك احوالي علي طريق المشاهده
معلومك اولدقده اول وقت عين اليقين حاصل
اتمش اولورسن مثلا اول دريايه مخبر صادقك
خبر ندن علم اليقين حاصل اتمش ايدن اول دريا

اولدوغني

اولدوغني محله واروب رأي العين مشاهده ايلدكده
دريانك وجودنه يقين حاصل اولدقده عين اليقين
دينلور بيان حق اليقين معلوم اولاكه شول نسنه
يي كه رأي العين مشاهده ايدوب عين اليقين سكا
حاصل اولمش ايدي اول شيئ حقيقتنه واصل او
لوب غوريه وكنه ذاتني معلوم ايدندكده اول علم
حق اليقين دينلور مثلا اول دريايه خبر ايله علماً
يقين ورؤيت ايله عين اليقين حاصل اولدقده
تفكر كندن دريايه غرق ومحو وصرف ايدوب اول
دريانك حالندن وحقيقتندن كندوده برنسنه
مبهم قلمدقده وهر حالده جميع احواله اطلاع
حاصل ايلدقده اول علمه حق اليقين دينلور

فصل ثالث مراقبه وتوجه ورابطه وعلم لدني

بيان مراقبه معلوم اولاكه مراقبه اثناي ذكرده خداي
منعال حضرتلرينك فيض عنايتنه وتجليات بي

نهایه سنه مترقب و منتظر اولمقدر ذکر ایله مراقبه نک
فرقی اولدرکه هر حالده واثنای ذکرده فیض حقدن
غافل وظهوره غیر ناظر اولرق اولان ذکر و مراقبه
دنمز مراقبه همین اثنای ذکرده الهام رحیم واسنه
کیمه منتظر و مترقب اولمقدر وسالک اثنای مراقبه
رؤیایه بدل بعضی واقعات ظهور ایلر واول ظهو
رات یالکز مراقبیه منحصر دکلدر اول مثلو ظهوراتن
عینی توجه ورابطه ده دخی ظهور ایلر ولکن فرقی
شوقدر درکه مراقبه ده ظهور ایدن عقل واسطه
سیله درو توجه ایله رابطه ده ظهور ایدن کیفیات
پیرینک سری واسطه سیله دروسالکن بوکا
بطه شعوری اولمق شرط دکلدر **بیان توجه**
معلوم اولاکه توجه بر امرکه حصولنه متوجه
اولمقدر کوک صوری کوک معنوی ولکن بوحاله
توجه علی طریق المراقبه پیرینه توجه درحصول

مقاصد ایکون مجازه و حقیقته توجه ممکندر فاما
مقصد اولان حقیقتقدر مجاز اولدقده افعال عوا
مدن اولمش اولور مکر که بحسب الاقتضا خیری
متملک وله و یاخود ظالمک ظلمی و شریوک شری بنی
رفع ایکون اولمش اوله بونلردنی هرنقدر بحسب
الغالب پاکه ایسده امر دنیویه دراصل توجه حصول
نسبت وکمال معرفت ایکون معنوی پیرینک معنیسنه
متوجه اولوب کندی وجودینی نفی وانی اثبات
ایدوب جمیع مراداتنی انک دلالتی یوزندن طلب
واخذ ایلمکدر فافهم ولا تکن من المنکرین **بیان**
رابطه معلوم اولاکه رابطه پیرینک نقشبنی
کوکلده بنده ایلمکدرکه نقشبنک دیمک اندن عبا
رتدر ذکر بدل رابطه بی اختیار ایلدقلرینک وجهی
اولدرکه ذکردن مراد قرب حضرت اولدوغی کبی رابطه
دن دخی مراد همین قرب حضرتدر علی طریق الدلاله

تنكم سلطانك اقربجارينك كوكلنه كيروب وانه قربت
حاصل امتدن اول امرك حصولي عديم الامكاندر
اولدي اولسه اول اقربك صورتني ومحبتني كوكلربط
امتك اول امرك حصولنه شاندر مع هذا مقربه
حداعدا المديكن ذاتك صورتني ومحبتني كوكلنده
نقشبند ايلمك عين ذكردر **بيان علم لدن**
معلوم اولاكه علم لدن علم الهام وكمال عرفاندركه روح
ايله قلبن ازدواجندن برولد معنوي ظهور ايلركه
ولد قلب ومعرفت قدسيه وحقايق كليه درلر علم
لدن دينلك همين اولدر بوحملك تفصيلك كمتبن
اخوان رسالهٔ مستقيمه نظر ايليه معلوم اولاكه هر
سالك صادق ابتداي سلوكده كه نفس امارهدن
كچوب نفس لوامه حكمنه كردقده في المثل روح مردي
نفس زنيني شاملمش حكمنده دراجتهاد تام
ايله لوامدن دخي ملهمه عبور ايلدكده باكزه نفسي

تكاملش منزله سنده درو ملهمدن مطمئنه دخول
ميسر اولدقده نفس عروسي روح امرده ايله مزدوج
اولمش مقامنده درعنايت پير وهدايت جليل
ايله نفس مطمئنه دن نفس راضيه يه عروج ايلدقده
شيئه نفس اول ازدواجدن حامله اولمش حكمنده
در فضل بذل ايله نفس راضيه دن مرضيه يه كزر
ولد قلب اول ولد قلب كه علم لدن ظهوره كلوب
علم باطن وعلم حقيقت وعلم معرفت صاحبي اولمش
اولور اللهم يسر لنا اول وقت ارجعي الي ربك
راضية مرضية سرتي ظهور ايدوب اول نفس
راضيه ومرضيه دن نفس صافيه حاصل ايلدقده
اول ولد معنوي بلوغ تامه حكمنده اولمش اولور
انتهى بو تقسيم وتفصيلي على طريق التمثيل درواله
نفسك مراتبنك تقسيم وتفصيلك اكثر محلده مسطور
اولدوغندن بو لطيفه ايله بو محلده اكتفا اولندي

فصل رابع حواس عشره وطبايع بشريه بيان

حواس عشره معلوم اولهكه حواس انسانى
ايكى قسمدركه برى ظاهر وبرى باطنى بس حواس
خمسهٔ ظاهرى سمع بصر شم لمس ذوق يعنى
اشتمك كورمك قوقمق توطمق طاطمق وحواس
خمسهٔ باطنى حس مشترك وقوة واهمه قوة
متفكره قوة متخيله قوه حافظه در واهل سنتدن
بعضى متكلمين حس باطنى بره حصر ايدوب
حس مشتركى رد بوحكم ايلمشلر وصوفيونك
بعضى سبى حس باطنى تعبرى آخر ايله تعبير بيور
مشاعر عقل وقلب وروح وسر وخفى ولكن بو
ايكى تعريف برى برندن بعيد ومغايردكلدركه برطبقه
حال وبرى محلدر واولكه حس باطنى حس مشتركه
حصر امشلرا نحصوندركه وهم وفكر وخيال وحفظ
بونلرك دورندى نخى من وجه حس مشتركه ايله

منا سبتلرى وارد روحواس ظاهره نخى حس
مشترك ايله منا سبتلرى اولدغندن حس مشترك
دينلمشدر زيرا هر قوا واعضا محلنده حس مشتركدن
حصه بولنار لرمثلا قوه لامسه اشتمكلكى واول اشتمكلكى
كلابى فهم اتمكلكى مدار حسندر وكوزن كوروب
اول كورمك نسنه يى ادراك امك سبى وتمك رايحه
حس والشباى مختلفلك رايحه مختلفين
فرق اتمك وهر شئ ذوقيله ذوقياب اولمق وهر طو
تدوكى شيئه علم حاصل اتمك حسدر اوزره جمله سنك
حس ايله اشتراك لرى وارد رمثلا نائم قتى آوازى
وبينا النوم والبقضه ده اولا كشى اهل مجلسك
نكلمنى ايشدر ولكن معنيسنك فهم ايده مزوكر
نيامده اولان كشينك كوزلرى آچق بقراولسه
اول يقمق نائمه برشيى مفيد دكلدر واول اشتمكلكى
وكورمكى نسنه لرى حفظه قادر اولمز حس مشترك

معنوي ايله مشغول اولدوغندن ففهم **بيان طبيعت**
بشري معلوم اولاكه طبيعت بشري دورتدر رطوبت
برودت حرارت يبوست وبو دورت طبيعت دورت
عنصرك مقتضاسيدر زيرا صويوك طبيعتي رطوبتدر
وتوابك طبيعتي برودتدر وناركك طبيعتي حرارتدر
وهوانك طبيعتي يبوستدر وبو تقسيم بحسب الغا
لبدر والاهر بردكنك ايكي طبيعت وايكي حاصلري
واردركه هر بري اول برينك ضدي وخلافيدر و
طبيعتلري وحاصه لري كذالك بر برلرينه مغايرو
منافيدر مثلا صويون طبيعت اصليه سي رطوبتدر
ولكن برودت ايله دخي مناسبتي واردركه يبوست
وحرارتك خلافيدر وخاصه سي دخي اخركي خاصه
سنك ضديدركه رفع حرارت وازالهٔ يبوستدر
كذالك ناركك طبيعت اصليه سي حرارتدر ولكن يبو
ست ايله دخي مناسبتي واردركه رطوبت وبرودتك

ضديدر

٩٤

ضديدر وخاصه سي دخي اخرن خلافيدركه رفع برودت
وازالهٔ رطوبتدر وهوانك طبيعت اصليه سي يبوستدر
ولكن برودته دخي مناسبتي واردركه دوردي دخي بر برلر
ينك ضديدر مثلا يبوست طبيعتي رطوبت حاصه سيدر
اول بهاردر اشجاره رطوبت بحشي ايدوب برودت طبيعت
ناني يبوست حاصه سيدركه حزانده اشجاري يابس
ايلر وتوابك طبيعت اصليه سي برودتدر ولكن رطوبت
ايله دخي مناسبتي واردر وحاصيه سنه بنزمكدركه يبوستي
خلافيدر واضدادن جمعي وامتزاجي براعجيبه وحالات
غريبه دركه ادراكي طور عقلدن بيرون قدرت الهي
وحكمت نامتناهيدر وبو تقسيمك فهمي صرف
ذهنه محتاجدر انتهى **فصل خامس حضرات**
خمسه وافلاك تسعه **بيان حضرات خمسه** معلوم
اولاكه حضرات خمسه شش عالمدركه ايكي عالمك تفصيلدر
عالم غيب وعالم شهادتدر وعالم امر وعالم خلق دخي

درنور ودخی عالم ملک وعالم ملکوت دخی درنور اولکه
حضرات خمسه دراول کسبی عالم لاهوتدر ایکنجیسی
عالم جبروتدر اوچنجیسی عالم ملکوتدر دردنجیسی
عالم ملکدر بشنجیسی عوالم اربعیی جامع انسان
کاملدر وبو بشی عالم اون سکز بیک عالمک اجمالیدر
اون سکز عالمدر هر بری اجماله بیک تفصیل اعتبار یله
اون سکز بیک دینلمشدر واون سکز عالم افلاک سبعه
وحضرات خمسه وعناصر اربعه وکرسی وعرش اعظم
جمله سی اون سکز اجمالیدر که اون سکز بیک انک تفصیلیدر
فاما اکثر محققین عناصر اربعه بر ینه موالد ثلاثی که
نبات وجماد وحیواندر بو اعتبار ایله لوحی الحاقه
الدوب اون سکز عالمی مع التفصیل اون سکز بیک دیمشلردر
ولاکن بو اعتبار اوزره دخی من وجه بر ینه مغایرت
یوقدر زیرا موالد ثلاثه عین عناصر اربعه در زیرا
هر جاده که وجود خارجی ایله موجود در عناصر اربعه در

ترکیبدر پس بو اعتبار ایله بو ایکی توجهک معنیسی
وفهومی بر ومطابق اولمشی اولو والله اعلم تعبیر آخر
عالم هاهوت وعالم لاهوت وعالم جبروت وعالم ملکوت
وعالم ملک پس عالم هاهوت مظهر ذات وعالم لاهوت
مظهر اسما وعالم جبروت مظهر صفات وعالم ملکوت
مظهر افعال وعالم ملک مظهر آثاردر تعبیر آخر غیب
مطلق وغیب نسبی وغیب بسیط اوج عالمی جامعدر که
غیب ایله شهادت مابینده وغیب ایضا فی دخی
دینلمشدر وشهود مطلق بو اعتبار ایله تقسیم حقیقی
اوزره بشی عالم که ذکر سبقت ایلدی اوچ قصر اولدو
غنک وجهی غیب ایله شهادت مابینده اولان اوج
اوجی دخی غیبیه منسوب واتصالا بر بر لرینه مضاف
اولدقلرندن کذا فی کتاب مستقیم نیازی تعبیر آخر عالم
معانی وعالم ارواح وعالم خیال مطلق وعالم خیال
مقید وعالم شهود مطلق تعبیر آخر تعیین اول مظهر ذات

احدیتدر و تعین ثانی مظهر صفات اسماکه واحدیدر تعین
ثالث مظهر آثار وجود خارجی جمیع ممکناتدر و بو تقسیم
دخی تقسیم حقیقی اوزره اوچ قصر اولنمشدر تعبیر آخر
عالم معانی و عالم متوسط و عالم جسمانی و بو عالم
متوسطک فوقنده و تحتنده بر عالم واردر عالم معانی
ایله عالم متوسطک بینندہ اولان عالمه عالم ارواح دیرلر
و عالم متوسط ایله جسمانینک بینندہ اولان عالمه عالم
مثال دیرلر ففهم جمع تعبیرات بین الاجمال و التفصیل
غیب مطلق و عالم معانی و عالم عمی و عالم خفی و عالم
هاهوت و بو جمله عبارا تکه دکر اولندی عالم الهی
و هویت ذاته اطلاق اولنمشدر و عالم لاهوتی
بعضیلری ذکر اولنان عوالمدن عدایدوب ذاته محصو
صیته حمل ایلمشلر فاما اکثر محققین عالم لاهوت
اسما صفات مظهری اولمسنه اتفاقا حکم ایلمشلردر
پس عالم جبروت و عالم ارواح ایکی سی دخی بر درکه

غیب

غیب نسبی و تعین ثانی داخلنده اولان عوالمک بریدرکه
عالم ارواح و مقام کرو بیان یعنی جبروت ملکلریمه کرو
بیان درلرکه حقک مقرب ملکلریدرو عالم ملکوته و عالم
مثال و عالم برزخ و عالم امر و عالم خیال و غیرهم بوجمله
عبارات عالم ملکوتی تعبیر یدرکه محل مناسبت اوزره
اعتبار اولنور مثلا عالم ملکوت دنلدیکنک وجهی
اولدرکه مقام ملائکه دانیجون عالم ملائکه دخی درلر
و عالم مثال دنلمسینک وجهی اولدرکه عالم ملکده هر
کشینک اول عالمده بر مثالی واردر سبعی و شهوی
و ملکی یعنی هر نه صفت ایله متصف ایسه اول صفت
ایله عالم مثالده نمودار بر صورت ایله منعکس
اولور و هر کشینک حالی عالم مثالده مصور اولان
صفتی تجاوز ایلمز و عالم برزخ دنلمسینده دخی
وجه اولدرکه ارواح ایله اجسام ارکسنده برزخدر
زیرا برزخ شول نسنه دیرلرکه ایکی شیئ مابینده

مناسبت و مماثلتي اوله و من وجه برينه و من وجه
الآخر اول برينه مشابهتي اوله اويله اولان محله
برزخ ديرلر انجون عالم مثاله برزخ ديرلركه قابل
صور روحاني اولدوغندن عالم شهادته مشا
بهتي ظاهر در و عالم شهادته كوره عالم غيب
و نوراني اولدوغندن غيب مطلقه مشابهتي
باهر در مع هذا عالم اجامك انتهاسي و عالم
غيبك ابتداسي اولدوغندن ايكي عالمك بينلرنده
و عالم صور در صور روحاني و عالم غيب غيبيه نك
جهتندن من وجه مشابهتي اولدوغندن عالم
برزخ دنلمشدر ففهم و عالم كون و فسادن
دخي برنجه تعبيراتي وارد ركه عالم ملك و عالم اجسام
و عالم صور و عالم شهادت و عالم عناصر و تعين
ثالث و شهود مطلق و عالم تركيب و امثاله بوذكر
اولنان عوالم جمله سي عالم كونك عبارتيدركه

هر برى برمناسبت و برمشابهت ايله اطلاق اولنمشدر
هر مناسبت ادنى ملاحظه ايله فهم اولندوغندن بو
مختصر ايله اكتفا اولنمشدر ففهم پس عالم اجساد
و عالم ناسوت و عالم صغر اتركيب انسانيه معطو
فدر فاما انسانه عالم كبرادخى درلر زيرا بحسب الوجود
عالم صغر اردر اما بحسب الحقيقت عالم كبرادر و قالب
انسانه عالم برزخ دخى درلر اجسادن انتهاسي
و ارواحك ابتداسي اولدوغندن و قلب انسان
كامله عرشى رحمان دنلديكنك وجهى اولدركه عالم
اجامك انتهاسي و عالم ارواحك ابتداسى
اولدوغندن اوتردر فاما اجسام ايله ارواح ما
بينده قلبك برزخيتى عامدركه جميع ناسك
قلوبنك برزخيتنه شاملدر ولكن عرشه تشبيه
ايجق انسان كاملك قلبنه روادر زيرا انسان
كاملك قلبي من جهة التلطف نورانى وكدورات

بشريه وغبار غير بدن پاك وصافيدر پس بو عالم
مناسب درشحات عين الحياتده مذكوردركه صوفيه
قدس الله اسرارهم اصطلاحنده عالم ملكوت آكا
عالم خلق دخي درلر مرتبهٔ شهادتدن عبارتدر يعني
عالم اجسام وجسمانيتدر وبونك حدي دائرهٔ
فلك الافلاكك محديندن مركز كرهٔ حاكه وارنجه در
وبو برعالم مدركه بونك وجودي مدت ومادّيه موقو
فدر وعالم ملكوت كه آكا عالم امر دخي درلر بو عالم
عالم ارواح وعالم روحانيت وملائكدن عبارتدر وبو
عالم مدركه بونك وجودي مدت ومادّيه موقوف دكلدر
بلكي سبب سز وواسطه سز حق تعالى نك امريله موجود
اولمشدر وشيخ كمال الدين عبد الرزاق كاشي
كندو اصطلاحاتنده ذكر ايتمشدركه بو عالم النجون
عالم امر ديمشلردركه مجرّد امر كن ايله موجود اولمشدر
وقطب المحققين شيخ محي الدين ابن عربي قدس

الله تعالى

الله تعالى سرّه بيورمشدركه بو عالمه عالم امر انجون
درلوكه بو عالمده نهي يوقدر جمله امر محضدر زيرا بو
عالمك اهلى كه ملائكه در استعداد لري بر وجه اوزره
دركه قسمي مخالفت ايلمزده بو لنمز تاكه اكا نهي تو
تب قابل اولهو عالم جبروت عالم اسما وصفات
الهيدن عبارتدر وعالم لاهوت اسما وصفات
اعتبارسز ذات يختدن عبارتدر وعالم ناسوت
عالم اجسام وجسمانيتدن عبارتدر ولاهوت
ايله ناسوت لفظلى كه بري برينك مقابليدر اصطلا
حات نصارادندر كاهي طائفهٔ صوفيه بو عبارتلرى
غيب وشهادت اطلاق ايدرلر والله اعلم انتهى كلامه
ولهذا حقى اسماعيل افندى حضرتلرى شرح محمد يده
شويله بيورمشدركه لاهوت عالم اسما وصفاتدر
جبروت عالم مجرداتدر ناسوت عالم بشردر بو تقديرجه
بو ايكى تحقيقك بينلرنده واقع اولان مغايرت احد

همادن برینك كهوینه ویاخود عدم فهمنه ذاهب
اولنمیه كه انلرك هر كلامی برنیچه معنی متظمك هر
حالاتدن حالی وعاری دكلدر زیرا كرك مجتهدین
وكرك صوفیون مابینلرنده هزار واقع اولمشدر
برعبارده برمعنای وبروب احری لاعتبار اخر معنا
آخره حمل ایدوب وجه آخر اوزره تحقیق ایلمشلردر
فاما بو مغایرت بحسب الصوره بحسب الحقیقه
عین مطابقتدر زیرا معلوم مدركه علمك طبعی
حاره راكر اول علم شدیده شتاره بولنوب
تجدد ایله واكر آتشی ایجنده قیلنار اول طبیعته
وخاصه سنه تخفیف وتشدید حاصل اولمز كما فی
الاول حراری باقیدر صورت متفرقه حاصه طبیعته
مانع دكلدر ولهذا ارباب توحیدك واصحابك
تحقیقك بعضنی تعریف تحقیقلرنده بحسب الصوره
مغایرت كورندكی معنی سنك مغایرینی ایجاب

ایلمز بلكه حقیقتده عین مطابقتدر مثلا برعرب ایله
برعجمی ایكسیدخی كندی لسانلریله حق تعالی ایچون
ذكر ایلسه عرب بی ربتنا دیه وعجمی خداوندا دیسه
اول ایكسنك ذكرلرینك حرفده وتلفظ وتكلمده
مغایرلری حقیقت عبارتك ومعنی كلامك مغایر
یرتنه دال دكلدر بلكی حقیقت معنی برو مطابقتدر
ففهم پس بو محله دك بقدر الطاقه عوالمك احوال
قال وعبارات مقالی بینی الجمال والتفصیل شرح
بیان اولوندی فاما كیفیت حالی كما هی شرح و
بیاندن مستغنی ذوقه محتاج اسراری عجیبه و
احوال غریبه درجناب كبریا جمله سالكان صاد
قانه وفقیره تقصیره اول حالی حال واول مقامی
مقام ایلیه اول وقت شرحه من وجه استعداد و
فهمه قابلیت پیدا اولور اللهم یسر لنا بیان
افلاك تسعه واحكامها معلوم اولكه افلاك

تسعه طقوز فلك دركه يده سنه مدبرات سبعه دراركه
اولكيسي فلك قمر دايكنجيسي فلك عطارد دراوچنجيسي
فلك زهره دوردنجيسي فلك شمس دركه مركز افلاكه
دخي دركوشنجيسي فلك مريخ دراتنجيسي فلك
مشتري دريد نجيسي فلك زحل دروبو دخل ايله
مريخ نحس اكبر دنكم مشتري ايله شمس سعد اكبر
اولد قلري كبي وبونلرك مادون اولان زهره وعطارد
وقمرانلرده دخي من قدر وضع الهي سعد ولوبوذكراو
لنان اسماكواكبه معطوفدر سمايه دكلدر وسمايه سماي
اول وسماي ثاني تاسماي سبعه وارنجه كقوله ولقد
زينا السماء الدنيا بمصابيح طباقا دلوكه نحس اكبر كه
زحلدراكرانك التنده مشتريكه سعد اكبر دراولمه
بوعالمه كون اطلاقي صحيح اولمزدي بالكز فاسد
ايله اولوردي وهكذا تحت فرتخده شمس اولمه
بنه حكم غالبك اولمق لازم كلوردي زهي لطف

احسان زهي قوت وقدرت الحمد لله على جميع عطا الله
بعضا سبعه سياره دن صكره فلك ثوابت كه كور سيدر
فلك بروج دخي بعضي محلده دنامشدر وفلك الافلاك
كه عرشي عظمدر فلك اعظم دخي دولوانچون تاكه جملدي
محيط وجملدن اعظم وسريع السرعه دوردوراييدن
افلاكدركواكب دكلدرانلر برلرندن حركت ايلمزلرنكم
دردولابه برسمسار محلنوب دولاب دوراييلدقده
سمسار دخي آنيله معاً دوراييلراكوسئوال اولنور
قمر وشمسك دوري حودائما مشاهده اولنمقله
درجواب دوراييلين سمسار دولكن سمسايكرنك اولدو
غندن سير سماكور نمبوب قمر ايله شمس سير ايدرمش
اولنور والادور سماوانك اولدوغنه شك بوقدر
شرح محمديده مذكوردركه قمرك دوري برآيدر
ودور عطارد آلتي آيدر ودور زهره اون آيدر ودور
شمس برسالدر ودور مريخ اون سكز آيدر ودور

مشتري الذي سال برماهدر ودور دخل اولنوز سنه در
جملهسي قرق سنه اولور انتهى وبو فلاكن جميع كشايه
مداخله واقعه وتدابيري كثيره سي وارد ركه اومور
ممكنات الملك حركتيله خوب زشت ونيك بد اولور
والملك حره كمي دخي ازن باري وقدرت الهيه ندر
زيرا فاعل حقيقي انحق حق تعالي حضرتلريدر والا
جزئي وكلي بر موجود بر فعله قادر ده كلدر كوجه بو محله
حكما بعضي فلسفي مذهب بطلانه ذاهب اولوب
حيرانده قالمشلردر عياذاً بالله تعالى من هذه
المذاهب ودور كواكب قرق سنه اولدوغندن كمال
انسان جله سالة محتاج درده يو بيور مشلر وآدمي
قالبي قرق سنه بالانفخ روح دورده وكي دور كامله
ايله وجود شريفلري كمال بوله كه جسم كلي اوزرينه
كلي سينك دوري كه قرق سنه در تمام اوله بعده دا
سبعهٔ سياره دن قمرن وجود انسانه اولان

تدبير وتاثيري صباوتده اولان تغير وتلونده دركه بر
حاله وبر محاله ثابت اولميوب دائما ميل وفراغتده
درلو تنكم قمرن دائما حالي ترقي وتنزلده درزيرا مقتضاي
سير واحكام وكدركاهي دريعني قمرك وجود انسانه
تدبيري صباوت حالنده دركه تلوين وعدم تمكين در
بعده فلك عطارديدن وجود انسانه تدبيري تعليم
صنعت وتعلم علم وكتابت وجميع فنون هنرانك
زيروحكمنده درو جمليه ساري اولان علوم فنون
انده جاريدر بر مقتضاي ازن باري وفلك عطارديه
فلك كاتب دخي درلر وفلك زهره نك وجود انسانده
تدبيري وترغيبي ميل هوا درواول وقتده آدمي دائما
ميلي هوا وهوسي وجميع حركاتي مقتضاي نفسدر
يونه وصورته خوب ومحبوبه ميل هوا فلك زهره نك
حكميدركه اول حينده وده ورنده البته اجراي حكم
واظهار خاصه ايدوب اول شخصده محبت محبوب

ومیل هوا نفس و ایلر اکر سئوال اولنورسه مردان خدادن
بعضی ذات بی همتا کوکه هین هیچ اولمیوب تکمیل مراتب
عالی و تحصیل معارف کلی ایده نه دک طریق حقده وراه
هدایته ثابت و برقرار اولوب بر آن و بر ساعت
طبیعت بشری و مقتضای نفس هوا یله حرکت ایتیوب
نائل حق و واصل ذات مطلق اولدقلری ظاهر و نمایاندر
بو صورته دور زهره انلرکی ذات پاکه توجه ایله مظهر اولوب
کلوب اجرای حکم ایلرجو آمیل هوا عشق محبتدن
عبارتدر عشق محبت ایسه ایکی نوعدرکه بری مجازی
و بری حقیقی پس محبت مجازی نفسک هوسلرندن
نشو و نما بولوب و عشق حقیقی روحک
و سرک هوسلرندن و ترغیب عقل و ایماندن اولمغله
شول کسلرکه بو ذکر اولنان حالات ممدوحه ایله
مقبول و رود و مرغوب صاحب لطف جود اولمشلر
در الحمد ظهور ایدن هوا و هوس که مقتضای دور

زهره دوجانب حقه و ذات مطلقه اولان میل محبت که
عشق حقیقیدر همین اول درون احکامندن بعید
دکلدرکه هوا میل و محبتدن عبارتدر بنکم نجم الدین رازی
قدس الله سره العزیز حضرتلری مرصاد العباد نام
کتابلرنده بیورمشلردرکه نفسک ایکی صفت ذاتیسی
واردرکه انلردن بلده کتورمشدر فلان صفات ذمیمه بوایکیدن
دوغرامدرلر اول صفتلرک برسی هوا و دوسی غضبدر
پس بوایکی صفت عناصر اربعه نک حاصیتی درو
نفسک قدیمی یارلیدر و هوانک و میل الجفدر
بنکم بیورروا النجم اذا هوا یعنی اول یلدز حقی چونکه
اشغاروشروخی خبرده کلمشدرکه حضرت رسالت
علیه السلام معراجدن دونب الجفه میل ایتدیکی
صونک و طیراغک حاصیتی درو یلدز خی اولدیکی
غضبدر و بو صفتک حاصیتی بو ملکلرده اولمغله بوایکی
صفت جهنمک مادسیدر نفو خلایق بو صفتلرله

طمویه کیور وقالان درکات دخی بوایکیدن حاصل اولور
امدی بوایکی صفت که دیدک البته نفسده کوکلده تاکه
هوا صفتیله کندویه براز نسنه لری چکه کندویه الله
تصرف ایلیه وغضب صفتیله دفع ایلیه کندودن شول
نسنه یکه زیان ایدر اکا بو عالم کون وفاسده پس
بوایکی صفت ایله کندویه پرورش وتربیت ایلیه تاکه کندو
نک وجودی باقی قله امّا الکی صفتی حدّ اعتدالده متعلق
کوکلده زیرا کم بو صفتلرن نقصانی سبیدر نفسی وبدنه
نقصانه وهم بونلرک زیاده سی دخی سبیدر عقل ایمانه
نقصانه پس نفسی تربیه ایمک بوایکی صفتی حدّ اعتداله
کتر مکدر وانک ترازوسی قانون شریعتدر پس کوکلده
هر حالده شریعتدن بحاوز قلمیا تاکه نفسی وبدن سلا
مت قاله وهم عقل ایمان ترقی بوله ودرجات حاصل
ایلیه ودخی بو سفرده ایکی صفت محتاجدرکه اول هوا
وغضبدر اکر سفرده بوکسکه والحق اولدالکرسز

کیدر زنتکم مشایخ قدّس الله ارواحهم دمشلردر
لولا الهوا ما سلک احد الی الله تعالی طریقا یعنی اکر
هوا اولمیدی هیچ کمسنه حقه ارشمزدی امدی چونکی
هوا علوه قصد ایلیه بلکلیه محبت وعشق اولور وغضب
دخی یوزن یوجه دوتا غیرت وهمت وشجاعت وسخاوت
ظهور ایلر انتهی کلامه قدّس الله سرّه وکذالک الامر
معلوم اولدیکه دورزهره اجرای هوا ایدن اول هوا
کمینه صفت ردیه وکمینه صفت حمیده کمینه سبب ستر
وکمینه باعث وقربسی شول کمسه که میدان شریعتده
همین صبا وایکدن برو قدمی دال وبوحه طریقتده
وجود شریعتن حل ودریای حقیقتده کندوفی
نحو صرف ایلیه اویله اولان مریدان خدانه هریدیکی وهم
زشت خوب اولمسی محققدر اویله اولسه دورزهره
جمله شاملدر وعامه ناسه سلایدر کمینه صفت زعیمه
حرص وحقد وحسد بیلایدر وکمینه میل همت وعشق

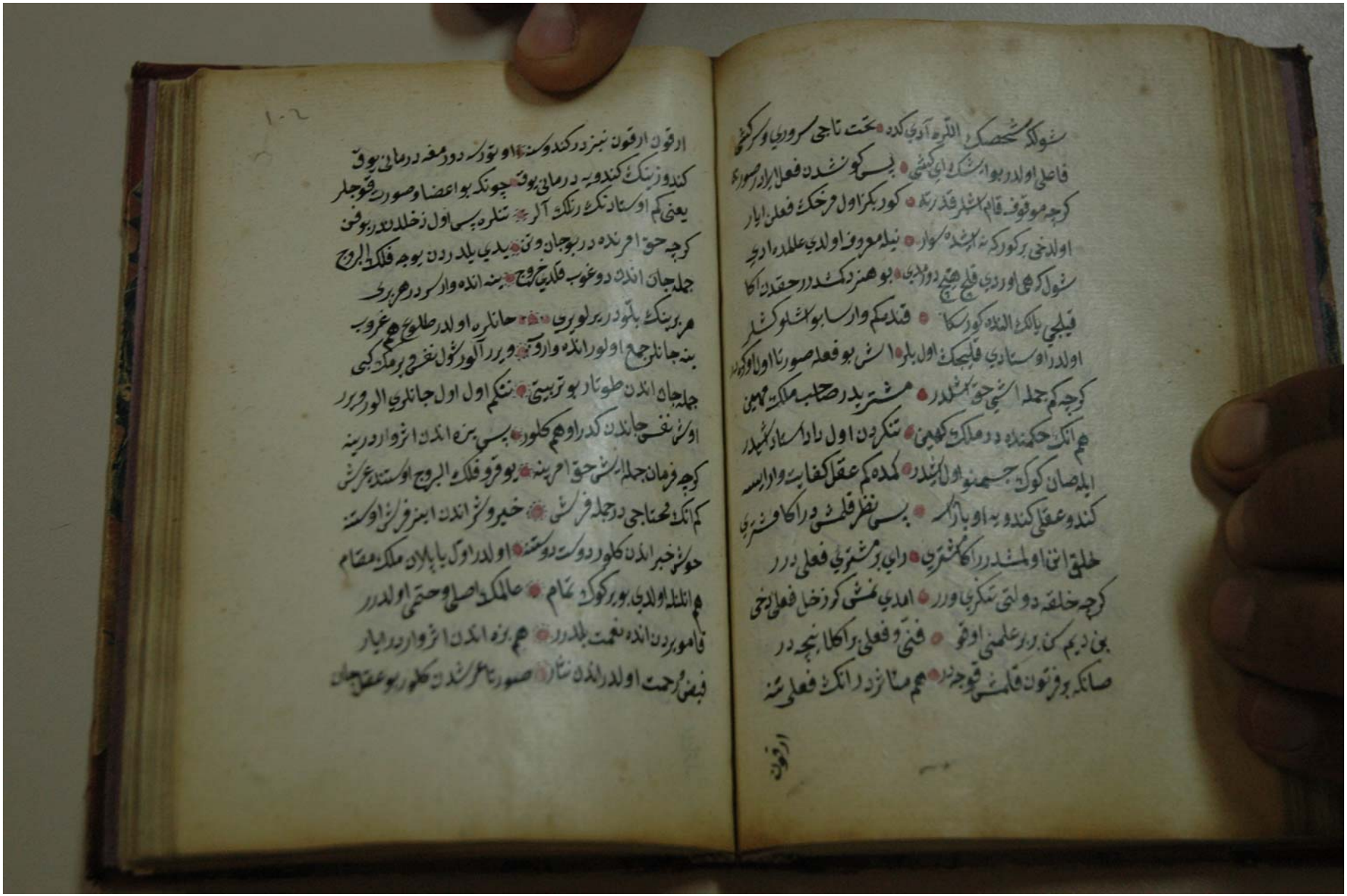
محبت پیدا ایلر زیرا شول کشیدہ کہ هوا اولمیه بی عروج
وبی محبت ست لک نشانی وصفت جهالت علامتیدر
وشول کشیدہ غضب اولمیه عدم غیرت وحمیت وعدم
شجاعت وسخاوت نشانیدر وشول کشیدہ کہ
هوا غالب اولدیی حیا حرص دنی دنیا حقد حسد صاحب
صفت بهایم نشانیدر وشول کمسه دہ کہ غضب غالب
اولہ ظلم شقاوت ویرتجی حیوانات صفتی نشانیدر بس
انسانه لازم اولان بو ایکی صفتی اعتدال وخیره دال
اولمسنه سعی وهر بر نک حکمنه رعایت اوزره اولله فقهم
پس فلک زهره نک بو محله کلنجه تدبیری واحکامی
بو مقدمه ایله بین الاجمال والتفصیل معلوم اولدی
بو دخی معلوم اولدکه فلک شمسک وجود انسانده
تدبیر وتأثیری طلب ملک مال وداعیه شهرت ور
فعت وکثرت نعمت کہ بو جمله فخریه نشانلریدر کہ شمس
کبی خلقه کندویی اظهار صفتنک ظهوریدر وفلک

مریخنک تدبیر وتأثیری جنک جدال وفتنه وفادنا
الت حرب وورمه کسمه وقان دکمه فلک مریخنک حکم و
مأموریتنک مقتضاسیدر وفلک مشتریننک تدبیر و
تأثیری عقل تام وتدبیر ومسخنی وعند الخلایق مقبول
ومرغوبیت فلک مشتریننک مقتضاسیدر وفلک ذحلنک
تدبیر وتأثیری عالمه وانسانه اجرای احکامی ومقتضای
مأموریتی زشت ظلمت بدونکمتدر صورتی نیکی یعنی
محبوبی بدوجرکن وحوب نار نیکی وجود لویی زشت
وبی درمان وهر بر نسنه نک خزانی حاصلی مردی صاحب
درد وجوانی شکل جیبنه کثرمک فلک ذحلنک مأموریته
تنک مقتضاسیدر وفلک الرؤجنک یعنی کرسی کہ انه
فلک ثوابت دخی دولرانک دخی مقتضای مأموریتی
جماده حیات وجمیع ارواح اندن نزول ایدوب وینه
رجوعلری وقرارکاهلری فلک الرؤجدر وفلک الافلاک
کہ عرش اعظمدر جمله افلاک واجسامه نیک بد وخیر

وشر اندن ظهور ایلر یعنی جمیع عوالم و بنی آدمه خیر و شر وحی
تعالی فلک الاعظمی آلت ایتمشدر و صورتا بو نه فلک یعنی
افلاک تسعه عالمه و آدمه احاطه وار و احاطه حاکم نصب
اولنوب تدبیر لری جلیه شامل و تاثیر لری ممکناته ساری
در بالله والله اعلم پس بو مقامه مناسب قطب
الدلا حضرت عاشق پاشا قدس الله سره العزیز حضر
تلرینک ابیاتی برعبر تلرندن بعضی درکه هر بری بو ذکر
اولنان کیفیت افلاکی مشتمل درکه ترتیب اوزره افلاکر
تسعه نک احکامن بیان ایلر بیت چونکه نطفه دوشدی
اکا رحمنه • یوردی تقدیری انک اوستنه • الذی
صورت نه فلکدن یورتشی • انکیله ضبط کلدی هر بر
اشی • کوچه بخاشی جلیدن درقلا • چشم رحمت
بایه وهم بوخلا • نه فلکدن هم اثر وار درته • هر
برک حق قودی هر ایشی اوستنه • اویله اولسه پس بولا
رک وصفنی • ایدسارم غیب دمک شرحنی •

نه فلکدن

نه فلکدن در بو زشت نیک ذات • ننکم آیدن در نقصی زیاده •
انک ایشی آرمغ اکلمک درد • تیز کتمک دخی تیز
کلمک درد • بی ثبات و سیر تیز اشلودرای • بی
قرار اولمشی در بل اونکاره • صورتا آیدن در بو رشی
اول اثر در صورتلرده بو ایشی • هم عطارد اثر وار صورتا
اول سور اجسم بوجله صنعتا • مکتب انک فنی در بنیاد اول
دنیاده کاتب کرک اوستاد اول • صورتا اول اکور صنعتلری
انک اکر جمله بو صنعت اری • صورته پس وارد راندن اثر
کوچه حقدن در بو جمله خیر و شر • زهره دن هم بورشی اکور سوتن
قابل اول فعله بوجمله مرد و زن • صنعت فعل انده عیش شاد در
عیش اچنده تنلرن اوستادر • کم ده کم غالبه در نفس و هوا
زهره ایدر دیمک اول شخصه روا • پس الراندن دخی تن بورشی
کرچکم حقدن در بو جمله اشی • هم کونشدن فعل ار صورتلره
اول سر صورتلری نعمتلره • نیر اعظم در اول شمع جهان
فلکه کم یورر ایسه کوانور عیان • شهرت انک فعلدر بو رسنده

شولکه شخصک اللّره آوی کده ٭ تخت تاجی سروری اوسکنی
فاعلی اولدر بوایشک رای کشی ٭ پس کوشندن فعل ایراد صوره
کرچه موقوف قایم اشلر قدرته ٭ کور بکزاول فرخک فعلن ایار
اولدخی برکورکه نه اشده سوار ٭ نیله معروف اولدی علمده اری
شول کرهی اوردی قلیچ هیچ دوام دی ٭ بوهنرنه کشده رحقده اکا
قلیچی یالکز اللّه کورسکا ٭ قلدیکم وار سابو اشلوکشلر
اولدر اوستادی قلیچک اول بلوا اشی بو فعله صورنا اولاکوره
کرچه کم جمله اشی حق اشلدر ٭ مشتریدر صاحب ملک مهین
هم انک حکمنده دوملک کهین ٭ تنکریدن اول داد استاد کشیدار
ایله صان کوک جسمنو اول اشلدر ٭ کمده کم عقل کفایه وار ایسه
کنده عقلی کنده یه اوبازسه ٭ پس نظر قلمشی دراکا مشتری
خلقی انی اولمشدر اکا مشتری ٭ رای برمشتری فعلی درر
کرچه خلقه دولتی تکریدر ٭ امدی نمشی کوزخل فعلی دخی
بن دیم کی بر علمنی اوقو ٭ فنی وفعلی براکلا بیچه در
صانکه بوزتون قلمشی قوجه در ٭ هم مانزه دانک فعلی نه

ارقون

ارقون ارقون نیزه دکندوسنه او توره دود مغه دماغی یوق
کندوزینک کندویه دماغی یوق چونکه بو اعضا وصورت قوجلر
یعنی کم اوستادنک رنکنه آلر ٭ تلمره پس اول زخلدن ربوفن
کرچه حق امرنده دربوجان ونی ٭ یدی یلدردن بوجه فلک البروج
جمله جان اندک دوغوب فلکدن خروج ٭ بنه انده وار کوردم بری
مربینک بلتوزیر لویری ٭ جانلره اولدر طلوع هم غروب
بنه جانلر جمع اولور انده وار و ٭ بر آلور اکول نقشی برمک کبی
جمله جان اندن طوتار بو ترتیبی ٭ تنکم اول اول جانلری الور بر بر
اوکی نقش جاندن کدر اوهم کلور ٭ پس بنه اندن اثر وار درینه
کرچه فرمان جمله اشی حق امرینه ٭ یوقدر فلک البروج اوستنه عرشی
کم انک محتاجی درجمله فرشی ٭ خیر وشر اندن اینر فرشی اوستنه
حوشی خبر اندن کلور دوست دوستنه ٭ اولدر اول یا بالان ملک مقام
هم الله اولدی بو برکوک تمام ٭ عالمک اصلی وحتمی اولدر
قاموس اندن نعمت بلدر ٭ هم بنه اندن اثر وار درایار
فیض رحمت اولدر اندن نثار ٭ صورنا عرشدن کلور بو عقل جان

هم کوکلهم علم هم سرّ و نهان ۞ هم بهانه هم سبب هم واسطه

حق در مشد رهب ارنلرای در ۞ حق نو صحبتلرنده برجی آرمسون

دنیا اخرد و غرو یولدن آیرمسون ۞ بعد ذا معلوم اولا که عند

الحکما قطب الافلاک کلک فوقنده اجرام و اجامدن

نسنه یوقدر حدّ افلاک عرشدر و عرشدن الرولا خلا و لاملا

در دیو زاهب اولمشلردر فاما اهل المکاشفه عرشک

مافوقی ارواح مهیمین در که حقّی مقرب ملکلر یدر لاخلا

ولاملا ارواحک مافوقیدر دیو تصریح ایلمشلردر و شیخ

محی الدّین ابن عربی قدّس سرّه العزیز حضرتلری فصوص

الحکمنده شویله نقل ایدر که فلک شمسی مرکز افلاک اعتبار ایله

فوقنده و تحتنده یدیشر فلک اعتبار ایله جمعا اون بشی

فلکدر که ذکر اولنه کلدی فلک شمسی و فیه مقام روحانیّه

ادریس علیه السّلام و تحتنه سبعة افلاک و فوقه سبعة

افلاک و هو الخامس عشره فالذی فوقه فلک الاحمر

یعنی مریخ و فلک المشتری و فلک کیوان یعنی زحل و فلک

المنازل

المنازل یعنی ثوابت و فلک الاطلس و فلک الکرسی

و فلک العرشی و الذی دونه فلک الزهره و فلک الکاتب

یعنی عطارد و فلک القمر و کرة الاثیر یعنی کرهٔ نار و کرة الهوا

و کرة الماء و کرة التراب و الله اعلم بالصواب معلوم اولا که

قلب انسانه عرشی رحمان دنلمشدر بروجهی دخی

اولدرکه عرشی اعظمک چرخ دوراننده قلب انسان

انه مرکز ده و شمسی ده روسائر افلاک انک دورندن

کروون اولورلر یعنی عرشی اعظم دوندوکجه انلرده دوزار

و ثوابت کواکبلر سیر ایتیوب محلّرنده ثابت دورلرانلرک مقا

بلی کرسیده و کرسیه فلک ثوابت دنلدیکمز و وجهی اولدر

ودنلمشکه بونلرک عدد لری بیک یکرمی دورتدر و شولکه

باعتبار ایدرلر سیر افلاک ایله که سبعهٔ سیاره در لرهر

بری ایکشر برجی مقام ایدرلر جمیع برجی سیر و دوران

ایدرلر یالکز شمسی ایله قمرک بروبر جلری وار درکه شمسک

اسد و قمرک سرطان فاما عطارد ان ایکیده رکه برج سنبله

وبري جوزاكذالك زهره دنك ثورايله ميزاندر وقريحك
حمل ايله اقرب ومشتريدنك قوسي ايله حوت وزحلدنك جدي
ايله دلو درونه اون ايكي برج دخي شمس ايله قمر كه تحت
قصر قندر دولر زيرا شمس سلطان وقمر انك وزيري مقامنده
دركه قمر نوري شمسك ضيا سيندن پرتو ندن اخذ ايلمشدر
انك عكسيدر والله اعلم بالصواب كذا في كتاب كلشن
راز پس بو افلاك ايله عناصر كه از دواجندن موالد
ثلاث ظهور ايلديكندن افلاك تسعه ايله عناصر اربعه
امهات درلو موالد ثلاثه جماد ونبات وحيواندر بعده زمان
معلوم اولاكه بو ذكر اولنان طبقات وحالات على التفصيل
انسانده موجود ومندرجدر في المثل چرخ اعظمك
دوري وحكمي وانك دوري ايله سائر افلاكن دوري
واحكامي وكواكبك تدبيري وتأثيري مثلو انسانك
دخي قلبنك انقلابي واردر واول انقلاب ايله جميع قوا
كه سيارده مثابه سنده دولر انلرك دخي تحويل تقلبي وهر

تحويلده بو رحال ايلر تدبير وتاثيري وشمس جهانك ضياي
عالم اولوب كرهٔ حاكدن كونه كونه نباتات عين الحياتكه
وانواعك اشجار اثماره قوام ويرديكي كبي شمس حقيقتن
عشق الهي دن توحيد حقيقي نوري قلهٔ قاف بدنده مانند
عنقاباش كوستروب ظهور وعالم ناسوتي پرنور ومعمور
ايدوب ازكار الهيدن اثمار عرفان نامتناهيه قوام ودوام
ويرمسي وفلكك ظلمت ليلك عالمه نور بخشي وثمرات
نباتاته رنك لذت ويرديكي كبي عقل معاد ظلمتي نور
هدايتدن طلوع ايدوب اقوال افعاله وعبوديت عباده
رنك ولذت ويرديكي كبي وياخود شمس كبي سلطنتك
روحكبي سلطانك وقمر كبي بجلانك نفس مطمئنه مذكاسنده
حاك سفلي كبي وجود عنصريدن ظهور ايدن انواع اثار
عرفان واثمار ازكار سبحاني ظهوري وجود عنصريدن
دخي حواص اربعه ظهور ايلركه احلاط دولر سودا وصفرا
وبلغم ودم دوقسي البواقي بو محلك تفصيلي اكثر

رسالهٔ دہ تسطیر اولدوغندن اجمالا برلمعه ایما ایله تقریر
اولنمشدر نظماً اوغیر نظم بیت بسمله درجمله کلامکه
بشی • انکٔ ایله بدایه لم هر ایشی • قوبدی دله رینه
برانطاق حق • ساردی میان قلمه طاق حق • حامهٔ دل
شرح ایدرکٔ عالمی • الدی بو تمثیل عیان حالمی • حال
محوّلده بو احوال حال • بانه عیان اولدی بو اعیان حال •
چونکه ازل له ابدن آدسی • اولدی فنا عاشق آواره سی
اولمشی ایدی بکا هواهای هو • المشی ایدی کوکلم زیبای
هو • بحر لطافتدن اسکٔ بادایله • فرقت ایله دشدی کوکل
بادایله • سرّی سرای نهان اندر نهان • اولمشی ایکی حق
عیان اندر عیان • قطره ایدم بحر عنایتده بن • زرّه
ایکن مهر وسعادتده بن • ن قلم یازدی دله برورق • الدی
وما یسطرون دن سبق • کلدی تموّج ایدرکٔ بحر نور •
دولدی تزوّج ایدرکٔ بو قصور • دکدی نوبت بکا
چو وقت ایر شوب • نامه نوری نفخت فار شوب •

نطفه

نطفه او لوب کلدم اکا رحمنه • نانه درد وشدی او قان بحرنه
مسکنی اولدی ایدم بحر رحم • منزل ثانی کویا دریای دم
برنجه دم ایدی دم بانه دم • اولدی چو دم دم ایله باکا عدم
کیدی وجود خلعت فقر فراق • چقمغه بو عالمه قلدی یراق
چونکی جماد ایله نبات ایدی اول • دولدی بو مشکات روح حیوانی کبود
عزت نسان ایله مکرم اوصم • دولت یذان ایلدی محترم
کیدی او تاجی سر مسکینه • نفخی روحی سینهٔ بی کینه
خامهٔ الوان ایله الوانه چون • کلدی حقیقتده کی عنوان بچون
حامهٔ حسنونه چو خط چکدی نل • شیوهٔ رفتار ایده درک چکدی دل
نفحهٔ مجموعهٔ اجمال جم • لوحهٔ صندوقهٔ تفصیلی جم
چونکه بو اجمال و تفصیلی هم • جم ایله جم اولدی بهم دمبدم
کزلی کوزه کوز و کلی کوزکدن • عالم عالمده قودی بر طبق
عالمی آدمده یزوب بر طبق • دکله نزاکتله بوکز بر مثل
ارتیره عرفان فمی لم یزل • سرّی معمّایی عیان ایلدم
نصحهٔ اجمالی بیان ایلدم • الدی حرم ایچره وجودی تمام

ویردی بو عالمده نوار باتمام ۞ قویدی روح اوستونه کلیه عین
لاله چو وجه اوزره بلور دور عین ۞ زلف نگار کیسولری دلبرین
سنبل عجب پرچمیدر هر کون ۞ چین چین اولمش زلف نازنین
ویردی دراغوشی ایده رک یکمین ۞ نرگس شاهیه مثل ایکی کوز
بلبل شوریده کویا دلده سوز ۞ حتمه کبی حبه سعد اختری
زاله کبی روحی مقدس تری ۞ فرنگ قرنفیله مثل کربکی
رومی صفت زنکی سیاهی یکی ۞ سرو خرامان دهشی شکشاد
طوطی جاندار سخنی دلکشاد ۞ زانبق الوکردن یاردن صفا
ایتدی بو تمثیله حروفی ازکیا ۞ عالمه بو زینت الوان ایمش
آدمه آنلر یکی برآن ایمش ۞ ایتدی حرم ایچره وجودی تمام
ویردی بو عالمده نوار باتمام ۞ بردخی تمثیل ایله کور بو کوزی
کورمکه هر یوزکرک جان کوزی ۞ مسجد میخانه دکلی اوزکه
آدم اولان عشقه قرکندوزن ۞ اندی جماعت جمعت صفه یه صفه
سنده قوسی یازی حرفه حرفه ۞ چکدی جو عاشقلری پیره مغانه
ویردی کاعشق اثرن اومغانه ۞ شیشه ناموسی چلانلر بری

ارجی

ارجی درسین اوقوازبره ۞ بحر ایله برجان ایله ستدن نشان
درد دوا تازه بهار وخزان ۞ آیه عقل عشقه کونشه رمثال
سنده نفسی اندی اولان ای سال ۞ صویه میل نار غضب ریخ هوا
حاکه سکونله کراهت هبا ۞ یدی فلک یدی قواد رکا
هر بری نه ویردی خدا بر نوا ۞ ایتدی حرم ایچره وجودی تمام
ویردی بو عالمده نوار باتمام ۞ دیشی اوکدور عین ذکر من کبی
ریخ سوداء عمرنی حرمن کبی ۞ قویدی بو عالمده بهایم خدا
سنده دخی آنه مشابه ادا ۞ دوه کبی دلده اولان کینی ندر
کوپ کبی لهجه سی چرکین ندر ۞ ایت کبی احوان ایله ایتشک
لاشه ایچون عالم ایله آتشک ۞ دلکو صفت حیله ایدن دمبدم
معنیده دلکوی دکل اول ادم ۞ آیو کبی عجب کبر اتمکه
ناسی خشونت ایله اورکومکه ۞ شهوت بطنیه سعی دوام
غفلت ایله بیوب ایچر حاص عام ۞ مار صفت خلقه زبان ایلمک
قرغه کبی دخی یلان سویلمک ۞ شیر کبی میشه ایچنده وولمه
الله ایله بولدی نظامک بلاد ۞ سوزقنی چوقدر ولی قصر ایلدک

عالمی چو آدمه حصر ایلدک ○ بو نه قیاسی ایله قیاس ایلدک
بیله سن اول وصف ایله هر کسه ○ جنتی صفت سنده جنوندن آز
خلقه زبان ایله ارشد چوکر ○ وسوسه شر و شیاطین بکشی
اندن اکثر درشده دوکر کیشی ○ احسن وجد اوزره پرارلی
وش کوزیل ○ کوکل کزر عالمی باوسر ○ غول صفت
چهره زشت بدلقا ○ دیوه مثل بدخوی ادم مطلقا ○
سنده ملک باشده عقل شبهسز ○ دعوت حق حبه
مثل دلده سوز ○ حور غلمان کشینک حویلری ○ خلق
حسن ایله ناسن سویلری ○ قصر و سرای نعم جنتی ○
ذکر خدا ذوق و سفا رفعتی ○ دورلو جواهر له مرتب جهان ○
دورلو معارفله مزین بوجان ○ دورلو شجر انده دلودر ثمر ○
سنده حوالی عشره دائر ○ ابتدی حرم ایچره وجودی
تمام ○ ویردی بو عالمده نوار یا التمام ○ طامو دکلمی
الم و درد و غم ○ معصیتی زقوم اسازهر سم ○ نار و
عذاب و زبانی جهنمی ○ سنده بولر قاموسی نفسی ایشی ○

بویلدر

بویلدر احوال محوله حال ○ کلدی دله شرحیله سوزلاء بال
چونکه بو فن اولدی سکا لازکار ○ ایله بو بحر ایچره نیچه درشکار
کرچه کم علم مثل فی المثل ○ نیچه سبی شرح ایتدی ولی بالمثل
الاکه هر کشیه بر درد و دل ○ دل بملنوب سوردی بر ده بحر و دل
کلدی دله نظم ایله نیچه مقال ○ اولدی بو عالم ایچره قیل و قال
قویمدیلر سکا دیجک کلام ○ معنسبی جمله سنک والسلام ○
هر بری بر درلو فباکید در ○ کمی نوا کمی صبا کید رده ○○

ابتدی حرم ایچره وجودی تمام ویردی بو عالمده نوار یا التمام

عالم جسم ایچره بوکون بولدوغک ○ عالم ارواحده اودر کوردکی
عالم ناسوتده اولان حصه مند ○ عالم لاهوتده اولور بهره مند
عالم ملک ایچره بلکه آدمی ○ عالم اعراف ایچره بولور همدمی
عالم کون ایچره الان عبرتی ○ عالم هاهویه ایوردولتی
عالم اجساد ایدن دل بری ○ عالم افلاکه چکر بر سری ○○
عالم خلق ایچره بوخلق حسن ○ عالم غیب ایچره کسندر اسن
علم عوالمدن علم اخذ ایدن ○ ناصیتی بلدکه کم اخذ ایدن

بلکه نقطه منحرفی حرف ایدن ○ دائرهٔ صرفه نقطه صرف ایدن
دلده کرامتله ولایت اودر ○ تنده لطافتله نجابت اودر
تنده ولی جانده ولایت ندر ○ جان ایله تن آنه دلالت ایدن
وقتیله چون اولدی قریب تنم ○ صورت الوان نقوشی ایتدم
دوندی تعین وجودیم بجود ○ انک ایچون نامه بوامر یه وجود
دار دیار اولدی چو دیار دار ○ ورد حقیقته کویا چرخ دوار
حال سیاه وجه حبال اوزره خال ○ جوهر مجموعه عرض عارض حال
ن نه مضاف ایتدی قلم نقطه ○ قویدی انا رحمته حق نقطه
بنده که بالسنده کسین کفر و فن ○ برقدی دله فرقت ایله حسرتجو
نقطه بر بنده دخی بر در ○ عالمی بر نقطه ایله دولدور
بانه عیان اولدی علم و عیان ○ انک ایچون رمز ایله ایتدم بیان
دله کرک معرفتجو اوله ○ قید تعینده و مطلق اوله
جان کوزن آچ شخصیادون کل بری ○ عالم دله اره بحر و بر
ایتدی حرم ایچره وجودی تمام ○ و یردی بو عالمه نور دوام
فصل سادس حط و حال زلف روی چشم لب

پت زنار کفر و ایمان معلوم اولاکه بو ذکر اولنان
عبارات صوفیه قدس الله اسرارهم حضرات لری
استعمال ایدوب هر برسی بر مناسبت ایله ذکر اولنه
لنه کر کدر بیان حط حال معلوم اولاکه حط
بیاض و حال بنده رکه محبوب بلوک بیناغنده اولان
سیاه نقطه دن عبارتدر که صورت جمیله آن و حط
رخساره نشاندر فاما طائفه صوفیه حط
رخساری کونه و خالی نقطه و وحدت مطلقه
واحدیت ذاتیه الهیه یه اطلاق ایدوب الکون
حط قد بدا من خاله ولقد جل خالق من حدد
دیو بیور مثلو اکثر محققین حد کونه و خالی
هویت ذاتیه الهیه تشبیه ایلمشلر در زیرا حد
محبوب اولمه حال ممکن مشاهده اولمز دیه
چشم عاشق حد کونه یعنی رخساری کثرتکده
حال وحدتی یعنی نقطه احدیتی مشاهده ایده

علاقه كثرت رخساري كسر ايدوب حقيقت خيالي
خاله حصر ايلمشلر در فاما صوفيه دن بعضي سي خالي
كونه وحدتي هويت ذاته تشبيه ايدوب عكس اوزره
ذاهب اولمشلر كما قال المغربي الكون خال قد بداء من
حده ولقد تجلى حده من خاله بو تشبيه دن مراد و
حدت ذاتيه مطلقه ايله كثرت صفات مقيده بياننده
تمثيل خارجي ايله رموزي لطيفه و معماي ظريفه دن عبا
رتدر ففهم بيان زلف روي معلوم اولاكه زلف
محبوب مجازي نك يناغنده اولان مويدركه من وجه
دلبرن يوزونه نقاب اولوب عاشقك رؤيتنه مانع و
روي محبوبه حائل اولور فاما بر موي سياه و مانع
رؤيت وجد شاه ايكن بنه رخسار محبوبده برآن
وبركونه شان وعنوان در پس محبوب حقيقيه زلف
روي جلال وجماله ايشارتدركه زلف جلاله و روي
جماله تشبيه در تنكم محبوبك يوزني زلف موي اولتوب

مانع شهود ناس اولمشدر محبوب حقيقنك رخ جمال
حقيقيسنك وجه باقي سنك زلف جلالي مانع
رؤيت عوام اولمشدر مكركه خواصدن اوله زيرا
محبوب مجازينك محبي و معشوقي صورينك عاشقي
قربيت و وصلت حاصل ايليوب مقام مقصوده نائل
اولدقده زلف ياري آلتنده جمال جانانى مشاهده
ايلر و لهذا محبوب حقيقي نك جلال باقي سي التنده
وجه خاصي و جمال خاص الخاصسك مشاهده ايلر
زيرا زلف جلالي تحتنده حسن جمالي مستور در تنكم قهري
و غضبي تحتنده لطفي و رحمتي مستور و محقيد روجودي
انانى قهره و روحي لطفه مظهر در و شمشير انيخون
وجودي شريري قهرامدن روحي انانينك لطف
جمالي ظاهر اولمزشول عالم اجسام و اجرام موي سياه
و زلف حسن شاه اسا قهر جلالك عكسي و پر
تو در يعني ظل حيالدر و شول ارواحي معاني

واسراری جان جانانی وجه خاص ولقاء اخص
الخواص اسالطف جمالک علی وبرتویدور
شوکه تکلیف جلالله تسلیم وقهر جلیله راضی وتنگ
زجره ونفک زنجیره اورمیه جمال جمیله ولطف
لطیفه یعنی رؤیت دیداری شاهیه ومشاهده
جمال حضرت پادشاهیه بنجه لایق وسزاوار رفیقهم
تاق دلک زنجیر عشقه عقلی قوی تن دارینه کج جلالی
پرده سندن بق جمالی یارینه حکمینجه جلله قهری ایرمز
منزله زلفه کوکلک کوفتاری ایله ایرمز لدارینه خارغمزه
عندلیب آسافغان زارایله لعب عشقه دون سوار
اول قون حفکک کلزارینه اون سکز بیک عالمی سیر
ایت دلایی پاوسر فقر وفخری مذهب ایت صبر ایله جر
حکک بارینه وجه باقی استه یندن زلفه بردار اولدیلر
عشق میدانده شیخی کبر کوکل بازارینه بیان چشم
ب معلوم اولاکه ارباب رموزدن چشم ایله رمز ای

حفکک اسم بصیر لرینه اشارتدرکه انسانده اولان
بصر بصیرت اول اسم بصرکک پرتویدر وبصر بصیرتک
پرتوی بصر صورتدرکه محلکه صرف اولنور رعین عبرتدن
عبارتدر زیرا چشم دنیی ایکی نوعدر بری شول چشمدرکه
انسانده وحیواندده موجود برحه ورکه انلره جمیع
اشیایی ادراک ایدوب عالم حیاله یعنی بوظل خیال
اولان دنی ودنیاده انلره سیران وطیران ایلر اول برحسدرکه
حیوانه مخصوص صدر واول چشمک حاصلی خیال باطلدر
اشیایی منفاوتدن افکار نایسندیده پیدا ایلرکه
حیوانی دائیه وانسانی دامه دوشرر فاما شول بصرکه
عین بصیرتدن قوت تورز عین عبرتدرکه اشیایی منفا
وتدن عرفان بی نهایه کسب ایدوب هرشیی حقیقتنه
نظر ایدوب مرایای مظاهردن معارف الهیه مشاهده
ایدوب عین بصیرتدوبروب اول معارف الهیه بصر عبرتده
معانی غیبیه الاهویه حاصل اولوب اسم بصیر ترجمه

عین بصیرتدہ وعین بصیرتی اثری بصر صورتدہ ظہور
ایدوب قوت بولدقدہ بصر صورت دخی مرایای مظاہر
دن اخذ ایلدیکی عبرت خبریہ ومعارف غیبیہ عین
بصیرتہ وبروب معارف غیبیہ معانی معنویہ صورتن
کیوب اسرار الٰہیہ وانوار ذوقیہ حاصل اولدوغندن
اول نظر جوی چشم محبوبہ تشبیہ ایلمشلردر زیرا
بویلہ اولان بصر اسم بصیرن مظہری اولوب کنت سمعہ
وبصرہ سرّی ظہور ایدوب چشم محبوب اطلاق ایلملری
ذکر مظہر ارادۂ ظاہر قبیلندندر فافہم بیان لب معلوم
اولہ کہ بوطائفۂ عالیہ نک لب اعتبارلری کاف ایلہ نو
ندن عبارتدرکہ کن امری ایلہ نیچہ موجودات وممکنات
ظہور ایدوب انواعادورلو عبارات حاصل اولمشدر
وبعضاً لب اعتباری کلام خدا ایلہ حدیث مصطفیٰ یہ
دخی صرف اولنوزیرا لب شول دوداقلردرکہ بری برینہ
مقابل ومطابقدروحین تکلمدہ برنیچہ حروفات ونقطہ

حاصل

حاصل اولورولہذا قرآن ایلہ حدیثنک مفہوم منیفلرندہ
بونیچہ نکات غریبہ ومعانئ لطیفہ ظہور ایدوب سینۂ
عاشقان صفاونوا وروب حیات ابدی ودولت سرمدیہ
حاصل ایلر اول اجلدن لب اعتباری کاف ایلہ نوندن
ظہور ایدن اسرار غریبہ وقرآن ایلہ حدیثندن ظاہر
اولان معانی لطیفہ ایشارت ایلمشلردر فافہم العارف
یکفیہ الایشارہ بیان بت زنار معلوم اولاکہ بت
دیوکفارک طپنغی اصنامہ دلرو بعضاً معشوقیہ
دخی حمل اولنورفاما صوفیہ بت دیو مظہر دلدار و
حسن یارہ دفر ایلرلوزیرا بت دخی سایر مظاہر
مثلو بر مظہردرکہ لایضر ولاینفعدر فاما ناسک بیننده
مظہو میتی کفارک اول صورتلری الہ اتخاذ ایدوب
وباحود اول صورت باطلی حقہ اسناد ایلہ کلرندن
اوترودر والا بت دخی مصنوعاندن برصنع الٰہی و
مظہر پادشاہیدر والا کفار دخی مظاہر سایر مثلو

اعتبار ایدوب حقه اسناد ایلمز الدن دخی اعتبار
ایلمه آمناب اولور دیو نکم کلشن راز ترجمه سنده
بیورولمش ندر بت جسمدر یار دلشن بدن کبی که عنصر
دن اولمشدر جماد جسم وار در جانی یوقدر بو
سوزدن راست در دریا بالقی یوقدر حقک هر نسنه دهی
وار لغی وار که هر نسنه انلمدر مصور ولکن ذات بولمز
دن منزه حقیقت اهلیدر بو سوزدن اکاه بو کافرلر
که حق بولمدن سپار لر بنه حقدر دیو یانک صپار لر
فنونسنه ده حق وار در دیسلر بو ایمان اوزره اولدن
قوسالر بو لار شیخ دیمز ایدیک ترسا ماکی بو اعتقاد
اوسنونه در سه که مظهری حقدر حقیقت بو کشاده
حقک غالب صورت حقک نور یله بولدرن ظاهر
اولور حقا بنا بنسلر کافر اولور چونکه وجه بولمز
دن حق مستور بو لار هر بر نده حق مستور حقک
هر شی کیرمیت مظهر پیدر مظهر کی ذات بو قرار دیدر

بولار بت مظهری بلدار دیدر دخی بل بغلمک زنار دیدر
حقک ایمان کنز کل حصر ینه بلیسی بغلکل اخذ
منیه حقی هر نسنه دهی بولا اولور سن بنه سنی اولور
همین کافر حقی اندہ اولور انچون انه کافر در اولور
پس شیخ ناظمک نظمنده بت و زنار نه اولدوغی که
زنار دیو رضا بلیسی حذمت کمرت بغلیوب غیرت کمندن
همت قولونه برک ایدوب عبودیت ورجولیندن کنابندر
فقهه ملحق طاقدم کندی زغیره عدار کنده یاده
اولان نیره عدار کمر غیرت قیدانلدیدل قتی بوزاغ
کبر ودم یره عدار شیوه زاهد نشکن باده ان کیدرک
ردشدیی هوسی زیره عدار ایکلمک دامنه اوغرایه کوکل
نه زمان رحمت لیوزدن عدار اولدی مقصود قلو نکلمز
اولانی شیخی دخی ایرع عدار بیان کفر و ایمان مصدوم
اولاکه کفر حقی اورتمک و ایمان حقه و حقده کفر ایمان
نظر دقاتنه سوق قدس الله سرهم حضرتلرینه

محلده کفر و ایمان سلب ایدوب تجرد طرفک تو تار اولوکاه
ایماندن حاصل اولان کفری و کفردن ظاهر اولان ایمانی
قبول ایدرلر و کاه ذاهدک ایمانینی رد و کفرینی قبول
و ایمان عد ایتدیکنی کفر و کفره ذاهب اولدوغنی ایمان
اثبات ایدوب هر بری محل مناسبی اوزره رد و قبول
ایدوب رمزاً ایشارات ایلرلر که هر بری ایمانی حقیقی
و وحید ذات الهیه درک منکران اسرار طریقت و
محجوبین انوار حقیقته بدو کوره کوندیکی کندلرینک
بدو کراهتلرینک مقتضاسیدر که ناقص فهوم و قا
صر العقول اولدقلرندن ناشیدر و الا انلرن کفر تعبیر
تلری عین ایمان و ردلری عند الله رد و قبوللری عند
الله مقبول در بنجه مقبول اولمیه که اهل حجاب حقی
خلق ایله ستر ایتمک کفر و نی ایمان عد ایدوب کفری
ایمان اتخاذ ایدرلر فاما انلر خلقی حق ایله ستر ایدوب
حقی عیان ایلرلر پس خلقی حق ایله ستر ایتدکلری

حیثیتدن کفر قبول و حقی هویت ذاتی ووحدت حقیقی
اوزره عیان ایلدقلرندن ایمانی قبول ایدرلر و کاهی کفر و ایمانی
یعنی ایکسنی دخی سلب ایتدکلری قید شریعتدن خلاصی
اولوب وحدت حقیقیه یه واصل اولدقلرندن ایکسینی بله
کوره و مقتضای بشریه بر اقمادقلرندن کفر و ایمان مقتضا
ابدان و قید ادیاندن انلرایسه ابدان و ادیان قیدندن خلاص
اولمادقلرندن بو رمز و ایشارانک فحوی سعید و کسب حاله
منوط برحالت اولدوغندن بو عبارات لطیفه و بو نکات
غریبه نک شرح بیانی بو اجمالی تجاوز ایمکه طریق ادب اولمد
یغندن بشقه جاه کراب اولدوغی امر محققدر زیرا انلرک
رمز ایمالرینی شرح بیان بنه انلرک تقریرلری مقدارنی تحریر در
والا انلرک تقریرلرینی تجاوز ایمکه برقرینه رخصت و قوت یوقدر
مکر که بنه انلرازن رخصتلری اولسه فقهم الله اعلم بیت
عاشقک ایمانی الله تلقین ایلدی • کفر یا غوث اکا حوش
مذهب دین ایلدی • ذاهدک انکاری کور دکده ابلیس لعین

کندی کردن زیاده آگاه شدن ایلدی طرز عاشقک عشقدن
اوزکه اره برده اول اله قویمدی بوذره پرده اول کرم پادشاه
یکدمه صحرای رسمدن کفر ایمان قندده دوردی وحدت
میزلنده عشقمانه بارگاه قطره سن دریایه صالدی زره کن
خور ایلدی اولدی لاخوف علیهم ذاتنه چون تخت گاه
شویله کومست اولدی وحدت جرعه سندن دللری قلدی
سن بن کبی وسعتده اصلا اه واه شیخیا کبر سنده بو میخانه
لاحانیه استراسک قلمیه دوران ایچنده دل تباه

مطلب عبارات ثمانیه

فصل سابع بیان عبارات ثمانیه معلوم اولاکه عبارات
ثمانیه سکز کلمه دن عبارتدر که اوکلمسی هوش ردم ایکنجسی
نظر برقدم اوچنجسی سفر روطن دردنجسی خلوت درانجمن
بشنجسی یاد کرد التنجسی بازکشت یدنجسی نگاه دکنجسی
سکزنجسی یاد داشت درو بو سکز کلمه اوزرینه اوچ کلمه
دخی ظم اولنوب جمعا اون بر کلمه اولمشدر و بو اوچ کلمه
که برو قوف زمانی و وقوف عددی و وقوف قلبیدر

و بو

و بو عبارات طائفه خواجگانه مخصوصدر که طریق
نقشبندیه تنک بناسی بو اون بر کلمه اوزرینه در یعنی
بو طریق عالیه یه طالب اولان اخوانه لازمدر که بو عبارات
مقتضاسیله عمل و حرکت ایله والا بو طریق عالیه همان
عبارتدر که نقشبندی دمنک معناسی دخی پیرینک
صورتی یعنی نقشی محبت ایله دروننده بند ایلمکدر
و بو عبارات پیر سعادتک معانه لطیفه سی رشحاتیدر
الحیاتده علی التفصیل مذکور و رفاما بو مختصره دخی بو
عبارات لطیفه و بو معانی کثیره دن دور اولمه سی ایچون
علی الاجمال هر بریندن بر کلمه شرح بیان اولنمشدر هوش دردم
یعنی اثنای ذکرده سالکه دائما عقلی نفسنه و برمکدر
و بو ندن مراد غفلت ایله ذکر دن اجتناب در و نفسک غفلت
ایله کذرانه سی یعنی بو عبارتدر و نظر برقدم سالکه
اثنای سیرده یعنی کزدکی یرده نظری قدمی بصر حیث
یره اولمه کی لازم اولمیان محللره نظر ایلمیه سیدر باطنی کبی

اشیای منفاوتنک حواطری متفرقه سیله پریشان
اولمغی محافظه دن عبارتدر سفر در وطن یعنی سالک
دائما وطننده اخلاق ذمیمه دن اخلاق حمیدیه وطبیعت
بشریه دن طبیعت ملکیه سفر ایلیه والا ممالک صوریه وبلاد
کثیره یی سیر وسفر طبیعت واخلاقه کلی اثر ایلمز ناکه انلر ایله
مقید ودفع تحویله اجتهاد کلی ایلمیه بنا انلرکده فعیله
مقید اولمغه وطن منافی دکلدر وبلکه سفر صوری ذکر اولنان
سفر معنویه مانع کلمیدر زیرا التسفر قطعه من السقر
دیو بیورلمشدر پنجه مانع اولمیه کر سفر تعبی وغربت اضطراری
باعث تشویش خاطره وبادیه پریشان ذهن ونسبت
باطنه اولدوغی امر معلوم ومدرحالا کر سفر معنوی کادر دان
وصنعت سرد لادر اندر هر کسک کاری ومور مکسک
بازاری دکلدر کایکی سفری جمع ایدوب حتی قرامر نائل
ومنزل مقصوده واصل اولیله ذلک فضل الله یوتیه
من یشاء والله ذو الفضل العظیم الایه خلوت در انجمن

یعنی

یعنی جمعیتده خلوت ظاهری خلق وباطنی حق ایله اولمقدن
عبارتدر زیرا خلوتده شهرت وشهرتده آفت وارد رآنچنون
رسوم حواجکان خلوت در انجمن در زیرا بو اون بر کلمه
نک اجمالی وخلاصه سی اولغت ومحبتدر وشرط محبت
وجمعیتدر وشرط جمعیت کسب منفعت وتحصیل رجاسندر
علی طریق الترغیب وبو ترتیب ریادن تبعیدر رسول شاه
بازکه قفس نکو نشی جمعیت وبازار کثرتده اولوب مرغ
لاهوتی قرب هویت وکلزار احدیتده پرواز وعیشو سوز
وسازده اولمه خلوتکه عیندنده خلوتدن غیری کثرت وا
حدیتدن غیری واحدیت بوقدر جمعیتکه عین بصیرتده
هویت ذاتدن ماعدا کثرت ذوات بوقدر رسول اکمکه
وجودی خلوتدر وشهرتده جانی کثرت وآفتدر اولمه خلوتکه
عین کثرت وشهرت نه منفعتکه عین خطرات وحسرتدر
محصول عبارت ظاهر کثرت وجمعیتده خلق ایله وحسن
خلق ایله باطنا خلوت ووحدتده ذکر حق وذوق ذات

پاک مطلق ایله او لمقدن عبارتدر یاد کوده یعنی کوکلدن
حق سبحانه و تعالی حضرتلرینی دائما ذکر ایتمکه ملازم و مداوم
اولمقدن عبارتدر و ذکر ربک تضرعا و خفیه و دون الجهر
مصداقنجه عملدر یاکه انا جلیس من ذکرنی سعادتنه
نائل اولمقدن زیرا ذکر زبان کسب مکاندر فاما ذکر کوکل طلب
لامکاندر زیرا اسماء الحسنی دن هر قنغی اسمی ذکر ایله سن اول
اسم لطیفک حروفاتک تلفظندن عبارتدر اما ذکر دل مسمای
تفکر و معنیء حروفانی تذکر دن عبارتدر اکر سوال اولنور ایسه
تفکروا فی خلق الله ولا تفکروا فی ذات الله حدیث شریفک
ماصداقی فانی تفکر جواز یوقایکن مسمای تفکر نصیل
ذات حقی تفکر در جواب اسماء الهیه کل تی ایله تلفظ و قلم
ایله تصطر اولنور برقاچ حروفدن عبارتدر کاول حروفات
ایله برسم فهم اولنور اول حروفات اول صفتی اسمیدر که
اول اسم اول صفتی اظهار ایدر ایدی نفس الامر مسمیات
صفات الهیه در که ظهورات متکثره تک وجودنه سبب در

والفظ

ولفظ حروفدن ترکیب اولنان اسامی معانی و حقایق
اشیادر انجونکه اسم قادر حق تعالی نک جمیع اشیایه قدرتی
صفتنک اسمیدر و قس البواقی پس لفظء جلال بو اسمالردن
ممتازدر که جمیع اسما و صفاتی جامعدر پس اسم جلالک حروفاتی
جمیع حروفات اسمایی جامع و جمیع صفات الهیه نک
اسمیه تنه شاملدر و اول حروفاتک معنسی و حقیقتی
ذات حقه و حقیقت صفاته راجعدر پس اسمایی تفکر
اول اسمانک مسمالرینه اولان صفاتی و یاخود جمیع اسمانک
مسمایاتی اولان جمیع صفاتی تفکر و تذکر در ففهم یاذکرت
یعنی سالک اثنای ذکرده جانب حقه مراجعت ایتملدر
و بیور مشلکه یاذکرتنی مفهومی خداوندا بنم مقصودم
سن سین و سنک رضاندر ملاحظه سندن عبارتدر و کذا
بندر یعنی اثنای ذکرده کوکلدن بو ملاحظه اوزره مستقیم
و بو مقامی بعد الحال قرب عرا حضرت احدیته قرار ایتمکدر فافهم
بالله و وجود فناسک و دکلوا سن بعد الفنا و حور بقاسه

ابدال و بقا اندر بقایه ادخاله جد سعی امکان عبارتدر زیرا باز
لغنده دوغان و لعب جولاندر پس دوغانی دلی قیدنکسو
تیدن بحسب المنی خلاص ایدوب مقام لاهوتیده کشت
کذا ایدوب عالم سفلی دن بروبال همت ایله عالم علویده باز
حقیقتی کشت طیران و سیر و جولان ایلیه و باز دلی کشت
سیران ایله شکاریاره طوبلیه و لهذا بو عبارتک مفهومی
همین اللهم انت مقصودی و رضاک مطلوبی کلمه سنک
علی الاجمال تحسنده داخلدر زیرا شول کسنک که مقصودی
خدا اولا البته سوادن جدا اولور زیرا رضای باری ترک
غیر بدر فهم والله اعلم نگاه داشت یعنی سالک اثنای
ذکرده دفع خواطر ایله ذکره مداومدر و ملازم اولمقدن
عبارتدر تحصولی عباره خطرات باعث غفلت و سبب
پریشان نسبت اولدوغندن دفع خواطر له ذکرده شوق
و تفکرده ذوق و جدانه سعی امکدر و خواطرک یعنی فضول
شریعت و طریقت و حقیقتده تفصیلات ذکر اولندوغندن

بو محله ذکر اولنسه باعث تطویل و حاصلی تحصیل قبیلندن
اولمش اولور نتیجه کلام اگر نگاه داشت لفظنی کلمه واحده
اعتبار اولنور سه معنای لغویسی امانندر پس بو صورتده
مفهوم عبارمیه خلعت آخر الباس اولنسه شویله اولور که اول
ذکر که ذاکرک قلبنده عاریت و امانتدر اول امانتی حاننک
جانلندن حفظ حراست ایلیه یعنی خواطرک خطرلندن
و اعدای متنوعه و حسار منکره نک عداوت و حیانلندن
کمال مرتبه صیانت و دیانت ایلیه و یا خود شول کوهر پاک
روحی جلیللدن و نفخت فیه من روحی عنایتیله بو وجود
بشریته مضاف اولوب علی طریق الامانت وضع اولنان
اول کوهر بی همتا و جوهر پاک و بی بهایی کدورات خطرلندن
و غباری محاطرات کون فسادن حفظ حراست و کما ینبغی
و دیانته سعی بلیغ امکنی ابراز قلندن کنایتدر و اگر نگاه
یرینه کلمه سن کلمتین اعتبار ایدوب نگاه کلمه و لعله
درشت کلمه اخر اعتبار ایدلسه نگاه کلمه لغنده مستعمل

وبکلمک وبلمک معناسنه در ورداشت دکشی معناسنه در کرفیق
وهمدم کبی یولداشی وقرداشی مثلو پسی بو صورتله مفهوم
عبارة شویله اولورکه اول رفیق طریق وهمدم بو همتا اولان
دل ویاذکردلکه یااسم ذات ویاحو دیو نفی اثباتله رابطک تعلقی
وحقیقتک قدرو قیمتنی بلمک واخلاق حمیده ایله تحلیه عیله
صقلمق واعداء متنوعه وحساد متکثرنک عداوت وحیا
تتندن وافکار فاسده وحواطر تیره ناچیزه حطرلرندن
بکلمک وصقلمق وانلرک زیانی نه مرتبه ده وکوکلک ویاکو
کل ذکرینک فائده سی نه درجه اولدوغنی بلمک وانلمق
وصقلیوب بکلملکدن کنایتدر والله اعلم بالصواب والیه
المرجع والمآب یاد داشت یعنی سالک دائما اکاهلق و
حضور قلب وذوق وجدان وشوق عشق یزدان ایله حق
سبحانه وتعالی حضرتلرینی کوکلدن ذکر ایدرکن صفات
الهی واوصاف نامتناهیسنی فکر ایدوب کاه تذکر و
کاه تفکر ایله بجرد تصل مصداقی حاصل ومرام مقصوده

واصل

واصل وبرمراد اولمغه جد سعیدن عبارتدر اللهم یسر لنا
واکو بیاد داشت کلمه سنک معنای لغویسی اوزره حمل
اولنورسه دمکدر اولورکه رفیق وهم طریق اولان دل ویا
ذکر دل یعنی کوکل ویاحو رکوکل ذکرینک هر حالده باعث
حیات وجمیع احواله سبب امن نجاتدر اول رفیق
وعتیق واول سرور دقیقی دائما خاطرلرده تو طوب حضور
قلب وشوق رب وانواع انوار رب الارباب ایله دائما یاد
وجمیع اوقاتده اکاهلق ایله تذکر وتفکر ایمکدن کنایتدر
زیرا یاد کلمه سنک لغت معنویسی انمق وخاطرلرده طوتمق
ورداشت کلمه سنک معناسی نکاه داشت شرحنده ذکر
سبقت ایلدی هم طریق ورفیق معناسنه در ففهم والله
اعلم پس معلوم اولاکه بو عبارة ثمانیه نک معنای لطیفه سن
ورموزات عجیبه سنه بو معانیسنک بو محلده کلیخ قلیل الادراک
وکثیر القصور بو عبد فقیر شرح تحریری وکشف تقریری
من قدرة الطاقة شطر اولندوغی اخوان صفا ویارغار

بو وفادن قصور ایمزی لطف جود و کرم موعود ایله والکاظمین
الغیظ والعافین عن الناس والله یحب المحسنین
مصداقنجه عفو عنایت امید ایله تحریره جرعت و تسطیره
جارت اولندی دما مولدرکه صواب اولان محللردن
کسب منفعت اولنمقده بنده یه زیان ذلیل بی درمان
شیخی سلیمانه باعث امان و بادهٔ درمان سبب مغفرت
وموجب عزت رحمت اوله والآ بو عبارات پرمعانی وکلمات
لطیفهٔ عجیبه نک اسرار غریبه سنه نهایت وغایت یوقدر
اللهم ترکنی ولا حیاتا عقولا تاما وفهوما کاملا وقوة
زمانی یعنی سالک زمانه واقف اولوب دائما اوقاتنی
متجسس وزمانه مفتش اولاحتی غفلت یولیولوب
قلبده قسوت حاصل اولوب سیرده بطالت وعبادتده کسلت
حاصل اولمیه زیرا اقل اکرنه تابعدیر اکر حسنات قلیل
وسیئات کثیر ایسه واول حالی تحمده حالی وزمانینک
بو یولدن کیدر ایلمسه غافل ایسه اول حسنات قلیل

دخی تدریجله سیئات کثیره یه تابع اولوب کندیکی بدنده
بطالت وکوکلده غفلت پیدا اولوب نفسی حصت وهوا
وشهوانه میل رغبت زیاده اولوب عاقبت سبب نکبت
وباعث ذلت وحسرت اولور کودمز میسکه مار صغیر
کیدرک کبیر واژدر دهر دیر اولودوبچهٔ ارسلان زمان ایله
شیر اولور پس سیئهٔ صغیره یه نظر حقیر ایلمه تاکم زمان
ایله اول کبیر اولوب حسناتک صغیر وکندن جمیل وزایل ایلمیه سن
نکم خبر ده وارد اولمشدر لیس للمسلم ان یذل نفسه
یو محللره نفسدن مراد کشنک کندی ذاتیدر والا نفس
قبیح دکلدر لیس المؤمن دخی روایتندر یو محللره ایکیسی
دخی برمعنایه راجعدر ولکن مؤمن ایله مسلمک بینی
مسلم خاص ومؤمن عام اولدر زیرا هر مسلم مؤمن اولمق
لازم کلمز نکم منافقین ظاهرده مسلم ایدیلر فاما تارت اعراب
قالت آمنا قل لم تؤمنوا ولکن قولوا اسلمنا اولکن
لما یؤمنوا الایه بعد زاهر ساکت الحال وزمانه وهر یاطنه

اولان احوالنه واقف اولوب وقوف زمانی ایله عامل اولمق
شرایط سلوکدن ولوازم اهل طریقدندر وبیور مشلرکه
وقوف زمانی محاسبه دن کنایتدر شول شرط ایله که سالک هر
حالده کندو احوالنه واقف وزمانی ضبط ایدیکنه
عالم و نفسی شیطانک حیله وخدعه سندن عارف اولمه زیرا وجود
ایله ظهور ایدن کناهک عدم ظهوریله سالک ترکدن مغرور
اولمیه زیرا اول شریعتدن طریقت داعیه دلی شهواتدن منع
امکدن عبارتدر بنکم فصل طریقتده ذکری علی التفصیل سبقت
ایتدی پس دائما کندونک افعالنه ونیاتنه واقف اولمه
زمان لفظی ذکر محل اراده حال قبیلندندر یعنی هر زمانده
کندینک حالنه وکوکل احوالنه واقف اولمه اکر حسناتی
غالب ایسه شکر حمد ایدوب تکراریله واکثاریله جدوسعی ایله
واکر سیئاتی غالب ایسه توبه واستغفاره شروع ایدوب ندامت
تام ایله ازدل جان حق جلّه وعلی دن مغفرت وعفو عنایت
طلب ایلیه وبیور مشلرکه سالک هر کونک وقت عصرندن

تا غروبه

تا غروبه وارنجه ذکره بدل محاسبه وقت کذرایلیه یعنی ایکندو
دن تا اخشامه دک ذکر برینه حال کذشته سنی تحریر ایدوب
غلبه حسناته شکر حمد وغلبه سیئاته توبه استغفار امکله
مشغول اولمه تاکه وقوف زمانی حاصل اولوب اوقاتی
ضایع حالی زائل اولمیه وقوف عددی بوقوف عددینک
تقریری ترتیب ذکرک قواعدنه وعلم اداب طریق حواجکانه
منوط ومربوط اولدوغندن بو مقدار شرایط اطوار حوا
جکان وقائده سالکانه شروع ایدوب علی الاجمال برشمه
ایما وبر رمز وایشارت اولنمشدر زیرا تفصیلی اکثر محلده
مذکور ومسطوردر وطالب اولندقده سهل طریق ایله ادراکه
جمیعسنه نائل ومالک اولنور زیرا طالبه برنسنه حاصل اولمز
مکر طلبدن کاهلک ایلیه

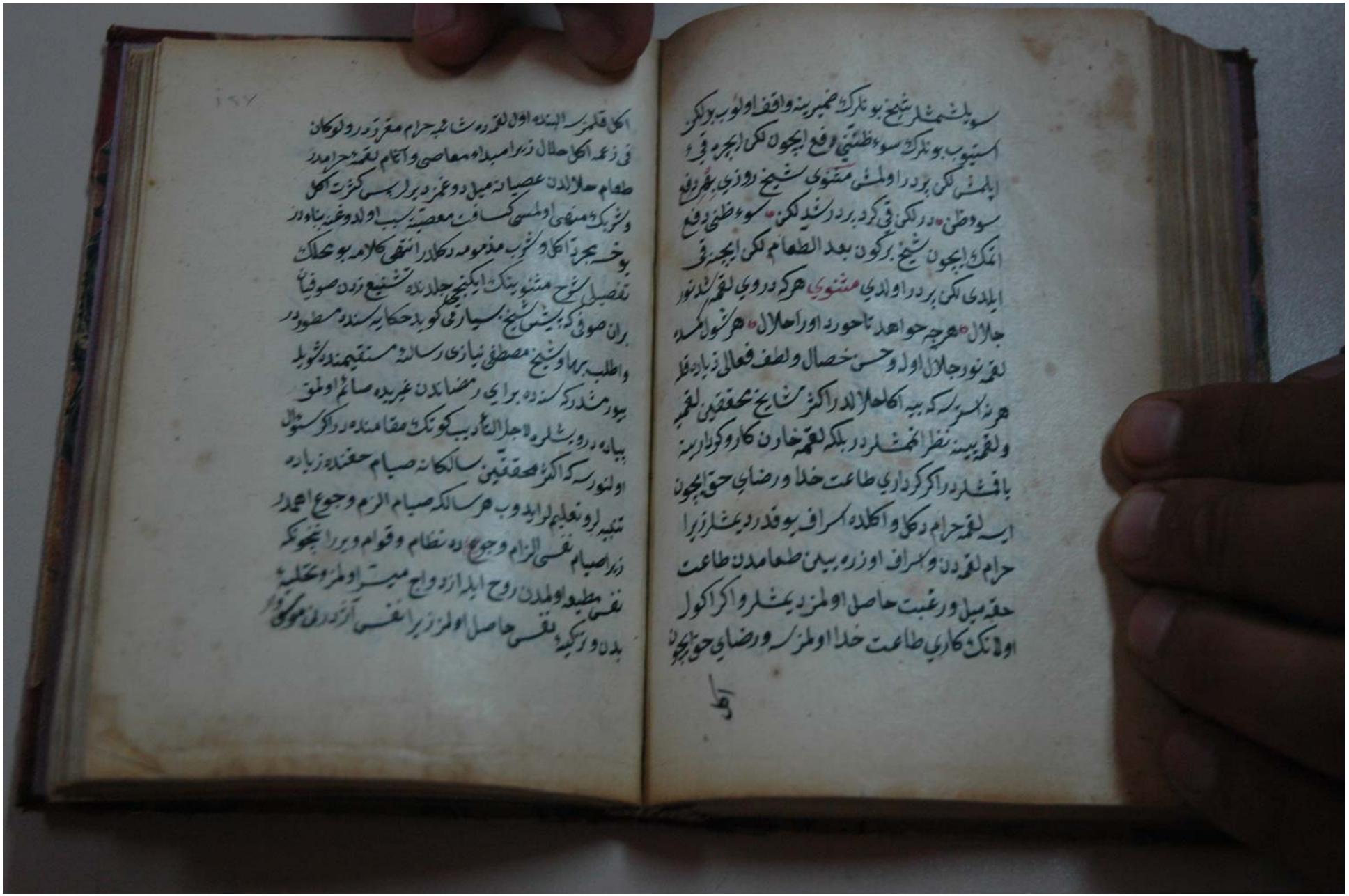
در بیان ترتیب ذکر بو دخی معلوم
اولاکه بوطائفه عالیه نک اثنای ذکرده اطوار عین
صوابلری شویله درککه تخیلاته اولمیه رکبی قبله متوجه کوز
لرین یومیوب وآغزن قپایوب وذهنلرکی برطرفه قویوب

لسانی دماغنه باپوشیده واعضای مذکوری شولقدر
صمیمیه کرحتی کندویه تعلقت عارضاوله وعقلنی صول ممکن
التنده ضنوبری الشکل اولان اثبات پاره‌سی نه بنداید وب
اکر استغالی نفی اثبات ایسه کلمهٔ لای صاغ ممکن التنده
بداءایدوب وکلمهٔ الهی مقراص وارکوبکی اوزره طوق
فنایی ناسوتی اعتباریله کلمهٔ الاالله صول ممکن التنده
اولان اثبات پاره‌سنه تیغ بقاالاهوتی وشی شویله مخلیه کی
حرارت توحیدایتداجانانه وبعده جان جانانه واصل اول
ولاالهکلمسنده نفی وجود ماسوای اعتباراید وب الاالله
کلمسنده وجود واحدک لاموجود الاهو وفقیه وحلاجیت
وفردانیتی اثبات اعتباریله دولاب دلی چرخ دوارآسا
دوردقص ایتدیره رک عالم ارواح وعالم معانی وروضهٔ
جنان سیران ایلیه واکر اسم ذات مجموع جمیع الاسماء
والصفات اولان لفظ جلاله مامور ومشغول ایسه کما
قال بیق ترتیب نادب اوزره کلمهٔ طیبه جامعه

صنوبری الشکل اولان محلنه شویله ضرب ایلیه کی تشنهٔ دلک
شدتی جانه تأثیر وکارجانهٔ الهی ی تعمیر ایدوب ذکر دوام
وکوکلقوام بولدوردایمه قریب الاعهده نائل مرام ومقبول
خاص عام اولورواکر بوذکراولنان ترتیب اوزره اجرای
احکام واذای حرام ایمکه عذر شرعی ومانع کلی ظهور ایلیه ایسه
ترتیب ترک اولنه ذکرنه ترک اولنمق کرکدر زیرا بوذکر
لطیفه وقاعدهٔ طائفهٔ عالیهٔ نقشبندیه مانع وبرمکه حائل
اولمز سفرده وحضرده سوقائده ودوراقده پازاردهواثنای
شغل آخر دمینه بوذکر شریفه مداوم اولمق امر مهمدر حتی
قدم جانه وحمامده ترک اولنمدیکی افضلدر تاملکه کلی
حاصل اولنجه بعد الملکه من وجه سالکلرک عسرت سلب
اولوب اول شیئک تحصیلنه عاشق ایکن کندی معشوقه
ونسبتی کندویه عاشق اولوب دائما اغیار کلی ایله مرتبه
کلی وعشق پادشاهی حاصل اولوب عقلی صفل کلوب نفسی
نفس کلیه مظهر اولوب حق سبحانه وتعالی عکم ورضوانها کرتی

ظاهر اولوب ارجعي الى ربك راضية مرضية عنايتي ظهور
ايلر پس وقوف عددي اولدركه سالك اثناي ذكرده لااله
ذكر اولندوغي وجهه اوزره نفسني كوبكي آلتنه حبس ايدوب
تكلر اوزره تنفس ايده ركعدد يني واقف اولمغه رعايت
اتملكدر كنايتدر مثلا نفي اثباتده اوج ويا بدي تا قوة
بره والتمشي بره وارنجه حاصلي نفسي ضيق اولنجه شويله
كنديه ثقلت حاصل اولمپه جوقدر مداوم اولوب تكلر
اوزره قرار قلوب عددينه واقف اولمه زيرا عباد تده لازم
اولان شوق دل وصفاي خاطر اوله زيرا نفسي ضيق اولدقده
نوع عبادته فتور عارض اولوب تشويش خاطر و پريشان
ذهن حاصل اولور بي شوقا اولان عبادتده تأثير دخي اولمز
انجون زاهد عشقه وميدان محبتده اولان سالكان
صادقانك اكلي شربنه وخواب كسرا حتنه من وجه نظر
اولنمز شول شرطايله كه آچلقدن واويقوسزلقدن سوسلق
وقسوت قلب حاصل اولوب ذكردن وعبادتدن كوڭل

نتيجه هر شيده اعتداله رعايت كركدر رقيا ومنام صيام و
طعام جمله سنك اعتدالي مقبول خاص عامدر والا ذكرده
دكل زيرا معرفت وكمال عرفان ذكرك كمال تشغل و تكثر ندن
حاصل اولور سنكم بو معنايي مؤيد قطب الاقطاب حضرت
مولانا مثنوي شريفنده بيورر مثنوي چونكه در تويي شود
لقمه كهر تن مزن چندانكه بتواني بخور اكول اولان متقيه
اعتراض ايدنلره جوابدر كثرت اكل شريك مذموم اولمسي
انساني حيوان صفت قلمسي ومبتلاي وكسل وكثافت
ايلمسي ايچوندر چونكم لقمه سنده كهر اوله وسني طاعت وعبادت
حقه چاپوك وچالاك قله فارغ اوطه اولقدر بيكه قادر سن
زيرا سكا اندن ضرر يوقدر لكن نفعي چوقدر مشايخ
عظامدن برندن نقل اولنور كه اكل وشرب اله مقيد ايمش
بعضي احبا واصدقاسي رنكنده اولانلره آنك اكول وشروب
اولدوغنه باطنا تعريض ايلمشلر وبري بري ما بينده بو
شيخك اكلي وشربي اولياوانبيا اكل شربنه اولمزديو

سویلشمکدر شیخ بونلرک ضمیرینه واقف اولوب بو لکن
استیوب بونلرک سوء ظنینی رفع ایچون لکن ایچره فی
ایلمش لکن بردر اولمش مثنوی شیخ روزبهٔ بقلی رفع
سوء ظن • در لکن فی کرده بردر رشید لکن • سوء ظنی رفع
ایمک ایچون شیخ برگون بعد الطعام لکن ایچنه فی
ایلدی لکن بردر اولدی مثنوی هرکه دروی لقمهٔ شد نور
جلال • هرچه خواهد ناخورد اورا حلال • هرشول کمسه
لقمه نور جلال اوله وحسن خصال ولطف فعالی زیاده قلر
هرنه کسر که بیه اکلحلالدر اکثر مشایخ محققین لقمه
ولقمه بینه نظر ایتمشلردر بلکه لقمه خادن کارو کردارینه
باقمشلردر اکر کرداری طاعت خدا و رضای حق ایچون
ایسه لقمه حرام دکل و اکلده اسراف یوقدر دیمشلردر
حرام لقمه دن و اسراف اوزره بیمن طعامدن طاعت
حقه میل و رغبت حاصل اولمز دیمشلر و اکر اکول
اولانک کاری طاعت خدا اولمزسه و رضای حق ایچون

پنجه قهر ینه کرفتار ایلمدن عصای موسی اولوب ابطال
سحر ساحران اولمزوتی صحر اسنده آب حیات جاوداق
روان اولمز حالا که قهر نفسی صیام وقیامه مربوط درویو
تعلم بین الناس مشهور و مرغوب در ننکم بیور مشلر بیت
حدای سورسن سوادن کل بجوع تراثی بجرد تصل
جواب بو مقامک توجهی شویله اولمق قابلدر که شول
کمسه که هر حرکاتی مقتضای طبیعت و هر افعالی و اقوالی
شهوانی نفسی و آرزوی میل هوا اوله و هر حالده محکوم
نفسی و مغلوب شهوات حیوانی و اسیر طبیعت عنصری اوله
البته اویله اولان کمسه نک قهر نفسی و زجر بدن اکل شربدن
امساک ایله زنجیر جوعه و پنجه صیامه کرفتار ایلمک اهم
والزم در شول شرط ایله که صیامه مغرور و قیامه مفروح اولوب
نفسک بر دلوحیله و بر نوع مکر ینه کرفتار اولمیه زیرا نفسک
غذا ایچی یالکز اکل شربه منحصر دکلدر اکل شربدن الزم کونه
غذالری محضیسی وار در که اول غذالری صوریه ترجیح و تقدیم

ایلر

ایلر اوغذالرمین ریا و شهرت ناشدر ریا و شهرت دخی
اسبابندن ظهور ایلر زیرا لذوذ نفسانی و شهوات حیوانی
ایکی نوعدر بری شهوت جلیه و بری دخی شهوت خفیدر
پس شهوت جلی اولدرکه اکل و شرب و لباس و خواب غفلت
فاما شهوت خفی ریاضات و طاعات یوزندن ظهور
ایدن حظ نفسانی و بین الناس شهرت و رفعت و امثاله
پس بونلردن خلاص خلوص و نیاز و سفر و وطن و دوام
ذکر قلبی الخفیه مع صیام النهار و قیام اللیل والا یالکز
صیام و قلت اکل شرب ایله بو حالاتدن خلاص ممکن دکلدر
زیرا بو شهوات معنویه نک اسبابی بحق ظاهر پرهیزی
وصورت صیامدر هرکسه که بو میدان شهوانده کندوی
امتحان ایتمک دلالت شهوت جلی خود معلوم و مشهوردر
والا شهوت خفی مثلا احد تاسدن بری کندونک عدم
پرهیزینه ذاهب اولوب فیلسی نفس ایله دیسه که بوسنک
پرهیزک ریایی محتمل و صیام قیامک شهرتی مشتمل

حالاتدن حالی دکلدر و الآسنک تقوی و ریاضتک حق
ایچون اولمیوب محض عزت ناسی و شهرت عوام ایچوندر
اکر اول وقت اول کمسنه اول حسودک بوکونه کلماتنه
تحوّل و تغیّر مضطرب اولوب ظاهراً و یا حوده باطنده
اول کمسنده خجلت و بروده ظهور ایلر ایسه بلسنکه
اول اضطراب و انکسار اول کمسنه نک مقالنک صدقنه
نشان و کندی عین ریای حقیده اولمسنه برهاندر
واکر اول قالدن مضطرب الحال اولمز ایسه اول کمسه نک
کندی و کندونک صدقی ظاهر و غایاندر و هر کشی کندیده
اخلاق ردیه نک بعضیسنک موجود بولمیوب مغرور اولمیه
زیرا هر اخلاقک جلی سی و خفیسی وار در کندویی جلّه امتحان
قوته مثلا عجب و کبر که جلیسی خود معلوم قاماً کبر خفی اکر
بوکمسه سکا جهلندن و عدم ادراکندن ناشی تکبر ایدوب
ایذا و جفایه راغب اولسه و اول نادانک حرکتندن مضطرب
و متغیر اولوب سندخی آکا مقابل و معادل حرکاته مبادر

اولمق

اولمق و یا حوده باطنندن عداوت و بروده حاصل اولدقده
اول ایکی نوع کبردن حالی دکلسنکه اکر اننده منافقه واقع
اولورایسه کبر جلیه و اکر ظاهرا اثر ظهور اتمیوب باطنده
خشونت حاصل اولورایسه کبر خفیدن حالی دکلدر بنجه
حالی اولسونکه فاعل حقیقی حقدر و اول فعل اول نادانک
صادر اولمسی حکمت الهیه مبنیدر که اول قبیحک قبحی ظاهر
اولوب جبلیت اصلیسنی اجرا و اظهار ایدوب سنک رحمی
بحسب التکامل قصور ندن ارتقاضه رپس اول حینده
مقتضای کمال و عدم کبر اولدرکه اول قبیحک قبحنی کوروب
درجه و کمالک هلاکده و مرتبه ء مماثده اولدوغنه ترحم
و شفقت ایدوب اصلاحی ایچون حقه تمنی و اول صفت
رذیلدن درکاه عزته استعاذه ایدوب کندوده ظهور ایدن
مذللتی قصورنه عطف ایدوب توبه و استغفار ایده رک
من آمن بالقدر امن من الکدر فحوی سنجه آسوده دل
و امن جلیله بی قال قیل اوله و قس البواقی

ای اسیری نفسی اولان بو دردہ واد برچارہ بوق ایچمہ زهر
دهری دائم دون کرود لداره بوق یار کبی اغیاره بقمہ خاره
بقمہ ای کوکل باغ دلده عشقیله بلبل کبی کلزاره بوق حکمہ
بو باری فنایی چونکه هجراندر صوتی غم دیارندن اوزن قورتار
دلا غمخاره بوق ریو بوکثرت پرده سن چیق یک اکیت جمله
بقمہ رنکی تنکه شیخی وحدت جباره بوق وشونلرکه لذوز
حیوانیه دون وغرضی نفسانیه دون تخلیص کریبان وتمیین
دل جان ایلمشلردر انلرکه هرافعالی واحوالی رضای حق
ایچون والبناء بر مصلحت ایچوندر زیرا انلر اکر صیام اده
وقیام اده برحاجت مشاهده ایده لر اکل شرب ایده لر زیرا
انلرکو کلرینک جلوسلری اولوب مقصدلری آیینه دل
غباری کوندن وکدورات طبیعتدن حفظ اتمکدر نکه مظهر
اسم مرید اولوب کندی اراده لرینی حقک اراده سنده محو
مطلق ایلیه لر ولهذا هر ایکی قول که دنلمش ایدی ایکیسی دخی
مقبول ومحله مسروقدر وکذلک الامر چونکه غرض اثبات

تکیب عددی وحبس نفسی معلومک اولدی اسم ذات که
الله اسم شریفیدر آنی دخی یومنوال اوزره قرق بر والتمش بر
تایوز بره حاصل نفس ضیق اولندکده رعایت حبس نفس
ووقوف عددی بوندن عبارتدر فاما رشحات عین الحیاتده
مذکوردرکه قطب الملت والدین خواجه محمد بهاء الدین
قدس سره الامین حضرتلری حبس نفس ایله وقوف عددیه
لازم صایمشلر آنجون بو دائره ظاهر اولدی هر بر سالکه حبس
نفس ایله مامور دکلدر بس هر سالک مامور اولدوغی امورک
حصولنه سعی ایمکه کرکدر والا بعضی محللره تاثیر اسمی وحواس
وقوی کوروب وایشدوب انلره ملازم ومداوم اولمق مقصدی
کروفلمق وعاقبت ندامتی کورمکه امر مقرر در
دل دوشردم قوله بیرم بهاء الدینک قربان اولم جوانه بیرم
بهاء الدینک ایسم اولور الفی اولور دل بلبللری
شاهانه ذکرلری بیرم بهاء الدینک کوکلده انلرک نشانلری
کوز یکون جیشلری انلرمقدم در وروشنلری بیرم بهاء الدین

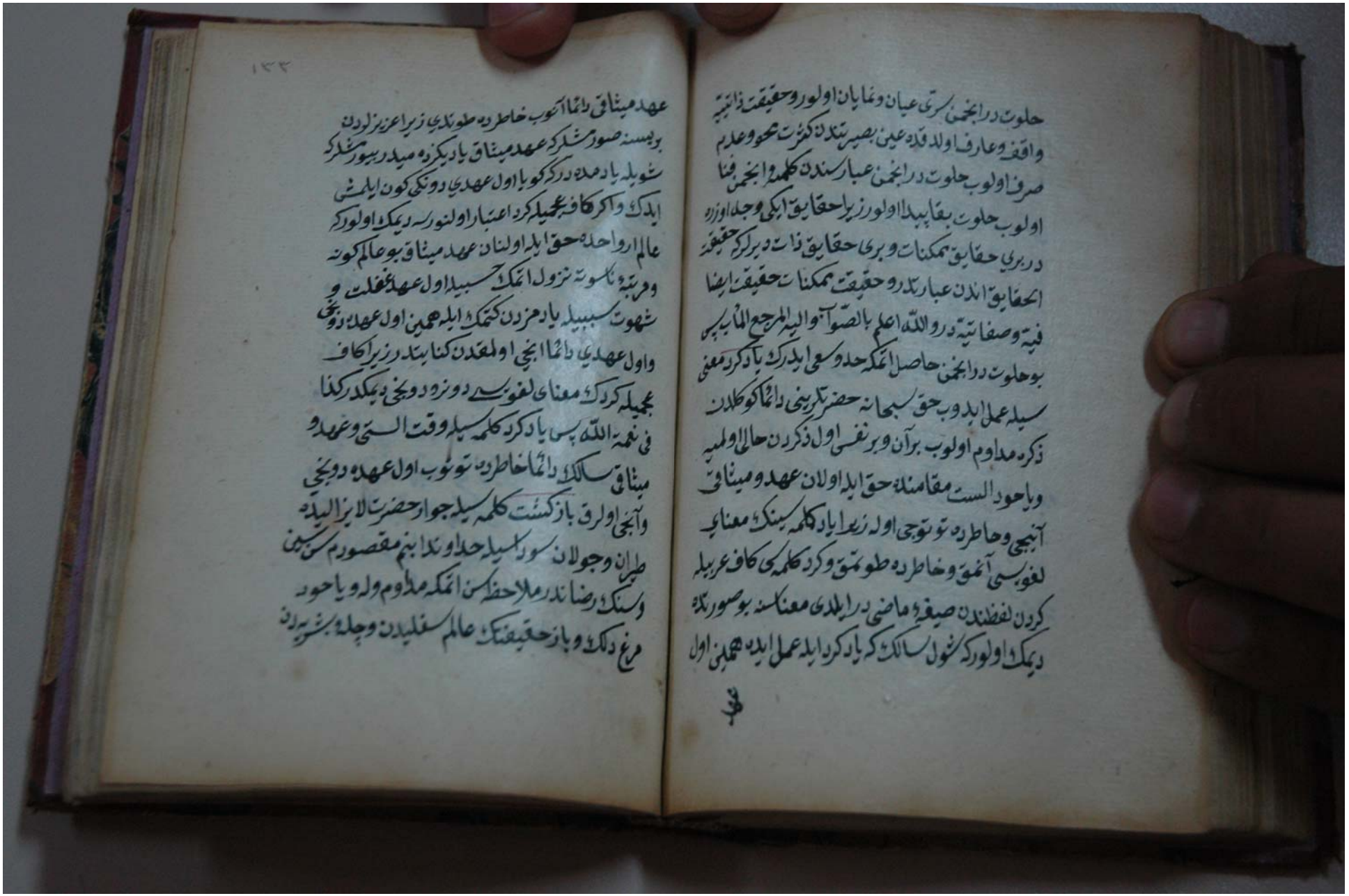
کرد ایله حاوی نقطهٔ دل جلوتی صیاد له بهم عشوه تی پیرم
بهاء الدینک ه قپاندی عقلک یولی اولمش عشقیلک و
قولی ماشینی وش یوزینک دلی پیرم بهاء الدینک ه اولدی
وقوف قلبی یعنی اکا هلکهٔ ایله دائما حق تعالی یی ذکر ایلمکدن
عبارتدر پس هر سالک ذکر ایدرکه قلبنه واقف اولاکه محبتی
قلبنی جانبه دراکو حقه ایسه اول محبتن وزکر فکردن و نسبت
اشتغالک اکنار و قرار ایتمکه سعی ایلیه واکر سوی و نفس هوایه
ایسه اول حال ضالدن صدهزار ندامت ایله مذلت و احتقار
احتیار ایدوب مجلس پیره ملازمت مداوم اولمق کرکدر
زیرا هر سالکه قبلنکه علاقهٔ دنیویه و محبت غیریه یی درونندن
بالکلیه سلب ایدوب درکاه حضرته متوجه اولور درحال
اکابر غیر یوزدن علاقهٔ دنیویه و محبت غیریهٔ معنویه عارض
اولور اول وقت سالکه وقوف قلبیه یه محتاج اولور زیرا
اول حیلهٔ مخفیهٔ معنویه یه اطلاع حاصل اولمزالا احوال
درونده اطلاع حاصل ایدوب وقوف قلبی ظهور ایلیه

مطلب
وقوف قلبی

مثلا سالکه امتعهٔ دهری و ملکه مالی و نیابی ترک ایدوب
صحرای بقایه یوز چورد قدیمه بر یوزدن فنایه میل پیدا
اولورکه کشف کرامات و اجراء حریق عادات و ریبهٔ خلافت
و مقام ارشاد که بونلرکه جمله سی قید غیریدر اول وقت
حیلهٔ نفسی و خدعهٔ شیطانیه و داعیهٔ دله واقف اولوب
اول بندو حجابلری کیدروب جانب حقه توجه و نیتک
راست ایدوب واصل و بر مراد اوله فقهدر و بو وقوف
قلبینک معناسی جائزکه من عرف نفسه فقد عرف ربه
حدیث شریفنکه ماصدقی اوله زیرا قلبه واقف اولمق
همین نفسه عارف اولمدن عبارتدر زیرا نفسدن مراد
بو محله کندی ذاتنکه حقیقتدر پس قلبنه واقف
اولدقده نفسنه و دخی سنه عارف اولوب دائما اکا هلکهٔ
وحضور قلب و شوق ذوق و وجدان ایله ذکر ایتمکه مداوم
اولنور اللهم یسر لنا فاما وقوف قلبی بو تقدیرجه سالکه
شمول زمان میسر اولورکه ابتداء برمدت هوش دردم

مفهومی اوزره عقلنی نفسه ورروب ذکر قلبه کمال انتقال
کوسترروب بو عباره ابتداء سلوکدن عبارتدر یاخود
عقلنی ومقتضای عقل متعینه نی نفس متذکره ومتعدیه
ورروب عشق انفسی مبدء انفاسه ویرمکه مداومت
ومسارعت ایلیه ویاحود عقل معادنی نفس رحمانه
بند ایدوب سواحل دریای رحمتده سیرانه قدم بصوب
نظر برقدم تنبیهی اوزره سرکوه صحراده نظرک قدمی صحبتی
یوه ربط ایدوب اشیای متنوعه نک افکار متفرقه سیله
پریشان نسبت باطنی اولمغه بزل مقدور ایلروباحود
اثنای سلوکده سیر قدم معنویسی مراتب عالیه معنویه ده
یعنی بوراهی برخطره بصری بصیرتک ونظری عبرتک قدم
معنویسنی بصحبتی یره یعنی برمنزلدن بومنزله وارنجیه
اثنای راه معنویده اولان خار وخاشاک ادعادن وسنک
کوداب ریادن قدمک کمال مرتبه حفظ ایدرک سفر روحانی
ایشارتیله وطننده اخلاق رزیله دن اخلاق حمیده یه

وطبیعت شریدن طبیعت ملکیه سفر ایلیه ویاحود مراتب
کونیه عدمیه دن مراتب ذاتیه قدمیه یه سفر ایلیه زیرا بو
سفر سفر صوریه وغریبه منوط وکلدروطن صوریه ویا
وطن اصلیه ایله حاصل اولوروباحود وطن بطنده یعنی
وطن ناسوتیه فرعیدن وطن لاهوتیه اصلیه یه سفر
ایلیه درک حلوت دراینجمن رموزیله جمعیتده فردیت و
کثرتده وحدت ایدوب ظاهر احلق ایله وحسن خلق ایله
وباطنا ذکرحق وانس فرد مطلق ایله اولهویاحود کثرت
شواغل دنیاوجمعیت حواطر دارفنا ایچره ظاهر اجمعیت
وانسیت وباطنا انلرک جمعیتندن قطع دل ورفع علاقه
ایدوب تک وتنها کوهر دل بی برهایله قرب حضرت لایزالیده
حلوت ووحدت ایلیه ویاحود کثرت صفاتیه ده وحدت
ذاتیه ایله حلوت ایلیه زیرا اشیا متنوعه وصور متکثره ده
نقطه هویت ذات ووحدت فرد مطلق ایله حلوت ووصلت
مسارعت ایدوب حقیقت اشیایه واقف اولدقده عمین

حلوت درانجمن سرّی عیان و نمایان اولور و حقیقت ذاتیه
واقف و عارف اولدقده عین بصیرتندن کثرت محو و عدم
صرف اولوب حلوت درانجمن عبارتسندن کلمه درانجمن فنا
اولوب حلوت بقا پیدا اولور زیرا حقایق ایکی وجه اوزره
در بری حقایق ممکنات و بری حقایق ذات در برکه حقیقه
الحقایق اندن عبارتدر و حقیقت ممکنات حقیقت ایضا
فنیه و صفائیه در والله اعلم بالصواب و الیه المرجع المآب پس
بو حلوت درانجمن حاصل اتمکه حدوسعی ایدرک یاد کرده معنی
سیله عمل ایدوب حق سبحانه حضرتلرینی دائما کوکلدن
ذکر مداوم اولوب برآن و بر نفس اول ذکردن حالی اولمیه
و یاحود الست مقامنده حق ایله اولان عهد و میثاقی
آنیجی و خاطرده توتوجی اوله زیرا یاد کلمه سینک معنای
لغویسی آنمق و خاطرده طوتمق و کرد کلمه سی کاف عربیه
کردن لفظندن صیغه ماضی در ایلدی معناسنه بو صورتده
دیمک اولور که شول سالک که یاد کرد ایله عمل ایده همین اول

عهد میثاقی دائما آنوب خاطرده طوتدیغی زیرا عزیز اولدن
بو یسنه صورتشکرکه عهد میثاق یاد یکزده میدر بصورتشکرکه
شویله یاد مدت درکه گویا اول عهدی دونکی کون ایلمش
ایدک و اکر کاف عجمیله کرد اعتبار اولنورسه دیمک اولورکه
عالم ارواحده حق ایله اولنان عهد میثاق بو عالم کونه
و مرتبه ناسوته نزول اتمک سببیله اول عهد غفلت و
شهوت سببیله یاد مزدن کتمک ایله همین اول عهد دونکی
واول عهدی دائما انجی اولمقدن کنایتدر زیرا کاف
عجمیله کردک معنای لغویسی دونرد دونکی دیمکدر کذا
فی نفحة الله پس یاد کرد کلمه سیله وقت الستی و عهد و
میثاقی سالک دائما خاطرده توتوب اول عهده دونکی
و آنجی اولرق بازکشت کلمه سیله جوار حضرتلرینه
طیران و جولان سوریسیله حداوندا بنم مقصودم سن سین
وسنک رضاندر ملاحظه سن اتمکه مداوم وله و یاحود
مرغ دلک و باز حقیقتک عالم سفلیدن و چله بشریه دن

رفع ايدوب عالم علويه و ملكوتيه واندن كلمز جبروتيه واندن
انوار لاهوتيه ذاتيه پرواز ايدوب باز حقيقتك اول عوالم
علويه و منازل قدسيه ده باز گشت ايدرك نگاه داشت
معما سيله سالك دائما اثناي ذكرده دفع خواطر متوهمه
ايليه و ياحود و مامن دابة في الارض الا هو آخر بناصيتها
و فتحه دليل قديمي و يار حقيقتك بلوب دلالتنه بكمق
و منتظر اولرق ياد داشت ذوقيله دائما اكا هلك الا
ذكوده مداوم اوله و ياحود و هو معكم اينما كنتم كريمنه
واقف اولوب معيت الهي يادندن كيدرصه تاكه معيت
طبعيه و سبعي و شهويه محو فنا مرتبه سن بوله زعم اهر سالك
معيت ذاتيه الهيه يه حق اليقين حاصل امتدن معيت
مقتضاي نفسيه و طبعيه و كثرت صفاتيه عين بصيرتندن رفع
رفع اولمز پس ياد داشت ايشاريله ذكر اولنان مراتبين
تحصيلنه سعي ايدرك وقوف زماني الله سالك دائما زمانه
و حالده و جميع زمانده حالنه و افعالنه و اقواله و اسرار

نسبت باطنيه عارف اولمغه جدة محاسبه اختيار ايليه
و ياحود الزمان و المكان و الامكان جميعا امر موجود عند
اهل الحجوب وجودا و اعتبارا فاما عند اهل المكاشفه
و المعاينه لا وجود لهم قطعا و لهذا قال بعض المحققين
الاعيان ما شمت رايحة الوجود و كذلك الامر زمان اوج
قسمدركه ماضي و مستقبل و حال پس ماضي و مستقبل
شمي ايله تمرك دورندن و ليل ايله نهارك اختلافندن
و انفاسك مرور و تكررندن اقتضا ايلر پس الكرك
جملكي ممكنات و مقيداتدن سالكك بصر بصيرتندن
رفع اولدقده زمان حاله منقلب اولوب وقوف زماني حاصل
اولور ففهم و الله اعلم و قوفه عددي لفظيله اثناي ذكرده
اول ذكر مخفيسنك عددينه واقف اولوب تكرار اوزرنده شغلي
اتمكه رعايت ايليه و ياحود غيريت و اثنيت نظرك هويت
واحديته حرق ايدوب و الله ولي التوفيق نحو اسجه
پس جهت اعتباري ايكي نسنه نك مغارقتندن حاصل

اولور اولیا وسیله کثرت وحدت عبارتدر پس بر لک بلا
شک وحدت [illegible] کثرت [illegible] کثرت عین وحدتدر
ومعنوی اعتبار یله کثرت فهم [illegible] حال کثرت عین وحدتدر
زیرا جمله عالمدن قلوب واعتباری واحدر ندر و وجود حادث
واحدن وجود بولمش و فنا بولمش و اکا منضم اولدقلرندن فهم
جدا بعد ذالک وقوف عددی کرتی حاصل اولوب وقوف قلبی الله
اثنای ذکرده قلبنه وحقیقته واقف اولوب اکا هلوق ایله ذکر مداوم
اولمقدر وبیور مشلر که وقوف قلبی یاد کلشت عبارتدر سنک معلومک
عبارتدر فهم ویا حود لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی
قلب عبد مؤمن مصداقنجه قلبنک حقیقتنه ووسعته وقابل
تجلی ذات اولدوغنه واقف اولوب اول وسیله الله عارف و کامل
وواصل اولمکم اشتی فائده قدس سره حضرتلرینک کلمات قدسیه
وابیات رمزیه سندن بعضدر که بو محله مناسب وبو ترتیبی
مفید بیور مشلر بیت سرای لی مع الله کوکلدر تجلی حانه
والله کوکلدر خانه سر تن بودی وار اندک استه خدانک

اولوز هاهی

اولور دکاهی کوکلدر پس بو عبارات لطیفه نک وکلمات قدسیه نک معنویه نک
معنی بر معانیسنه لاحد ولا یعد درکه بو قلیل الطاعه بو محقر ده هر
نقدر تفصیل اولنسه عین اجمال وحد حار محبوبده بر حال ودریای
حالده کشته قیل قال ده زیرا انلرک کلمات قدسیه ذوقیه اری
بر معانی ظاهر و باطن و بطن البطن تا الی سبعه بطونکه کما قال رسول
الله علیه الصلوات والسلام ان للقران ظاهر او باطنا و بطن
بطن الی سبعه ابطن وفقهنجه انلرک ذکی کلمات قدسیه وعبارات
ذوقیه لرنده ظاهر و باطن و بطن بطن وارد زیرا جنابک بیرباانلری
مظهر اسما وصفات وذات پاک مطلق قلمشدر آنجونکه شرف لولاک
مظهر اسما وصفات وذات پاک مطلق قلمشدر آنجونکه شرف لولاک
الیه مشوق و مظهر تامه کلیه الیه مکرم اولان کرور کائناتدن بر ذبده ممکنات
ولایت خاصه سنه وارانت تامه کامله الیه وارثلرندر لهذا اولحضرتلرنده
ظهور ایدن معانی و معارف انلرده دخی وارثلری حسبیله البته
ظهور ایلمسه کرکدر زیرا وارث بجازیده مورونه مجازینک کشاء
کلیه سی ظهور ایتدکده وارث حقیقتنده مورثک حقیقتنک احوال
قدسیه سی ظهور ایتمک امر محالدر بالتحقیق فی بیان تعبیر الواقعات

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد
المرسلين وآله اجمعين فبعد معلوم اولكه هر طالب
صادقه وهر مريد سالكه اهم والذمدركه علم تعبيره
آشكا اولوب اسنايي ساوكه ظاهر اولان واقعه يه
واقف اولوب هر حالده بصيرت اوزره حركت ايدوب
كنديكي نفس شيطان حيله لرندن حفظ حراست ايله
ورائما كنديي حالنك مفتشي اولوب ظهور ايدن وا
قعاتن تخصصندن خالي اولميه تاكه ساوكنده من وجه
مشقتدن امين اولوب كونبكون تحصيل عرفان وتبديل
اخلاق ايدوب همت بيير ايله ملك ملكوته امير اولوب
شفاعت مصطفى ايله عنايت خدايه واصل اولوب
صفاي دائم حاصل ايليه اللهم زدنا علما وسهل
اومورنا وطهر قلوبنا ويسر لنا معلوم اولكه رؤيا ايكى

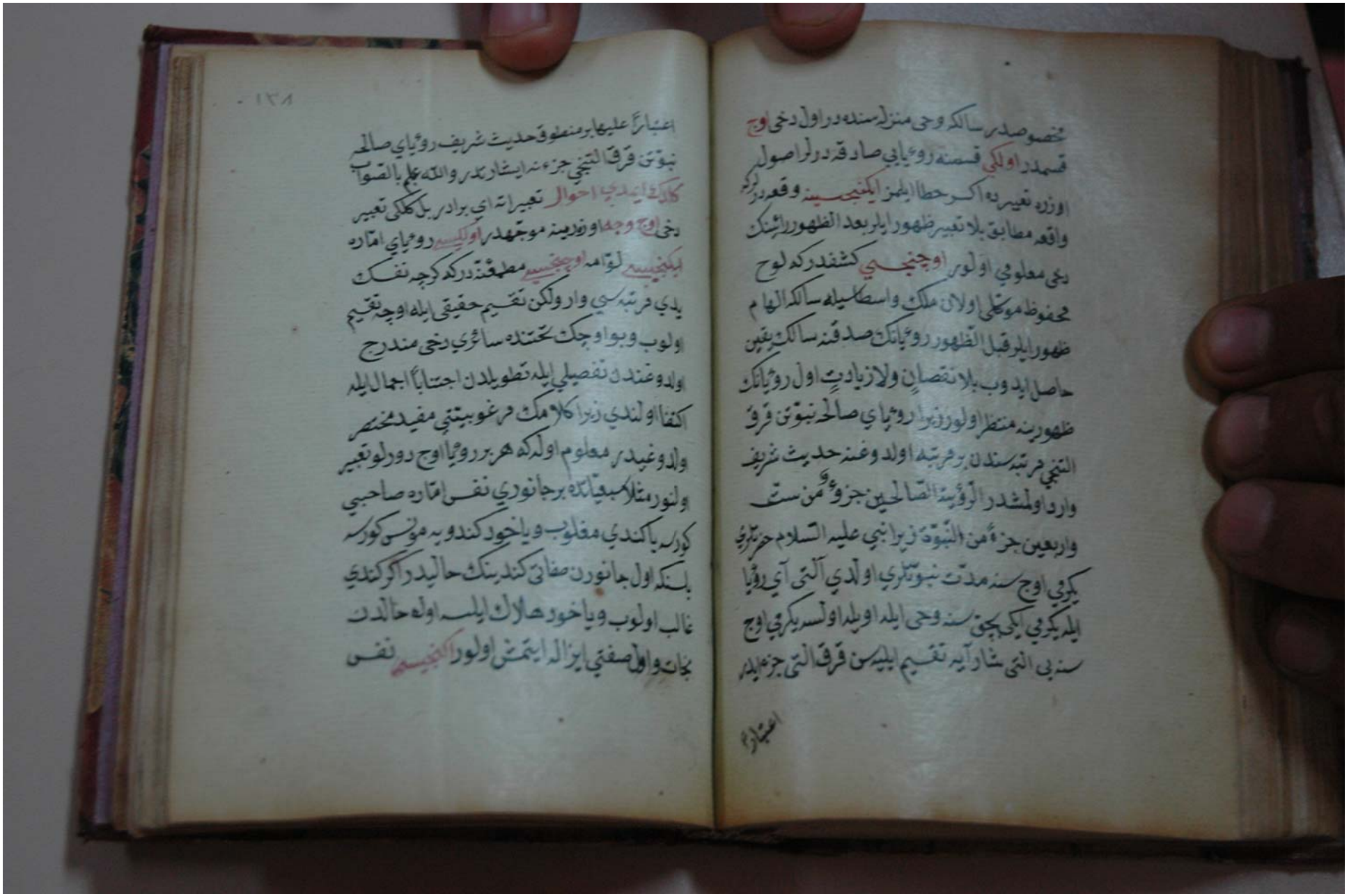
دورلو

دورلو تعبير اولنور بري انفسه وبري آفاقي اما افاقي
تعبيره نهايت يوقدركاه اولوركه رائيك حالنه كوره
تعبير اولنور وكاه اولوركه مرتبنك حالنه كوره وكاه
اعتبار ليل واوقات ايله مثلا اخشام ونصف ليل
وصباح وانلره دخي ابتداي خواب وآخره نظراً وكاه
اولوركه اعتبار نهار ايله مثلا يكشنبه دوشنبه ثه شنبه
خفته دورا ولانه دك هر بركونن اقتضاسنه كوره تعبير
اولنور وكاه اولوركه خروفات اعتبار يله هر ژيانك
اولكي خرفنه نظراً تعبير اولنور وكاه اولوركه فصول
اعتبار يله مثلا اول بهاردن يازه دك يازدن كوزه دك
وكوزدن شتايه مغايرتلري حسبيله وهر بريلرينك
وقتنده اولان اشيايه واول اشيانيك آخر وقتنده
كورمك مثلا يازميوه سي كوزده وقتنده وقتك
احكامي بهارده ويازده كورلدوكنده كوره تعبير اولنور
ايله اولـه جملسينك تحريري تفصيل وموجب

تطويل اولدوغندن سالكه لازم اولان انفسيه اولدوغندن
بوحقير مستمند دخي بعض احبا واصدقايه ظهور
ايدن و قعدن حظ ياب اولوب اوامره امتثال
ونواهيله تشبث ايدوب ومنهلياتدن حزر وقيهيا
تدن كوزرايدوب پرتوانداز اولمليله بو بيچاره دخي
اول وسيله ايله رضاء باريه بلونوب سبب مغفرت
وباعث دولت اولميزي ايله بعض مكلك كلام
عبرت نما لرندن ورساءل اكثيراعطا لرندن كمتنطاق
وبوضيفك دخي تجربات ايله ظهور ايدن احوال واثار
ندن و باخصوص روح القدور و نور القبور اولان
شيخ لريمز وعزيز لريمز قدس سرهم العزيز حضراتينك
زبان شكر بارودهان دررثنا لرندن حفظ وحظ ياب
اولدوغمز تعبيراتدن من قدر الطاقه تحريره شروع اولنمشدر
معلوم اولكه رؤيايدي حالدن خالي دكلدركه دورديزه
اعتباريوق اوچي معتبردر بري اولدركه برشيئي فكرو

وذكري

ذكري سبقت ايدوب روياده ظهور ايدر ايكنجي سي
مجتندن اوچنجي سي زياده طعامك بخارندن انواعاً
صور وخيالات ظهور ايدر دوردنجي سي اضغاث
احلام ديرلركه شيطاني ونفسانيدر بونلره اعتبار
يوقدر بشنجي سي روياي تحزير ديرلركه سالك تنبهدر
بشريت حسبيله كنديده ظهور ايدن عمل ناسزا و
چركين خاطر لردن اجتناب واول معقوله افعالدن
امساك وتنزلدن حزر ايدوب قبهيا تدن كوزرايليه
التنجي سي روياي تبشير در سالك اسناي سلوكده
رضاء الله موافق اولان عملك كوك قولاكرك فعلن
اثاري بهرحال ظهور ايدر تاكه سالك اني فهم ايدوب
اول عملك تكرارنه سعي ايدوب وعبادتنده حلاوت
وشوق حاصل ايدوب سلكيله ذوق ياب اولوب اول
وسيله ايله دائما اسفلدن اعلايه ترقي و قوربيت حا
صل ايليه ايدنجي سي الهام ربانيدركه اهل حالر

مخصوص صدر سالکه وحی منزل سنده در اول دخی اوج
قسمدر اولکی قسمنه رؤیای صادقه در لر اصول
اوزره تعبیر ده اکثر حطا ایلمز ایکنجیسنه وقعه در لرکه
واقعه مطابق بلا تعبیر ظهور ایلر بعد الظهور رائینک
دخی معلومی اولور اوچنجیسی کشفدر که لوح
محفوظ مومثلی اولان ملک واسطه سیله سالکه الهام
ظهور ایلر قبل الظهور رؤیانک صدقنه سالک یقین
حاصل ایدوب بلا نقصان ولا زیادت اول رؤیانک
ظهورینه منتظر اولور زیرا رؤیای صالحه نبوتن قرق
التیجی مرتبه سندن بر مرتبه اولدوغنه حدیث شریف
وارد اولمشدر الرؤیة الصالحین جزء من ستة
واربعین جزء من النبوة زیرا نبی علیه السلام حضرتلری
یکرمی اوچ سنه مدت نبوتلری اولدی آلتی آی رؤیا
ایله یکرمی ایکی یوز سنه وحی ایله اویله اولسه یکرمی اوچ
سنه بی التی شمار آیه تقسیم ایلیه سن قرق التی جزء ایله

اعتبار

اعتبار اً علیها بر منطوق حدیث شریف رؤیای صالحه
نبوتن قرق التیجی جزء نه ایشار بدر والله علم بالصواب
کلدک ایندی احوال تعبیرات ای برادر بل کلکی تعبیر
دخی اوچ وجهاو زره مرتبه در اولکیسه رؤیای امتاره
ایکنجیسه لوامه اوچنجیسه مطمئنه در که کرچه نفسک
یدی مرتبه سی وار ولکن تقسیم حقیقی ایله اوچه تقسیم
اولوب وبو اوچک تحتنده سائری دخی مندرج
اولدوغندن تفصیلی ایله تطویلدن اجتنابا اجمال ایله
اکتفا اولندی زیرا کلامک مرغوبیتی مفید مختصر
اولدوغیدر معلوم اولدکه هر بر رؤیا اوچ دور لو تعبیر
اولور مثلا مبشیاتده برجانوری نفس امتاره صاحبی
کورسه یاکندی مغلوب ویاخود کندوبه مونس کورسه
یاکه اول جانور دن صفاتی کندینک حالیدر اکر کندی
غالب اولوب ویاخود حالک ایلسه اوله حالدن
بحث واول صفتی ایزاله ایتمش اولور ایکنجیسه نفس

لوامه صاحبی اول حیوانی کورسه اول حیوانات حالی
کندینك صفاتیدر واول صفات اول هنك کندوه
حال اولمشدر غالب کورسه غلبه عقل و مغلوب
اولسه غلبه نفسدر اوچنجیسیه نفس مطمئنه صا
حبی اول حیوانی کورسه کمالی حسیله تنزل دکل
ایسه غلبه غیرت و شجاعته حمل اولنور اول حیوا
نك حالنه کوره اماره نفس صاحبی علامتلرندن
واشیای نفیسدن بر رؤیاکورسه لوامیه قدم
بصوب اماره لق حکمندن قورتولمغه بشارتدر
رضا و تسلیمه موافق سلوکی مقتضاسندن اما
لوامه صاحبی کورسه مطمئنه دخولنه ایشارتدر
مطمئنه صاحبی کورسه اول رؤیایی کورسه درجات
عالیه صاحبی اولمغه مژده در اما اماره صفتیله
متصف ایکن لوامه و مطمئنه ده ظهور ایده جك وا
قعه ظهور ایلر اول حالنده اول مقامك صاحبی

دیوحکم

دیو حکم اولنمز سالکن حالنه کوره مقتضای سلوکی
ترقی بلوب مرور ایام ایله اول مقاماته لایق و اول
درجاته نائل اولمسنه تبشیر اولنور کلدك امدی
تعبیرات اشیایه ای برادر بل کل کی اشیاده تفاوت
و تغایرات واردر هر بریسك علی الانفراد تقریر ده
زهنه قوت حاصل اولوب حفظی آسان اولدو
غندن هر بریسندن بر شمه علی طریق التفصیل
والاجمال شرح بیان و علی مراتبهم کتم و عیان اولنمشدر
معلوم اولله که تعبیرات اشیا بش فصل اوزره رینه
ترتیب اولنمشدر فصل اول عالم معادن فصل
ثانی عالم نباتات فصل ثالث عالم حیوان فصل رابع
عالم انسان فصل خامس عالم فلکیات و ما فیها
فصل اول فی بیان تعبیرات جمادات معلوم اولله که
برکسنه رؤیاسنده بخاست کورسه خرام ماله عظیمه عزیمه
اشارتدر اوزرینه بولاشمش ویا ایچنه باتمش

مطلب تعبیر معادن

كورسه غصب ايدوب لوازمنه صرفه اشارتدر اول
نجاستدن بيقانوب ياخود كورسه اول فعلدن
اذاد وسلامت بلوب طهارتنه ايشارتدر حاصلى
نجاست غليظه اولان انسانك وحيوانك برگشى
اول نجسى روئياده كوروب ولاكن وجودنده صارى
دكل اول نجسدن كندن عارى كورسه حرام نسنه يى
ارتكاب خاطرنده تصوير ايتمكدر امّا كندنده صارى
وموجود كورسه فعلا صدورنك اثاريدر اكر آياغى
باتمش كورسه دنيانك حرام مال ايله تلويث ايلمسنه
ايشارتدر اكر باشى باتمش كورسه باطنك اكل محرمات
ايله تلويثنه محمولدر اكر بتون اعضاسى ايله باتسه
ظاهر وباصنك ملوّث واول تلويث ايله وجودن هلاك
وعدم نجاتدن حزر كركدر اكر نجاست خفيفه كورسه
كناه صغاير دربالاده ذكر اولندينى كبى كورسه نيت بلا
شسه فعلدر بول دخى بونه قياسى اولنور بوذكر اولونان

تغيرات

تغيرات امارده ولوتمه مرتبه سنده اولان سالكه كوره در
امّا مطمئنه رتبه سنده اولان عارفه كوره رغبت انجاك
تعلّق دنيا وتوغّل اشيا ورزق حلال وتشويشى معيشتك
من وجه تلويثنه ايشارتدر زيرا حسنات الابرار
سيئات المقربين فهو اسنجه رزق حلاله توغّل ابراره
عبادت اولدوغى كبى مقربينه عين قباحت اولدوغندن
نفس مطمئنه صاحبى دخى دائره مقربيندن خارج
دكلدر انكچون آنك تعبيرى وجه آخر اوزره موجّهدر
امّا روئياده چامور كورسه صورى سيى سلوكده مشقت
ومحنت كوره ويا خود مجاهدات نفسده تعب وير
مقدار منزلى زحمت ليجه اولمسنه ايشارتدر اكر
اول چامور اولدوغى محلده موجود ويا خود كزركاهى
ايسه واكر آنك اولديغى محل پاك واول چامور اولانه
بركزركاهى دخى دكل ايسه اول روئيا آخر حالنى
افاده در دائمنك تقريرندن معلوم اولور اكر كندوجه

چامور

ویا اولادی جامورہ بعلمش کورسہ علمین نفس و
شیطان حیلہ لرینہ اوغرادوب لطافتی کراهتلہ محلوط
اولمغہ ایشارتدر اکر اول کشی تصوف صاحبی ایسہ
تصوفندہ غلط ایتمش اولور زیرا نفس ایلہ روحی
اجد واجندن ولد قلب حاصل اولور ولد قلب دیو
علم تصوف وعلم لدونیہ یہ دیرلر واکر اهلی وخدمی
جامورہ باطنا اول کشینک برمقدار حجاللتندن ایشا
رتدر ایکنجیسی عدم قوتنہ ایشارتدر ففهم
واللہ اعلم اکر بو رؤیا لرمقام مطمئنہ ظهور ایلرسہ
مثلا کندوی جامورا یچندہ کورسہ انک تعبیری
وجود بشریسی بالحق اولدوغندن اصلنہ [illegible]
ارجاع ایلہ قبد ترکیبدن خلاص اولمہ سی تعبیر اولنور
واکر اهلی باطمش کورسہ نفس تحقیر وتزلیلنہ واکر
اولادی دوشہ شریعت ایلہ طریقتین ایجدوا
جندن حاصل اولان ولدکہ اول دخی من وجہ مقام

منتهایہ

منتهایہ کورہ غیرت ثمرہ سیدر اول ثمرہ ایزالہ وایبایہ
علامتدر ففهم واللہ اعلم اکر سالک رؤیاده لرشہ
کورسہ دنیا جیفہ سنہ میل امتہ نشانیدر الدنیا
جیفۃ وطالبها کلاب فهو سنجہ اما عارفہ کورہ
صفت حیوانی یی کلیتک هلاک ایدوب صفت انسا
نیتہ دخولنہ برهاندر اکر انسان لشیء اولہ
یعنی میت کورسہ عملن هلاک وصفت انسانیتہ یی
ایزالہ سبغی وشهویتہ عدولدر اکر اول رؤیا مرئیتک
حالی دکل ایسہ محلنہ کورہ تعبیر اولنور زیرا وقت
اولورکہ رائی کندی حالنی مشاهدہ ایلر تعلیم وتر
غیب ایچون اما وقت اولورکہ آخرن حالنی علی طریق
المنام کشف ایلر ایکی سینک تعبیر اتنک بیکشندہ فاروق
کبیر واردر اقتضا ایلسہ کورہ تلی اولنور اما عارف
میت کورسہ صفت ناسیہ تنی هلاک امتمش اولور
انسان ایلہ ناسک بینندہ فرق عظیم واردر زیرا لازم

اولان صفت انسانيه دراون سيتدن منشطا قدر اما
ناسين مسخري نسيا ندن اولد يغندن مبتديه صفات
انسانيه هلوكي منتهيه نسيانك هلاكي ايله تعبير
اولنور اما كندوسي اولمش كورمك تعبيري فصل
انساندة كلسه كركدر انشاالله اكر سالك روياده
چيلانمش والنمش طيراق بجمي وكندي طيراق ايله
مخلوط كورسه تنزل وكثافت وبطالت تشابه دن
طيراق طبيعتدركه تركيب آنك اثارندندر آنكچون
طبيعتة تبعيت كثافت وتنزلدر اما عارفه كوره يعني
نفس مطمئنه كوره وجود بشريسنه عدم اعتباري
وكمال فقر ايله فخره ايشارتدر اكر سالك كسلمش آغا
جلركه كمي چوروك وكمي قريق وكمي يانق كورسه سراي
امنيت كوسي تشي خراب اولوب عدم استراحتدن
كمي نم هوا يخ فرودوب وكمنسي وسوسهٔ شيطان چوروتوب
وكمنسي نفس آتشي ياقوب خراب يباب اولمسنه

طيراق

سلمش آغاج

محمولدر

محمولدر هر بر اشيادن بوذكر اولنان منوال اوزره نفس
مطمئنه روياسي على طريق الظرفه منفهه اولدوغندن
بوقدر ايما وايشارت ايله مطلوم اولور تطويله حاجت
قلمز اللهم زدنا علما اما اول كرسته ثبي يونولمش ورتب
ومهيا كورسه شهر بدن عمارتيدر محل استراحتدر امنيت
خداده سلامتليله اكر سالك حجري حبس كورسه قسوت
قلبه ايشارتدر بطاشدن مراد قلبدر نتكم قرآنده كلمشدر
ثم قست قلوبهم من بعد ذالك فهي كالحجارة او اشد
قسوة ولكن قبل التزكيه حجر حسيسدر بعد التزكيه
جوهر نفيسدر جوهر نفيس كورسه تصويهٔ بدن و
تزكيهٔ قلبه ايشارتدر هر بر جوهرن حوصله كورسه تعبير
اولنور مثلا حقيق ويمني كورسه صاحب تصرف اولمغه
ويعقوت وزبرجت مجركبا بدلا ويا خود سلطان
وبخت تصرف صاحبي اولمسنه ايشارتدر ولكن
تزكيهٔ قلب وساطنيله اكر اثر تزكيه بو عالمده ظهور

سرسته

حجر

ايتموب باعتبار اولنميان دورت نوع روءيا لردن دخي
دكل ايسه استعداد ازليه جوهر نفيس اساقلب صافيسنه
ايشارتدر فافهم جدا والله اعلم بصواب اكر سالك روءيا
قان كورسه آخرن سرّ بني افشايه عظيم تدراكر اول قاني
جاري كورسه ينه آخرن سرّ بني افشا ايتمشدر اكر كندي
اغزندن اقار كورسه كندي سرّ بني افشا ايتمشدر اكر
بورنندن آقار كورسه رايحهٔ سردن دور اولمقدر
وقت اولور كه معنائي آخره حمل اولنور اكر كوزلرندن
آقار كورسه سرّ بصردن مجور اولمقدر رائينك حالنه
كوره اكر قولاقلرندن آقار كورسه سرّ سمعدن معزور
اولمقدر اكر يد مقلرندن آقار كورسه سرّي تحرير ايله افشا
اكر قدمندن آقار كورسه سرّ سيردن محرومدر اكر
مقعدن آقار كورسه قريحهٔ ناچيزه سندن ايجار ايلد
يكي قول خيزي ايله تلوين و تلويثدن عبارتدر اكر
بيلا علت ايسه واكر صاحب علت ايسه اعتبار اولنمز

عادت

عادت مستمرهٔ سبي اولدوغيندن اكو كوبكندن آقار
كورسه سرّ حالدن حالي اولمقدر واكر كنيفيندن وقان
الونور طمر لردن وجمت اولنور محلدن اولورسه دم
فاسد لردن خلاص واصلاح مزاج وطبيعت بدن
وقوهٔ دماغه نشاندر اكر قان يه شريعته مخالف
كلام تيز واقبول وآنلة عملدر واكر آخره ايچرسه واقعك
غيري كلام نامشروعي آخره تعليمدر بونلرن جملسي
سالكين استعداد نه كوره معناي آخره عدولي ممكندر اكر
سالك روءيادة يوجه داغلر واوفاجق تپه لر كورسه عبا
دات طاعاتدن حاصل اولان وارلق كرك كبير كرك صغير
اول داغلري آشار وچركورسه اول وارلق داغلرندن كزر
ايدوب يوقلوق تحصيلينه بشارتدر آشاميوب يه سفلده
قالرسه سالك كركدر كه يوقلوق تحصيلي ايچون مرتبتي
واحتقاري اختيار ايدوب داما خوف ايله رجا مابينده
جد تام وسعي اهتمام ايله سرموقصور اولمه ايله

يوجه طاغلر
ودپه لر

حقدن دورو اولمغه بزل مقدور ايليه اكر سالك رؤياده
بي نهايه صحرا لرو دريالر
بي نهايه صحرا لرو دريا لر وماء صافي وانهار جاري وباغ
بوستان وچمن زار وكل عزار وحوظ وقصر سراي وبونلر
امثالي اوصاف جنان هرنه وارايسه مشاهده ايلسه
رؤيائي تبشيردر مطلقا سالكي عالم علويه انجذاب اولوب
سفليتي علويته تبديل وناريتي نوريته تحويل ايدوب
سلوكنده ذوق ومجاهده سنده ذوق حاصل ايدوب
مقام حاصيه نائل اولمسنه بشارتدر زيرا تعبيرده رياية
نهايت يوقدر فهم اولنمسي يني ذوقه مهتاجدر
انهار وحوض
فاما انهار وحوظ لطيف وآب نظيف فيض الهيه نشا
نلريدر كه سالكده ظهور ايلرو دنيي باغ بوستان وكلعذار
نعمت شاهي وصفاي پادشاهي واستراحات نامتناهيه
بشارتدر اكر اول سولر بولانق ايسه تحليه بدن وتزكيه
نفس محتاج تا انلردن دولاه واكر اول آب صافي لردن نوش
ايدر ويا حوظ ايچنده كزر ويوزر كورسه رحمت الهيه

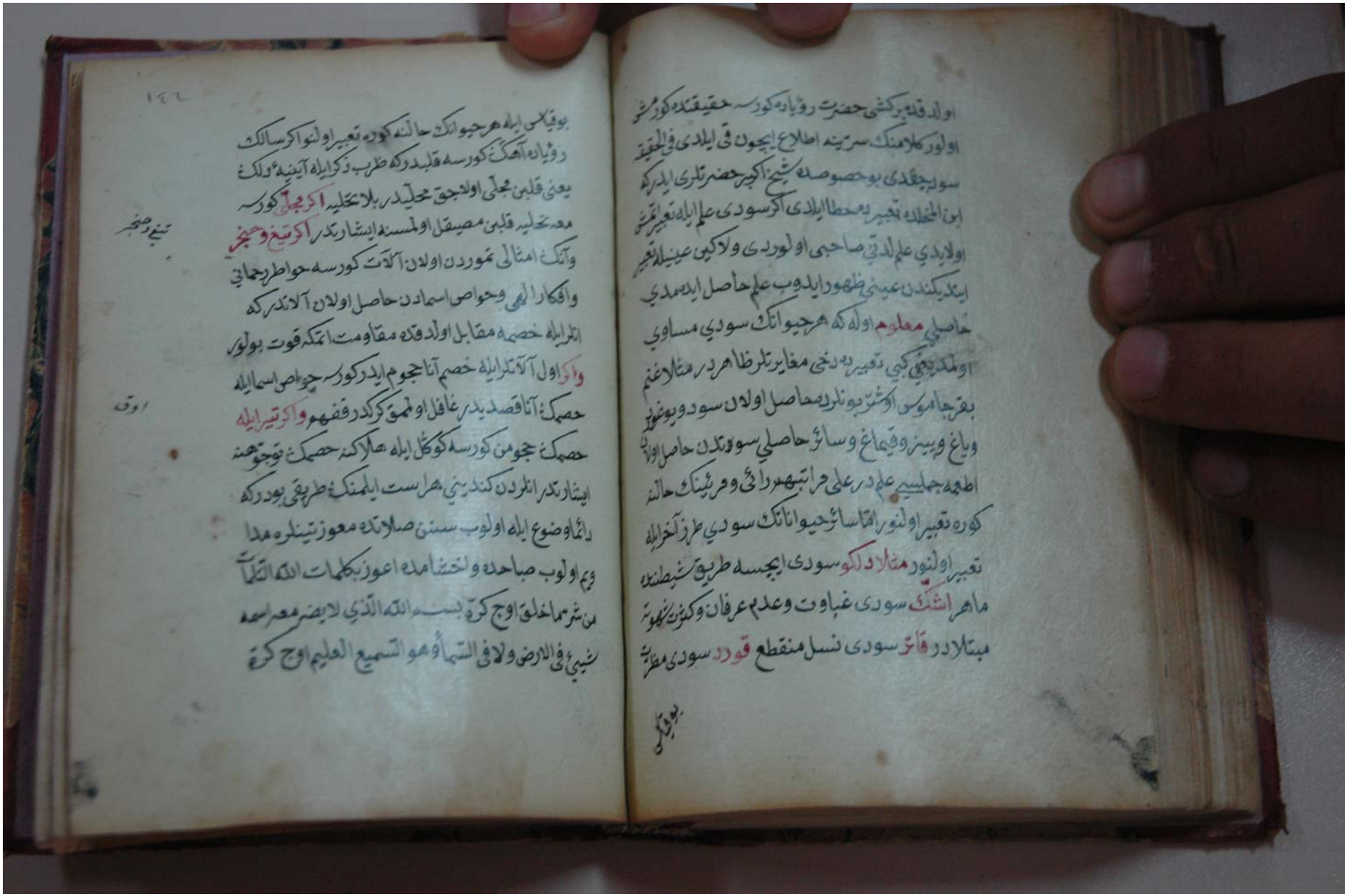
مظهر

مظهر اولمغه ايشارتدر واكر كندوني اول دريا وانهاره غرقه
اولور كورسه عنايت ازليه وسعادت ابديه مستغرق
اولمغه ايشارت وبشارتدر بو محله فصل نباده عدول
كورنور لاكين مقام اعتباريله مكانك حالني تفهيمدر
والا اول مقاماته بولونان نباداتن تعريفي محلنده كلر
پس آخرده حالني تقريرده مجمل اقتضاتزكيه دن انلره
تعرض ايجاب ايلمز ففهم جدا واكر سالك رؤياده عمور طه
كورسه شريعت قفتانيله بزنمكه وانلري اكل ايدركورسه
شريعت ايله طريقتنه وحقيقت ومعرفته دخوله ايشارتدر زيرا عمور تانك قابي قفتان شريعتدر وانك قابي
پيراهني طريقتدر وايچنده كي آغني لب حقيقتدر وصاروسي سر معرفتدر پس حقيقتله معرفتين بيلكنده
ظهور ايدن شهباز معانيدر كه سر الهي واسرار نامتناهي
تنكه عمور طانك آغيله صاروسي بيلنده اولان نفسنده
ظهور ايدن شهباز جهان يعني شاهين دوغان وتنك

امثالی شکارده منسوب اولان مورغان مرغوبان ویرنجی
تاوق واوردك وامثالی که بونلرمن وجه مرغوب ومن وجه
منفور درویرنجی مطلقا منفور اولان قرتال ودولکج
وغرغاوامثالی انلرن جملسی کرچه یمورطادن حاصل
اولور ولاکین اولی صدیقلر ایکنجسی معتقدلر اوچنجسی
زندیقلر حالیدر بس معلوم اولدیکی شکارده منسوب اولکله
مرهون اولان یمورطالر آخره قیاس اولنمز ولاکین شکارده
منسوب اولان یمورطانك فادندن حذر لازمدر
یمورطا فاد بولدقده نه مرغ شکار حاصل اولور ونه حوك
آخر قلر بلکه احتی حسیسی واکره کریده اولور کرچه ارکان
اربعی جامع برجوهر ایکن فساد بولدقده بخه مشابه
برحاله تحویل اولور کذلك سالك دخی حقیقت ومعرفت
دخولده اول احوالنی تحویلندن حذر کرکدر تا فرق ثانیه
دخول ایدوب عبد مخز اولاندك زمره مقام جمعی کچیوب
برزخ عالملرنده قلرسه اول وقت فساد بولمش یمورطه
کبی

کبی ملحد وزندیق جبری ودهری حلولی ومباهی مذ
هبلرینه دوشوب انفسی نفیس ایکن احتی حسیسی اولوب
مردود الهی ومغضوب پادشاهی اولور اللهم احفظنا
من هذا اللهم اجعلنا صدیقا ولا تجعلنا زندیقا
اکر سالك رؤیاده سود کورسه مشکات محمدیدن اخزا و
لنان علم لدنیدر آفاقی تعبیری دخی علم ظاهردر اماسا
لکین تسلی سی انفسدن اولمغله آفاقی تعبیرایله مقید دکلدر
ولکین مبتدی سالك افاقی ایله تعبیر اولنمسی انسبدر
زیرا اوامر الهیی اجرا ده ونواهیدن اجتنابده علم حال
ارکان وسنن ونوافلی اجرا ایچون الزم اولدوغندن
بدایتده قبل الجزبه علم الظاهر وبعد الجزبه علم باطن ونهایتده
علم لدن وعلم اسرار ایله تعبیر اولنور واکر لبن نوش ایدر کورسه
ذکر اولنا علوم آنا میسر اولمسنه اشارتدر تکیم فصوصده
مذکوردر که شیخ المحدثین ابن المخلده واقعه سنده حضرت
رسولی ه ل کوردی سود ویردی اول دخی ایچوب بیدار

سوت

اولدقده برکشی حضرت رؤیاده کورسه حقیقتده کوردیکی
اولور کلامنک سرینه اطلاع ایچون فی ایلدی فی الحقیقه
سودیچقدی بوخصوصده شیخ اکبر حضرتلری ایدرکه
ابن المخلده تعبیر یوخطا ایلدی اگر سودی علم ایله تعبیر اتمش
اولایدی علم لدنی صاحبی اولوردی ولاکن عینیله تعبیر
ایتدیکندن عینی ظهور ایدوب علم حاصل ایدمدی
حاصلی معلوم اولدکه هرحیوانک سودی مساوی
اولمدیغی کبی تعبیرده دخی مغایر تلرظاهر در مثلا غنم
بقرجاموس اوشتر بونلرده حاصل اولان سود ویوغورد
ویاغ وپنیر وقیماغ وسائر حاصلی سودندن حاصل اولان
اطعمه جملسی علم در علی مراتبهم رائی وعرفینک حالنه
کوره تعبیر اولنور امتاسائر حیوانات سودی طرز آخر ایله
تعبیر اولنور مثلا دلکو سودی ایچسه طریق شیطنتده
ماهر اشک سودی غباوت وعدم عرفان وکثرت شهوته
مبتلادر قاتر سودی نسل منقطع قودر سودی مطربت

بوقیلمی ایله هرحیوانک حالنه کوره تعبیر اولنوا گر سالک
رؤیاده آهک کورسه قلبدرکه ظرف ذکر ایله آینه ولکه
یعنی قلبین مجلی اولدیغی محلیدر بلا تحلیه اگر مجلی کورسه
معه تحلیه قلبین مصیقل اولمسنه ایشاردر اگر تیغ وخنجر
وآنک امثالی تمور دن اولدن آلات کورسه حواطر رحمانی
وافکار الهی وخواص اسمادن حاصل اولدن آلاندرکه
انلر ایله خصمه مقابل اولدقده مقاومت ایمکه قوت بولور
واگر اول آلات انلر ایله خصم آنا هجوم ایدر کورسه خواص اسما ایله
حصمک آنا قصد یدر غافل اولمق کرکدر فافهم واگر تیر ایله
حصمک هجوم کورسه کوکل ایله صلاکه حصمک توجوهنه
ایشاردر انلردن کندینی حراست ایلمنک طریقی بودرکه
دائما وضوع ایله اولوب سنن صلاتده معوذتینلره مداوم
اولوب صباحده واخشامده اعوذ بکلمات الله التامات
من شر ما خلق اوچ کره بسم الله الذی لا یضر مع اسمه
شیء فی الارض ولا فی السماء وهو السمیع العلیم اوچ کره

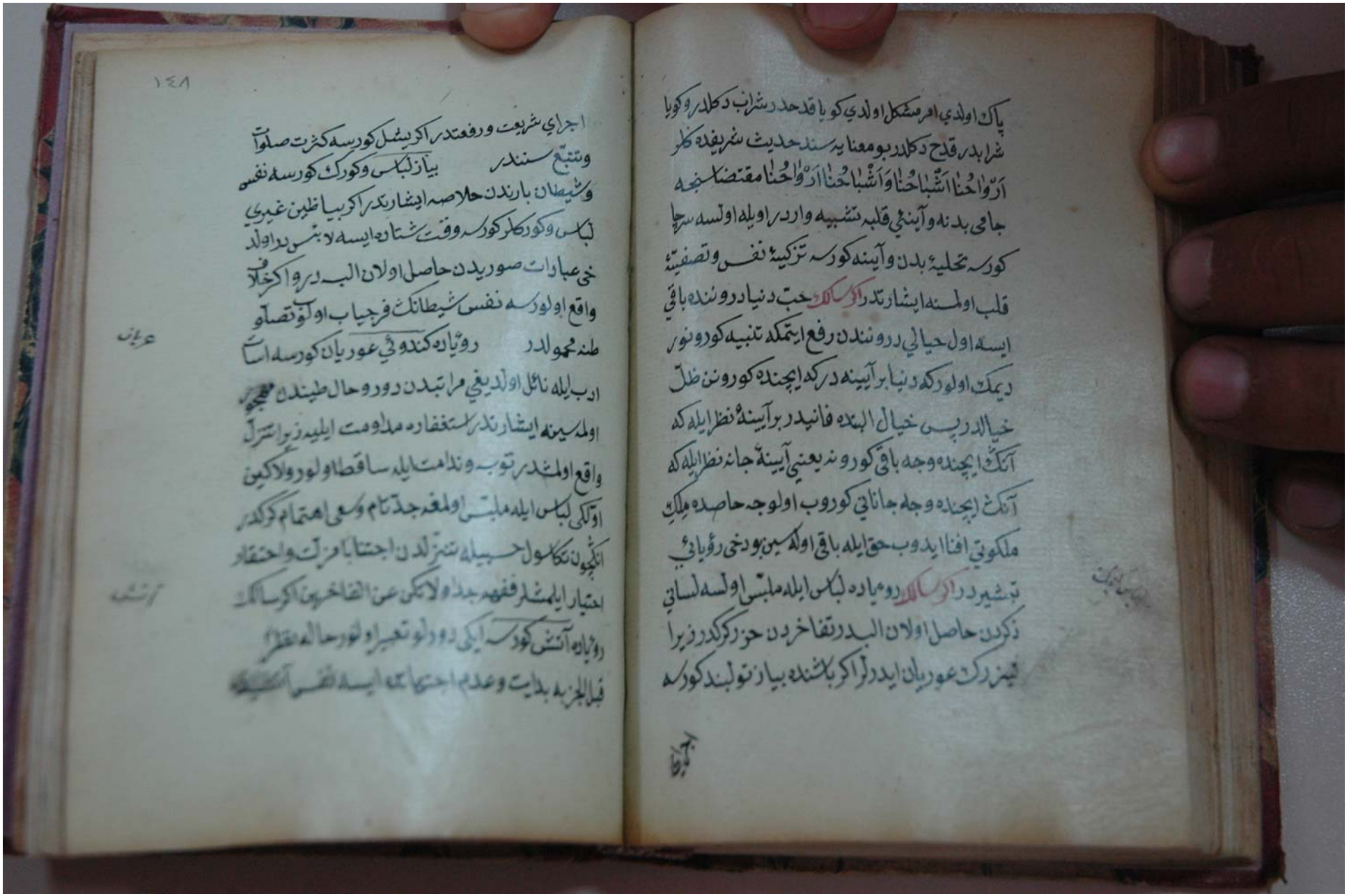
بش کرة قل اعوذ برب الفلق الی کرة قل اعوذ برب الناس
اقوبوب او زرینه او فوره او میزدرکه عنایت خدایله اول
کشی اول بلیه لردن محفوظ و مصئون اولور انشاالله الرحمن
ولاکین مدوام اولدیغی تسنیه مداویم اولوب دائما کندی
وجودن افنا و بیرینی باقی ایدوب دائما آنک
حال معنویسندن استمداد طلبنده اولمه امانوفنک
ایله حصمک حجومن کورسه زبان ایله حقنده حرف انداز
لق و طعن تشنیعنه وسوء قصده ایشارتدر آنک رضی
حراستی صدقدر انجات فی الصدق فهو المنجه اکرسالک
باقر کورسه ظاهر و باطن غشنه ایشارتدر اکر باقری
قلای ایله قلایلو کورسه ظاهرن حیله یوزندن بزه بوب
باطنی ینه غشدن عبارتسه و لمسنه محمولدر اکر باقری
کموش قلای ایله قلایلو کورسه شریعت ایله ظاهرن تز
یین ولی باطنی ینه غشدن عبارتدر اکر التون ایله باقر
قلایلو کورسه طریقت و حقیقت ایله ظاهرن ترتیب باطنی

کذالک

تنفک

ق قبر

کذالک غشدن عبارتدر اکر سالک طومباق کورسه معصیدن
خلاص ولاکین معرفتدن دور اولمسنه ایشارتدر
طومباغی التون یالدزلو کورسه ظاهرن معرفته تقلیدن
عبارتدر اکر سالک کموشی کورسه امنیت بدن و اتباع
شریعتدر اکر التون یالدزلو کورسه ظاهری طریقت
باطنی شریعته مائل در اکر سالک التون کورسه ظاهر
و باطنی معمور اولوب خلوص و صدق و قدر قیمته ایشا
رتدر اکر التونی کموش یالدزلو کورسه ظاهر شریعت باطنا
طریقت و حقیقته تبعدر اکر التون و کموشی باقر و قلای
ایله یالدزلو کورسه کرک شریعته و کرک طریقته ظاهرن
عدم طهارت و غشنه ایشارتدر اکر نفس مطمئنه صا
حبی ایسه تسترو دخی محمولدر اکر سالک حام صافی کورسه
بدنک تطهیرینه ایشارتدر نکیم بیور مشلر رق الزجاج
ورقت الخمر و تشابها و تشاکل الامر فکثیرا قدح ولا خمر و
و کثیرا خمر و ولا قدح یعنی شیشه ایخلادی شراب دخی
وکثیرا خمر و ولا قدح یعنی شیشه ایخلادی شراب دخی

پاك اولدي امر مشكل اولدي كويا قدح دن شراب دكلدر كويا
شراب در قدح دكلدر بو معنايه سند حديث شريفده كلمه
اَرْوَاحُنَا اَشْبَاحُنَا وَاَشْبَاحُنَا اَرْوَاحُنَا مقتضاسنجه
جامي بدنه و آينه‌ي قلبه تشبيه واردر اويله اولسه سرچا
كورسه تحليهٔ بدن و آينه كورسه تزكيهٔ نفس و تصفيهٔ
قلب اولمسنه ايشارتدر اكر سالك حب دنيا دونده باقي
ايسه اول حيالي دوندن رفع ايتمكه تنبيه كورونور
ديمك اولوركه دنيا بر آينه در كه ايچنده كورونن ظل
خيالدر پس خيال البته فانيدر بر آينهٔ نظر ايله كه
آنكه ايچنده وجه باقي كورونه يعني آينهٔ جانه نظر ايله كه
آنكه ايچنده وجه جاناني كوروب اولوجه حاصده ملك
ملكوتي افنا ايدوب حق ايله باقي اولدكدن صوكره رؤياي
تبشيرد اكر سالك رومياده لباس ايله ملبس اولسه لساني
ذكردن حاصل اولان البدر تفاخردن حذر كلكدر زيرا
نيزدك عوريان ايدر لر اكر باشنده بيازتوليند كورسه

اجراي شريعت و رفعتدر اكر يشل كورسه كثرت صلوات
و تتبع سننددر بياز لباس و كورك كورسه نفس
و شيطان بارندن خلاصه ايشارتدر اكر بياض لباس غيري
لباس و كوركلر كورسه وقت شتاده ايسه لابتس دراولد
خي عبادات صوريدن حاصل اولان البدر و اكر خلاف
واقع اولوركه نفس شيطانك فرجيابي اولوتصاو
طنه محمولدر رؤياده كندوي عوريان كورسه اسات
ادب ايله نائل اولديغي مراتبدن دور و حال طيندن محجوب
اولمسينه ايشارتدر استغفاره مداومت ايليه زيرا سترل
واقع اولمشدر توبه و ندامت ايله ساقط اولور ولاكين
اوكلي لباس ايله ملبس اولمغه جد تام و سعي اهتمام كوكدر
انكجون نكاسول حبيله شتزلدن اجتنابا فرت و احتقار
احتيار ايلمشلر فقهه جد و لاتكن عن الفاخرين اكر سالك
رؤياده آتش كورسه ايكي دورلو تعبيراولور حاله نظرا
قبل الغريه بدايت و عدم اجتهاد ايسه نفس آتشيه

وجودن احراقدن حذر كركدر بعد الجزبه اسناي اجتماعده
بولنورسه آتش عشق دركه وارلغين فنا ايدوب محو فنا ايله
امين بقايه ايصال ايدر لامقطوعة ولا ممنوعة صفاسنه
ابديه متبدقله زيرا عشق برآتشدركه محبوبدن غيريسن
يقوب كل ايدر العشق نار يحرق ما سوى المحبوب سالك
دخي لازم اولان همين اول يانمقدر اكر آخرن حاصل كنده
ياوجودنده كورسه جائزدركه آخرن حالني كشف اوله
كركه نفسنه كركه رحماني وجائزدركه اول كمسنه نك
يا اسمندن ويا خود حالندن اول رؤيا بينه رائيسنك حالني
ابفاده اوله اسما ويا خود ذاتدن اقتضا سندن زيرا هر رؤيا
رائيسنك حالنه وتقريرينه واول وقتي مناسبته كوره تعبير
اولنور اكر سالك رؤياده موم ومومي بنار كورسه موم
شمع دلك برتوينه ايشارتدر اكر برينجه موملر بنار كورسه
كثرت احباو اصدقايه محمولدر اكر اول موملري سويلنديره
تنفير احباده اول معقوله حركاتدن ايجتناب كوكدر اكر

سالك

سالك قنديل كورسه چراغ دلدركه آنك ياغي نه شرقي ونه
غربيدر من امر ربي در واول قنديل كه زجاجدر آنك ايچنده
مصباح كه ياغ مسابسنده اول روحي حيواني سيدر وآنك
نوري روح انسانيدركه نور على نور در يهدي الله نور السموات
والارض آيت كريمه سندن ومعناني لطيفه سندن منفهمدر
نوري برق اودور كوكب دري كبي كورسه نور
ايمان قوتنه واول وسيله ايله كندينك شرف عزتنه ايشا
رتدر اكر نوري بي ضيا كورسه ايمانك ضعفنه ايشارتدر
واكر اول قنديلي سونمش كورسه كوكل مرده لكنه علامتدر
احيايه چلته كش اولمق كركدر واكر برنجه قنديل اويانديرسه ارشاده
ايشارتدر واكر برنجه قنديل سيوندرسه برنجه ضعفاي اغفال
ايله زنده ايكن مرده اتمكه علامتدر كرك سرهوا وكرك قصد
ايله رؤياده چراغ طوشمش ترسه اغواي شيطان ايله
نفسي آتشلندير وب شهر بدنك احراقنه سعي اتمه سيدر
آقاي تعبيري دخي بركمسنك الحاح ابراميله برقساون ظهوره

علامتدر روئیاده کوه و دکیزاآتش ایله مملو یاخود
کورسه کفر مثلی حرکت ایله عالم صغرانک احراق نار خشم
اولمسنه تنبیهدر اکر سلطانک ویا والیک ویا اول بلده
نائب حاکمینک وظلم وتعدی آتش ظلمی دکل ایسه
کندویی تو تون ایچره کورسه دماغنی فکر فاسده ایله
تلویث اتمکدر اکر یقظده عادت مستمره سی دکل ایسه
قهوه ایچر کورسه انقباظ حالدر لاکین عقبکده انبساط
مولدر قهری لطفی متظمکه اولدوکی کبی زیرا قهوه خواب
ازاله ایتدکی کبی قهر دخی خواب غفلتی ازاله ایدر لطفی
ایجاب ایلر عود و عنبر و مشک و بونک امثالی
طیبه دائر هر نه وارایسه قدر و قیمتنه کوره جمله سنه رایحه
توفیقدر مع بریسن علی الانفراد کورسه ثمره ذکر و حونا
سرشکن چهره مسکینینه روان اولوب واول خوف ورجا
قبوله قرین اولمسنه ایشارتدر زیرا حضرت آدمک قطره
ندامتدن حاصل اولان آثار ندر واکر اول ذکر اولنانک

تو تون

عود و عنبر

اشیانک

اشیانک خلیه کندوده موجود و یاخود رایحه ایله صفا
یاب اولور کورسه انواع عبادتدن حاصل اولان بوی قبول
وبزم حضوره علامتدر واکر سالک روئیاده طار چین
وقرنفیل وزنجبیل وبونک امثالی اجزایه متعلق اولان نسنه
کورسه تفکر وحیرت وبصیرت وغیرت وماسوادن نفرت
طریق حقه عزیمت وذات مطلقه عشق محبت واول اجزالر
طبیب صادق وحاذق الندر اول ترکیب ترتیب اولوب معجون
عاشقین ودوای دردصادقین اولوب مرض هجران جهاندن
شفا بولور اللهم یسر لنا زیرا بو اجزالرین هر بیسی بر درده نافع
وبر مرض شافعدر انلرن خواصی اهلنه معلومدر مرض حالنه
وطبیعته واول مرضی اقتضا سنه کوره ترکیب ایدوب فی الحال
نه سیر ایلر مثلا خار ویابس وصفراوی کوداوی
اولان طبیعته رطوبت وبرودت اولان اجزایله معالجه
ایلر رطوبت وبرودت و یابسی ودمی اولان کشیه خار ویا
بس اجزالر ترکیبین اعتدال بولدوروب معالجه ایلر اولیله

قارچین و زنجفر

مرض صوري طبيب صوريه محتاج اولدقده مرض معنوي
ودرد باطني حكيم معنويه نجه محتاج اولمزپس معلوم
اولديكي سالكه هرحاله مرشد جانبنه فرار وانكله مظهر
اولديغي عنايتدن استعانت وظهور ابدان واقعتدن تسكين
اخذ واوشيخه مداومت واول وصله ايله همايت ازلى كوستر
ابديه مصون ومحفوظ اولوب شفاء صوري ودواء معنوي
حاصل ايلركچه بوفصل فصل جماد اولوب احوال نباتدن
بوشمه تقرير اولندي ولاكين بوذكر اولنان نباتلرك
منقطع اولدقلرندن نباتك حكمندن چيقوب جماد حكمنه
كرمشلردر اكرسالك روءياده عسل كورسه
ويسه اوراد واذكار ونماز وقرآن واعمال صالحه بهارينك
شكوفه لرندن حاصل اولان عسل مصفاكه مقويات اثرلرن
اقواسي واعلاسي اثري ظهور اتمسنه علامتدر شكر
دخي اول قبيلدندر معاني سازليغندن حاصل اولان
عذب وذوق حاصلدر اكرسالك روءياده زيتين

وشراعان وموم ياغي كورسه روح حيوانيسك احياسي
ايشارتدر ايمان واخلاص وصدق نورندن اكرسالك
بوغداي كورسه برمقدار ندامت ومعده نعمت وعزت
نشانيدر اكر دهقاني دكل ايسه فقهه انجير دخي بونه
قياس اولنور زيرا بر دوايه حضرت آدم جنتده انجير
آغاجندن اكل ايلدي دكلمشدر ولاكين اصح اولان قول
اولدر اكرچه دارو ارزن يه سه غداي روحانيه ايشارتدر
ولاكين شعير يه سه تقوا وريضاته ايشارتدر ارض مقدسك
اكثر محصولي آرپه اولديغندن اكرسالك پرنج كورسه
خلوصدر اكل ايدركورسه غداي روحانيدر ثمرهٔ صدقه در
اكرسالك شراب نوش ايدركورسه امارهٔ مرتبه سنده
ايسه صورجيلكدن برصورتة ميل ايدوعشق مجازينك
آثاريدر اكرلول روءياسالكن انجام كاريه ايشارت دكل
ايسه لوامه مرتبه سنده ايسه عشق حقيقي وجذبهٔ الهيه
بشارتدر مطمئنه ايسه شراب طاهور ايله مست مستور

اولوب عالم استغراق واوهنده ظهور ايدن عقله مغاير افعال
واقوال عند الله معذور ومقبول اولمسنه ايشارتدر
حاصلي جميع مكيفاتدن اولان نسنه لربو قياس ايله علي مراتبهم
تعبير اولنور اكر ساكك طعام وشراب قابلري كورسه وآنلر
حالي اوله قواي بشريه سيه غذاي روحانيدن حالي اولمسيدر
واكر اناري مملو كورسه قواي بشريه نسنه غذاي روحانيسنك
احضارنه ايشارتدر زيرا خواص خمسهٔ ظاهري احكامن آلوب
خواص خمسهٔ باطنيه ويرر اولدخي مقتضاسنه كوره قواي
بشريه ويربوهر قوا مقتضاي احكام غذاسن الدقده اول
غذاي رحمانيسنك اثار ندن روح دخي غذاسن بلوب قوت
وقدرت ظهور ايدوب حصه غالب اولوب آمن راحتده
دائما كاري كسب معرفت ومحل رحمت اولور بو تعبير امام
حاليدر امام الوامه كوره ازكار التهيدن حاصل اولان اطمئنه
رحماني وغذاي روحانيدر امام مطمئنه كورسه اطمئنه معا
نيدن غذاي نوراني اولمسنه محمولدر زيرا صديقك

فاهره

ظاهره دخي اكل شرفي عين نوردر نتكم اكثر اعظمه مضاف
اولان اشيا دخي عين اكثر اولور اكر ساكك مسجد ومدرسه
وتكيه ومصحف بونلرا يجنده نماز وتعليم علم وذكر عرفان
وقرائت قرآن بونلرمثلو عباداته متعلق نسنه لرله كندوي
مشغول كورمك عالم علويدا نجزابدا برام نفس واغواي
شيطاندن امين اولمغه علامتدر واكر سالك منادية
چقوب ازان اوقور كورسه اوكشي مرتبهٔ امارده قلامش
ومكار ايسه بونسنه فحاشر يقيه محمولدر كوك اشياكك
كلام واكر لوامه ومطمئنه ده ايسه ارشاد ايله مأذون اولمسنه
ايشارتدر نقلدركه عزيزلردن برينه بردرويش كلوب بوكجه
منارده ازان اوقودم ديو خبر ويرمش اول درويشه ارشاد
ايله خلافته اجازت ويرمش چند روز ظرفنده بردرويش
دخي كلوب مقدمكه رؤيانك عينيكي كوروب خبر ويرمش
شيخ دخي وارسريقه ايلديكن نسنيه برينه قوي ديو تنبيه
بيورمشلر في الحقيقه اويله ايمش اصحابدن برخي شيخه سؤال

اتمكه مقدمكينه ارشاد ايله خلافنه اجازت ويرديكن تعجيل
عين اولان رؤيايه غيري تعبير اولندي بيورمشدركه اول درو
يتكه كلدي اهل حال ايدي وصاحب معنا ايدي سني
ارشاد ايله آلدي ننكم مثنوي سنارده خلقي حقه دعوت ايدرآنه
لايحي خلقي طريقي حقه دعوته تنبيه اولنمش امّا ايكنجيسنه غل غشدن
پاك صافي اولمبوب اركان صاحبيه اولمق ايله تحميته ظاهر ايلدي
زيرا مناري چلاق تلقين حاظر لمق كرك ديدكلري مشهوردر
شهرت بدن وجمعيت حاطر وكثرت ازكار وجذب قلوب واثار
عبادت وقوت ايمان وترقيه سالكان وانسيت جان وكازار
جانان وجلوه غائلقانه نشاندر اكر سالك قريه كورسه
ضعف ايمان وضعف عقل وفيض حقدن دور ونور
معرفتدن مهجور وعلامت بلهدر مثنوي شريف
ده ويرانه مرد را احمق كند عقل را بي نور بي رونق كند
ترجمه كوي كشيه شهر سز احمق ايدر عقلنيه بينور بي رونق ايدر
اكر بلا

طوطكوي

طوطكوي قريه كورسه تنزلدر جواز حقه عودت لازم ولابتدر
واكر قريه اهل كافر ايسه شرك خفيه ابتلادر كه خير وشر
هر نه ظهور ايدرسه حقدن بلميوب خلقه اسناد وكلام حقي انكار
واهل اعتراز وانلردن ظهور ايدن بعضي ظهورآت الهيه شبه
وتردد نشانيدر توبه واستغفار وارادات وصدق وتسليم
وهر اموري حقدن بلوب جمله اومورن حقه تفويض كركدر
واكر سالك كافرستان وشهر كفار واولكه اهل عصيان
كورسه كرك قصداً كرك سهواً قولاً وفعلاً كفره مثدي
حركات وهلاكه باعث انكار وافعال وكفر جليدر امّا اول
كافرلر ايله سواشمر واوغراشمر كورسه نفسي ايله مجاهده
دركه آنه جهاد اكبر درلر اكر مغلوب اولورسه روحك وعقلن
صيغه هوا ونفسك قوتي وطغيانيدر اكر كندويي انلره
الندن اسير اولمش كورسه زنجير نفسه كردن دوشمندو
اسير اتمشدر دل حانه سندن همت
ايله خلاص وانلر

روان وسيل مانند جريان ايليه كما قال الله تعالى فليضحكوا
قليلا وليبكوا كثيرا مقتضاسنجه ازكلوب چوق بكا اتمك
كرك تاكه زنجير اعداد دن بيچاره سن آزاد ايدوب كندي دخي
امين افات اولا اكر كندولي اول كفاره غالب انار مغلوب
ومنهزم كورسه ياسنكه روحي نفسه غالب كلوب
مالك ملك بدن اولوب نفس هوايه حاكم اولوب انلرن
مقتضاسي اولان اخلاق رديه دن كچوب حسن خلق ايله
تخلق ميسر اولمسنه تخشاندر انشا الله تعالى اكر سالك
روئياده كلي ساودير واصنام كورسه باطلنده افكار دون
تصوري واول صورن ظاهره ظهورينه ايشارتدر استغفار
اولنه اكر سالك كوبرو كورسه تكليفات الهيه يي قبول ايدوب
رضاو تسليم وصبر ايزاي عالمه ايشارتدر اكر كوبرو قرق ووبرا
كورسه تكليفاتده نقصان وعدم رضاو تسليمدر اكر كوبرو
شجر مقوله سندن ايسه ظاهرا تسليم ولاكين باطلنده تردد
علامتدر حجر اولدقده ظاهر وباقبولنه تخشاندر والله اعلم

اكر سالك بيوك چلاردساعت كورسه شهر بدنده عقلك
ظهوريله دغفلت ايله امرار وقتدن ايقاضي ايچون اول
ساعتي قرق ويامنهزم كورسه ظلمت ليلده خاصغفلته
ابتلاعلامتيدر ففهم جدا يعني ايوجه فهم ايله غفلتي
رفع ايده سن والسلام اكر سالك قيون ساعتي كورسه
ارطباط دل ودوام ذكردن اكر قرق كورسه پريشان حال
وترك ذكر ونزلدر اكر سالك آسياب كورسه آفاقي سير
چرخ جهاندركه عالم غداي جسماني اول دولابدن
تفسيم اولورامّا انفسي تعبيري اولدركه دولاب
دل دائمه ذكردن حاصل ايدن غداي روحانيسي فيض
الهي انهار ايله حال ايدوب واثار فيض دخي اولحاندن
عامّه ناسه ظهور ايدوب عالمه سبب راحت وياعدت
دولت اولمغه ايشارتدر ياصوري ويامعنوي اكر
صوري اولورسه دنداني سنكان آسيابه تشبيه واول
دندان ارانسندن چقان نصح پند غداي روحي

سالکان درو اکر معنوی اولورسه قلب ایله روحی ادراکندن
ظهور ایدن تربیه طالبان وشوق عاشقان درکه ارشاد
یونوسدن ظاهر اولور والله اعلم اکر سالک رؤیاده
کشته کورسه که موافق روزکار له منزل مقصوده
ایرمکه مسارعت ایدن بدن عنصریدرکه دریای
حقیقیده قطرهٔ حقیقتین صوری کبی مثابسنده دائما
اقصای مرمایه ارشمکه مسارعت اتمشدر مثلا
کمی تدابیر کشته ده بزل وجود وصرف مقدور ایدوب
بادبانی توکلی باد توفیقه آچوب انتضار ریح عنایته
بی مجال ودرماندهٔ قلوب درکاه عزتدن روزکار دولت
اویشرسه مقصد اقصایه ایرشوب مراد اولور واکر
عکس واقع اولورسه حیرته وفرقته قلمزی امر مقدر در
کذالك تن کشته کی دنی دریای حقیقیده بادبان همتی
بادرحمته آچوب صرف مقدور ایله تدابیر بدن که اعمال
صالحه ونیت خالصه وعبادات طاعات وبرهیز ریاضات

کمی وقایق

واما اله

واما اله جمله سنه بلا قصور ادا دن صکره قبلهٔ حقدن روز
کار عنایته منتظر اولوب دائما جلال وجمال بینه کمال
پلورنکم حدیث شریفده وارد اولمشدر **اعملوا فکل**
میسر لما خلق له مقتضاسنجه سالك اول کمیی بلا انحراف
منزله مسارع کوردکده تقدیره تدبیر موافق کلوب
واصل مرام اولمسنه بشارتدر واکر تدبیرده قصور یوق
ولاکن هوا اولیوب مکس ایدرکورسه ظاهرا قصور
مشاهده ایده مدیکی عدم ادراکندن [illegible] استعداد
ازلی احوالندندر بینه بین الله واکر هوا اولوب تدبیر
کشته کامل اولیوب قطع منازله تعب واقع اولور
کورسه یعنی دریاده کمسی قلمش باشی قج دونرکورسه
یولن ازیروب سحرای بیابانده بی درمان خراشده
قلمسنه محمول در البته والبته بین مراجعت لازمدر
تاکه تدابیری بدنی آراسته وپیراسته ایلیوب اول وسیله
ایله تخلیص کریبان ابلیس واکر کمی غرق اولمش کورسه

ویاخود آخرن حالنه مناسب ایشارت درکل ایده مقام
عالی صاحبی اولمسنه علامتدر اکرلوامه ومطمئنه ونبه
سنده اولان کورسه قطرهٔ وجودن دریای حقیقیسنه ایصال
مقام وصلت ومحو صرف وجمع وفنا بعد بقا دلربوزکر
اولنان کل اولیا واصدقا کاریدرکه موت اختیاریدن
صکره حاصلدر زیرا بو عالمده موت اوچ دورلودرکه
بری موت اضطراریدرکه قرآن کریمده کلمشدر
اِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ لَا یَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّلَا یَسْتَقْدِمُوْنَ
فهو اینجه دار فنادن دار بقایه انتقال دربری دخی موت
اختیاریدرکه سیر سلوک ده محو وجود ایدوب اولمزدن
اول اولورکه موتوا قبل ان تموتوا حدیث شریفی مقتضاسنجه
بریدخی هر نفس اولوب درلمدرکه کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِیْ شَاْنٍ
ایشارتیله فیض الهی هر نفس تجدد وتکرار ایتمکده در
براینده محو وایجاد ایله اولان موت انسان وسائر جمیع
اشیا وعوالمن حالیدر امّا موت اضطراری حیوانات

وانسان

وانسان ناقص حالیدر فامّا موت اختیاری کمل و
خواصک کاریدر بو عالمده کوره فامّا قیامت کبره
برفرد موجود قلمیا حکمنه قرآن کریم واحادیث شریفه
نشان وبرهاندر والله اعلم اکر سالك روّیاده حمام
وقینار اسّی سوکورسه مبتدیه سلوکنده نوعه تعب
اقتضا ایدر ولاکین بعد التعب تطهیر بدن واسترا
حات جان تن حاصل ایدوب غبار اکواندن معرّا
ومبرّا اولمسنه دلیلدر اکر منتهی کورسه سوادن
پاك وعاری اولمسنه ایشارتدر ولاکین قینار سو
توجمت ظلمنده عذاب طاموبه ایشارتدر وتوبه
واینابت کوکدرتاکه حرارت کدرانی رفع اولوب برودت
واعتدال صفا کسب ایلیه معلوم اولدکه بودکر اولنان
تعبیرات اوصول اوزره تعبیر اولندقده بووجه اوزره
تعبیر اولنور والّا تعبیره نهایت یوقدر هرسالك حالنه
کورولن اشبانك وفتنه وخلنه ومقتضاسنه کوره

حريصنه بشقه بشقه تعبير لازمدر ولاكن اول مقوله
تعبيرات تحريره كلمز هين تقريرده معلوم اولوب آنه
كوره تسلي ويرلو بعضا سالكه رؤياسنك اقتضاسندن
آفاقي تعبيره اقتضا ايلر وانه كوره تعبير اولونور
فاما بورده آفاقي ايله انفسي تعبيري جمع اولنه
ظبتي ممكن اولميوب تشويش خاطره باعث و
مقصد اقصادن بعيد اولمغه موجب برحالات
اولدوغندن بو محله بوقدر ايشارات ايله اكتفا
اولنمشدر فصل ثاني في بيان تعبير آنبادات
اكر سالكك رئياده چمن ويا اكن وورد غنچه
وكل او سوسنه سائر سبزوات وبهار اشجار
كورسه جملسي كوكل كلزارنك كوك وبهاري وكشاده
كيدر بيمز رياضات وازكار مجاهدانك اثاري
ظهور ولاله بستانه آب رحمت ديده عبرتدن
دائما روان اولوب اكسك اولمزايسه كمال بهار ميوه

چمن وسنبل اكن
وسائر شكوفه

واثار اولدوغي كبي كمال انسان دخي دولت وصلتدر
لاكين رائي رؤيايه مغرور اولوب غفلدن اجتناب
كوكدر زيرا اول لطايف بي آب كياه اولوب غنچه ايكن
خار اولمق امر مقرردر اكر سالك اورمان وخارستان
وسرب وطاريولدوقوري اوتلر كورسه افكار فاسده
وافعال نابسنديدن حاصل اولان خار حاشاكدركه
سالكن راه نجاتنه مانع وسد اولدوغندن كوكدركه
كوكل اورمانك ذكر باطله سيله يقوب وفكر آتشيله
ياقوب غيرت توحومك اكوب محبت رحمتيله
سواروب توفيق چمني تازه لنوب عنايت شكو
فلري ظهور ايدوب سعادت ميوه لري پيدا اولوب
روح القدس اشجار مقدسدن ميوهٔ اقدس
تناول ورايحهٔ وصلت نشم ايلر اللهم يسر لنا
اكر سالك رؤياده بوستان كورسه بسيار عاشقانه
ظهور ايدن عبادات طاعاتك اثرلرندر لاكين

نوعه رياي مخفي بولنه بعيد دكلدر فاما غلبة خلوص
ايله اكر سالك رو ياده باغ و برميوه كورسه اثار محبت
ومنشئ عشقدر دور زمان ايله شراب عشق ظهور ايده
نشاندر ولاكين انده دخي نوعه حيلهٔ نفس وارد
ذكر طوقما غيله قلب فيجينده ازوب كسيلمك
چقاروب قلب صافي بي شراب حاص ايله مملو ايدوب
ميدان محبتده مستانه ومردانه آهنك وجنك ايده
رك منصور آسا راه حقده جان باشك قوربان ايليه قنهم
اكر سالك اريك و قايسي وزردالي وشفتالو وكوز
وويشنه وانلرن امثالي هر نقدر ميوه وارايسه كي ايجروي
چكردك دشروسي ميوه جمله سي رياايله اولان عملدر كه
طشره ي بنه لي ايجروي قشر كذالك رياايله عمل ظاهري
مزين باطني مظلوم اولدوغندن حورما وزيتون
خلوصه اقربدر اكر سالك فندق وجوز وبادم وفسطق
وامثالي كه ظاهري قشر ايله مستور باطني لب ايله معمور

باغ

پش ميش

جلسي

جلسي خلوص حاصل دركه ظاهرن رياو شهرت آفتدن
حفظ ايدوب باطني لب ايله معمور و سر ايله پر نور
ولمسنه ايشارتدر اكر سالك امرود والماو امثالي
ميوه لركورسه اثار عبادتدر ولاكين كاهيجه الما
اسمي اعتبار ايله بعضي قبهيا تدن نهيه ايشارتدر
رائينك حالنه واول واقعه نك اقتضاسنه كوره اكر
سالك ليمون كورسه تصحيح ميزاج ودفع يبوست
وعبادتده عدم فتوره محمولدر اكر نار كورسه شهرتدن
شهرت ايله آفتدر يعني ناردر ومحرقدر سالكن حالنه
كوره اتش عشقه دخي محمولدر اكر سالك طورنج
وبورطاقال كورسه باكيزه لك ولذت دماغ وانشراح
قلبدر اكر صاقيز كورسه طملئ خلوص وقطع حاص
ولب اخصدر اكر سالك بوذكر اولنان ميوه لري
بلااكل نيت واكر تناول ايله اول نيت عمل ايله صورت
بلوب اثري حاصل اولمقدر اكر سالك دفعاتيله

امرود

ليمون

قدرنج

ساقز

حورما اغاجي كورسه روح نباتينك نهايتي وروح حيوا
نينك بدايتنه علامتدر زيرا نباتده حيوانه مشابهت
وارنچونكه حيوان كبي انسك دخي مذكري ومؤنثي اولدو
غندن وارلكي دشييه اشلمدن ميوه حاصل اولمديغندن
وبردخي باشقي كسلسله قورودوغندن كذا في رساله
مستقيم نيازي اكر سالك اشجار ميوه دار كورسه
استعداد وقابليتنه وتربيه وسعي سلوك ايله غفلت
هرانك دن قورتولوب غيرت بهارنده كوششلر ايدوب
دولت وعزت ميوه لري حاصل واندن تناول ايتمكه
ايشارتدر اكر ميوه سز اغجلر كورسه سكوت وسروي
وچنار وامثاله ياعلم اظاهرن حالي درويا خود كندي
حالي درثيانك وراثينك حالنه كوره تعبير اولنور
زيرا ميوه سز اشجار التنده سايه استراحاتدن غيري
معاني ميولرندن تناول واسرار لذتلرندن تلذذ قابل
دكلدر انچون بي حال قاله قالان علما ويا خود

حورما اغاجي

ميوه دار اشجار

كندينك

كندينك اسرار الهيدن بي بهره اولمسنه علامتدر و
لاكين قواق انلره قيا اولنمز زيرا اندن دكرمن اولوغي
اولوب ماء جاري ومحل فيض الهي اولدوغندن جميع
عالمه مقسم غذاي ووحاني ومشاقوقه اجسامي در
اكر سالك رثيانده سنبل ولآله وزنبقاده وانلركبي

سنبل ولاله

قوقوسز چچكلر كورسه كوكل بهارينك زينتيدر ولاكين
رايحه معرفتدن بي بهره در اكر كل كورسه مشكات
تمديدن سلسلتا عني سلسله اخز اولنان مايه طر
بنتن ظهوري وكشاد لكي وبوي معرفتي بديدي در
كلاب احمدر واكر شبوي كورسه قيام ليلدن حا
صل اولان بوي نيندر قرنفل كورسه سينه عاشقانه
رونقدر واكر حش كورسه انشراح صدردر
واكر حنه كورسه سير سلوكن حتامنه نشاندر واكر
شبوي شاه كورسه كه تورکي لسان ايله كيجه صفايدير
كلري بچكدر قيام ليل وصيام نهاره تنبيهدر واكر

زرّين كورسه فارسيدر التونلي ديمكدر خلوص ايله عمله
علامتدر واكر زانبق كورسه رايحهٔ سردن تشممه ايشا
رتدر زيرا زانبق لغته ژواية دلرژوا ايسه ايينه نك
اردنده اولان سردركا اينله صورت منعكس اولور اكر
طوغ شاه كورسه سراي دله ويخت كوكله سلطان
روح جلوس وحكم تصرّفه بشارتدر اكر سنبل اولنورسه
روح دائما سراي كوكله جليس اولمسه حيات تن مماتدر
اردجواب كرچه روح سراي دله جليسدر ولاكن
محكومدر زنجير نفسه كرفتار اولوب سراي حاصله
محبوسدر توفيق ربّاني ارشد كده غفلت زنجيرن قوّت
همت يتغني غيرت بلينه بند ايدوب قدرت دستيله
حيلهٔ نفسي هلاك ايدوب دوام قدميله دولت تختنه
چيقوب عزّت ورفعت دهشت وهيبت تاجني
روحصت وفرصت باشنه كيروب حاكم اولوب منصرف
ملك ملكوت اولور اكر زلف نكار كورسه صفت جلالي

نشاندر نكم زلفي جلاله وروي جماله تشبيه ايلمشلر نكم
جمال نكاري زلف جلالي كزلدكيكبي صفت جمال دخي
جلالي كزلر ففهم جدّ بو محلن فهمي ذوقه محتاجدر
اكر ياسمين كورسه كسب لطافت ونظافت وبو معرفتدر
اكر فسلكن كورسه ظاهر وباطن زينتي وبوي شريعتدر
ولاكين سر تحقيقتك عدم ظهوريدر زيرا سائر چمكن
بيراقلري ورايحسي وانواعاد ورلوالوان لطيفه ايله
مزيّن پرچمكري واردركه رايحه اولچمكردن دهشت ايدر
اما فسلكنده رايحه بيراغنده درسائر الوانلك نجه بعضي
اينجون ظاهري بيراق وباطني رايحه درولكن سر تكلو
والوان انوار اولمديغندن سر تحقيقتدن نجه بعضي
اولمسه محمولدر والله اعلم بصّوا بو ذكر اولنان تغيرات
عوارض وزنانه كوره دكلدر مردان سالكانه كوره در ففهم
فصل ثالث في بيان تغيرات حيوانات اكر سالك
ابتدا بدايه قال كورر نفسك قصوله ابتدا بكار

اگر کلب کورسه حلقه تسلط صفتی غلبه سیدر کلب معلم
ایسه کاهیجه لوامه مرتبه سی ثانیدر اگر قورت
کورسه یر تجیلك وزیان کارلق صفت ظهوریدر
اگر آیو کورسه عجب کبر صفتی غلبه سیدر قپلان کورسه
تیز کرلق وتیز لق صفتی غلبه سیدر آسلان کورسه صفت
سبعك کمالی ظهوریدر بارس کورسه کمال غضب
صفتیدر یوز کراولنان تعبیرات امارده مرتبه سیدر نفس
مامقدمه اجمالا نقریر اولنمشدر امارده مرتبه سنده بولنان
جلسی کبر کین وظلم زیانه ایثارندر مطمئنه مرتبه سنده شجا
عت وهیبت ودهشه ایثارندر نفس مطمئنه کورسه
معنای آخره حمل اولنور اگر دلکو کورسه حیله صفتی
ظهوریدر موشان وآهو صفت غفلت وعدم ادرا
صفتیدر میمون غیبت وحوب صفتیدر کدی
نفاق وکفران نعمه صفتیدر صفیر وجاموس چوق
یپوب ایچمه صفتیدر جاموس کاهیجه عناد اسراف

کلب
آیو
ارسلان
کدی

محمولدر قیون شهوت بطنیه حمار شهوت فرجیه غلبه
سیدر کچی عدم تمکین وشهوت بطنیه دوه حقد کین
صفتیدر قاتر عدم نسل یعنی روح ایله نفس ازدوا
جندن حاصل اولان ولد قلبن عدامکانن علامتیدر
کذا فی رساله یکت باشی احمد افندی انتهی بایکیرمیدا
یت سلوکدر فرس نهایت روحی حیوانیدر وبدایت
خلقت انسانیدر مثلدر که آت مزاجی ارمزاجی در

خیل

اگر فیل کورسه عدم قناعت ثانیدر دوه قوتی بطالت
صفتیدر اگر بونلر ایله کندویی صواشر کورسه نفسك
صفتلریله مجاهده ومحاربه ایثارندر اگر غالب کورسه
بوصفتلر کندویه غلبه علامتیدر توبه وعنایت وپرهیز
ریاضت کوکدر اگر کندویی انلره غالب کورسه اول صفتلرده
کجمکبثارندر اگر انلری کندویه مونس کورسه اول صفتلر
ایله اختلاط ومتصف اولمق ثانیدر حذر کوکدر زیرا
باعث هلاکدر اگر سالك رئیاده سرچه کورسه شقاوت

وكثرت شهوت در قارغه كورسه علامت ادعا وايرتكابدر
ساق سيغان كورسه كثرت كلام مالايعني وفحشيات
وعدم دوام وعدم صبر در قومري وكوكرجين وككلك كورسه
ميل زنان در فراغت اولنه اكرچل وبلدرجن وامثاله لايضر
ولاينفع قبيلي در اكرطاوق كورسه منفعت صفتيدر
حرس كورسه غلبه غيرت در وعالم الوقت وايقاظ
غفلت ظهوريدر اكراوردك وقازوقوغي وبونك
امثالي آبه منسوب اولان طيور خرسه اشارتدر ولاكين
بحسب الغالب بانسانده درخنزير كبي موداره دكلدر
كذافي رساله حقي اسمعيل افندي رحمت الله تعالي
ولاكين خنزير حرام ماله وحسيسانه ميل وحرس نشانيدر
انتهي كلامه اكرسالك رؤياده طوي وطورنا كورسه
صفت حماقتدر اكرطاوس كورسه زينت وتفاخر صفتيدر
اكركوغان وشاهك وانك امثالي شكاره منسوب مرغان
كورسه جلسي طريقنده بهره ياب ومرغ دلي شكاره قا

قومري وكوكرجين

اوردك

خنزير

طوطي وطوطه

كوغان وشاهين

قابليت

قابليت واكمال استعداد ووصول نسبته علامت رويايي
تبشيردر اكرقرطال وقره قوش ودولنجه كورسه صورت
اوغروسي قالاش وجرارجهان اولان مدعيلر نشانيدر
اكراول مقوله مدعي مكارلر حالني مشاهده دكل ايسه
واقعك غيردعوالرايله جيفه دنيايه مغبون ونفسك
اول مقوله هوالوده دوران ايدوب رايحه جيفه جانبنه
كمال ميل وجبراً وقهراً غضب لاشه يه اقدام واسرار
صفتك غلبه سيدر اكر ليلك كورسه صفت ارشاددر
رائينك حالي ايسه اكرمشايخ احوالني ايما ايسه محلنه
كوره تعبير اولنور حاصلي شيخ مرغان اولدوغندن
صفت ارشاد وحالي مشايخ ايله تسلي اولنور ومن كلمات
حضرت مولانا قدس سره بيت كي بكويد لك لك آن لك
لك بجان لك چه باشد ملك ست اي مستعان معني
بودركه اول لك لك قجان ايله لك لك ديريعني اون سكز سنك
علم سنك ملكندر وسكا محصوص صلداي مستعان لك چه

ليلك

باشد سؤال در ملك ست اي مستعان انك جوابيدر
يعني قجان لك لك اول لك لك ديمكي جانله سويلودي
لك نه ديمك اولدي لك الملك لك الحمد لك العز
لك العليا لك المنة لك القدرة لك اللطف لك الاعطا
وبر محلده دخي حضرت مولانا بيورر شيخ مرغانست لك
لك لك لكشي داني كه چيست حمد لك والامر لك و
الملك لك يا مستعان له الخلق له الامر له التصرف له الالاء
كذا في شرح محمديه انتهي معلوم اولديكي لك لك ايله قرنا لك
اوازي براولمدي مشنوي متقي كويد خدا از عين جان
ان كدا كويد خدا از بهر كان معني اولدركه متقي ايله
كدانك خدا ديمسي براولمدي زيرا متقي نك خدا ديمسي
لك لك كبي جاندن وكدانك خدا ديمسي قرطال كبي نادن
اوتوردبسي متقي دروشي عين جاندن خدا درناكه الله
ديرك الله واصل اولله امابعضي دلال ومكار ضرورت
وعجزدن الله درناكر نانه واصل ودانه حاصل ايليه پس

الله

الله دمكدن الله ديمكه فاروق عظيم اولديكي اختياري دروشي
ايله اضطراري دروشك بينيي دخي براولمدي مشنوي
هردوكون زنبور مخور ندانز محل ليك شد زين پيشه واندكر عسل
يعني هرايكي آري برمحلدن بولر برندن دكن وبرندن عسل حا
صل اولور كذا في جزوة مشنوي انتهي كلامه امامصورت
آسماندة بعضا گك لك ايله قرطالك محاربه ومجادله لري
ظهور ايلر اندندركه صورت اجسامك دخي عين جانى
متقي ايله كدايي نانى مرتكب اولسنده كفت كوي وطعن تشنيع
يوزندن برنده غيرت وبرنده حقد حسد وبغض عداوت
ظهور ايلر اندندركه برنجه بيچاره ومسكين جهالي مكر وحيله
ايله راه حقدن دور ايدوب عريان ومفلس دوجهان
ايلر آنجون طعك يوزندن حالني خلقه تفهيم ايدوب
غيور اسمك احكامي ظهور ايليوب عوام ناسه قول
مكارن مكرني تفهيم ايلر لوناكه انلرن مجلسنده عمر لرن
ضايع ومالرن تلف ايدوب عريان ودوعالمده پي درمان

اولمیلر بویله اولان عداوتی غیرت الله در لرالحب لله والبغض
فی الله قبیلندن عاملر در اما اول برلرینک عداوتلری الحب
للعوض والبغض فی الغرض قبیلندندر اللهم احفظنا من
هذه العیار والمکار اکو سالک در و یاده هما قوتی کورسه سیر
سلوکده دائره سمای سیرانه نشاندر اکو عنقا کورسه دیلده
قلب کشاده اولمسنه نشاندر افشا تمیوب احفا ایلیه تاکه
تنزل واقع اولمیه مکر که مرشده خبر ویره لا بأس در اکو سالک
بیلان چیان اقرب و بونک امثالی موذی حشوات کورسه صفت
بغض و عداوتدر نفسک طغیانندن محل خطر و باعث هلاکدر
استغفار ایده وب حلم صبر و هزم ایله اول صفتی ازاله سعی اهتمام
کوکدر و اکو فاره کورسه مضرت نکسی بر نیچه عناد ایده وب حقی کورمکه
قرنجه حرصه و طمعه و اول حرصی ایله تحصیل ایلدیکی رزقدک تناولله
محروم اولمغه ایشارتدر زیرا منقولدر مومور بیچاره نک
کسب ایلدیکی دانه دن قسمتی اوج دانه ایمش تلفنده ضرر
ایدوب بر مریزایله التی آیده اوچدانه تناول ایلیوب فضله سک

کورصیچان دیدکلری ظالم غصب ایدوب اکل بلع اکا میسر
ورجون ایمشی انچون بین الناسی مشهور و متواتر در که
حرص طمع ایله کسب و جمع مال ایدنلرک مالاری اکثر غیر بلرده
میت اولوقفهم اکو سالک چرکه و حمار اردکی کورسه
افکار فاسده نشاندر پیر و سودی سینک و قومار و ناچرک
و سائر سنکلر خلقه ایذا صفتیدر تحته کهله سی و کهله کورسه
طبعنده اولان کراهت ظاهریه ایشارتدر و پیره ایله
کهله بلا فائده افکار زائده و غلبه اندیشه یه حمل اولنور
بوزکر اولنان حیوانلرک بری بریندن تغافلی وارد رحالنه
کوره تعبیر اولنور و بالاده ذکر اولندیغی وجه اوزره غالب
اولسه غلبه حال مغلوب اولسه غلبه وصفاندر فافهم فاما
طاق کورسه آب حیات اکا اهل حالک قلبندن و سائردن
جریان ایدن انهاردن کسب حال و صاحب معال اولوب
قابل فیض الهی اولمسنه ایشارتدر اکر بوم کورسه توکل
و قناعت و خلقدن وحشت و مزویی اولمغه اشارتدر

ومرای شیخ نشاید ولکن حلق بیلنده معروف وپرتواناز
اولمیوب مختفی اولمسنه دلیلدر اکر سالک طوطی کورسه سرسلو
کده مستعد دتربیه طریقتی قبوله قرین وعلامت قابلیتدر
اکر بلبل کورسه عالم عشقه قدم بصمه سنه ایشارتدر ولکن بو
عالمده وصلت الوبره جکک خدا بلور زیرا بلبل بو عالمده
بادهٔ عشقی نوش ایلمشدر آنجق وادیٔ وصلته قدم بصه
میوب حسرت قیامته قالمشدر زیرا مقام وصلت مقام
خیر تدر فغان فرقت دکلدر انچنون روئیت بلبل ظهور عشق
ذات ومظهر صفت کلام اولوب قفسی نکسوتیده فرقت وعدم
وصلت ایله تغییر اولنور فاما عالم ناسوتدن خلاص اولدقده
قرارکاهی بلا تردد عالم لاهوتیدر اما سالک اکر پروانه کورسه
انک تغیری بو عالمده وصلتدر وجود شرسک آتش
عشق ایچره فانی ایدوب اول آتشک حقیقی کی شمع
خدا و نور مصطفی در کندی حقیقتن اول حقیقت حاصله
باقی قالوب بقا بعد الفنادر ووصلته ایشارتدر اکر سالک

هلاکه قصد نه علامتدر زیرا نفسی آژدرینک زهری
نفسته درکدلک صورتی آژدرک دخی سمی تنفسنده در
آنچنون نفسک غفلت ایله کزرندن غایت حزر کوکدر
انتهی بو مقامه مناسب وبو معنایی مشاید تقی قدس سره
العزیز حضرینک دیوان پر عمانلرندن بعضدر بیت
تجلیبحق قبر تن قالدر اول باشی وجان کوره که محشر
اولمش حیرت ایچنده انسان هر نه صفته بوندن موصوف
اولورسن آخر اوشکلی بوره بنور ایله سوزم کل از غان
نقش حجاب دلدن پاک ایلدکسه کرسن بوله کورکل خدای
بیلنه کون ومکان فعلک ایا حضرتک اویدی ایسه فعله
اولا انیسک دلالنده حبیب رحمان نفسک کیجه لرایله
جهار اکر ایدوب اولا اوکون دستکر بکر وعمر وعثمان
هر نه کاورسه نوش ایت زهر ایسه بیل خدادن وبوره شراب
کوز اسکار لادیده بان ذکر خدایی الدن قومه اولیجه سکم

اولرسکا همنشین اندہ اوکون عاشقان • الین حرامہ
صونمہ صقین اولور درونگ • حسدایودکلدرشکلن اولور
صولجان • ایکی یوزلو میمون اولور یوزاری • بولیمز رحمت
انلراولدہ یناراوهرآن • دنیہ یی ترک ایمین کلیدہ دونزای دیم •
خلقی ایدن دخیدہ اولابلنگ • ارسلان • بیوب یدرمیسلر
ایلہ دوکی مال جمع • انلراولور قرنجہ یاخود قراطوکزیلان •
خلقی صوقان دلیلہ یلان چیان اولور بیل • آیواولور کندو
زنگ بیوک کورمک مسلمان • بیوب ایچوب یتانلر دنیایی
اولوراکثری • قلطراولورکی صقین کذلی ایدن فراوان •
زینت ایلن جامہ لرکیسہ قوالب کشی • طاووسی اولور شکلی
کیم ایدہ طامودہ جولان • قیلنبغا اولور مشی بقہ براد غیرہ •
فللراولور دلوطیلر اولہ جهنم مکان • مؤمینی ایسک مؤمنہ
دومہ کینی کم صقین • دوہ اولور بورسی محشر ایچندہ سکران •
اون صورودب کزنلر طودنہ اولوراکثری • حرصی اولان
کشیلر قوردہ دونزیاصرتلان • یی فراموش ایدنلر اویابوبن

کولنلر • بیشک اولور حیلہ دلکو اولور بیکمان • غالب
اولان شهوتی برخراولور یولرسن • شکلی دونزهریہ دائم
ایدراول فغان • اوکیم ایدرزوالتی کچی اولور بلمش اول •
اوکیم ایدر بخلق دیدی اولور شیطان • ایلیوبن ساویر
وآدم انگ بینلر • قرنال هم مار اولور اولہ بوکوندہ عیان •
علم اوقوبوب عملسز کتگ اکو شویلہ کیم • میوہ سز اغاج
کبی دورمہ جهنمدہ یان • خلقہ نصیحت ایدوب کندی
سوزنگ طومیان • برقلایلی قوزکبی ایچی چورک پرلان •
خرسز اولوب کیجہ لراولرآچوب دام دلی • صنصر اولور صورتی
اولسہ دلا اول همان • اولسہ منافق کشی کلنگ اولور
قیل حزر • کیم طریق انکار ایدوب اولور کبر وکفران • توبہ
تلقین آلوب صکرہ فراغت ایدن • یوزی دونزآردینہ
الدہ اولور برنشان • اولمیانگ حالی چون معنی اوغرلاینلر
الراولورکی صغر کیم دکل اول نکتہ دان • معرفتم وارد یولاف
کذاف ایلین • قرغہ اولور شویلہ بیل یاخود اوبر صقصفان •

سازی سازنده لرایرلسه لرچالسه لر • قنات قاقواوتر
اول خروسی اولورای جوان • فائده سزاندیشه ایله ایلمن
بیت اولور • چاقل اولومشی صقین اولی ایچون اغلیان •
ایکی جهان فخر بنك سومین افعالنی • انمك ایله حشر اولور
قطعه حجر و یوان • علمی اکر ذاهد اده ایچون اوقورسن
برالف اوکمندك مقصدك اولور جهان • غرة اولوب مالکه
منصوب آنلر بوکون • دولته یندم صانوب برقرو جرآه
سان • منزل اوزاق من بیان زاد وزخیر کده یوق • فکر
لام ایلمشی جرمیله بارکران • بوسوزلرم زاهد اصنمه صقین
سوزدکل • وقت ایردکده کوره سن هرنکه ایندم عیان •
چونکم اردرستخیز هرنکم وادر افضی • خراولوبن پیغمبر لرقوم یهود
لسانی • کراولمه شیخ مرایی بیقوشی اولور شویله بل • اولیا
کون صوفیلر قوزغون اولور بیکمان • کوسکا بوسوزلرم هر
امتیه انزیك طلاشی دمردن اوزك الیراوره دمه یان • کوبو
صفتلرد لاسترایسك کتمه سین • توحید ایله روزشب روك

یانکی قان قان • فصل ایله کور سوزلرم محشر ایچره دربهلو •
صنمه صقین ظاهره دینمکایتمه دیران • کوجهه دیشلی نجه کسی
کشیو جهان ایچره در • چك الکی جلدن اتمه انی سن کمان •
نقشه نظام اوغلونك تعبیرن حمی ایدوب • اب حیات
ایلدك ترتیب ایدوب کامران • فصل رابع فی بیان تعبیرات
انواع واحوالها اکر سالك رؤیاده زمی کافر کوره شرك
خفیدر واهل حالی انکاردر اما شرك خفی اولدرکه زمانه
ظهور ایدن قبض وبسط خیر وشر جمله حقدندر اکر خیر صفت
جمال مقتضای استعدادندر اکر شر صفت جلال مقتضای
تفصیلندر الذی حقدن اولدوغی وفاعل حقیقی حق اولدوغی
فلك بلمیوب صورت خلقدن ظهور امنك حسبیله خلقه
سناد شرك ایدر فافهم اکر سالك حرزی کافر کوردی
شرك جلیه رحقیقت اشیایی وکلام اولیایی ونور اطهر
وذهب اطهری مطلقا انکار ایدر نعوذ بالله تعالی
وملك فهمی ذوقه محتاجدر فافهم جلدا اکر سالك یهود

کورسه صورت مکر حیله وصفت خیانت وعدم صداقت کمال
انکار دراکو قبطی کورسه کمال غفلت وابتلای کذب صریح
وعدم اجتناب وقبول مکروهات وقازورات واولغت
محرمات علامتیدر بوجمله ذکراولنان صقالردن غایت
حزر واجتناب کرکدراکو سالک مشوک کورسه کهوا ویا
جهلا کفره مثادی افعالک صدورنه ایشارندر توبه
واستغفار کرکدر بوذکراولنان جنسی ایله محاربه ومقاتله
والغت ایدرکورسه ماتقدمده ذکراولندوغی وجهاوزره
تغییر اولنور عار نبود کورسه ایکی وجهاوزره تغییر اولنور
اسم اعتبارا قساوت ادب وعدم حیایله تغییر اولنورزیرا
فارسیده عار نبود عاری یوقدیمکدر واکوصفات ایله تغییر
اولنورسه ظلم وشقاوت وعدم دیانت واسرار مافی الضمیر
واکوزنکی عرب کورسه صفت تعنت وقسوت قلبدراکسالک
مجلس مختلفه کورسه افکار مختلفه نشانیدراکو سالک
رکوبنی کورسه طلب دنیا وکلن صفت دنیادراکیورو کاف

کورسه صفت حماقتدراکو کوردستان کورسه عدم عرفان
وادراک غباوت وخشونتدراکو عجمستان کورسه قابلیت
وزکاوت وعلامت عرفاندراکو تورکستان کورسه آدمیت
وصفت مراعت وکمال شریعت وپرهیز ریاضت وسیر سلوک
ومحبت طروق صفت ظهوریدر بوذکراولنان اولکلردن
مراد اهالیلرنی دوشمن تغییریدراکو سالک جن کورسه
مرتبه اماره صفت جنوندر زیراجن طائفه سنن جنونی
غالبدر وقابل اولغت دکلدراکولوامه مرتبه سنده کورسه
ظهور لطافتدراکو ملهمه مرتبه سنده کورسه صفت ملکیتدر
اکوراضیه ومرضیه وصافیه مرتبه سنده کورسه عالم مغیباته
دخول وکشف شهود نشانیدراکو شیطان کورسه صفت
شیطنتدر خلقی ضلالته سوقدر محاربه ایدرکورسه صفت
مجاهده درکندی اکا غالب اولسه علامت توفیقدر مغلوب
اولسه علامت خذلاندر ذکراولنان تغییرات مرتبه اماره
والوامه کاریدر والاملهمه ومافوقده اولانلرا ایدمیجن

وشیطان وعوانی حالارک کاهی واقعه وکاه مراقبه ده وکاه
یقضه ده سیر ایدوب کیفیتلر بنه مطلع اولور لر ومکالمه ومنا
قشه داخی واقع اولور اکو سالک حرامی کورسه نفسک
عقله غلبه وهجوم ایدر اکو سارق کورسه نفسله شیطانک اتفاقا
سالکی سلوک ایله حاصل اولان سرمایه سکه ربا یوزندن
وواردلری یوطرفندن سرقه یعنی ازاله ایمکه شتابنده رقت
اولنه زیرا غایت محفیدر روشحات عین الحیات اردلو کتاب
پرحکمتده مذکوردرکه اکو سالک نفسی ایله شیطانک
اغواوحیله سنی فرق ایمکه دلین بلسنکه افعال قبیحه یاندن
بوفعلک صدوریه صورت واحده ایله دفعاتیله ابرام والهام
نفسک طلبی وابرامیدر واکو برصورتدن برصورته تبدل
وتغیر واقع اولورسه اول فعل شیطانک اغوا والهامیدر
زیرا شیطان سالکی برابرام ایله اذلال ایدمز ایسه صورت
آخر ایله بنه ظهور ایدوب بنه بوردرلو دخی تشویشه مبتلا قیلور
الم فقهم انتهی کلامه اکو سالک قصاب کورسه امارہ

حرامی

قصاب

قیمتکنده

مرتبه سنده کندی ذاتنه اقتضا ایدن شفقتی عدمنه حمل اندر
زیرا عدم رحمت وشفقتده جلاتدن سکره قصابدر آنیچون
جلاد صفت نفسانیه ی هلاکده وقصاب صفت ترحمی ازاله اندر

جلاد

اکو ماهمه ومطمئنه مرتبه سنده ایسه قصاب صفت حیوانیه سنی
هلاک وصفت نفسانیه ی احیا ایلمکدر جلاد نفسی هلاک
وروحنی زنده ایدوب صفت شریفه افنا ومیدان محبتده
تیغ عشق آتشی تاب ایله سر وجودمکسوای قطع ایدوب
موتوا قبل ان تموتوا سرینه مظهر اولمغه اشارتدر فافهم
والله اعلم اکو سالک کالای کورسه رکان سنده عبادت اسمله

کالای

یاد ایدر اکو عطار کورسه امتزاج نکته سنه اشارتدر اکو برر کورسه

عطار

غلبه عقل وصبر وتوکله نشاندر اکو ترزی کورسه قفقان

درزی

شریعتی قوای بشریه البسدر اکو قیومجی کورسه زکو و

قیومجی

مجاهدهلر یونه سنده عشق آتشیله تنی حل ایدوب حواس
نفسانی وشیطانیدن وصفت سبعی وشهویدن اریتوب
خلاصدن پاک ومبرا اولمسنه بشارتدر اکو سالک

قوّاف کورسه بی حال قال ایله دعوای حاله ایشارتدر جاثر که
سیر قدمک غبار روزگاردن حرکت وجرکاف جهاندن
محافظه علامت اوله رانلنک حاله کوره تسلی اولنور اکو
سالک تیر اندازکورسه کمان غیبدن تیری همتی برکیدوب
دست محبت ایله کاد ومنزل مقصوده مسارعت نشانیدر
اکو کمندازکورسه جلّه تقوایه حیله یوزندن کوزن نفسی
کرفتار وبند اسیر ایمکه علامتدر اکو سالک سازنده وحا
ننده کورسه حواس خمسه ظاهریه مقتضاسیله عشق مجاز
ظهوریه نشاندر مرتبه اعلی صاحبی ایسه حواس خمسه
باطنیک ترنمات جذبات رحمانی ونغمات اسرار نامتناهی
ظهوریدر فافهم جدا اکو سالک جوله کورسه صفت
ارشاد وسوداشته دل میتو اولمغه ایشارتدر اکو مو
طالبی کورسه تنزلدر تلوین وعدم تمکینه اکو عشمانه
کورسه حانقاه ذکره دخولدر اکو میخانه وپیاله رومی
کورسه میخانه قلب مرشدده وقدح انک همتیدر رومی

عشق آسمیدر مرشد قلبنه دخولدر اکو نوش ایلمسه اول
حال کندنده ظهوره تبشیردر اکو سالک دلآل کورسه
اثر توبه وانابتدر اکو دلال کورسه کلام کباری حامل الاحال
وبی سرمایه خلقه نقل ایله امرار وقته ایشارتدر اکو باغ
کورسه مواضبت شریعتدر اکو سالک کنجی قوجه کورسه
تنزلدر عکسی ترقیدر محبوبی مکروه کورسه تنزل عکسی
ترقیدر اکو کبیری صغیر کورسه تنزل عکسی ترقیدر ولکن
بو رادہ صغیرلدن مراد قدمی کناهدر والاصبی معصیتدن
عاری اولمغه ایشارتدر اکو فقیری غنی کورسه مرتبنک
حالی دکلدر ایسه کندی ترقیسیدر اکو عکس کورسه تنزلدر
فاما مرتبه اعلایه کوره عالم فقر فخردر اکو صفالی آدمی
متروش کورسه ترک سنت وعدم شاندر اکو عکسی
کورسه ادای سنت وعلامت رفعتدر اکو سالک تثبیه
خاتونی باکره کورسه ترقی عکسی تنزلدر اول باکره ایلله
جمع اولسه ازدواج نفس در طهارت اقتضا ایلمز سه

والاّ هر نقدر موجب غسل رؤیا کورسه شیطانیدر نکاه و
زفافه متعلق رؤیا جلهسی ترقیدر اکو اول رؤیا افکار دن
ظهور اعمشی دکلارسه اکو سالک آقی کورسه سیر سلوکده
عدم سرعت ودون همت دراکو کورسه راه حقدن
دور اولمق صفتیدر اکو صاغ ایاغی کوترمک کورسه ترک
ادب وسلوکده عدم خلوص صول ایاغی کوترمک کورسه
تشویشی معیشت ایله خرصه دوشوب امور دنیویه قدم
اخرویه سین هدمه اشارتدر اکو چولاق کورسه تکاسل
حیله خصمه مغلوب اولمق صاغ الی چولاق کورسه عدم
تصرف صولی عدم طهارتدر اکو سالک اعمی کورسه حقی
کورمکه اکو صاغ کوزی اعمی کورسه اکثری حقی ترک وباطله
میل واکو صول کوزی اعمی کورسه حقی حق وباطلی باطل
بلدرک دینه باطل ایله عمله نشاندر اکو سالک یوزن اردینه
دونمشی کورسه طریقتدن انتسابدن صکره نکول ائمک
نشانیدر واخرک یوزنی مرسی کورسه مرتبهٔ عالی

طوال

چولاق

اعمی

دیکلار

دکلارسه اول رائیه راجعدر رائی ایله مرئینک حالزندن
معلوم اولور فهم اکو اول عضالرک نقصانی کندیده
مشاهده ایلسه اول صفتلر کندیده حال اولمغه ارث زندر
ولکن نفسی مطمئنه یه کوره معنای آخره حمل اولنور نتکم
رشحات عین الحیات الوکتابده مذکوردر صاحب رشحات
علیه الرحمه ایدرکه بو فقیر بر کیجه دوشمده کوردمکه مبارک
کوزلی ایکسی بیله قیامشی اویاندقده مولانا حضرتلرینک
حضورینه وارد قده غایت بی حضور ومسالم اولدم بووا
قعهنک ظهورندن وعجبا بو واقعه یی حضور شریفلرینه
بیچه عرض ایلیم وعرض اولدقده آیا بیچه تعبیر ایدرلر دیو
تفکر واضطرابه دوشدم بالاخره کوکلمدن بویله مقرر
ایلدم که هیچ طنمیوب منتظر ومتوجه اولتورایم شایدکه
مولانا حضرتلری برسوز سویلیه لرکه مشکلم حل اولوبو
نیت اوزره حیلی زمان صحبت سکوت اوزره کچدی لکن
بوغدغه خاطرمدن محو اولمدی مدت مدیده انتظارده

صکره مولانا حضرتلری سوزه باشلیوب و یوزلرن فقیره
دوندروب بیوردیلرکه انسانک ایکی کوز وارد ربوی عالم
ملکه ناظر در وبوی عالم ملکوته ناظر در اکو برمکه واقعه
بر شخصک صاغ کوزینی نابینا وصول کوزنی روشن کورسه
تعبیری اولدرکه انک توجه و نظری عالم ملکوته دکلدر
عالم ملکه در بو اهل حجاب حالی وعوام مرتبه سیدر واکر
کورسه صول کوزی نابینا و صاغ کوزی روشن بونک
تعبیری اولدرکه انک توجه و نظری عالم ملکوته در وبو
اهل کشف حالی وخواص مرتبه سیدر واکر بو طائفه دن
برکمسنک ایکی کوزینی نابینا کورسه بو واقعه نک تعبیری
اولدرکه انک نظر و توجهی ملک ملکوتدن قالقوب
حقیقتی کوزندن عالم ناسوته بالتمام پوشیده و نهان
اولشدر و دائما عالم جبروت ولاهوته ناظر در وبو خاص
خواص حالیدر انتهی کلامه قدس سره اکو سالک صاغ
کورسه کلام حقی ایشدوب قبول ایمکدر اکو دلسز کورسه

کلام

۱۷۳

اردکلک کشی

کلام حقی کیم ایمکدر اکو اردکلک کشی یعنی مذکری موءنثه
کورسه تنزلدر واکو مرتبه اعلا صاحبی کورسه واول کشیله
تنکیح و تزویج واقع اولسه اول کمسنه ایله نکاح معنوی
ظهور ایدوب باطنیه تصرف ثابت اولدرکه مرتبه بشارت
کبرادر اکو موءنثی مذکر کورسه توقیدر اکو بوذکر اولنان نسنه
لری آخرده کورسه اول صفتک ظهوریدر واکر کندوده واقع
کورسه اول صفت کندویه حال اولمغه علامتدر کوک احوال
خیریه وکرک شریه اکو صقالی تراشی ایمکی کورسه توک
سنتدر واکو منزوشه ایسه صقل قویمشی کورسه ادای
سنتدر نتکم بالاده ذکر اولندی اکو آق صقللو اولمشی
کورسه ذی شان وصاحب وقر اولمغه دلیلدر اکو قره صقللو
اولمشی کورسه قوه باطنه وحسن خلقه ایشارتدر اکو
صقالی قره واو آق ایکن صرو صقللو اولمشی کورسه علامت
اسرار در اکو صار واو ایکن قره واو آق اولمشی کورسه تبدیل
اخلاق ایشارتدر یعنی زمیمی حمیده یه تحویل ایمکدر

صقالی تراشی

نشانیدر اکر بشل صقلو اولمشی کورسه صفت حقانیتی
ظهور ایدر و کمالیدر اکر بلا صقل یشل بیو کلو اولمشی
کورسه صوری و معنوی امنی سلامتلکه علامتدر اهالیه
جنت اشکالی اولدوغندن اکر کوک کوزلو وه صروبکزلی کورسه
اخلاق ردیئه کمالی و علامت خیانتدر اکر اول لون ذکر
اولمیوب عارضی ایسه اکر اول شکلده اولان کشی یی ولی
کندی تبدیل اولوب سیاه کوزلو بوغدای و یا بیاض
جبهلو کورسه دیانت و اعتدال احوال و حسن خلق و
کمال عقله علامتدر اکر بنی نوعدن کورسه لذت روحانیدن
دور و زوق معاینه دن محجوب اولمق نشانیدر اکر امام
اولمشی کورسه صفت ارشاد در یعنی خلافته تبشیر در
واکر وزیر کورسه و یا اولسه کمال عقلدر واکر وزیر کی جبسنده
کندوینی محبوس کورسه دائره عقله محبوس و مقید اولوب
جلوه کاه عشقدن دور اولمقدر اول قیدن قورتلمق
اهل کمالة مقارن اولمقدن غیری علاج یوقدر ولکن

حین مقارنتده رخی اعتقاد تام کوکد رزیرا تلوین ایله تقریب
خذلان و نکبتدر نعوذ بالله تعالی اکر حاکم کورسه اجرای
شریعت و اصلاح نفسی و قوة روح و حکومت تندر
اکر کندی حاکم اولمشی کورسه اصلاح ذات البین یعنی
عقل ایله خیر و شرین بینی فرق و تمییز ایدوب تن شهرنده غلبه
حکومت عقل و سبعی و شهوی ظلمتلرندن نفسی خلاصی
و روحی بند هوادن آزاد ایدوب کندوده احکام شرعیک
ظهور و آثارنک کالنه اشارتدر اکر فرعون و نمرود و شداد
بونلرک برنی کورسه دعوای انانیت ایله مهلکه ربوبیته
دوشمکدن نعوذ بالله تعالی علاجی اولدرکه سالکه
قبل حقدن ظهور ایدن نعمت و رفعت که باعث غرور
کندی تدابرندن بلمیوب محض کرم باری و عنایت الهی
اولدوغنک بلوب حمد و شکره مداومت ایدوب بو قلق
تحصیلی ایچون تواضع و حلم و فقر و مذلت اختیار ایدوب
کندوده اصلا بر فعل کورمیوب فاعلی حقیقی حق سبحانه

وثقا اولدوغن علم الیقین بلوب حق الیقین ایمان واعتقاد
ایلمکدر تنکم رشحاتندہ مذکوردر سالکات دائما اعمال خیر یہ
اشلمک کرک واول علمی اشلمدی بلمک کرک وعملی یوخ
باشدن باشلمق کرک انتہی کلامہ معنی اولدرکہ ش ن عبودیۃ
لایق اولان علی اشلمک کرک واول عبادتی اشلدیم دیو
مغرور اولوب کورمک کرک زیرا حق سبحانہ وتعالی حضرتلری
قولک عبادتہ محتاج دکلدر عبادتک کثرتی وقلتی قولک کلدی
ذاتہ راجعدر وحق عبادت طورسون بزدن خارجدا انچون
حضرت حواجہ بیورمشلر ما عبدناک حق عبادتک یا معبود
صدق رسول اللہ بس عجز وقصورک بلوب حضور وخشوع
ایلہ عمل یتی باشدن باشلمق کرک فافہم جدا اکر ابوجہل
واعوانی کورسہ افاقی تغییر شریعت غرآیی کلیک یا انکار کی
ظہور یدرکہ زندیق وملحد کاریدر فاما انفسی تغییری
طریقت الہی نی کہ مایہ وجود یدن حاصلدر اول طریقتہ حاصل
انکار واسرار وکمالی تعنت وخیانت اہل کمال صفتی غلبہ یدر

اکر سالک صحابہ کذین افندیلرمزدن برینی کورسہ حلم
صبر صدق رضا تسلیم وسائر اخلاق حمیدہ ایلہ متصف
اولمق کمالی وظاہر وباطنی اعتقاد کلی واخلاص تام وغلبہ
ریاضات ومجاہدات ایلہ سر محمدیہ مظہر وبو شوب دولت
ابدیہ وسعادت سرمدیہ نشانیدر اکر کمل اولیادن برینی
کورسہ طریقتنک قبولی وحقیقتی حصولنہ ایشارتدر مکالمہ
واقع اولورسہ مقتضای کلامہ کورہ تعبیر اولنور اکر جعفار
بارکزیندن شیر خدا حضرت علی مرتضی یی کورسہ صفت
شجاعت وہیبت صلابت صاحبی اولوب عاکر
واعدایہ غلبہ ونصرت علم شریعت وعلم حقیقتی وسر ولایتی
مظہری اولمغا ایشارتدر لکن بوذکر اولونان اوصاف
وعلوم ہر رائیدہ صوری ظہوری شرطدر دکلدر معنوی ظہوری
رخی کافیدر اکر سالکتن نسبتی بحسب الظاہر اول حضرتہ
مربوط ایسہ کمال نسبتہ رخی محمولدر بنہ بو اوصاف وبو
علوم اول نسبتی تحصیلدہ مندرج اولدوغی حالدہ فافہم

بو فقیره دستمه عالم معناده اول حضرتك تیزه خوندن
نلرندن وسنوی صلا بتلرن تسلیم ایلدیلر ودفعه وجود
مطهرلرن ووجه عظیم الهیتلرن وجد نور محض برحکمتلرن
نقل اولندوغی وجه اوزره مشاهده وفقیر حانیه تشریف ایلر ایله
بو بیجاریی مشرف ایلمشلردر الحمد لله ثم الحمد لله اکوسالك
حضرت عثمان ذالنورین کورسه ادب وحیا وحلم وتواضع
وسترو کمال که مصحف جامعه درآنی تزیین وترتیب ایلدکلاری
تقریبیله اول حضرت دخی تشریف فرما حانه بیجاره یی مشرف
ایلمشلردر الحمد لله تعالی اکوسالك حضرت عمر الفاروق
کورسه غیور اسم شریفنه مظهر وشوب نفسنده حق ایله باطلی
فرق ایدوب هیبت الله ودهشة الله ظهوریله ارشاد الله
ایلرك دخی تشریفی ایله مشرف اولندقدر الحمد لله تعالی
نعمائه اکوسالك حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی
عنهم اجمعین حضرتلرینی کورسه کمال صدق ومظهر توفیق
الطبع منبع وفا تخزن مظهر مرآة مصطفی بحر ید الباطنی

عشق السوی وتزیین المعنوی بنور الخلافنا اندرفنا
بحرمت حاکه ره نبی ومرتضی اولده وغندن اول حضرتك
اخلاق حمیده وجواد الطبعندن بحره یاب اولمق نایدر
اکوسالك حضرت ایله منسلك ایسه انتهای سلوکه بشیردر
قال علیه السلام ما صب الله شیئاً علی صدری الا صببته
علی صدر ابی بکر صدیق فقیر اول حضرتی دخی الکی دفعه
عالم معناده عیانا وعیانا مشاهده ایدوب دفعه اولی ره
جوار طریق جاده ده محل سبزه زار وچمن زاره مرتبع قبله
متوجه فقیری جلوس ایدیوروب کندی ید مبارکلریله
خلعت طریقت احمدیه وقفتان حقیقت محمدیه
کیمزه الباس واول معنای صادقنك سری دخی س
سنین وافره دن صکره ظهور ایلدی الحمد لله حمداً کثیراً
هذا من فضل الله فضلاً عظیماً اکوسالك حضرتلرینی
کورسه شهید حرارت عشق الهی واسرار طریقت وحقیقت
نامتناهیه مظهر اولمغه علامتدر اکوسالك حضرت آدم

علیه السلام کورسه فاتنک شرفیته ایشارندر ولکن مالک
اولدوغی حالدن تکامل حسبیله بعد التنزل ترفیع قدر وعظیم
الشان واثار خیری عامیه ساری وشامل اولمق شایندر
اکو سالک حضرت ابراهیم علیه السلام کورسه منقاد ومطیع
اولوب نفس امّاره آتشی تحویل اولوب نفس صافیه کلزارنده
صفای ابدیه ایشارندر وجائز درکه اول شیخ حرم
میز اولهٔ زیرا کعبهٔ مکرمه یی حضرت ابراهیم بنا ایلدکده
بشر ایچون مطاف اولمق حقنده دعا ایلمشدر انبجون اهل تقیم
قتنده ابراهیمی کورمک حجه ایشارندر اکو حضرت اسحاق
واسماعیل کورسه میدان محبتده روح عشق خلاده جان بلمک
فدا ایدوب رضا وتسلیم واخلاص وکمال انقیاد شایندر
اکو سالک حضرت یوسف علیه السلامی کورسه بهتان
حسبیله بر مقدار تشویش خاطر اولوب بعد شهریارنه
سلطان وتنی مصریه حاکم اولوب غلبهٔ حال وحسن خلقه
علامتدر اکو حضرت داوودی کورسه سلم قوی یه مظهر وشوب

قوة باطنه وظاهره مالک اولمق شایندر اکو سالک حضرت
سلیمانی کورسه غنای طبع وحواسی ظاهر وباطن وقوای
بشریه واجزای انصریه وطبعیه کلیه کلیاً مالک اولوب
جمله سی زیر دستنده محکوم وفرمان براو لملرینه بش ایشارندر
اکو سالک حضرت موسی علیه السلامی کورسه نفس فرعونیه
انانیت ایله عوریوبیت دعوسنده دراکا غالب اولوب سر شقیا
اولان نفس فرعونی وعوانی هوا وشیطان واوصاف ذمیمه
سبعی وشهوی انلرک جمله سنی قهر ایدوب کلام صفاتنه
مظهر وشمکه شایندر اکو سالک حضرت عیسی علیه الصلوة
والسلامی کورسه ابتدا کندی قلبنی موت غفلتدن احیا
ایدوب انک یولزندن عالم فیضی الهی نثار اولوب جهل وظلم
ایله مرده اولان جانلری طریق حقه وراه هدایته ترغیب ایله
احیا وزنده ایدوب عالم ولایته قدم بصمغه بشارندر اکر
چه سائر انبیا ورسول حضرات ایله ذکر لازم ولکن بو قدر
ایشارات ایله ماموله درکه فیلسی ایله انلرک دخی رؤیتلری

بحسب الذوق فهم اولنوب تفصيله حاجت قلمه اكر سالك

سرور كائنات

سرور كائنات حضرتلرينى كورسه من رآنى فى المنام فقد رآنى فى اليقضة الشيطان لا يتمثل الخ حديث شريفى مقتضاسنجه

وبردخى من رآنى فقد رأى الحق فحواسنجه هر ممكه اول حضرتى زوايه

نقل اولندوغى وجه اوزره بلازيادة ولانقصان كورسه تحقيق

اول كشى يقضه ده باشى كوزيله كورورديو اتفاق ايلمشلركه

بوحديث شريفك معناسنده روايات كثيره ومذاهب وافره

سبقت ايتمشدر ولكن اقوى اولان ذكر اولنان معنادير

اتفاق ايلمشلر اويله اولسه بوحديث شريفده هم ايشارت

وهم بشارت واردر ايشارت اولدركه سالك اولان اول حضرتك

محبتى درونده برك ايدوب ليل ونهار كوششلر ايدوب

بحر ذده غواصى اولوب معرفت دورلرين صيد شكار ايمكه باشلادقدر

حديث شريفك معناسنده بعضلر ذاهب اولمشلركه اول حضرت

منامده كورك بعينه يقضه ده كورمشى كبى اولور زيرا شيطان

اول كونمك صورتنه تمثل ايده مز وبعضلر دخى ديمشلركه

حضرتى منامده كورك بكسنك تحقيق اول كيمسه كوردوكى

يقضه ده اولدوغى صورت اوزرينه زيرا شيطان اول صورته

تمثل قادر دكلدر وبعضلر ديمشلركه حضرتى منامده كورن

حضرتى صوندقى اوزرينه كورمشى كبى دكولكن وقت سعادتلر

نده بولنوب وجه باكيله مشرف اولمياناركه تحقيقده دكولكن بو

نوجه جهلر بعيد دردبو وجه اولنمشدر وبعضلر دخى ديمشلركه

بمشكه حضرتى منامده كافر كورسه مؤمن ومؤمن كورسه عابد

اولور وعابد كورسه زاهد اولور زاهد كورسه كامل اولوب

يقضه ده باشى كوزيله كورمك البته ميسر اولور ولكن اصح

اولان قول هر ممكه اول حضرتى منامده كورمك البته يقضه ده

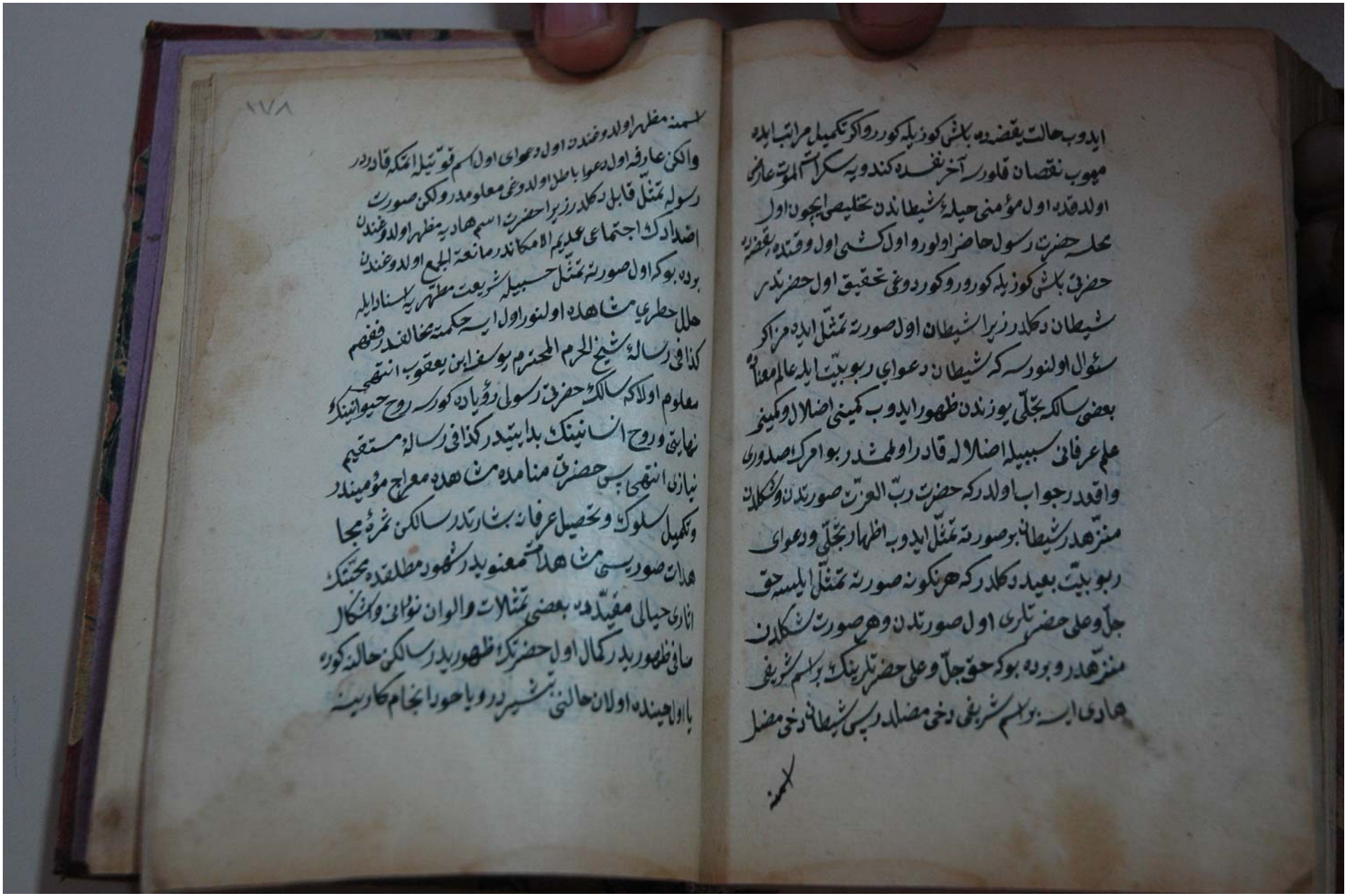
دنياكوزيله كورمك اول كشيه ميسر اولور منامده كورديكى

يقضه ده كوره جكى همان اول حضرتدن زيرا شيطان اول صورته

تمثل ايده مز بو معناك تحقيقنده اولياء كاملين اكثرى اتفاق

ذاهب اولمشلركه هر مؤمنك اول حضرتى منامده كورمه اكو

عارف وسالك صادق ايسه البته بو عالمده تكميل مراتب

ایدوب حالت یقضیده باشی کوزیله کورروا کر تکمیل مراتب ایده
مهوب نقصان قلورسه آخر نفده کندویه سکرات الموت عارض
اولدقده اول مؤمنی حیله شیطاندن تخلیص ایچون اول
محله حضرت رسول حاضر اولورو اول کشی اول وقتده یقضیده
حضرت باشی کوزیله کورور و کوردوغی تحقیق اول حضرتدن
شیطان دکلدر زیرا شیطان اول صورته تمثل ایده مزکور
سؤال اولنوبسه که شیطان دعوای ربوبیت ایده عالم معناده
بعضی سالکه تجلی یوزندن ظهور ایدوب کمینی اضلال و کمینی
علم عرفانی سبیله اضلاله قادر اولمقدر بو امرک اصدوری
واقعدر جواب اولدرکه حضرت رب العزت صورتدن و شکلدن
منزهدر شیطانی بو صورته تمثل ایدوب اظهار تجلی و دعوای
ربوبیت بعیددر دکلدرکه هرنکونه صورته تمثل ایلیه حق
جل و علی حضرتلری اول صورتدن و هر صورت و شکلدن
منزهدر و بوده بوکه حق جل و علی حضرتلرینک بو اسم شریفی
هادی ایسه بو اسم شریفی دخی مضلدر پس شیطانی دخی مضل

لکمه

لسمنه مظهر اولدوغندن اول دعوای اول اسم قوتیله امکه قادردر
واکن عارفه اول دعوا باطل اولدوغی معلومدر ولکن صورت
رسوله تمثل قابل دکلدر زیرا حضرت اسم هادیه مظهر اولدوغندن
اضدادک اجتماعی عدیم الامکاندر مانعة الجمع اولدوغندن
بوده بوکه اول صورته تمثل حسبیله شریعت مطهریه یه لسناد ایله
هلل حطری مشاهده اولنور اول ایسه حکمته مخالفدر فهم
کذا فی رسالة شیخ الحرم المحترم یوسف ابن یعقوب انتهی
معلوم اولاکه سالکه حضرت رسول رؤیاده کورسه روح حیوانینک
نهایتی و روح انسانینک بدایتیدر کذا فی رسالة مستقیم
نیازی انتهی پس حضرتی منامده مشاهده معراج مؤمنیدر
و تکمیل سلوک و تحصیل عرفانه بشارتدر سالکی ثمرهٔ مجا
هدات صوریسی مشاهده معنویدر شهود مطلقه محبتک
انارهٔ خیالی مقیدهٔ بعضی تمثلات و الوان نوائی و اشکال
صافی ظهوریدر کمال اولحضرتک ظهوریدر سالکی حالنه کوره
یا اولاحینده اولان حالتی تشیر رویا حورا نجام کاریه

ایش رندایکسی دخی هدایت وعنایتدن اکوسالک اول
مرتبه نک حافضی و پاسبانی اولورسه و یاحود انجام کارده
مالک اولاجق مرتبه نک سالکی و مجذبی اولورسه اول احوا
لکه حیال مقیّده دخی کندویه ظهور ایلمش ایدی حال اولوب
حیال مطلقه دخی انک فوقنده احوال ظهور ایدوب
هده اولنور و اول مقامک دخی حافظی اولورسه اول احوال
دخی کندویه حال اولوب عالم ارواحدن انلردن اعلی احوال
ظهور ایلر و اول مقام ایله دخی مقیّد اولمیوب مقام اعلی
طالبی و سالکی اولورسه اول احوال دخی کندویه حال اولوب
انک فوقنده عالم معانی احوالی ظهور و مشاهده اولنور و
احوال حال و حال مقام و مقام ملک و سالکه تملیک اولنور
اللهم سرّ لنا هذا المقامات برحمتک یارحیم وبکرمک یاکریم
بو فقیر لحال و قلیل البال و کثیر الوبال اول حضرت که مبداء
آثار و منشاء انوار و مخزن اسرار رسول اکرم و نبیّ المحترم
صلی الله علیه وسلم حضرتلرینی برقچ دفعه مشاهده اولوب

دفعه

دفعه اولی ده فقیر حانیه تشریف بیورمشلریدی مشرّف و دل
مرده یی احیا ایدوب دامن پاکلرک بوسه سنه ایچون رکوع
ایلدیکمده برقچ دفعه آرقمی صفا یوب قیام ایلدکمده لطفاً
وکرماً اسماء الحسنی یی قرائت ایدرکن آلنمی اوپوب نوازش
و نظر شفقت و قبول عنایتلرینه مظهر ایدوب شمیم اومیدیله پرشوق
و مست حیرت و دهشتلریله بر مدّت مدهوش و بادهٔ عشقی
نوش جوش امتدار

فصل خامس فی بیان تعبیرات احوال

سماوات و ما فیها اکوسالک روزکارکه دسترسی برقچ دورلو تعبیر
اولنور بری اولدرکه دانهٔ مدمک غبار جهاندن باد توفیق تمیز
و تطهر امکه محمولدر یاخود نقطهٔ وجودک صحیفهٔ تندن
تاریخ روزکارده مبدم اذاله امکده ایکن فراغتی محتنده خواب
غفلت ایله امرار وقت امکده سن ایقاظی اولکه روزکارکی
عمر نازنینک یکمکده در مقدمکه تعبیر تشریف دور بودخی سالکه علی
طریق التحریر تنبیهدر یاخود جهت اعتباریله تعبیر اولنور
مثلاً جانب قبلدن کلدوسی در لر مطلقا باد توفیقدر ولکن

مطلب
تعبیرات
سماوات

بو محلده فصولک دخی دخلی وار در اکو اول بهاردہ اولور
بوستانک اول بهاری معانی ایله مرتب و مزین اولمسنه ایشارتدر
اکو اول روزکاری وسط یازده کورسه اول بهاردہ حاصل
اولان اثار میوه و شکوفه نک کمالنه ایشارتدر یعنی بهار
معانی کمالی بولمغه علامتدر اکو خزانده اسکو کورسه رمدت
سعی سلوکدن حاصل اولان غذای روحانی و فیوضات
رحمانی تکاسل حسبیله ازاله اولمسنه محمولدر و اکو وسط
شتاده اولورسه ظلمت نفسه و شدت جلال و برودت
طبعه علامتدر و تحریر در حذر کوکدر بو قیاسی ایله باقی قالان
روزکار ثلاثه دخی فهم ادراک اولندوغندن برینی تفصیل ایله
اکتفا اولندی اکو سالکک باران کورسه روضهٔ دله اثار
فیض الهی و رحمت نامتناهی ظهوریدر اکو قار کورسه
اولدخی رحمت حاصلدر ولکن نوعه برودتی مشتملدر
زیرا قار دخی باران حکمنده در رونباتاتی دخی حفظ ایدر
شوقدر وارکه باران یازده وقشده جاریدر قار ایسه

باران

قار

بالکز شتاده مخصوص اولدوغندن نوعه برودت طبعه محمولدر
فاما شمس حقیقی طلوع ایلدکده اول برودت فی الحال آب
رحمته تحویل و تبدیل اولورا کو سالکک طولو کورسه صفت
قهر و ظهور جلالدر اکو سئوال اولنورسه که اولدخی باران
حکمنده در طلوع شمس حقیقی ایله جواب اولدرکه قبل طلوع
الشمس قهر در بعد طلوع الشمس بنه عین لطفدر اول اثار
که سالکده ظهور ایلمشی ایدی تهمت عظیمه سبیله قهر مظهر
رشوب معدوم اولدی بجدداً سلوکه قدم بصوب جده نام
وسعی اهتمام کوک ناکه اول قصور عفو اولنوب مظهر جمال
اولوب اثار لطف ظهور ایلیه نتکم صفت جلال اولان زوال
صفت جمال اولان میوه و اطعمهٔ قهر ایلدکده سنهٔ جدیده
محاجکه اثار لطف ظهوردہ کله مکرکه ضرر کلی اولمیوب اثار
لطف کلیاً مقهور اولمیه اولدخی امر آخر در ففهم اکر سالکک
بلوط کورسه بخار نفسدن حاصل اولان حجابدر که ظهور
شمه ماندر مرتبهٔ اعلایه کورسه منشأ رحمت اولدوغندن

طولو

انوار فیضی رحمتدر اکر سالک ذاله یغر کورسه محزن اسرار
و مظهر انوار الهیه شایاندر اکر سالک کوکدن تعبیر اولنیغار
کورسه کثافت و ثقلت و عبادات طاعاتده و احکام شرعیه
یعنده بطالت نشانیدر اکر طاشی یغر کورسه صفت قهریه در
نفس طغیانیدن نعوذ بالله تعالی اکر آتشی یغر کورسه
درونی آتشی نفسی ایله مملو اولوب تن اقلیمک وجان
صحراسن احراق ایمک نشانیدر زیرا بونلر عادته مخالف
نسنه لرا ولدوغندن اوامر الهیه مخالف افعالدن اقتضا
ایلر اکر اول مملکتن حاکم و والیسنک ظلمی و یاخود بادشاهک
عامیه و یاخود اول مملکته و یاخود راشک کندینه انلرن
انلردن ظهور ایده جک ظلم و کل ایسه اکر سالک سماوات
دنیای و بخار و بلوددن عاری کورسه تحلیه قلبه ایشاندر
اکر یلدز لرایله مرتب کورسه قلب صافی انوار ازکار ایله مزین
اولوب بدایت عالم عرفان و نهایت حجوب ظلمانیدر اکر
آی کورسه عالم عقله قدم و اثاری عقل ظهوراتمیدر

طاشی

آتشی

آی

اکر هلال

اکر هلال ایسه ابتدا ظهوری و اکر تام کورسه عقل تام و کمال
بولمیدر زیرا اکثر مشایخ آیی عقل و کوشی روحه
تشبیه ایلمشلر و بعضی محلده آیی وزیره کوشی پادشاهه
و بعضی محلده آیی اولیایه شمسی انبیایه تشبیه اولندوغندن
حالنه و محلنه کوره تعبیر اولنور اکر سالک رؤیاده کوشی
کورسه روحک بدنه حکومتیدر که شمس عالم ملکه پرتو انداز
اولدوغی کبی روح دخی عالم جسمه پرتو انداز اولوب
ظلام نفسی طلوع روح ایله زائل اولوب نور عنایت و
شمس حقیقت ایله جمیع اعضا و قوای و حواسی ظاهری
و باطنی پر نور اولوب عدالت سلطان ایله معمور اولور
تنکم ظلام لیل طلوع شمسی ایله زائل اولوب عالم نور ایله منور
اولور اکر سئوال اولنورسه روح دائما بدنده موجود برحقیقتدر
ظلام نفسه ظلام شب کی طلوع روح طلوع شمس کی طلوع
ایدوب پرتو انداز اولمه سی بر مدت عدمی و بعضا ظهور
اقتضا ایلر جواب اولدر که روح دائما بدنده موجود اولوب

کوشی

اصلا منفک اولمز اولمق لازم کلسه حیات انسانی
نهایه تحویل اولور ولکن سحاب نفسانی وحجاب ظلمانی
وانانیت انسانی یعنی وارلوغ طاغلری حجاب اولوب
ظلمت نفس صدر انسانی یحاطه ایلمشدر شول
وقتکم توفیق روزگاری نفسی بلودک براکنده ایدوب
همت قناری ایله وارلوق داغنی آشوب یوقلق صحراسنده
شمس طلوع ایدوب ملک ملکوتی پرنور ایلر ففهم
اکر سالک ای وکونش طوتوملش کورسه وزیر ایله
پادشاهک هاللرینی ایماد کلایسر کندوبه تنزل
وانقباض صدر توبه واستغفار وسعی سلوکه دقت
وندامت کوکدر اکر ایکیسی جلک ایدر کورسه عقل ایله
عشقک مجادله اشاینده رزیرا عقل مرتبه عشقه
قدم بصمز کوچه عقل پرنوری برهاد ولکن عشق پرنار در
سوابی یقوب کل ایدر العشق نار یحرق ماسوی المحبوب
فحوا سنجه عقل ظلمت لیله ضیا پرر آی کبی ولکن عشق

اول

اول ظلمتی کلیا ازاله ایدر کونش کبی اکر آی کونشه غالب
کلورسه عقل عشقه غالب کلوب جذبه دن کرو قلمسنه
اشارتدر اکر کونش آیه غالب کلسه عشق عقله غالب
کلوب مراتب علیایه اخذ ایدر اشارتدر اکر ایکی آی کورسه
بری صورت عقل بری بعد التزکیه صورت نفس دیکر ایکی
کونش کورسه بری صورت عشق بری صورت روحک
ظهور بدر پرنور جلسی رؤیای تبشیر در اکر سالک انوار
کورسه اینه دلک مصقل اولوب عکسنی عرض اعلیدر
یاخود مصقل ومجلی اولمسنه اشارتدر زیرا کوکلک دوات
معصیتدن توبه واستغفار وندامت صوبیله پیقاپنوب
پاک اولدیغی مجلی ومصقل شکسنه اولسالکه ظهور اتمکه بشلر
واول مجلی کوکلک مصقلیه ذکری اوردیغی انوار الهی لمعان
اتمکه بشلر واول انوار قلبک جلی سی مقدار صورت
بولوب سالکه عالم حیالده ظهور ایدوب کورسور ضیاء دل
شهر بدنه وعالم ناسوته پرتو صلدیغی اول پرتو مقداری

نوردخی منامده کورنوب پرتوصلوز براهر عبادتن نوری
وارد رکه صورت بغلیوب سالک کندن عرض ایدر کمینه
منامده وکمینه یقضه حالنه کوره بدایت حالنده صورت
منامدر نهایت حالنده حال یقضه در متوسطه کوره اکثری
منامده وبعضاً یقضه ده ظهور ایلر جمله سنک مراتبنه کوره
پرتوصلوب کور نور منقولدر که بر سالک حلوت خانه سنده
بر نور ظاهر اولوب کندویه کورندقده نعره اوروب
طشره چقر وبهرنه کلوب بکا تجلی ذات ظهور ایلدی دیو
واقع حالی تقریر ایلر اول عزیز دروشی تضیق ایدوب
بیورر که هی ناپخته اول نور هنوز سنک آبدستن نور یدر
سن قنده تجلی قنده انتهی بوندن منفهم اولدیکه هر
عبادتک نوری کوکل مصیقل اولدقجه صورت بغلیوب
سالکه کور نور کولدرکه اول نوری کمال عدا تمیوب بولدن
فالمیه تاکه کندی وجودی محض نور اولوب مستغرق انوار
الهی اولوا کوجهت سز ولوسز انوار ظهور ایدر سه

وظهور معانی علامتیدر آیینه دلک جلاسنک نهایتیدر
اکر امارده مرتبه سنده ایسه تقلید ایله انجام کاری تحقیقه
ادشمکه واول صفات که بدایتده علی طریق المنام ظهور
ایلدی سلوکنده نهایت بولوب کندویه حال اولمسنه
ایشارتدر واکر مطمئنه مرتبه سنده ایسه اول حالکه کندوده
ظهور ایلدی مقام وملک اولمسنه ایشارتدر سالک ابو
محلدرده بعضی انوارک ظهورندن تجلی ظن ایله غلط ایدوب
کندینی وارطه هلاکدن اجتناب کوکدر زیرا هر مرتبه بر
محصوص وهر عبادته مناسب انوار سالکه ظهور ایلر کثیر
وترغیب ایچون ووقت اولورکه شیطان دخی بعضی حیلات
ایله صورت بغلیوب کور نور تاکه سالکی دعوایه وورطه
هلاکه دوشوره اول مقوله شیطانی رؤیانک فرقی اولدرکه
اکر اول رؤیاده خلاف شرع بر حرکات وتعلیمات وتنبیهات
وارایسه ویاخود یقضه ده سنندن وفراغتدن نکاسل حسیله
برسنه ترک ایدوب اول جسنده مذکور رؤیا واقع اولدیسه

معلوم در که اول رؤیا شیطانید دنکم بعضی نسخه ده منقولدر که
عبد القادر کیلانی قدس سرّه العزیز حضرتلری برجمن زارده
اوتوروب ذکره مداوم ایکن بوندا کلوب که یا عبد القادر حاضر
اولکه بجلّی اسم کوکه اطرافنده جمع شجر جمله سی سجده یه
وارد لو حضرت شیخ مالاحظه ایدر که حق سبحانه و تعالی
حضرتلری حود جهتدن منزّهدر بو صداحود جهت سماوندا
شیطانید ر دیو ملتفت اولمیوب اوسلوب سابق اوزره
مراقبیه مشغول اولور لو بو منوال اوزره اوچ دفعه ندا ظهور
ایلر شویلکه اوچنجی دفعه ده جوانب اربعه ده موجود بولونان
جمع شجر من حیث المجموع سجده ایدر لر عزیزیمه ملتفت
اولمدقده جانب سماوندن برقره نسنه زمینه دوشوب
واریا عبد القادر علم برکاتیله بو ورطه دن هلاکدن خلاص
بولدن دیوب فرار ایلر فل حقیقه نظر ایدوب کورر که اطراف
فنده اولان جمع شجر که سجده ایدر لردی جمله سی اول
لعینک اغوانی ایمش اول صورتلره تمثل ایدوب ادلاله

اقدام

اقدام ایدر لرایمش انتهی کلامه پس معلوم اولدیکه رؤیاده
دخی بعضی تمثلات شیطانی سالکه واقع اولور نظر اهمیتی
ونور عرفان ایله دقت اولنوب فرق تمییزینه سعی کردار اکوسالکه
هوا یوزنده یورورسه ویا اوچه وجود بشریتک لطافتنه
ونظافتنه علامت در که نار یه تی نوریه وسفلیه تی علویه
تبدیل اولمسنه نشاندر اکو مذکور رؤیایی سالکن غیری
عوام وجهالدن بری کورسه معنای آخره محمولدر اکو کندیده
ساعیه استعداد مشاهده اولنورسه انجام کارنه
تبشیر در فاما ذکر اولندوغی وجه اوزره دکلایسه اول
رؤیا نفسک طغیانیله هوای هوس اولدوغنی تبیندر
اکو سالکه سمای دنیایه چقه واول عالمی سیر ایلیسه کمال
عقل وعلامت ایماندر زیرا قمرک مقامی سماء دنیا اولدوغندن
کمال عقل ومقام ارواح مؤمنین اولدوغندن
علامت ایمان ومرتبه اولی درسالکه کوکدرکه اول مرتبه دن
یوجرک مرتبه یه کذر ایمکه سعی ایلیه تاکه مرتبه علیاصاحبکر

سمای دنیایه چقه

فرشو مرتبهٔ اولی ده برنکده قلمیه اکو سالکٔ ایکنجی سمایه
چقوب اول عالمی سیر ایدر کور سر که مدبرات سبعه دن
عطاردن مقامیدر که یدیلردید کاری یلدز نور مرتبهٔ ثانیه
عروج ودائرهٔ عباده دخوله ایشارتدر زیرا فلک ثانی
مقام ارواح عباد در واول مقام محل جذبه اولدوغندن
سالکی محبت بولندن عبادته دوشور زیرا سعی محبتز
اولمز ومحبت دخی سعی سز بلنمز وبولنمز پس محبتیه نشان
تبعد در وتبعد دخی مقام محبتدر فافهم اکو سالکٔ ا و
چنجی سمایه چقوب اول عالمی سیران ایلیسه مرتبهٔ ثالثه
عروج ودائرهٔ زهاده دوخول ایمکٔ نشانیدر زیرا فلکٔ
ثالث مقام ارواح زهاد در واول عالمده مدبّر زهره در که
آق یلدز دیدکاری واول مرتبیه سالکٔ قدم بصدق تجلّیٔ
انارک وظهوری ممکندر زیرا تخلیهٔ بدک وتزکیهٔ نفس
حاصل اولمز الا کمال زهد وتقوی وریاضت کوک تاکه اول
مقام کندویه ملکٔ اوله ویاخود نور معرفت صاحبی اولاندن

کوره مقامات نامتناهی وموهبت الهیدر ذلک فضل
الله یؤتیه من یشاء اکو سالکٔ دردنجی سمایه چقوب
اول عالمی سیر ایلیسه مرتبهٔ رابعه عروج ودائرهٔ عرفانه دخوله
ونفس مطمئنهٔ قدم بصوب شمس حقیقی آینهٔ دله پرتو صلوب
وجود عالمکٔ نور شمس عنایت ایله پر نور واول اقلیمی فیض
اقدس ومقدس ایله معمور ایمکٔ نشانیدر وبو مرتبه ده
تجلّیٔ افعال ظهوری ممکندر که علی طریق المنام ظهور ایدوب
کاه اولور که حال یقضه ده دخی تجلّیٔ اثار وافعال ظهور ایلر
والله اعلم بالصواب فلکٔ رابع مقام ارواح عرفا وسبعهٔ
سیاره دن شمس جهانکٔ تحت کاهی اولدوغندن بو مقامده
سالکده کمال عشق وحرارت دل ظهور ایدر وکوکل دخی اقالیم
اجساده حاکم وسلطان اولوب قوی وحواسه وطبیعت
ونفسه تصرّف ایلر ولکن رؤیا ینه رائینک حالنه کوره تغییر
اولنور یا حال وقته ویاخود انجام کاره کوره زیرا نفس
مطمئنهٔ مرکز مرابتدر نکم فلکٔ رابع مرکز افلاکدر که فوقنده

وتحتنده اوچرفلکده اولمق ایله جمعاً یدی فلک ویدی یلدز
حکما اعتبار اعتشارکه ذکر اولی بالاده سبقت ایلمشلر
اکو سالک بشنجی سمایه یعقوب اول عالمی سیر ایلسه ولایة
قدم یعمسنه ایشارتدر زیرا بشنجی فلکده مقام ارواح
اولیادر واول فلکده مریخک زیر حکمنده دراولکر دیدکلری
یلدزدر نخدر انبخون اول مقامی سیر ایدن ولایة قدم
بعمغه ایشارتدر ولکن بو عالمده وبخود اولمق احتمالدر
وبو مقامده تجلی صفات سالکه ممکندر بحصول کمال نفس
راضیه مقام الثانی اولان مرتبه حامسه عروج ودائره ولایت
دخولنه ایشارتدر وبو سالک آلتنجی سمایه
یعقوب اول عالمی منامده سیر ایلسه مرتبه سادسه عروج
ودائره وارث وه دخولنه ایشارتدر زیرا فلکده سادسی درکه
مقام ارواح انبیادر واول فلکده مشتریک زیردستنده
کاربان قران دیدکلری یلدزدر مبارک وغایت سعددر
آنبخون اول مرتبه صاحبی بو عالمده صاحب سعادت

وحوش دل اولمسنه علامتدر وبو مقامده تجلی کما
ممکندر وبو مرتبه سر الاخفی ونفس المرضیه وسر نبی به
وولایت خاصه یه مظهر اولمغه ایشارتدر والله اعلم
بالصواب اکو سالک یدنجی سمایه عروج ایدوب اول
عالمی سیر ایلسه مرتبه سابعه عروج ودائره تصرف تامه
دخولنه ایشارتدر زیرا فلکده سابع مقام
ارواح رسل درکه اخرک شریعتیله مأمور درلر وفلکده سا
سابعده حاکم زحل درکه دیمور قرنق دیدکلری یلدزدر
نخدر انبخون اکثری اول مقامک صاحبی جلاله مظهر در
ظاهر اولکن معناً بکمال وعین جمالدر وبو مقامده سالکه
تجلی هویت ذات که تعین اولدر ممکندر والله اعلم
اکو سالک کرسی سیر ایلسه سکزنجی مرتبه یه عروج ودائره
قطبیته دخولنه ایشارتدر زیرا کرسی مقام ارواح رسلدرکه
صاحب شریعتلردر لربو مقامده سالکه تجلی ذات ممکندر
زیرا نفس صافیه ومرتبه سر الاخفی درولایت خاصیه

وسر نبی به مظهر دشمکه بث رتدر والله اعلم اکو سالک
عرش رحمانی سیر ایلسه طقوزنجی مرتبه یه عروج و دائره
قطب الاقطابه دخولنه ایث رتدر زیرا عرش الرحمان مقام
روح احمدی و مظهر عنایت ازل و ابد یدر سر مصطفوی یه
مظهر دوشوب و تجلی ذات مطلقده مستغرق اولمق ممکندر
معلوم اولاکه هر قطبیت مرتبه سنه داخل اولان ذات قطب
اولمق لازم کلمز قطب بر اولورکه انکا قطب الاقطاب
وغوث الزمان و در الرفا مابوذکر اولان مقاماتک تعبیرانی
منتهی سالکه کوره در والا عوامه کوره آفاقی تعبیر اولنورکه
امور دنیایه دائر پس منتهی سالکن شو اغل دنیا ایله مشغول
اولمدیغندن تعبیرانی امور باطنیه یه صرف اولنور ولکن
هر رائی بوذکر اولونان مقاماتی کوکدکده ذکر اولونان
تعبیرات ایله حکم اولنمز کاه اولورکه اول مقامانه لایق
اولمسنه علامت در اول مقامک صاحبی اولمق حکمی دکل
نتکم قطبیت مرتبه سنه اریشمک ذاته قطب زمان دیو

عرش رحمان

حکم اولنمدیکی کبی وکاه اولورکه اول مقامات صاحبلرینه
مقارن اولمق ایله کویا اول مقام صاحبی اولمش اولور
وکاه اولور انلر ایله حشر اولمسنه ایث رتدر حاصلی
یا بالفعل و یا بالقوه و یا بالتبعیه اول مقاماته نائل اولمسنه
ایث رتدر انشاء الله الرحمن بو تقسیم ذوقه و ایوجه
فهم ادراکه محتاجدر و بو ترتیب مراتب عند الصوفیین
افلاک اعتباریله دکلدر بلکه حضرات خمسه یه اعتباریله در
عالم ملک اطلاع مراتب اولا و تجلی آثار و عالم ملکوته اطلاع
مرتبه ثانی و تجلی افعال و عالم جبروته اطلاع مرتبه ثالث
و تجلی صفات و عالم لاهوته اطلاع مرتبه رابع و تجلی
اسماء و نعتین اول ایله هویت ذات که عالم آخریدر انکا
اطلاع مرتبه خامس و تجلی هویت ذات مطلق دیو
اعتبار ایلمشلر

اکو سالک لوحی محفوظی کورسه مصحف دیله علوم اولین

لوح محفوظ

وآخرین نقش اولوب غیب بین وصاحب لدن اولمغه بشارتدر
اکو سالک عالم قلمی کورسه بیجاره لرک دردنه افاضهٔ علم
ایله دوا و شفا ایرشدرمکه ویدندن بی نهایه تعریفات و تألیفات
ظهور ایدوب حجاب ظلمتده قالان سالکلری علم تصوف و علم
لدن ایله پر نور ایلمسنه اشارتدر ن والقلم و ما یسطرون
ن ایشارتدر دریای اوّله قلم ایشارتدر دریای ثانیه وما
یسطرون دریای ثالثه و دریای رابعه یعنی دریای اول
کنت کنزاً مخفیاً و دریای ثانی عبارتدر روح ایضافیدن
دریای ثالث و رابع عبارتدر مفردات ملک و ملکوتدن
و بو مفردات دائم کتابتده در لر اول کتابتدن مولد ثلاثه
حاصل اولور کذا فی رسالهٔ ملا الهی والله اعلم معنای
رویا اولدرکه قلم دل ایله لوح سینه علم معنایی تسطیر
و یاخود قلم زبان ایله سینهٔ اخوانه علم عرفانی و علم حقیقی
تسطیر ایتمکه و اول تألیفاتدن عالمه ایفاضهٔ علم و عرفان
اولمسنه ایشارتدر انشاء الله اکو سالک جهنم کورسه

رویای

رویای تحریرده رغفلت و معصیت سبیله مستحق عذاب
واول افعاله مرتکب اولانلرک محلی نار نیران اولدوغنی تفهیم
و تهدید در اول رویادن حذر و اول افعالدن کذر کولدر اکو
جنی و عفریت و ملائکهٔ عذاب کورسه غفلت و جهالت
ایله کذر ایدن انفاسک اثاریدرکه شریرک نفسندن حاصل
اولان ملائکهٔ تعذیب و دیو عفریتدر دیو اکثر صوفیون
آکا ذاهب اولوب حکم ایلمشلر در فاما نفس مطمئنهٔ صاحبی
اولوب علم آخره ذی واهالیسنی سیران طریقیله اولورسه
لا بأس در اولدخی الطف مرایدن بو مرتبه در رائنک حالنه
ورویانک احوالنه کوره تعبیر اولنور ولکن جهنمه ادخال
اولنور و ادخاله ابرام اولنور و اول جنی عفریت و ملائکهٔ
تعذیب النده معذب و ایذا اولنور کورسه هر نه مرتبه ده او
لورسه اولسون تنزل و تحریر در تکامل حسبیله توبه
و استغفار و زاریلق کولدر اکو سالک سئوال و صراط
و میزان کورسه بالاده ذکر اولندیغی وجهه اوزره تعبیر اولنور

اکر احوال فیامتی تفهیم ایسه مرتبهٔ لطافت و نظافتدر
واکر سؤالده حصر و صراطده عرومیذانده سیئاتی کثیر
وحسناتی قصر اولورسه تکاسل حسبیله تنزل و تحذیر در
غفلت طبعیه وحجب کونیه وصفت سبعی و شهویه یی رفع
ایمکه سعی ایمک کوک اکر سالکک رؤیاده جنت و روضهٔ
جنان وحور غلمان وملائکهٔ کرام کورسه اول مقامات
صاحبی اولمسنه بشارتدر اعمال خیریه صاحبنک
انفاسنی ملائکهٔ موکلین اولمسنی مشایخ عظام ایشارت
بیورمقلرندن غفلت ایله کذر ایلمین انفاسنک اثاری
ظهور ایمکه محمولدر اکر کندی مقامنی عیاناً سیر ایدرسه
علی طریق المنام مقامنی کشف اکر اول مقاماتدن کندویی
طرد تبعید اولنور کورسه اوامر الهیه یه عدم دقت
ونواهیدن عدم اجتناب سببیله نائل اولدوغی مراتب
ومقاماتدن دور اولمق نشانیدر برمدت زار کریان
اولمق کوکدر اکرچه بومقوله واقعاتی عوامدن اکثر ناس

رؤیاده

رؤیاده کورلر اویله اولسه بوذکر اولنان تعبیرات و تسلیات
جمله یه شامل برمواد اولمق لازم کلورد یو سؤال مقدره یه
جواب کرچه عوامدن وجهال وبلکه کفاره دخی عالم آخرت
وجهنم وجنتی سیر ایمک واقع اولورالمک دخی رؤیالری
تعبیر قبول ایلر فاما الذره جنت یوعالم اولدوغندن افاقی
تعبیر ایله دولت وکثرت نعمت وامثالی که امور دنیویه یه
دائر تبشیر و یاحود تحذیر دیو تعبیر اولنور اما ترتیب اولنان
قواعد تعبیرات متقی طالبه کوره در کوک مبتدی اولسون
کوک منتهی اکر سالکک رؤیاده جبرائیل علیه السلام کورسه
عقل تام واسطه سیله الهام ربانیه مظهر و شوب
هر اشکه اذن ظهور وصدور ایدر الهام الهی اولمسنه
ایشارتدر و توفیقه مظهر و شوب صاحب شرف و برتو انداز
اولمق علامتیدر اکر سالکک میکائیل علیه السلام کورسه
علم باطن صاحبی و مالک ملک وعنوان ظاهر مالک
اولمغه ایشارتدر اکر سالکک عزرائیل علیه السلام کورسه

محو وجود ایدوب فنا فی الله وبقا بالله بو عالمده ارشمکه
نشاندر والله اعلم اکو سالک اسرافیل علیه السلام
کور سر مرده دلدری نور حقیقت وعالم معرفت ایله زنده
واحیا ایتمکه دلالت در والله اعلم بالصواب فاما سالک
ذکر اولنان رؤیای تبشیرین بعضیسی ویا احوال اکثرین
کوروب اول حال کندوده باقی قلور قیاس ایدوب غافل اولمق
کوکدر زیرا ادنا تکاسل سببیله تنزل واقع اولوب اول حالدن
حالی واول مرتبه دن بری وعاری اولوب مالک اولدوغی
مقاماته بنجه مدت درد محنت چکوب سعی کوشیشلر کوکدرکه
یینه اول مرتبه مجدداً مالک اولوب انک فوقنده اولان مراتبین
تحصیلنه مباشرت ایلیه واول مرتبه یی حاصل قلمغه مدت
مدید سعی بلیغ اقتضا ایلدیکندن تضیع اوقات اولمقدن
اجتنابا تکاسلدن غایت حذر واد ناغفلتدن غایت
اجتناب کوکدریو تاکید وتنبیهلر ایلمشلردر اللهم احفظ
حالی واصلح اعمالی معلوم اولا که هرکه کشف رؤیا ایلمک

مضموم

مضموم ومنوعدر کوک آفاقی وکوک انفسی زیرا رؤیا
احوال باطندن مانند تفاؤل قابل تأویل واحامل تعبیر بر
امر مخفی سوحیال مقیددر کحیال مطلقدن اخذ اولنوب
نشئه ئی اولی یه حیال مطلق ونشئه ئی ثانی یه حیال
مقیددر ونشئه ئی ثالثه یه تقرر ایدر ونشئه ئی رابعی
تعبیر معبردر ونشئه ئی خامسه اول رؤیانک اثار بنک
ظهوریدر بوذکر اولنان اشتقاق بوی بره مربوط و
منتظم اولدوغندن ارباب اولمیان کشی یه کشف رؤیاده
خطر واردر که سوء تعبیر ایله افساد معنا ایدر انجون
عامی اولان کشی یه کشف رؤیا اتمک دلالکدن صلحادن
وعلمادن ومشایخدن ارباب غرض اولمیان محب صادق
عدایتدیکی کمسیه کشف رؤیا جائز ویرمکدن غیری اقربا
واحبا سندن مجرب الاطوار دن جاهل دخی اولورسه
کشف رؤیالا باس در زیرا کمال مرتبه خیرخواهی اولدوغندن
هرنقدر تعبیره آشنا اولمه یه اول رؤیای افساد

امیوب حسن تعبیر ایله ابتده اکابر صورت بغلر ایصابت
ایدمز ایسه افاده دخی ایلمز فاما ارباب غرض اهل حسد
وحفظ بخل صاحبی یا جهلا و یا حود خیانتن سوء تعبیر ایله
افاده رؤیا ایتدیکندن کشف رؤیاده احتیاط اهم
والزم در فاما سالکه کوره شیخنده غیریه کشف رؤیایه
اصلا جواز ویرلمشدر انچونکه سالکی حالک واستعداد
بیرندن یکرک کمسه یلمز احوال رؤیایی سالک حالنه
واستعداده کوره تسلیسک ویرر قده سالکه دخی
قبول شوطدر کوک طبعنه مغایر وکندی فهمینه مخالف
کلسن بلاتردد ازدل وجان قبول کوکدر اکو سالکه اثناء
سلوکده واقع اولان رؤیالرک تعبیرنه واقف اولوب
بلاشک تعبیر معبره محتاج دکلایسه بیرنه دخی کشف
انمک افضلدر ولکن بیرندن کتم طریقیله دکل انچق
صورت حرف لفظ البلسنده حیله بقدن اجتنابکز برا
رؤیای تبشیرک تقریرنده حیله بقدن اجتناب غایت

مشکلدر کی واردیو خطرینه اوغرادوب اول خطردن خلاصه
دخی برمدت سعی لازم اولدوغندن بشقه رؤیای سالک
العام الهی واسرار معرفتندر وبدایت کرامات اولیادر کی
علی طریق الانکشاف ظهور البلر بعد زمان حال منامده ظهور
ایدن سر حال ایله تدریجا یقضه دخی ظهور ایتمکه شارکه
اول حالة نهایت واول مقامانه غایت یوقدر مقام منتهایه
واصل اولانه دک کون یکون وساعت ساعت تحصیل
معارف وتکمیل مراتب ایتمکده اولور انچون سالک بو مرتبه یه
ارشد کده اول مرتبه ده الشمک کوکدر تاکه اول مرتبه دکه
فوقنده اولانلر مانندن دور اولمیه زیرا مراتب الهیه یه نهایات
یوقدر واول مراتبک جمله سی انسانه مخصوص وبلکه
الخق انسان ایچون مرتب وانواع زیب وزینت ایله مزین اولمشدر
اللهم سئلنا بفضلک وکرمک یا ارحم الراحمین ویا اکرم الاکرمین
تمت بعون الله تعالی سنه سبع وتسعین مائة والف
باواخر ماه صفر وقد وقع الفراغ من تحریر هذه الکتاب